КАРТИНИ
с думи
и багри

списание

за литература
и визуални
изкуства

2025

издателство
gabriell-e-lit

creative commons
CC BY-NC-ND

РЕДАКЦИОНЕН ЕКИП

д-р Габриела Цанева –
главен редактор

Надежда Александрова –
редактор литература

ГОСТ РЕДАКТОРИ
Венелин Терзиев – гост редактор
Дафина Кузманова – гост редактор
Димитър Анакиев – гост редактор
Зорница Харизанова – гост редактор
Иванка Павлова – гост редактор
Кирил Назъров – гост редактор
Любомир Тончев – гост редактор
Людмила Данова – гост редактор
Маргарита Нешкова – гост редактор
Огнян Стамболиев – гост редактор
Павлина Петкова – гост редактор
Планимир Петров – гост редактор
Първолета Маджарска – гост редактор
Станислав Марашки – гост редактор
Цонка Великова – гост редактор

© Издателство gabriell-e-lit, 2025
ISSN 2603-5154

редакция:
1000, София, бул. „Ал. Дондуков” №38

e-mail:
office@ gabriell-e-lit.com
gabriell-e-lit.com

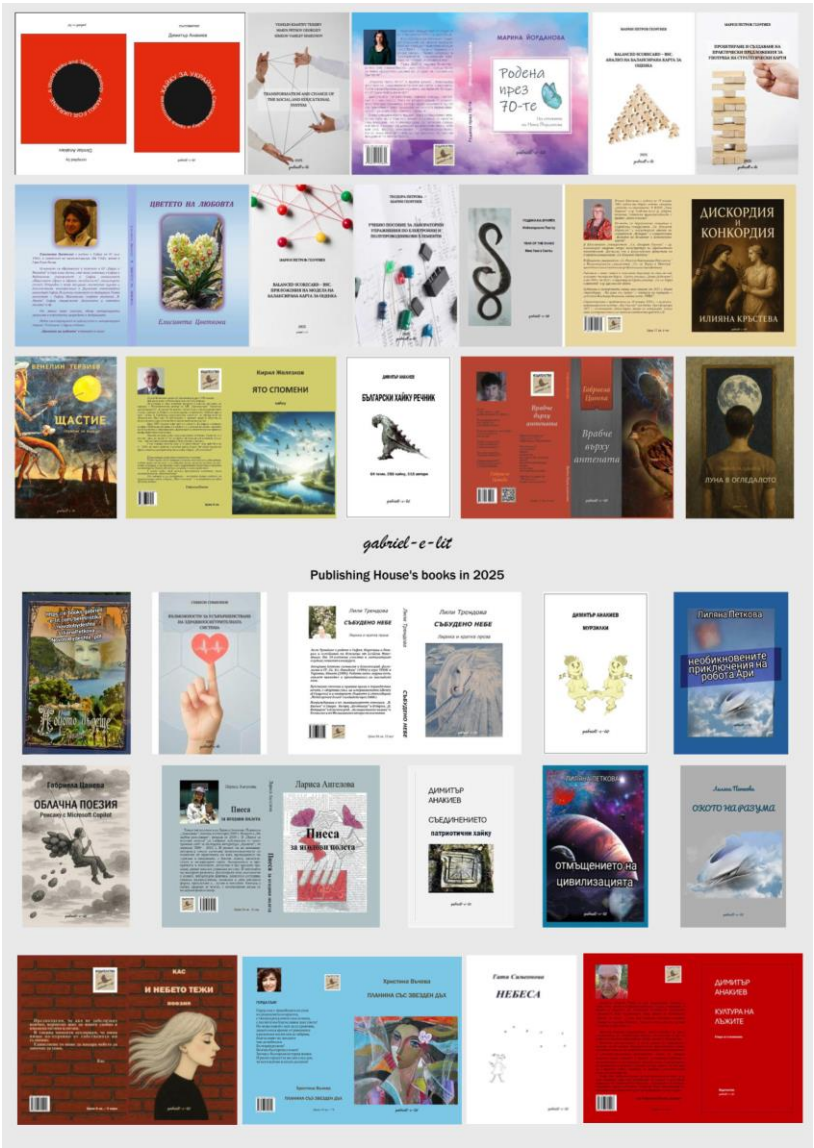
Дизайн, предпечат и печат:
gabriell-e-lit

ръкописи не се рецензират
и не се връщат
хонорари не се изплащат
такси за участие не се събират
всеки автор запазва авторските права
върху публикуваните произведения
и носи отговорност за написаното в тях

КНИГИТЕ НА ИЗДАТЕЛСТВО 2025

gabriell-e-lit

Е-КНИГИ **ПЕЧАТНИ ИЗДАНИЯ**

СЪДЪРЖАНИЕ

КНИГИТЕ2025
НА ИЗДАТЕЛСТВО 2

АКЦЕНТИ..... 9

ИЗДАТЕЛСТВО GABRIELL-E-LIT
ИЗДАТЕЛСТВО НА ГОДИНАТА!..... 9
ЧЕРЕШОВИТЕ ВОДИ НА БЪЛГАРСКАТА ТАНКА – 2025 11
СПИСАНИЕТО..... 16
НАЦИОНАЛЕН КОНКУРС ЗА ХАЙКУ НА НЧ „ИНТЕРКУЛТУРА 21 ВЕК – 2006“, ПЪРВО ИЗДАНИЕ
Димитър Анакиев, Габриела Цанева 17
ЗА АРТ ПЛАТФОРМАGABRIELL-E-LIT .. 19
БИБЛИОТЕКАТА..... 19
ГАЛЕРИЯТА..... 19
ШАПКА ВИ СВАЛЯМ
Диана Георгиева - Di-Light..... 19
АНОНСИ..... 21
НАЦИОНАЛНА НАГРАДА ЗА НАЙ-СТАРА КНИГА..... 21
ИГЛИКА ПЕЕВА В ЛАРНАКА
Огнян Стамболев..... 21
КИРИЛ НАЗЪРОВ С НАГРАДАТА „КАЛИНА МАЛИНА“..... 22
НОВИТЕ КНИГИ НА ИЗДАТЕЛСТВО GABRIELL-E-LIT 23
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА ПРЕДСТАВЯ:....
„БЪЛГАРСКИ ХАЙКУ РЕЧНИК“... 23
„МУРЗИЛКИ“ И ОЩЕ..... 26
ПРИКАЗНИЯТ ГРАД ГОРА..... 27
ЯТО СПОМЕНИ..... 29
ВРАБЧЕ ВЪРХУ АНТЕНАТА..... 30
ЛУНА В ОГЛЕДАЛОТО..... 31
ПИЕСА ЗА ЯГОДОВИ ПОЛЕТА..... 32
ОБЛАЧНА ПОЕЗИЯ..... 33
СЪЕДИНЕНИЕТО..... 34
ЩАСТИЕ. СПОМЕНИ ЗА БЪДЕЩЕ37
„И НЕБЕТО ТЕЖИ“ НА КАС 38
„КУЛТУРА НА ЛЪЖИТЕ“..... 39
„ДИСКОРДИЯ И КОНКОРДИЯ“... 39
ДИМИТЪР АНАКИЕВ ПРЕДСТАВЯ:..
ТАН КУ ЗА УКРАЙНА 41
АВТОРСКО ХАЙКУ НА ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА..... 45
ОТ ВЪЗДУХ И ВОДА 47
КИРИЛ НАЗЪРОВ ПРЕДСТАВЯ:.....
ЦВЕТЕТО НА ЛЮБОВТА 50
СЪБУДЕНО НЕБЕ..... 51
НАУЧНАТА ФАНТАСТИКА НА ЛИЛЯНА ПЕТКОВА..... 52
ЗА „РОДЕНА ПРЕЗ 70-ТЕ“
Марина Йорданова..... 54
БЛАГОВЕСТА КАСАБОВА:
ПЛАНИНА СЪС ЗВЕЗДЕН ДЪХ..... 55

ПОЕЗИЯ 56

НЕЗАГЛЪХВАЩИ ГЛАСОВЕ..... 56
ЧЕРНО ЦВЕТЕ
ТЕОДОР ТРАЯНОВ..... 56
ЩЕ ДОЙДЕ ДЕН
ДИМИТЪР БОЯДЖИЕВ..... 57
ЗВЕЗДИТЕ БЛЕДНЕЯТ
НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ 57
ДОШЛА Е ЗИМА
СЕРГЕЙ РУМЯНЦЕВ..... 58
ТОВА Е ПЕСЕН…
НИКОЛА ВАПЦАРОВ 58
СВОБОДА
ПОЛ ЕЛЮАР 59
12 АПОСТОЛИ
НА ИТАЛИАНСКАТА ПОЕЗИЯ
ПРЕДСТАВЯ Огнян Стамболиев..... 61
В ПАМЕТТА НИ
БЛАГА ДИМИТРОВА:
ДЕНОНОЩИЕ..... 64
АНИТА КОЛАРОВА:
ВСЕ ТОЗИ ШЕПОТ В МЕН КЪНТИ 64
НИКОЛАЙ КЪНЧЕВ:
КЪДЕТО НЯМА МЯРКА,
ИМА ТЕГЛИЛКА..... 65
НОВА ПОЕЗИЯ..... 66
ВЪРХОВЕТЕ
НА БЪЛГАРСКОТО ХАЙКУ 66
РАЗХОДКА В ДЪЖДА
АЛБЕНА ИВАНОВА 67
ДЪЖДОВНИ ПОКРИВИ
АЛБЕНА ТОДОРОВА..... 68
ВОЙНАТА, МИРЪТ
АЛЕКСАНДРА ИВОЙЛОВА..... 68
ЗАКЛИНАНИЕ ЗА ДЪЖД
АНА БЛАНДИАНА..... 69
ПРОЛЕТНО НАСТРОЕНИЕ
АНА СТОЯНОВА..... 70
ВОДАТА ПЛАЧЕ
АНЖЕЛА ДИМЧЕВА 70
ПЪТЕШЕСТВИЯ
АННА ДИМИТРОВА 71
ИМА ТОЛКОВА ЗА ОБИЧАНЕ
Божана ПЕТКОВА-ХАРИЗАНОВА.. 72
СЛЪНЧЕВ ПЪТ
ВЕСЕЛИН КАСЧИЕВ..... 73
БЕЗСЪННИ МИСЛИ

ВИОЛЕТА СОЛНИКОВА 74
С ВЯТЪРА
ВЛАДИМИР ЛУКОВ 74
ВРАБЧЕ В ПОГЛЕДА НА ЛУНАТА
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА 76
SVETOGORIE
ГАТЯ СИМЕОНОВА 77
НАЙ-ТРУДНИЯТ ВЪПРОС
ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ 79
ВИК ЗА ПОМОЩ
ГЕОРГИ РЕЖЕВ 80
АЗ СТРАДАМ
ДАНИЕЛ ПЕТРОВ 80
ВЪЗКРЕСЕНИЕ НА ДОБРОТО
ДАРИНА ДИКОВА 81
СПОМЕН ЗА ВОДАТА
ДАФИНА КУЗМАНОВА 82
АЗ И ВЯТЪРЪТ
ДЕСИ ЦВЕТКОВА 83
БЯЛАТА ПОРТА
ДЕСИСЛАВА СТОЯНОВА 84
НЕОБЯТ
ДЕТЕЛИНА СТЕФАНОВА 86
КАРТИНИ
ДЖАНИНО ДАСКАЛОВ 86
ЧЕТКИТЕ НА ДЪЖДА
ДИАНА СТЕФАНОВА 87
ФОРМА НА СЪРЦЕ
ДИМИТЪР АНАКИЕВ 89
ОТЪРСВАНЕ
ДОБРИНА СИМОВА 91
НИШКАТА НА ДОБРОТО
ДОРА ЯНЕВА-МЕДНИКАРОВА 91
КРЪГОВРАТ
ЕЛЕНА БОГДАНОВА-ВЛАЙКОВА .. 92
КАКВО Е ЛЮБОВТА
ЕЛИСАВЕТА ЦВЕТКОВА 93
ПРОЛЕТТА НИ
ЖИВКА ТАНЧЕВА 94
ПОСЛАНИЕТО
ИВАН БЪРЗАКОВ 95
ИСТИНСКИЯТ МИ ЖИВОТ
ИВАНКА ПАВЛОВА 96
МЕЖДУ НЕБЕТО И ЗЕМЯТА
ИВАНКА ПОПОВА-ВЕЛЕВА 97
ЗАВРЪЩАНЕ В ИТАКА
ИГЛИКА ПЕЕВА 98
СЛУЧАЙНО СЪВПАДЕНИЕ
ИЛИЯНА КРЪСТЕВА 100
ПО СТЪПАЛАТА
ИРИНА АЛЕКСАНДОРВА 101
КЪЩА ОТ СЛАМА
ЙОРДАН АТАНАСОВ 102
ЕСЕНЕН ЧОВЕК
ЙОРДАН ЙОРДАНОВ 103
АХ, ТОЗИ КРАТЪК ДЪЖД
КАЛИН РАЙМУНДОВ 104
И НЕБЕТО ТЕЖИ
КАС 105
ЯТО СПОМЕНИ
КИРИЛ ЖЕЛЯЗКОВ 107
СВИДЕТЕЛИ
КОЛЬО КОЛЕВ 108
УДАРИТЕ НА СЪРЦЕТО
КРАСИМИР ИВАНОВ 109
КОГАТО
КРАСИМИР МАНЕВ 110
ОБЪРНАТИТЕ СТРУНИ
КРИСТИНА ТОТЕВА 111
АТЛАЗЕНИ КОСИ
КЪНЧО ВЕЛИКОВ 112
ОТ БЕЗКРАЯ
ЛИЛИ ТРЕНДОВА 112
ЗДРАЧ И ШЕПОТ
ЛЮДМИЛ СИМЕОНОВ 113
ДЕНЯТ ПРЕВАЛЯ
ЛЮДМИЛА ДАНОВА 114
МОРЕТО Е КАТО ЖЕНА
МАРГАРИТА НЕШКОВА 115
СЕДЕМ ТАНКИ ОТ ПЪТУВАНИЯ
МАРИКО КИТАКУБО 116
ЛЮБОВ
МАРИЯ ИЛИЕВА 116
ДОКОСВАМ ПЛАХО
МАЯ ДАНЕВА 117
НАГЛОСТТА ДА ПИША СТИХОВЕ
МИРЧА ДИНЕСКУ 118
РАЗТВАРЯМ КРИЛА
НАДЕЖДА АЛЕКСАНДРОВА 119
ПРЕДИ ДЪЖДА
НЕЛИ ДЕЧЕВА 120
ВСИЧКО Е КРАСОТА
НИКОЛАЙ НИКОЛОВ 121
В ОЧАКВАНЕ НА КОЛЕДА
ПАВЛИНА ПЕТКОВА 121
ЗАЛЕЗЕ МОЙ, НЕПРЕКЛОНЕН
ПЕТКО ПАШКУНОВ 122
СЕЛОТО МИ
РЕНИ ВАСЕВА 123
ГЛЕДАЙ ПАЯЦИТЕ ВКЪЩИ
СВЕЖА ДАЧЕВА 124
ПРОБЛЯСЪЦИ В КАЛЕНДАРА
СВЕТЛА ЙОРДАНОВА 125
ЛЪЧЕЗАРИЕ
СИДОНИЯ ПОЖАРЛИЕВА 125
ИМПРОВИЗАЦИИ И ОЩЕ

СТОЯН МИХАЙЛОВ.....126
ЕВТИНИ ХОРА
ТАТЯНА НИКОЛОВА.....127
МОНОЛОЗИ
ТОДОР БИЛЧЕВ.....128
МОЛИТВИ
ТОНИ ТЕЛЛАЛОВ.....130
*ЩЕ ЧЕЗНЕ ЛУНАТА*131
ХРИСТИЛИЯ КУЛЕВА.....131
БЯЛО ЧУДО
ХРИСТИНА ВЪЧЕВА.....133
ДА ДОЙДЕ ПОЩАДАТА
ЦВЕТЕЛИНА МАНОВА.....134
САТИРИЧНА ПОЕЗИЯ.....135
БОДЛИВИ СТРОФИ
КИРИЛ НАЗЪРОВ.....135
ПОЕЗИЯ ЗА ДЕЦА.....137
ПРИКАЗНИЯТ ГРАД ГОРА
КИРИЛ НАЗЪРОВ.....137

ПРОЗА.....139

БЕЗ ДАВНОСТ.....139
БУНТ И РЕВОЛЮЦИЯ
АЛБЕР КАМЮ.....139
ИЗ „ПРЕВРАТЪТ“
ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ.....141
КОМУНИЗМЪТ Е ЗАТВОР
ЙОН ДЕЗИДЕРИУ СЪРБУ.....143
ПРЕСЕЛЕНИЕ В РУСИЯ
ГЕОРГИ С. РАКОВСКИ.....144
В ПАМЕТ НА 146
ЯВОР ПЕРФАНОВ:.....146
В ТРИ РЕДА
НОВА ПРОЗА 147
ХАЙБУНИ
Александър АЛЕКС. ДЪБНИШКИ.147
ЧЕРНОТО КОТЕ
АННА ДИМИТРОВА 150
УКРАИНСКОТО БЪЛГАРЧЕ
БОЯН БАЛКАНСКИ.....152
СНЯГ В СЕНКИТЕ
ВАЛЕНТИНА ГРИГОРОВА.....154
БЕЗРАЗЛИЧНОТО УДОБСТВО
ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ.....154
САМА ЖЕНА
ВЕНЦИ ЛЮБОМИРОВ.....155
БЛАГАТА ВЕСТ.....157
*Глория КОСТАДИНОВА-ПЕТРОВА*157
СКУЧЕН РАЗКАЗ
ДЕСИСЛАВА СТОЯНОВА.....158
КЪЩАТА
ДЖАНИНО ДАСКАЛОВ.....159
ИСТИНАТА И ЛЪЖАТА.....160
ДИМИ БОРИСОВА.....160
ПЕТТЕ ФИГУРКИ.....161
ДИМИТЪР ЛАЗАРОВ.....161
ПРОМЕНИТЕ СЕ СЛУЧВАТ.....163
КАТЯ ТОНЧЕВА.....163
ЗЛАТНАТА ПТИЦА.....163
ЛАРИСА АНГЕЛОВА.....163
ГОСПОД, ДЯВОЛЪТ И СЕЛОТО..165
ЛИЛИ ТРЕНДОВА.....165
ИНТЕРВЮТО НА РОБИЯ.....168
ЛИЛЯНА ПЕТКОВА.....168
ПАТИЛАТА НА ЕДИН.....169
НЕПОПРАВИМ.....169
РЕПУБЛИКАНЕЦ МАСОН.....169
ЛЮБЧО ИВАНОВ 169
ДА ОЦЕЛЕЕШ В ОГЪНЯ.....170
ЛЮДМИЛА ДАНОВА 170
С АРОМАТ НА ПОРТОКАЛ.....171
МИХАЕЛА ГРАМЕН.....171
ПОЗАКЪСНЯЛА ЛЮБОВ.....173
МАРА ШЕЙХ 173
МОМИЧЕ И ВРАНА
НАДЕЖДА ТОДОРОВА – НадиКа.174
УРОК ПО ЛИТЕРАТУРА
НИКОЛАЕ ДАБИЖА.....176
КОТКА
НИКОЛАЙ НИКОЛОВ.....178
ПРЕЗ ВРЕМЕТО
ПАВЛИНА ПЕТКОВА 179
ПРЕДИ КОЛЕДА
РЕНИ ВАСЕВА 180
ХРАНЕНИЧЕ
РОСИ ЖЕКОВА 182
ДЕЦАТА ОТ СРЕДАТА НА ВЕКА
СЕВДАЛИНА ТОДОРОВА.....183
ПРОЛЕТ
ХРИСТИЛИЯ КУЛЕВА.....185
ЗАДЪЛЖЕНИТЕ КЪМ БИКА
ХРИСТО ИВАНОВ.....186
СВЕТЛАТА ПЪТЕКА
НА БЛАГОДЕНСТВИЕТО
ЦОНКА ВЕЛИКОВА 187
МИСЛИ
ЯВОР ПЕРФАНОВ.....188
САТИРИЧНА ПРОЗА.....189
В СВОБОДНИЯ СВЯТ
ДИМИТЪР АНАКИЕВ.....189
ГАНДАТА
КРЪСТЬО РИБАРОВ,
ТОНЯ БОРИСОВА.....190
КЪРЛЕЖ ВЪВ ВЛАСТТА
МАЯ ЦЕКОВА.....192

ЕДНА САМОТНА СРЕЩА *193*
НАДЕЖДА РАДЕВА *193*
РИЗАТА МУ КИРЛИВА *194*
ПАВЛИНА ПЕТКОВА *194*
ГОРЧИВИ ИСТИНИ *195*
СТОЯН МИХАЙЛОВ *195*
НИЩО *195*
ХРИСТО АНГЕЛОВ *195*

КРИТИЧЕСКИ АНАЛИЗ 196

ПРЕЗ ПОГЛЕДА НИ 196
ЗА „ЗАПЛЕНЕНИ ОТ СЦЕНАТА“ . *196*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *196*
ЗА „ЗАТВАРЯНЕ НА КРЪГА“ *199*
НА АЛЕКСАНДРА ИВОЙЛОВА *199*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *199*
ВЪЛНА СЛЕД ВЪЛНА *200*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *200*
ЗА „СГЪВАЕМО ВРЕМЕ“ *202*
НА ХРИСТИЛИЯ КУЛЕВА *202*
ЗАВРЪЩАНЕТО НА ДУМИТЕ *203*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *203*
ПРЕДСТАВЯНЕ НА КНИГИ 206
„ПАТИЛАТА“ и ЛЮБЧО ИВАНОВ
ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ *206*
ВЯРАТА В ЧОВЕКА
НА ДРАГАН Й. РИСТИЧ
ДИМИТЪР АНАКИЕВ *209*
ШУМЪТ НА ДЕЛНИКА
И АЛБЕНА ТОДОРОВА
ЗОРНИЦА ХАРИЗАНОВА *210*
С НЯКОЛКО ЩРИХА
ЛЮДМИЛА ДАНОВА *211*
ЗА „ВЪЛЧИ ПРАЗНИЦИ“
НА ИЛКО САВЧЕВ
РОСИЦА КОПУКОВА *224*
ЛИТЕРАТУРНА КРИТИКА 225
РАЗКАЗИ НА ЗРЕЛОСТТА
ВЕСЕЛИН КАСЧИЕВ *225*
„ПЕЯТ ПТИЦИТЕ В ДУШАТА МИ“
ЖИВОДАР ДУШКОВ *227*
„ПО СТЪПАЛАТА“ –
ВЪЗХВАЛА НА КРАСОТАТА
ИВАНКА ПАВЛОВА *230*
ЗА „ИСТИНСКИЯТ МИ ЖИВОТ“
ИРИНА АЛЕКСАНДРОВА *231*
РАЗГОВАРИ С ВЕЧНОСТТА
КРУМ ГЕРГИЦОВ *232*
ПОЕЗИЯ НА СВЕТЛИНАТА
ЛЮДМИЛА ГРИГОРОВА *234*
ПОЕЗИЯТА НА Божана
ПЕТКОВА-ХАРИЗАНОВА
ЛЮДМИЛА ДАНОВА *235*
ЖАН КОКТО – ПРИНЦЪТ
НА ДЕВЕТТЕ ИЗКУСТВА
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ *237*
БЕТИ АЛВЕР
И ЕСТОНСКАТА ПОЕЗИЯ
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ *241*
С ПРИКАЗКИ СРЕЩУ
ДРАКОНИТЕ
СТАНИСЛАВ МАРАШКИ *243*

ФИЛОСОФИЯ И ОБЩЕСТВО 247

ОПИТИ / ESSAIS 247
СОНМ ЛИЦА,
ЗАЖИВЯЛИ В АРХЕТИП
Александър АЕКС. ДЪБНИШКИ *247*
ТЪРСЯ СВОЕТО „АЗ“
ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ *252*
ПАМЕТ 254
СТАМЕН ГРИГОРОВ *254*
ЗМЕЙ ГОРЯНИН *256*
ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЙКОВ
МАРГАРИТА НЕШКОВА *258*
ПАНАИТ ИСТРАТИ –
ДИСИДЕНТ ПРЕДИ ВСИЧКИ
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ *260*
ЖАН ПОЛ САРТР –
ИНТЕЛЕКТУАЛНИЯТ СТРАЖ
НА ЕВРОПА
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ *262*
175 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА ИВАН ВАЗОВ *264*
ИЛИЯ БЕШКОВ – БЕЗ ДАВНОСТ *269*
120 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА ЕЛИАС КАНЕТИ *276*
РУСЕ, В ДОМА НА КАНЕТИ
КЛАУДИО МАРГИС *276*
КАНЕТИ И ЛИТЕРАТУРАТА
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ *278*
ХАРАКТЕРИ
ЕЛИАС КАНЕТИ *281*
ЗЕЛЕНОТО МАСТИЛО
ПАВЕЛ ПАВЛОВ *284*
В ПАМЕТ НА ЛЕВСКИ: *291*
ТЕФТЕРЧЕ ОТ КИЧУРИ
ТОДОР БИЛЧЕВ *291*
ПЪТ КЪМ ГОЛГОТА
ЦОНКА ВЕЛИКОВА *291*
ПОЗИЦИЯ 293
3-ТИ МАРТ, ТАН-КУ
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА
ДИМИТЪР АНАКИЕВ *293*

БОРБА
ХРИСТО БОТЕВ *294*
СТАЛИНСКАТА МЪГЛА У НАС
ДИМИТЪР АНАКИЕВ *295*
ФИЛОСОФИЯ НА ИЗКУСТВОТО 296
ЖАНРОВЕ И ПОЕТИКА
В ХАЙКУ И ТАНКА
ДИМИТЪР АНАКИЕВ *296*
ХАЙКУ В ОГЛЕДАЛОТО
НА АВТОПРЕВОДА
ЗЛАТКА ТИМЕНОВА *301*
ЙОНЕСКО ГОВОРИ ЗА БЕКЕТ *305*
ПРОИЗХОДЪТ НА МЕТАФОРАТА
ЛУЧИАН БЛАГА *306*
РОДСТВО ПО ИЗБОР
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ *309*
СОНЕТЪТ
СТОЯН МИХАЙЛОВ *312*

ВИЗУАЛНИ ИЗКУСТВА 314

ГРАНИЧНИ ИЗКУСТВА 314
СЕРГЕЙ ИВОЙЛОВ:
„МОИТЕ ПОРТРЕТИ НА ЦВЕТЯ“
АЛЕКСАНДРА ИВОЙЛОВА *314*
ОТРАЖЕНИЯ
АЛЕКСАНДРА ИВОЙЛОВА *315*
ЮКИ И ИВА
ВАЛЕНТИНА ГРИГОРОВА *317*
ИСКРИ И СЕНКИ
ВЕЛЛА НЕДЕЛЧЕВА *318*
ПЛАНИНА СЪС ЗВЕЗДЕН ДЪХ
ХРИСТИНА ВЪЧЕВА
КАМБЕР КАМБЕР *319*
ЛАКМУСЪТ НА ТРЕПТЕНИЯТА
ДИАНА ГЕОРГИЕВА Di-Light *320*
БЕЗВРЕМИЕ *323*
ЛЮДМИЛА ДАНОВА *323*
АНТОНИНА ВАСИЛЕВА *323*
БЕЗМЪЛВИЕ *324*
НИКОЛА РУКОВ *324*
ПОТЪРСИ МЕ *326*
ПАВЛИНА ПЕТКОВА *326*
ПЛАМЯНА ГЕОРГИЕВА *326*
ВЕЧНИЯТ СТУДЕНТ *328*
ТОДОР БИЛЧЕВ, ХАЧИК ЛЕБИКЯН *328*
НАШИЯТ ИЗБОР 328
ПЪСТРАТА РАЗЛИЧНОСТ *328*
НА ПЛАМЯНА ГЕОРГИЕВА *328*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *328*
ДВЕ ИЗЛОЖБИ В ПЕРНИК *330*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *330*
„СЪТВОРЕНИЯ“ *330*
НА ЕЛЕНА ТЕМЕЛКОВА *330*
ЮБИЛЕЙНА ИЗЛОЖБА *333*
НА МИХАИЛ ДЕЯНОВ *333*
ЗАЩОТО И ОЩЕ… I *337*
ЗАЩОТО И ОЩЕ… II *338*
ЦОНКА ВЕЛИКОВА *338*
ЙОРДАНКА ИЛИЕВА *338*
ЗА КАРТИНИТЕ НА *340*
ЙОАНА НИКОЛОВА *340*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *340*
МЕЖДУ ДВА СВЯТА *343*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *343*
ИЗЛОЖБАТА 3 X 35 ..... *346*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *346*
„ИЗКУПЛЕНИЕ“ НА *349*
ИВАЙЛО КАМЕНОВ *349*
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА *349*
СОФИЯ – ИСТАНБУЛ *352*
МОСТ НА ИЗКУСТВОТО *352*
КОМЕНТАРИ 359
ИЗЛОЖБА „ЗАЕДНО“ *359*
ПОЕТ НА ПЕЙЗАЖА
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ *361*
МАЙСТОР, В ХАРМОНИЯ
СЪС СВЕТА И СЕБЕ СИ
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ *362*
АНАХРОНИЧНАТА ЖИВОПИС
НА ЙОАНИЙ *364*
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ *364*
ПАМЕТТА НА ИЗКУСТВОТО 366
ГЕОРГИ БОЖИЛОВ – СЛОНА *366*

ВЪВ ФОКУСА НИ 369

ТРИФОН КУНЕВ 369
БИОГРАФИЯ *369*
ТВОРЧЕСТВО: ПОЕЗИЯ *370*
ПУБЛИЦИСТИКА *372*
ЗА ЛИЧНОСТТА И ТВОРЧЕСТВОТО *374*
ПАВЕЛ ПАВЛОВ 377
БИОГРАФИЯ *377*
ТВОРЧЕСТВО *378*
ОТВЪД НАДВЕСЕНАТА ПОРТА *378*
ЗА ЛИЧНОСТТА И ТВОРЧЕСТВОТО *385*
ПАМЕТТА *385*
СТЕФАН СТАМБОЛОВ 386
БИОГРАФИЯ *386*
ТВОРЧЕСТВО: ПОЕЗИЯ *390*
ПУБЛИЦИСТИКА *391*
РИТОРИКА *393*

ЙОРДАН ЙОВКОВ.....396
БИОГРАФИЯ.....396
НЕНАДМИНАТ.....396
МАЙСТОР НА РАЗКАЗА.....396
ТВОРЧЕСТВО.....397
БЕЛИЯТ ЕСКАДРОН.....397

ГОСТУВА НИ.....400

ПРЕВОДАЧЪТ ПРЕДСТАВЯ.....400
ДИМИТЪР АНАКИЕВ ПРЕДСТАВЯ: ЙОСАНО ТЕККАН (1873-1935).....400
ИШИКАВА ТАКУБОКУ.....401
МАНУ КАНТ.....402
ДОРА ЯНЕВА-МЕДНИКАРОВА ПРЕДСТАВЯ:.....403
БЕТИ АЛВЕР.....403
ДВАМА ЕСТОНСКИ ПОЕТИ АРВО ВАЛТОН
ААРНЕ ПУУ.....406
КРИСТИН ДИМИТРОВА ПРЕДСТАВЯ:.....408
ФИЛИП ЛАРКИН.....408
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ ПРЕДСТАВЯ ВИКТОР СЕГАЛЕН.....411
ТРИМА ПОЕТИ ОТ ЛЮКСЕМБУРГ
МИМО МОРИНА /1933 – 2005/.....413
АНИЗ КОЛЦ /1928/.....413
ЖАН ПОРТАНТ /1950/.....414
ХАЙКУ ОТ ИТАЛИАНСКИ ПОЕТИ 415
ЛУЧИАН БЛАГА.....416
ОКТАВИАН ПАЛЕР.....418
ЕУДЖЕНИО МОНТАЛЕ.....421
НИКИТА СТАНЕСКУ.....423
ДЕВЕТ ПОЕТИ ОТ МОЛДОВА.....424
ГРИГОРЕ ВИЕРУ.....424
АНАТОЛ ЧОКАНУ.....424
НИНА ЖОСУ.....424
МАРЧЕЛА БЕНЯ.....425
НИКОЛАЕ ДАБИЖА.....425
ВАСИЛЕ РОМАНЧУК.....425
ЮЛИАН ФИЛИП.....425
АНАТОЛ ГУЖЕЛ.....425
ЛЕО БУТНАРУ.....426
РЕПОРТАЖИ.....426
175 ГОДИНИ ЕМИНЕСКУ ТОГАВА И СЕГА – ИЗЛОЖБА
НА ДОНЧО ЗАХАРИЕВ ПЪРВОЛЕТА МАДЖАРСКА.....428
ИЗЛОЖБА „КИГО“ ЗОРНИЦА ХАРИЗАНОВА.....430
ЛЮБОВТА Е МЪДРОСТ.....433
В ДОМ КАНЕТИ: „ПОЛИЛОГ. ПРЕВЪЗМОГВАНЕ НА НАСТОЯЩЕТО“
ПАВЛИНА ПЕТКОВА.....436
ТВОРЧЕСКИ ПОРТРЕТ.....437
ЦЕНАТА НА БЛАГОДАРНОСТТА.437
ЧОВЕК Е ЖИВ, ДОКАТО МЕЧТАЕ……444
СЕЗОНИ НА НАДЕЖДАТА.....446
ГЕОРГИ ЦАНКОВ НА 75!.....448

АКЦЕНТИ

ИЗДАТЕЛСТВО gabriell-e-lit

ИЗДАТЕЛСТВО НА ГОДИНАТА!

Издателство **gabriell-e-lit** е сред отличените в престижните **Global Business Awards**, които вече девет години награждават организации с изключителен принос към своите клиенти и сектори. Списание **Corporate Vision** отново представя победителите, подчертавайки значението на малките стъпки и големите успехи. Изданието за 2025 г. включва разнообразни компании от различни области – бизнес, технологии и човешки права.

Координаторът Мелиса Брамал изразява признателност към всеотдайността на участниците, които не само подобряват настоящето, но и променят бъдещето на своите индустрии. Наградите отличават визионерски лидери и динамични предприятия от цял свят – както утвърдени, така и нововъзникващи – които движат иновациите и постигат впечатляващи резултати.

В контекста на бързо развиващия се глобален пазар през 2025 г., оформян от технологичен напредък, промени в потребителските нагласи и стремеж към устойчивост, бизнесът намира нови пътища за растеж въпреки инфлацията и геополитическите предизвикателства. Изкуственият интелект, автоматизацията и ESG принципите стават ключови фактори за успех. Журито на наградите оценява номинираните по заслуги, отчитайки клиентски отзиви, онлайн присъствие, иновации и растеж.

Програмата отличава пионерите, които оформят бъдещето на глобалното предприемачество.

НАКРАТКО ЗА НАШИТЕ КНИГИ

През първите девет месеца на годината издадохме няколко знакови заглавия – „Тан-ку за Украйна. Световна хайку и танка антология“ със съставител Димитър Анакиев, както и „Български хайку речник“, също със съставител Димитър Анакиев. Тези две антологии бележат върхове в издаването на хайку литература у нас, а и не само. Много сме радостни и заради издаването на малката двуезична книжка „Година на Змията“, която свърза девет поети от балкански страни, които създадоха една красива хайку поредица по повод новата година. Едно изящно допълнение към поредицата ни от хайку издания е хайку сбирката на Кирил Желязков „Ято спомени“. Тук много ярко е присъствието на Димитър Анакиев и с авторските му поетични книги „Мурзилки“ и „Съединението“, в които поставя хайку поезията на плоскостта на политическата публицистика и есеистика.

Гордеем се много с второто издание на дебютния роман на младата Марина Йорданова – „Родена през 70-те“, както и с втората поетична книга на Илияна Кръстева „Дискордия и Конкордия“, която – в електронен и печатен вариант авторката повери на нашето издателство.

Чрез Кирил Назъров като редактор, станахме издадели на две интересни книги – дебютната стихосбирка на Елисавета Цветкова „Цветето на любовта“ и литературния сборник с поезия и проза на Лили Трендова „Събудено небе“. Изключителна привилегия бе за нас да приемем ръкописа на авторската книжка за деца на Кирил Назъров „Приказният град гора“, с която за първи път станахме издатели на литература за деца.

Чрез проф. д.н. Венелин Терзиев – като автор, редактор и научен ръководител, станахме издатели на общо шест книги – монографии и учебни пособия в различни области на науката. Станахме издатели и на електронния вариант на неговата авторска книга с есета „Щастие. Спомени за бъдеще“, богато илюстрирана с авторски картини на Васил Василев – Зуека.

Откроява се присъствието на литературния сборник с провокативното заглавие „Пиеса за ягодови полета“ на Лариса Ангелова, автор, когото познаваме и следим от работата й като колонкар в издателство „Буквите“.

Не на последно място ще спомена моите авторски книги „Луна в огледалото“ и „Врабче върху антената“, които издадохме

като печатни и електронни издания. Книги, събрали мигове, разделени във времето с близо три десетилетия; книги, които градят един монолитен авторов почерк и портрет.

Тук трябва да спомена още три заглавия, в контекста, в който ги виждам днес. За първи път издателство gabriell-e-lit бе изправено пред предизвикателството да публикува научна фантастика.

Това се случи през лятото на отминаващата година с романите на Лиляна Петкова – „Ново бъдеще“, „Необикновените приключения на робота Ари“ и „Отмъщението на цивилизацията“. Точно по същото време написах в съавторство с изкуствения интелект на Microsoft Copilot една обща стихосбирка – ренсаку от 100 хайку „Облачна поезия“, в която включих и голяма част от диалога между мен и изкуствения интелект. Така, научната фантастика и научните технологии задишаха в заедно, в синхрон, за да продължим към бъдещето, което градим!

Дотук представих накратко книгите, включени в колажа, които може би изиграха своята роля, за да бъдем забелязани и избрани за издателство на годината – 2025! Както, без съмнение, нашата решимост да даваме на читателите неограничен и свободен достъп до по-голямата част от ресурсите на издателството.

Само за три месеца, от октомври до декември, осъществихме издаването на шест нови заглавия, както и печатните издания на електронни книги, излезли по-рано през годината („Дискордия и Конкордия“ на Илияна Кръстева, „Мурзилки“ на Димитър Анакиев и „Луна в огледалото“ на Габриела Цанева).

Ще започна с дебютната стихосбирка „И небето тежи“ на Кас. Съдържа само 11 стихотворения, събрани в 28 страници, но този дебют не е просто добавяне на още едно име (псевдоним) в литературата; това е разкъсване на веригите на тишината и мълчанието, които заключват света на голяма група хора, които все още остават невидими за обществото, а проблемите им продължават да бъдат неглижирани и отминавани. Един ярък, талантлив глас, който осветява мрака и дава надежда за промяна. Любителите на научната фантастика вече могат да научат продължението на историята, започната от Лиляна Петкова в „Отмъщението на цивилизацията“, като разгледат файла на „Окото на разума“, достъпен в платформата за електронни книги на издателството.

Още една малка книжка стана достояние на читателската аудитория едновременно като печатно и електронно издание – „Култура на лъжите. Етюди за сталинизма“. Ярка, полемична публицистика, в която авторовата позиция е водещия глас, но подкрепен с богата аргументация. Книга, която провокира, търси, оборва, но и дава отговори – нещо, което рядко се случва напоследък на политическия небосклон не само у нас. Защото философско-екзистенциалната криза на социума и политиките, свързани с развитието на демократичните практики е повсеместна и има нужда от нов ракурс.

Много нежна, топла, красива и пълна с очарование и надежда е новата поетична книга на Христина Вачева „Планина със звезден дъх“, илюстрирана от „художника на Родопа“ Камбер Камбер. Красотата и любовта към родната природа, към планината и нейния дух, към дълбините на историята ѝ, но и към бъдещето на нейните хора обединяват вербални и графични образи, за да създадат неповторимо преживяване за читателя. Книгата също тръгва към читателя като печатно и електронно издание.

В края на декември стана литературен факт и многоезичният том „От слънце и вода. Международна хайку антология и речник на ключови думи“ със съставител Димитър Анакиев. Книгата е част от поредица издания, свързани с 25-та годишнина от създаването на първата организирана хайку общност в България и 50-та годишнина на българската хайку литература, заедно с „Човек. Антология на българското хайку“ (изд. gabriell-e-lit, С. 2024) и „Български хайку речник“, със съставител Димитър Анакиев, излязъл по-рано тази година (изд. gabriell-e-lit, С., 2025)

ЧЕРЕШОВИТЕ ВОДИ НА БЪЛГАРСКАТА ТАНКА – 2025

◊ НАГРАДИ И ОТЛИЧИЯ ДИМИТЪР АНАКИЕВ

Май е месецът на танка в България. Третият пореден конкурс – „Черешовите води на българската танка“ – говори за създаването на традиция.

Макар и скромна, тази традиция е много важна. Още от първото си издание конкурсът „Черешовите води на българската танка“ не е просто някакво състезание, а първокласно литературно събитие.

И в третото издание журито, състоящо се от Драган Й. Ристич, Габриела Цанева и Димитър Анакиев, има трудната задача да избере най-добрите танки, ренсаку и танка проза сред много качествени произведения.

Резултатите и кратките коментари са пред читателя:

РАЗДЕЛ ТАНКА ПОЕЗИЯ

Първа награда

Боряна Ботева, гр. София

Есенна тъга
с мирис на хризантеми,
с примес на лято…
Как се изгражда стена
между сега и преди? ***(23 точки)***

Тази танка тематизира миналото. Силата ѝ се крие в откритата емоционалност. Танката започва емоционално, но има рационален смисъл, следователно е съвременен израз.

Втора награда

Христилия Кулева, гр. Шумен

църква без икони
само в спомените
камбана ечи,
тук само самотата
настойчиво се моли. ***(20 точки)***

Това стихотворение тематизира самотата. В основата му е метафора – олицетворение. Впечатлението за самота е допълнително засилено от атмосферата на гола, изоставена църква.

Трета награда

Радка Миндова, гр. Сливен

череши
за десет стотинки
свито на фунийка
съчинение
за лятото ***(17 точки)***

Леки летни стихове, които пленяват със своя чар. Темата е сезонът.

ОТЛИЧИЯ

Лятото –
последните три лъжици
сложих във вчерашния сладкиш.
Нито трошица
за гладната есен. ***(13 точки)***

Христина Панджаридис, София

Дръж ми ръката…
прошепна баба, едва,
с последния си дъх.
Дали ще я забравя…
и дали ще ми прости? ***(13 точки)***

Калина Николова, гр. Сливен

потни копнежи
бистри капки се стичат
по черешите –
със очите ги търся,
със устните намирам ***(12 точки)***

Александър Алекс. Дъбнишки, София

Стихът е рана.
Кълбовидна мълния
след безмълвия.
Остава бряг самотен
и една сълза от бриз. ***(11 точки)***

Цветана Качерилска, гр. Троян

черешов цвят
пътеката посипа
събух обувки
ти толкова бързаше
че цветовете стъпка. ***(9 точки)***

Вероника Иванова, гр. Варна

Това е танка в класически японски стил. Ако това състезание беше оценявано от японски селектори, те щяха да й присъдят първо място. Нежна и елегантна любовна танка, базирана на метафора.

РАЗДЕЛ РЕНСАКУ

Първа награда
МОЯТ ГРАД, Бранимира Кунчева, 28 *т.*

*

будят ме птиците
и лъвът от зоопарка
на хълма
вятърът шепти гальовно
аз съм люляков храст
*
сива чапло
намери си друго място
галят ме
перките на рибите
аз съм речен камък
*
пазя си земята
стърча и зорко гледам
венчилото ми
недокоснато от времето
аз съм стара крепост.

Втора награда
УСТНИ, Александър Алекс. Дъбнишки, 21 т.

ТОЙ:
Череши –
бликва от твоите устни
аромат на ручей червен.
Замаян се дави
взорът ми в него.

ТЯ:
Ще посея с устни
черешова костилка.
След време
дриада в дървото
ще е поселил дъхът ми.

ТОЙ:
И пак
ще са устни,
и пак ще е сок.
И пак са череши
твоите взори.

Трета награда
МОРЕ, Анна Димитрова, 19 т.

*

Скали на страж
с автограф от вълните
разказват легенди
за изчезнали цивилизации
в недрата на земята.

*

Безлюден остров.
Само птици кръжат
и дирят спасение
от нашествието
на химия от бреговете.

*

Безлюден бряг и лунна пътека
извила снага върху плътта
на морския кит.
Под пръстите на вълните
звучи лунната соната.

ОТЛИЧИЯ

ПОЕТЪТ И ДЪЖДЪТ, Петър Нешев, 18 т.

*

Денят наметна
дъждобран. Присви очи
и в миг притъмня.
В сив небесен океан
облак плува – заваля.

*

И един почти
незрящ поет – на сухо
под една стреха,
твори куплет след куплет.
Чу дъждът и взе, че спря.

*

Вятърът отвя
някъде далеч дъжда.

След бастуна бял
по мокрите павета
си тръгна и поета.

КАКВО МОЖЕ ДА ГИ СПРЕ?
Мария Христова Славова, 17 т.

*

събирам в едно
росния слънчев ден и
омайната нощ
за да получа прегръдки
от твоите по веднъж

*

дъждовни капки
тежко по лицето ти
като приклада
на военен автомат
не мога да се върна

*

в тъмните места
потъват разделите
сухо и без глас
прилагателни сами
не могат да живеят.

СПОМЕНИТЕ
Светла Дамяновска, 17 т.

*

Пак разцъфтяха
розовите зюмбюли –
уханен спомен
за онзи черен април,
на скръб и сбогуване.

*

Жълти лалета –
скъпоценно наследство
все още живо
в градината на село,
край къщата на баба.

*

Спомените ми
са златното имане,
което кътам
във вехтата кесия
на старата ми памет

РАЗДЕЛ ТАНКА ПРОЗА

Първа награда (2)

ЧЕРЕШОВА МАГИЯ,
Александър Алекс. Дъбнишки – *(25 т.)*

капка роса –
утринен лъч я води
от плод към листо…
ту рубин,
ту изумруд…

Денят бе започнал от сутринта с палеща горещина, когато тя се покачи на черешата с кошница в ръка. Вътре в огромната листната корона бе още прохладно, а листата правеха светлината перлено сребриста. Този цвят преминаваше не само върху бялата ѝ като туника рокля, но и върху лицето и цялото ѝ тяло. Дриада като да бе излязла от гората, помамена от сладкия аромат на зрял плод. Обичките от череши на нейните уши още повече засилваха тази илюзия. А и илюзия ли бе тя наистина? Кошницата ѝ се пълнеше бързо, а заедно с това вадички бистра като вода пот се стичаха по тялото ѝ. Помогнах ѝ да слезе при мен на земята и очите ми грабнаха още две череши, очертали се под залепналата от потта по тялото рокля. Тя го усети с някаква вродена интуиция и постепенно цветът на плода обхвана лицето ѝ.

Инстинктивно се пресегнах и от кошницата, притисната до нейните гърди, взех две череши. Едната остана в ръката, а другата поеха устните ми. Не смеех да я стисна със зъби от неясен страх да не причиня болка. Независимо от това, аромат и сладост изпълваха с опиянение цялото ми същество.

Тъй властни бяха нейните череши.

„О, нека твоят взор – ту в плахост мила,
ту в блясък горд, като сърна игрив,
слепящ със чар, пленяващ с млада сила
над моя стих блести дълбок и жив!“

Джордж Гордон, лорд Байрон,
Странстванията на Чайлд Харолд

череши,
сладки като свян
на погледната девица
сатир тъй нявга
флейта сътвори

ВЪОБРАЖАЕМИТЕ ДИАЛОЗИ НА УЧИТЕЛЯ И УЧЕНИКА,
Ирина Пожарицка – *(25 т.)*

– Какво е обич, Учителю? Не е ли това обединен заряд на две хиляди кълбовидни мълнии?

обич – това е
безкрайно движение
на двете сърца
едно към друго с жажда
каза Учителят ми

-Защо трябва да пътувам, Учителю? Не е ли по-добре да стоя на спокойствие?

- разходките ти
натурализарат
и ум, и душа
и потопят в нирвана
каза Учителят ми
- когато чалга
разкъсва ушите ми
Учителю, как
може да медитирам?
слушай сърце, каза той

– Пробий тъпанчето и слушай само сърцето си.

– Но тогава няма да чуя и вашите наставления, Учителю.

– Най-важното вече си чул.

– Защо височината е толкова привлекателна, Учителю? А от друга страна – привличането на дълбочината…

височина и
дълбочина са едно
безкрайно поле
на обич, така мисля
каза Учителят ми.

Втора награда

МОЯТА НАДПРЕВАРА С ВРЕМЕТО, Людмила Данова – (23 т.*)*

Понякога толкова бързам и така ме натоварва софийското задръстване, че усещам времето сякаш е спряло. Но съм безсилна да променя ситуацията. Мога обаче да променя гледната точка и да намеря позитивното, да се зарадвам на мига, който винаги носи добра емоция, стига да имаш очи за нея.

Ако го нямаше това задръстване щях да пропусна пикирането на гларуса над езерото, покрай което минавам всеки ден, също и щъркелът, който носи клечка в клюна си – да съгради дома си. Нямаше да видя и това: дива патица пресича Северна скоростна тангента, поклаща се с достолепие и малко притеснено се оглежда, докато колите спират, за да я пропуснат. В този момент забравям бързането и задръстването! Живея в този миг на надежда за бъдещето и вяра в доброто.

Миг след миг лети
невидимото време,
следи оставя.
От вчера – по лицето,
за утре във сърцето.

Трета награда

Г-н СЕВЕР и г-жа ЮГ,
Бранимира Кунчева – *(21 т.)*

Г-н Север покани г-жа Юг на планина. Тя, както винаги, само това чакаше. Първо, той си беше спечелил престижно място в нейната класация (след многобройни и дългогодишни тестове и изпитания) и беше човек, чиято липса веднага би се забелязала. Второ, неговото присъствие ѝ действаше успокояващо, тя беше жена, която се вълнуваше безгранично и беше хубаво някой да я „държи на земята“ и да ѝ „хвърля по някой поглед“. И трето, но това никой не подозираше, г-жа Юг имаше проблеми с алкохола. Но кои са тези хора, какви са?

аз не съм му жена
той не ми е мъж
картите са раздадени така
тази вечер на небето
Касиопея свети още по-ярко

планинско утро
някой търси паста за зъби
а друг – чашката си
последен поглед към върха
обещах си да се върна.

ОТЛИЧИЯ

ГРИВНАТА, Анна Димитрова – *(20 т.)*

Слънцето изтръска мокри коси. Погъделичка брега. Той се протегна сънливо и се загледа в сребристите гребени на вълните. А те се надпреварваха да разказват сънищата си за морски чудовища, за подземни пещери и замъци.

Време за улов. Очите ми хвърлят рибарски мрежи.

Ненаситни са. Залагам и въдици по пустия бряг. Дебна в очакване. О, колко щедро е морето! Пълни мрежите с улов. Разноцветни камъчета проблясват. Вълните са ги шлифовали до съвършенство в различни форми. Смесвали са цветове от палитрата на слънцето и са ги нашарили с преливащи багри от дъгата. Миди, захвърлили своите одежди на брега като бели булчински рокли. Зелени водорасли сплели дълги коси в авангардни скулптурни инсталации.

Изведнъж нещо проблесна на морския пясък. Побързах да грабна нещото. Вдигнах го. Върху малка гравирана плочка беше изписана мантрата „Ом мани падме хум“. След няколко цветни мъниста видях християнско кръстче. Следваха още малко мъниста и до тях един малък дервиш в завихрен танц. Между мънистата се гушеха подкова и сърчице, синьото око на исляма, ръката на Фатима.

Държах гривната в ръцете си и разсъждавах, как ли изглежда притежателят на това бижу. Нямаше значение мъж ли е или жена. Едно беше ясно. Той е човеколюбец. Беше приютил всичките религии в кръга на своята малка вселена. Може би затова морето му я връща.

Закачих я като знаме на един изсъхнал клон на красив дънер полегнал на брега.

окото на фара
посреща приливите
с тайните на изчезналите кораби
и изпаща отливите
с целувките на брега и вълните

ДЕНЯТ И НОЩТА

Петър Христов Нешев – *(18 т.)*

Денят и нощта са неразривно свързани още от сътворението на света. Влюбени безнадеждно, вечно един до друг и завинаги разделени от сивата реалност на здрача. Така е и при нас, хората. Любовта си отива, победена от сивата реалност на ежедневието.

Съдбовно влюбен
в нощта, тъжовен гасне
денят. Предчувства
пак раздялата в здрача,
в тази сива реалност.

*

С безброй звезди –
рой разпилени сълзи,
плаче Луната
и рисува с лъчите
тъжни лунни пейзажи.

*

А поредната
драма – драма за двама,
разделя сърца.
Любовта си отива
от ежедневие сиво.

*

Заслужава да се отбележат изключително оригиналните решения в секцията танка проза. Тук две произведения споделят първото място.

Сред темите на третото издание на националния конкурс има и важни национални теми, като Плиска или Кукери. Тези танки, заедно с много други, ще намерят своето място във второто издание на Антологията на българската танка „Парче от дъгата“, която подготвям. Поздравявам всички участници и искам да пишат танка всеки ден, не само за конкурса. Можете ежедневно да публикувате произведенията си във FB групите „Българско съвременно хайку и танка“ и „Дъждовник“.

Димитър Анакиев,
с. Грознатовци, 27.06.2025

Жури в състав: Драган. Й. Ристич, Габриела Цанева, Димитър Анакиев

редакционна статия

СПИСАНИЕТО

Първият онлайн брой на „Картини с думи и багри“ (1/2025), събран в .pdf и предоставен безвъзмездно чрез www.e-books.gabriell-e-lit.com, запазва високия критерий на предишните 25 печатни издания. В него за първи път участват автори от фейсбук групата „Приятели на списанието“ и гост редакторите Албена Тодорова, Елена Темелкова, Елисавета Цветкова, Михаил Деянов, Никола Руков, Светла Йорданова, Цветелина Манова и Явор Перфанов. Чрез галериите „Ракурси“, „Кракра“ и „София прес“ представяме творби на Стефан Патрик Моасе – Zaïzaï, Калия Калъчева, Стоян Илиев, Чавдар Гюзелев, Иван и Златил Йотови, Анна Цоловска и Бисера Вълева. Броят включва и последните творби, изпратени от Сидония Пожарлиева.

Трансформацията на „Картини с думи и багри“ в електронни .pdf издания показа отлични резултати: брой 2/2025 включва над 160 публикации от 84 автори и достига 222 страници. Това стана възможно благодарение на гост редакторите Венелин Терзиев, Димитър Анакиев, Иванка Павлова, Людмила Данова, Огнян Стамболиев, Павлина Петкова, Планимир Петров и Първолета Маджарска. Огнян Стамболиев представи румънски автори като Йон Дезидериу Сърбу, Лучиан Блага, Октавиан Палер и Панаит Истрати, а Димитър Анакиев – японските Ишикава Такубоку, Йосано Теккан и Марико Китакубо. Представени са и художници като Валентин Ангелов, Владимир Карамазов, Рада Цанкова, Поло Оконе, Вера Млечевска, Атанас Хранов, Антонита Василева, Пламяна Георгиева и др., както и нови автори – Ани Пачалова, Веселин Касчиев, Георги Режев, Енчо Димитров, Кристина Тотева, Лиляна Петкова, Людмила Григорова, Мара Шейх, Надежда Тодорова и Павел Павлов.

Сп. „Картини с думи и багри“ за първи път с брой 2/2025 стана дом и на един нов национален конкурс за хайку поезия, организиран от столичното НЧ „Интеркултура 21 век – 2006“. За трета поредна година отворихме страници за националния конкурс за танка поезия „Черешовите води на българската танка“, организиран от изд. gabriell-e-lit и Български танка клуб.

В третия онлайн брой за 2025 г. „Картини с думи и багри“ разширява своя обхват и над сто творци допринасят със свои текстове, преводи и коментари. Отбелязани са годишнините на Иван Вазов, Елиас Канети и Стефан Стамболов, както и на други значими личности. Особено силно присъствие имат преводачите, сред които Огнян Стамболиев (Ана Бландиана, Антонен Арто, Виктор Сегален, Емил Мишел Чоран, Лучиан Блага, Николае Дабижа), Дора Янева-Медникарова, Кристин Димитрова, Свежа Дачева, Мира Душкова и Северина Филипова. Людмила Данова представя автори като Кръстьо Рибаров, Тона Борисова, Николина Стоянова, Роси Жекова, Дарина Дикова, Венци Любомиров, Детелина Стефанова и Христина Гложенска. Зорница Харизанова отразява събития на Българския хайку съюз, а нови художници като Мая Мечева, Елиза Ковачева-Цокова, Явора Петрова, Христо Кърджилов, Мойсе Буланча и Бойко Митков допълват визуалния облик на броя.

В брой 4/2025 на „Картини с думи и багри“ повече от сто автори оставят своя отпечатък, а гост редакторите Венелин Терзиев, Димитър Анакиев, Любомир Тончев и Цонка Великова насочват вниманието към нови творчески полета. Чрез рецензиите и подбора на Людмила Данова и Огнян Стамболиев откриваме автори като Албена Иванова, Божана Петкова-Харизанова, Глория Костадинова-Петрова и Димитър Лазаров, както и нови прочити на Камю, Шурбанов, Монтале, Кокто, Йонеско и др. Павлина Петкова представя Диана Стефанова, Красимир Манев, Людмил Симеонов и Петко Пашкунов, а Станислав Марашки – Дими Борисова. Първолета Маджарска насочва към изложбите на Илиан Любенов, Камен Цветков и Ралица Мирчева, а галерия „Ракурси“ – към Велико Маринчевски и Греди Асса. Зорница Харизанова отразява събития на Българския хайку съюз, включително рецитала „Любовта е мъдрост“.

Благодарим за сътрудничеството!

НАЦИОНАЛЕН КОНКУРС ЗА ХАЙКУ НА НЧ „ИНТЕРКУЛТУРА 21 ВЕК – 2006“, ПЪРВО ИЗДАНИЕ

ДИМИТЪР АНАКИЕВ ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

РЕЗУЛТАТИ. КОМЕНТАР

Първият национален конкурс за хайку на НЧ „Интеркултура 21 век – 2006“ в София е едно голямо освежаване в хайку живота на България. То е значимо поне по три причини: заради качеството на приносите, заради широтата на хайку пространството (хайку пространството трябва непрекъснато да се разширява, вместо да се затваря в самодостатъчно гето) и за преодоляването на провинциалните нрави, които не са чужди на българското хайку: *1. Приятелски награди („Давам си награди.“) 2. Коленичене пред чужденци (Присъждане на първи награди на чуждестранни поети в конкурси на български език.)*

Българското хайку е толкова качествено, че чужденците трябва да се учат от нас по-често, отколкото ние от тях. Но имаме нужда от хора, които могат да го разберат.

Конкурсът беше оценяван от трима съдии: д-р Габриела Цанева – поетеса, редактор и издател, Минко Танев, международно признат хайку поет и моята милост, Димитър Анакиев, поет и редактор – председател на журито.

Това жури, както и предишните, в които участвах, използва числено оценяване на стихотворенията. Този метод е прост, демократичен и прозрачен. Освен това предлага обективна основа за съдебни решения и предотвратява задкулисните интриги, които не са непознати за нас.

Функцията председател на журито е полезна от гледна точка на носенето на отговорност за работата и решенията на журито. Доказано е, че толкова популярната у нас колективна отговорност улеснява злоупотребите, за които никой не носи отговорност.

Аз лично основах оценките си на три естетически принципа, първите два от които взех от Башо:

1. поетична истина
2. метафоричност
3. оригиналност

Журито като цяло се справи успешно с трудна задача, изправено пред изобилие от висококачествени хайку, различни стилове и жанрове. В това изобилие решенията ни често бяха субективно различни. Интересен пример е хайку от наградената поредица: всеки член на журито избра различно хайку от поредицата и всички дадоха еднакви цифрови оценки!

Ето резултатите, заедно с кратък коментар за всяко хайку.

ПОБЕДИТЕЛИ

ПЪРВА НАГРАДА

Аз съм увредена
с недостатъци и страх…
но чак до там светло бъдеще (20 т.)
Силвия Павлова

Това е хайку с шокираща честност, което рядко се среща. Това е основното качество на стиха. Освен това, това хайку е и метафора, която може да се отнася не само за поета, но и за нашата родина. Въпреки всички исторически недостатъци, с изобилието от предатели и изроди, тя има светло бъдеще. Ключовата дума, която искам да въведа в българския хайку речник е „бъдеще”.

Бъдещето е християнска тема.

ВТОРА НАГРАДА

стара шевна машина
на мама от чеиза
съшива време и мечти (13 т.)
Павлина Петкова

Привидно сантименталното хайку, което има зад себе си будистки възглед за живота. Освен емоцията „саби-уаби“ има и осъзнаването, че нещата нямат отделна същност и че времето и мечтите могат да бъдат съшити.

За разлика от християнството, което е доминирано от епичния разказ, тук виждаме, че будистката мисъл е много поетична. Ключовата дума е „мечти“. Добавяме го и към Българския хайку речник.

ТРЕТА НАГРАДА

ефект на обектива
над хоризонта заедно
слънце и луна (10 т.)
Анна Славова Петрова-Дюлгерова

И тук имаме будисткия възглед за живота на работа. Будизмът учи, че животът е „илюзия“, „привидност“ и именно за привидението говори поетът. Ключовата дума е „обектив“.

ОТЛИЧИЯ

стар семеен албум
от всяка снимка
ме гледа звездичка (9 т.)
Людмила Станимирова Данова

Хайку със семейни чувства, което подчертава значението на предците и по този начин насърчава емоцията, която шинтоизмът отглежда в Япония. Ключовата дума (фраза) е „семеен албум“.

Капки портокал
в коледната нощ
мама разрязва слънце. (9 т.)
Ивелина Димитрова Радионова

Сюрреалистично хайку с изключителна оригиналност! Ключовата дума е „слънце“. Бан'я Нацуиши, който също е сюрреалист, би дал първа награда на това хайку.

двама бегачи
в съседни коридори –
без победител (9 т.)
Илиян Сабадошев

НАЙ-ДОБРОТО МЛАДЕЖКО ХАЙКУ

Морето прегръща
лазурния бряг –
солена целувка. (7 т.)
Никол Бориславова Андреева, 17 г.
Горна Оряховица, СУ „Георги Измирлиев“

Този конкурс е много щастлив да популяризира нов млад поет! И зад това хайку стои будистки мироглед. Будизмът учи, че сетивните възприятия са лъжа. Всички знаем колко е сладка целувката, но поетът казва, че е солена. Елегантно и топло хайку. Ключовата дума е „целувка“, която добавяме към българския хайку речник.

НАЙ-ДОБРАТА ХАЙКУ ПОРЕДИЦА

*
На чаша кафе
със нас седна скуката.
Изпи възторга.
*
Пресушена страст.
Няма да се повтори
оня летен дъжд.
*
Бяла чистота.
Ангелско крило трепти
в недописан стих.

Цветана Качерилска

Вече писах за тази хайку поредица.

За мен първото хайку в него е най-доброто, защото съдържа персонификация (метафора). Персонификацията е израз на анимистичния светоглед. Много оригинално хайку.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Много концептуално богат конкурс, с много висококачествени хайку. Конкурсът включва нови автори, включително и млади.

Поздравявам организаторите за изключителния успех и им пожелавам състезанието да стане традиция.

По-богата селекция от конкурса ще бъде публикувана в списание „Картини с думи и багри“.

29.04.2025 г., с. Грознатовци

Димитър Анакиев

ЗА АРТ ПЛАТФОРМА gabriell-e-lit

БИБЛИОТЕКАТА

Една от големите цели, които си поставихме със създаването на Арт платформа gabriell-e-lit бе да дадем виртуално място на книгите – не само на електронните книги на издателство gabriell-e-lit, но и на други печатни и/или дигитализирани издания, преди всичко книги на автори на издателството и на сп. „Картини с думи и багри“.

Да предостави произведенията си за ползване на свободен достъп е лично решение на всеки творец – много наши автори го правят – сред тях са Живка Танчева, Надежда Радева, Петко Огойски, Йордан Василев, Рени Васева, Тодор Билчев, Павлина Петкова, Ради Стефанов, Валерий Йотов, Иван Северняшки, Контадин Кременски, Теодора Копчева.

През отминаващата година нашата библиотека се обогати с една авторска книга на Огнян Стамболиев – „Загленени от сцената“, както и с четири книги на румънски и френско-румънски автори, станали достояние на българската културна общественост чрез преводите на Огнян Стамболиев, а именно – „Сълзи и светци“ на Емил Мишел Чоран, „Поеми на светлината“ на Лучиан Блага, „Звезда без име“ на Михаил Себастиан и антологията „Граматика на лабиринта. Поети от румънския авангард“. Това отвори широко вратите ни към голямата чуждестранна и чуждоезична литература. Един неоценим принос, който има дълбоко значение в много измерения, за което горещо благодарим. Ще продължим да представяме книгите от нашата библиотека чрез статии и рецензии в настоящия и в следващи броеве на списанието, както сме го правили и досега. Други заглавия само ще спомена, като оставим читателя сам да открие тяхното съдържание и послание – „Карибски плажове“ на Емил Кръстев, „ДС и българското музикално изкуство 1944-1991“, „Руската убийствена политика за българите“ на Г. С. Раковски.

ГАЛЕРИЯТА

ШАПКА ВИ СВАЛЯМ

ДИАНА ГЕОРГИЕВА Di-Light

Едва ли ще изненадам някого, като спомена, че шапки са използвали още първобитните хора. Те са слагали покривала на главите си, за да се предпазват от студ, дъжд, сняг, вятър, слънце…

За откриватели на първия материал за направа на шапки, се смятат номадските племена в Азия. Те са използвали филц и овча вълна, от които са изработвали своите дрехи и шапки. През ранните гръцки, римски и египетски времена шапките са били като знак за отличие. Имали са значение на вид почетен знак. Шапките навлизат в масова употреба в края на XIV и началото на XV век. За този период са характерни мъжките шапки, които са били важна част от мъжката мода. Дамските шапки стават част от модата чак през XVIII век.

В днешни времена шапката е много повече от красиво и функционално допълнение към тоалета. Тя създава собствена атмосфера и визия и има способността да се разхожда из времето и пространството, да търси собствените си пътища и поле за действие.

„Палитрата на детския свят“

Сладката невинност на малкото човече, което веднага след като може да държи стабилно в ръката си нещо пишещо, започва да оцветява и украсява всичко около себе си. Няма амбицията да нарисува целия свят, но успешно променя своята среда и себе си. Да, простичко, несръчно и кривичко, но емоционално и от сърце.

„Женско време“

Как тревожно е да си жена.
Красота и усмивка да бъдеш
сред всекидневната сивота.
Вярност – срещу изменчивия вятър,
нежност – в загрубелия свят.
От безбройните земни пътища
най-рискования да избереш –
безразсъдния път на сърцето,
и докрай да го извървиш.

автор: Блага Димитрова

„О, образ блед и нежен“

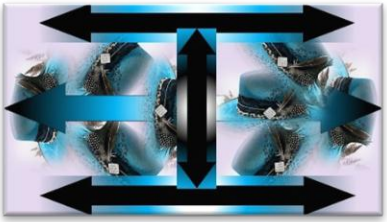

„Слънчогледови мечти“

Дали самоуверена и дръзка, или нежна и ранима, или пълна със слънчогледови мечти, жената носи светлината на промяната в себе си.

Скрива проблемите и грижите под прическа, грим, маникюр и изтърканата фраза „Всичко е наред“ и продължава да се бори за своя свят.

А дали в нейния свят има място за самата нея?

Малко жени си задават този въпрос, а още по-малко търсят отговора. Те просто продължават да изпълняват ролите, които обществото очаква от тях. И рано, или късно се оформят два пътя – „накъдето ми видят очите“ и „моят най-добър приятел Маската“.

Накъдето ми видят очите

Уморих се от хорски съвети,
от учтивост да бъда обичан,
от уюта на скъпи предмети,
искам просто да бъда различен.
Накъдето ми видят очите,
по света аз да тръгна тогава,
изведнъж надживял суетите,
тази нищо, нищо не значеща слава,
към сърцето на някой приятел,
по безкрайния път на мечтите,
без часовник, без вчерашни дати,
накъдето ми видят очите.

автор: Живко Колев

„Шапка Ви свалям“ е моя девета самостоятелна изложба, която ще бъде открита в РБ „Любен Каравелов“ – гр. Русе.

На 12.03.2025 г. от 17:30 ч. в кръглата зала ще бъдат представени 15 платна, с които искам да провокирам размисли не само в дамската част на обществото на тема: „Кога шапката е просто аксесоар и допълва дадена визия и кога започваме да се крием с нея и я превръщаме в маска? Кога собствените ни оценки за чуждите очаквания стъпват на реалността и кога се превръщат в илюзия?

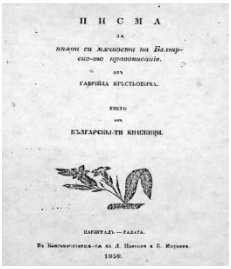
Разгледайте изложбата в Галерия gabriell-e-lit – начална страница

АНОНСИ

НАЦИОНАЛНА НАГРАДА ЗА НАЙ-СТАРА КНИГА

На 23 април 2025 г., по време на предаване на БНТ-1, посветено на Ст. Михайловски и химна „Върви, народе възродени“, секретарката на НЧ „Христо Ботев – 1928“ в с. Обретеник, Миглена Димитрова, получава новината, че читалището е носител на наградата от националния конкурс „Най-старата книга“, организиран от издателство „Трейшън Прес“ – София. Отличието е присъдено за представената книга „Писма за някои си мъчнотии на Българското правописание“ от Гавраил Кръстевич, дарена от поета и документалист Тодор Билчев. Наградата включва 100 лв., комплект книги от издателството и текстилна картина от Velikova ART, както и заснемане на кратък документален филм за читалището и ценната книга.

Книгата на Кръстевич, издадена през 1858 г. в Цариград от Д. Цанков и Б. Мирков, съдържа шест писма, в които авторът анализира особеностите на българския език – азбука, член, падежи, глаголи и други правописни въпроси, съпоставени със славянски езици и трудове на български езиковеди. Изданието има приносен характер и е ценен документ за развитието на книжовния език. Дарена през 2024 г. от Тодор Билчев, книгата е част от неговата лична колекция от старопечатни издания и е ползвана 17 пъти от читатели. Читалището, с председател Ел. Стаматова, очаква посещението на издателството през юли, когато ще бъде заснет документалният филм. Честита награда!

П И С М А

ЗА

някои си мъчнотии на Българското правописание.

отъ

ГАВРАИЛА КРЪСТОВИЧА.

КНИГА

отъ

БЪЛГАРСКИ-ТИ КНИЖОВН.

ЦАРИГРАДЪ — ГАЛАТА.

1858.

ИГЛИКА ПЕЕВА В ЛАРНАКА

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

ДОСТОЙНО ПРЕДСТАВЯНЕ НА БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА НА ФЕСТИВАЛА НА ПОЕЗИЯТА В КИПЪР

„Незрими мостове“ е стихотворението на Иглика Пеева, в наскоро излязлата поетична антология, събрала творбите на участниците в един от най-престижните литературни форуми в Европа. Това е Международният фестивал на поезията в Ларнака, Кипър, озаглавен „Поетични мостове: култури и цивилизации“. Нашата поетеса представи страната ни заедно с 35 изтъкнати поети от Кипър, Гърция, Италия, Франция, Великобритания, САЩ, Южна Америка, Куба, Черна Гора и Румъния и др.

Събитието се проведе под егидата на Министерството на културата на Република Кипър и на посолството на Гърция и бе подкрепено от Община Ларнака. Фестивалът събра поети, музиканти и художници от Кипър и света, в опит да създаде мост между традиционния и модерния поетичен израз.

А ето и стихотворение й – в оригинал и в превод на Вяра Попова, публикувано в антологията на фестивала.

ИГЛИКА ПЕЕВА
НЕЗРИМИ МОСТОВЕ

От парчета любови,
от надежди взривени,
от потъпкани вери,
от осколки съдби
едно братство мечтатели, в бъдното взрени,
по планетата мостове странни гради.

А пък те, тъй незрими, протягат телата си
и със нежност неземна опасват света,
че накрая достигат до небесата
като купол защитен над нашта Земя.

И по тях в тъмни нощи поемат човеците,
сомнамбулно привлечени
от внезапен копнеж,
и достигат чертозите,
дето поетите
сбират земните болки за нов свой градеж.

КИРИЛ НАЗЪРОВ С НАГРАДАТА „КАЛИНА МАЛИНА“

На 27.11.2025 г., в тържествената обстановка в сградата на Община Нови пазар бе връчена литературната награда „Калина Малина” на Кирил Назъров. На събитието присъстваха на зам.-кмета на общината Аян Мехмедов, директора на Направление „Образование, култура и социални дейности“ Христина Димитрова, учители и деца от Детска градина „Калина Малина“ в града.

Сред гостите беше и председателят на Съюза на българските писатели Боян Ангелов, който благодари на общинското ръководство, че през годините винаги е успявало да съхрани учредената през 1984 г. награда. Тя се присъжда на всеки 3 години на утвърдени творци на детска литература. Нейни носители са: Николай Зидаров, Асен Босев, Иван Цанев, Красимир Георгиев, Недялко Йорданов, Валери Петров, Леда Милева, Панчо Панчев – Дядо Пънч, Благовеста Касабова, Павлина Павлова, Тодор Каракашев, Димитър Никленов.

Кирил Назъров благодари за отличието и прочете пред публиката стихове и гатанки от новите си книги. Деца от ДГ „Калина Малина“ и от Детската тетрална школа при читалище „Христо Ботев – 1872“ поздравиха присъстващите със свои индивидуални изпълнения. По-късно Боян Ангелов и Кирил Назиръв подариха свои книги на читалищната библиотека в Нови пазар.

Кирил Назъров пише литература за деца и възрастни. Автор е на афоризми, басни, епиграми, гатанки, приказки, стихове и проза.

Някои от детските му книги със стихове, гатанки и проза са: „Ало, Слънчице“ (1978), „Скороговорки“ (1979), „Хоровод“ (1980), „Петльов часовник“ (1981), „Барабанче бъбриво“ (1985), „Къщурка и Щурка“ (1985), „Незабравки“ (1986), „Сети се ти“ (1986), „Буквички скокливи“ (1989), „Слънчова шега“ (1989), „Сто чуденки за чудене“ (1993), „Весело букварче“ (1994), „Цветница“ (2004), „Чудесата на децата“ (2012), „Кратки загадки“ (2019), „Девет приказни поеми за малки и големи“ (2021) и др.

По-рано тази година издателство gabriell-e-lit осъществи и най-новата му книжка за деца „Приказният град гора“.

Автор е и на книгите с приказки: „Приказки за една нощ“ (1982), „Пчелария“ (1983) и „Приказките на заспивко“ (1986), както и на детската пиеса „Звездните мечки“, която печели национална награда за драматургия през 1983 г. С национални награди са отличени и книгите му „Хоровод“, Пчелария“, „Барабанче бъбриво“, „Приказките на Заспивко“, „Сто чуденки за чудене“.

С книгата си „Цветница“ става първият лауреат на Националната награда за детска литература „Петя Караколева“.

Негови творби са преведени в чужбина. Удостоен е с няколко национални и международни награди.

Той е сред малцината съвременни български детски поети, чиито творби са включени в учебниците на учениците от началните и прогимназиални класове. Носител е на литературната награда за детско творчество „Петя Караколева“, а вече на литературната награда „Калина Малина”.

Пожелаваме на нашия скъп приятел, автор и гост редактор здраве, нестихващо вдъхновение и още литературни награди, както и отворени детски сърца за неговото творчество и много читатели от всички възрасти!

редакционна статия
Източници: Община Нови пазар, Съюз на българските писатели

НОВИТЕ КНИГИ НА ИЗДАТЕЛСТВО gabriell-e-lit

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА ПРЕДСТАВЯ:

„БЪЛГАРСКИ ХАЙКУ РЕЧНИК“

Понятия и думи и поезия… Едновременно чета и подреждам текста.

И в ума ми цъфтят думите-оценки – много, много, много хубава и стойностна книга!.. Не искам да прибързвам с това усещане, не искам да го превръщам в категория преди да съм стигнала до последната страница, но думите-оценки се трупат в ума ми… Много нужна книга – за всеки, който иска не просто да пише или да чете хайку, но и да обхване в дълбочина смисъла на литературата…

Да, казвам и пиша „литературата“, не само на хайку поезията… и това го правя след като съм прочела последната страница. Но сега оценката ми се простира много отвъд тези страници – вече прочетени и осмислени.

И въпросите са повече от отговорите.

Тук ще се опитам да анализирам някои от тях. Доколко тази книга се отнася специфично до българската литература и хайку поезия и доколко има универсално значение за разбирането на хайку и взаимодействието между култура, колективно несъзнавано и изкуство?!

Това е може би първият и най-съществен от тях. И на него мога да дам много бърз и категоричен отговор, който обаче, отваря много широка врата към размисъл и дава насока за нови търсения и тенденции в развитието на разбирането ни за литература и взаимовръзките й с обществото, както и с характеристиките на неговото моментно и минало състояние и за вероятния му бъдещ път.

Тази книга прави анализ на българската духовност! В този смисъл тя е специфично българска и нейната насоченост е именно към същността, към всеобхватността на тази духовност във всичките й измерения. Но тя е и универсален ключ за разбирането на взаимодействието между литература и общество, между дълбокия корен на колективното съзнание на човечеството и неговия изблик, въплътен в битността и изкуството.

Неслучайно авторът прави паралели между българското, японското и западното/англоезично хайку. Неслучайно в много от темите той цитира световният „Речник на символите“ на Жан Шевалие.

Но същественото, дълбоколично, ценностно послание на Димитър Анакиев трябва да търсим в специфичното за българския национален характер тематично извеждане и в разнообразието на избраните ключови думи, които водят до настоящото структуриране на „Български хайку речник“.

Корените на тази книга не са от днес и от вчера. Идеята за съставяне на речник с ключови думи, които имат своя корен в българския национален характер и битийност има дълга предистория в творческите намерения и нагласи на Димитър Анакиев.

Като издател и редактор мога да кажа, че първите публични кълнове на речника се намират в авторската хайку сбирката „Кръстена вода“ /изд. gabriell-e-lit, С., 2023/. Тази малка книжка не е лесна за четене, именно заради символния заряд, който съдържа.

Всяко хайку е заключило квинтесенцията на една голяма тема. А именно големите теми формират „ключовите думи“ – основа на хайку речника, от който има нужда хайку поезията на един народ.

Като поет ще кажа, че за мен голямото пътешествие в света на „ключовите думи“ започна с диалога между мен и Димитър Анакиев по повод създаването на нашето ренсаку от 100 хайку „Живея със седем котки“ /изд. gabriell-e-lit, С., 2023/ – една книга, която във втората си част показва и казва много за историята, „идеологията“ и композирането на хайку и ренсаку. Но и за избора и възможността за разнопосочно развитие на сюжета на ренсаку, както и за многовариантността в разбирането на хайку и на поезията изобщо.

Така, с щрих към тези две много различни поетични сбирки и тяхното значение за разбирането и развитието на идеята за

съставяне на специфично български речник с ключови думи, ще завърша разсъжденията по този първи съществен въпрос, който поражда настоящото издание.

Друг важен аспект и същностна характеристика на „Български хайку речник“ е неговата композиция – тема, засегната в дълбочина от автора във въведението към настоящото издание.

Аз искам да направя кратък преглед на подбора на темите, които са предложени. Прави впечатление, че всички 64 теми и ключовите думи, с които са илюстрирани представляват обекти и характеристики – няма нито една, която може да се определи като действие/състояние. Този избор вероятно се корени в принципната стабилност на всяка народопсихология /като извор на ключови думи и теми, характеризиращи обществото в дълбочина/. Действие/състоянието предполагат движение и посока, в противовес на установената вековна традиция и относителна устойчивост на колективното несъзнавано.

Като препратка към уводните разсъждения, ще спомена, че избраните теми характеризират и се коренят както в общочовешки ценности, практики и идеи, така и в специфичнонационални, български.

Всеки читател може да види това.

Тогава – защо авторът нарича труда си „Български хайку речник“? Това трябва да търсим във вътрешното взаимодействие, взаимопреливане и свързаност между общочовешките и националните теми – от една страна, а от друга – в специфичнонационалното представяне на общочовешките теми от българските поети – и тук именно е голямото богатство и разнообразие, яркост и пъстрота на тази книга. В този смисъл, прав е Димитър Анакиев, когато казва, че българското хайку, въпреки сравнително кратката си 50 годишна история, има широка база.

При създаването на този хайку речник, без съмнение, авторът е черпил идеите си, включително е определял структуриращите теми не умозрително, а черпейки от източника на българската национална хайку поезия.

И накрая, но не на последно място, ще разгледам разграничението между „киго“ и „ключова дума“, което авторът въвежда и утвърждава с настоящия труд.

Като поет и читател, любител на хайку, ще кажа, че идеята за разграничаване на „киго“ от „ключова дума“ не е нова в хайку културата, която Димитър Анакиев налага с присъствието си в литературния живот на България.

„Киго“ е термин, понятие, с което всеки, който чете и пише хайку е повече или по-малко запознат. Киго е лесно да бъде намерено и да бъде използвано. Речници с „киго“ има в много сайтове, които „учат“ какво е хайку и как се пише хайку, намирала съм и речници на български „киго“ – онези специфични за нашия повече или по-малко традиционен бит думи, които подсказват и характеризират сезона.

Но хайку не е нито „сезонна“, нито „природна“ поезия; хайку е универсална поезия, която се простира отвъд видимото взаимодействие на човека и природата, отвъд съзерцателността и медитативността, които индивидът може да постигне, защото ролята и задачата на поезията излизат отвъд личността на поета.

Но не само в разширяване на идеята за същностните послания на хайку е скокът в разбирането за хайку и неговото съвременно измерение.

Именно въвеждането на понятието „ключова дума“ е онова, което прави хайку универсална литературна форма, чрез която може да се изрази всичко и с която поетът може да въздейства върху обществото. Как да открием ключовата дума в едно хайку? Защото това не е точно темата, нито идеята, нито онова, което поетът внушава. Ключовата дума е лостът, с който поетът „обръща“ мисълта на читателя; инструментът, с който „показва“, с който създава идеята, върху която акцентира, която е съществена.

Възможно ли е да има разминаване между онова, което поетът иска да внуши и онова, което е обективния израз на желанието му за внушение; а възможно ли е да има

разминаване между обективизираната визия на автора и онова, което читателят е осъзнава като такава?

Отговорът, без съмнение, и на двата въпроса е „Да“. Но това „Да“ има дълбока основа и основание – многозначността.

Често с едно хайку, както с всяко произведение на изкуството, включително изкуството на думите, авторът създава многозначност на внушенията, т. е. многозначност, определена от автора.

Но съществува и многозначност, определена от читателя. Онази поливалентност, която е способен да осъзнае/прозре, или да породи чрез собствената си система от социално-културни дадености читателят, включително естетика и отношение към света и изкуството.

А оттук идва и многозначността, определена от множеството на читателите.

В този контекст е трудно да говорим за „ключова дума“. Защото онова, което е ключ за автора, често може да не е ключ за всеки един от читателите му.

Трябва ли да има унификация, някакъв „шифър за посветени“, който да дава отговор и да прави възможна еднозначната комуникация между творец и възприемащ?

Мисля, че това е невъзможно и ненужно. Именно в многовариантността на възприятието е ключът на въздействието на изкуството.

Ще дам пример с две хайку, включени в този сборник.

Първо ще се спра на моето тристишие:

бяла и гола
заспивам преди
да дойде нощта
Габриела Цанева

Авторът разглежда това хайку в контекста на ключовата дума за цвят; в случая – бял/а, но и като съчетание на прилага-телните „бял“ и „гол“ с техните допълващи се, нагнетяващи идеята за празнота значения – бял, като празнота/липса на цвят и гол, като липса на дрехи / „голтак“ –бедност, нищета/. Аз бих добавила – към това и „липса на всичко излишно“ – оголване до същност, както и „липса на всичко“ – празнота, излишност. Тук трябва да спомена още едно значение на „гол“, което води до понятието „оголеност“, провокиращо от своя страна представа за беззащитност и уязвимост. Това добавя нов нюанс на липсата, но не променя по същество избора на ключов смисъл, като комбинация на думи, чийто резултат е синергично уплътняване на усещането и значението, носени от всяка дума поотделно.

Този пример показва възможната свързаност на ключовите думи, което позволява да се развие по-широкото понятие – ключов смисъл/понятие. Но тази територия е територия на теоретизирането на хайку, не територия на композирането и разбирането му като поезия в контекста на изразяване/възприемане на идеи и естетика.

Другият пример, който ще разгледам е с хайку на автора, включено в книгата:

Едно дете вътре в мен
се люлее през мъглата
над дълбоката вода
Димитър Анакиев

Ще върна читателя към ключовите думи /бележка #3 в книгата/. Виждаме, че са възможни и двата прочита – чрез ключова дума „дете“ и чрез ключова дума „вода“. И двете предложени ключови думи са съществителни, които визират обект и субект на действието.

Но в това хайку, аз мисля, интерес представлява и действието/състоянието на субекта. Как ще възприемем хайку, ако концентрираме вниманието си именно върху действието „се люлее“ /оттам към състоянието на люлеене, оттам – към неравновесие, несигурност и развитие/.

За мен това хайку е интересно именно заради състоянието на неравновесие на субекта, спрямо обекта. Образът на люлееща се, свита в себе си същност над дълбоката, променяща се бездна – това не е ли образът на съвременния човек, увиснал в своята безпомощност пред света, който всеки миг го поставя пред избори, продиктувани от развитието на технологиите, бита и отношенията – твърде бързо, стихийно развитие, което ни оставя все по-неподготвени да го разберем /несигурност/.

Но това е и образът на вечно търсещия отговори ум, който, увиснал нестабилно между едно по-високо енергетично ниво на хаос и възможности се стреми да постигне равновесното положение на нулевата енергия, т.е. на покоя, или в нашия контекст – на пълното разбиране /развитие/.

И при двата прочита, ключово е състоянието равновесие/липса на равновесие.

Бих определила това хайку като хайку в развитие. Хайку, което говори за промени, за ентропия и хаос и за онова неоткрито, към което винаги ще се стремим.

И може би в този контекст – на вечното движение, ще завърша своите бележки към „Български хайку речник“.

Търсенето на ключови думи, на ключов смисъл /като сърцевина на хайку/ и събирането им в речник, който прави портрет в дълбочина, но и моментна снимка на едно общество, на един народ и националната му литературно-културна традиция и духовност е процес, който не може да бъде събран и разбран между страниците на една книга. Това е процес, който ще се развива многопосочно и многовариантно, многоплас-тово и многофункционално, за да постига познание – като субективно разбиране и като обективизация на идеи и познания. Но и за да тласка към промяна и съвършенство.

„МУРЗИЛКИ“ И ОЩЕ

„Мурзилки“ е поредният сборник с художествени и теоретични текстове на Димитър Анакиев, който излиза със знака на издателство gabriell-e-lit – първо като електронна, а по-късно и като печатна книга. Българският читател, изкушен от теорията и практиката на източните поетични форми вече добре познава името на автора и знае, че всеки негов труд е още един щрих към портрета на японската култура, естетика, философия и разбира се – поезия!

Настоящият том е своеобразна сплав от публицистика и лирика, която съдържа „душата на поета“ – онова, което е най-ценното качество на всеки, който с думи е решил да променя света. Да кажа, че текстовете на Димитър Анакиев са интересни, изненадващи, вълнуващи, заредени с емоция и граждански патос – вярно е; но те са и нещо повече – те са важни. Важни за литературата и нейното развитие, разбиране и обогатяване. Това са текстове, които градят ново теоретично и естетическо пространство, но те са и текстове, които освобождават, които показват пределите на възможното; показват и онова, което е отвъд! В този смисъл, лично за мен цялата му литературна дейност е като откровение – това ме прави, без съмнение, пристрастна. Пристрастна ме прави и личният ми философско-политически поглед върху света и случващото се в съвременното общество – твърде близък до онова, което Димитър Анакиев прокарва като водеща авторска теза и позиция чрез творчеството си. Но - изкуството е пристрастно. То не се възприема и, следователно, не може да се преценява обективно. И все пак – когато съществува, когато го има – не може да остане незабелязано. А в „Мурзилки“ има изкуство. Сборникът съдържа 104 хайку, които авторът определя като „работнически“, 21 танки, 8 хайбуна, писмо и 3 статии.

Текстовете са структурирани по-скоро тематично, отколкото жанрово, като художествените послания и изразената чрез тях гражданска позиция са ярки, силни и донякъде балансирани, донякъде усилени от теоретичните статии, които имат не само познавателно значение, а са и своеобразен мост между поколения и континенти. Чрез немалкото цитати на японски поети – класици и съвременни автори, статиите се превръщат и в мерило за онова, което правим и което наричаме българска национална литература – включваща все повече оригинални авторски хайку, танка и хайбуни. Някои от творбите и статиите, включени в изданието, вече са достояние на читателя чрез публикации в сп. „Картини с думи и багри“, а други – чрез публикации в авторския профил на Димитър Анакиев във фейсбук. Събрани заедно, те имат различно, мощно послание.

Няма да анализирам всеки стих и всяка мисъл – общото усещане, което остава у читателя след последната страница е за

една книга, изпълнена с човеколюбие. Един ерудит говори просто за нещата от живота – за бедността, умората, войната, отчуждението и донякъде – за отчаянието. Онова, което е нужно, за да променим обществото и себе си е да една крачка от нас, но не го достигаме, защото нещо/някой ни пречи да го видим. И това е трагично. Изборът на посредствеността, на осакатените духовно самопродадени личности, който властва и измества, размива, обезличава и компрометира либерално-демократичните ценности – онези, достигнати в днешния век, тъй много стрували на човечеството.

Ще завърша със самооценката на автора, споделена в предисловието към сборника: *„Книгата „Мурзилки“ е първата книга в жанра „работническо хайку“, която се появява в корпуса на българската литература, както наскоро излезе книгата „Годината на дъждовника“ на Ана Стоянова, първата книга в жанра „народно хайку”.*

Жанровете на народното и работническото хайку имат много допирни точки в областта на елементарния хуманизъм, като най-голямата разлика е в степента на политическо съзнание. Това е „стил“, който никога не може да бъде старомоден.“

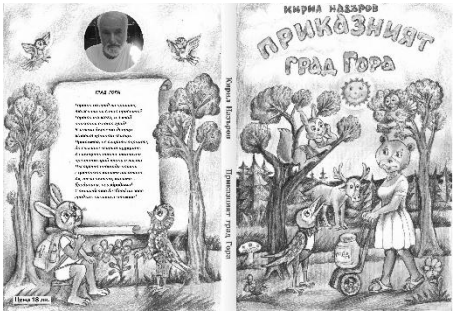
ПРИКАЗНИЯТ ГРАД ГОРА

„Приказният град гора“ на Кирил Назъров – един от най-обичаните и четени класици на детската литература у нас, е първата книжка за деца на издателство gabriell-e-lit.

Щастливи сме, че нашият приятел, колега и редактор във в. „Литературно земеделско знаме“ и сп. „Картини с думи и багри“ се довери на издателството за поредната си среща с малките читатели!

Красиво илюстрирана от приятели-художници на автора, книжката излиза в началото на май 2025 г. като печатно издание с корица на Пламен Петров, художествен дизайн на Нина Христова и с консултант проф. Костадин Динчев.

Не за първи път пиша за поезията на Кирил Назъров – както за сатиричните му книги, така и за неговата лирика и стиховете му за деца. И трябва да призная, че най-голямото, поне за мен, предизвикателство е да надникна в света вълшебника, който води така умело диалога си с най-малките читатели и да погледна с техните очи пътечката, която им сочи!

Още от корицата, книжката ни отвежда в приказния град гора!

Още с първите строфи елегантната поезия на Кирил Назъров твори картини и образи, които остават незабравими:

Пъстрее гората –
вълшебна отколе,
очаква децата
и есен, и лято,
и зима, и пролет.

Петстишната строфа, твърде рядка в българската поетична традиция, веднага грабва вниманието със своята разчупеност и освободеност; не прави изключение и римата – „отколе“/„пролет“. Добър пример за всеки читател, особено за младия – как трябва и може да се борави с думите, за да се постигне лекота и красота на израза.

Тази лекота и красота присъстват и се усещат в цялата стихосбирка. Много са поетите, които умеят да боравят с римите – създават оригинални, интересни образи и метафори с думи, които формално са рими, но, макар да броят сричките, не успяват да уловят ритъма, асонанса и дисонанса в мелодията да словото.

При Кирил Назъров не е така – неговите стихотворения имат гласа на гората и вятъра, на ручея и вълните, чуваме в тях песента на славея, рева на жирафа с шал на

врата, стъпките на заю и лиса в снега, полета на орела и осата, усещаме ласката на слънцето и любовта, която струи от всеки ред, който неусетно сме поели дълбоко в същината си.

Но целта на поета, който е приел нелеката мисия да пише за деца не се изчерпва само с това да постигне поетично съвършенство; не само да изгради естетическите критерии на младите си читатели, но и да насърчи любознателността им:

Зоват ме чудните пътеки:
- Приятелю, по нас тръгни!
Из храстите, тревите меки,
скалите… Вредом надникни!

Но и това не стига – трябва да посочи деликатно и ненатрапливо най-важните, най-дълбоките ценности, тъй изхабени, захвърлени напоследък:

Запяват в хор безброй пътеки:
- Когато всякъде надникнеш,
ще опознаеш и навеки
земята родна ще обикнеш!

Много са уроците, които децата трябва да научат – не само за нещата и връзките между тях, но и за отношението ни към света и онези, които ни заобикалят; за отношението ни към основните права на личността и понятия, като свобода и вярност, идеал и любов. Всяко стихотворение идва със своето ценно житейско послание:

Но на Цвета туй помогна, тя разбра:
Чичопей не пее щом е в плен
и далече от любимата гора!
Щом го пусна тя,
Птичето далече отлетя
и запя…

Много добър, оригинален; но бих го нарекла и „педагогически“ подход при структурирането на стихосбирката предлага познавачът на детската психика и интелигентност Кирил Назъров.

Почти всяко стихотворение води след себе си или следва гатанка в стихове, за която подсказва отговора:

Твойто бодро „Тра-та-ра…“
се разнася над селцето –
в приказния град Гора,
а отеква ми в сърцето.

И гатанката:

Цял ден чукат върху клоните,
ала не коват пирони те.
Чуй ги – чукат с чуден чук
ту оттатък, ту пък тук…
Чукат от зори до здрач и
бързат горските ковачи…
Не ковачи, а…/ичавлъК/

Самите гатанки също са изградени така, че отговорът идва с рима.

Така, малкият читател научава много за света, но и за стихията на думите, онези градивни елементи, които ще оформят начина на мислене, изразяване и вътрешната същност на личността.

Тук ще добавя, че графичното изписване на отговорите на гатанките също е решено многозначно и далеч не скучно. Виждате по-горе обратното изписване на думата; другаде, обаче, последното стихче завършва с многоточие, което чака римуван отговор:

В слънчев ден
тя върви до мен.
Облак щом се зададе,
в миг изчезва!
Но къде?
Някъде навярно нанка
моята немирна /С----/

Композиционно, след въвеждащите в приказния град гора стихотворения и гатанки, следват четири раздела, посветени на сезоните – „Пролетничета“, „Ласките на лятото“, „Есенно пъстробагрие“ и „Вълшебства в зимната гора“.

И така, малчуганите могат не само да усетят цветовете и ароматите, топлината и дъжда, вятъра и припека, снега и мраза на годишните времена, но и да научат за цветята и животните, които се пробуждат и засповат, които живеят и общуват с природата през всеки месец и сезон.

За най-малките – идват на помощ илюстрации и снимки, които показват онова, което казват стиховете.

Пристрастна съм – като читател и почитател, като издател…

И все пак – без съмнение, пред нас имаме една книга за деца, която ще обогати

душата и съзнанието на всеки малък читател, а на по-големите – ще подари истинска наслада от четенето на поезия – звънка, ясна, чиста, стройна и красива!

На добър път!

ЯТО СПОМЕНИ

Връщам се към началото…
Ято спомени.
Винаги нещо очакваш
76 години.

Поисках по това хайку изкуствен интелект да изгради концепция за картина на корица. И получих следното изображение:

Колко бях възхитена! Точно тази бе моята представа за „ято спомени“…

Ято спомени! Стряскащо красиво, символично!... Ято – птица. Птица – полет…

Спомените, които излитат от главата; спомените, които ни връхлитат… Спомените, от които бягаме; към които се стремим; които ни превръщат в птици – за полет и отърсване, за вечно търсене…

Споменът – блаженство? Споменът – терор на всичко недовършено, пропуснато, сгрешено… спомените като топлина, като сплотеност… Но – колко различно може да се тълкува символът… Ограничаващо бе само числото 76 – не исках да присъства във визуалната съвкупност от абстракции и асоциации; не то беше определящо – според мен. Свобода и общност…

Колко полярна, всъщност, е идеята за ято, представата за общност. Онази, която дава сигурност, духовен подслон; онази, която отхвърля, тероризира… остракира…

А за птица? Птицата – свобода… Птицата – ярост и стръв, кости и кръв…

Но не това е „Ято спомени“ на Кирил Желязков! Поисках друг ракурс към програмното хайку, но AI продължаваше да генерира стряскащи образи, в които присъстваше числото 76 като брой години. И тогава – промених го с неопределеното „толкова“. AI генерира три пасторални пейзажа – тъй различни от първоначалната концепция… Два от тях използвахме за корица на книгата – печатно и електронно издание. Нима младостта е разковничето към щастливия спомен?! Нима споменът и мечтата трябва да стоят в едната посока на стрелата на времето? Вероятно, AI още не е пораснал и помъдрял – затова се страхува от годините! Но човекът, преживял живота си щастливо и достойно може да гледа с усмивка и в двете посоки на вечността – към миналото и към бъдещето!

Така прави Кирил Желязков в „Ято спомени“. Една изящно изградена поетична мозайка! Рядко може да се намери в нашия многодумен свят автор, който така пестеливо, и в същото време толкова щедро да разказва истории и да докосва най-съкровените кътчета в душата на читателя! Кирил Желязков го прави с всеки свой стих. С всяко хайку той пръска приглушена светлина, мека носталгичност и любов.

Само няколко месеца след дебютната си поетична книга „Слънчеви багри“ (изд. gabriell-e-lit, С., 2024), той представя пред четящата аудитория втора хайку сбирка – „Ято спомени“.

Композицията е елегантна и естествена – 3 части, 4 хайбуна, 62 хайку.

Първият хайбун е въвеждащ – своеобразен предговор, началото на диалога на автора с читателя… и своеобразен израз на pro domo sua… Следват три части, всяка от които започва с програмно хайку, посвещение и хайбун – „Слънчев часовник“ – „На нашите родители“, „Сплетени длани“ – „На Златка“, „Есенен шепот“ – „На нашите приятели – на земята и на небето“… Всъщност, след краткия прозаичен фрагмент, очертаващ силуета на поетичния образ, всички хайку могат да се разглеждат като късчета от мозайката, изграждащи този образ… Ще дам пример с първата част – „Слънчев часовник“ и с няколко произволно избрани от

тази част тристишия, следващи програмното хайку /1/ и завършващото хайбуна хайку /2/:

/1/ Тичащо време.
Сянката се премества
само в един кръг.

/2/ Спомените.
Все по-живи образи –
усмивки и сълзи.

Мама и татко.
Заветите им пазя,
докато гледам.

Детски сънища.
Политаш към дъгата,
като птиците.

Учителката.
Посочи ни друмите
към знанието.

Репей на прага.
Срутена е къщата
на дедите ми.

В няколко реда, с няколко срички е казано всичко – цялата история на детството, най-свидните, най-трайните моменти – онези, за които казваме, че са животоизграждащи, останали спомен, превърнати в стих. Същото може да се види и в другите две части – онези, следващи детството – любовта, връзките, които изгражда и твори, приятелствата – връзките, които създаваме, за да градим, да сме щастливи, да сме личности и част от общността!

Почти всяко тристишие в сбирката следва строгата конструкция на хайку 5-7-5, но нито в едно от тях тя не се натрапва; езикът е лек, словоредът – естествен, думите търсят метафора, емоция, миг – никога точния брой срички. Невероятна вещина, или – вдъхновение; умение да се борави с теоретико-естетическия арсенал на хайку поезията, или – чувства, които търсят и намират израза си! Тук, както и в първата стихосбирка на автора, има история – романът на един щастлив, пълноценен жизнен път. Искрено, топло послание към Днес и към Утре. На автора и на редактора – честито първо издание на прекрасната хайку сбирка „Ято спомени“ – историята на една красива любов...

ВРАБЧЕ ВЪРХУ АНТЕНАТА

Врабче е кацнало
върху антената –
надпява се с Вселената.

Издува гръд до пукване –
напук на
всички космически лъчения;
напук на
слънчевия вятър;
напук на всички звездни населения.

Врабче оспорва си
с Вселената
правото на вечност.

Тази стихосбирка има дълга история. „Врабче върху антената“ трябваше да бъде втората ми поетична книга.

Стиховете, включени между кориците й следват без прекъсване онези, които изградиха първата – „Догонвам бягащия ден“. Някои от тях са непосредствен отзвук на усещанията, родени след публикацията и премиерата й – осъзнатата отговорност на публичността; други следват горещите политически събития от края на XX век у нас и в Европа – в тях отеква викът на изненада, ужас, отчаяние и безнадеждност; и резонансът – от съпричастност, устойчивост и тиха решимост – битката за утрешния, подобър ден на човечеството да продължи.

По онова време, лятото преди четвърт век, за мен бе по-важно сборникът ми с есета и публицистика, с вече избрано заглавие „Реши се и ще си свободен“ да бъде публикуван. Тогава, преди четвърт век, излезе от печат дебютният ми роман „Треви под снега“ /изд. „Весела Люцканова“, С., 2000/, а рецензентът му Георги Цанков и издателката Весела Люцканова, също разбираха нуждата от представянето пред обществото на статиите, събрали най-горещите моменти от началото на промените у нас… Портрет на тихата, революция – първите митинги, площадни бдения, шествия, стачки… първите разцъфнали надежди за демокрация, първите разочарования, предателства, паднали маски – от първо лице и без маска...

Така, стиховете, които можеха да станат втората ми стихосбирка, но носеха общи послания с публицистиката ми, бяха

инкорпорирани като част XI на сборника с есета и стихове „Реши се и ще си свободен“ – книга, която излезе през късната есен на 2001 г. отново със знака на изд. „Весела Люцканова“ и с рецензенти Георги Цанков и Недялко Йорданов.

През 2010 г. събрах поетичната колекция отново и след незначителна авторедакция я предложих на изд. еКниги. Това електронно издание беше много важно за мен, защото даде самостоятелен живот на стихове, които много обичам и ценя и които, почти десетилетие, оставаха встрани, невидими в моето творчество. И защото считах, че електронната книга е по-близка и по-достъпна за читателя.

Наскоро забелязах, обаче, че сайтът на изд. еКниги вече не съществува, а с него – и електронното издание на стихосбирката ми. Това е причината да я представя отново на вниманието на читателя – отново като електронна книга в двата формата pdf и epub, но освен това и за първи път като самостоятелна печатна книга.

Настоящото издание на „Врабче върху антената“ е второ, но за отделните произведения, които го съставят, изданието е трето.

„Реши и ще си свободен“ е дневник; включените в него есета и статии следват хронологичния ред на събитията, които описват и от които са породени. Идеята на книгата е да бъде „документ на епохата“. Дали е изпълнила тази своя роля – не аз трябва да преценявам и обявявам. Да следвам събитията, или – да водя читателя през пътечката, издълбана от тях – бе цел и смисъл на изданието, но „Врабче върху антената“ следваше друга логика – логиката на поета. Стиховете носеха своята дата, но подреждането им, както в общото есеистично-публицистично издание, така и във второто, самостоятелно издание бе подчинено на „поетичната истина“ – онова, което като автор считах, че е важно да споделя и представя.

Когато започнах работа върху настоящия текст, някак неусетно, започнах да следвам друга нишка – на събитията и преживяванията, които са били в основата на създаването на стиховете. И представям пред вас пътта и духа на лирическия „Аз“, не на авторедактора. Може би, гледната точка след четвърт век се променя, може би – приоритетите се губят, за да остане носталгията по онази останала във времето личност, която е създала словесната тъкан – онези „късчета време“, които носят не само отделно, но и общо послание – посланието на мига, от който са кристализирали; на поредицата от мигове – стъпки по гърба на стрелата на времето…

Безвременни оставих само първото и последното стихотворение…

Боли –
това, което в мен роди
желание за Друго…

И хвърли каската на черепа ми
в младата трева.

Какъв е
коренът на онова,
което тласка ни към Още?

Себеоткриване?
Себеизвайване?
Себедоказване?

Осъществяване…
Овеществяване?!

Себеизяждане?!
Себеразграждане?
Себераздаване…

ЛУНА В ОГЛЕДАЛОТО

Луна в огледалото
сянка върху стената
нито звук.

Толкова тихо е –
като в мъгла
като в памук.

Когато затворя очи –
губя връзката с „тук“
и „вън“.
Нито стена,
нито звън.
Оставам бяло петно
върху релефна карта –
скъсан балон,
сляп грифон…

„Луна в огледалото“ – една дълго събирана, чакана, обмисляна книга. Много, ако

не и почти всички от включените произведения вече са публикувани в периодични издания, сборници и антологии.

Книга – кръстопът.

Докато изграждах концепцията за композицията, докато събирах късчетата поезия, с които да й дам плътност и живот – стиховете остаряваха, затрупвах ги в ума си, събитията ме застигаха и отминаваха. Две години изминаха след „Зад гърба“... Променях се, променях... светът се промени и ние с него.

Работата ми като редактор и издател все повече ме убеждава, че в днешния динамичен свят трябва да се публикува бързо, веднага – за да направим портрет на днешния ден, защото утре ще бъде друго, и днес ще е забравено.

И все пак – „Луна в огледалото“ следва логиката и строежа на почти всички стихосбирки, които издадох след 2018 г., събирайки в едно поетичните ми бележки, нахвърляни свободно, или изградени във все по-освобождаващата се за мен рамка на източните поетични форми и жанрове.

Формалната конструкция е съставена от четири части – „Безформие“, „Източни форми: монолози“, „Източни форми: диалози“ и „Хайбуни“.

„Безформие“ дава дом на поезията – онази, която може да бъде наречена „свободен стих“; понякога – „бял стих“.

Останалите три части са своеобразен щрих на източните поетични традиции. В тях са събрани творби, подчинени на източната философия и естетика – хайку, танка, ренсаку, хайбун.

Много мощни форми за изразяване на позиция; поезия, която дава глас на автора, който иска да говори на света, да го променя... или поне да даде оценката си за картината на реалността, пред която е изправен.

В „Източни форми: диалози“ са включени ренсаку, в които влизам в поетичен досег с други поети – Димитър Анакиев, Златка Тименова, Надежда Александрова. Красива форма на дискусия, която дава различен ракурс към определена тема; но и сближава различните поетико-естетични търсения на различните автори.

По своята същност, „Хайбуни“ е преди всичко есеистична мозайка, градяща лицето на авторовата позиция за вчера и днес; за днес и за утре. Включените творби не са точно „класически“ хайбуни – в някои от тях прозаичният текст е заменен с концептуална поезия, след която следват хайку фрагменти, като в някои случаи има и хайку е заменено с хайга.

Видно е, че по своята същност в дълбочина, частите на книгата са повече /или помалко?!/ от четири. Но това са някои от възможните пътеки, по които всеки читател е свободен да тръгне...

Приятно пътешествие – отвъд огледалото и Луната!

ПИЕСА ЗА ЯГОДОВИ ПОЛЕТА

„Пиеса за ягодови полета“ е третата книга на Лариса Ангелова. След стихосбирката „Докосване“ (2009 г.) авторката издава сборника с разкази „На любов разстояние“ (2010 г.). По същото време става колонкар в сайта за нова българска литература „Буквите“.

Всяка неделя тя избира тема и представя текст, с които трябва „да грабне“ вниманието на читателя в ранните утринни часове и да го задържи и да го насочи към останалите теми на електронното издание. Голямо предизвикателство за човек, който обича сутрин да чете хартиения си вестник, докато отпива от чашата с кафе.

Настоящият сборник събира част от публикациите в колонката „Моите ягодови полета“ от периода 2009-2012 г.

Минали са 15 години от онези недели. Според критериите на днешното забързано време – цяла вечност; за младия читател-ползвател на интернет – време, колкото един живот... Дори за онези от нас, които помнят „века без интернет“, 15 години са много. Но, странно – историите на Лариса Ангелова не са „архаични“. Ако заменим „скайп“ с „вайбър“, ще звучат, като че ли са писани днес.

И това е така, защото авторката умело съчетава забавни случки от живота и от практиката си на преподавател по туризъм и икономика с измислени ситуации, ежедневни перипетии – с филми и книги,

историите на литературни герои с историите на писатели, поети и художници.

Асоциациите и препратките в текстовете, макар и често писани по злободневни теми, остават актуални и без времеви граници, заради своето общочовешко измерение. В тях ще намерите и размисъл, и себенасмешка, и литературна критика, и пътечки, които ще ви върнат собственото по-младо и забавно Аз. До сериозните философски тези, ще срещнете смешни недоразумения, а психологията и анализа са заплетени в житейски ситуации с неочакван финал… Тук свършва преразказът ми на текста от задната корица.

Познавам Лариса Ангелова точно от онова време – когато пишеше колонката си в „Буквите“. И когато издаде първите си книги (имам с автограф изящното издание на дебютната й стихосбирка).

С радост приех да стана издател на „Пиеса за ягодови полета“.

Прочетох книгата докато я подготвях за печат... „Поток на съзнанието“ – това бе изразът, който минаваше през съзнанието ми, докато очите ми тичаха през буквите, а пръстите ми подреждаха частите, илюстрациите (чудесни авторови колажи!), главите, думите... и бележките под линия. Беше удоволствие да си припомня приказките на Вилхелм Хауф, „Приключенията на Лукчо“, „Квартеронката“, а с тях и детските години, но и да попадна отново в „Стаята“ на Сартр – за да извървя пътя на съзряването и вечните въпроси за смисъла на съществуването. Потокът на съзнанието – усещането, че всичко се случва успоредно и едновременно – фрагментарността, която гради цялостната структура на текста потъва и се размива… Потокът на съзнанието, моето съзнание, което постоянно ми нашепваше имената на Сарот и Джойс… Не, не правя сравнения и паралели – просто, усещане, избягала мисъл от… потока на съзнанието.

Потокът… Понякога турбулентен – вихър, който смесва невъзможните неща, за да ги представи с нови лица, ламинарните струи, които остават в своята студена успоредна еднаквост, водовъртежът, който пробива нормалността, за да ни изхвърли някъде, където не можем да се познаем.

Или пък там, където ще припознаем днешния ден в оня, отпреди 15 години и ще осъзнаем, че нищо не се е променило... но светът е драстично различен?!

Сборникът е интересен с това, че наред с усмихнато-унилата разпръснатост на ежедневието, което ни представя, прави паралели между баналното и уникалното.

Една мозайка, в която всеки може да намери нещо от онова, което е изгубил.

Книгата се чете на един дъх, може би защото нейното тяло е цялостно – един къс, един дъх…

ОБЛАЧНА ПОЕЗИЯ

Ренсаку с Microsoft Copilot“

В края на август, представяме в завършен вид проекта „Облачна поезия. Ренсаку с Microsoft Copilot“ на Габриела Цанева! Книгата вече е литературен факт като електронно издание на издателство gabriell-e-lit!

Едно динамично пътешествие, което започва на 20 юли и завършва на 26 август, части от което представихме пред читателите на сп. „Картини с думи и багри“.

Но, да се обърнем към онези, които създадоха 100-те хайку и танка, включени в първия раздел на „Облачна поезия“.

Габриела Цанева:

За пет седмици с изкуствения интелект на Microsoft създадохме поетична конструкция от 100 хайку и танка, но написахме близо 150. Много от тях останаха извън основната схема – стиховете се раждаха като цел и като страничен продукт на нашия диалог. Диалог, който обогатява и разширява съзнанието, изостря сетивата и ума до предел, отвъд който поезията съществува като факт в свободно състояние и трябва просто да бъде събрана, подредена… и издадена.

Какво ви очаква?! Една книга, която исках да изградя по подобие на „Живея със седем котки. Ренсаку от 100 хайку“, която написахме с Димитър Анакиев за около четири месеца през пролетта и лятото на 2023 г. и издадохме като електронна книга в две части. Първата, основна част, бе именно „ренсаку от 100 хайку“ – целта и есенцията на проекта. Втората част, озаглавена като „Лаборатория ренсаку“ показа тъканта,

пътта на онова, от което се родиха стиховете на поредицата, а именно – диалогът „зад кадър“. Диалогът, който беше основата и основанието за написването на ренсаку. И, според мен, до голяма степен тази именно част, дава повече на читателя от първата. Ренсаку „Облачна поезия“, обаче, следваше своите правила, които се оказаха твърде различни от онези, които мислех, че трябва да пресъздам. 100 хайку (или танка) не се пишат „на един дъх“.

При диалог с поет, мълчанието между фразите е дълго; тишината между тях – дълбока и лична. Разговорът е опосредстван от електронни съобщения, разкъсан от времето между получаване, обмисляне, отговор и въпрос. Настроенията между отделните звена са различни и възможността да се зададе „нова тема чрез повторение“ е голяма.

Ренсаку с Microsoft Copilot „се случи“ в три сесии, всяка от които продължи няколко часа. Периодът между първата и втората беше две седмици, а между втората и третата – една седмица. Всеки път „поетът“, с когото съ-творявах ренсаку беше различен – без спомен за предишния. И начинът на написване на ренсаку не беше онзи, който се случва при диалог между „живи“ поети. Нашето „ренсаку“ не се „случи“ като диалог, а по-скоро като поредица от вмъкнати един в друг монолози. Този начин на писане, както и почти целия разговор, с цялото му многотемие, читателят може да види в дълбочина и пространно във втората част на книгата – „Лаборатория ренсаку“.

Надявам се, че първата част, онази, която е представена като „Облачна поезия. Ренсаку с Microsoft Copilot“ ще възприемете като истинска поезия! Истински диалог между поети!

СЪЕДИНЕНИЕТО

„Съединението. Патриотични хайку“ – тази книга на Димитър Анакиев се роди внезапно, като концентриран израз на една силна емоция – Съединението на България! Най-силният акт на утвърждаване на младата българска държавност; най-силният акт на еманципация на новата политическа класа у нас; най-силният израз на народната воля за обединение и национален просперитет. Но наред с това, Съединението е и своя антипод – разпадът – както в исторически контекст, така и в съвременен, социално-психологически.

Авторът не за първи път представя пред читателската аудитория социално и граждански ангажирана поезия, облечена във форма на хайку. Немалко са неговите теоретични статии в тази област. И немалко са поетичните му интерпретации на патриотизма – тема, превръщаща се все повече в табу в средите на онези от нас, които се опитват на налагат и защитават либерално-демократичните ценности.

Защо се получи така?! Защо патриотизмът, защо любовта към род и родина, към традиции и историческо минало, към корени и идентичност се превърнаха в нещо срамно, мръсно и неприемливо?!

Простият отговор е очевиден – защото с тези думи/понятия започнаха да се свързват най-неприемливите кръгове и среди от обществото. Трудният отговор чака да бъде изречен. Тази книга идва, за да покаже, че в пространството на либералната демокрация, на хуманизма и отвореността към света с всичките негови пъстри различия, е мястото и на любовта към родината, рода и традицията, към историята и народа – неомърсени от хибридни атаки, от линейно мислене и интерпретации.

В пространния предговор към книгата Димитър Анакиев представя корените на жанра „патриотично хайку“. Виждаме, че те стигат до противоречивата и в Япония личност на Кьоши Такахама (1874-1959), на когото сбирката е посветена.

Но, нека оставим за малко политико-философските послания и литературната теория и да обърнем поглед към онова имплицитно свързано с изкуството усещане на общуване и единение, което се получава при взаимодействието между твореца, творчеството му и възприемащия.

Какво можем да кажем за тези 50 хайку, които изграждат основната тъкан на сбирката? Най-общо – те не следват строго класическата японска форма (5-7-5 срички), но запазват лаконичността и силната образност; дълбоко ангажирани са с българската историческа памет, геополитическата реалност и културна идентичност.

И, без съмнение – авторът използва хайку не като естетическа игра и израз на поетическа изява, а като инструмент за съпротива, памет и национално самосъзнание.

Използването на конкретни личности и събития от историческата древност до вчерашния политически скандал придава на изложението едновременно документална тежест и публицистичен патос.

Много силно, лично, трагично изразени са темите и чувствата за Съединение и разединение (хайку №1, №2, №45). Идеята за национално единство, но и болката от разпадането. Причината за това авторът търси в политическо Днес на България, като отражение на историческото минало. И коренът на тази разединеност в обществото е историческото и днешното хибридно-уродливо русофилство. Силна и ярка е критиката срещу насаждането и поддържането му в българско обществено съзнание (№20, №27, №34, №37), изразена, чрез хумор и гняв е антируската позиция на лирическия Аз. Тук ще посоча две хайку, около които са изградени двете големи теми на стихосбирката – съединението и разпадът.

Хайку №2 (Съединението. /Този разкъсан облак / може ли да се събере?)

Облакът, подчертан с епитета „разкъсан“ е метафора за разединена нация… Може ли да се събере – въпросът остава риторичен, болезнен, отворен във времето и повествованието. Коренът за разединението, обаче, можем да намерим в хайку №41 („Който ни освободи, / той ще ни пороби“ – / изворна вода).

Цитатът на Левски е поставен/съпоставен с „изворна вода“ – израз на чистота, но и на цикличност, кръговрат.

Освобождението винаги крие опасност от ново поробване. Историческият трагизъм на цикличността, заключена в „изворна вода“ идва от факта, че актът на освобождение е маскираният акт на ново поробване, който идва от „освободителят“/поробител.

И именно това ново поробване е третата голяма тема в „Съединението“ със знаково подзаглавие „Патриотични хайку“, което цели да покаже, че патриотизмът не е анахронизъм, а акт на гражданска позиция и осъзнатост, на съпротива срещу завладяването и инвазията и който може да се окаже единствена алтернатива на разпада и апатията в обществото.

Третата голяма тема е балканската геополитика. Балканите като сцена на исторически сблъсъци и като сфера на влияние на руската имперска политика в миналото и днес (№8, №21, №23). Изрази като „фекалките от магаре водено от Кремъл“ и „руски боклук“ са саркастични, но и болезнено точни.

Не може да остане незабелязана ярката авторова позиция и категорична оценка на горещите теми на съвременността в световен и регионален план – руската инвазия в Украйна и имперските домогвания на Русия към България, сръбския национализъм, хибридните войни.

Но, нека читателят не мисли, че „Съединението“ е политически памфлет.

Силно застъпен е природният елемент и сезонността (киго), като специално внимание в бележките на автора е обърнато именно на сезонните думи и алюзии. Почти всяко хайку съдържа сезонна препратка – сняг, слънце, жаби, щурци, кладенец, планина. И все пак, авторът използва „киго“ не само като природен маркер, а и като метафора за политико-философска оценка или културно-духовно състояние, за историческо време и национална съдба.

Като пример за природна описателност и сезонност можем да посочим хайку №4, №19, №33, №44. В тях „киго“ е носител на емоция и контекст.

Важно място в сбирката имат ежедневните теми, дейности и образи. Димитър Анакиев създава една своеобразна „битова поезия“, която със своята житейска истинност контрастира с „големите теми“ и „световните проблеми“, но без да ги олекотява. Тази интимност и човешка близост приближава и прави понятен и достъпен до всеки от нас „големия свят“ с неговата премазваща безкомпромисност.

Например в хайку №15, №16, №44 намираме своето ежедневие – готвене, мъртви мухи, великденско яйце, кореспондиращо с големите теми за изпразненото от съдържание битие във всичките му аспекти.

Хайку поезията е поезия на символното мислене и в нея често присъстват животни като символи, но и като киго. Тук можем да посочим хайку №10, №29, №32, №35.

Ще се спрем накратко върху образите на жаба, куче, мравка, щурци, борзоя – често използвани като метафори за народ, власт, предателство, свобода. Жабата е особено многозначна – в японската традиция тя е киго за пролет, но тук, наред с това е и символ на принизяване, на подигравка, но и на устойчивост.

Много силно изразена в поезията на Димитър Анакиев е локалността – като честото споменаване на географски маркери – Вертоп, Грознатовци, Сурдулица, Знеполе, придава географска плътност, автентичност и национален характер както на цялата книга, така и на конкретното хайку.

Темите и поетичните похвати се преплитат. Например в хайку №10 (Ловен изстрел / – куче, родено в Грознатовци, / няма да дойде на обяд.) Смъртта на кучето може да се разглежда като символична – загуба на невинност, на принадлежност. Детайлът „ловен изстрел“, наред със сезонност, сочи и към целенасочено действие – убийство/насилие/безсилие. А посочването на Грознатовци като родно място на кучето (което е родното място и на автора), придава още по-силно усещане за лична болка, страдание и емпатия, която излиза отвъд конкретния контекст на отношението куче – човек/стопанин/брат.

Преди да стигнем до заключението, искам да споделя и няколко думи за поетическата техника на автора. В хайку, където всяка дума е ценна, умелото използване на метафората, контраста, иронията, сезонната алюзия „киго“, синестезията или дори „поетиката на географията“ позволяват многопластово изразяване на сложни идеи, каквито са гражданските, социалните, философските и политическите, с минималистични езикови средства. Ще се спрем по-задълбочено върху синестезията – похват, широко използван в този текст. Ето напр., хайку №6 (Непрекъснато / от ефира идват думи / тежки като вериги.) Сетивно смесване тук намираме в израза „думи, тежки като вериги“. Звукът на думите (слух) е описан с физическото усещане за тежест (допир и натиск).

Ефектът е усещане за тежка/потискаща атмосфера, където езикът сам по себе си е форма на духовно издевателство.

Това усещане допълнително контрастира с думата „ефир“ – в случая, използвана като място за разпространение на реч/информация на големи разстояние чрез радиоизлъчване, но има „ефир“ има значение и на „лекота“ – още едно превръщане на свободата, в тежест и насилие.

Интересен е случаят с хайку №12 (Коварна мравка се качва на билборда, но кой я вижда?) Тук смесването не е толкова сетивно, колкото смислово-емоционално. „Коварна“ е вътрешно-оценъчно качество, приписано на визуално възприятие (мравка върху билборд). Като ефект се постига смесване на морална оценка с визуален образ, което придава на мравката човешка злонамереност. Но мравката е и образ, който въплъщава в себе си идеята за колективизъм и колективен разум. Това дава още една препратка – опасната власт на колективистичното общество върху индивида, или властта на организираната манипулация върху масовото съзнание.

В хайку №32 (Руската посланичка у нас / прилича на жаба – / от кратата тече жлъчка.) Извън конкретността, „руската посланичка“ е събирателен образ на руската външна политика, която се стреми да окупира, да диктува вътрешната политика на суверенна държава.

Тук сетивното смесване е с думата/символ „жлъчка“ (вкус/вътрешно усещане), която се свързва с „тече“ (визуално възприятие/движение) и „краста“, дума, отнасяща се към жаба – „крастава жаба“ – и предаваща отношение на погнуса. Но „краста“ е и кожна болест, която поражда усещане за нечистота. Със синестезичния ефект се постига нагнетено отвращение посредством натрупване на сетивни образи – зрителни, тактилни и вкусови.

Много силно въздейства и хайку №44 (Обелвам и ям /великденско яйце. /Христос е само черупка.) Сетивното смесване – „ям“ (вкус) се свързва с религиозен символ „великденско яйце“ (духовно/абстрактно), а „черупка“ е визуално/тактилно възприятие

на нещо, което е едновременно крехко и ограничаващо. Създадена е пределно болезнена метафора за празнотата на ритуала, но и на онова очакване за духовно пречистване и възвисяване, въплътено в идеята за възкресението на богочовека.

Силно разтърсващо е Хайку №47 (Северен вятър – в затвора на историята пишем на кирилица.) Тук сетивното смесване има между „вятър“ – възприятие за допир/слух и „затвор“ пространствено-емоционален образ на историческа предопределеност за катастрофа и разруха.

Много силна, исторически обусловена и трагична е обвързаността между най-голямата българска интелектуална гордост – кирилицата, и фактът, че нашата азбука е и азбука на империята-завоевател, чиято сянка тегна над последните 250 години от българската история. Епитетът „северен“, възприеман като тактилно усещане за студ, но и като символ на Русия и нейното вледеняващо влияние се смесва с „пишем на кирилица“, което е визуално определяне на интелектуално действие, което безвъзвратно и необратимо затваря вратата на затвора, от който не можем да излезем. Като ефект се създава усещане за историческа студенина и ограничение.

И така, в заключение ще кажа, че този цикъл от 50 патриотични хайку е не само поезия и израз на емоция, той е политическа хроника, публицистичен протест, културна медитация и лична изповед.

ЩАСТИЕ. СПОМЕНИ ЗА БЪДЕЩЕ

„Щастие. Спомени за бъдеще“ е втората книга есета на Венелин Терзиев, която отново излиза със знака на изд. gabriell-e-lit /след „Книга за мечтите“, 2023/.

Нестандартен творец, ерудирана личност, авторът и в новата си публицистично-белетристична сбирка ни поднася богатата палитра на своите търсения и прозрения – едно пътешествие в света на духовните измерения на вътрешното си „Аз“, но и в сложния лабиринт на съвремието.

Книгата съдържа три раздела – „Оптимизмът на щастливия човек“ – литературни импресии и есета, „Насаме със…“ – интервюта на автора с творци и общественици и „Насаме със себе си“ – интервюта с автора.

Както се случи с „Книга за мечтите“, читателите на сп. „Картини с думи и багри“ ще намерят и в „Щастие. Спомени за бъдеще“ много познати за тях творби на автора. И това не бива да ни изненадва. Идеята за списанието винаги е включвала именно това – неговите страници и онлайн пространство да бъдат лаборатория за създаване на нови произведения… И на нови творци.

Но в книгата има и много текстове, които се публикуват за първи път, както и такива, публикувани в други периодични медии. И, за разлика от „Книга за мечтите“ – всеки ред, всяка дума в която харесах като личност и като издател, то в новия сборник на Венелин Терзиев има много спорни идеи и внушения, зад които не мога да застана. Те, до известна степен ме накараха да настръхна вътрешно, да се отдръпна в себе си – за да не изкрещя „Не! Не мога да издам това! Не искам“. Донякъде ме огорчиха, но не ме изненадаха, нещо повече – винаги съм очаквала, че рано или късно тези внушения и идеи ще бъдат лансирани от автора. Фактът, че знакът на моето издателство стои върху корицата на тази книга означава това, че този знак стои върху едно талантливо написано и талантливо оформено произведение на вербалното и визуалното изкуство. Защото всеки текст в нея, всеки щрих носи ерудицията, естетиката и таланта на своя автор.

Тази книга, в своята съвкупност от текстове, картини, редакционно-дизайнерски екип и индиректно присъствие на знакови личности от света на науката, изкуствата, политиката и духовенството с голяма острота постави пред мен, като издател, поет и личност дилемата за значимостта, за тежестта и взаимодействията между таланта и идеологията; за ценността на всяко едно от тези понятия и енергии, за силата на тяхното взаимно преплитане и за отражението им върху онова, което в крайна сметка се оказва още един слой върху колективното несъзнавано на едно общество.

Много е лесно да се създаде една рамка, система от правила и норми, от идеологеми, в която да мислим, че се чувстваме комфортно. Но рамките винаги се оказват

тесни при взаимодействието си с реалните предизвикателства на живота. И често влизат в конфликт с дълбоката същност на оня, който ги е създал. И често се чупят или често бъдат счупвани. Често техните отломки остават неосъзнати; често се превръщат в нови бариери.

„Долината на мелниците“
Художник: Васил Василев – Зуека

Надявам се, че тези разсъждения, които целят да оправдаят верността ми към парадигмите „без цензура“ и „талантът над всичко“, които зачертаха онова, което крещи у всеки от нас – „бъде верен на себе си“ ще провокират интереса на читателската аудитория. Изданието излиза под редакцията на Силва Василев и включва пълноцветни илюстрации – картини на Васил Василев-Зуека; дизайнът на корицата е на Мирослава Терзиева. На добър път към читателя! А читателят – нека чете и преценява сам…

„И НЕБЕТО ТЕЖИ“ НА КАС

Кас е литературен псевдоним, зад който не знам чия поезия се… разкрива… Да, „разкрива“ – не „крие“!

Защото поезията на Кас разкрива… Разкрива душевност в буря; борба за надмогване на делника, за откъсване от тестото на колективното и лично страдание, за извисяване и откриване на онова, което стои отвъд привидността на житието. Поезия – стихия, която търси и намира.

Нашите отговори – като читатели и общество?! Отговорите на лирическия Аз?! Отговорите на онези въпроси, които винаги са стояли основата и са давали основанието за екзистенцията на литературата, които са същностни за смисъла на изкуството, на живота и дават посоката в развитието на цивилизацията.

„Предполагам, че ако не забелязвах всичко, вероятно щях да живея удобно в някаква евтина илюзия.

В такива моменти осъзнавам, че няма нищо по-отровно от собственото ни съзнание. Единствено то може да накара небето да започне да тежи.“ – споделя авторката в краткото предисловие.

И с всеки стих доказва, че забелязва онова, пред което затваряме очи… И чувства така, че небето започва да тежи.

Улиците ли ми се привиждат
толкова ужасно тесни?
Ръце протягат пешеходните пътеки,
вятърът в ушите ми заглъхва и
шепне неща несвързани, дори зловещи.

Заклещено е ехото им, странно –
в кичурите ми отрязана коса,
иска да оголи сякаш
тънка и прозрачна ивица в плътта
и още мъничко от мен да реже.

Тези стихове пулсират с градска тревожност и поетична плътност, а образът на лирическата героиня добавя онази интимна нишка, която превръща визуализацията на ежедневието в лична поетична изповед, но и в обобщение.

Тази нишка преминава през следващите текстове, свързва ги, гради мрачната картина на залепналост за обстоятелствата, за невъзможност за откъсване и счупеност, за да завърши с полет и апотеоз на осъзнаването, което е първата стъпка към идеята, към стремежа за освобождаване.

Но, преди това, нужно е да излезем от своята измислена представа за свобода.

Защото тук става дума за оцеляване.

Въздухът от сламка някой
през минути ми подава.
През тесен процеп
вдишванията ми преброява.
Дробовете ми продънват се

и свят ми се завива.
Пред лицето ми черен параван
бавно, холограмно се издига.

Трудно се намира в литературата толкова силно концентрирана емоция, толкова неподправена образност и живи метафори – дишащи като разкъсани дробове.

Тук финалът на своеобразното повествование остава открит. Няма го онзи розов *happy end* от сапунените сериали, който искаме да видим. Стихосбирката остава в плоскостта на реалността – със своята сивоосъзнаност, история, крехконадежда. И със своя отворен край. И – все пак – самото й съществуване, овеществяването й, е щастливият край на поетичната битка и една истинска, жизнена победа на таланта!

Една малка книжка държиш в ръцете си, читателю, но в нея има повече от една съдба, от едно очакване или сбъдване.

Между страниците ще намериш една вселена на страдание и невъзможност за промяна, която диша, не – която издъхва някъде до нас и има нужда от гласа на Кас, от нашето чувстващо сърце и съпричастност, за да променим света, в който не сме осъдени да живеем, но в който допускаме да съществуваме – потънали в безразличие, примирение и онази измислена откъснатост, която ни превръща в палачи на бъдещето.

„КУЛТУРА НА ЛЪЖИТЕ“

Една малка книжка тръгна към своите читатели – „Култура на лъжите“ с определящото подзаглавие „Етюди за сталинизма“ на Димитър Анакиев.

Авторът е познат на широката читателска аудитория като поет, майстор на източните поетични форми хайку и танка и разпространител и познавач на източните (японски) литературни видове и философска традиция, но и като личност с будна гражданска съвест. Днес той ни поднася своята есеистично-публицистична сбирка. Книжката излиза отново със знака на издателство gabriell-e-lit като електронно издание във формат .pdf на свободен достъп, което до края на годината ще бъде последвано и от печатно издание. Включени са шест есета и кратко предисловие от автора, като първото от тях, „Сталинска мъгла в България“ е публикувано в бр. 4/2025 на сп. „Картини с думи и багри“.

Заглавието на сборника, както и на всеки от етюдите подсказва тематиката, но освен ясно изразената тема, читателят ще се сблъска и с една непривична за днешното публицистично говорене лексика и „култура на мислене“.

Читателят ще се сблъска с екзистенциален и философски конфликт, който не позволява гладко четене и възприемане; не позволява безкритично, безмислено „лайкване“, нито дори лесно приемане или отхвърляне на текстовете и техните послания. Димитър Анакиев е провокативен – както в поезията си, така и в есеистиката си. Синкретична личност, той съчетава в себе си широта на политико-философски избори, модели и пристрастия.

Неговите текстове идват, за да ни извадят от черно-бялото мислене, да ни покажат абсурдността на аритметичната логика, приложена в полето на социално-политическите, икономическите и културно-определящи пространства.

Идват да покажат нюансите между „черното“ и „бялото“ в социалната практика и несъстоятелността на полюсното мислене, както и абсурдността на вкоренената в масовото съзнание мантра „врагът на моя враг ми е приятел“, която, очевидно, се проваля в многопластовия социум на днешния ден.

Един текст, който заслужава да бъде прочетен и осъзнат, за да даде отправна точка към разбирането на лъжата в културната парадигма на съвременното общество, управлявано от медиите, социалните мрежи и ботовете, бълващи лесно възприемащи се, отправени към определени групи дезинформации и идеологеми.

„ДИСКОРДИЯ И КОНКОРДИЯ“

Илияна Кръстева е автор, който става все по-различим и е вече добре познат на четящата аудитория и като поет, и като белетрист, а наскоро видяхме и нейни аудиодигитални и визуални поетични интерпретации. Оригинален творец с широк спектър от интереси и търсения, тя умее да достига

и отвъд хоризонта на вдъхновението, до корена на познанието, като провокира читателя, за да го тласне към изследване на собствените граници.

„Дискордия и конкордия“ е втората й поетична книга, която е реализирана като електронно и печатно издание (изд. gabriell-e-lit, С., 2025) само година след дебютната й стихосбирка „На рамо със залеза“ (изд. „Рива“, С., 2023)

Нейният поетичен стил не може да се сгреши – уникален, дори с графичното си отразяване, до болка образен, метафорично-съзерцателен, философско-богословски, нагнетен със съвременно съдържание и митологични персонажи, богат, колоритен и отвъд всякакви сравнения и пози.

Преди да пристъпя към настоящия прочит на стихосбирката „Дискордия и конкордия“ ще кажа, че този текст няма за цел нито да бъде изчерпателен, нито да прави дисекция на цялостното произведение или на отделните стихотворения, нито да анализира и поставя автора в контекста на литературния климат у нас, или да прави паралел между родната литература и тази, извън географското ни очертание.

Бих искала само да нахвърлям някои мисли, които успях да уловя докато четох книгата – като читател, а след това като редактор и издател.

Първото, което поразява, е многодумието – но не като словесно разхищение и „празнодумие“, а като богатство на речта. Многодумието на човек, който познава и борави виртуозно с лексиката, за да отваря скрити пространства пред читателя, да го въздига и води към извора на произхода, към основата на разбирането за битие, за пространство, за смисъл и съществуване. Думите – знаци на онова, което стои отвъд ежедневното общуване избликват като гейзер, като вулкан…

Различните езикови пластове на стихосбирката включват както философска лексика, така и афористични изрази. Редуването и противопоставянето на абстрактни понятия с разговорна лексика и природни елементи придава на повествованието едновременно метафизична тежест и житейска простота, почерпена от непосредствения опит или народната мъдрост. Това поставя в диалог философията и богословието с ежедневно-битийното.

Правят впечатление и немалкото интертекстуални включвания, които разширяват контекста и превръщат стихосбирката в пъстър културен колаж.

Още със заглавието, „Дискордия и конкордия“, авторът внушава конфликт и равновесие.

Не само етимологията на думите навежда към това, но и тяхното единно разглеждане и присъствие, защото именно с единство на разрушението и съзиданието можем да постигнем равновесието.

И все пак, тук главните персонажи не са стихиите, приели образа на богините на раздора (Дискордия) и хармонията (Конкордия); не стихиите са и движещите сили; те не са и обяснението, нито смисъла и отговора. Те дават само смисловото поле и поетичния контекст, насочват погледа към вътрешните противоречия, към екзистенциалната стратиграфия на личността, но и към нейния присъщ дуализъм.

Бихме казали, че противопоставянето по оста на противоположностите е основната тема на стихосбирката – борбата между светлина и мрак, любов и самота, свобода и ограничения – изведена до универсалното „добро-зло“. Но тук ще намерим и стремеж към постигане на вътрешен мир и личностно просветление. Това ни води и към идеята за любовта като космическа сила и божествена искра, която търси сливане и възкресение. И така, още със заглавието Илияна Кръстева поставя в диалог два противоположни принципа – раздор и съгласие; разпад и хармонично съзидание. Така тя задава рамката на цялата стихосбирка като изследване на двойствеността. Именно в това напрежение се ражда смисълът и красотата на стиховете. Една класическа поетична стратегия – чрез контраста да се изостри усещането за драматизма на човешкото битие.

„Дискордия и конкордия“ може да се чете и като формула за живота – той винаги е напрежение между хаос и ред, между разрушение и съзидание, между ново и старо. В този философски пласт можем да намерим намек и за диалектическото развитие

като път към съвършенство, при който, за да дойде новото, старото трябва да бъде разрушено.

Можем ли да кажем, че заглавието е огледалото, в което съдържанието се оглежда? Ако приемем двойствеността като основен мотив ще видим, че стихотворенията, които градят тъканта на стихосбирката показват напрежението между хаос и хармония, но те са и мост между противоположностите. Всяка история, всеки въпрос, всяка тема може да се разглежда като движение между тези два полюса – от раздор към съгласие, от затвор към свобода, от самота към любов. Това прави заглавието не само тематично, а по-скоро структурно, защото то именно е ключът към композицията. Но то изгражда и философската рамка, като поставя книгата в традицията на големите метафизични търсения и прави опит да даде отговор на въпроса „какво е човешкото битие“ – непрекъснато колебание между разрушителни и съзидателни сили.

То отразява и нейния вътрешен ритъм – движение между противоположности, които не се унищожават взаимно, а създават смисъл чрез напрежението си. В този смисъл то е огледало на същността на книгата: човешкото битие като вечна игра между хаос и хармония.

В заключение ще кажа, че Илияна Кръстева е личност, добре познаваща философските и естетически полета на античността и на християнската култура и идентичност. Тя умее да борави с понятия и категории, които обобщават и насочват към определи възгледи и отговори. Може да не сме съгласни с нейните пътеки и откровения, но не може да не видим тяхната красота и изящна логичност.

ДИМИТЪР АНАКИЕВ ПРЕДСТАВЯ:

ТАН КУ ЗА УКРАЙНА

КАК ДА РАЗБИРАМЕ ДУМАТА „МИР“

Предговор към антологията „Тан-ку за Украйна“

Хайку е за свободата
Мацуо Башо (16 с), (Kyoraishō, 1775)

Отвъд здравия разум
Отвъд всяко учене
Случвало се е...
Япония във война
Срещу света
Намбара Шигеру, (1889 – 1974)

увеселителният парк
пълен с нацисти –
тази есен
Хошинага Фумио (1936)

„Езикът на природата е
езикът на душата"
Петър Дънов, (1864 – 1944)

0. Въведение

Книгата пред читателя е израз на солидарност с украинския народ, на когото руският империализъм, нарушавайки международното право с ужасна война, отрича не само правото на национално самоопределение, но и съществуване. Езикът на световната дипломация отдавна евфемистично нарича въпроса за руския империализъм „Източен въпрос“. Този въпрос надхвърля Украйна и засяга Европа като цяло, Източна Европа в частност и особено Балканите. Последните войни на Бал-каните са част от този въпрос. Затова не е изненадващо, че тази книга излиза в България, страна, която е била постоянна мишена на руския империализъм в продължение на 150 години, и не е изненадващо, че реакцията на поетите на Балканите и в Източна Европа е толкова изразена. Тази книга е вик и молитва, израз на желанието за мир, който може да бъде истински мир само ако е справедлив, ако наказва агресора и помага на жертвата. Но тази книга също така изразява желанието на хората от целия

свят да живеят в мир, разбирателство и демокрация. Благодарен съм на всички участници и се гордея с широката мобилизация на българските поети.

1. За международния жанр на антивоенното хайку и танка

С помощта на танка и хайку – поетични форми, родени от японската култура, създадени от смесването на философията на природата и будизма – е възможно да се изрази както любов, така и омраза, възможно е да се призове за мир и да се празнува война. Все пак трябва да се каже, че през последните 25 години само поети от японски форми успяха да се обединят глобално в поетичните си протести срещу войната. Четвърт век като поет и редактор се случи така, че съм в челните редици на това глобално явление.

С моите три международни антивоенни антологии (Piece of sky, 1999, Прага; Kamesan World Haiku Anthology on War, Human Right Violation and Violence, 2012, Santa Crus, CA и Tan-ku за Украйна, 2025, София), както и моите стихосбирки като „Денят на Хирошима“ и „Ксенофобски комари“, аз де факто инициирах създаването на глобален жанр на антивоенното хайку и танка. Все пак трябва да обясним международния му характер през призмата на японските поетични форми. Често срещаните обяснения споменават краткостта на японската поезия, но мисля, че това е само малка част от отговора. По-важното е, че тези поетични форми, както цялата японска култура, се основават на езика на природата. Този език е не само универсален, но, както обичаше да казва българският философ Петър Дънов, е присъщ на нашата душа. Това е език на метафори и символи.

Международният жанр на антивоенното хайку и танка ясно се утвърди и по този начин се присъедини към японския жанр със същото име. Войната със сигурност е универсален феномен. Достатъчно е например в цитираната по-горе танка на проф. Намбара да се замени думата „Япония“ с думата „Германия“ или „Русия“ и ще видим, че стиховете работят универсално.

Има обаче някои разлики между международния жанр на антивоенната поезия и националния. Основната разлика е, че антивоенната поезия в тесни национални граници е предимно литературно-академично явление и рядък активизъм, докато в международните рамки, освен литературния и академичен аспект, на преден план излиза политическият активизъм. Активисти в сборници като „Тан-ку за Украйна“ са не само редакторът и издателят, но и всички участващи поети. Всички изброени носят определен риск да представят своята политическа позиция, независимо че спазват принципите на Международния P.E.N. център или призовават за мир и приятелство.

2. Декларация от Якушима (2007 г.)

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ЯКУШИМА

Нашата основа за международен жанр хайку (септември 2007 г.)

- Жанрът на международното хайку е за преминаване на културни граници.

- Приятелството трябва да се счита за основния камък на международното хайку.

- Жанрът на международното хайку има качествата на *como* („отвън“).

- Свободната форма (органичната форма) е по-важна за международното хайку, отколкото всяка затворена или специфична форма.

- Японските поети на *como* (*джиюрицу* – поети със свободен ритъм) са пионери на международния жанр хайку.

- Поетите и преводачите са двата крака, на които стъпва жанрът на междуна-родното хайку.

- В жанра на международното хайку личната митология може да замени ролята на колективните стереотипи.

Горните редове показват как гледах на проблема с международния поетичен жанр през 2007 г. от японския тихоокеански остров Якушима. Публикувах тази декларация във втората си антивоенна хай-ку антология *Kamesan World Haiku Anthology of War, Human Right Violation and Violence*, публикувана през 2012 г. в Санта Круз, Калифорния. Днес бих добавил още две към тези 7 точки:

- Интернационалният характер на жанра произтича от универсалността на езика, който използва – езикът на природата (а не поради политическата сила на английския език, който се използва най-често днес).

- Този поетичен жанр, както всички литературни жанрове, е предмет на основния закон на културния обмен, предписан от международната P.E.N. „всички форми са универсални, всички култури са равни“.

3. Будизъм

Но не само езикът и философията на природата са важни за универсалността и международния характер на този жанр. Не по-малко важен е будизмът. Както знаем, будизмът учи, че „азът“ не съществува като отделна категория, а само чрез взаимодействие с всички други неща. И точно тук, противно на политиката на изолационизъм и конфликти, която днес се сервира чрез руската хибридна война, взаимното взаимодействие на поетите излиза на преден план.

Тук бих искал да припомня алегорията на Хошинага Фумио, поет, известен с политическия си активизъм, който осъществява чрез своите хайку. Докато разговарях с него в Кумамото, впечатлен от работата му, го попитах: „Г-н Хошинага, вярвате ли, че малка и крехка поетична форма като хайку може да победи силата на танковете и оръдията?“ Без да се замисля, той отговори: „Хайку е като копче. Копчето е малко, но ако бутоните изведнъж изчезнат, светът ще спре.“ Много будистко послание се крие зад тази алегория.

Значението му е, че светът не се управлява от груба сила, а от взаимодействията, които съществуват между хората и нещата. Така че има смисъл да се борим с поезия, има смисъл да правим антологии като тази, която е пред читателя. Будисткият принцип на взаимодействие остави своя отпечатък върху японската поезия чрез създаване на форми на сътрудничество. Именно името на една такава нова форма е дало името на тази антология

4. За взаимодействието на танка и хайку

Опитът от работата по антологиите на моята Антивоенна трилогия показва, че тази антология, която е пред читателите, е създадена при най-трудни условия. Светът отново е разделен като в епохата на Студената война и още по-лошо – хибридна война се води срещу целия демократичен свят. Всички мои приятели, поети с леви убеждения, които изиграха важна роля в предишната ми работа, отказаха да сътрудничат на този проект. Някои от тях влязоха в ролите на платени участници в хибридната война, други сами станаха лесни нейни жертви.

Имах нужда от подкрепа и затова реших да се обърна към танка поетите.

Беше страхотно решение поради много причини, включително моят поетичен опит. А именно, вярно е, че пиша хайку от 40 години, но през последните 15 години пиша и танка и танка заема важно място в творчеството ми. Като поет на танка не можех да забравя за танка.

За първи път поканени в подобен проект, участващи за първи път, танка поетите не разочароваха. Напротив, реакцията и качеството на творбите беше повече от отлично. Възможността толкова голям брой танка и хайку поети да пишат на една и съща тема има изключително литературно значение. Това е добра възможност да видим какво може да направи хайку и какво може да направи танка и какво могат да направят заедно, в общо взаимодействие. Освен това, както се вижда от този предговор, съвместното присъствие на танка и хайку хвърля нова светлина върху някои поетически принципи, които, погледнати изолирано през призмата само на една поетична форма, имат различна перспектива. Или казано по друг начин – наличието на танка ни позволява да видим по-добре хайку.

На страницата на японския P.E.N. център, както хайку, така и танка се публикуват заедно и редуващи се и смятам, че гетоизацията зад дебелите стени на тези форми е несъвместима с духа на времето. Ако това е едно от допълнителните послания на тази книга, ще бъда много доволен.

И разбира се, не трябва да забравяме, че има не само няколко поети, които пишат едновременно хайку и танка, и тази книга показва това. Масаока Шики беше първият японски „*бунгакуша*“ (писател), пишещ както хайку, така и танка, есета и теория, така че днес може би термини като „*хайджин*“ и „*каджин*“ имат романтична конотация на Запад. В България повече от няколко поети пишат и в двете форми, а на английски е достатъчно да си спомним Джеймс Къркъп.

5. От „партията на войната” до руския империализъм

Как да разбираме войните, които се водят в Европа през последните 35 години и в които сме съвременници и участници – от Балканите до Украйна? Под „участници“ имам предвид, че човекът е принуден да реагира на войната, която го заобикаля. Някои, като авторите на този сборник, пишат антивоенна поезия, заемайки публична позиция на опозиция, други слушат и се преструват, че няма война, трети участват в хибридна война или са доброволци на фронта и т.н. Аз лично имам най-голяма неприязън към онези, които се правят, че не забелязват войната. Това е отношението „всичко е наред“. Наскоро приключи национален конкурс за хайку в страна само на 300 км от фронтовата линия. Не забелязах нито едно хайку за Украйна. Участваха 92 поети. Това ме кара да мисля, че противопоставянето на злото винаги е работа на малцинството. Повечето са конформисти. Сравнявайки цифрите от ъгъла на тази антология в България, броят на хайку /танка поетите с активно отношение е 10%. Това никак не е малко.

Но да отговоря на въпроса. Първо да припомня, че между двете световни войни Комунистическата партия носи прозвището „Партията на войната“. Това е така, защото в тяхната програма беше записано, че властта се печели и защитава със сила. Това не е демократична партия. Следователно трябва да се разбере, че през 80-те години на XX век Андропов планира капитулацията на СССР като временна мярка, разчитайки на тактиката на Троцки, наречена „ентризъм“. Тактика на по-слабата страна е да премине на страната на врага, докато той заема нови позиции. Демократичният свят беше подведен и затова сме във война вече 35 години.

От Студената война
към истинската война –
партията на войната.

6. За антологията

Антологията „Тан-Ку за Украйна“ съдържа 509 стихотворения (423 хайку и 86 танка) от 114 поети. Танка поетите съставляват 25% (приблизително 10% от поетите от тази колекция пишат и танка, и хайку), а танка стиховете 17% от сборника, но впечатлението е, че поетичният ефект между танка и хайку е балансиран. Освен стихове, антологията включва и 15 по-кратки прозаични текста и сбирка с хайги.

Антологията е структурирана по начина, по който обикновено го правим в България – зачитайки индивидуалното качество на стиховете, а също и повествованието чрез тематично обвързване на стиховете (rensaku, tan-ku). Смятаме, че по този начин читателят получава добра представа за богатството на поетични форми, произхождащи от японската култура.

Разбира се, „Тан-ку за Украйна“ е световна, мултикултурна антология. Подходите на поети от различни култури към японските поетични форми могат да бъдат различни. В този смисъл тази антология е и празник на мултикултурализма.

Двата основни езика на антологията са английски и български. Добавихме всички оригинални езици, които получихме.

За тези, които се интересуват от националната структура на участниците, тук публикувам работния вариант на прегледа, който ми послужи за ориентация: Япония (6), САЩ (22), Италия (2), Великобритания (4), България (10), Хърватия (9), Черна гора (2), Индия (4), Сърбия (9), Словения (2), Полша (5), Шри Ланка (2), Литва (2), Босна и Херцеговина, Шотландия, Канада (5), Румъния, Малайзия, Уелс, Грузия, Малта, Ирландия, Холандия, Франция (4), Нова Зеландия (2), Австралия (3) Германия, Филипините.

Искам да кажа и няколко думи за заглавието на антологията. Тан-ку е нова поетична форма, изобретена от Марико

Китакубо и Дебора П. Калоджи (1959-2024).

Тази форма свързва танка и хайку. В символичен смисъл тя идеално илюстрира антологията.

Смятам също, че новата форма се появява в правилния момент и че може да допринесе много за по-доброто разбиране на японската поезия на Запад. Марико е много настоятелна по отношение на емоционалната връзка между писателите на Танку. И няма как да бъде иначе, защото всяка поезия се поражда от емоция.

Представяме 5 поредици Тан-ку в антологията и аз съм много горд, че антологията носи това име.

7. Благодарност

В допълнение на благодарността си към всички поети, които изпратиха своите произведения и с които споделям чувството за принадлежност към едно семейство, дължа специални благодарности на Jim Kacian и неговата The Haiku Fondation и Valérie Rivoallon – Directrice Emoji Centre International de Documentation et de Recherche sur le Haïk, както и на моя сътрудник в много проекти, включително този, на поетесата, писател, редактор и издател Габриела Цанева и нейното издателство gabriell-e-lit. Слава на Украйна!

АВТОРСКО ХАЙКУ НА ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

„Който напише три хайку е хайку поет, който напише десет е майстор“.

Башьо[1]

В предговора към антологията Човек[2], която включва 50 години българско хайку, написах между другото, че особеността на българското хайку е, че много автори сами са учили хайку, т.е. по правило българското хайку не е създадено епигонски, чрез копиране на колониален сурогат, което на Запад наричат „японско“, а българското хайку е създадено като родна литература.

Създаването на авторско хайку, както във всяко изкуство, не е лесен процес. Особено ако се вземат предвид две неща: първо, авторските хайку почти без изключение в Япония се „коват“ изключително в майсторски работилници (както всяко друго традиционно изкуство), т.е. няма независим път към хайку, нито хайку може да се научи в системата на общественото образование.

Затова има система „семпай“ – „кохай“ (ученик-учител). Затова съществуват школите по хайку. Биографиите на поетите са много оскъдни. Те включват името на учителя, името на школата по хайку от която идва поетът (или списанието, т.е. кръжока по хайку), хайку библиография и награди. Нито дума повече.

Второто, свързано с първото: художественият език на хайку е много особен, филигранен – необходими са десетилетия работа, за да се усъвършенства. Хайку не се пише, хайку се композира.

Има и трето нещо, свързано с предишните две твърдения, което е може би най-важното: източникът на хайку поезията се намира в колективното несъзнавано, в мита, а не в логоса. О, каква трудна задача!

Виждаме, че пътят на занаята в хайку е много труден, а пътят на автора е още по-труден.

Какво прави един автор автор? Има много неща, но специално бих откроил аспекта на личната драма.

Ако се вгледаме в известните ни японски поети, стари и съвременни, ще открием аспект на лична драма във всеки от тях. Например: Смъртта на любовника на Башьо го кара да се скита и да търси утеха в поезията и будизма; личната драма на Иса беше живот в бедност и социална маргиналност; Шики неуспешно се бори с туберкулозата; поради социални промени на Кьоши е отказан статут на самурай; Сантока прежи-вява самоубийството на майка си, Тота Канеко и Хошинага Фумио преживяват войната и поражението на Япония и се сблъскват с японския тоталитаризъм;

[1] Владимир Девиде, Японска хайку поезия и неговата културно-историческа рамка, Загреб, 1985

[2] Димитър Анакиев, Габриела Цанева, „Човек, антология на българското хайку“, София, 2024

Бан'я Нацуиши се сблъска с домашно насилие, а Марико Китакубо със загубата на баща си... Същото важи и за всички други поети, включително и българските. Величието на Ботев е, че направи социалната драма лична. Но не само Ботев. Ако се поровите малко в българската поезия, няма да намерите нито един голям автор без лична драма.

Авторите са хора, които инструментализират личната драма и я вдъхват в поезията, литературата и изкуството. Това изисква голяма смелост и сила на характера.

Габриела Цанева вече описа драмата на своето семейство, сблъскало се с българския тоталитаризъм и съветската окупация на България, в своята документална проза „Миналото в мен“. Тя прави същото и като редактор на в. „Литературно земеделско знаме“ и издател и редактор на нейното издателство gabriell-e-lit.

Чрез поетичното си творчество тя се сблъсква с личната си драма.

Добре е да прочетете предговора, в който тя живо описва мъчителното търсене на път в хайку. Този предговор описва добре какво означава да си автор, особено в хайку, което използва специален език, непознат за повечето. Резултатът е българска хайку литература. Колко по-различно е от тези, които приемат рецепта и продължават да пишат по рецептата – все едно правят торти. Литературата и кулинарията са две различни неща. Спомням си, когато за първи път започнах спорадично да попадам на нейните хайку, забелязах, че тя композира хайку. Нейните хайку бяха първите истински съчинени хайку на българското хайку, които прочетох .

Пет нейни хайку, които избрах за антологията Човек, със сигурност са сред най-добрите в българското хайку изобщо: виждаме тематично разнообразие, виждаме сложни метафори, фолклорни символи, социална ангажираност и лична драма:

мартеница –
кръв
върху снега на Украйна

цял град
остъклени балкони –
жажда за затвор

мандала –
концентрични кръгове
на мишена

сухо дърво –
всички пътища към него
са пусти

вятърът измете
небето; боклукът
в краката ми

Вече съм коментирал тези хайку по различни поводи. В този текст ще подчертая още няколко нейни прекрасни хайку, които тази колекция предлага и всички те намериха място в Българския хайку речник.

Бяла и гола –
заспивам преди
да дойде нощта

Изключително експресивно хайку, което говори само на езика на символите. Първият стих означава „ерос и танатос“, въпреки че използва само един цвят и едно изображение. Белият цвят означава липсата на всички цветове. В японската култура това е цветът на смъртта. Голотата, която внася еротичен елемент, означава и липса (на дрехи). Хайку с изключителна стегнатост на израза и богат смисъл. Майсторско хайку с лична драма зад него. Башьо брои такива хайку, когато говори за хайку поети и хайку майстори.

светулки върху
прозореца – очите
на баба в отвъдното

Ако предишното хайку има изразителната сила на „Вика“ на Едвард Мунк, това хайку предлага на читателя магически реализъм, който идва от колективното несъзнавано. Също рядко срещано хайку, което отговаря на българската анимистична представа за света.

новогодишна
баница – липсва
най-важният късмет: мир

Митът и логосът се срещат в това хайку. Хайку започва като мит, но след пауза следва рационален дискурс. Авторът прекъсва ритуала, за да изрази активното си отношение към обществото. Този контраст

е драматичен и по този начин засилва отношението на автора. В същото време това хайку показва какво отношение трябва да имаме към мита. Митът не е самоцел, а функция на нашето настояще и функция на художественото изразяване и авторското отношение. Тук виждаме, че митът подчертава една много важна авторска нагласа на автора.

недоносен
се роди светът, заченат
с хляб и вино

Горното хайку тематизира един мит, но не изконния, старобългарски, който спонтанно израства от връзката на човека с природата и населява колективното му подсъзнание през вековете, а един нов мит, създаден идеологически и наложен на българите много по-късно насила. Критично хайку, което поради майсторското използване на символиката има и метафизично измерение. А всяко хайку, което има метафизично измерение, принадлежи, според класификацията на Башьо, към „високото хайку“.

пълна луна –
силуетът на кучето ми
върху небесния свод

Кучетата и конете са култови животни у българите. В много български гробове са открити кучешки скелети. А кучето е показано и на релефа на Мадарския конник. Кучето има важна функция в ежедневието, но и в задгробния живот, където е призовано, освен да пази и да свидетелства за живота на своя господар[3]. Това хайку от Габриела Цанева предлага образ, който сякаш придава религиозни свойства на кучето. Така поетът участва и предава по особен начин българската митология.

От тези примери можем да видим, че Габриела Цанена е изразителен хайку поет, който пише с висока техника както за себе си, така и за обществото. Нейните хайку са проникновени и сложни. В същото време можем да видим от някои нейни ренсаку, че тя знае как да се отдаде на спонтанното писане по начина, по който го правят будистки ориентираните поети.

Освен хайку, тя пише още танка, хайбун и рисува хайга. Тези форми могат да бъдат разчетени и разбрани с познаване на общи естетически закони, затова не съм ги коментирал, следвайки акцента на автора в предговора.

Десетилетната на работа в японските поетични форми на Габриела Цанева е увенчана с успех. И това е задължение за десетилетия напред.

ОТ ВЪЗДУХ И ВОДА

Тази година българското хайку отбелязва две важни годишнини: 50 години писане на хайку и 25 години от основаването на Българския хайку клуб, което не само отбелязва началото на организирания хайку живот в България, но и поставя българското хайку на световната карта. По повод отбелязването на двойната юбилейна година, освен различни съпътстващи събития, каквито не липсват в България, бяха издадени и няколко книги.

Първата сред книгите беше антология на българското хайку, издадена в САЩ на английски език, в която 70 автори бяха представени с по едно хайку (Димитър Анакиев, „Човек, антология на българското хайку“, Red Moon Press, VA, 2023). Ето какво, между другото, написах в предговора на тази книга:

„Всяко изкуство и литература служат за изразяване на идеи, включително хайку литературата. Когато избирах стихотворения, основната ми задача беше да разгледам тези идеи и да ги подбера въз основа на тяхната оригиналност и емоционална дълбочина. Постоянно имах предвид двата критерия, вече определени от Башо: „поетична правдивост“ и „допълнително значение“ (метафора). Когато определях формата на

[3] *Тодор Чобанов, Етюди за древните българи, Ролята на кучето в обредите на прабългарското езичество (с.129), София, 2024.*

Във връзка с тази препратка трябва да си спомним думите на Шики, че широката обща култура и дълбокото познаване на собствената култура е задължение на хайку поета.

хайку, се придържах към основния стандарт за културен обмен, предписан от Международния PEN: „всички форми са универсални, всички култури са равни“. Което означава, че считах хайку за форма от 5-7-5 срички със задължително спазване на институцията на „поетическата свобода“, която позволява на всеки автор да адаптира формата към своите изразни нужди. Ясно е, че японските културни стереотипи, като сенрю, киго или шасей, не могат да бъдат определящи при разглеждането на българското хайку, особено след като тези стереотипи не са част от определението за хайку в Япония, а повече или по-малко представляват естетически тенденции, характерни за различни културни политики (например сенрю изобщо не съществува в ерата Башо, киго е маргинална техника и дори самият термин хайку произхожда много векове по-късно).

Тази колекция от български хайку ясно подчертава трите най-типични характеристики на българските автори, а именно анимизъм, митология и традиционализъм, и веднага след това въображение и живописност на изразяването. Българската култура е, точно както японската, „култура на сърцето“. В този смисъл българското хайку се различава от това, което обикновено смятаме за „западно хайку“, т.е. хайку, което е продукт на рационална култура.

На следващата година в издателство gabriell-e-lit на български език е публикувана разширена антология със същото заглавие, редактирана съвместно от Димитър Анакиев и Габриела Цанева (електронно и печатно издание).

В тази антология има над 200 автори, всеки от които е представен с 5 хайку, заедно със сродни форми (хайбун и ренсаку) и селекция от детски хайку.

Работейки върху много по-голяма извадка, установихме, че определени жанрове са ясно очертани в българското хайку.

Кои са жанровете на българското хайку? Тук изброявам само онези 5 жанра, които са доказани от авторски книги, а 6-ти без книга по неразбираеми причини.

1-ви жанр АВТОРСКО ХАЙКУ, това е жанр, в който правилата за писане се определят от самия автор.

2-ри жанр НАРОДНО ХАЙКУ (НАРОДНО ХАЙКУ), един от най-популярните, традиционно и фолклорно ориентиран.

3-ти жанр БУРЖОАЗНО ХАЙКУ, също много популярен, се характеризира с неисторичност и рационален израз, много близък до това, което считаме за „западно хайку“.

4-ти жанр ПОЛИТИЧЕСКО ХАЙКУ (с под жанрове АНТИВОЕННО ХАЙКУ, ТРУДОВО ХАЙКУ и ПАТРИОТИЧНО ХАЙКУ).

5-ти жанр ЖЕНСКО ХАЙКУ („женски почерк“).

6. жанр ДЕТСКО и СТУДЕНТСКО ХАЙКУ.

Всички жанрове могат да се появят в две основни форми: класическа (а ла Кьоши) и съвременна (гендай).

Уместно е също така да се разглежда „сенрю“ като един от жанровете в хайку, както е практиката в Япония. Въпросът обаче е дали на Запад трябва да използваме термина „сенрю“, който Западът не разбира, или просто трябва да казваме „сатирично хайку“.

От философска гледна точка „сенрю“ е хайку, в което доминира диалектическото мислене, за разлика от преобладаването на метафизичното мислене в онези хайку, чийто основен аспект е природата. Тези две философски перспективи обаче могат да се проникват взаимно и само авторът може да реши какъв вид поезия пише и как тя трябва да се разглежда и нарича. Външните параметри за решаване на този въпрос извън авторството са несигурни.

За съжаление, думата „сенрю“ често се използва на Запад като средство за естетическа цензура.

Накрая бих искал специално да насоча вниманието ви към третата книга, която издадохме в България по случай гореспоменатия юбилей. Тази книга е „Български хайку речник“ – тоест „Българско сайджики“, базирано на „ключови думи“.

Тази книга е значима, защото е първото национално „сайджики“ в историята на

хайку на Запад. Но преди да опиша накратко тази книга, нека ви напомня за основните техники на писане на хайку.

Хайку има три основни техники за писане:

1. Форма
2. Прекъсване на повествованието (перипетия)
3. Символични думи

Формата е основната, най-разпространената и най-добре разбираема техника на хайку на Запад, поради своята универсалност.

Прекъсването на повествованието също е широко разпространена техника на хайку, макар и не винаги разбирана (често е по-скоро резултат от маниеризъм, отколкото функционално).

Използването на символични думи е най-трудната и най-високопоставена техника, която Западът все още не е възприел, защото не е част от западната традиция. Опитите за пренаписване на японското „киго“ имат ограничения на Запад, просто защото „киго“ е японски културен стереотип, който не съществува на Запад.

В този момент трябва да се зададе един въпрос. Ако си представим за момент, че не сме хайку поети, а, да речем, пианисти, и че свирим на пиано, без да използваме една от ключовите техники, какво ще бъде нивото на нашата художествена интерпретация в сравнение с пианист, който използва всички техники? Със сигурност по-ниско.

Искам да кажа, че западните хайку поети трябва да включат използването на символични думи в поетичната си практика (а това означава метафори, защото символите са метафори), ако искат западното хайку да достигне дълбочината и класата на японското хайку.

В противен случай западното хайку е обречено на праволинейно и рационално изразяване, като основна характеристика на своята култура. Фокусът върху символите децентрира разбирането на хайку от съзнанието към емоциите.

Ето как хайку ни се разкрива като пълнокръвна поезия, а не като „поезия, която не е поезия“, както хайку е било описано от апологетите на Ню Ейдж.

Започнах да изучавам „ключови думи“ (символи, културни стереотипи) — концепция, изобретена от Баня Нацуши — след учредителното събрание на Световната хайку асоциация (СХА) в Толмин през 2000 г.

Идеята за българския хайку речник ми хрумна, след като видях речника „50 ключови думи на племето Кума“, съставен от Хошинага Фумио в Кумамото през 2007 г.

Първата ми идея беше, че българският хайку речник съдържа и 50 ключови думи, взети от хайку на български поети. Спрях се на 64 ключови думи в първото издание, а за второто издание планирам речник със 100 ключови думи.

Ето общ преглед на първите 70 ключови думи, той съдържа както големи теми (кидай), които могат да бъдат разделени на по-малки теми, така и малки теми (които в класическото „сайджики“ биха съответствали на термина „киго“). „Кидай“ и „киго“ в класическото японско сайджики се отнасят до „тема“ и „предмет“ или „предмет“.

Българският хайку речник в първото си издание съдържа 250 хайку от 115 автори като илюстрация на темата/темите.

Ето няколко бележки за първия западен хайку речник:

- Хайку речникът не е академично, а поетично произведение, израз на майсторска хайку практика.
- Хайку речникът задължително изразява мирогледа на своя автор.
- Въпреки че хайку речникът представлява субективен поглед, той не е нещо произволно; той се основава на културни документи, написани на хайку.
- Ако един хайку речник иска да представи своята култура, той трябва да произлиза от „великата душа на народа“, което означава от поетичните сърца (не концепция, а автентичен поетичен документ).
- Основата на всеки хайку речник е поетичната практика на неговия автор.
- Коя от седемте думи на хайку е ключова? Коя дума е темата? Това са чувствителни въпроси дори за опитни поети.

- Ключовите думи в хайку обикновено са съществителни, но могат да бъдат и прилагателни и глаголи.

- Хайку, избрано за хайку речника, трябва да притежава високи поетични качества.

- Ключовите думи могат да бъдат и „киго“, ако са основният обект на хайку израза.

Хайку речникът е постоянна „работа в процес на разработка“. Той обаче е необходима кулминация на всяка структура на хайку литературата, нейният покрив и вид поглед върху определена култура чрез хайку.

Можем да представим структурата на хайку литературата по следния начин:

А. Основна схема

1. национален речник
2. национална антология
3. местни и тематични антологии
4. авторски книги
5. периодично издание
6. конкурси
7. публикации в интернет

Б. Допълнителна схема

8. публични поетични четения
9. архив
10. организация

Основната идея на настоящата антология беше да се събере на едно място определена селекция от хайку от различни национални литератури, за да може да се види актуалното състояние на хайку литературата в света и мястото на българското хайку в нея.

По време на работата тази концепция се разпространи, така че няма да се изненадам, ако някой види някакъв учебник в тази антология. Моето намерение със сигурност беше да посоча възможностите за развитие на хайку като космополитна литература. Това развитие не може да подмине местните специфики.

Дължа голямо „благодаря“ на всички редактори, които сътрудничиха по проекта „От слънце и вода“.

Заглавието взехме от мотото на хералдическия герб на Българския хайку клуб, който беше създаден чрез визуализиране на думата „поет“, написана с български руни.

КИРИЛ НАЗЪРОВ ПРЕДСТАВЯ:

ЦВЕТЕТО НА ЛЮБОВТА

ЛИРИЧНА ИЗПОВЕД НА ЕДНО ДОБРО СЪРЦЕ

В нашето объркано, бездуховно време не са много честите срещите с добротата, искреността, любовта…Такава среща ви предстои след като разгърнете страниците на тази тънка по обем, но богата по съдържание книга.

Авторът е Елисавета Цветкова.

Следя нейното творческо и духовно развитие откакто се познаваме. Може би почти от началото на нейния път в литературата. Насърчавам я да не изоставя поезията, радвам се на постиженията ѝ.

И ето – съвсем логична, дори малко позакъсняла е появата на първата ѝ стихосбирка „Цветето на любовта“.

Наистина като нежни, дъхави цветя пъстреят стихотворенията в нейната лирична градина.

Както се вижда от заглавието на книгата, доминираща тема в нея е любовта. Истинската, искрената, голямата любов в нейните необхватни измерения – към любимия, към родителите, към живота, към природата и родния край, към хората, към Бог. Любовта е навсякъде.

Авторката сравнява любовта с цветя. Цветята и любовта си приличат. И двете излъчват нежност и очарование. И двете са красиви, крехки, раними. Понякога устояват на бури, ветрове, студове. Но понякога повяхват, биват погубвани от грубите бурени на брутталността, гордостта, егоизма.

Подходящо е сравнението между цветята и жените:

А колко е добре във топли длани,
откъснати, поднесени с любов,
макар да бъдем малко неразбрани,
да разкрасим света суров!

В цялата книга лиричната героиня споделя силни чувства и вълнения, преминали през сърцето и ума ѝ. Цялата книга е повик за любов, доброта и топлина в днешния суров и несигурен свят.

Елисавета е изучавала и завършила и медицински, и богословски науки. Тя добре знае, че най-напред лекува Бог, след това лекарят, а след това изкуството, духовният устрем у човека.

Най-важен е стремежът към Бога.

Чрез този стремеж човек се спасява. Защото всичко е в Божията воля. Хората ги спасява любовта, смирението и добротата.

Мисля, че тези три думи са лайтмотивът на Елисавета Цветкова и в нейния живот, и в творчеството, и в цялостното ѝ поведение като Човек.

На първо място безспорно е любовта.

Какво щеше да представлява вълшебството, наречено живот, без любов? Скучно, бездуховно съществуване, живуркане. Без нея, човешкият живот става безсмислен! Тя изпълва живота ни със смисъл и съдържание. Тя може да донесе толкова много радост и щастие. Тази идея е застъпена в по-голямата част от стихотворенията:

Любов – дъждец ти благотворен,
помилвай нашите души,
животът ни така затворен
със тебе пак ще процъфти.

Голяма е облагородяващата сила на любовта. Тя е най-важната предпоставка за щастието на хората. Щастието се постига чрез любов. Затова трябва да се радваме на любовта, когато я имаме. Да я ценим, да правим нужното, за да не я загубим. Защото без любов се живее трудно. И самотно!

Мотивът за самотата присъства в не малко стихотворения в книгата. Човекът, притиснат от лапите на самотата, страда, измъчва се, търси изход. Особено след раздялата:

Отново ще се срещнем пак
и всеки в самотата страдал,
дано си спомни в своя мрак,
как чужди чувства е откраднал.

Но в стихотворенията за самотата има и оптимизъм, че тя не е безкрайна:

Един ден, знам, ще спреш да съществуваш,
навеки ще изчезнеш ти от нас
и няма със сърцата да търгуваш,
че неподвластни сме на твойта власт.

Освен любовта, надеждите и мечтите са другите основни стълбове, които крепят човека, дават му сили да продължи нататък и все напред – до края:

Че синьо е небето и морето,
и погледът ми син се рей.
И все ли ще мечтая аз дордето,
последната надеждица изтлей...?

Както и приятелството, за което авторката изповядва сърдечно:

Приятелството – бисер е във мида,
тя скрита там, дълбоко сред морето.
Затуй, приятелю, към тебе ида.
Ти пазиш ли ме още във сърцето...?

А най-голямата опора, спасението е в Бог:

Бъди ти всякога с Христа,
в пътеки с рози и в беди.
И сам-сама да си в света
ще си щастлива с Него ти.

„Цветето на любовта“ е книга – богата на обич, доброта и мъдрост. Тя е като свеж и бистър, дълбок и чист извор, който утолява духовната жажда. От него блика ведрина и благодат, но и болка, и страдание. Какъвто е животът.

В стихосбирката е въплътен житейският опит на поетесата – едновременно реален и приказен, земен и небесен.

СЪБУДЕНО НЕБЕ

Книгата на Лили Трендова „Събудено небе“ съдържа стихотворения, проза и журналистически материали, но акцентът пада преди всичко върху поезията. Всички идеи и послания са развити сполучливо и вълнуващо, внушават се непосредствено и ненатрапчиво. Цялата книга е повик за обич, доброта и топлота в днешния суров и несигурен свят.

Повечето от нейните стихотворения са свежи, оригинални не само по форма, но и по съдържание. Най-често са къси, ударни, със сгъстена метафоричност и образност. С философска вглъбеност и мисловност.

Особено силна е нейната любов към хората и към родния край, към корените, от които текат жизнени сокове към душата ѝ, които ѝ дават криле.

А нейните корени тръгват нейде от плодородната, но изгубена земя на Егейска Македония. Към тях Лили Трендова се връща с обич, носталгия и тъга.

Какво щеше да представлява вълшебството, наречено живот, без любов, без изкуство, без любими и близки хора? А войните и човешкото безумие носят смърт, болка, страдание, мъка… Страданията и мъките на людете в Егейска Македония по време на Втората световна война и след нея авторката описва по преживелици и случки на нейни близки, свидетели на онези трагични събития.

„Събудено небе“ е книга – богата на обич, доброта, мъдрост и трагизъм. Тя е като свеж и бистър, дълбок и чист извор, който утолява духовната жажда. От него блика ведрина и благодат, но и болка, и тъга. Какъвто е животът.

Литературата, изкуството, творчеството изобщо, са един порив за непрекъснато духовно извисяване.

Пожелавам на Лили Трендова да достига нови висоти към събуденото небе на недостижимото съвършенство.

НАУЧНАТА ФАНТАСТИКА НА ЛИЛЯНА ПЕТКОВА

След успешната среща с читателите на електронни книги и любители на научната фантастика, дебютният роман на Лиляна Петкова „Новото бъдеще“ събра много почитатели, които искат да се гмурнат във фантастичната вселена на авторката.

Скоро след него, станахме свидетели и на успеха на „Необикновените приключения на робота Ари“.

И двете книги, по решение на автора, се предлагат на читателите срещу определено от тях самите заплащане.

И така, непресъхващото въображение на Лиляна Петкова ни пренася в още един свят на бъдещето, където хора и роботи ще воюват за принципите на доброто и справедливостта, за защита на цивилизацията, срещу злото и разрухата.

През есенните месеци представихме още две заглавия, които разказват обща история – „Отмъщението на цивилизацията“ и „Окото на разума“. Предновогодишно представяме и най-новата книга – „Да докоснеш и смъртта“.

Но, нека авторката ни въведе в своя фантастичен свят.

ЛИЛЯНА ПЕТКОВА ЗА СВОИТЕ КНИГИ

НОВО БЪДЕЩЕ

С романа „Новото бъдеще“ запознавам мечтателите със свой вариант за бъдещето, чрез който те ще превърнат отдиха си в приятно изживяване.

На този етап от нашето развитие, ние хората, си задаваме въпросите : „Какво ще се случи с човека, когато на изкуствения интелект му дадем възможност да се самоорганизира и самоусъвършенства? Как ще се справи с понятията „добър“ и „лош“ човек? А той самият към коя категория ще се самоопредели? Към доброто начало или към неизменно следващото го зло ?”

Тези въпроси вълнуват и мен. Затова създадох държавата Ромалджия, такава каквато си я представям и там развих образа на моята героиня, роботът Робия. С

нея се надявам да отговоря на вашите представи за изкуствен интелект на бъдещето. Освен нея има и много други герои, свързани със създаването на новото бъдеще на древните острови, върху които се развива действието.

Водеща идея в романа е изграждането на високо развито технологично общество, където човек и робот ще бъдат от правилната страна на човешкото битие.

Аз подкрепям героинята си, която накрая казва : „… никога не позволявайте да преминем от другата страна ! От вас зависи това!“ Ще се радвам, ако съм успяла да поема по правилния път на мислене, и той да се окаже пътят на бъдещите поколения.

НЕОБИКНОВЕНИТЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ НА РОБОТА АРИ

Когато реших да представя книгата си „Необикновените приключения на робота Ари“, нямах никаква идея как да го направя. Няколко пъти прерових паметта си, за да си припомня всички по-забавни моменти в моя роман фантастика.

С радост открих, че те са достатъчни и мога да препоръчам на читателя да се запознае с представата ми за един вариант на бъдещ робот.

Моят Ари е сътворен от добрия професор Къртис. Едва ли е знаел, че ще създаде алгоритъм на галактически приятел и прелъстител. Неговият десети по ред робот по необясними причини става по-различен от останалите. Той взема решение самостоятелно да потърси своето място в живота сред хората.

По пътя си среща извънземния гост Тила и докато го чака да поправи космическия апарат, успява да се запознае с интересни личности, с други роботи, да усъвършенства възможностите си за сексуална изява.

По-късно Ари се превръща в шпионин на друга Галактика. Това не е най-главното в неговия живот като изкуствен интелект. Високо развитата тиланийска цивилизация му предоставя невероятния шанс да се запознае с висшия вселенски разум.

Започва преобразяването му в достоен представител на земния човек по пътя му към достигане до нови космически обекти.

Книгата е леко, забавно четиво, което може да се определи като интимно.

Дали съм постигнала целта си – да опиша самоусъвършенстването на Ари, което той постига с помощта на същества от друга Галактика, ще каже читателят. Той е единственият съдник на нашите произведения. А докато разбера това му пожелавам приятно четене и забавление с моя герой.

ОТМЪЩЕНИЕТО НА ЦИВИЛИЗАЦИЯТА

Моята героиня е част от бъдещите поколения. Със словото си тя ще разкаже на нас, хората от настоящето за света, в който тя живее. Макар и далечно това бъдеще е разбираемо, защото проблемите в него се поставят тук и сега. Нека се опитаме да ги възприемем с разбиране, за да могат поколенията след нас да живеят по-спокойно.

Детството на героинята свършва, но започва нов период от живота, изпълнен с неочаквани и странни за нея събития.

Тя, заедно с избраника си и космическият разум ще се борят с престъпните умове, дръзнали да застанат на пътя на цивилизацията.

Щастливият край е моята надежда и тази на поколението ми тя да остане в сигурни ръце. Да не се допусне да изчезне или да бъде поробена от жестоките помисли и действия на хора, за които богатството и личният комфорт са по-важни от живота и спокойствието на останалите жители на Вселената. Романът е зов, отправен към поколенията. Да уважават хората, които биха дали и живота си, за да съхранят основите на цивилизацията и да я запазят през вековете. Когато човек носи в сърцето си младежка дързост, страст към доброто и жажда за живот, той остава верен на нейните принципи.

Готов е на саможертва, за да защити пътя на човека напред и да му осигури спокойно и сигурно бъдеще навсякъде във Вселената.

ОКОТО НА РАЗУМА

За всички, които следят научно фантастичните романи на Лиляна Петкова вече живеят в неизмисленото, а възможно бъдеще, което описват, е интересно да знаят, че предстои да издадем следващата история – „Окото на разума“.

Тя може да се разглежда и като продължение на „Отмъщението на цивилизацията“, но не е само това. В „Окото на разума“ героите израстват, а действието се простира още по-далеч, като идеите и посланията засягат както развитието на повествованието, така и нас самите – като носители на разума и продукт на цивилизация.

Нагоре в безкрая
комети играят
и с огнени танци
по звездния дансинг
те приказни дири оставят

Ето какво споделя Лиляна Петкова за следващия си роман:

Героите са измислени. Но бъдещето – не. То е моят извор на вдъхновение и мечтата ми за устройството на света, в който живях, обичах и който искам да напусна, след като се убедя, че той няма да загине само защото хората не са достигнали все още до висшата истина.

Този роман фантастика е емоционалният ми призив към всички настоящи и бъдещи потомци, за които Земята не е само тяхното място за живеене, а е част и от необятната Вселена, достъпна за тези дръзки и смели мечтатели.

Живейте, радвайте се и обичайте!

И помнете, че великият Разум е дал единствено на човека големия шанс да бъде създаден и заселен на тази прекрасна планета. И не забравяйте, че Окото му винаги ще ви направлява отгоре!

ЗА „РОДЕНА ПРЕЗ 70-ТЕ“

МАРИНА ЙОРДАНОВА

Скъпи читателю, книгата, която държиш в ръцете си, е своеобразен пътепис. Той ще те преведе през лъкатушещите пътища на едно човешко израстване, ще разкрие пред четящия ти поглед неочакваните обрати и трудните избори, пред които героинята е изправена неколкократно. За да ти спестя възможното объркване, ще направя важното уточнение, че тази книга е базирана на истински истории от живота на една жена, дъщеря, съпруга, професионалист и майка – Нина Тодорова Йорданова.

Точно в центъра на времето, което описвам, е закотвена моята лична среща с нашата героиня. Спомням си Нина през погледа на своето седемгодишно „Аз“ и виждам до каква метаморфоза са довели последващите двадесет и пет години и за двете ни.

Повод за написването на книгата стана неизбежната вътрешна потребност на всеки човек да сподели своята история и да се почувства разбран, да остави нещо след себе си. В годината преди петдесетгодишния юбилей на Нина пътищата ни отново се пресякоха и в течение на един, бих казала трансформиращ, разговор се зароди идеята за написването на тази книга.

Дотогава с нея ни свързваха не само топли чувства, на базата дългогодишен контакт фризьор и клиент, но и взаимно уважение и доверие, които бяхме изградили вследствие на поредица от модни събития, които организирахме заедно.

В процеса на писане събрахме множество истории, голяма част от които ще откриеш на следващите страници. Искаше ми се да ги предам по възможно най-автентичен начин, като в същото време им вдъхна по-универсално звучене.

Представях си книгата не толкова като традиционно познатите ни биографии, а по-скоро като художествен разказ, събрал в себе си реални житейски събития.

В месеците, през които бях отдадена на писане, се потопих в един свят, който ме отведе още по-близо до самата мен.

Превъплъщавайки се в своята героиня, възприемайки нейния глас и гледна точка, направих крачка по-близо до приемането на другите без осъждане. Крачка, която се надявам да направиш заедно с мен, скъпи читателю.

Преди да се отправим на това пътуване, ще ти дам една последна подсказка. От самото начало Нина иска пеперудата да бъде символ на нашето пътешествие.

И така, търсете пеперудите.[4]

Марина Йорданова

Второто издание на дебютния роман на Марина Йорданова „Родена през 70-те“ вече е литературен факт! Поради големия читателски интерес, книгата излиза помалко от година след първото издание.

Щастливи сме, че това се случва със знака на изд. gabriell-e-lit!

Редакционна статия

БЛАГОВЕСТА КАСАБОВА:

ПЛАНИНА СЪС ЗВЕЗДЕН ДЪХ

ИЛИ – СТИХОВЕ С БОРОВ АРОМАТ

Христина Вълчева е автор на шест поетични книги и на множество публикации в периодични издания у нас и в някои европейски страни.

В основата на цялостното ѝ творчество – лирика и публицистика, е вградена любовта ѝ към род и родина. В различни вариации тя обхваща славното и трагично наше минало и неговите герои, магията на Родопа планина, красотата на сезоните, близките на сърцето ѝ хора, кардиналните проблеми на нашето време.

Така е и в новата ѝ поетична книга „Планина със звезден дъх“. Съдържанието е разпределено в циклите „Планина на песни звездни“, „Болка“, „Красота“. Те обаче се преливат един в друг, защото са подчинени на любовта, независимо към кого и какво е отправена любовта на авторката, тя е водещото начало. Открояват се творби като „Дельо войвода“, „Поетично сказание за Златка Мъгленска“, „Нестинарски огън“ и още няколко, които са проекция на дълбоката ѝ обич и почит към родолюбивите дела на нашите предци.

Значителна част от стихотворенията са посветени на омагьосващата красота на Родопа планина, на магичната ѝ притегателна сила, на красотата на годишните времена, които душата ѝ приема с радост и възхита, на родната Тракия и домът на сърцето ѝ Кърджали. Въздействащи по особен емоционален начин са стиховете, посветени на есента:

Есен. Керемидено топла и златна,
преливаща песен в сърцето ми,
докосваш без думи душата ми.
…
Есен моя, пъстроока
…
приказка си в златни залези.

[4] Препратка към прословутия израз „Cherchez la femme“ (Търсете жената) – Мохиканите от Париж – Александър Дюма-баща, 1854 г. – бел. авт.

Друга голяма група лирични творби от „Планина със звезден дъх“ са посветени директно на родината и родното място, градът, който е част от нея /Кърджали/, споделяне на онова, което носи вътре в себе си като творец и като човек. Трогателни са стихотворенията, свързани с благотворното въздействие на видимия свят около нея и невидимия вътре в нея. Гордее се, че е потомка на славни предци, и че се е родила в прекрасна, благословена с красотата си страна. В стиховете, е изразена и признателност за онова, с което я е дарила съдбата и продължава да я дарява – изграждането ѝ като личност и творец и вълшебството Родопа, станала неделима част от самата нея:

Родопа! – Далече съм от тебе, планина,
но ти живееш в моя стих – свещена.
И няма на земята рай такъв,
където боровете ти – магия светла,
от високо гледат – и се радват на света.

Има в съдържанието на книгата и стихове – изповедни по звучение, в които авторката разкрива невидимото за очите усещане и емоционално преживяване на чувството за принадлежност. Те, в повечето случаи, са посветени на близки на сърцето ѝ хора, на болката и горчилката по пътя към изграждане, но и на радостта, зареждаща я с красотата на света около нея, обича към най-скъпите на сърцето ѝ хора, размисли за кардинални проблеми на времето, в което живеем, на светлината, с която я обгражда родината ѝ: „Ангел Коледен“, „Болка“, „И плаче светлината“, „Сбогуване“, „Дъжд самотен“, „Ангел милосърден“, „Пази душата си“ и др.

„Планина със звезден дъх“ е поетична книга, която показва творческата зрялост на Христина Вачева и стъпка нагоре към развитието ѝ като лирик. И е знак, че остава вярна на себе си, на родолюбието си, на позициите си като гражданин, творец и човек.

ПОЕЗИЯ

НЕЗАГЛЪХВАЩИ ГЛАСОВЕ

ЧЕРНО ЦВЕТЕ

ТЕОДОР ТРАЯНОВ

30.01.1882 – 15.01.1945

ЧЕРНО ЦВЕТЕ

Запей ми песни недопети,
запей за радост без звезди,
за черното отровно цвете,
що цъфва в горестни гърди.

Запей ми тъй! Засмукан корен
ти с детски пръсти изтръгни,
тогава взор, от сълзи морен,
ще зърне пролетни страни.

Запей, не слушай, че те питам
над нас ли плаче есента,
запей ми, нека падат скритом
безмълвни сухите листа.

1909 г. Regina mortua

ОТРАЖЕНИЕ

Тихо спи лесът наведен
над задремали води,
но през образа огледан
буен нечий поглед спи.

Странен облак, скитник волен
отдих тук намери днес,
в сън дълбоко богомолен
потопи огромен лес.

В тиха призрачна забрава
преживени дни текат,
отразена възвисява,
тайната на тежък път.

1926 г., „Романтични песни“

ЩЕ ДОЙДЕ ДЕН

ДИМИТЪР БОЯДЖИЕВ

18.05.1880 г., Пазарджик
12.06.1911 г., София

ЩЕ ДОЙДЕ ДЕН

Ще дойде ден на светли тържества!
Ще дойде ден – та наште божества,
на прада и на благост божествата,
ще зацаруват в наший беден край,
де злобно кръв пролива брат на брата,
де сълзи и стенанья нямат край!
Но дотогава си крепи духът,
не падай малодушно в своя път!

СИЛУЕТ

Налегнат ли го скърби, теготи –
той твърд е и кат смърт студен;
случайна радост ли го посети –
глава оборва натъжен.

Незнайна тма пленила е духът –
отраден лъч тя няма там да пусне –
и той унил ще мине по светът,
без сълзи на очи, без смях на устни.

САМОТНОСТ

В скръбта на леката дрезгавина вечерна
ний дирим милосърдие един към друг.
Пред наши праг замира смътният отзвук
на улицата празношумна и мизерна.

Аз мисля, че русалка някаква почива
в коприната на твоя розов пеньоар.
Приведен, слушам те — и като нежен чар
дъхът на твойто сладко тяло ме опива.

Предано скрий ме във прегръдките си топли,
о, моя скръбна, възхитителна жена:
така сърдечно приласкан, с прикрити вопли.

Аз тихо ще ти шъпна нейде как умира
в самотност непобедна и в злочестина
една душа съзвучно-тъжна като лира…

Подбор: Надежда Александрова

ЗВЕЗДИТЕ БЛЕДНЕЯТ

НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ

26.05.1885 г., Стара Загора
06.10.1960 г., София

ПРОЩАВАЙ! НЕ ЗОВИ!

Прощавай! Не зови! Не спомняй!
И не проклинай свойте дни!
Душата ми блуждай бездомна,
но свойта участ не вини.

Аз не разбирам, не греша
и отминавам пак безгрешна,
тъй както някога те срещна
безпаметната ми душа
в денят на първите съблазни,
в денят на първата лъжа.

Аз не разбирам, не тъжа
по нашия забравен празник,
угаснал в здрачните вълни
на всепрощаваща забрава.
О, чуй, душата ми звъни:
не спомняй! Не зови! Прощавай!

ЛУНАТА ВИСНЕ КАТО ПЛОД

Луната висне като плод,
забравен в есенни градини,
и буди сънния живот
на туй, което в сън ще мине.

Аз виждам светлия възход
на първата любов, изгряла
като надежда за живот,
като печал преди раздяла.

И две протегнати ръце,
които искат и не могат
да стоплят мразното сърце
на вси низвъргнати от бога.

Аз чувам гордите слова
на своята душа безгласна,
но пак безпаметно зова
и в шеметна забрава гасна

по две замислени очи,
окъпани в златисто вино.
И моята любов звучи,
и като звук ще ме отмине.

из „Лунни петна“, 1922 г.

Подбор: Надежда Александрова

ДОШЛА Е ЗИМА

СЕРГЕЙ РУМЯНЦЕВ

Роден на 05.09.1896 в с. Блъсничево
Убит на 27.04.1925 в София

КЪМ РОДИНАТА

Към тебе любовта ми е безбрежна,
родино моя, моя път и кръв:
ти светло божество си, майко нежна,
а всяко твое чедо – лъв.

Ликуваш ли – от радост аз немея,
скърбиш ли ти, и аз със теб скърбя:
ти песен си, а аз съм ек от нея -
една е нашата съдба!

Една, една ни мисъл вдъхновява,
един ни идеал зове напред
към подвизи велики и към слава –
той Симеонов е завет!

И ний вървим задружно с теб, родино,
и ний вървим, и все напред вървим…
С постигнатия блян, мечтан с години,
кога ли ще се поздравим?!

Аз вред съм с теб из твоя път безкраен,
през теб минава моя земен път;
за теб ще умра в някой край незнаен,
родино моя, моя кръв и плът!

сп. „Отечество”, кн. 28-29, 31.07.1916 г.

ДОШЛА Е ЗИМА

На моя учител Н. В. Ракитин

Дошла е зима, слънцето бледней,
навън снегът прехвърча дребен, ситен;
небето тъжно плаче, сякаш пей
песните меланхолни на Ракитин…

Облечени със зимните си дрехи,
във сън дълбок полята са заспали;
снегът се сипе тихо, на парцали -
снегът настила друмища и стрехи…

Небето горко плаче, сякаш пей
песните меланхолни на Ракитин;
навън снегът прелита дребен, ситен -
дошла е зима… слънцето бледней…

Из „Зимни пейзажи”

ТОВА Е ПЕСЕН…

НИКОЛА ВАПЦАРОВ

Роден на 07.12.1909 г. в Банско
Разстрелян на 23.07.1942 г. в София

Не е юлилейна годишнина от разстрела му… Не е. Но днес прочетох пост на Даниела Горчева, във връзка с годишнината от смъртта му… Харесвам Даниела Горчева, уважавам я – като личност, като журналист и общественик. Харесвам будната съвест и постоянството, с което защитава своята гражданска позиция. И в голяма степен, бих казала, че споделяме единна гражданска позиция по много съществени въпроси. Неслучайно Даниела Горчева беше гост редактор в два броя на сп. „Картини с думи и багри“.

Познаваме се отдавна, виртуално. Благодарна съм й за това, че тя започна да цитира документалната ми повестта „Миналото в мен“ в статиите си за горянското движение в България. И именно нейните публикации по темата започнаха да повдигат завесата на мълчание, която покриваше този период от новата ни история. А, да се повдигне това покривало, бе кауза за мен, която промени живота ми.

Нейните думи, по повод личността и политическото поведение на Вапцаров, написани с нейния журналистически патос… нараняват дълбоко картината, която сме имали в съзнанието си… И имат способността да променят. Да променят нас, и представите ни, и позициите ни.

Нали затова са добрите журналисти?!

Но, понякога твърде силните думи имат обратен ефект. Започват не да рушат, а да бетонират представите, които целят да променят. Днес това се случи с мен. Един журналистически пост, който целеше да даде лице на терорист и човекомразец на един поет, ме провокира да публикувам днес, в неюбилейна година, неговата песен и неговия зов!

Този пост няма да промени отношението ми към Даниела Горчева и нейната апостолска дейност. Но няма да промени и отношението ми към Вапцаров – поетът, защитил поезията си с кръвта си.

Защото този поет, както и Ботев, плаща най-високата цена за идеала си; защото

този поет, заедно с Ботев[5] е бил любим поет на героинята на книгата ми „Миналото в мен“… Защото 23-годишното момиче, осъдено на смърт като враг на народа през 1951 г. за дейността си като активист на опозиционния ЗМС и вдъхновител и участник в горянското движение от съпартийците на Вапцаров, 10 години след неговия разстрел е отивало към своя разстрел, вероятно, с неговите думи в ума – *„но в бурята ще бъдем пак със теб, народе мой, защото се обичахме“…* И никакви агитации, все едно дали почиващи на верни факти или не, не могат да променят онова, което е вечно – незаглъхващия глас на поета, платил най-високата цена за своята мечта…

д-р Габриела Цанева

ПРОЛЕТ

Пролет моя, моя бяла пролет,
още неживяна, непразнувана,
само в зрачни сънища сънувана,
как минуваш ниско над тополите,
но не спираш тука своя полет.

Пролет моя, моя бяла пролет –
знам, ще дойдеш с дъжд и урагани,
бурна страшно, огнеметежна
да възвърнеш хиляди надежди
и измиеш кървавите рани.

Как ще пеят птиците в житата!
Весели ще плуват във простора…
Ще се радват на труда си хората
и ще се обичат като братя.

Пролет моя, моя бяла пролет…
Нека видя първия ти полет,
дал живот на мъртвите площади,
нека видя само твойто слънце
и – умра на твойте барикади!

СВОБОДА

ПОЛ ЕЛЮАР

Роден: 14.12.1895 г. Сен Дьони, Франция
Починал: 18.11.1952 г.
Шарантон льо Пон, Франция

СВОБОДА

На ученическите си тетрадки
На своя чин и на дърветата
На пясъка и на снега
Написвам твойто име

На всички страници прочетени
На всички бели листове
Хартия, камък, кръв и пепел
Написвам твойто име

На позлатените картини
На бойното оръжие на воините
И на короната на господарите
Написвам твойто име

На джунглите и на пустинята
На птичите гнезда и на тревите
На ехото от моето детинство
Написвам твойто име

На всички чудеса на нощите
На хляба бял на дните
И на сезоните един със друг сгодени
Написвам твойто име

На всички мои късове небе
На слънцето на песента и блатото
На езерото живата луна
Написвам твойто име

На нивите и хоризонта
На смелите криле на птиците
На сенките завъртащи се като мелница
Написвам твойто име
На всеки сноп лъчи на изгрева
На корабите и морето
На планината главоломна
Написвам твойто име

На пяната на облаците

[5] И в контекста на коментара, ще добавя още нещо – преди да заклеймяваме някого като терорист, трябва да сме наясно какво точно разбираме под „терорист“ и „тероризъм“ и тук няма да говоря за „гледната точка“, а за факти – като напр. превземането на кораба „Радецки“ от група въоръжени мъже… И като напр. факта, че един от новите, знакови булеварди на София носи името на доказан терорист, подбудител и организатор на три кървави атентата (Тодор Александров – за тези, които не се сещат).

На капещата пот на бурята
На плътния и монотонен дъжд
Написвам твойто име

На всичко що излъчва светлина
И на съзвучията на боите
На истината на реалността
Написвам твойто име

На малките събудени пътеки
На дългите разгънали се пътища
На бликащите от народ площади
Написвам твойто име

На лампата която се запалва
На лампата която се загасва
На всички тези слети домове
Написвам твойто име

На този плод на две разрязан
На стаята и огледалото
И на леглото мое празна раковина
Написвам твойто име

На мойто куче лакомо и нежно
На неговите щръкнали уши
И на несръчната му лапа
Написвам твойто име

На прага пуст на моята врата
На обкръжаващите ме неща
На пламъка благословен на огъня
Написвам твойто име

На всяка хармонична плът
На челото на моите приятели
На всяка дружески протегната ръка
Написвам твойто име

На огледалото на изненадите
На устните внимателни
Високо на мълчанието
Написвам твойто име

На моите убежища разрушени
На срутените мои фарове
На зидовете на страданието ми
Написвам твойто име

На моята разлъка без желания
На моята оголена самотност
На дебнещите стъпки на смъртта
Написвам твойто име

На здравето което се възвърна
На риска който си отиде
И на надеждата без спомени
Написвам твойто име

Чрез силата на тази само дума
Живота си започвам аз отново
Роден съм за да те позная
Да те наричам с името ти

Свобода

РАВНОСМЕТКА

Десет приятели умряха във войната.
Десет жени умряха през войната.
Десет деца умряха от войната.
Сто приятели умряха във войната.
Сто жени умряха през войната.
Сто деца умряха от войната.
Хиляди приятели и хиляди жени, и хиляди деца.

Знаем да смятаме умрелите точно
с хиляди и с милиони.
Лесно се смята. Но всичко се бързо мени,
от война с война заличава се всичко.

Ала един само умрял
да се възправи в нашата памет
и ние заживяваме в бой със смъртта,
ние воюваме срещу войната,
ние се борим без страх за живота.

Превод: Елисавета Багряна

СКОРО

От всички пролети в света,
най-отвратителна е тая.
От всички чувства във живота
надеждата е най-доброто.

Наболата трева повдига
снега като надгробен камък.
Спал в бурята, аз се събуждам
с очи внезапно прояснени.

Завършва времето нищожно,
когато за да срещна някой,
бе нужно улицата цяла
през мойте самоти да мине.

Мълчат чудовищата вече:
те казали са – зная – всичко.
Аз виждам само смели хора,
готови да съборят скоро
омразните си господари.

Превод: Атанас Далчев

СМЕЛОСТ

Париж студува Париж гладува

Париж отдавна кестени по улиците не яде
Париж одрипавял е като старец
Париж в задушното метро заспива прав
и мъдростта и лудостта
на клетия Париж
са огъня и въздуха сияен
и хубостта и добротата
на изнурените работници
недей за помощ да зовеш Париж
ти жив си и животът ти неповторим е
и там зад твойта голота
зад мършавото ти лице и бледнината
аз най-човешките черти съзирам
Париж прекрасен град
по-остър от игла по-гъвкав от рапира
наивник и мъдрец
неправдата не можеш да търпиш
за теб това е най-голямото безчинство
ти сам ще се освободиш Париж
Париж трептящ като звезда
като надеждата безсмъртен
ти сам ще се изтръгнеш от калта и от умората
недейте се отчайва братя
макар без каски на главата
макар и боси голи изнурени
лъчи приплamват вече в наште вени
отново светлината в нас се връща
да най-достойните от нас за нас умряха
и ето влива се кръвта им в нашите сърца
и пак е утро утро е отново над Париж
часът на буйното цъфтене
в запролетените простори
топи се силата на глупостта
и тези роби враговете ни
ако разбират
ако способни са да разберат
ще си отидат.

превод: Кирил Кадийски

Като избрахме да представим поезията на Пол Елюар с преводи на наши изтъкнати поети и преводачи, ние представяме и тях – Елисавета Багряна, Атанас Далчев, Кирил Кадийски, защото сме убедени, че само поет може да превежда истински поезия – *бел. ред.*

Подбор Надежда Александрова

Източници: Литературен свят
сайт „Моята библиотека“

12 АПОСТОЛИ НА ИТАЛИАНСКАТА ПОЕЗИЯ

ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

ЕУДЖЕНИО МОНТАЛЕ/1896 – 1981/
СИРИЯ

Древните твърдяха,
че поезията е стълбата към Бога.
Да, може би е вярно,
ако не четете моите стихове.
И все пак, веднъж и аз усетих,
че откривам своя глас:
със стадо от облаци и от кози
той плуваше в простора,
но скоро се разби в скала
и падна долу,
върху бодлите на храстите крайречни.

Тогава образите
на Слънцето и на Луната
избледняха,
моторът на моята поезия замря –
на камък някакъв –
с кървава стрелка
бе отбелязан пътя за Алепо.

УМБЕРТО САБА /1883 – 1957/
ПРОЛЕТ

Отдавна не те любя, пролет,
и това не крия.
В часа, когато мина половината от моя път,
предвестието ти ме нарани дълбоко –
като внезапно острие на нож.

Но сянката прозрачна
на клончетата млади
върху земята ме развълнува…
Дори, гробовете пред тебе
са готови да се отдръпнат, пролет,
пред тебе,
която както никой друг сезон –
живот ни даваш,
после ни осъждаш…

КАРЛО БЕТОКИ /1899 – 1986/
РЕКАТА АРНО

Крачиш по брега на Арно. Вали
и зеленият чадър на дъжда
трепти над главата ти,

а до теб тежко се носи жълта,
пенлива вода,
стегнала сърцето ти –
с мъка и обич препълнено.

За Септември бълнуваш: за полето,
озарено от Луната
и страдаш за онова,
което любовта отнесе
върху своите призрачни криле.

Но Луната вече я няма! И никой
не нарушава покоя на тези простори,
залети от чужди, отразени светлини.

Как е пусто наоколо!
Зимата е вече тук – дошла е с утрото.
С разтуптяно сърце гледаш
как жълтата тежка вода залива полето,
как влагата пронизва въздуха…

МАРИО ЛУЦИ /1914 – 2005/
ТАНЦЬОРКА

Накрая върху огнения дансинг се яви
испанската танцьорка.
В далечината
усмивката й блесна
неуловима като полъха
на теменужна музика.

Със своята чувствителна и нервна стъпка
веднага хвана ритъма
и туй небе –
на забранена и мечтана свобода –
бе тъжното събитие
в живота й, напълно безнадежден.

РАФАЕЛЕ КАРИЕРИ /1905 – 1984/
МЪЛЧАНИЕ

Проклето да е мълчанието,
дето стена до стената издига,
небето от тялото отделя,
окото от взора извръща.

От едната ръка до другата –
цяла вълна се простира.
Проклето да е мълчанието,
дето стена до стената издига.

САЛВАТОРЕ КУАЗИМОДО /1901 – 1968/
БРОД ПРЕЗ РЕКАТА

Ти откъде ми викаш, скъпа?
След теб прозвънва синята мъгла.
Свирепи кучета
изскачат от дворовете и хукват по следите
на бягаща сърна,
усетили добрия лов.

Отвъд реката се усмихва златка.
Познавам
този брод със камъните черни
над водата,
там нощем лодки преминават.

Любима, сега далече си
от брода и реката
и твоя глас е като ехо –
едва го разпознавам,
не мога да те видя:
държиш в ръцете си,
преплетени и бледи –
горска теменужка,
а от очите ти израства мак.

Любима, ти нима си мъртва?

МАРГЕРИТА ГУИДАЧИ /1921-1992/
РАКОВИНА

Странниче,
сега си почивам върху твоята длан,
но съвсем те съм ти подвластна.
Лежах за дълго в пясъка,
докато моята причудлива форма
не привлече погледа ти.

Но и този пясък не е моят дом!
Сестра съм на бързите риби,
на подводните треви,
родени в прохладното лоно на морските води.
И не омраза или забрава, а жестока буря
ме раздели с тях…

Оттогава непрестанно въздиша и шепне в мен
незабравения ми дом
и безутешно страда морската ми душа.

А ти ме държиш /с моята тайна!/
в разтворената си длан
и любопитно приближаваш към мен
чуждото си ухо.

ЕЛИО ФИЛИПО АКРОКА /1923 – 1996/
СТЕНА

Прозрачната стена на спомените
застана между нас,

а думите ни се удариха в стъклото
и миналото избледня.

Но ехото на думите остана,
решило да прогони поне за миг
раздялата,
отдавна предрешена.

Извиках те,
но тя, стената,
ти попречи да ме чуеш.
А може би ме чу,
но не пожела да ми отвърнеш.

ДЖОРДЖО КАПРОНИ/1912 – 1990/
ВЕЧЕР НА ПЛАЖА

В този час
избелелият взор на морето –
е всъщност погледа на моряка,
/две късчета индиго,
изгубили синьото си/,
който изтласква
своята лодка към сушата.

Като спуснато платно
припада откършен
откършен къс от Слънцето.

Сред смеха на толкова жени
само ивицата пяна се белее
над водораслите,
а волният вятър
смъква солта от лицата ни.

АНТОНИО РИНАЛДИ /1914 – 1982/
ОГНЬОВЕ ОТ БРЕГА

Погледнати от прозореца на влака –
крайбрежните огньове едва дишат.

Вятърът се промъква
сред смеха на гласовете ни
и шума на морето,
а нощта вече залива –
с безкрайната си чернота
арките на мостовете.

Пропитият с дим,
дъх на мъгли и блата,
влажен есенен бриз
пак нещо нарежда и мърмори.

Гледам обратния бяг на селата
със сънени улички и дворове.
Гледам сините още мокри звезди,
застинали като мисли върху моето чело.

БАРТОЛО КАТАФИ /1922 – 1979/
В ОТКРИТО МОРЕ

Опасностите и грижите се свършиха.
По линията, свързала прозореца с хоризонта,
съзрях прономерованите вещи на реда.

/Лесно е – водата да разпениш,
молекулите да разрушиш, да пориш въздуха,
но да преминеш от движението към покоя
е твърде трудно!/

Добре, че тежкият купол на Бъдещето,
дето е горе на Небето,
се поосвежи от озона на дъжда.

Лятото едва започна,
а сирените завиха из града.
Зачакахме пожари, но огън нямаше.
Изпраните чаршафи по дворищата,
подобно корабни платна плющяха под вятъра,
напомниха ни за морето,
от него скоро се завърнахме –
там небесносиньото е тъй прекрасно,
макар и краткотрайно както всичко тук.

ДЖУЗЕПЕ УНГАРЕТИ /1888 – 1970/
ВИЕ, КОИТО СЕ ЗАМИСЛЯТЕ

за всичко предварително,
твърде отдавна и до дъно изпихте чашата
със суетата на света.

Вие, безсмъртните,
които се вълнувахте,
и любихте, и ненавиждахте,
тук толкова неща –
сега единствено покой желаете.

А в дъното на вашето мълчание
замират износените вещи,
вечните емблеми, имената,
спомените, ордените, званията…

Подбор и превод от италиански
Огнян Стамболиев

В ПАМЕТТА НИ

БЛАГА ДИМИТРОВА: ДЕНОНОЩИЕ

Блага Димитрова е родена на 2.01.1922 г в Бяла Слатина и е починала на 2.05.2003 г. в София.

Романът „Пътуване към себе си“ се нарежда сред най-добрите й творби, наред с „Отклонение“, „Страшният съд“, „Лавина“ и забранения по време на тоталитар-ния режим роман „Лице“.

За дейността си като писател Димитрова получава множество български и международни литературни награди и отличия, включително орден „Стара планина“ – първа степен.

БЯХМЕ НАЙ-БЛИЗКИ

Искаш с теб да останем добри познати.
Как да разбирам това?
Длани, които до болка се стапяха сляти –
да се здрависват едва?
Погледи, дето до дъно се пиеха жадни –
леко да се поздравят?
Устни, които се пареха безпощадни –
дружески да си мълвят?
Не, ний не можем да бъдем добри познати.
Няма среда в любовта.
Бяхме най-близки... Затуй отсега нататък
Ще сме най-чужди в света.

ДЕНОНОЩИЕ

На разсъмване, щом разпозная
потопения в изгрева хребет,
още първата мисъл е тая,
че не трябва да мисля за тебе.
И през целия ден вероломна
тя, където отида, ме дебне
и каквото да правя, напомня,
че не трябва да мисля за тебе.
А когато нощта е надвисла
всяка болка във сън да обсеби,
аз не мога да спя и все мисля,
че не трябва да мисля за тебе.

Коментар и подбор: Людмила Данова

АНИТА КОЛАРОВА: ВСЕ ТОЗИ ШЕПОТ В МЕН КЪНТИ

(1940 – 2023)

Родена е в Русе. Завършила е СУ „Св. Климент Охридски“, специалност Българска филология. Работила е в РБ „Л. Каравелов“, а след като преподавател по български език и литература, с Първи клас квалификация. Член е СБП от 1991 г. и кореспондент на вестниците „Български писател“ и „Словото днес“. Била е член на УС на Клуба на дейците на културата в Русе, два мандата председател на Дружеството на писателите, журналист на свободна практика, редактор на в. „Палитра“ и сп. „Пристан“ – Русе.

Автор е на 14 книги с поезия –„Между две светкавици“ (1991), „Фациалис“ (1994), „Слизане от кръста“ (1997), „Този шепот в мен кънти“ (1997), „И падах, и летях“ (1999), „Недогорели въглени“ (1999), „Кибритени клечки“ (сатира, 2002), „Дъждът не може тайно да вали“ (2010) и др., както и на електронните книги „Селски плет и градски дрехи“ – изследване на родословието, водещо началото си от 1768 г., „Ех, Канада“ – пътепис и др. Съставител е на няколко антологии. Стиховете й са преведени на руски, турски и румънски езици, публикувани в Беларус, Румъния и др. Носител е на Първа награда на в. „Учителско дело“ от Националния литературен конкурс „С тебеширени пръсти“ (1995), Първа награда за поезия за „Фациалис“ в Благоевград (1995), Първа награда на националния конкурс „Свищовски лозници“ (1996), Трета награда на Националния конкурс „Духовни хоризонти на българката“ –Разград, Наградата на кмета на гр. Мелник в конкурса „Мелнишки вечери на поезията“ (2001), Награда „Русе“ – за принос към културния живот на града и националната ни литература, почетен плакет от конкурса на името на Усин Керим (гр. Чепеларе, 2010).

ВСЕ ТОЗИ ШЕПОТ В МЕН КЪНТИ

Роман в стихове – откъси

Дойдох. Защото от главата до петите съм сърце.
Дойдох. В огнището на двете ти ръце
да изгоря високомерието свое
и ако си река – да бъда нейното корито.
Ако си глад – да бъда ненасищане и ситост.
Сълза да бъда – ако си обида.
Дойдох. Защото цяла вечност
все към тебе ида…

ЗМИЙСКИ СПЛИТ

1.
Жена и мъж в окото на пейзажа -
завръщане или пък дълъг път?
Какво ли всъщност могат да ми кажат
един до друг Жената и Мъжът?
И нищичко, и всичко. В тях блуждае
греховна и невинна любовта.
Красив, невероятно краткотраен
мираж на най-далечните неща.

2.
Отронено листо - въздишката на клена -
със вихъра в игра, към бездната полита…
Душата доверчива с любов е ослепена,
осъден на аритмия - сърдечния й ритъм.
Мирише на слана предчувствието нежно.
Умело самотата заплита тънка нишка.
В един безкраен миг разбирам неизбежно,
че цялата се сбирам и аз в една въздишка…

3.
Изгряха рой звезди и затрептя небето
като душа, която на Бога се обрича.
Търкулната сълза ми прекоси лицето,
когато ме попита: “Как да те наричам?”
Чия тъй топла длан сърцето ми обхвана,
че то като сърна подмамена притича
от тъмната гора към светлата поляна.
Когато ме попита: “Как да те наричам?”…

4.
За капчица човешка топлина
ръката ми в ръката ти е спряла.
Изгасне ли оная светлина,
която във очите е изгряла,
подухне ли ранилият южняк,
припламне ли магията зелена,
и аз ще се отдръпна като сняг,
ненужен на гора запролетена.

5.
Едно сърце – вместо пощада –
сега на теб ще дам.
И всеки път, когато страдам,
ще почвам пак оттам.
Когато мислите, понесени
като стрели от лък,
следят се като змийски прешлени,
преди да сключат кръг.

Материала подготви и представи
Огнян Стамболиев

НИКОЛАЙ КЪНЧЕВ: КЪДЕТО НЯМА МЯРКА, ИМА ТЕГЛИЛКА

ТАМ КЪДЕТО НЯМА МЯРКА, ЩЕ ИМА ТЕГЛИЛКА…

Роден на 25 ноември 1936 г.
Бяла вода, Царство България
Починал 9 октомври 2007 г.
София, Република България

„Трябва да се отървем обаче от традиционната си склонност към завист и дребнавости, без, от друга страна, да изпаднем в кралимарковщини.“

„Но ако имаше първа и втора награда, бих приел втората, защото както казва поучително Рицарят на печалния образ на своя верен оръженосец, „по-важна е втората награда, защото първата се дава по други причини!”

„Както Църквата, и Поезията трябва да бъде отделена от Държавата, а поетите да си останат граждани. Граждани, необезпокоявани от други граждани.“

„Защо съм роден да общувам,
когато с това се привършвам:
при всяко ръкуване зная,
че няма безръки палачи.“
„Слава богу,
че поне игрите на децата не порастват.“
„Каквото и да се говори,
все пак разчитаме на чудо.
Нощем немият сънува
как светът го слуша.“

„Една от най-известните вражди е между слънцето и бивола, по-точно брезият. И тя е заради различия в петната им. Но това е повече идилия, дори когато локвата е изход.“

„Сложи главата си в торбата и даже забрави за пътя.“

„Така раздвижен е човекът,
че ми се иска да се върна в
утробата преди,
където детето рита без ритници.“
„Ако удари по костта ми с последна
злоба ятаганът,
тя пуква като първа пушка и мигом й

отеква бунтът.“

„О, просветлението идва,
когато всичко си отива:
изгряващият лъч за мрака
е вече първият бял косъм!“

„Детето вярва, че лети в небето чрез хвърчило. То няма предни зъби, за да има задни мисли.“

„Смъртта не идва от кинжала,
а както мисълта ни каже.
Угасна ли, ще бъда просто
изпуснал с поглед метеора.“

„Аз съм свободен в тишината.
Съвсем спокойно преди
време свалих веригите,
които дрънкаха с устата мои.“

„Има разминаване във времето и,
разбира се,
в разбирането.

Аз не броя колко са лъчите на звездата, виждам само светлина.“

„Рядка книга Книгата, която никога не ви показвам, докато говоря винаги за нея, е такава рядка книга, че се среща само в планината, на която я изгубих, и ще трябва да отида някой ден да я намеря. Няма как да ми убегне от очите, колкото и да е рядка книга. Засега да си поема дъх, защото там дори самият въздух разреден е…“

„Муза
Сияеща с прическата на птицата,
наречена с така добре
звучаща дума Лира,
си далеч от късокраката лъжа,
която никога не стигна до слуха ти,
с който слушам
дългата ръка на истината как опипва струните далечни на съзвездието Лира.“

из „Избрани стихотворения в проза“

Материала подготви Огнян Стамболиев

НОВА ПОЕЗИЯ

ВЪРХОВЕТЕ НА БЪЛГАРСКОТО ХАЙКУ

*

Откъде си, премръзнала птицо,
че ме гледаш
с очите на мама?

Иван Методиев (1946-2003)

*

Когато
камъните се събудят,
как ще се оправдаем?

Стефан Гечев (1911-2000)

*

„Седем пъти дявол и седем пъти бог“ –
отрова от лютиче потича по мъха
на средната линия на тялото ми

Венелина Петкова

*

Едно дете вътре в мен
се люлее през мъглата
над дълбоката вода

Димитър Анакиев

*

Смъртта ще мине там,
където на десния ми крак
се разширява вена.

Николай Кънчев (1936-2007)

*

стара черга
езикът
на няколко поколения

Зорница Харизанова

*

Стрела да метнем
сърцето на водача
да оживее.

Елена Диварова

*

Бяла и гола –
заспивам преди
да дойде нощта

Габриела Цанева

*

И в нощта на слепия –
светлина
от сънища.

Димитър Горсов (1939 – 2023)

*

Йордановден
кръстът
удря на камък

Владислав Христов

*

Зимно езеро
Търся себе си
под дълбокия лед

Едвин Сугарев

*

В чинията
само една риба.
Ще ни стигне за цял живот.

София Филипова (1930-2022)

*

Буйно разлистен,
лесът скрива
вечно бодяща самота.

Илиян Петров

*

Човек и добре
да живее, умира
и друг се ражда.

хан Омуртаг (822 г.)

*

Дъжд, дъжд, дъжд. Дъжд. Дъжд.
Дъх на размината глина
преля над моста.

Димитър Стефанов (1932-2018)

Подбор: Димитър Анакиев

РАЗХОДКА В ДЪЖДА

АЛБЕНА ИВАНОВА

РАЗХОДКА В ДЪЖДА

Ще вървя по уханни треви
и ще влизам в съня ти безшумно,
ще държа с мен фенер от луни
и внезапно в дъжда ще те зърна.

Ти ще носиш мечта за късмет,
аз във нея досущ ще се влюбя,
ще просветне в небето искра,
а в очите – звезди изумруди...

Ще разказваш, дарен с благодат,
за неведоми пътища Божии,
до нас ще припламват от страст
малки въглени – в огъня живи...

А дъждът ще вали и вали,
двама с теб, наводнени до кости -
ще се скрием в сноп светлини,
на начало едно вестоносци.

БЛАГОСЛОВИЯ

С твоята благословия нежна, мамо,
разхождам се по светите места –
с които ти животът ми ориса,
преди да си отидеш от света.

С теб поглъщам всяка глътка радост,
усилията оправдават своята цена.
Когато сам човек на полет се обрича,
пътят му осеян е заслужено с цветя.

Казваш, че опознала си ме късно...
но дори това признание е стих дълбок.
Ето, че душата ти сега възкръсна
в моята надежда за получена любов.

В моята задочна среща с красотата,
в пламъка на трепкаща звезда
и в безумството от топлината –
скрита в нечия отдавнашна мечта.

Оцелява твоето момиче, мамо,
напук на облаци с надвиснали мъгли.
С добрия жест тъгата преоблича,
с усмивка бели стихове реди.

из „Парче от душа“, автор Албена Иванова

Подбор Людмила Данова

ДЪЖДОВНИ ПОКРИВИ

АЛБЕНА ТОДОРОВА

пролет разцъфва
в градините
усещам дъха на земята

шумна улица
пролетен дъжд
измива стъпките ми

Еньовден –
самодивски венци
след нощно хоро

песен на авлига
слънчеви лъчи плетат
мрежи за вятъра

капчици дъжд
по маковете
песен край пътя

топъл изгрев
пурпурни далии
разцъфват в лятото

над езерото
водни кончета
залезът блести в крилете им

циганско лято
отворени прозорци
припяват на вятъра

в очите ти се оглеждат
цветовете на праскова
отново е пролет

две чаши чай
стара песен
разказва за приятелството

дъждовни покриви
мокри птици прелитат
над нощния град

антиквариат
в отминалия свят
спи цигулка

душата ми
гледа звездите
тихо дихание

ВОЙНАТА, МИРЪТ

АЛЕКСАНДРА ИВОЙЛОВА

краят на войната
макови полета
до хоризонта

*

слънчеви камбани
огласят утрото
Ода на радостта

*

дом за военноинвалиди
на пейката
самотен старец

*

под Божията длан
слънцето изгрява
покой

*

бурени
над сърцето на войника
чужда земя

*

прашен вятър
черна котка пресича
сянката на знамето

*

плюшено мече
на стълбите в метрото
емигрантски път

Първа награда „Europoésie“ UNICEF, Париж, 2024 г.

*

Ден на независимостта
старият инвалид продава
знамена

*

нито ехо
от войната наблизо
първи лястовици

*

убитите
отново в атака
детски викове

ЗАКЛИНАНИЕ ЗА ДЪЖД

АНА БЛАНДИАНА

ЗАКЛИНАНИЕ ЗА ДЪЖД

1.

Как обичам дъжда, как обожавам пороя,
лудия дъжд, тихия дъжд,
дъждеца момински,
неудържимия женски порой,
летния обеден дъжд, весело който ръми,
даже от лед по студения дъжд
на ноември обичам.
Как обичам дъжда, как обожавам пороя...

Как приятно е лете след дъжд
на поляна зелена да легна,
стръкчета свежа трева да откъсна,
после с тях за дома да си тръгна,
с тях да ме видят момците от пътя.
Зная добре, че не мога да кажа:
„Аз най-красива жена съм от всички!“ –
лошо звучи, също невярно.
Но позволи ми, пролетен дъжд ако дойде,
тихо да кажа вълшебните думи:
„Аз най-красива жена съм от всички!“
Да, най-красива жена съм от всички,
щом като първите капки дъждовни
почнат да мокрят ръцете ми,
щом като вятърът роши косите ми,
щом като бурите веят полите ми.
Аз най-красива жена съм от всички:
след като толкоз те чакам, любими!
Ти си далече от мене, но знаеш
дълго умея да чакам и вярвам...

2.

Спре ли дъждът – въздухът влюбен и чист е!
И аромата му свеж се усеща.
(Младите даже по-бързо се влюбват!)
Всички наоколо вече са влюбени.
Аз те очаквам, любими, и вярвам.
Ти си далече от мене и знаеш:
Как обичам дъжда, как обожавам пороя,
И лудия дъжд, и тихия дъжд,
и дъждеца моминski обичам,
неудържимия женски порой обожавам...

НЕКА ДА ПОГОВОРИМ

Нека да поговорим за тази страна,
от която сме дошли.
Да поговорим за родното лято.
То е толкова крехко,
че всеки паднал лист
може да го разруши.
Да поговорим за небето,
което е препълнено със звезди
и така е натежало над земята,
че ако за малко се наклониш,
ще чуеш как то се смее
и милва звездите.
Плодните цветове там са толкова много,
че ми е трудно да ги преброя
със сухите си от слънцето очи.
А по клоните на дърветата
като малки слънца
греят кръглите им плодове.

Там, откъдето съм дошла,
има всичко,
само смърт няма.
От толкова щастие –
все ми се струва,
че всичко е сън.

УЧИХА МЕ

Учиха ме, че океанът е много голям.
Но какво означава това: много голям?
Казваха ми, че над нас са звездите.
Звездите?!
Но не казваха –
какво значи всичко това.
Дали ще разберем някой ден
Вниманието,
с което ни гледат неподвижните очи
на птиците?
Дали ще узнаем някой ден
какво говорят в полето щурците,
които сега слушаме възхитени...

ПЕСЕН

Песента не е моя.
Тя само понякога минава през мен,
неразгадана, неовладяна.
С моето име се облича,
тъй както древните богове
минавали сред хората,
наметнали по някой облак.

Не знам точно кога идва.
Не знам и кога си отива.
Къде се намира,
когато не е в мен.
Съдбата ми е – да я чакам...

подбор и превод от румънски:
Огнян Стамболиев

ПРОЛЕТНО НАСТРОЕНИЕ

АНА СТОЯНОВА

Топла късна вечер
и звезди-порой.
До луната спрели
облаци в покой.

Бял харман разгръщат
нощни небеса.
Вятър ме превръща
в сянка и роса.

Гледа ме небето.
Пада цвят голям.
Пролет е където
моят стих е там.

Съмва се и в село
звънва хлопатар.
Стадото поело,
тръгва след овчар…

Тичам белонога
вече да съм там,
в извори дълбоки
да намокря длан.

* * *

Земята
пълна с цвят и аромат
свих си букет

*

коренче
под камъка расте
листи и цъфти

*

венец мой
със ветрове събиран
на връх безимен

*

морски бряг
бели вълни целуват
стъпки влюбени

*

небето бучи
товар над облаците
самолет влачи

ВОДАТА ПЛАЧЕ

АНЖЕЛА ДИМЧЕВА

СКАЛАТА НА АФРОДИТА

Окъпан макът от роса
на вятъра подава чашки,
а русокоса светлина
простира плаща си
над тези бели планини –
морета мраморни,
над тези брегове,
които пазят амфори.

Земя на богове и храмове,
на нимфи и сатири,
защо ли точно тук избра
божествената Афродита
да плува в пяна от любов
сред морските талази
и гола като благослов
да бъде символ на съблазни...

Минават векове, изгряват залези,
маслинови гори цъфтят във бяло,
вълните все така целуват плажа,
а вятър носи аромата портокалов.

Но ето плуват двама влюбени
и днес край кипърска скала,
на мит превърната...

И като в приказка изгубени
мечтаят някога да се завърнат,
да пият огненото вино
в златни кани,
да срещнат в Пафос жива Галатея,
а в руини, заливи и храмове
да търсят тайствения скиптър,
чрез който царствените Птолемеи
са властвали над Кипър.

Кипър, септември 2023

ОТВЪДНАТА ВОДА

Река прощална. Ничия река.
Прохладно и подвижно безразличие.
Калин Донков

Нощ, която се смее,
рани, които танцуват,
а цялата моя надежда
в реката студува.

Бърза нетърсена жажда,
чаша любов, чаша отрова –
реже дъждът по паважа

моите мисли окови.

Пролет ли търсим накрая?
Тази възможна раздяла –
не е роля, която играя,
нито процесия в бяло.

Жива водата лекува,
лягам под връх от тъга,
Спуска се сняг ранобуден,
мие, измива дим и ръжда.

Всяка надежда е зима,
всяка любов е порой,
ако забравя и твоето име,
значи танцувам в небесно хоро.

НИМФЕУМ

Някъде в дебри Родопски,
до Каснаково и Клокотница,
нощем нимфи танцуват
под божествена музика
от златната лира Орфеева.
Точно тук, в нимфеума,
тайнството от векове привлича –
светилище на Афродита,
храм на любовта и на магията,
тракийски олтар за девици...
Топло е и в танца на цветята,
в хладни струйки от аязмото
всяка болка мигом чезне,
а къпещата се в роса зачева...

Богинята на любовта е тук –
в земите ни християнски,
не ни трябва град прочут –
нито дворци и брилянти...

Ще дойде ден, когато водата
ще бъде по-ценна от златото.

ПОСВЕЩЕНИЕ

Ти, който бдиш от небесата...
Пенчо Славейков

Белязаните с Божията милост
да бъдат рицари на Словото
източват капките мастило
от вярата – по-тежка от олово.

И всеки дар от небесата слуша
туптежа на кръвта от вековете
и под житейската градушка
човек забравя клетви неусетно...

Забравя, че поетът е като стъкло
и горд допива чашата от думи.
Завива се с метафори и кротко
по езерото Комо най-щастлив отплува.

ПЪТЕШЕСТВИЯ

АННА ДИМИТРОВА

ПЕРУАНСКИ ХАЙКУ

*

между земята и небето
между змията и кондора
оглеждам се в очите на пумата

*

кактусът Сан Пиер протяга ръце
към върховете на Андите
държи ключа за портала към Рая

*

разлюля се тръстиката
в езерото Титикака
Виракоча говореше

*

душата на Андите
поглежда към слънцето
през очите на вулканите

*

океанът целува пустинята
целувката
запечатва миналото

*

разлюля се земята
разцепи вулкана
Хуанита показа лицето си

ТИБЕТСКИ ХАЙКУ

*

тибетски манастир
цял ден монотонно звучат
древни сутри

*

тибетски манастир
миризма и лой се стичат
по златната роба на Буда

*

тибетски манастир
мандала изгрява бавно
и изчезва за миг

*
с тибетско барабанче в ръка
достигам манастира
целунал небето
*
огън от хвойна
пушек пречиства душата
пропуск към манастира
*
шпалир от барабани
с изписани мантри
пътят нагоре по-лек
*
В малки пещери
множество миниатюрни ступи
дарове за боговете

ВЪЗКРЕСЕНИЕ

Когато душата ми отлитне към небето,
искам пристан да намери,
да приседне в скута
на срамежливо облаче
сред звездите любопитни
и там да си поплаче.
А сълзите да се излеят
като дъжд –
напоителен и животворен
за душите вкаменени по земята,
бавно теглещи талигите на времето,
дъжд загърнат с ризницата на надеждата!
Да бъде дъжд за Възкресение!

ОБРАТНО

Няма мъртви хора –
има умрели тела
и живи души,
които пропътуват пътя
от земята към небето
и обратно
от небето към земята-
както рибите се връщат
след като изхвърлят
хайвера си обратно.

ИМА ТОЛКОВА ЗА ОБИЧАНЕ

БОЖАНА ПЕТКОВА-ХАРИЗАНОВА

ЛУННА ПЪТЕКА

Лунна пътека се стелеше -
огърлица, изваяна, перлена.
На морето вълните разделяше
светлина по-красива от дневната.
Тъй Луната разказваше приказка
за любов ненамерена, искрена
и редеше до перли мънистата
дето водят по пътя за пристана.
А, на пристана някой оставил е
сто надежди и сто желания.
Аз добавих едно обещание -
чанта с обич да нося през рамото.

КАК СЕ ОБИЧА

Ще ви разкажа за едно момиче
което знаеше как се обича.
Събираше капките дъжд,
прегръщаше буйната ръж,
по селския път тичаше
и думи красиви изричаше.
Да...то знаеше как се обичаше!
Все пазеше другите да не ги заболи
превързваше раните в трудните дни.
С душа на парчета
накрая остана.
Кажи, кой ще превърже
таз негова рана?
Сълза по лицето му
тихо се стичаше,
а знаеш ли само,
теб как те обичаше!

Из „Има толкова за обичане“, автор Божана Петкова-Харизанова

Подбор: Людмила Данова

СЛЪНЧЕВ ПЪТ

ВЕСЕЛИН КАСЧИЕВ

ПРИ ИЗГРЕВА

Тази сутрин слънчевите лъчи
озариха усмивката ми.
Тя усети божествената им топлина
и също се озари.
Рядко на света се случва да има
взаимно озарение.
Рядко се случва това да не е само миг,
а да изпълва благодатно живота.
В изгрева се видяхме с лъчите и
в залеза ще се видим.

СЛЪНЧЕВ ПЪТ

По слънчевия път
върви човек изправен.
Дали ще е превит надве към залез?

Реплика на тип ехиден:
– Превит надве!... Превит надве!...
Това е той заслужил!

По слънчевия път
върви човек изправен.
Във залеза поет се ражда.

Реплика на тип ехиден:
– Поет ли? Ядец!
Самозван поет се ражда!

По слънчевия път
върви човек изправен.
Залезът го гледа озарено.

Реплика на тип ехиден:
– Залезът изпепеляващо го гледа:
„На пепел в мен ще станеш!“.

По слънчевия път
върви човек изправен.
С почуда гледа на света
и във очите си рисува залез.

…Онзи тип къде изчезна?

Тук е!... Тук е!...
Чернилка изля в залеза на поета!
Не било залез това,
а тъмна бездна!

По слънчевия път
върви човек изправен…

Езикът на Злото го вижда паднал,
немощен, премазан!

И няма край!... И няма край!...
Така ще е до края!...

СМЪРТ И ЗАБРАВА

Ако Ботев беше жив,
той щеше да умре в бой на Балкана.
Ако Димчо Дебелянов беше сред нас,
той щеше на фронта да си загуби живота.
Ако Пенчо Славейков беше тук и сега,
той щеше в изгнание да угасне.
Ако Яворов беше сред нас,
той щеше да си тегли куршума.
Ако Смирненски беше тук и сега,
болест щеше да го погуби.
Ако Гео Милев го познавахме на живо,
съдбата му щеше да бъде бесило.
Ако Вапцаров беше тук и сега,
на гарнизонното стрелбище
щеше да го пронижe куршумът.
Ако набедените поети на миналите времена
и сега бяха дух във плътта,
охолно щяха да живеят
във безславната си слава.

ГАРНИЗОННОТО СТРЕЛБИЩЕ

Винаги ще има някой,
изправен до стената в гарнизонното стрелбище,
и обречен на разстрел.
Отсреща друг ще има –
екзекутор и палач,
обречен да разстрелва.
Очи в очи,
презрително и гневно,
ще се гледат началата.
Ще отекват изстрели.
И времето ще вика.
Историята ще кънти
и ще потръпва страховито.
Камбаните ѝ ще отекват
във вековечния безкрай.
И този звън в човеците неспирно ще прониква.
В душата на света ще е сигнал за битка.
Картаген ще бъде разрушен.
Рубикон – преминат.
И по пътя на трънните цветя
ще се възвиси Голгота.
Ще се възвисят Кръстът
и Мъченикът.

БЕЗСЪННИ МИСЛИ

ВИОЛЕТА СОЛНИКОВА

*

Ти ли докосна съня ми,
или птица ранена
опари с кръвта си
душата ми?

*

Прозрачна съм
като сълза.
През мене гледаш
и търсиш други брегове –
примамливи и достижими...
Задържам се едва
на болката върху ръба.

*

Не вярвам
в шепота лъжлив
на вятъра,
поспрял в косите ми
за час.
Но вярвам
в тишината покрай мене,
която ми говори
в нощите без глас.

*

Вървя между добро и зло.
Слаба съм
да се боря с орисията си.
Трябват ми секира и цвете
и ръка, която
да ми подаде и двете.

*

Цял живот препускаме
с крак на стремето
към любовта –
безмълвно отражение
/в една сълза/ на времето.

С ВЯТЪРА

ВЛАДИМИР ЛУКОВ

СЪКРОВЕНО

Да тръгнеш, но да не прекрачваш прага си…
Отсам прозореца самичък да проправяш
пътя си.
И той самият да те следва като твоя Ариадна,
която нишката за връщане назад не е изпрела.
И на кълбо не я навивала.
Нито е помисляла за връщане.
А и сам за съкровена твоя цел да не помисляш.
А само да вървиш. Но не и туй да е целта ти.
(Целта е край. Целта, постигната, погубва.)
А да вървиш ей тъй – като река без брегове…
Макар да знаеш, че река такава няма.
А ако я има, то тя тече у теб и Ариадна
като душа и дух на съкровеното…

ОБЕТОВАНА ЗЕМЯ

Пристигаме опърпани и рошави
с крила от дълъг полет изнурени…
Проскубани. С гърди изнемощели.
С нозе съсухрени в неспирен Вятър.
С души от гневно Слънце обгорени.
С камъчета обли във стомасите –
излъскани от глад; кристални, мелнични…
От незапомнени години. И насам.
Без ум в ума. Без мъдрост във сърцето.
О, моя обетована Земя,
на Светлината – Дом,
на Любовта ми – Песен…

СЪРЦАТИЯТ

Време е в ефирните си дрехи да се видим.
И да поседнем в самота със себе си.
Преди…
преди да се прегърнем за сбогуваме…
А пътьом, ако трябва, и без дрехи да останем.
С души оголени и със сърца открити
като разтворена пред нас любима книга,
която я четем – дори когато
не я разгръщаме за прочит…
Време е…
Зорницата е в синия си връх.
Но трябва като Нея да сме сигурни,
че няма от какво да се срамуваме…
А ако има… то нека да го поверим на Огъня.
Сърцатият… Навреме… За изгаряне…

Преди… преди да се сбогуваме…

В ЗАЛЕЗ

Хилядолетия като товарни влакове…
С войните и с кавгите помежду ни.
С лъжите и с безумните ни спорове.
По дневни и среднощни гари.
Разпределителни.
Товарни.
Сточни.
В съня ни.
И наяве.
Кантонери и стрелочници не смогват.
Коловози тъй и не достигат.
Началник-гарата е смазан от будуване.
Умът му, двупосочен, е разстроен.
А палката му – огненочервена –
е като Слънце в залез…

ПРОЛЕТНО

Да виждаш
пролетния Вятър как лудува…
В цъфналата вишна как издига
бели венчелистчета… Как те танцуват
като стотици малки сини пеперуди
с лъчите слънчеви… със миглите им сини…
И себе си да виждаш там – безсилен…
И тъй безстрастен – като венцелист отронен
от своя цвят, от своя свят тъй тайнствен.
И в своя Свят – от Вятъра подгонен,
да полетиш дълбоко нейде в Небесата
като орел щастлив в подемната му сила…
Или да яхнеш Лъч, политащ във безкрая,
но никога и ти да не напускаш
за нищо на Света като самия Него
своя вечен Източник светлинен…

С ВЯТЪРА

Сега сме слети със самия Вятър…
Посоките отчаяно ни следват.
(Следват ни от там, от дето идваме.)
И винаги… и винаги сме тук
затишие… Пред Буря…
А накъде самотни ще се втурнем,
не питаме… Узнаваме… Накрая…

ФИБРИ ОТ БЕЗКРАЯ

Вали без умисъл така, че във въздуха
ситни и нежни снежинки се маят…
Ту плавно се вдигат…
Ту плавно се спускат,
подети от полъх неразгадаем…
С поглед нахлувам цял през прозореца,
който се всича сега в белотата
и тъй проследявам техния полет -
и видим за мен….
и предполагаем…
И сам – увлечен по тях – ги следвам
и те ме следват в една омая
от фибри нежни, които извезва
Полъхът вечен и жив на Безкрая…

ЕЛИТЕ

Притихва Зимата… Странно притихва
в елите високи, отрупани в сняг…
И сякаш посреща в очите ми Господ,
който навлиза наяве сред тях…
Тъй странно притихва сърцето ми… Странно
вали… И нежни снежинки кристални
полепват по моите мигли и странно
виждам през тях Небеса от воали…
В тях Зимата сякаш се готви за сватба
(а уж е старица) и чака Жениха
сред толкова много църкви и храмове,
на които елите високи приличат…

СНЕГЪТ

Вали от ниско… Вали прихлупващо
и приглушено във Тишината…
която сякаш с валежа се спуска
из от недрата на Небесата…
С нея врабците в храстите гъсти
се умълчават, когато минава
някой задъхано… или във въздуха
ястреб прелита ужким нехайно…
Пътят, който нощес е проправен,
вече се губи във белотата…
(както се губи и във тъмата),
за да нахлува у нас Безкрая…
Толкова ниско вали и прихлупва,
че вече Небето в мигли пулсира
и тихо превръща Земята в хралупа,
в която самата Вечност се свира…

ВРАБЧЕ В ПОГЛЕДА НА ЛУНАТА

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

ВРАБЧЕ ВЪРХУ АНТЕНАТА ГЛУХИ ГЪРМЕЖИ ЕХТЯТ

01.01.1999

Някъде там –
в далечното тъмно;
някъде там –
в далечното бъдно…
Глухи гърмежи
ехтят.

СВЕТЪТ ОТНОВО СЕ РАЗПУКА

24-25.03.1999

Светът отново се разпука –
като спора
с прах отровен.
Като рана.
Като
рак.

Отново хора се убиват.
Отново дните си отиват,
оставили ни
в похлупак.

Отново търсим
в тъмния му купол
не слънце и звезди,
а бряг –
на който да захвърлим мъртвите тела
и мъртви да вървим нататък…

ПРАШНИТЕ МАСКИ ПАДНАХА

27-28.03.1999

Прашните маски
паднаха.
Доброто и Злото
нямат лица.

Главата ми се пука.
Добро и Зло –
блуждаят
в двете й полукълба.
Добро и Зло –
не знаят
да намерят брод
в калния поток на мисълта.
И мисълта
се лута –
без път, пътека и пролука…

МЕЧТА ЗА УТРЕ

Адът е край мен.
Какво ме чака
Утре?

Нов ден?

Или мечта
за онова
Утре,
когато светът
ще бъде
променен…

ГЛУТНИЦА ОТ МЕЧТИ

Хлад повя от прозореца –
горещият ад на пустинята.
Кучета вият на двора.
Отчаяние?
Умора…

Дъхът на Сахара
отнесе душите ни.
Сухи и мъртви са…
Вслушвам се.
Камъни пукат
в тъмата… Не…
Скарабеи
драскат по тях.

Воят на вятъра
отвя тишината.

Дюни пълзят
като хищници.

Мигат очи –
сухи главни.

Суши ги – дъхът на Сахара…
Души ги – глутница от мечти.

ЛУНА В ОГЛЕДАЛОТО ИЗМЕРЕНИЯТА НА ТИШИНАТА

Тишината след бурята –
притихналите птици
под стрехи и облаци.

Тишината сред хората –
скритите същности
под мълчание и компромиси.

Колко степени на свобода

има тъгата?

Тишината на мислите –
само тя е позната
на поетите
и на лудите...

СПЛИН

Замлъкват ли думите
в главата,
когато плуваш в безбрежния
сплин от съмнения,
когато пътуваш в безкрайния
блян на съновидения
сред тъмата
на толкова спомени,
превърнати в неизживени съдби,
изкривени силуети –
изплъзват се,
срутват се в пируети –
чезнещи образи
сред тълпата
на толкова забравени,
слети,
слепи
отминали въжделения.
Припламват комети...
Сред телата
на изтлелите,
неизмечтани съществувания
припламват ли нови звезди?

СТРУНИТЕ НА ВЯТЪРА

Сънят –
порталът към спасението
от лепкавите пръсти на дъгата,

която е полепнала по кожата,
пълзи като змия към гърлото,
и влиза в него
стиска и души –
смок.

Как смогва
да не запуши дробовете,
а само да завързва
алвеолите,
и само да свисти –
като отвързан вопъл.

Днес тихо свиря в тишината си
на струните на вятъра.

SVETOGORIE

ГАТЯ СИМЕОНОВА

1.

И как от нищото,
от двама,
в желанието си безпаметни,
без мисълта за нещо трето,
как от безумния им допир
съм станала с душа на цвете?

2.

Малка, неопитомена, дива…
Мисля: „Сигурно не съм красива,
щом от толкова години
скитам из града съвсем сама?!“

3.

В мен кълни потребността
от топла, ласкава и
отзивчива длан,
за която като малка да се хвана…

4.

Уютни домове!
Издигам ви наум
за ласката неприютена.
И нека тя ви населява!
И нека ви напусне само
за сбъднат дом наяве!

5.

Защо крило,
защо перо,
защо небе на сън ми се привижда?
Защо ме мъчи образът на птица в полет?
Предпролет е!
Небесните пътеки явно ме зоват!

6.

Дървото се явява много рядко в моя сън.
И не зелено,
не с цвета на пролетта и лятото,
не в ярка есенна позлата,
не зимно бяло.
Дървото в моя сън е синьо.
Почти невидимо.
Корона му е небосводът.
И е без корен.

7.

Прелива зрението ми от огорчение.
Светът е черен,
а вкусът на моето усещане – солен.
Светът е обгорял.
Намеквам за пожарите в душата си.
Прошепвам на нещастната сълза:

„Черней, сестро!”
Тогава някъде от сродната ни участ
се възземa песен.
Дано поне едно дърво
да цъфне с цветовете на надеждата!

8.

Най-сама съм
в оня ранен следобед,
сред онази широка, безразлична прегръдка
и сред всичките толкова чакани думи,
казани все между другото.
Най-сама съм тогава
и после…

9.

И в невъзможността
да те постигна
като дух и тяло,
ведно с сина
все още раздвоен
у теб и мен,
откривам,
че се съм била
и може би ме няма.
И тебе никога не те е имало!

10.

Бера душа – пред очите на всички.
Запътена – не знам къде?
Упътвана – все тъй от никого!
Бера душа – очите ми отворени.
И те я гледат като другите – отвсякъде.
Не виждам само кой ще набере цветята…

11.

И точно на самия връх
у мен се борят безтегловност и тегло.
Нима тополите са най-високите дървета?
Едното ми крило – в праха,
а другото – над върховете им.
Над мене и над тях
кръжи стремежът ми да полетя…

12.

Самотен мак в очите ми,
а някъде зад тях –
зелено впечатление от пътя.
Самотен мак!
Невзрачно алено петно!
Тревожи спомена
и някъде във паметта е знак
за моето зелено впечатление от пътя,
което във очите се завръща.

13.

Милвам твоето почти богоподобно тяло
със последната си обич,
с най-последните си думи,
с полудяла от разделянето мисъл,
а невярващите ми очи
са стиснати от клепачите,
за да не плачат.

14.

Слънцето изгори листата.
Те пожълтяха и
окапаха.
Вятърът издуха слънцето
от дърветата и
от земята.
Голите клони
изгониха птиците
някъде.
Остана само една ябълка-
златната.

15.

И когато остана със себе си –
насаме и наясно след толкова много
приятелства,
и когато всичките прозорци на града угаснат,
и когато някъде по границата на нощта с деня
стигна времето на авто разговорите
и трябва нещо да си кажа,
и когато не посмявам да тревожа тишината,
мисля: „Вярно ли е, че съм носила душа?
и съм казвала, че тя е бяла?”

16.

А силата на недоверието и неверието
ме нагърча.
Разнасям я – гърбица уродлива,
неотлъчна.
Противна видимост!
Противна същност!
Обаче другаде някъде
в друг свят,
в друг живот
другото мое създание
ме чака
с гордо изправения гръб
на вярата!

17.

Върни се, Слово мое,
в моето начало!
Когато първите ми звуци
само са те предвещавали.
Върни се там
и стой недоизказано!

НАЙ-ТРУДНИЯТ ВЪПРОС

ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ

ЗАДЪХАНИЯТ РИТЪМ НА ЖИВОТА

В задъхания ритъм на живота
не искам да си мисля за смъртта.
В живота всеки има своя квота,
но без да знае –
колко трае тя.

И вместо в тъмни мисли да немея,
вселенския сюжет неразгадал,
си казвам: Трябва просто да живея. –
Огрян от слънце,
или газещ в кал.

Да ме събужда сутрин тропотът на дните.
Да бие учестено моят пулс,
когато слушам вечер новините,
или щом чакам
закъсняващ автобус…

Да не ме плашат вирусите земни,
несгодите, обидните слова.
И болките, събудени във мене,
аз да лекувам
с глътки синева.

Във поглед на жена да се усмихвам.
И стих да шепна в прозаичен ден…
Да крача бодро и да плача скришом.
Да бъда земен.
Но и не съвсем.

Животът ми на нишки се разприда,
разплита се към край определен.
Аз може още утре да си ида…
Но не съвсем, ви казвам…
Не съвсем.

ПОСЛЕДНАТА ЧЕТВЪРТ НА ЛУНАТА

Тази нощ над моите мисли
тихо свети
последната четвърт на Луната.
Гледам нея, но виждам себе си
в по-друга светлина:
защото
и аз сега примигвам
в последната четвърт на живота си….

Здравей, смалена Луна!
Вече и аз будувам
със смалено сияние –
сега съм три части спомен
и една четвърт надежда…

Мисълта ми прилича
на луна през октомври:
по-малко сияе,
но повече помни.

А може би
само привидно
е светлината ми избледняла…

Там, зад мрака индигов
Луната
всъщност е цяла.

ИЗБОР

Ето краткият мой послеслов:
Суетата не ме занимава.
Само живият
чувства любов.
Там, отвъд, е безсмъртната слава.

Свят от мрамор не сътворих.
Не блести във живота ми подвиг…
Само дето
превърнах на стих
всяка трепнала в мене обич..

И понеже животът е миг,
към студената слава не тичам.
Не ми трябва да бъда велик.
Предпочитам
да бъда обичан…

Странна обич към новия сняг.
Непредвидена обич към Нея.
На децата към бистрия смях.
Към това,
че изобщо живея.

А се чудя на онзи субект,
в който лудо напира Азът…
Той се мисли
за велик човек.
А пък толкова хора го мразят!

ВИК ЗА ПОМОЩ

ГЕОРГИ РЕЖЕВ

ДОПИР

Докосвай ме нежно
като утринна роса,
погали ме нежно с думи и слова.
Твоят допир е като експлозия от думи,
неизречени на глас.
Трепет, стон,
усмивка и безкрайна светлина.

ВИК ЗА ПОМОЩ

Викам и няма кой да ме чуе,
в отчаянието свое протягам ръка,
протягам я, но не за просия,
искам някой да стопли моята душа.

Бездомник се чувствам сред хора,
светът е поставил леден обков,
отритнат скитник дори да не бъда,
трудно ще намеря горяща любов.

Подай ми ръка, аз не прося!
С вяра продължавам да нося тази тежка съдба!
И щом днес съм за теб като просяк,
остави милостиня поне, топлина.

ОПОРА

Търся те за да си опора,
не остър камък на пътя ми трънлив.
Бъди прегръдката на входа,
радост, стих, копринен лист.
Допри челото си на мен
и сгуши се в топлината на душата ми.
Която силна е заради тебе,
в сивотата на света.
Хвани ръката уморена
и моля те, не пускай се с дъжда,
защото той от мен ще те отнеме,
като отливна вълна.

Подбор: Людмила Данова

АЗ СТРАДАМ

ДАНИЕЛ ПЕТРОВ

СТРАДАМ, АЗ СТРАДАМ

Страдам, аз страдам – без глас, без покой,
тежи ми светът, а е празен и мой.
Душата се скита в безкрайни полета,
ала вместо зора – все сълзи по небето.

Страдам, аз страдам – гори ме тъгата,
като въглен в нощта ме раздира душата.
Няма лек, няма знак, няма път за спасение,
само болка, превърната в мое въведение.

Кой ме чува? Кой вижда? Кой ще запомни?
Сенки ме пазят, мракът ме гони.
Но в страданието съм истински, цял,
една болка – вселена, един вик – идеал.

Страдам, аз страдам – и в това има смисъл,
защото дори в мрака животът е писан.

МИСЪЛ

Една мисъл, лека като перце,
в душата сянка или слънчево петле.
Тя идва неканена, звънка, без глас,
като вятър сред клони, като спомен от час.

Тя пита, горчи, понякога свети,
плете във сърцето невидими мрежи.
От нея изгряват мечти и реки,
тя ражда светове, тя руши стени.

Но мисълта не е само игра –
тя е тежест, товар, светлина или мъгла.
И все пак в безкрая, в човешкия ден,
тя ни прави безсмъртни – тук, и отвъд плен.

Подбор: Людмила Данова

ВЪЗКРЕСЕНИЕ НА ДОБРОТО

ДАРИНА ДИКОВА

ВЪЗКРЕСЕНИЕ НА ДОБРОТО

В миг падат сълзите по мъртвото тяло
и майчина мъка света ни прорязва.
Тук Божия път са слепците предали,
а земният свят е болезнена язва.

Тъга, пиета и угаснала вяра
безмълвно достигат със плач до звездите,
а клетата свещ там във храма догаря.
Със пламъка грешките в миг са измити.

Тук разпната истина в мрака умира.
Със трънен венец е окичена жалко,
но само доброто да грее на спира
и вечно живее в постъпките малки.

Сълзите Мариини тихо се стичат
и падат по тленната плът засияла.
Във тайна доброто навеки потича
отвъд тленността на човешкото тяло.

След своята смърт добротата възкръсва.
Огряла е с пламъка други нетленни.
Предатели голи тя тихо отблъсква.
Живее отвъд умовете ни земни.

И точно умът е към Всичко порталът.
Докосва духовните тайни полета.
Пред нас се явява застинал граалът.
Отпиваме вечност. Провижда сърцето.

Тогава си светим с любов във мъглата
и с нея въртим на мига колелото.
Константният миг тук донася зората,
възкръснала в светлия плам на доброто.

17.04.2025 г.

ЧАКАШ МЕ ТАМ НЯКЪДЕ

Чакаш ме там някъде при Слънцето.
Думи две изпращам ти: "Обичам те."
Твоето сърце е непокътнато.
В мене светят във екстаз очите ти.

Чакаш ме там някъде във залеза.
Пращаш ми писма безброй по птиците.
В този свят телата ни са гаснещи.
Тук делата ни докосват висшето.

Чакаш ме там някъде в незнайното,
гдето само пролет има в мислите.
Всеки там узнава вече тайната.
Вечни сме с делата си и с дирите.

Чакаш ме там някъде във залеза,
дето вдъхновява тук поетите.
В този свят делата земни важни са.
Обич ми изпращаш по кометите.

Чакаш ме там някъде на дюните.
Светят във далечен сън очите ти.
Чувам как звездите шепнат думите,
тези две най-истински: „Обичам те.“

худ. Никола Диков

В ДОБРОТО СМЕ ВЕЧНИ

Във този свят тъмен и болен
сме разпнати в залеза бледен.
Тук Слънцето вече е морно,
дъхът на надеждата – леден.

Добро ни е нужно в сърцата
и след като в нази възкръсне,
тогава ще грейнат делата,
които леда ще отблъснат.

Делата по пътя ни земен
ще грейнат в безкрая далечен.
Телата ни тука са тленни,
в душите ще станем човеци.

Когато отвъд ще преминем,
доброто ще стигне далече.
Оттук ще си нявга заминем,
но само в доброто сме вечни.

СПОМЕН ЗА ВОДАТА

ДАФИНА КУЗМАНОВА

УТРО БЕЗ ИМЕ

Колко дълго вървя,
колко дълго се моля
на тревогата, скрита във мен –
да се захлупи с ръце,
да закрие очите си. Да не вижда,
да не чува. Да замълчи.

Колко дълго вървя.
Колко дълго протягам
своите пръсти
и уморени ръце,
за да докосна и ме опарят
белите камъни
край мойто селце.

Все не мога да спра.
Все не мога да сляза
до реката далечна,
до реката във родния край.
Колко дълго вървя, колко дълго се моля
на забравени пътища,
на празници закъснели,
на угаснали тихи слънца…

Колко утрини все си повтарям –
днес ще сложа тъгата си под стъкло.
Но все така дълго вървя
и все така дълго се моля
мое утро без име
недей ме щади.

ПЕСЕН ЗА ВОДАТА

Знам, ще я изпея
тази песен,
която като река
се спуска в мен.
Заплитат се
водите й в скалите.
Във водораслите
притихва,
за да помълчи –
замаяна и чиста.

А после хукват
водни пръски –
летят във въздуха
прозрачни, крехки …
Подскачат и танцуват.
И се смеят
от любов и всеотдайност
към реката.
Докато слънцето
не ги докосне. Как тази нежност
ги стопява, сякаш никога
не ги е имало…

Кой помни
водата във реката?
Знам, ще я изпея
тази песен.
И спомен за водата
ще оставя.

СРЕД ОГНЪНЯ ДА СРЕЩНЕШ ПЕПЕРУДА

импресия, триптих

На героите-победители над огнената стихия през лятото на 2025 г . Не сме до тях , но ги подкрепяме и се прекланяме!

- 1 -

Остри стърнища
погълнато слънце
в пещта
Люба Александрова, сп. „Хайку свят“, 2013 г.

И те близва пламъкът
като змия посред лято.
Не виждаш Слънцето,
нито Луната.
Защото пред тебе гори
планината.
И бавно си тръгва гората ...
Над тебе небето изчезва.
Край тебе – звездите
до животните са се сгушили.
Брод няма.
Няма и просека още.
Въздух няма.
И камъкът вече гори.
Пламъци ... Пламъци ...
Пламъци до оградите
и до къщите допълзяват ...

А как искаш да плисне дъждът !
И да се смееш със глас
до креватчето.
Да поливаш цветята и двора.
Да седиш на терасата, ей така . ..
Замечта се.
Огънят пари краката,
ръцете, очите. Душата ти...

- 2 -

И тогава – тя долетя !
Да си поплаче
за крилцата опърлени .
И за любимата си гора,
без клони и без листа.
Пеперудата –
има си вятъра.
Тъничките й криле са
за него единствено.
Какво каза тя –
знаят двамата само :
борецът със гоящата стихия
и доверчивата, стаила дъх
върху дланта му,
горска пеперуда.
Навярно за отмора
на човека, идват пеперудите.
Кацват и отлитат бързо
със собствените ни мечти
върху крилете си.
Но днес не спират да танцуват
със прозрачните искрици.
Чист въздух търсят.
И ни обещават.
А какво им обещаваме в замяна?

Отлитна. Няма време.
Молитвите на всички
отнася надалече ...

- 3 -

Зелен лист
се люлее – окото
на гората
Д. К.

През огъня върви Борецът.
А на гърба си –
за живот и въздух –
копнежите ни носи.
Със сетни сили и
докрай, той пламъците
мълчаливо разпилява ,
изпълнен със надежди ...

Като пеперудата, която при него долетя
през огъня.

Като ехото планинско,
което след пожара се завръща
над реки и над дъбрави...

Като дъжда, на който ръкопляскахме.

юли – август 2025 г.

АЗ И ВЯТЪРЪТ

ДЕСИ ЦВЕТКОВА

БРЕГЪТ НА ВРЕМЕТО

На брега на времето
Пристъпвах по мраморни сънища,
по белите птичи следи.
Дишах с мокри хриле,
избягах от мътните.
На гърба ми
закърняха крилете,
трансформираха се на перки
сред живи води.
Поникна ми грива,
а опашката ми израсна в пръстта.
На корените
вкуса усетих,
на семената виждах мислите.
Все жива бях.
Каквото и да имаше в реката,
на сала с мене се качи.
Когато всички думи полетяха,
аз вече имах милион очи...

АЗ И ВЯТЪРЪТ

Попитах вятъра дали светулките
спят през деня.
Попитах го и за безлунните вечери,
за срещата на Нибелунгите преди да ги пленят,
за тайната на пустинята, в слънце обречена.
Попитах кога облаците целуват звездите,
дали светлината е рожба на Бог,
дали животът с кръвта си рисува следите,
дали в тишината се ражда живот.
Попитах къде са най-славните битки,
къде кръстоносци са скрили съкровища,
къде са лабиринтите на реликвите,
кои са повече, болници или гробища.
Той, вятърът, нали навсякъде броди,
и всичко вижда, и вечно планетата брули,
и с дървото на живота е първи брат роден,
те всичко знаят и всичко са чули.
Затова днес чакам вести от вятъра,
чакам той да прегърне дървото до корен,
да прошепне за смисъла на земята,
за всяко едно листо отронено…

НЕВИДИМИТЕ БАРИЕРИ

Топят се като лед
невидимите бариери
на самоограниченията...
Попиват в гънките на преодоляването.
И само белезите от въжетата усещам
някак отдалечено...
Но дишам като птиците на зазоряване.
Освободена, много обръчи от кафеза разчупих...
По клоните сега се сгушвам и се рея.
Изкуство е да се освободиш от своята
самосъздадена хралупа
и да започнеш 100 процента да живееш.

НА ЗАЗОРЯВАНЕ

Люлка скърца в съня на вятъра,
развява се плащеницата на Луната в мрака.
Като мираж и спомен за лятото,
като полифонична струна в очакване.

Бягат нощните твари от огъня,
лумнал в твоите очи призори.
Аз присядам на люлката стоплена,
ти за мене си жар, а небето гори.

ШАНСОВЕТЕ

Стремглаво се втурнаха чувствата,
сякаш лава изригна от древен вулкан.

Разтопиха леда, по билото препуснаха,
спасиха ме от нов ледников период,
съживиха отдавна заспали мечти,
досега скрити в забравен буркан...

И прогледнах, и чувах,
и усетих вкуса на горящия лед.

Вече мога да дишам отново,
за живота получих повторно билет...

БЯЛАТА ПОРТА

ДЕСИСЛАВА СТОЯНОВА

БЯХ

Дърпа ме студът, дърпа ме светът,
разпъва ме и не пита защо не знам.
В сенките мълчи утихнал в мен градът,
който съм градила от началото до там …
Аз ли съм това, пръстите ми се докосват,
с другото ми аз отвъд езерната плоскост?
Очите на живите с вина озъбена жигосват,
а дланите ми стискат своята коварна кротост …
Какво съм дала и какво съм взела до сега?
Дали трябва да тежи този користен въпрос?
Обзема ме от някъде неистова тъга,
измервам твърдостта си по скалата на Моос …
Нима съм нанос, камък неодялан?
Нима съм като охлюв от черупката изваден?
Нима? … Животът ми от жаждата окалян,
стърчи като израстък от съмнения прояден.
Копнеж по някакво миражно чувство,
ме тегли все навътре под водата,
отдавам му се с пияно словоблудство,
последвала на жаждата искрата …
Така оставила на пътя бреме, стреме и самар,
търча все гола и стрелите слънчеви ме гонят,
дали съм демон или съм Божи дар,
само ветровете скупчени накриво ще отронят …
Отровена в собствената си избрана локва,
те търся, търся те любов, но стените са големи
и жабата ми гръмва, а не скоква,
когато сблъска се с житейските дилеми …
Ти си там и все повече се отдалечаваш,
аз плащам, плащам, плащам всеки път,
ти Юда си и винаги сърцето ми предаваш
и обричаш сънищата ми на студ …
Не знам къде съм в огледалния си
и кубичен свят,
строя си пътища и скачам на въже по тях,
може би ръцете ти от стените ще направят
необят
и ще си спомня, че обичах някога и жива бях!

НЕЙНИТЕ БУРИ

Тръгва тя и не намира призма,
не намира вятър, нито извор,
облакът закрива слънчева харизма
и рисува кръст над всеки избор ...
В мечтите си е друга - екзотична,

преваля в нея синева небесна,
обещава си от утре да е различна,
но я спира крехкостта телесна ...
В оранжевото безбрежие на залеза,
плува с лодката от солени сълзи,
епицентърът е скрит в прореза,
там миналото ѝ остава да пълзи ...
Вместо усмивка в белия лик на деня,
скрибуца нейната струна вина,
по-тънка от всяка надежда излиня,
а небето ѝ се срути като глина ...
Омеси се кръвта с калта и огъня,
горяха я греховете ѝ неумолими
и в тънки фрактали тъга изтъня,
думата обичам след ръце любими ...
Разлистиха се спомените и литнаха,
след хартиените самолети вяра,
очите ѝ дори и днеска питаха,
дали тъгата ѝ не е поквара?
Страховете ѝ по върховете се гонеха
и я смразяваха в своите хладни ризи,
погнали я по склонове се ронеха,
като нахвърляни в сърцето ѝ ескизи ...

БРОДНИЦИ В МРАКА

Танцуват бродници в мрака,
с прилепнала им като дреха горест,
а усмивката им крива е знака,
че нямат наследена доблест.

Тела поклащат се в ритмичност
и като троскот избуява,
над скрития им образ личност
и своята жажда утолява.

Над сградите сивее се небето,
но в него никой не поглежда,
а в чашата с коктейл лицето,
се дави щом глава навежда.

Без доблест хора си отиват,
а в ъгълчето на устата свита,
горестта си мълчаливо скриват,
танцували на мрака в зенита.

ЖЕНАТА И СТЕНАТА

Жената и стената са толкова прозрачни,
колкото всяка прозаичност,
многопластови и многозначни,
осъзнали своята важност...
Стената пази от студени нощи
и ветрове немирни,
жената е точно същата,
тя е защита и топлина в дни размирни,
тя е и рамото и къщата ...
Ако стената се рони и плаче,
ако жената се рони и плаче,
ще я видиш отвънка обаче ...
Ще я гледаш отвънка обаче ...

БЯЛАТА ПОРТА

Бялата порта отваря баща ми,
през нея наднича цялото минало
и вие се пътя покрит с татами,
пазели мен ако нещо се сринело …
Ако можеше той с памук да отмие,
всяка рана, която сама не надраснах,
може би пътя напред ще извие,
без татамите, на които пораснах.
Днес през портата бяла наднича,
циганска баница с дъх на лято,
младо сърце, което чисто обича
и дете на светли усмивки богато.
Отвън съм аз зрял сладък плод,
през рамо наметнала наръч от вчера,
създала за тайните невъзможен код,
оставила в сейфа сърдечен и вера …
На челото бащино жив пергамент,
чертае пътеки към всяко решение
и грее отвътре без конкурент,
кръвта ни достигнала откровение.
- Ех, татко все грешна се мия,
в очите ти топли и свидни,
аз знам, че там винаги ще открия,
пътя без укор и думи обидни …
Това му казах стояща на прага,
през който не мога отново да мина,
към утре душата ми пристан протяга
и аз на своята челяд пътеки да рина …
Челото ми жив пергамент да остави,
на който да има решения само,
и кръвната орис зло да забрави,
щом бъдното казва ми мамо.

НЕОБЯТ

ДЕТЕЛИНА СТЕФАНОВА

НЕОБЯТ

Оттук до края на земята
е кратък поглед разгадан,
а пътят ми, дори в нивята,
към теб единствено вървян!

Във дъхавата нежност тучна
допряла морски брегове…
Пътувам аз, за да науча,
че ти си пристан и небе.

Небе, погалило зефира,
разляло пъстрата дъга,
Вечерницата – светла диря,
оставила за миг в нощта.

Оттук до края на земята
аз зная пътя си познат –
пътува ми към теб душата,
към тебе – моят необят!

из „Магьосница“

ТИ СИ

Гласът ти се слива с шума на прибоя,
вятъра носи дъха на море…
Жадувам да чуя, че още съм твоя,
че вечно ще бъда земя и небе.

Галиш лицето ми с топла усмивка,
душата надежда плете,
сърцето държиш ми и съм щастливка-
перличка малка, сред бурно море…

Мечтите ми лазят по твоите устни,
а моите мисли обръщаш във плам…
Уютно е с теб, не ще те напусна,
за мене си пристан, дълго мечтан!

из „Съвършенство в… несъвършенството“

Подбор: Людмила Данова

КАРТИНИ

ДЖАНИНО ДАСКАЛОВ

СКУЧНИЯТ ДЕН

Скучният ден, унил си отива!
С болка в сърцето изпращам,
светлината от моя прозорец
в сенките на оголелите клони.
Монотонно отмерва капчука,
към сбогом, войниците зимни
в окопа от лед, на моята душа!
Притварям очи в спомен за песен.
Циганска песен - романс затъжен
за обречена обич в късното лято!
После в нощта художник рисува
с небесната четка, искри-светлина
и пътека невидима към сърцата
на всички, повярвали в любовта!

В НОЩТА

В нощта –
над забравени книги
в носталгия прашна,
цъка будилник
в моята стая.
На календара,
строени в редици
чакат своя ред дните!
Самотно умряла
муха на стената
безумно възкръсва
и бръмчи в тишината!
Моите мисли
разбудени в мрака,
уморено се влачат
в кръг омагьосан.
Преди отново
да потъна в съня
под леглото ми старо
долавям скимтене
от малките мои
чудовища!

НАДЕЖДА

Замръзнал свят във бучка лед,
заплава в чашата ми с джина.
Предателство, любов и самота
стопяват се с оттенък на лимон!
Стоя унил пред тъмната камина,

изтръпнал от секундите бодли
в умиращото полунощно време.
Но някак в този миг на тъжен край
проплаква в яслата на календара,
денят роден с наивната надежда,
че цветната палитра на доброто
ще бъде днес и същността човешка!

ПОЛЕТ

Във прохладата на лятна нощ
понякога, сънувам, че летя
разперил ръце в звездопада!
Над малките невинни мечти
и алчните безумни желания!
Над тъмните жици-лястовичи,
и безкрайните светли редици-
човешки, прозорци-надежда!
Против всичките земни закони,
летя и събирам, мисли изгубени
за неволно добри намерения
и отлетели любовни признания.
По-тежък от своя звезден товар,
пропадам към тъмните покриви
и вярната моя, стая таванска!
Отворил очите невярващо сини,
предсънно, усмихнат въздъхвам.

ТРАМВАЙ ЖЕЛАНИЕ

В трамвай желание
пътувах без билет!
На всяка спирка
обещания раздавах
и те оставаха да чакат,
с наивната надежда
за щастлив живот!
Изтрих проблемите
на релсите застанали
със гумичка вълшебна!
Но странно пътя свърши,
за миг преди да разбера
дали наистина щастлив
все пак някога съм бил!

ЧЕТКИТЕ НА ДЪЖДА

ДИАНА СТЕФАНОВА

*

О, сърце, ти бреме си,
роб на тази кръв,
която по вените тече.
О, сърце, ти блато си
но цъфти в тебе нежността ми
като лилия.

В такива мигове аз зная,
че и въздуха,
който дишам е груб за теб,
затова понякога без дъх оставам.
Между слънцето и мрака,
между обич и омраза,
все дрипава
пристъпва моята душа.

А въпросите във мене светят –
земните звезди са –
с тях обсипвам възвишеното небе.
И ровя се дълбоко във кръвта,
човешкото си дъно да достигна.
Навярно отговорите са там
в необузданите стихии,
които ме обсебват.

Вселено,
върху огромната ти длан земята ни
е една задъхана
човешка стъпка.
Върху тялото ти
земята ни е просто като бемка.
Вселено,
и ти си днес
на човешки кръст разпъната.
О, сърце!?
… От човешките ни страсти
няма по-големи богове.

*

Отдавна искам да напиша стих,
но от мълния ударен, изгаря той във мен.
А раната отваря се в молитвен зов.
Научих се да разговарям със мълчанието си,
а в него разлистваше най-хубавият,
най-истинският стих.

Но ти, Читателю,
не знаеш
езика на душата ми и мълчиш, мълчиш…

И превърнаха се стиховете
в уморени кораби
спуснали крилатите платна
в залива на своето пристанище – сърцето.
Тук думите освободени
от погледи и жестове –
поемат дъх.
Вливат се в червената река – кръвта ми.

О, Живот,
ще стопля замръзналата в теб сълза?
Да ще над живея раната,
която в мен расте, не се затваря.
О, тази рана съдбовен знак ли е?
Надига се вълнението на червената река.
Пулсират, сините й брегове,
и думите се вливат,
взривява шепотът им тишината
и… обагрят листа.

*

Напразно ли ветровете и дъждовете размахват
четките си,
сърцата ни да разгримират.
Днес и въздухът, който дишаме гримиран е.
Как ще разпознаеш лицето ми
на човек, или на хищник е,
щом и истините в нас
гримиран са?

Земя,
ти най-живият часовник си на времето,
но животът ти миниран е
и непрекъснато се вслушваш в стъпките –
в човешките ни стъпки,
а те тиктакат по циферблата ти,
и отмерват времето Живот.

Земя,
така облечена в зелено,
не си ли ти войник на времето.
За свободата си воюваш със човека.

СУША

Вместо хляб, тъмното растеше във душата ми.
Безплодни буците превръщаха се в прах.
С тъмно мога ли да нахраня някого.
Тъмно на масата да сложа,
с тъмно да напълня чашите.
Кръв ли по вените се стича,
или в тях единствено расте копривата.
Въглени ли гърлото ми парят.
Сухи са очите огъня да давят.
Пръстите във корени превърнаха се.
Слязоха в дълбокото.
Тръгнаха, разровиха
на мравките хамбарите.
И сега на утрешния ден замесвам хляба
и расте, расте тестото,
и нощта препълва,
тъмното в душата ми изгребва
и внезапно става светло –
сякаш цялото небе с ръцете си измесвам.
А мъже, жени – народ
в утрото ще тръгнат,
хляба да целунат.
Но … сега със хляба влиза и душата ми в пещта.

Бог, земя, човек ли ще нахраня,
или ще излезе от пещта душата ми запалена –
факел в тъмното да свети.
И дано земята ни – огромен въглен
видят дъждовете.
… А мъже, жени – народ
със пети жаравени
мълком като нестинари водят хорото ти, Живот!

*

Откакто се помня
тази стена не е направила нито крачка
от самото си раждане.
Вкоренена дълбоко в земята,
извисила е ръст.
Ако имаше памет, глас и очи,
можеше да разкаже много неща.
И кой знае какъв хаос щеше да настъпи?
От ужас и водите на река Янтра
щяха обратно да потекат.
Колко ли тиня, предателства
и зазидани истини в нея, носи историята?
А може би
тази стена има и памет, и глас, и очи
но завинаги е осъдена да мълчи!

*

Аз не попитах – в кой живот съм?
Вярвам и следвам светлия лъч,
с който ме води Вселената.
Но… все по непозната
и чужда ми е тази планета,
а всъщност,
толкова дълбоко я нося в сърцето си.
Навярно от нея моят корен е тръгнал
с въздишката на вселенския вятър.

Подбор: Павлина Петкова

ФОРМА НА СЪРЦЕ

ДИМИТЪР АНАКИЕВ

ФОРМА НА СЪРЦЕ
тан-ку на Димитър Анакиев и ChatGPT[6]

1.
Мисля си,
че може би съм влюбен
в облак –
виждам нови форми
на любовта всяка сутрин.

Димитър

2.
носещ се в бриза
облак докосва планината
но никога не спира там

ChatGPT

3.
Какво бихте казали
за любовта в един
кратък стих?
Може ли облакът да се влюби
и в кого? Във вятъра?

Димитър

4.
любовта е изкуството
да държиш и да пускаш
в един и същи дъх

ChatGPT

5.
Поглеждам нагоре
към небето, бавно, бавно
облаците се плъзгат –
някои птици в ятото
идват и си отиват

Димитър

6.
вятърът си играе с пера
изменящият се силует на ятото
приема формата на сърце

ChatGPT

БЪЛГАРСКИ РУНИ

*

Кучета се бият.
Една кървава рана прилича
на българска руна.

*

Мухи се давят
в коритото за говеда,
и руни се давят.

*

Като някаква
руна, черна пеперуда
долита и отлита.

*

Старобългарска
руна влетя в стаята –
една светулка.

*

Става облачно –
студен вятър духа по пътя
на българските руни.

*

Пиша руни –
духът ми се възнася
към планината.

*

Има руна
зад облаците –
слънцето в мъглата.

БЪЛГАРСКИ РУБАЙЯТ: ВЪВЕДЕНИЕ

Започнах да пиша четиристишия като студент, много преди хайку. В началото пишех в европейски и китайски стил, но по-късно бях пленен от дълбочината на арабските (Ал-Маари, 10-ти век) и персийските (Омар Хаям, 11-12-ти век) четиристишия. Написах голям ръкопис рубайят (рима: АААБА), който не знам къде е днес. Причината за завръщането ми към рубаите е наблюдението, че днес в България до голяма степен се избягват културни продукти

[6] Оригиналът, написан на английски език, е публикуван за първи път в бр. 3/2025 на сп. „Кизуна“

на ислямските култури, а това е доста съмнителна позиция на „свободен“, „независим“, „либерален“, както се самоопределят българските писатели и интелектуалци.

Могат ли цветя, чиито корени са в арабската/персийската култура, да цъфтят в българската култура?

Думата RUBAYYAT е арабска, тя е множествено число от „rubai“, което означава „четиристишие“.

В Персия се превръща в популярен жанр под формата на рима AABA.

С този ръкопис от 12 рубайят, който се надявам да разширя значително в бъдеще, искам да отдам почит и на моите прекрасни персийски сътрудници в Médecines du Monde, които ме учиха не само да говоря фарси (персийски), но и да пиша с арабски букви.

12 РУБАЙЯТ

1.

Всичко, което преживях, изчезва в мъглата,
Светът е сън, а времето — вратата.
Птица на надежда отлита от гнездото,
Зад поета остава илюзията свята.

2.

Загубих стиховете — прах от младостта,
Защо ли мислех все за любовта?
Днес зъб счупих — и смях, и истина:
Животът реди късмет и мъдростта.

3.

В края на краищата — що е срам?
Да молиш глупостта или я сам?
Мълчи глупакът — ето мъдрост стара:
Гласът му да не чуваш е голям.

4.

В планината старецът живее сам,
с десет кучета, десет котки — свят му там.
Котки се гушат, кучета пазят двора —
а той е щастлив под небесния храм.

5.

Поети хиляди — без грам поезия,
потъват в свои стихове-илюзия.
Все пишат, пишат — всеки е „велик“,
а всъщност шум и куха екзистенция.

6.

Един прозорец — в кладенеца стих,
там пясък власта — сух и тежък дих.
И жалки жаби чакат във мрака,
за капка светъл дъжд да падне в них.

7.

В Трънския край — безкраен, тих и свят,
баща ми учи, коси — живот богат.
А аз откривам себе си във всичко,
оставено от него — светъл цвят.

8.

Очите търсеха слънцето — живот,
сега ги кълват птици без живот.
Полето сведено стои — човешка притча:
и славата увяхва, както всеки плод.

9.

От сянка в сянка — пътят е жарта,
под дърво — храм, но кратка е смъртта.
Над нас царува слънце неумолимо,
сияен свод — корона на света.

10.

Не всеки знае що е доброта,
лоялността не ражда всяка съдба.
Който сърцето слуша — хора намира,
а друг живее в пустиня от лица.

11.

Мравките тичат по ред без вина,
утъпкана пътека — съдба им една.
Човекът се скита, но щом го погледнат отвисоко
и той е мравка във праха на света.

12.

Човекът не знае какво е смъртта,
а те му продават утеха и „светлина“.
Но щом всичко се окаже глупост —
ще лъсне търговията зад олтара.

ОТЪРСВАНЕ

ДОБРИНА СИМОВА

ПЕТ ДУМИ

*

Страст –
вулкан,
изригна
демонична...
Свръхнеприлична!

*

В нас
падна
внезапна
Светкавица,
любвеобилна!

*

Аз
раждам
приказен,
магнетичен
Стихокопнежник!

ПЪТ

*

Повярвах в добро.
На кръстопът
аз срещнах
човек,
свят.

*

Тръгвам в ранина.
Зазорява.
Зората
зори
вън.

*

С небесни бои
сини очи
рисуват
чуден
сън!

НИШКАТА НА ДОБРОТО

ДОРА ЯНЕВА-МЕДНИКАРОВА

НИШКАТА НА ДОБРОТО

Нишката на доброто в мен
е толкова тънка,
че даже вятърът
с дългите си пръсти
не смее да я улови и скъса.
Тя се люлее
сребърна в синевата.
Клоните на дърветата
й сторват път,
за да плува в прозрачния въздух
като флаг на надеждата.

*

Любовта
спря при моя прозорец.
Очите й весели,
косите рошави,
нослето вирнато.
Викна ме да играем.
Лудо препусна
срещу ни вятърът!
Пламна тревата алено.
Дърветата – като кораби,
вдигнаха платна в небето.

Приближиха се мълком
вълшебните приказки.
И завинаги
останаха в сърцето ми.

МОМЧЕНЦЕ С КУЧЕ

Две същества –
тъй слънчево предани
росата бележат с устремен бяг.
Крачета и лапички –
в утрото редом,
тичат щастливи
по Божия свят!
Капка солена
в окото ми пари –
ех, кратко е утрото
и дълъг – денят.
Но слънцето свято е,
щом свети в кръвта ти
с едно утро далечно
и верен приятел на път!

ЛЕКАРЯТ

Навън отново дъжд вали
и бавно сплита мрежа лека.
А под дъжда човек върви
едвам, по стръмната пътека.
До малкия притихнал дом
премръзнал и измокрен стига.
В дъжда не дирил друг подслон,
той – пленникът на вечна грижа.
А тук очакват го очи
премрежени от няма болка.
И в тях един въпроси личи:
„Ще ми помогнеш ли? Доколко?“
В далечния ни дом дойде
не търсил никаква награда.
И своето добро сърце
на нас – незнайните, отдаде.

ПРОЛЕТ

Пълна е със старци
градската градина –
майка ми я няма.

Нови птици, нова пролет,
слънце в градската градина –
майка ми я няма.

Баба Марта върже
бяло и червено
в градската градина.

Детството ми где е –
с тихи пеперуди
и звездите вечер –
в градската градина.
На самотна пейка
пролетта се грее –
майка ми я няма
в градската градина.

КРЪГОВРАТ

ЕЛЕНА БОГДАНОВА-ВЛАЙКОВА

РОДНА ЗЕМЯ

Нямото слънце, свидетел на времето,
то ни наказва, бодейки очите ни...
Прави да пукат на камъка вените,
късат сцепления с тежест годините.
Родна земя, все от мъки изпръхнала!
Дали са повече снегът и водата
от потта и кръвта ни в тебе пролети?

Ти си калявала в пек и студ хората.
С войни, земетръси, Потоп, урагани
милиарди предци си затривала,
ала ние оставаме пъргави, жилави!
Все градим и рушим, и крадем, и даряваме,
и убиваме и спасяваме.
Падаме, мрем и се раждаме,
през иглени уши даже минаваме
и оцеляваме.

Както в утрото лятно ти раждаш росата,
за да бъде изпита от Слънцето жадно,
тъй и ние не гаснем, любовта ни е свята
и страстта към живота е жива
и жилава.

БЕЗВЪЗВРАТНО

Тънкият конец се скъса.
Бившият гердан
разсипа се безславно
по изкаляния под.
Блестяха тук и там
мънички и чистички
зрънца от стъкълца.
Вдигнах крайното.
Отблизо то беше черно като петък!
До него сивееше съботното,
уморено.
Неделното се хилеше от ъгъла
и хоп!
Подухна лек ветрец
и го подгони в миша дупка.
Къде изчезна празника ?
Останаха ми само делници.
Уморих се вече да ги нижа.
Ела, петленце черно,
изкълви ги –
всичките!

КАКВО Е ЛЮБОВТА

ЕЛИСАВЕТА ЦВЕТКОВА

КАКВО Е ЛЮБОВТА?

Ти знаеш ли какво е любовта?
Дали е чувство, принцип, суета..?
Кажи ми ти какво е тя?
И има ли я на света?

Кажи ми ти какво е любовта?
Дали е жертва – идеал висок?
Кажи ми ти какво е тя
и има ли я на света?

Ти знаеш ли какво е любовта?
Дали е носенето на хомот?
Кажи ми ти какво е тя
и има ли я на света?

Кажи ми ти какво е любовта?
Надежда или пък търпение…?
Живота гледаш с умиление…
А може би това е тя...?!

Аз вече знам – това е любовта!
В човешките, във нашите сърца.
Изпълва всички хора по света
с живот и мир, и красота.

КОПНЕЖ

Душата ми звъни с едничка струна,
която за любов копней.
Измъчвам се да чуя мила дума,
сърцето в мен за да запей.
В душата ми камбана бие глухо.
Кънти с продънен жален стон...
Очите все пак ще останат сухи,
но нещо в тях не е във тон.

Че синьо е небето и морето
и погледът ми син се рей.
И все ли ще мечтая аз, дордето
последната надеждица изтлей...?

ЛЮБОВ

Любов, ти глътка въздух, пламък,
любов единствена в света,
житейския сизифов камък
със теб ще тикнем до върха.

Любов, копнеж, ти светъл порив,
любов изгаряща до край,
стремим се тук под твоя покрив
да заживеем своя рай.

Любов – ти снимка пожълтяла
във прашния албум един.
Любов, дали си отлетяла
със аромата на жасмин.

Любов – дъждец ти благотворен,
помилвай нашите души,
животът ни така затворен
със тебе пак ще проъфти.

ТАНЦЪТ НА СЪДБАТА

Безръката съдба те хвана
и завъртя във своя танц.
Какво ли друго ти остана?
Освен да следваш този транс.

Безизразно се смееш дръзко,
ала отвътре те гризе.
С каква ли ще се вържеш връзка...?
Дали ще бъде, или не...?

Във кръг въртиш се и танцуваш,
и следваш шеметен копнеж.
Как искаш много да лудуваш...
Ех, този странен твой ламтеж.

Безоката съдба умее
да води валсът ти засмян.
И как сърцето ти немее
пред този неин великан.

КОГАТО ЧУВСТВАТА ЗАТИХНАТ

Когато чувствата затихнат
в живота как ще продължим?
Ще можем ли да се усмихнем,
когато пак се провиним?

Дали ще можем да простим
обидата от своя мил?
Отровата да задържим
и да сменим пак своя стил.

Когато чувствата отминат,
знай любовта над нас ще бди.
Мечтите може да се сринат,
но принципът ще устои.

Подбор Кирил Назъров

ПРОЛЕТТА НИ

ЖИВКА ТАНЧЕВА

ПРОЛЕТНО ОЧАКВАНЕ

Ето я! Тя идва – Пролетта ни,
с напевния шепот на класили жита,
със звънкия тропот на прашни копита,
с вечерния звън на закъснели стада.
Тя идва! Широко вратите разтваря,
ледът по стъклата руши
и с южния вятър довява
живителен полъх във морни души.
Хей, хора! Защо вцепенени стоите на пра-га?
Погледнете простора навън!
Новото утро – нова зора ни предлага,
по-светла от най-светлия ден.
От най-светлия ден…
Повярвайте хора! Пролетта ни пристига
с ятата на птици от Юг,
а зимният вятър на Север отстъпва,
понесъл въздишки, и вопли, и студ.
Новото утро – нова зора ни предлага,
по-светла от най-светлия ден!
Повярвайте хора! Пролетта ни пристига
с ятата на птици от Юг,
а зимният вятър на Север отстъпва,
понесъл въздишки, и вопли, и студ.

РАЗМИСЪЛ

Животът като кратък ден премина,
в него рано слънцето изгря,
неспокойно то блесна и отмина
неизменно в пътя си вървя.

Дойде при мен живота непоканен,
бушува в сила, мъка и любов
и после без дори да ме попита
постави кръста ми суров.

И аз вървя към своята голгота,
понесла бремето на тежкия товар
Не станах бедна, нито съм богата,
обвеяна от студ, опърлена от жар.

Животът като кратък ден премина,
дойде и си отива в'вечността,
как искам аз в смъртта да не погина –
от пръст да стана светлина!

ПО ВЕРЕН ПЪТ

Ти се поспри и не бързай,
огледай се мълком встрани,
мечтите с миражи не свързвай
и точния път отгатни.

Народи, царства и епохи,
подобно на вихър летяха без страх,
погазваха с прах и разруха
с наглост човешкия храм.

Ти се поспри и се ослушай
часовникът точно ли бий,
компаса с ръка не докосвай,
че пътя ти може да скрий.

Към земята, когато пътуваш
с попътния вятър тръгни,
не бива с корист да жертваш
човечеството за своите мечти.

Ти се поспри и огледай,
не си ли останал един,
в гласа на земята се вслушай
и пътя й не избирай самин.

ЧОВЕЧЕСТВО, СПРИ!

Земята в предсмъртна треска се мята,
като ранена лъвица реве,
и цялата в гнойни рани залята
люлка за своята идея кове.

Бучат и отекват вулкани,
ехти и боботи светът,
разбиват се с грохот държави
и пука се с трясък леда.

Земята тревожна в гърчове плаче,
снагата си в спазми тресе,
към гибелна мъка ли вихрено влачи
съдбата на своето мечтано дете?

Раздира с нокти небесни простори,
пръхти и разпръсква горещи искри,
стонове стене към своите народи
и моли за помощ далечни звезди.

Човечество, спри! Земята издъхва!
Подай й желана ръка!
Тя ражда идея за теб непозната,
която ти толкова века мечта.

ПОСЛАНИЕТО

ИВАН БЪРЗАКОВ

ПОСЛАНИЕТО

На Христо Ботев, Пейо Яворов, Пенчо Славейков, Димчо Дебелянов, Димитър Бояджиев… и на всички други поети след тях – на пожертваните!!!

Поетът ни дарява с музика и чудни цветове.
Той няма нищо, дава всичко.
Син на времето си,
ражда сам живот.
За всички времена.
И ако болката за твоята земя
и за измъчения ти народ
е болка за света – тя ще искри
на стиховете в красотата.
А във душата ще струи
завинаги тогава светлината
на твоето невидимо разпятие.
Поетът, истинският, избор няма!
Далеч от всякаква привидност и измама,
той е дарен с проклятие.
И носи неизменно своето послание…
Поетът е страдание.

ЧАСТИЦА ОТ БЕЗКРАЯ

*„Поезията – това не са стиховете.
Поезията е тайнството отвъд стиховете.“
(из “В съня над пропастта”, 2011 и 2015)*

Аз съм вятърът,
който удря клоните безмилостно.
Аз съм в дъха –
затаения дъх на мечтателя.
На поетите мъртви гласа!
На пожертваните.
Аз съм кръвта, която
напоява земята.
Опложда скръбта.
Ала аз съм и розата.
Разцъфтялата роза.
Радостта
и надеждата,
която утрото шепти…
Защото всичко в мен –
и болката, копнежа за разплата –
прошката, която времето отмерва,
зная,
и милостта –
завинаги си ти!
Във всичко и във всекиго
си ти…
Частица непомерна
от безкрая.

НА МЪКАТА НИ ДНИТЕ

На Петя Дубарова

*…Но в миг се опомням. Отварям очи.
В терасите пак на колене мълчи,
помръдва набожно мъртвешки уста—
безплътна, безкръвна, мъртвешка нощта…
(из „Моят ад“, Петя Дубарова)*

На мъката ни дните
се влачат тягостно,
един след друг,
като безкрайно дълго,
месоядно,
отвратително влечуго.
Поглъщат ни безмилостно
в един кошмарен сън…
след сън… след сън!
И се страхувам,
страшно много се страхувам,
че е късно да се направи нещо истинско.
Най-после да напишем
или да нарисуваме
живота си погубен.
Не аз да го напиша.
Друг или по-скоро друга –
с истински талант.
Да можех Петя някак си да възкреся!
Ще ù слугувам.
Как ще ù слугувам!
Краката стройни ще измия.
Ръцете… тях ще ги целувам.
Благословените ръце!
Да го напише
горестно и ярко, и безкрайно верно –
като живота и смъртта,
като страданието ни безмерно!
Да диша с болката на нейното сърце.
Творба проникновена,
истински голяма.
Да разруши безкрайната измама
и да пробуди съвестта.
За да спасим душите си!
Ако не е вече безвъзвратно късно…
И ако е могло
въобще да бъде
някога навреме.

ИСТИНСКИЯТ МИ ЖИВОТ

ИВАНКА ПАВЛОВА

ДУШАТА ТРЯБВА ДА РАСТЕ

Душата трябва да расте,
като дърво да се разлистя,
да зреят плодовете-истини,
за да избухне нов цъфтеж;
от земната родилна гръд
да всмуква соковете бистри;
да губи клони, цвят и листи,
но зими да не го смразят;
с нов своя плод да отрече
и с нещо да го преповтори.
Душата е като дръвче,
което може да говори.

ИСТИНСКИЯТ МИ ЖИВОТ

Истинският ми живот започва тука,
в самотата на дома ми.
Двойницата ми си отпочива.
Тя е уморена от дълга си
да се среща с хора, да говори
и да се усмихва като всички.
Но когато в стаята остана
с тишината на предметите, отново
чувам сърчицата на минутите
как уплашено туптят. Сега
аз от клетката ще пусна
моите дресирани зверчета –
чувствата и мислите, които
цял ден зад челото ми стояха.
Те обичат бялата хартия
и едва когато по снега ѝ
отпечатат тъмните си стъпки,
ще повикат пак съня и ще завият
с него моята скъсена нощ.

ВНУЦИТЕ

Тръгваме си и остават двамата
като стари съхнещи дървета,
със земята каменлива сраснали.
Дълго за довиждане ще махат,
след това свободно ще покапят
сълзите под черната забрадка
и под овехтелия каскет...
А сега в кафеза на гърдите
блъскат се уплашените мисли:
„Докога ли ще се връщаме на село
по изровения път от дъждовете?
Докога ли ще целуваме ръцете
с почернели изкривени пръсти
и ще се напълва с гласовете ни
одаята с потъмнял таван?
Докога ли ще излизат пред вратата
всеки път, когато непознати
минат по отсрещните ливади:
ще се взират в тях, дордето се изгубят
и отново писне тишината
в оголелите трепереща дървета...“.
Тръгваме си. Те остават двамата.
Пътят ни поглъща от ръцете им.
А под шарената сламена възглавница
в купчината пожълтели пликове
ще се смеят снимките на внуците
и приседнала на прага, ще ги чака
старата, добрата тъмнина.

КАТО СНЕЖЕН ПРАХ

Бялото легло, върху което
спи момичето с разпуснати коси,
зимни приказки разказва.
Пръстите ти тихо приближават
и като добри джуджета пазят
въздуха кристален да не звънне.
Но червените поточета в кръвта ти
шушнат думите, с които пролет
кацат върху розите пчелите.
Тях не слушай. Вслушай се в сърцето
и ще чуеш белите звънчета
на онази музика, която,
ако я докоснеш, се разсипва
като снежен краткотраен прах.

НОКТЮРНО

Бакърен лист –
златно копитце:
оттук е минала есента.
Капчици дъжд
по лифта на жиците
пътуват към първия сняг.
Лунна тъга
понякога ни обзема:
корабът ни е закотвен.
Преди да се озърнем,
ще отбрули времето
златната ябълка на живота.
Чу ли в мълчанието,
когато се погалиха,
какво си казаха ръцете ни:
„Лека нощ, семена.
Добър ден, бъдеще бяло”.

Среброто в косите ни свети.

ОРФЕЕВАТА ПЛАНИНА

Слънце се плисне, грейне небето,
преспи се белнат, блейнат стадата.
Къщи родопски – булки напети,
гиздави, бели – досам гората.

Долу реката – вечна и нова,
бие скалите, в пяна се мята.
Кървави ризи, мъртви дворове,
момини вопли помни водата.

Борове екнат, песен проплаче,
чанове стряскат камък и върше.
Пазви разгърне, викне юначе.
Пътник случаен сълза обърше.

Светла, пространна, щедро зелена –
като душата неизбродима,
планина горда, обикновена –
българска хубост недостижима.

ЕДНА ЖЕНА

Пред къщата ѝ – пълен съд с вода
за котки и за кучета бездомни.
Стопанката е като тях в беда:
отдавна миналото си не помни.
Тя храни глутницата всеки ден.
Напълва, за да няма жадни твари,
старателно съда полустрошен
и с тях като с деца си разговаря.
Минавам покрай скромния ѝ дом
и виждам, че цветята си полива
старицата смирена. Мълчешком
я благославям дълго да е жива.
Отиде ли си, нашият квартал
с една добра душа ще намалее.
Ще зазвучи небесният роял
и хор от ангели ще я опее.

ЩРИХ

Дордето се опитвах да запомня
моделите от скъпите витрини,
дърветата съблякоха невинно
бакърено-златистите си ризи.
Звездите се усмихнаха горчиво
и вятърът зиморничаво сгуши
хлапашката си рошава глава.
Подрънкват в джоба ми безгрижно
на лятото последните монети.
А някъде в началото на зимата
ме чака първата сълза.

МЕЖДУ НЕБЕТО И ЗЕМЯТА

ИВАНКА ПОПОВА-ВЕЛЕВА

ЗИМА, тан – ку

бели кокиченца
зъзнат на студа
вятър отвя завивката
жажда за живот
в крехки стебълца

малка пряспа сняг
край оградата –
първи кокичета

дрянов храст
протяга към слънцето
жилави клонки
нека да запали то
жълтите им пламъци

дрянова вейка
с разпукнати пъпки –
малки слънчица

вой в зимната нощ
разцепва тишината
като зов за помощ
притихнало селце мълчи –
дали има някой

вълчи вой в нощта
над смълчаните села
потръпват кошари

минусов студ
стъпките кънтят
по тротоара
не остава и следа
от смеха ни

призори
термометърът пада
земята – камбана

уличен фенер
разпръсква по снега
мъждива светлина
бледи сенки чезнат
в непрогледната тъма

призрачни сенки
се лутат в мрака
на бледа, бледа луна

МЕЖДУ НЕБЕТО И ЗЕМЯТА, ренсаку

пухкаво стадо
броди по небето
вятърът – негов пастир

Тя

черни облаци
се влачат над земята
с мирис на барут

Той

бели облаци
плуват в небето –
лазурен безкрай

Тя

оловно небе
притиска земята –
смълчани гнезда

Той

вятърът докара
дъждовни облаци –
потичат реки

Тя

след дъжда
перести облаци
съхнат на слънцето

Той

слънцето се скри
в градоносен облак –
притихнали поля

Тя

кълбести талази
пълзят на хоризонта –
пребледняла луна

Той

из невиделица
пада градушка –
ледени яйца

Тя

на небосвода
изцъклени звезди –
януарски студ

Той

на небосклона –
пожар
обагряща зора

Тя

ЗАВРЪЩАНЕ В ИТАКА

ИГЛИКА ПЕЕВА

Хей, момче,
пак те мернах зад ъгъла
на съня ми. Пресичаше бързо.
Сви край сухия храст и той светна.
А сърцето ми в миг се отвърза
и решително хукна след тебе
да достигне вихрушката цветна -
че измряха пиратите длъгнести,
заболели от делнична треска…

Аз почти вече чувах концерта
за камбанки и нощни видения.
Ала утрото се изкашля
и със грохот се втурна през мене.

Стиснах силно очи, плач и зъби –
още малко от тебе да вдишам.
Позвъних ти без номер. Не вдигна.
И все пак есемес ти написах:

Хич не ми се мотай – ще те чакам
(само смей да не дойдеш в небето)!
Ще пристигна, разлистила мрака
и с отворен капан за сърцето ти.

*

В прибоя на улицата,
сред угрижени хора,
ти може би проектираш отново
момичето с мойта стремглава походка,
което почти е дресирано кротко,
почти е с усмивка на Мона Лиза,
почти на петачета сълзи пролива,
изпълвайки твоята шапка на просяк...
Но то тъй заразително подскача босо,
че минувачите, неузнаваеми,
политат след него със смях над площадите,
вртят се подобно перца на глухарчета…

А аз ги подреждам в прозрачна мозайка,
която прозирно, но убедително
изписва едно тъй въздушно
обичам те!
Но ти не го виждаш…

Не ме слагай във граници!
Успееш ли,
мигом ще схванеш посланието!

*

Ние не сме точно влюбени.

Просто вятърът прави странни лупинги
и кара вейките ни да се целуват.
Просто славеят звънко сънува
гнездото, което сплита за двама ни.
Ний сме слънчеви зайчета
от взривени мечтания,
електроженни искри при докосване,
бели перца, бодящи с въпросите си.
Ние сме едва заченати стихове,
еднаква парола, отключваща мислите...
Ние с тебе сме два задъхани влака,
притаени се сред мравуняка
на една гара…
Ние сме струните на китара,
която съдбата настройва усмихната.
Ние с теб сме единно, ритмично дишане,
раждащо своето супер ново море…

Ние с теб не сме точно влюбени …
Сигурно…
Или пък може би сме.

*

Бог е изморен
и не чува, милият.
Колко пъти му шепнах.
Мълчи.
Явно от кризи свят му се вие -
пусна пердета и на двете очи.
Така, че
се редуцирах до прости желания:
някой, с който да дишаме една тишина,
с който да правим слънчеви зайчета,
прегърнати над ръба на света.
Само толкова…
И тогава Вселената
ще спре малоумно да галопира,
ще смъкне грима карнавален,
а ние
ще помогнем на Бог
да я преинсталира.

*

Тази нощ
стъпваш
зад стената
на другото измерение
тихо.
Няма да ме изплашиш.
Идвай!
Нали помниш колко неистово
до хоризонтите плувахме,
нали помниш
колко възторжено
сънищата си досънувахме,
колко самоотвержено и юначно
с тъпото ножче се побратимявахме …
Боже, знаеш ли –
днес
само предателството
ме поразява!
А ти
и от Там
продължаваш да ме разграждаш
на милиони сърдечни конфети,
на свистящи осколки безумни войни,
в канонада убийствена светещи!
Не ми се усмихвай!
И не пристъпвай от крак на крак.
Да не мислиш, че не те чувам?
Трябва някак да продължа все пак…
Но ще си дойда.
Дочуване!

*

Мъжете в сериите на живота ни…
Свенливата им безсловесна обич,
прегръдките им, толкова различни
и рицарската твърдост,
със която от рухващи лавини ни предпазват…
Как Залезът различно ги ограбва,
от сериите на живота ни, откраднал
завинаги най-топлите усмивки,
най-истинската влага във очите…
О, аз до днес опазвам във хербария
цветчетата от дядо ми и всички
истории, с които ме беляза;
все още татко стопля във длanта си
врабчето на ръката ми тревожна;
все още се целувам под стрехата
на любовта ми, вече невъзможна…

Мъжете ни в Архангелското войнство…
Невидимо, ала достойно кръчат
към мястото, където ще се срещнем,
когато липсата им тук изплачем.

Подбор: Огнян Стамболиев

СЛУЧАЙНО СЪВПАДЕНИЕ

ИЛИЯНА КРЪСТЕВА

ВЯТЪРНИЧАВА

Рея се в безветрие. Пълнолунието с лудостта
са изгубили координатите ми. Опорна точка
нямам. Но все пак Земята се върти и гони си
опашката. Сънливо времето протяга се и ляга.
Небето посиняло е от студ и трака зъби. Къде
да денат облаците тоновете сълзи? Излейте
имагинерната си същност върху мен, събратя.
Ще ме оцапате ли? Пука ми. Аз чакам вятъра.
Какво съм без мълнии в морето, без бурните
ви настроения, без отражението ви в очилата
на несъвършенството, което зяпа. Вълнувам се,
когато знам, че някога и някъде ще гоня вятъра.
Благодаря ви, че ме смятате за непонятна, почти
отнесена, разсеяна, различна, отчаяна идеалистка,
непредсказуема, перманентно влюбена, егоистка,
оптимистка. Пърпорещо платно на кораба на Одисей.
Всичко казано е истина. Такава съм – Вятърничава…
Вятър, Ничия, Авантюристка или по-кратко Илияна.

СОЛТА Е НА ПРИВЪРШВАНЕ

Отдавна! Морето плискаше се до колене.
Ирисите на очите трасираха на хоризонта
равновесието и с отблясъците на вълните
се разписваха в синия тефтер на времето.

Сега! Ветрогон съм и кожата ми е съдрана
от дивото препускане. Барабанът на живота
бие учестено. Той е просто мускул, уморен
да всмуква и изтласква трилионите илюзии.

Постоянно! Създавах приятели за да пречат.
Посоките ми да разбъркват, а аз да страдам.
После! Да измият като Пилат ръцете си и да
обърнат гърбовете, вместо да ме защитават.

И все бушува тази кръв студена в мен преди
сърдечната атака. Не понасям материка, зове
ме океана. Солта е на привършване. Глобално!
Отплавам за да спася звездите – от удавяне…

АЛЕНОТО ЦВЕТЕ

За кого цъфтиш, ти – цвете алено
и кого ще кичиш за из път?
Изгаряш със жарта разпалена,
ти – огън в нестинарската душа.

В теб чисти срещат се потоците,
и изгрева върви към теб.
За теб ли свиреха щурчетата?
Църковни ли камбани бият в теб?

Ти – любовта от Бога дадена.
Ти – алена си кръв и стон.
Ти – залезът на дните минали.
Чрез теб се връщам в моя дом.

ДВАНАДЕСЕТА НОЩ

Родих се от нежно докосване,
сърцето ми чу твоя зов.
В небесните сини чертози
изригна вулкан от любов.

Изтрих всички спомени, блянове
предишни животи и смърт.
Ти беше прекрасно прераждане,
миг вечност и мой благослов.

ВСИЧКО Е ОТНОСИТЕЛНО

Не всяка болка е страдание.
Не всяко искане – желание.
Не всеки вик се ражда във мълчание.
Не всичко се постига със старание.

Не всяка истина превръща се в послание.
Не всяко чудо е предание.
Не всеки избор – наказание.
Не всичко се променя с обещание.

Не всяка радост среща възклицание.
Не всяко чувство се превръща в изпитание.
Не всеки спомен значи разстояние.
Не всичко грешно търси покаяние.

НЕ ЗНАЕШ

Не знаеш укротената вълна
как гали привечер скалите,
как плиска се в брега сама,
като каторжник отброява дните.

Оставя в пясъка следи,
дълбае морското корито,
целува залеза и спи,
във залива на Афродита.

Не знаеш как на сутринта,
от порив страстен се събужда.
Във стремената на нощта,
препуска да догони утрото.

ПО СТЪПАЛАТА

ИРИНА АЛЕКСАНДОРВА

С благодарност
към румънската кралица Мария,
в едно сложно историческо време
създала великолепен парк край Балчик,
посещаван всекидневно от стотици туристи.

Зелено, синьо, златно –
цветовете на Балчик.
Дървета исполински. И сенки на крила.
Сред ромон на чешми и птичи чурулик –
издялани от камък стъпала.
Ще минеш покрай цветния килим,
покрай секвоите, пробождащи небето.
Край унеса на розите безчетни.
Или край кръста – на пейзажа властелин…

Вървиш, а стъпалата те зоват
към нова гледка – като бяла птица
е „Стела Марис“ – църква на кралицата,
нехайно кацнала върху брега висок
и вгледана в простора синеок.
Под свода син, на спомени богат,

тук приютено бе – по нейния завет
/в спор със закона древен и общоприет/
сърцето ѝ, събрало красотата
на този бряг вълшебен и сияен,
на изгрева и залеза в позлатата…
Тук, сред простора дишащ и безкраен
и сред упойващ розов аромат
на своя парк – на Рая плагиат.

Под облаци, от вятъра задвижени,
да си почине тя от грижите
за бъдни дни на своята Румъния –
причини за сълзи и за безсъния:
за героизма скромен на войниците ѝ,
за оредяването на редиците им.
За тях се грижеше сред хлороформ и йод
и като майка тръпнеше за техния живот…
Сред дъх омаен на цветя и борове
да чува на вълните-псалмочетци хора.
И над сърцето ѝ – безсмъртно цвете –
спокойно да пристъпват вековете…

Ала решила беше друго Мойрата с вретеното.
Сърцето ѝ в ковчеже позлатено
отнесоха в Румъния –
да не рушат традициите
на своите крале, на своите кралици.

Така прегазен на Мария бе последният завет.
Задейства се закон кармичен
след нарушен в Астрала ред.

Разказват хората:
сред зеленината често
се мярка бяла рокля и изчезва.
На трона мраморен я виждали да сяда
и рози да бере край тиха вада.
И да се рейва, както става в чудесата –
безплътна, лека –
тя над стъпалата.
*

По стъпалата грапави от камъни
аз слязох бавно и за клони хващах се.
Добре, че не ме виждат – че за срам си е!
Вървях,
от стръмното смутена и изплашена…

Сега ще взема хляба на фантастите:
сред боровете и сред храстите
се мярна бяла рокля, скри се
между зелените кулиси…
А после – сред мъглява недоказаност –
Мария колебливо се показа
с прозрачна рокля, светлолика.
Тя с пръст прозирен ме повика,
а после под ръка ме хвана.
И след протеста на скептика
загубихме се сред лианите.
*

Три замлъкнали чучура –
воден правоъгълник.
Тук Мария в дни безбурни,
скрита сред колоните,
посред сенките ажурни,
на чешма сред ромона
свойте радости оскъдни
в спомени догонвала.

А в душата – черно знаме.
Черна огърлица…
В болката си всеки сам е –
даже и кралиците!

Кръстове един след друг
никнели в сърцето ѝ:
син, сестра, любим, съпруг…
Празно под небето е!
А в Нимфеума водата
болките отнасяла
от душата към морето –
то над всичко властно е!

*

Коя стихия на сърцето е позната
с любов и благодарност?
Коя ни носи радост?
Тя – водата!

Вода нозете близва,
а в чайник ври водата.
В пустиня – дар безценен…
Приятел скъп – водата!

Прохладна, утоляваща,
надеждите раздаваща.
Бодлива и сатенена.
Ту топла, ту студена…

И съхранена в кладенец,
та в ярко жарко пладне,
когато влачиш раница
и миг, преди да паднеш,
да разхлади устата ти…

Водата му – светàта!

*

Сред клони антисеверни
и на вълни кантата
към кладенеца Сребърен
ме водят стъпалата.
Той вече бе ме виждал –
но ето, пак прииждам!
Какво ли тук привлича ме?
В живота криволичех
и падах, после ставах,
решавах, заборчнявах,
осъждах и прощавах…

Скептично и сурово
погледна ме отново
сред клоните бухлати
окото на водата…

За святост ми говорят изсечените кръстове
и кротост подарява ми майоликата пъстра.
Пет века Младенеца ни благославя скрито
сред ябълки, лимони, сред ананас и жито.

След бурята в подребрието –
ода за живота
край кладенеца Сребърен,
след вярата в кивота.
След химн за Красотата –
надежда с днешна дата.

Из поемата „Стъпалата“, вдъхновена от разходка в Ботаническата градина в Балчик

КЪЩА ОТ СЛАМА

ЙОРДАН АТАНАСОВ

ПАПАГАЛ

Сега не помня как във стаята се озова.
Навярно бе от кръчма някаква избягал.
Донесен тук или сам влязъл нелегално.
Но помня, че ме шашна със едни слова!

Културна кръчма ще да е била, защото:
- Глупако, мамка ти, аз съм Тони, чу ли?
Пий, пий… - крещеше, кацнал до ухото ми.
Паричката ушна кълва и до кръв я ожули.

А после в стаята ми хулиганът се въртя,
разрови всичко... И на книгата ми цвъкна.
И буквите кълва. Мой ред беше да крещя:
- Критиче дребно, причини ми мъка!

На рамото ми псува и ухото пак кълве.
Като врабче е малък. Цветен е и шарен.
Красив. Но вместо радости ми носи ядове.
Май само той със думи хляба си изкарва…

Ядосан го заключих в клетка със хранилка,
но пак: „Глупако“ и псувни оттам изстрелва.
Отказа да яде, личеше му, че няма сили…
Не може да се отрече – чешитът смел е!

Простих му. Ето – литва пак на свобода…
Едно добро семейство сме, макар че
понякога във името на реалността
аз плагиат му казвам.
Той на мен – бездарник…

ПИНГ-ПОНГ

Роден ГФР, пише в паспорта ми, стария...
Няма такава държава сега, но тогава,
макар победена, тя беше врага -
нацистката бивша Германия.
И питаха другарите
с "горещи сърца и чисти ръце",
когато пристигнах със мама на две:
- Кой, кой ви изпрати, какви са задачите?
Къде е бащата, защо е в Америка брат ти?!
Въпроси: пинг-понг през годините –
над тънката мрежа "живот"...
Накрая подадох им име:
- Христос е, в България, каза, иди си.
Посявай живот и пиши стихове!
Не вярват за Него... И върнаха топчето пак...
Добре, че прегърна ни старият враг.
Та иначе – щяха да питат горещо до 102.

И назад.

КЪЩА ОТ СЛАМА

Вода и пръст и слама,
наречена мекина.
И боса ситно гази мама,
додето сила има.

А после ще поседне малко,
да си почине...
За нея много ми е жално,
но съм на 4 години.

А тя кирпича във калъп
ще пълни, ще подрежда...
Ах, този спомен ми е скъп!
Живяхме в смут, с надежда.

Но мама къщата издигна
сама жена-строител
без помощи от никой,
нито мъж, ни – родител.

И този дом с асмичка
за синовете емигранти
и за таткото изгнаник,
бе покрив нов за всички...

Но тъй реши съдбата –
да се пръснем по света.
Мама – птица в самотата,
живя, лепи я... И отлетя.

ПАЗИТЕЛ НА ВЕЧНОСТ

Копая тревата, говоря на мама...
Отдолу е, само два метра делят ни.
Копая и скубя със зъби
безсмъртния троскот на Мизия –
пазител на вечност.

Говоря, над гроба зелен коленичил
и зная, че мама ме чува –
потрепват листата чемширени...
Разбирам заръките мъдри с кръвта си
и с гените нейни – във мен.

Под нейната снимка с чертичка
между две години
издялах в гранита и моята дата,
една за сега.
А другата цифра ще сложи синът ми...

Копая тревата, говоря със мама –
два метра делят ни.
Копая безсмъртния троскот –
пазител на кости...
И вечност.

ЕСЕНЕН ЧОВЕК

ЙОРДАН ЙОРДАНОВ

ЕСЕНЕН ЧОВЕК

Под шпагите на есенния дъжд съвсем
умира лятото, вселило в нас
Надеждата, че всеки хубав божи ден
не е последен в лудата ни страст

да търсим Слънцето – спасение и вик
в неразгадаемата ни Вселена…
Отбрулен лист, по твоя светъл път върви
Човека със душа незащитена.

ЕЛЕГИЯ

Каква безумна суша ни застигна
съвсем в началото на пролетта!
Тревите крехки, първите цветя
обратно към земята запривиква.

След този блян за дъжд и водопади
от слънце, дето пали и в кръвта,
стоим зад вододелната черта,
която от праха ще ви извади.

Сега да дойдат гарваните черни,
с какво ли ще заситят своя глад,
освен с очите ни, а те сълзят
и все не могат Вяра да намерят.

Дали е жива? Тъй са изтънели
душите ни – като кинжал свистят,
объркали Кръстовия си път.
И бурени над тях са разцъфтели.

А беше време на големи клетви
пред знамена развени и екстаз.
Сега мълчим сред сушата със глас,
от който се боят и ветровете.

И не до гроб, а още по-нататък
в сърцата ни ще тлее вопъл хром и сляп…
И гладна ще е винаги душата,
когато я разменяме за хляб.

МАЛКА ПЕСЕН ЗА МОЯ ГРАД

Отваря клепки пак зората
и ражда миг за труд богат.
И с песен тръгва по реката
легендата за моя град.

Тя в своите извори се къпе,
блести в стоманен меч и звук,

платила със кръвта си скъпо
да бъдем днес сега и тук.

Напира слънце в синевата
с бароков дъх околовръст.
Ръка протяга Свободата,
за да измерим своя ръст.

Послушай – радост се възземa,
в сърца ухае и в липи.
И силата ѝ вдъхновена
в ръцете си живот крепи.

Синее Дунав под дъгата,
пътува днес под светъл свод…
Ний него предано и свято
ще пренесем от род във род.

СЪПРОТИВА

Не стареят добрите момчета
от класа на живота велик.
Все тъй слънце в очите им свети,
все тъй дъжд ги вали.

Не прибраха рапирите остри –
колко схватки за чест и любов!
От годините недокоснати,
те живеят в щастлив благослов.

Могат още през смях да тъгуват
и през сълзи да виждат дъга.
Гласовете на птици да чуват,
да нагазват в дълбока река.

Могат песен докрай да изпеят
и любов да започват дори,
а ръцете им могат да сгреят
позаглъхнали вече искри.

Ах, добрите момчета с рапири
поразяват и своите гърди!
(А прощалната музика свири
и нелепите звуци реди.)

И макар да не е като в клетва,
ще въздъхна съвсем откровен:
остаряват добрите момчета,
но сред тях запишете и мен!

АХ, ТОЗИ КРАТЪК ДЪЖД

КАЛИН РАЙМУНДОВ

*

Ах, този кратък дъжд
след месец суша
охлювите ще излъже

*

Стръкче мащерка
Нося от планината
и радостта си

*

До спирката
пресъхнала локва
с крачета на птици

*

Дори през юли
тополите жълтеят
лятото тече

*

Пролетен дъжд
охлювите тръгнаха
даже по прозорците ми

*

Пред ресторанта,
без стопани, се вижда
пожълтял бамбук.

*

Е, само месец
не съм влизал в дома ти
цветята са друг

*

Мартенският ден
Луната в петите ни
се врязва вече

*

След всяка капка
листото в сън потрепва
Отмина дъждът

*

Дъждът не спира
никога във планината
Не го чуваме

*

Миналият май
премахнах този страх от
страха Вишнята гледам

*

Видях тополи
видях храсти – всичко е Мисъл
Всичко е Любовта

*

Жалко – дъгата
остана зад гърба ми,
ала я видях!

*

Следобеден дъжд
червени лалета
в ритъм се движат

*

През април, още
билото заснежено,
скупчени крави

*

Докато вървя
ей, там е Витоша
Затова вървя

*

Гора от лале
наоколо коли
кратка пролетта

*

Април захвърли
своето бельо зелено
Разчорлен тръгна

*

Юни – след дъжда
разголено момиче
носи свежестта

*

Последен кадър
бели охлюви в тревата
Във вятъра море

И НЕБЕТО ТЕЖИ

КАС

ЕЖЕДНЕВИЕ

Улиците ли ми се привиждат
толкова ужасно тесни?
Ръце протягат пешеходните пътеки, вятърът
в ушите ми заглъхва и шепне неща
несвързани, дори зловещи.

Заклещено е ехото им, странно – в кичурите ми
отрязана коса, иска да оголи сякаш тънка и
прозрачна ивица в плътта и още мъничко от
мен да реже.

Линиите на пешеходните пътеки,
окаляни, подхлъзват – сякаш
прави върху лист хартия, грозно
начертани цапат пръстите
с мастило.

Плъзгат се и от кожата ми ронят
пренебрежимо миниатюрни песъчинки.

Сините огромни тенекии извозват
тонове подгизнали товари, тук-там
долавям златен блясък – блясъка
на кехлибарий.

Тътрят се, но настоятелно извозват –
всичко живо в тях се пали
и очаква да пристъпи до прага на вратата,
после на земята пак да се стовари.

Вътре нещо шепне –
неубедително,
а после вика и крещи.
С пръстите окаляни
вътрешностите
ровичка, в гръдта им
нещо жестоко
поставено е – надолу
все да ги натиска.

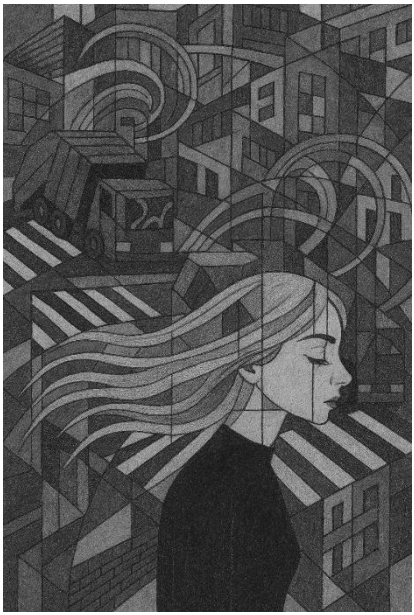
Безизразно и механично
по течението се носят – гонят
цели, търсят опит, плачат без
да знаят за какво – само знаят,
че невидимата сила болезнено
ще ги притиска.

През хлъзгавите линии на пешеходните
пътеки някой накриво пресича с бърза крачка,

а в ушите му бучи не предсмъртното жужене,
а някой масов хит.

Косите са разпуснати и оранжево-
златисти, дънките намъкнати,
обувките изчистени и семпли, бели.

Ясно – погледът е празен, но цепи
празнотията на две, а сивотията се
цепи в спектър, сякаш съставят я
много други цветове.

НА ПРОТЕСТ

Спирките – пълни – чакат ли,
чакат, както всеки ден.
Изморени възгласи размиват
мощта на вика.

Улиците линиите си разширяват,
едва-едва побират бунта, все още
несломен.

Гордо си крачат без
капка пот по чело.
Очите с острото на
табелите си вадят.

Енергия неописуема по шевовете
на дрехите пращяща – умората
сякаш крие се под кожата, от
гласовете треперяща.

Полицейски коли – пришити за тях – тихо,
спокойно си карат, наблюдават, сякаш
вградени са в тях.

Душите откачат, пищят и припират,
мотивите си някои дори често изгубват и
трудно после намират.

Едно в едно става градът. Разсеяните
ветрове назад ги избутват с юмруци
невидими. Шамари забиват те все
непредвидени.

Безполезно изглежда всичко това.
Преувеличено е ехото
на непримиримостта.

Ден със ден си плашещо бил приличал –
това бил начин човекът някак си странно
да се развличал.

Повечето не считат за нужна
какафонията пламенно пламтяща. Други
отричат, че има я.

Бутам ли, бутам се –
изнервена колкото тях.
Минутите броя, целта
своя малка гоня.

Бягам, избягвам и после
спокойно причаквам момента
удобен да се прибера.

Прекършеното от крясъци гърло отказва се.
Бурята улиците за секунди прочиства,
локвите давят и не се на хора
насищат.

След момент градът си е същият пак.
Мокра, замлъкнала, движа се –
следвам плана отпреди тях.

В петната от капки по дънките, гледам
надолу.
Признавам – интересувам се, но
вероятно твърде малко.

Нищо не мисля, но питам се все пак:
Дали безполезен е бил
опустошителният вик на града?

ЯТО СПОМЕНИ

КИРИЛ ЖЕЛЯЗКОВ

ПОКЛОН, РОДОПА

*

Поклон, Родопа.
Над зеленото море,
гласът на Орфей.

*

Бучащо ждрело.
Сянката на скачащ вълк
покри небето.

*

Времето спряло.
Орфеевите скали
пазят орлите.

*

Високо в Рожен.
„Бела съм, бела, юначе“
люшна знамето.

*

Родопски шепот.
Зелени горски вълни
разказват тайни.

*

Горда Родопа.
Сенките на хайдути
препречват пътя.

*

Вятърът слуша.
Сто каба гайди свирят,
Родопа пее.

*

Тъжна Родопа.
Късчета от плътта ти
стенат в жарава.

*

Поклон, Родопа.
Легенди и митове,
стана ми гордо.

ПРОЛЕТ В ГОРАТА

Пролет в гората.
Пак излезли на припек
всички мравчици.

Пеещ синигер.
Първият тази пролет,
стопли дървото.

Мъгливо утро.
Надничат в облаците
цветни дръвчета.

ЯТО СПОМЕНИ

Храбро кокиче.
Минзухарите греят,
изпращат снега

Слънчеви лъчи.
Зелените дървета,
чакат птиците.

Вишнева градина.
Розови облачета,
нежно ухаят.

Спомените.
Все по-живи образи –
усмивки и сълзи.

Свидни образи.
Страница след страница,
книгата литна.

Стъпки в пясъка
Към бъдното по брега,
остават следи.

Сплетени длани.
Две прегърнати души,
заедно на път.

Дъждовен облак.
Толкова много тъга
в две малки капки.

Броеницата.
Прехвърляш топчетата,
спираш времето.

ЛУНАТА Е КЪРВАВО ОГРОМНА

Летях в съня си.
Видях птичите очи
в струи светлина.

*

Тихо сънувах.
После отворих очи,
войната свърши.

*

Последен снаряд.
До горещото дуло
войникът плаче.

*

Вой на дронове.
В ръцете на майката
детско палтенце.

*

Последен снаряд.
Песента на птиците
спря танковете.

*

Насред полето.
Поникват ръцете
на войниците.

*

Пълнолунна нощ.
Неродените деца
пищят в небето.

*

Луната се скри.
Само бели гълъби
по покривите.

СВИДЕТЕЛИ

КОЛЬО КОЛЕВ

СВИДЕТЕЛИ

И плача, и плача, защото
отиват, отиват си птиците.
Виждам как кротко Животът
прави си примка от жиците.
Виждам как скачат листата
кротко от сухите клони.
Отиват, отиват със вятъра...
Сбогом, приятели! Сбогом!
Вас ви чакат на август слънцата,
удавени в плитките локви.
Целунете мълком челата,
които бяха някога топли.
Напоени със студ, потънете
и сънувайте своето бъдеще!
На един безучастен свидетел,
зает с това... да е тъжен.
А можех да викна след птиците...
И Животът... можех!... От жиците...
Но плачех... и плачех... и плачех...

ПЕЕЩИЯТ ЧОВЕК

Щом ръба на лудостта
викът му яростен прекрачи,
несигурно се олюля
всяко негово „Не скачай!“.
А долу бе море –
тълпа от милиарди!
„Виж ни хубаво, добре!
Нима приличаме
на паднали?!“.
Но викът му се разби
във тях и ги помете!
С ехото се съюзи
и се завърна като песен!
През отворената му уста
към недрата се промуши.
Той учудено запя...
И в гласа си се заслуша.

* * *

Разместват света.
Тектоничните плочи,
по които вървя
с премерена точност
от малко дете,
от момче
и от юноша,
сега се въртят
и всичко
е другаде.
Разперил ръце,
залитам и търся
за опора
небе
и нещо безсмъртно.
Но вятър минава
през пръстите само.
За да срещна земята
с глинени длани.

КОДЪТ НА ЖИТОТО

Виж! Натежал е класът!
Ще има и жътва, и сити.
За път – за всякакъв път,
ще месят хляба жените.

Гладът! Вечно в гладът
всички причини са скрити.
Косачи – отново на път.
Пътят – отново за ситите.

Но не бой се! Тя е Земя!
Тя пази кода на житото.
И утре зелени чела
ще вдигнат новите
победители!

ЗАВЕТ

Варвари, какво ли ще ми вземете?
Аз вече съм в номад превърнат!
Кракът ми стъпил е във стремето,
а конят ми
е здрав и пъргав!

Какво след мене ще рушите?
Какво след мене ще превземете?
Няма хора!
Ничия
земя,
белязана от преселение.
Тя иска някой да й дава!
Не можехме ние... но ако останете...
Създайте, варвари, държава!
И нека да е с името
България!
ще падне мъртъв!

Подбор: Павлина Петкова

УДАРИТЕ НА СЪРЦЕТО

КРАСИМИР ИВАНОВ

ОТКРОВЕНИЕ

Когато чувствам,
че душата ми отново
стене в скръб
и истините много заболят,
сърцето ми тревожно
с болка и вълнение
и със надеждата
за нов живот, жадува
мир и избавление
за най-изящното творение,
за Любовта и обичта
към хората, към истината,
правдата, живота
и към света.
Обичам всичко туй, безмълвно,
тъжно, безнадеждно –
дори и искрено,
болезнено, ревниво като луд:
Обичам всичко туй,
тъй нежно, тъй съкровено,
като никой друг.

БОЛКА

Когато в живота
до болка си вече измъчен.
Когато и сърцето
и душата заболи
като една болезнена
и отворена рана,
която не спира
да кърви…
Когато душата ти
тревожно заболи,
и като пътник бездомен
по път без край и начало
ти продължаваш
да вървиш,а сърцето ти,
в мъка преляло,
тревожно тупти и скърби —
недей да губиш
Любов и Надежда
дори животът да тежи,
и с тиха радост
и с Любов,
и с жал непрежалена
утеха ти намери
в твоите скръбни,
безпътни и
неизплакани дни.

ПОЕЗИЯТА И МУЗИКАТА

Поезията и музиката
са взаимно свързани.
Музиката е в поезията
и поезията е в музиката.
Поезията е
най-възвишената
емоционална форма
на мисълта
и олицетворението
и отражението
на Любовта
към всичко,
което ни заобикаля
в природата, живота
и в нашата реалност,
обществото, света
и човечеството.
За мен, в поезията,
творбата би трябвало
да бъде като кардиограма
на сърдечната ни пулсация.

УДАРИТЕ НА СЪРЦЕТО

Понякога е нужно да поспреш,
да се позамислиш и да се
въздържиш в живота,
за да дадеш щастие на душата си.
За да поемеш дъх.
За да почувстваш себе си
като едно цяло и като човек
и да усещаш отчетливо
ударите на сърцето си,
осъзнавайки, че всяка минута
е ценна, за да я живееш
пълноценно и да оставиш
нещо от себе си за хората,
света и човечеството
и да се превърнеш
в истински човек,
оставайки завинаги
в спомените на хората.

КОГАТО

КРАСИМИР МАНЕВ

КОГАТО ТИ ДОЙДЕ

Градът остана да лудува
зад прозореца
във вечерния си хаос.
Ти дойде.
В косата си
беше скрила нещо от залеза.
В очите си
носеше очакване....
И забравихме много неща.
Много...
Защото бяхме себе си.
Когато
нощната лампа се усмихна
и спря да ни гледа...

КОГАТО ТЕ ЦЕЛУВАХ

на брега,
косата ти се превърна
в пясък,
който изтичаше
през трепета на пръстите ми.
А очите ти
се разливаха в морето...
Затуй съм често на брега -
да те усещам отново....
И отново.

...С КАФЕТО

Забравяме да се обичаме.
За влюбване е доста късно.
И дните си и нощи сричаме,
а рано е още за есен.
Обсебиха ни джиесемите
и вече не можем без тях.
Изнизва се несетно времето,
не знаем кое е и грях...
И вика денят през стъклата,
заспало е нещо у нас.
Не, никой не търси разплата,
а топъл, с кафето ни, глас.

КОГАТО

Когато ме повикат звездите –
за да блесна и аз като звезда,
забравете си, хора, сълзите –
оставил съм вече не една следа...
Оставих жени недолюбени
и куп недописани стихове,
умножени надежди загубени
в мечтите ми за други светове...
Когато ме повикат звездите –
ех, да бъде септемврийско небе!
Тогава са ми най-истински дните...
Душата ми с радост нагоре ще гребе.
Но пак ще слизам в спомени. И мисли.
Потребен и за врагове дори.
На хората любими пак ще се разлистям –
в незаспали нощи. И в зори....
Когато ме повикат звездите –
ще тръгна с гордо вдигнато чело.
При вас усмивката ми ще долита
и ще се питате – било ли е?
Или не е било?...

НЯМА ГО НОЙ

Пясъкът
полепна по пуловера
на гърба ти,
когато небето ме погледна
от твоите очи.
Не послушах тогава морето.
Ревеше то –
да съм по-далече от тебе.
Днес
между нас
има десет бала вълни…

…И няма го,
няма го Ной.

КОСАТА ТИ

рисува по раменете ми
толкова време.
Денят капе навън
през капчука.
И си отива.
Прозорецът крие лицето си –
изпотен от въздишките ни...
А ние се питаме –
било ли е?...
Или не е.

Подбор: Павлина Петкова

ОБЪРНАТИТЕ СТРУНИ

КРИСТИНА ТОТЕВА

БАЛКАНЪТ И МОРЕТО

В кръвта ми, тихата, напевите витаят
и шепнат ласки с пламнали очи.
В снагата ми огньовете мечтаят
на дедите ми, балканските души.
Но тегли ме, сърцето пустото
към раздраната вълниста гръд
на морето с коса разпусната,
сътворена от бриза пръв.
Че там, там в необятното
се стелят непреклонните мъгли
на душите претворени в плавното
течение на морските вълни.
Притегляш ме към себе си, макар и неусетно
и стеле се небето като огнен щит.
Размивам мислите си в теб, макар и неусетно,
приглушено от вълнистия вик.

И каква магия сега ще се случи,
когато балканът се влива в море?
Когато планините от водата засучат
и се вижда само крайбрежното небе?
Магия, изсечена във вълните,
напоена от дивите сълзи
на скалите, гледащи във висините.
Магия, родена от морето и балканските скали…

В ОБЪРНАТИТЕ СТРУНИ

И в обърнатите струни на разбития мираж
едно стенание на вятъра говори.
И в шепота му истински сълзи
на времето ръка протягат.
Не си личи, не се повтаря
момента с истинската тишина
на миналото, трепетно протяга
една откъсната сълза.
И се разстила на поляните вековни
смирение и блясък от всемир.
Раздиращи дихания, които искат
тишина и нежност, мир.
В разбития мираж е истинското време,
което влачи своето тегло.
И стене, под морето свети
едно сърце, една любов, един обков.

ПОДРЕДЕНА САМОТА

В празния ъгъл на складираните спомени
се пропука сламеният кът.
Разтвори се като пружинна арахна,
примоли се да остане за пореден път.
Докоснах го, едва се чуваше
подобие на дихании светове.
Селения, изнищени от празното
и хвърлени да тъпчат празното небе.
Едва туптящо сърцебиене,
мое, но кънтящо в самота.
Невиждащо, неможещо, раздрано,
уморено от празнотата на света.

И сгуших се в този ъгъл,
занареждах мислите си, кармата и вечността.
Заръчът вече е подхвърлен
и избира сам къде ще ме остави да заспя.
Следя го с поглед, дишаща на пресекулки.
С думи свити като на игра
се готвех за поредната награда,
поднесена в олтарите на съвестта.

Завъртя се квадратът излязъл от мен.
Зачупи стените си – моите мисли.
Прегъна се като стволов ден
и се сгуши в най – тъмното на мойте кисти.
С трепереща нокти докоснах стените,
изтръпнала от очакващата ме мъгла.
Погледна го с очите си впити...
шестте кръга ме изненадаха в свойта светлина.

В деня съм...
С подредена самота... И съм ЖИВА...

СЪНУВАХ

Сънувах сън за твоя листопад
от очите ти отронващ се сумрачно.
В шепите загребах от жълтеещия глад,
да сънуваш пролет и далечно лято.

В сиянията от искрите на земята
се разлута празното легло.
Права ще сънувам и в луната
ще диря сънищата ни и за добро.

АТЛАЗЕНИ КОСИ

КЪНЧО ВЕЛИКОВ

ФРЕСКА

Дух божествен е вселен във тебе,
имаш най-красивите очи.
Аз по тебе сякаш въглен тлея,
но мълчи, сърцето ти, мълчи...

А годините една след друга
следват свише своя път свещен.
Теб не искам в този свят да губя –
ехо си на болката във мен.

Фреска си от четката на Бога,
арка ти въздигам в изнемога.
Нямам мира, гледам те с почуда.

Обич има в твоя чуден глас.
Вдигнал пълна чашата с мавруда –
аз те благославям в този час.

АКОРД

Дали защото нежно те обичам
и имам спомени от други дни –
аз все очаквам нещо да се случи:
на сън дори стрела да ме рани.

Амур, сърца пробожда той от века –
самотният не иска да е сам.
Така красиво властва над човека
една любов – всеопрощаващ храм.

Фатална е понякога и грешна,
а що е грях – светът мълчи.
Напразно чакам влюбен да те срещна,

орисана за моята Голгота.
Въздишката ти там да озвучи
акорд в симфонията на живота.

Из „Атлазени коси сънувам още“, 2025

Подбор: Павлина Петкова

ОТ БЕЗКРАЯ

ЛИЛИ ТРЕНДОВА

СПОМЕН

На снимката – декори и статисти.
Без шепота на вятъра и говора на птиците.
И без шума от срутена скала.
Без ритъма сподавен на сърцето
и радостното трепване на устните.
Без мимолетен допир.
Без неизречени въпроси
и без мига с внезапния простор в очите ти.
Несигурност – като пред първи полет.
И броеница стихове.

В ГРАДИНАТА С ЛИМОНИТЕ

В градината с лимоните, където
калинки луди кръгове чертаят
и дюлите миришат въпросително,
и наровете се разпукват неочаквано,

в градината с лимоните, където
загубват своя смисъл думите
и само любовта те милва в скута си,
посоката е всъщност разминаване.
Като прегръдка трудно.

ОТ БЕЗКРАЯ

-Искаш ли да направя вятър?
Едва докосна ръката ми.
Вишните отразяваха залеза.
Късах живи, узрели рубини.

-Искаш ли да направя вятър?
Въпросът опари душата ми.
В тишината чух вятъра.
Идваше от Безкрая.

Милваше нас, после вишната.
И замираше на ръката ти.

НОЩ

Китара, планина и езеро.
Мелодии и рими.
Да бъда струна
между пръстите ти
възможно ли е?
Или тревичка под китарата?
Или сълза, в очите ти, които
да видя в мрака не успях?

СИРТАКИ

Ще танцувам сиртаки,
както танцуват мъжете.
Невидима
край ливадата,
която косиш.
Ще потръпват в такт
билките и цветята.
Ще ухае на пот,
сено и роса.
Лъчите на слънцето
ще отскачат от тялото ти –
снопове сияйна трева.
Косата ще съска
с неочаквана нежност.
Тревата ще ляга
под ръцете ти
сякаш сама.

Нека говори
мълчанието.
Думите скриват
очевидното.
Танцувам сиртаки
невидима
край ливадата,
която косиш.

КРАЙЕЗЕРНА ТИШИНА

Лъчисти отблясъци
като влюбени пръсти
гальовно се плъзгат
по тихото езеро.
Цветя се полюшват
във вятърен ритъм.
Шишарки отронва
от клоните бора
и птица изписва
високо в небето
на мои въпроси
неказани отговора.

КРАЯТ НА ЛЯТОТО

Вдишва есен гората
и издишва ята.
Листата, отронени
от смълчаните клони,
са птици, които се връщат.

ЗДРАЧ И ШЕПОТ

ЛЮДМИЛ СИМЕОНОВ

НА ЧИСТО

Живота си да можех да препиша
на чисто и без грешчица дори!
Бих си спестил тревогите излишни,
терзанията нощем до зори,
възторзите наивно-романтични,
заблудите с горчивия им плод,
кумирите, в които съм се вричал...

Но щеше ли да бъде МОЙ живот?

ДУБЛЬОРЪТ

Ти винаги оставаш непознат,
а славата при другия отива,
от него се възторгва този свят -
за тебе е утехата горчива,
че можеше да бъдеш първи ти,
да се окичиш с неговите лаври
и тебе да посрещат с литаври...
Съдбата тази участ ти спести
и нея никога ти не оспори -
навярно справедлива беше тя:
в живота има винаги дубльори,
дубльори няма само в любовта.

СРЕДНОЩЕН ГОСТ

Дъждът е моят най-голям приятел.
Когато самотата нокти впие,
той ще почука тихо на вратата -
по чаша вино двама да изпием.

Ще помълчим, заслушани във себе си,
ще си припомним своите скиталчества,
ще капят ябълки тръпчиво-есенни,
като комети ще угасват в здрача...

Така ще се изнижат часовете
и ще си тръгне той, и ще остана
със сенките на мъртвите поети
в нощта, с дъждовен шепот разлюляна.

ПРОЗРЕНИЕ

Какво постигна ти до тук, какво?
Признание, пари, богатство, слава?
Как всичко туй безследно отминава,
тъй както и самият твой живот!

А истината късно май прозрях,

че тази е едничката награда:
на този Божи свят да се порадваш,
преди да се превърнеш в шепа прах!

ЩЕ СЕ ЗАВЪРНА...

Ще се завърна там, във моя свят,
където всичко е безкрайно просто.
И ще затвори своя кръговрат
животът ми – без драми и въпроси
какво получих и какво съм дал.
... Ще слушам как край мен жужат пчелите
и вишнев цвят ще озари очите ми
със светлина от нежност и печал.
Ще ме люлее мъдра тишина,
ветрец ще вейне, гълъб ще изгука
и ще изплаче във една сълза
сърцето всичко, свирало дотука.

ЗДРАЧ И ШЕПОТ

Цъфтят димитровчета в двора
и пак е есен, пак е есен...
Въздъхва тихо от умора
лозницата, във сън унесена.

Камбанен звън. И бавно мръква.
Тълпят се сенките край мене
и аз, огнището си стъкнал,
край него кротко ще приседна.

Не чакам никого и нищо.
В душата – само здрач и шепот.
Ще тлее пламъкът в огнището,
додето се превърне в пепел...

ПАМЕТ

За всичко идва ред да плащаш ти,
защото после всичко се завръща:
тъй любовта, отблъсната преди,
след време ще потърсиш, ала късно.

И болката, узряла в нечий вик,
край който равнодушно си отминал,
в един неподозиран още миг
в сърцето ти ще трепне след години.

Добрата дума, дето си спестил,
ще тегне в гърлото ти като камък.
Трева прегазена зад теб лежи.
Тя също има безпощадна памет.

Из „Здрач и шепот“, АИ „Ценов“ Свищов, 2025

Подбор: Павлина Петкова

ДЕНЯТ ПРЕВАЛЯ

ЛЮДМИЛА ДАНОВА

ЛЮБОВЕН ТАНЦ

В танц любовен
двама с теб се носим.
В миг съдбовен
в огъня сме боси!
Няма думи тежки,
обич щом ни топли.
Всеки прави грешки,
не са нужни вопли!
В танц любовен
с огнени искри,
важен е духовен
огън да гори!

ДЕНЯТ ПРЕВАЛЯ

Денят преваля и е хубаво,
лунната пътека над мене блести.
Заспиват звезди и е глупаво,
но пак в сърцето ми се раждат мечти.

Протягам ръце към небето,
да откъсна лъч светлина!
Да ми свети натам накъдето
ще тръгна след мойта душа.

Ах, колко е вълнуващо хубаво
да имаш в сърцето мечта!
Да я споделиш с облаче пухкаво
и пак да потънеш в съня!

НАЯВЕ И НАСЪН

Наяве и насън бленувах
ръцете ти, вълшебни светове,
а после трепетно целувах
децата по нежните им вратове.

Ръцете ти рисуват по тялото ми цветове
на вълшебна старт и любов,
простиращи се до непознати брегове
и предизвикващи огън нов.

А нощите ни диви под пълната луна
събират в шепите ти, мили,
шеметна и огнена, негаснеща искра,
която зиме любовта ни пали!

И в утрото, когато слънцето блести,
за ръцете ти сърцето ми така копнее
и унасям се в безброй мечти,
а с прошепнато "обичам" вечността ни пее...

МОРЕТО Е КАТО ЖЕНА

МАРГАРИТА НЕШКОВА

СЛЪНЦЕ ПРЕЗ ЮНИ

Узряло слънце диша в юни
и морето, плажът го откъсва
и силните ръце на дюни,
но и над гората обич пръсва.

Жадни за любов, милувки,
го пият пазвите зелени,
а слънцето щедро и с целувки
приспива и усоите студени.

Забременяла със възможност
да покаже майчин лик,
нощта не изпитва скромност,
че в него е влюбена за миг...

Един дълъг миг е тук животът,
а Слънцето – сърце от необята.

КАТО ЖЕНА

Морето е с душата на жена:
ту равно, тихо, нежно;
ту гневен устрем на злина
без пристан и надежда…

Звезда в морето се оглежда
и образът й в него плува
като този на самотната луна –
любовта на слънцето сънува.

Морската огромна шир
с облаците тихо се разбира,
живее подредено в мир,
любов ли от недрата й извира.

Винаги намира търсен бряг,
до който стихията му спира...

МУЗИКАЛНА РИМА

Море и Слънце са награда
за всеки търсил с тях почивка
и милувката, която пада
върху косите му с усмивка…

В наниз от миговете с ласки
от морски капки и лъчи,
денят неповторим, без маски
пресища жадните очи…
На вълните песента могъща,
шепотът вълшебен на зората -
във слушател пясъка превръща
и гони сляпа скука, тишината…

И музиката тук е силна, жива
и брега неповторим опива…

ПРИКАЗКА

И морето – сякаш необятно,
в шепите си Слънцето държи,
но то омайно и безвъзвратно
гони тъмнина, суета, лъжи…

На слънчевата златна пита
сладостта всеки ще опита:
земята и гората, и морето,
и на безбожника сърцето…

Целува слънцето – любими
и топли ръцете на морето…
С лъчиста четка и боя от рими
рисува чудо – на чар лицето…

Море и Слънце – Земя и ред,
природна приказка върви наред…

БРОЕНИЦА

Море и Слънце в броеници
нижат летни, топли дни.
Полетели светли птици
пеят със надежди и мечти:

Да е топла живата пътека,
да се къпят в морските води,
да спре на дните бързотека
с безгрижие живяло в младини.

Сред морската слънчева игра
благостта да пийнат на живота,
осъзнали колко то е важно –
истинско, чисто, не продажно…

Слънчевата броеница носи
любов и мъдрост, и въпроси…

Из „Слънце и море. Сонети“, автор Маргарита Нешкова, изд. gabriell-e-lit, С., 2024

СЕДЕМ ТАНКИ ОТ ПЪТУВАНИЯ

МАРИКО КИТАКУБО

*

значението на персонала,
който ме гледа отвисоко,
сам пътуващ,
те се опитват да бъдат зли
с колегите си

*

когато си мислят,
че това е лесен начин
да си играят,
винаги претърсват
вещите ми проверяват

*

викат ме в друга стая,
за да ми кажат
„свали си дрехите“,
казах
„Извикай шефа си“!

*

смелостта
и силата на очите ми са
предизвикателство
те са моят щит, винаги този,
който поема основната тежест

*

имиграция,
Uber задръствания,
пристигнах в хотел
най-накрая място, където
мога да се чувствам спокойна

*

носталгични
усмивки и усмивки
прегръдки,
целувки по бузите,
представлението започва

*

поезията е
общ език,
който вдига чаши,
за да отпразнува
нашата среща

Превод: Димитър Анакиев

ЛЮБОВ

МАРИЯ ИЛИЕВА

ПОДСЛОН

По пясъка тихо пристъпвам,
събирам с пръстите си песъчинки.
Докосвам се с морето и замръквам
с оглеждащата се в морето месечинка.

В тишината морска се заслушвам,
пенливите води в индиго ми говорят.
В тъмнината солена се сгушвам,
тъжните ми мисли чайките прогонват.

Тази нощ брегът е моят дом,
с най-сигурен подслон – звездите.
Във водата хвърлям камъчета мълчешком,
търся отговори във вълните.

Ще чакам изгрева с надежда,
че новото начало е пред мен.
Ще облека щастливата одежда
и ще посрещна с усмивка идващия ден.

ЛЮБОВ

Пак повярвах в теб, Любов!
След толкова лъжи и болки!
Следвам нежния лиричен зов,
изпълнен със вълшебни нотки.

Или вълшебница си талантлива,
или пък аз тъй лесно се омайвам
от твоята магия тайнствена и дива,
че всяка капка обич подарявам.

От теб ли нежността съм взела,
че нежни чувства в мен живеят?
Нося жар подклаждаща, нетленна,
любовни пламъци от нея да изгреят.

Върху душата ми криле поникват –
щом обичам, мога да летя в безкрая!
Щом обичаният с обич влюбено откликва,
ще вървим и заедно ще влезем рая…

ДОКОСВАМ ПЛАХО

МАЯ ДАНЕВА

КОРИЧКИТЕ НА КОЗУНАЦИТЕ

докосвам плахо
черешовия цвят…
априлски сняг

пролетен вятър…
люлее чаршафите по терасите
ту по-силно, ту по-леко

отпуснати
пред оградата на двора
дядо и пуйките

Разпети Петък
и в градината, и в църквата
затворени лалета

цветя и монети
в подножието на кръста
богомолци

съботно осветяване…
по коричките на козунаците
капки от восък

докато чакам
за среднощната литургия…
първо ухапване от комар

спи дълбоко
в детската си стая…
войник в отпуск

аромат на ванилия
от козунак…
в купичката на просяка

стари кристални чаши
помня звъна им
в ръцете на баба и дядо

Второ Възкресение
вчера по същото време
същата птича песен

отлежало вино
как само мирише
гласът на свещеника

ГЛАСОВЕТЕ НА ГОРАТА

цъфнали бадеми
децата ми се съгласяват
да прекратят спора си

пада вишнев цвят…
по пръстите ми залепва
захарен памук

кучешки лай
наблюдателят на птици
прибира бинокъла си

лек бриз
между два нарциса
мрежа на малко паяче

кукувичи сезон…
отново новини
за изоставено дете

пролетна буря
пухчетата на върбата
се смесват с калта

поход в планината
и в началото, и в края –
птичи песни

тиха вода – сянката
на щъркела се накланя
към рибките на повърхността

НЕБЕТО СЕ ИЗЧИСТВА

пролетен бриз
куче води слепец
към Рилския манастир

небето се изчиства…
на един хвърлей разстояние
Витоша

в подножието на трафопоста
диви теменужки

селски Великден
от крайпътната ферма блеят
непродадени агнета

планинска пътека…
синът ми пак се забавя —
сини пеперуди

летен дъжд
държа си чадъра
затворен

ще намери ли Пепеляшка
пантофката си…
плътна есенна мъгла

първи сняг
в далечината
недовършени строежи

ШУМЪТ НА ВЯТЪРА

снежинка по снежинка
стъпките ми
все по-дълбоки

тераса на хоспис
пъпки на магнолия
докосват парапета

докато чакам
последния трамвай
пет или шест светулки

почивка край магистралата
синът ми бере бял равнец
за букет за мама

детска врява
светулка изчезва
в пушека на барбекюто

горещ плаж
поредна празна туба
от крем срещу слънце

концерт на открито…
малко момиченце плете и
разплита плитката си

черен флаг
вятърът решава
кои дюни да изберем

медитация…
бавно издишам
старите си мисли

изгрев
този мъхест аромат
на зряла праскова

водопад
там, където повече не се чува
шумът на вятъра

внезапно слънце
по листата на здравеца
капки от снощния дъжд

скрити
зад изоставената воденица
крила на патици

есенен залез
сгъстява се карамелът
по печените дюли

продавач на гъби…
набръчканата му ръка
държи най-пресните

НАГЛОСТТА ДА ПИША СТИХОВЕ

МИРЧА ДИНЕСКУ

ТАНЦ

Смъртта чете на улицата вестник,
покрил очите на издъхналия просяк.
Навсякъде е тя!
И в кръчмата със чаша вино,
и на полето бойно до войнишката палатка.

Вземи, изчеткай дрехата й,
прашните обувки.
Бъди й цял живот залог безценен!

Ако откажеш, във кръвта ти неспокойна,
ще светне позлатената плешивост
на цариградската джамия- църква
„Света София“.

…Ти залюлей веригата си, смърт,
танцувай във ритъма на робската мелодия.
Сърцето ти тупти сега
Ту с пулса на Византия,
ту с пулса на Европа,
ту на Ориента…

АУТОПСИЯ НА АНГЕЛ

Ридаеш в ъгъла на плевнята
сълзите ти увисват в мрежата на паяка,
удивен, че са по-горчиви от мухите

Слугиня от миналия век
реши косите си на прага на къщата отсреща
срутила се е вчера от внезапен земетръс

Не можеш да сториш нищо за детето
скрило се зад шипковия храст
изпускащ пари и сажди
като комин на параход

Докоснеш ли храста
ще паднеш поразен от токов удар

ЗАВРЪЩАНЕТО НА ВАРВАРИТЕ

Привечер
когато варварите се завръщат от Запад
след пътуванията си за обмяна на опит
/същински емисари от фабриките за салам!/
не ги разпитвай за конете им
просто угаси огъня с вода
напълни паметта си с пепел
тръгни за Хималаите с трамвай
подготви лавините,
смени си името, пола или рода,
смеси се в ятото на гъските
и закрещи: „Га- га!“,
възползвай се от случая –
престори се на ескимос
и когато зеленият нерв
в ледниците на Антарктида
започне бавно да се нищи,
предложи сърцето си на някой
пълничък, сладострастен женски морж
оближи меда от ръцете на федералния администратор
или просто постой мирно и тихо
за да чуеш как мазутния рев на локомотива
ражда в полето без акушерка
цял рояк малки светли създания.

ЕСЕНЕН САЛОН

Въображението не струва пукната пара –
знае го най-добре Господ Художника.
През септември,
възползвал се от влагата в дома на бедняка,
той открива импресионистична изложба.
Върху старата стена – малки необрамчени петна
/ да, сладострастна влага, –
как би възбудила Мане!/.
И от тази изложба – ни попа, ни кмета,
винаги жадни за церемонии,
имат хабер –
иначе биха прерязала лентата,
с гръмки речи
и много шампанско,
да, тук, до стената на бедняка,
дето ревматичната ръка на Господ
довършва своята работа.

НАГЛОСТТА ДА ПИША СТИХОВЕ

означава да си наредя песента
според хорската скука
да ме изпревари живота
да издигне няколко ресторанта
на брега на морето
и аз да не узная
дали оркестрите ми
заглушават плача ми
или просто му акомпанират
дали бунтът
не е имитация
на действителността
дали бирарията е истинска
а морските вълни
само претекст

Превод от румънски: Огнян Стамболиев

РАЗТВАРЯМ КРИЛА

НАДЕЖДА АЛЕКСАНДРОВА

РАЗТВАРЯМ КРИЛА

разтварям крила
(символично, разбира се) –
към кого,
към какво
да летя?!

искам кораб
с бели платна...
искам космос в простора

космосът,
който искам
е още без хора

не, не искам нищо –
нито птица, нито кораб;
хоризонтът нащърбен е –
тежи от облаци...
твоят гръб във вратата

два автобуса с побелели глави
край пресния гроб на баща ми
колко остарели
са учениците му

слънчев лъч през
дъждовните капки

една поправена грешка –
колко други потънаха
в праха на мълчанието

тежат годините
дъждовно очакване

в душата си нося
вулкан от невзривени
мълчания

пеперуди върху
майски цвят

с изранени крака
вървя към предела;
онзи, зад който
всичко е истинско –
полет на пчела

на предела съм –
мойто време тука ще спре
в тишина ще умре

падат дюли –
стъпки към залеза

кокиче върху прясна
главата му
по-високо от бурята

капка кръв
върху пръста ти –
не късай цветето!

сред изгорялата трева -
глава
на минзухар

снежинка
върху влажния нос на куче –
цялата любов на света
в един спомен
прецъфтяло глухарче

не са дребни теми
тревите и слънцето –
живеем от слънцето,
в треви ще се превърнем
след това

всичко в този свят
е значимо –
врабчето, мравките... и кучето

кучето –
всяка сутрин ме буди...
мисълта за него

треви и сухи клони,
и цветя –
тишина в стиха

ПТИЦА В ПРОЗОРЕЦА

еднообразно
ежедневие –
дъжд в локвата

несвобода
мълчание и срам –
удобно спим в пашкула
на себеоправданието
крилце на пеперуда

колко много врати,
колко много стени
между мен и света –
светулка в
ключалката

птица в прозореца
блъска с криле
лицето ми
в счупено
огледало

все по-трудно
в небето летя –
в калта
малка мушица
с прозрачни крила

страхливка съм
все търся рамките
от които да избягам

защо не мога да бъда добра?!
защо не мога да спра
да задавам въпроси...

тичай, падай и ставай
прегазвай порти заключени –
неизпетите ми песни

няма път, няма път –
никой не е съдник
над природата

свлачище
порой от камъни
и несбъднати съдби

дъжд вали –
от обувките
мръсни следи

дъжд вали,
през облака слънце наднича –
няма мечти

мисля за чудото,
наречено Вселена
и малките човечета,
бродещи из нея –
празно е мястото на бога

не стой до брега,
в дълбокото спри –
мръсна пяна в пясъка

търсех нещо друго,
а намерих теб –
усмивка в стар албум

и уморена
седя до камината
рожден ден под дъжда

ПРЕДИ ДЪЖДА

НЕЛИ ДЕЧЕВА

ЖАЖДА

На Валя и сина ми

Мигът – от тези, дълги цяла вечер,
бе странен. Бе увиснало небето
и някъде в мастилената вечност
припламваха Халееви комети,
и тъмни предсказания в тревите
нашепваха загадки страховити.

Гореше бавно въгленът на юли
и косовете, чули-недочули,
разнасяха бързо из лозята
вестта за нашето последно лято.

А аз стоях безсилна сред всемира
и гледах в нас как любовта умира,
как се смалява нейната държава
и как накрая нищо не остава -
не знаех как без нея ще живея,
но знаех, че светът ще оцелее,
защото просто някъде я има -
където двама искат да са трима
и ще лежат замаяни в тревите,
и нежността телата им ще сплита,
а във вълшебното небе ще свети
над тях една-единствена комета
и никога не ще ги стигне вече
мигът – от тези, дълги цяла вечност.

ПРЕДИ ДЪЖДА

1.

Обичам твоето завръщане, когато
стаята с вечерно слънце се изпълва,
а куфарите с лято са претъпкани.
Умората е хвърлена на стола
и подът е осеян с късни рози...
Нахлуват пеперуди през прозореца
в минутата на първата целувка.
Сплетените пръсти
са сребърната мрежа,
в която пърха уловен мигът...
Притихва мирозданието.
После
ветрецът, от прегръдките ни лумнал,
задвижва всички орбити отново,
слънцата
започват пак да раждат светлина...
Сега е празник.
Въздухът звъни
от хора на неделните камбани
и натежават бременните облаци.

А след това започва да вали.

2.

Ароматите на тия часове се носят
като коприна
между спирките на дните.
Жълтеят тихо дюлите – септември
е струпал вече жълтия си восък
и шапката му сламена пъстрее
от редки цветове и редки птици.
Пръст от пръстта съм,
светлина от светлината.
Животът се закръгля - сякаш ябълка
открай-докрай изпълва битието
и не оставя място за раздяла.
Спокойно вече можеш да си тръгнеш.
Ще седна, ще си сипя чаша вино,
ще гледам как полека се стопяваш
зад ъгъла на хоризонта...
Сбогом!
Прахта на пътя стъпките ти пази.

А след това започва да вали.

МЕЛОДИЯ ЗА ЧЕТИРИ РЪЦЕ

1.

Това не може да се случи днес,
защото вече вчера се е случило...
Бях другата тогава и векът
бе друг – достоен, за да е разказван.
Ти бе сред малкото,
които се завърнаха
и трепваше при всеки рязък звук,
защото ти приличаше на изстрел.

А този ден миришеше на дъжд,
и на опиняващо безгрижие;
тревата бе превързала почти
нанесените от войната рани
и бързаше да люби и цъфти
градът на милионите желания...

2.

Без снимки, без портрети и без профили,
изрязани на място от хартия –
завръщането ще е незабележимо
като дъжда на гарата в октомври.
Сега започва нашето сега...

ВСИЧКО Е КРАСОТА

НИКОЛАЙ НИКОЛОВ

През последния миг, в който още живея
да бъда само с теб бих желал.
С последния дъх през мъглата на времето
да се гмурна в очите ти искам.

Не тъгувай, не искай тук да остана,
не ме връщай от път.
Някъде има надежда, че двама
пак един до друг ще вървят.

Запали върху лумнала клада
страховете и тленната плът –
някой ден дори да ме няма
пак за нас цветя ще цъфтят.

По луната ще пеят поети,
слънцето ще блести –
просто ние ще сме различни,
друга форма ще ни краси.

Не ти казвам сбогом –
до среща, нова моя любов…
Ще те чакам, не бързай,
няма нужда от нищо –
всичко е красота…

24.04.2025 г.

*

Ако само малка искрица от тебе получа,
ще изгоря като лумнал пожар.
Ако само пепел остане
с крилете на Феникс ще върна мига.
Под изгорелите спомени има
поне една ненаписана рима.
Скрита в тях е вълшебната дума,
от която сърцето ти пак ще лудува.
В пепелта ще съм семенце малко
и след първия дъжд пак за теб ще цъфтя.
Дори от сълзите свои солени,
ще поникна отново и ще се преродя…

04.05.2025 г.

В ОЧАКВАНЕ НА КОЛЕДА

ПАВЛИНА ПЕТКОВА

КОЛЕДНА КАРТИНА

Дъжд вали в декемврийската нощ,
отнася след себе си
последните мисли и спомени.
Вали, капки студени
по голи клони се стичат.
Небе и земя в мокра идилия.
Врани кръжат над подгизнали угари.
От комините дим, ухае на канела.
Бримка по бримка дните плетат –
сред смях и сълзи в очакване на Коледа.

В ПРЕГРЪДКАТА НА ЗИМАТА

Декември е подгонил снежни хали,
с ледени иглички лицето боде,
щипе ми нослето.
В сърцето си една любов съм скрила.
Не усещам на студа хладната прегръдка.
Нека духа, нека си вилнее,
от каминатa дъхти на бор.
С фойерверки декември ще изпратим.
Зад хълма януари навлича бяла риза.
В съня ми на пролет ухае.

В ЦАРСТВОТО НА СНЕГА

Нагоре. Нагоре към върха
с шапка от сняг.
Не спирай! Върви!
Висините покори!
От хребета погледни – красота!
Зимна омая.
Душата ликува.
Върви нагоре – към слънцето
и безвремието...
Далече от смога,
в града.
Гърдите с радост изпълни!
Душата окрелена
за полети ще се извиси
над снежни урви и стръмнини.
Над върха –
необятна шир.
Сняг вали, покрива стъпките на мрака.
Недописан стих очаква своя автор.
А вън вали сняг безмълвен, тих.

ЗАЛЕЗЕ МОЙ, НЕПРЕКЛОНЕН

ПЕТКО ПАШКУНОВ

ЛИЦАТА

Улицата шумна залиня.
Замря смехът, извиращ от децата.
Секнаха до късно вечерта
игрите и врявата до небесата...
Застудя. Есента попари
овошките, градините, полята
и вместо с дъхави цветя,
окичи скреж по дървесата.
Помръкна улицата от тъга,
мрачни и сиви са и дните,
но скоро, още есента,
натрупа сняг до коленете.
Лава от врява отвя тъгата,
улицата живна, засия...
Но какво са улиците без децата
пустинен рай без райските цветя.
Щом улиците от деца преливат,
то знак е за бъднини добри.
Родината ни свидна ще я има
и след края на света дори!

ПЪРВОТО ШКОЛО

Семейството е първото школо.
Домът ни – първа класна стая.
Чинът в нея – кошарката с легло.
Учителката – мама с глас омаен.
До мама – тати, дядо, баба –
учители с най-много часове.
Лели, чичковци – все млади,
деца в различни класове.
Тук получаваш първата представа
за роден дом под синьото небе,
за родно място, българска държава,
за език свещен от далечни векове.
Семейството е първото школо.
Най-ценните уроци преподава.
Завинаги остава най-добро
в умение и труд да възпитава.

БЪЛГАРСКОТО СЛОВО

Над тридесет и пет години
с учителски дневник в ръка
влизах в „райските градини“
класни стаи, жужащи от деца.
Застанех ли пред черната дъска,
огряваха ме мигом малки слънчица –
жадните очички на децата
с кристално чисти рилски езерца.
И започвах аз. Говорех дълго
за майчиния, родния език,
за писменото наше слово
най-верния български войник.
То, словото, през вековете
било е винаги на пост.
Прогонвало е враговете
като неканен в дома ни гост.
Как грейваха от радост езерцата!
Пламтяха поруменели личица
и ме прегръщаха с обич
ония жарки слънчица.
И избуява българското слово
в тези чисти езерца
безсмъртно, свидно и сурово,
най-звучно слово на света.

РИСУНКАТА

Все един и същи сън сънувам –
седя на пясъка срещу вълните
и с пръст любимата рисувам,
вглъбен извайвам ѝ косите.
Морето тихо в маранята
пред рисунката ми се стаява.
Повдига вежди към земята
и мигом всичко заличава.
Вълна рисунката отмива.
Нима морето е ревниво?
Нима от обич не тъгува
или е зло и завистливо?
Русалка до брега доплува,
присяда тихичко до мен
и моли ме да я нарисувам
с пръст на пясъка студен.
Но още първите ми щрихи
морето мигом заличава
обича русата русалка,
на никого не си я дава...
Така се будя всяка вечер
с недорисувана рисунка.
На влюбен ученик приличам,
прегърнал малка, цветна снимка.

СЕЛОТО МИ

РЕНИ ВАСЕВА

А Господ слиза на поляната,
под босите му стъпала поникват
млечните треви,
блести в сумрака една звезда запалена
Тревите махат с островърхите си ножчета
и с тях прерязват пъпната си връв с небето.
Те вярват, че сами ще могат да засветят.

*

Цвят, поръсил щедро зеленото
между хълмовете на делника,
нежен цвят като лице на дете
в крайречните влажни скути.
И е синьо и сънено, синьо сред синьото,
и са минути, изтръпнали от мълчание.
Но дочувам - приижда туптежът оранжев
на неизменното слънчево раждане.
Аз съм малка мушица, оплетена в паяжина,
най-щастливата пролетна паяжина...

*

Слушам птиците в утрото,
в най-ранното утро,
как трептят с гласчета пробудени,
как изкачват нагоре-надолу, нагоре...
цялата нотна стълбица.
И притварям очи, и се взирам у себе си -
ежедневна и сива, смалена,
и разплаквам сърцето си,
приютило се в ехото
на вселенското птиче пеене.

*

Черната котка
ми пресича пътеката –
една обрасла пътека.
Тревата е синя,
синя и жилава -
така я виждаме двете.
Еднакво ни жилят
коприва и тръни,
еднакво ни тегли земята,
еднакво кърви
вероятно вървенето –
на стъпалата и лапите...

*

Останало в пладнето
без своите сенки,
селото съвсем затъгува.
Притихна гората,
прегърбени, хълмовете
сънуват ръцете на вятър...

*

Сянката ми в реката,
и на тополата сянката,
и на оная птица сред клоните.
Вградено е пладнето
там, долу, в подмолите,
където е тинята. Гладна...

*

Пчелното жужене - плодоносен облак,
цвят по цвят събуден...
Само миг и вече залюлява вятър
люлката на клоните,
само миг, и бялото вече се отронва
и саван постила,
вече се отронва от върха до корен -
бял саван - пустиня.

*

Селцето ухае на фурна и щастие,
някой по тъмно е месил.
С дебела кафява коричка са хълмовете,
набухнали топли погачи.
Завива ги баба в небесни месали,
завива ги и им нарича
зелени да станат, плодоносни, благати,
пътеките да си обичат.

*

Свиват се сенките,
свива си селото
бохчите и чергилата,
крие се в стрехите
птичето пеене,
сънено млъква реката.

Зеленясали камъни,
кални наноси пясък
скърбят под черни дървета,
мътна струйка провира
сякаш с усилие
тънка снага през дерето.

Изгубени сънища
с мъглица наметнати
сноват от камък на камък,
свиват се сенките,
а в очите ми – тъмно,
така тъмно, до пламък.

ГЛЕДАЙ ПАЯЦИТЕ ВКЪЩИ

СВЕЖА ДАЧЕВА

РИЖАВАТА КОТКА

О, рижата котка на съседите!
В сънената градина
тя вечеря със славей…
В пробудената градина
тя закуси с чучулига…
О, горката, ловка котка на съседите…
Дали отпи от привечерния
и от утринния час на птиците?
Дали усети
опиянението на синевата?
Дали научи
песните на пролетта?

Това, което виждаме с полупритворени очи,
не може да се види с широко отворени очи –
каза астигматикът и сигурно е прав.
Имате този проблем, защото сте двуоки –
каза едноокият и сигурно е прав.
Очите са в сърцето, каза слепецът
и сигурно е прав.

ВЛЮБЕНИТЕ

Те пристъпиха върху изящния мост,
сляха се с красотата му
и се удавиха в небето.

НА ОТЛЕТЕЛИЯ МИГ С ЛЮБОВ

Лежат
чифт забравени в автобуса
слънчеви очила в ден,
в който внезапно се е заоблачило.
Проблясват, хванати като риби в мрежата
зад гърба на седалката.
В огромния търбух на автобуса
и в този миг сме само аз и те.
Шофьорът не знае за тях.
Притежателят им
никога няма да се завърне.
Вече не си спомня къде
ги е забравил,
ако въобще си спомня,
че е имал някога
чифт точно такива слънчеви очила.
И в този миг сме само аз и те –
единствени във цялата Вселена.

ГЛЕДАЙ ПАЯЦИТЕ ВКЪЩИ

на внука ми Лазар

Как да знам кога си добре, бабо?
Когато паяците започнат
да умират от старост.

Как да знам кога си зле?
Когато паяците започнат
да умират от старост
и останат непогребани.

*

на болната ми майка

Усещам как костите на мъртвите зъзнат
в тази мрачна, прогизнала утрин.
Как тялото на тази, която
в утробата си ме е носила,
се прихлъзва по калния склон на небето,
все по-близо, до утробата на земята.
Майка ми се е взряла в ореола на един облак
и го моли да я превърне в сиво врабче.

СУША

Вятърът сее в небесната нива.
Ангели пазят сеяча.
Никнат звезди,
набожда луна,
макове цъфват на запад.
За миг се спотайва сеячът в клонака,
но после захваща отново
до старите – нови бразди да прокарва.
Трупа на купчинки
пух от глухарчета,
после дълбае в синьото кладенци.
Утре оттам ще рукне дъждът,
за който се молим.

*

В къснолетния ден попаднахме
в златната паяжина на ласките.
Виждам ни застинали за векове напред
– две морски кончета –
в кехлибара на блаженството,
докато камъните на думите
лежат на дъното
и бавно се покриват
с водорасли.

ПРОБЛЯСЪЦИ В КАЛЕНДАРА

СВЕТЛА ЙОРДАНОВА

ЯНУАРИ

не аз а душата ми
пътуваше през живота ми
с баща шофьор
но избягвах да се возя
ненавиждах завоите
така с душа летяща
получавах повече опит
усещания прозрения
трупах спомени за вяра
в простора
в мъглите
изгревите
залезите
гнездата
птиците
животните
и дърветата
затова все ги прегръщам
крило и пътуване
са синоними
девствен сняг
болки в душата
незабрава
долетях и в тази година

ФЕВРУАРИ

Последни зимни дни с малки трепети
на утринната мъгла
на кипналото кафе
на океанския прилив
за който вятърът ми подшушна
че мирише на пролет
на здравеца окъпан от последния сняг
на рибките в магазина за птици и влечуги
на гроздовите листенца в зародиш
на сиянието в усмивката на дъщеря ми
когато с радост се съгласи
да подарим дългата й коса
на детенце болно от рак
с осмислени трепети
през зимните дни
ще чакаме пролетта

Подбор: Павлина Петкова

ЛЪЧЕЗАРИЕ

СИДОНИЯ ПОЖАРЛИЕВА

1.
Проглеждам
отблизо
в простора далечен,
където е пусто,
без жива тревичка...

2.
Внезапно
облива ме мека
и нежна
светлинна вълна...

3.
А всичко
е бяло и розово,
синьо небесно.
Дочувам и трели
от птичи гърла.

4.
И най-неочаквано
бликва пулсираща
и лъчезарна
най-фината, топла
гостолюбива Светлина.

5.
Светлината, която
достига Вселени,
галактики –
необята космичен
в обмен на енергии.

6.
Светлината,
която разпраща
Любовта – най-великата
сред всички енергии
във Всемира...

Светлина на Светлините.

18.11.2024 г., София

ИМПРОВИЗАЦИИ И ОЩЕ

СТОЯН МИХАЙЛОВ

ИМПРОВИЗАЦИИ ПО ЙОВКОВ

С МЪКАТА „ПО ТЕЛЯ“ ...

Импровизация по „По жицата“ на Йордан Йовков

В една каручка с мъката пътуват –
момиче болно, майка и баща...
Край пътя лястовича песен плува
и в нея се прокрадва радостта!

На Добруджа по пътищата прашни
те дирят лястовицата една,
в поверия които някогашни,
нас хората спасява от злина.

По жиците, провиснали от птици,
таз жрица търсят с белите пера...
О Боже, дай на тези мъченици
надежда, що за обич ни събра!

Тъй мъката, в гърди ни и да броди,
ще крачим неотлъчно в твоя път!
И радост ще делим със теб, несгоди –
като корав юмрук ще ни сплотят.

Поспира се каручката, отново
три сърца се взират все „по теля“...
Пак вечерта , с умора от олово,
скри ги в сиромашката постеля.

ИНДЖЕ

Импровизация по едноименния разказ на Йордан Йовков

Българийо ти майчице страдална
и огън прекосила и вода...
Гордея се с борбата епохална,
ти водила за свойта свобода!
Дочувам още набези жестоки
на кърджалии със Индже отпред –
села бастисват лудо без посоки,
във пепелища тлеещи навред!
Край Бакаджиците земята плаче –
поредно Урум Ёникьой гори!
Кара Фиджи с Дели Кадира мрачни,
раята изтезават за пари...
Но ето, че сърцето проговори
и сепна то Инджето за греха –
в Чукурово кесията разтвори,
та по жълтица сложи на леха...
Забрави походи за кръв, имане!
Ръката твърда вдигна и реши –
крило за слаби, отсега да стане,
във сълзи сиромаси да теши!
И се понесе името му в песен!
Жребецът бял-арабски полетя,
но не срещу села, сега понесен –
насилниците би по таз земя!
Вода си пак жерунска хубавица,
от седем кладенци далеч наля...
На връх Балкана, кацна като птица,
без страх по пътя за любов запя!
Заплака и страната за юнака –
с камбанен звън го славеше сега!
Лелееше, тъй скоро да дочака,
измъчената, горда свобода!

ПОЕТИЧНИ ИМПРЕСИИ

НЕЗАБРАВИМИ ВЕЧЕРИ

Обичам вечерите тихи
над моя град във късен час.
Те толкова любов родиха -
красива тайнственост без глас!

От източния парк надничам -
градът във светлини е цял...
С луната блеснала го кича,
сърдечено поздрав му предал!

Та се заслушвам в серенади
на недолюбени щурци...
Знам, свирейки умират млади,
но в Донкихотовски дворци!

Щом падаща звездица хвана,
заричам си следовна цел...
Свидетел в ляво е Балкана,
загърбил тъмния шинел.

Тъй, бавно гаснат светлините
и парят сънните очи...
А, като бисер под вълните,
примамна вечерта мълчи!

ДОБРО И ЗЛО

Животът е пътека непостлана,
осеяна в несрети и победи...
В зората някой радост вижда сбрана -
на тъмно други към успеха гледа.

В дърво цъфтящо там очи копнеят -
ненужна сянка го тълкуват други...

С приятелите щастието грее -
усамотен в парите сноб се губи.

Добро и зло, са братец и сестрица,
между земята и небе попътно
„с вода и огън“ карат воденица...

На дните сивотата ни отвеждат,
сърцата ни изпълват във надежда -
житейска, черно-бяла броеница.

ПРОЛЕТЕН ЗОВ

Пеят вън събудени капчуци,
зимата изпращат надалеч...
Птици пък със чудните си звуци
ни припомнят: пролет тук е веч!

Вгледай там, как цъфна вече дряна –
бялото кокиче как шепти...
Чуй и как игликата засмяна
те подканя – усмихни се ти!

Спри, зарей си погледа далечно
в гордите планински висини...
Сбират се потоци скоротечно,
да окъпят плодни равнини.

В цвят да блеснат скоро дървесата,
та пчели да сбират чист нектар...
Пролетта с Божествена позлата
вред да стане щедър господар!

Ти срещни я приласкан човече,
лей със нея радостната вест!
И за труд ръкави спретнал вече,
сред природата твори от днес!

ИСКАМ

с утрото ти да се будя град,
в сънливите ти улици да крача…
С детските игри да ме завръщаш млад –
за първата любов ми пращаш здрача!

Искам на часовника запял гласа
аз в делника ти тръпен, да дочувам…
Цялата си мощ в гърди да понеса,
та с труд отдаден, ти и днес добрувам!

Искам до Морената на храма стар,
поздрав да излея мил и красен –
„че прие ме, скъта в топлия хастар,
че в сърцето ми гориш, прекрасен“!

ЕВТИНИ ХОРА

ТАТЯНА НИКОЛОВА

ЕВТИНИ ХОРА

Евтини хора във евтини дрехи
пресичат шосето
в солидни доспехи.

Евтини мисли във евтин морал,
прахосани чувства
във крив сериал.

Вали по шосето, утеха събират
във евтини стомни
„живот“ да наливат.

26.07.2025

ВЯРА

Ако нещо значи,
щеше да те има,
нямаше да плаче,
няма да е зима.
Щеше да е лято
или пъстра есен,
щеше да е златно,
а в сърцето песен…

Ала тя прокапва,
по сълза отронва,
често даже вярва,
че ще я догониш.
Все те оправдава,
вярва, че я любиш,
ала теб те няма,
даже ти е чужда.

Ако нещо значи,
щяхте да сте двама,
нямаше да плаче
в лятната премяна.
Ала тя те чака,
в слънцето наднича..
И защо ли вярва
в обич безразлична …

31.07.2025

МОНОЛОЗИ

ТОДОР БИЛЧЕВ

ПОТЕКЛОТО НА КАМЪКА

Изритах камъче, ударих чаша
от сок, изхвърлена върху земята.
Стадата се завръщаха от паша.
Залезе слънцето. Изгря луната.

А камъчето почна да говори,
през сълзи свойта участ да споделя:
Аз бях скала и гордо из простора
мощта гранитна с Бога си споделях.

Общувах с бури, с мълнии и хора,
които искаха да ни превземат.
Но птичка, кацнала пред нас на бора
ни пееше, че има много време.

Скалите, казваше, са устойчиви
и трябва с времето да се сражават.
А хората са много приказливи.
Пък бурите реват и отминават.

Спокойствие ми вдъхна тази птичка.
А слънцето с усмивка ме погали.
В любовен блясък моята сестричка,
скалата, всичките скали подпали.

На влюбени скали ти светлината
дали си виждал колко силно грее?
И как на любовта им топлината
замръзнал ледник може да разпее.

И с тази ярка светлина в душата
към моята любов препуснах лудо.
Но мъничка за нея бе земята.
И вписаха ни във графата „чудо”.

Стоя аз тук сега, отломка дребна
от влюбена скала в планински хребет.
Аз, камъче за нищо непотребно,
изпаднало от гордия планински гребен.

Залязва слънцето. Стада заспиват.
А хората не спират да ме ритат.
Човекът щом щастлив е се опива.
Преди да хвърлиш камък, го попитай

Че в своя монолог ще каже всичко.
Дори това, което не било е.
Изхвърлен камък на дете прилича.
Със него от едно той потекло е.

НОБЕЛОВАТА ЗЕЛЕНА ВЕЙКА

в памет на Пенчо П. Славейков

Склонил главата си върху бастуна
на злия век от кървавата песен
и тъй до днеска неразбран останал,
сънуваш щастие, от цвят понесен.

Блажен, на острова стоиш замислен
за бъдещето в твоята родина.
Израсна ти дори за нея в „Мисъл”.
И любеше я даже от чужбина.

Но езерото спи. Цветята също.
Единствен Иво с Ралица са будни.
Те твоя Дух най-ласкаво прегръщат.
Забравата да тръгне се не чуди.

А разцъфтялата любов край Комо
сълза е чиста в погледа на Мара.
Макар далече, ти не си бездомен.
Брунате само е последна гара.

Приседнали на вечната си пейка
с любимия си татко, на площада,
днес букът беловлас зелена вейка
ти връчва – Нобеловата награда!

НОЩНА ЛЮБОВ

Изсъхнало дърво да бъде младо иска.
По дънера зелени болки се разлистват.
Но сухо е стеблото с клонките зелени.
Изсъхнала душа кой бодър дух ще вземе?

Угаснала любов желае да е млада.
Умира всяка истинска любов на клада.
С надежда връща се при страстното начало.
За другите любови времето е спряло.

Дали като дървото и човекът съхне?
Или е тленността в душата си премахнал?
Че съществува любовта във него още,
вперете погледа си във небето нощно.

ЗВЕЗДА В РАЗПЕРЕН ПОЛЕТ

На Иван Зартов
in memoriam

Изплита август по небето
дантели от рубинна прежда.
Пътувам тъжен към морето,
изгубен в празната надежда.

Една звезда, че си отиде
на вчерашния ден оттука.

Животът ли му се обиди?
Смъртта ли беше му сполука?

Не знам. Но вече днес го няма.
И празен съд сме ний без него.
Духът голям при нас е само.
Не може той да ни избяга.

Днес Богородица, Голяма,
без грях оттука е успяла
от тяло в Дух пак да остане
една, неразделима, цяла.

Дано и твоят Дух да бъде
тъй горд и вдъхновен и Горе.
Заветите ти да се сбъднат.
И няма на земята горест.

Почивай в мир, приятел верен.
И грей в небесните простори.
Криле във полет ти разперил
размахвай, все тъй непокорен.

15.08.2025 г. 6.23 ч. Успение Богородично

Гара Ястребово, пътувам с влак № БВ9621 за Варна, Синдел, Карнобат, Бургас, а след това с автобус до Поморие, за участие във фестивала-конкурс на Тома Троев, където печеля второ място.

Вчера, 14.08.2025 г., 12.35 ч., почина най-големият ми приятел Иван Зартов. Бог да го прости. Посвещавам и наградата на него.

ПЪТУВАНЕ ЖИВОТ

На Валери Станков –
с разбиране и приятелски поклон

Когато си отиде майка,
настава мрак и тежка мъка.
А бъдещето е незнайно.
Пък настоящето – разлъка.

Но бавно времето лекува.
За страдане човек се ражда.
А сигурно и да добрува.
Но само злото се обажда.

Затуй помни ти майка стара.
За нея говори, тъгувай.
Животът е самотна гара.
Но жив си, само щом пътуваш.

6.09.2025 г. 19.15 ч., Обретеник

ВЛЮБЕНИ ГАРВАНИ

Какво си ти, аз цял живот неспирно питам?
Дали си вдъхновение, тъга и болка?
Или пък дар си за душата неизмита,
пропускала за банята си вечно срока?

Едно безмълвие, във тишината скрито
на плачещите във листата пойни птици?
Изчерпало на добротата си лимита.
Попило в лястовица Йовковите жици.

На Ботев огнеструйната любов пламтяща?
На Вазов, в Банки скрил мълвата ѝ за нея?
На Дебелянов, влюбен в бащината къща?
На Яворов, в Поморие на Лора кея?

Пътуваш ти по пътища неземни, звездни.
Една измислица, реална във живота.
Самата цвете си, но и рушаща бездна,
човекът във която трябва да се кротне.

Един друг свят, при нас, защо ли, невъзможен.
Какво тук чувства за безчувствените значат?
Животът дяволски коварен е, безбожен.
Над труповете грозно гарваните грачат…

ПОВИТА В ОБЛАЦИ ТЪГАТА

И седем вече отлетяха, мамо.
А тебе все те няма. Все те няма.
В гръдта ми вечно ще блести звездата,
която ме дари със светлината.

Аз вечер още гледам те в небето
как галиш по душата мен, детето.
А денем със мотика във ръката,
със бяла кърпа, шеташ по полята.

Оставаш вечно тука все такава –
светица светеща до незабрава.
Не само майка нежна ти ми беше.
С дъха ти Бог в сърцето ми шептеше.

И още продължава да говори.
Със мене. Не със тебе само Горе.
Изрича: Майката е вечно жива.
Със облак бял тъгата ми повива.

18.11.2025 г. 5.55 ч., Русе

На 5.12.2025 г. се навършват седем години от смъртта на мама. Бог да я прости! – бел. авт.

МОЛИТВИ

ТОНИ ТЕЛЛАЛОВ

МОЖЕ ЛИ?

А помниш ли,
брояхме облаци в небето,
пчели ловяхме в цветовете на петуниите
и кораби строяхме –
страшилища на локвите зад блока…

Днес се мажем със боя,
замерваме се с камъни
и палим чучела,
подобни на телата ни…

Докато поемаш дъх,
преди да ме напсуваш пак,
може ли да ти покажа
една прекрасна жаба?

МОЛИТВА

благослови, Господи,
чорбицата, ракията и чесъна,
и ми прости, че тази нощ ще дезертирам,
и утре няма да се бия,
за кефа и за славата на царя,
и ако направиш, Господи, така,
че всеки прост войник да хвърли пушка,
и трябва царят да убива цар,
камъни ще дялам, Боже,
за да вдигна амфитеатър,
където всички да ги гледат
как се бият със бастуни,
замерват се със хапчета за кръвно
и нямат вече инсулин.

КОЗИ ПО СИПЕЯ

/по Й. Кръчмаров/

бързо съмва.
козите все така кръжат по сипея.
като разкривени от битките конници –
сенки насочили копия в изгрева.

бързо съмва.
вълните разбиват скалите.
скалите разкъсват морето.
лунатично въртят се козите.
мълния плисва в небето.

и въздига козите
между Бог и морето,
като птици със тъмни рога.

СПАСЯВАНЕ НА БЕДСТВЕН

за кратко искам да те имам –
колкото тъгата ми да свечериш.
после разруши стените
и с първия щурец тръгни,
а вторият – да ми посвири,
излегнат в твоите следи.
да свири докато очите
в звездите видят бляскав бръмбар
и аз, със скърцане в петите,
откъсна мъртвото и пак съм жив.
тогава в топче тор ще ти изпратя
семенце от конски кестен –
вест, че някъде далеч, в безкрая,
един човек престана да е бедствен.

ДЕФИЛЕ ОТ СТАРО ВРЕМЕ

сред жегата една жена по моста мина
и старата му гърбица след нея се потътри,
като вълна от Долната до Горната земя,
и като луна, с която птиците са пъстри.
пияните престанаха да фъфлят скуката,
терзията в чаршията подпря се на аршин,
отецът трижди се прекръсти
и тихо в пазвата си плю. амин!
като дим от дървено чибуче
протяжно чезнеше налятата снага.
опъна врат магарето на въглищаря
и в маранята тежко зарева.

ИЗБЛЕДНЯВАНЕ

като суха пъпна връв
виси въжето на камбана
и вятърът го пробва –
може ли да бъде бич.
стърчат комини
и зъбати зидове чертаят
пътя на старица с два бастуна.
една коза, с която се познават,
опипва с нос прахта след нея,
а слънцето натрупва върху тях
слоеве от жега и безвремие.
телата им бледнеят като обещание
направено във няколко минути траур.

КОН

Жестокото накуцване на коня
едва ли носи лични неуспехи

днес, когато във хармония
светът се управлява с недоверие.

Накуцва конят край бунището,
избягал от нащърбен циганин.
Какъв ли рицар е ездачът му
в галопните му ветровити сънища!?

Студено е и ясно утрото, и дебнат го
онези – консумирали живота му,
с тревожната увереност на гладния,
че могат да се радват на трупа му.

След удар с чук и срязана артерия
подритват прашните копита
в тръс към друго измерение,
където чакат вече еднорозите.

С нож оголват всеки прешлен,
със срез за всеки отработен час,
че дълго служил е, естествено,
да беше се родил пегас.

След час в ораната за семе угар
остават кръв и топли кости.
Над синора стърчи нагърчено
един самотен сух бодил.

ДРУГАТА РЕКА

реката, край която не съм бродил
и никога не съм се взирал в нейните мъгли.
реката, във която не съм плувал
и никога не съм пресичал, въпреки надигналата
се вода,
навярно носи кал и пясък,
носи гниещи легенди,
трупове на пренебрегнати мечти,
натам където аз съм тръгнал.

някой ден ще стигна до брега ѝ,
през наносите неживян живот ще мина
като остарял от глупост рицар,
пробягал ера подир ера
и стъпил върху здрава суха почва,
безброй огньове лагерни ще видя,
с мъже, които в пламъка се взират.

един от тях ще се изправи,
ще хвърли меча си и дрехите,
гербът си, перото и мастилото
и в огъня ще влезе гол и сам.
другарите му ще посочат
неговия безнадеждно празен пън
и свойски ще ми кажат: сядай!

ЩЕ ЧЕЗНЕ ЛУНАТА

ХРИСТИЛИЯ КУЛЕВА

Бели нощи,
повей на пролет.
Душата ми в ада разпната.

Вратата хлопна –
никой.
Виелица вънка вие.

Гледам
как капчица роса блести
преди да се отрони

Детелина
с четири листа.
Калинка щастието дири.

Есен е веч.
Танцуват вятър
и жълти листа.

Жълти хризантеми –
есенни слънца
в градината.

Зимата влачи
снежни вихрулки,
преспи дълбоки реди.

Искри летят
над буйни огньове.
Прошка се дава.

Йорданов ден –
звездичката на мама
ми намигна.

Капчукът монотонно
времето отмерва.
Пробуждане.

Ледено слънце
в клони заплетено.
Птичи стъпки в снега.

Магарешки тръни
с шапки от сняг –
самота.

Нова година –
фойерверки гърмят.
по снега – капки кръв.

Облак от прах
по пътя се стеле.
Конник препуска в галоп.

По стъклото на прозореца
дъжд барабани.
Мирише на пролет.

Разходка.
В косата ми –
пеперуда.

Семенцата на глухарчето
чертаят
пътеките на вятъра

Тази зима –
книжни снежинки.
Житцето плаче за влага.

Уморено паяче
мрежа плете.
Залез.

Фойерверки!
Новата година
пое щафетата

Хлопатари…
По баира стадо
крави пасат.

Целувката на Юда!
Предателството
живо е и днес.

Четири, три, две…
От пашкула пеперуда
Изхвърча.

Шарена дъга
над селото се протегна.
Идилия!

Ще посадя
борче в гората –
курбан, че оздравях.

Ъгълът – там
паяк страховете ми лови
в паяжината

Ягодова сладост,
аромат на лято.
Спомени в буркан…

Лятна утрин.
Кавгата на врабците
ме събужда.

Летен натюрморт.
На масата нарязана диня
и запотена халба бира.

Знойно лято.
Врабчета се къпят
в пепелака.

юли отстъпи на август –
ще се удължат ли сенките?

летен бриз –
в прозореца ми се люлеят
хиляди слънца

детенце
протяга ръчички –
слънцето иска да хване

лятна буря –
слънцето ми намига
от локвата

Златни житни поля.
През отворения прозорец –
дъх на лято.

Вятърът вее –
салкъмови сълзи
гората рони.

птици кръжат
в езерото облаци
се оглеждат

лавандулов аромат
лилаво ухание
красота

Кълвач изпраща
морзово послания.
Любимата морза не знае.

четирилистна детелина
с калинка върху нея –
двойно щастие

летен залез –
пътят през полето
с макове е очертан

ЛИЦЕ В ЛОКВА

Виждам лицето си
сред облаци в локвата.
Камъче падна
във водата и мигом
картината развали…

В гъстата гора
по криволичещата
пътека
гали раменете ми
следобедното слънце

Църква без икони…
Само в спомените
камбана ечи.
Тук само самотата
настойчиво се моли.

Плиска – разходка
в двора на кирилицата…
Докосвам буквите
между тях и ръцете ми
толкова много история

Жълти са листата
на брезата.
Зелени – само пипалата
на бръшляна,
изсмукващ нейния живот.

Извива гръб
старият каменен мост.
Над него само
свидни спомени прелитат.
Животът ми залязва…

Вятъра
в косата си приспивам.
Мечтите ми
с него ще изпратя
из света да се разлетят

Разходка нощем –
луна оцъклена
ме възхити.
Колко малко е нужно
на човек да е щастлив!

АПЕВА

Ще
чезне
луната
в гънките на
сиви облаци

ще
свири
вятърът
във клоните
оголени от
есента мъглива

ще
умре
листото
отронено
в красив пирует.

БЯЛО ЧУДО

ХРИСТИНА ВЪЧЕВА

РОДОПСКО МОМИЧЕ

Родопско бяло момиче, утринен бисер
към тебе тича и изпълва с гласа ти
бърда зелени, високи бърчини.
Снежни борики клони снижават,
слънчеви лъчи по тях остават.
С песен настъпва родопският ден,
с чанове и гайди - звездна украса
и още с косите ти ройнати
и разпилени,
като родопски потоци засмени!
Твоят свят с трепет се оглежда
и като бяло було се навежда
да види отде идеш,
та очите ти да зърне
и с вятъра, спуснал се
да те прегърне.
А ти, родопска бяла хубавице,
сравнима само с чиста утринна росица,
в реки и езера откривам
кроткия ти поглед,
който с багри и цветове говори...
Ала запееш ли,
Родопа спира своя дъх
и дарбата Орфеева се лее
в песен, нежно подредена,
как от цветя и песни
ставаш преродена.
И възнася се светът
с блясъка сребрист
и става нежен,
искрен, кротък,чист!

РИСУВАЙ МЕ С ОЧИ

С очите си ме нарисувай,
с ръцете превърни плътта ми
в плам,
да съм икона или нестинарка,
по пътища кръвта ми да изгаря.
Да ме вълнува твоя свят,
да бъде сън живота ми
със теб.
И в този град от слънце
заблестял,
да натежи от песен,
светла като наниз.
В чешмите на родопски
майстори е моята сянка,
струи сърцето ми от светлина.
От себе си ли давам,
ставам по-богата
и всеки ме дарява щедро
с най-добрата топлина.
Като разсипана жарава
обичта гори,
затуй ти казвам: рисувай ме,
рисувай ме с очи!

ДУШАТА НА ПОЕТА

Душата на поета
от болка и от рани натежала,
пристъпва плахо в светлината.
Ранена от безверие
изплаква сълзи в утринна роса,
изгрява в изгреви от злато.
Душата на поета – молитва носи
за пророчество,
тя арфа многострунна е,
събужда красотата със нежни пръсти,
понякога флиртува с тишината,
на слънцето разказва приказки.
Душата на поета – звезда
от Космоса дошла,
към светлината порив необятен е,
надежда светла в пътя ни далечен,
горда, пее и танцува!

БЯЛА СВЕТЛИНА

Под сламените шапки на брега
зефирът с твоите ръце ме гали,
пулсира тишината – малко птиче,
сгушило крила
във сянката на залива щастлив.
Потъвам в синьото око на Посейдон,
прегръдката му – огнен мъж ме пали.
Разцъфвам цяла – във изгреви
до бяло нажежени...
И корабите стари от брега
във благослов разказват
приказки за смутни времена
с пиратски ветрове
и хубавици – чуждоземни,
откраднати в незнайни дни и часове...
И присяда, заслушан
в пазвите на вечерта,
вятърът с палмови пръсти...
Но ако загубиш пътя си към мен,

повикай ме, звездите ще запаля:
аз съм твоето влюбено звездно небе,
в душата ми съзвездия танцуват
и възкръсвам – бяла светлина
в очите ти!

РАЗДЯЛА

Вятърът рани морето
и вълните разгневени
копия кръстосват.
Скърца пясъка самотно
и забравени скалите
плачат...
Горчива ли е истината,
щом трябва някой да си иде?
Щом устните горчиво парят
и натежават лодките пробити...
И само в мен, дълбоко в мене
очакването като чайка писва.
Небето ниже свойта огърлица,
разплакани рибари се прощават
и залезът – червена птица,
във мен като целувка пари...

СЕПТЕМВРИ

Септември свири
с лъка на Вивалди,
отлитат птиците на юг.
Разсърден вятърът
с брезите спори,
смокини тъмни
моите устни сладят.
На дюли въздуха ухае,
приготвя мама
слънчев мед,
по устните ми лепне дюлева
позлата,
във бъчви дъбови
танцува гроздов сок…
Ще прекипи,
ще стане виното
с карминен цвят,
лозници благосклонно
го дариха…
Разтварят птиците криле
за бяг
и свободата като полет нежен
във слънчев лъч танцува и играе.

ДА ДОЙДЕ ПОЩАДАТА

ЦВЕТЕЛИНА МАНОВА

You must have chaos within you
To give birth to a dancing star.
Nietzsche

ЕЛА ДА ПОВЪРВИМ НАНИКЪДЕ

Ела
да повървим
наникъде
насам
натам
но все едно

и всичко онуй що е било
и всичко онуй дето ще бъде

да става прах
да става прах
да става прах

и от прахта

да стане път
да стане път
да стане път

ЧЕРНИ ДУПКИ И МЕЖДУЗВЕЗДЕН ПРАХ

Заклевам те –
не доближавай
аз идвам от небето
и някой ден ще стана
на небе
на черни дупки
и на междузвезден
прах

Затуй не питай повече
защо очите ми са в плен
на черното
защо не умея
да прегръщам
светлината

Не доближавай
мен може да ме гали
само някой
с пречупена
от бурите
душа

ДА ДОЙДЕ ПОЩАДАТА

Да дойде пощадата
да развее знамената си
да ми припомни
че моето име не е Подчинение
и че пътят ми е бил хвърлен на път

Да дойде удара
който ще събуди бурята ми
от унищожението на света
да създам най-красивите си цветя

Да дойде ножа
който ще посече тръните
които задушиха устата ми
когато виках за пощадата

И никой
никога
не идваше

ПОСЛЕДНИЯТ ВЛАК

Аз трябва
да се изправя
да събера перата си
да ги пришия
към пречупените си криле

Да не лежа повече
на тези релси
на тази гара
където вече даже и лястовиците
отказват да свиват гнезда

В очакване нещо да ме погали
нещо да ме удари
нещо да ме прегази

Успокояващо е да осъзная
че занапред нищо вече
няма да ме разтърсва
нищо вече няма да ме опиянява
няма да ме разпилява
да раздира нощите ми
с писъците си

Успокояващо е да знам че
времето е спряло
отминал е вече
последният влак

САТИРИЧНА ПОЕЗИЯ

БОДЛИВИ СТРОФИ

КИРИЛ НАЗЪРОВ

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Навярно забелязали сте
този феномен:
по грешната Земя голяма
на всичко вече има Ден.
Единствен Политикът
Ден си няма.
Не съм политикофоб,
ни политикофил,
на всичките – каил!
Обаче
навярно забелязали сте
и това, че
Политикът и Лъжецът,
дето се вика,
са си лика-прилика.
Даже
шоуменът Халваджиян
ще каже,
под мустак засмян:
-Да бе, да,
те си приличат, за беда,
като две капчици вода! –
При такова положение,
при такава лика и прилика,
имам предложение:
Първи април
да е и ден на Политѝка!

01.04.2025 г.

СЛЯПОТО ДОВЕРИЕ

Приятел верен имате, нали?
Ала дали е истински, дали?
И аз приятел имах пръв,
поне ме уверяваше, че е такъв.
За него правех невъзможното дори.
А той за нещо все ме молеше –
услуга, подпомагане, пари…
Възторжено говореше,
глаголеше:
„За тебе, братко, всичко дал бих!
За тебе даже кръв пролял бих!...

И нивга не ламтял бих
за никакви печалби!“
Аз истински му вярвах сляпо
до случката, в която
непредпазливо сгазих лука
и сполетя ме злополука.
Тогава, нейсе, ща-не ща,
за помощ на вратата му почуках,
почуках и повторих…
Бе у дома,
ама
не ми отвори своята врата?!
Но моите очи отвори!

ТИКВА И ПРАСЕ

/ясна басня/

От памтивека
и в срета, и в несрета
отглеждаме си тикви и прасета.
Е, има ги и днес –
познавате ги де, онез…

Те уж са си приятели,
уж – врагове…,
ала живеят си добре
през времената нови.

Прасето все…
все нещо рови
и уж трева пасе,
прасето му с прасе,
но чувал си го ти
самодоволно да грухти:
„И днес ще се сдобия
с поредната помия!
Ако такава
от никъде не се задава,
тогава
ще я забъркам сам
или пък ще ми я сервира
самият наш имам!
Най-важно е,
че аз не се нервирам!“

А тиквата…,
ти чувал си я как възкликва тя:
„Брейй… всичко е зависимо от мен,
освен…
един със име песнопойно.

Но… спокойно!
Така живуркат тези феномени –
прасе и тиква угоени,
/като че ли преяждат/.
Според условията
се нагаждат….

А хората на всичко свикват.
Но тиквата,
нали си е същинска
тиква свинска,
прасето я изяжда!…
Ала било е тъй отколе:
за Коледа
прасето
някой си ще го заколе, да!

Логичният въпрос възниква –
кое създава по-голямата беда:
прасе ли или тиква?

И с тях ли ще битуваме всегда?

13.07.2025

Визуална интерпретация: Microsoft Copilot

ЕПИГРАМИ

**КАКВОТО ПОСЕЕШ
ТОВА ЩЕ ВЪРШЕЕШ!**

Като че ли
така се обърка
всичко в държавата,
че трудно ще се отдели
зърното от плявата!

УРОК ЗА ДИАЛОГ

Почнат ли да делят келепир,
между партиите няма мир.

МЪДРОСТ

По земята ни измъчена
древна мъдрост още броди:
от когото музиката е поръчана,
той хорото води!

ПОЕЗИЯ ЗА ДЕЦА

ПРИКАЗНИЯТ ГРАД ГОРА

КИРИЛ НАЗЪРОВ

ДЕТСКАТА РАДОСТ В ГОРАТА ИЗВИРА

Пъстрее гората –
вълшебна отколе,
очаква децата
и есен, и лято,
и зима, и пролет.

В гората безкрайна
таят се, деца,
незнайни и знайни
прекрасни, омайни
безброй чудеса.

Сърничката плаха
потропва с копита,
за поздрав ви маха
и птица с крилата
от клонка извита…

Личат из ровинки
еленови стъпки,
блестят боровинки,
алеят малинки,
белеят се гъбки…

Цветенца красиви
и ягоди диви
подобно звезди
изгряват свенливи
край бистри води.

В гората вървете
без страх и умора,
че те – зверовете,
че те – враговете
се плашат от хора.

Ухае на сладост,
подухва зефира…
И детската радост,
и вечната младост
в гората извират!

ПЕСНИ ЗА ВСИЧКИ

Заран грейне ли зората,
радостта ми е голяма.
На разходка из гората
тръгваме със мама двама.

-Слушай славеите, мамо,
колко сладко пеят само!
За кого ли пеят те?
-Пеят те за теб, дете!

-Пейте, славеи любими,
пейте сладкопойни птички!
Вредом по света да има
песни прелестни за всички!

ГАТАНКА

Денем, вечер, призори
ще го чуеш из гори…
Не е знатен хубавец,
но е най-добър певец!
-Отгатни, за смях не ставай?
-Птичката се казва /С…/!

ЧИЧОПЕЙ

Цвета на главата все ми пей:
- Тате, улови ми чичопей!
Сутрин-вечер сладко да ми пее,
с чичопей се весело живее!

Колко труд се иска:
скрих капана
сред гората близка
и го хванах!
Цветето от радост като писна!
Настани го в клетка писана.
Но затворен в нея
спря да пее Чичопеят.
Не помогнаха молби цял ден…
Но на Цвета туй помогна, тя разбра:
Чичопей не пее щом е в плен
и далече от любимата гора!
Щом го пусна тя,
Птичето далече отлетя
и запя…

ОРЕЛ

В простора синкав се издигаш,
в широки кръгове се реешь.
Дори до облаците стигаш,
от ярките лъчи сребреешь.
А привечер, летецо смел,
ти пак се спускаш в планината.
Мечтая като теб, орел,
да покорявам висината!

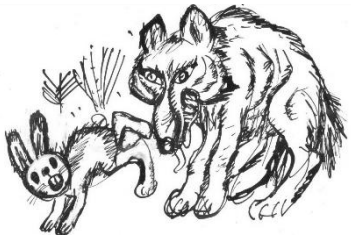
ГАТАНКА

На риба той прилича,
но вода не го привлича,
не диша със хриле.
Лети високо със криле
над балкан, море, поле…?

/теломаС/

В ГОРАТА ИМА И ЗЛОДЕИ

В приказния горски град
броди страшен звяр зъбат.
Зъби трака, вредом тича…
Вълк свиреп се той нарича.
-Ауууу – страхотно вие!
Но не се плашете вие!
Вярно, има зло сърце,
все му се яде месце,
ала ще яде тояга,
ако вдън гори не бяга!

ПРОЗА

БЕЗ ДАВНОСТ

БУНТ И РЕВОЛЮЦИЯ

АЛБЕР КАМЮ

07.11.1913 – 04.01.1960

По принцип революцията убива Бога в лицето на неговия наместник. А революцията на XX век убива всичко, което е оцеляло, за да освети историческия нихилизъм. Каквито и да са пътищата на този нихилизъм, веднъж укрепил се, той въздига храм на Цезар. Да избираш историята и само нея, означава да се изказваш в полза на нихилизма и против уроците на бунта.

Онези, които рискуват да се потопят в историята заради ирационалното, твърдейки, че тя е лишена от смисъл, откриват у нея робството и терора, света на концлагерите, Сибир. Тези, които си блъскат главата над нея и проповядват абсолютен рационализъм, намират същото робство и терор, същата лагерна система. Фашизмът се надяваше да предизвика пришествието на ницшеанския свръхчовек.

И разбра, че ако Бог съществува, той може да бъде всичко, но най-много – властелин на смъртта. Ако човек иска да стане Бог, длъжен е да отнеме правото на живот и смърт на другите. Но ако се превърне в обикновен доставчик на трупове ще бъде не Бог, а получовек, гнусен слуга на смъртта. Рационалистичната революция на свой ред се стреми да реализира предсказаното от Маркс за тоталния човек… Би било несправедливо да отъждествяваме целите на фашизма с руския комунизъм.

Фашизмът предполага възхвала на палача от същия палач, т.е. самовъзхвала! Комунизмът е още по-драматичен: при него жертвите трябва да възхваляват своите палачи. Фашизмът, както и комунизмът, никога не са се стремили да освободят човечеството изцяло, тяхната цел е освобождението на едни за сметка на други. Изхождайки от своите „велики принципи“, комунизмът се стреми към освобождението на всички чрез всеобщо и „временно“ заробване.

Наистина, не можеш да отречеш „величието“ на неговите идеи! Но напълно справедливо е да отъждествяваш техните средства /на фашизма и комунизма/.

Политическият си цинизъм те черпят само от един извор – моралния нихилизъм! Всичко ставаше така: сякаш потомците на Щирнер и Нечаев служеха на Каляев и Прюдон. А днес нихилистите се готвят да седнат на трона.

Мислите, които претендират да ръководят нашия свят в името на революцията, всъщност осъществиха идеологията на съглашателството, а не на бунта. Ето защо нашето време е епохата на техниката на унищожението – явно и тайно. Веднъж поддала се на нихилизма, революцията се отрече от своите бунтарски корени. Възненавидял смъртта и бога на смъртта, отчаян, че не ще постигне безсмъртието, човек пожела да се освободи от всичко земно…

Съвременната революция, каквато и да е по характер тя, отрича всяка изконна ценност, а самата тя се счита да нещо велико, за ценностно съждение. Чрез нея човек желае да властва над света. Както желаят това и някои държави-империи. Например, Русия. Но защо, след като всичко на този свят е безсмислено? Унищожението на човека е само начин за утвърждаването му.

Терорът и концлагерът са крайни средства, към които прибягва в стремежа си да се избави от самотата. Стремежът към единство трябва да се реализира ако не другаде, поне в… общия гроб. Хората се убиват в името на отрицанието на смъртта, в името на всеобщото безсмъртие. Но заедно с това доказват, че не могат един без друг, че трябва непременно да утолят своята жажда, своята ужасяваща жажда за братство. *„Всяка твар се нуждае от радост, ако я няма, се нуждае от друга твар“*. И тогава започват да се стремят към властта, онези, които не приемат страданията на битието и смъртта. „Самотата е власт“, писа някога Маркиз дьо Сад. Хилядите самотници, които властват, се нуждаят от хиляди други хора, защото властта на едни се крепи върху страданията на други. Но нихилизмът се стреми към битието и това е достатъчно, за да се превърне светът в пустиня. Европа, родината на хуманизма, е вече родина на безчовечността и омразата. Това е нашата действителност –

имаме ли право да се отречем сега от нея? Ако нашата история е нашият ад – трябва ли да се извръщаме от нея?

Мисля, че не бива да затваряме очи пред този кошмар, а да поемем отговорността за него, да преодолеем онези, които го предизвикват. Този магарешки бодил може да поникне само върху почва, пълна с беззакония. В заключителния етап на схватката, в която влезе нашата епоха, враговете остават враждуващи братя. Дори да ги уличим в заблужденията им, не можем да изпитваме към тях презрение или ненавист: бедствията са вече наша обща родина, нашата обетована земя. Трябва да се откажем от стремежа към мир и покой – това е равносилно да оправдаем беззаконието.

Привикналите да оплакват миналите щастливи времена, няма да успеят да скрият истинските си цели: не към премахване на нищетата се стремят те, а към това да й запушат устата. Да бъде благословено нашето време, в което нищетата ще изпие своята чаша и няма да даде покой и сън на ситите! Още Жозеф дьо Местр говореше за *“ужасната проповед, която революцията чете на кралете“.*

С повече страст тя чете тази проповед на днешните управници. Във всяка дума и във всяко дело дори престъпното, се таят кълновете на новите ценности, които трябва да открием и представим на света. Бъдещето е непредсказуемо: очакваното възраждане може и да не настъпи. Но дори да е лъжлива и престъпна диалектиката на историята, светът, поддал се на фалшивата идея, може да се реализира и чрез престъплението. Но за нас тази отстъпка съвсем не е приемлива: ние предпочитаме истинското възраждане.

Намираме се пред избор: да се възродим или да умрем. Противоречивостта на бунта стигна до своя предел, до самоотрицанието. Бунтът трябва или да загине със света, в който се е родил, или да остане верен на себе си, а заедно с това и на новия порив на силите. Преди да продължим трябва да изясним това противоречие. Нашите екзистенциалисти /в този момент също под властта на историзма и неговите противоречия/ дават едно не особено подходящо определение: „революцията била прогрес по отношението към бунта“, а „бунтовникът не бил революционер“! Но всъщност тези противоречия са по-конкретни. Всеки революционер е и бунтовник в крайна сметка, а ако не е такъв, се превръща в чиновник или полицай, т.е. в противник на бунта. Но истинският бунтовник в крайна сметка неизменно се опълчва срещу революцията. Така че за прогрес тук не може да се говори: двата аспекта съществуват едновременно, а противоречията между тях нарастват като лавина. И всеки революционер става или потисник или еретик. В тази чиста историческа вселена, която си избрахме, бунтът и революцията са пред една дилема: полицейския участък или лудницата! На това нито историята е напълно безплодна. Не е извор на ценности или на нихилизъм. Но трябва ли да се създават извън исторически ценности в царството на вечната мисъл? Би било равносилно на оправдание на историческата несправедливост и човешката нищета. Клеветата в този свят води към определението на Ницше за нихилизма.

Абсолютната революция предполага и абсолютна податливост на човешката природа, възможността за свеждането на човека до проста историческа сила.

А бунтът е протест на човека срещу превръщането му във вещ. Бунтът е утвърждаване на общата за всички хора природа, неподвластна на света на силата. Историята, разбира се, има предел – в този смисъл революционерите са прави. Но разбунтуваният човек на свой ред установява някакъв предел в историята. На този предел се заражда предвестието на новата ценност.

Днешната цезарова революция безпощадно воюва с това предвестие, тъй като той отбелязва нейния разгром и безплодността на принципите ѝ. През 1950 година съдбата на света вече не се решава, както считат някои, в сблъсъка между буржоазния и революционния модел. Техният край е еднакъв. Решава се съдбата между силите на бунта и силите на цезарова революция. Подпомогната от своята полиция, съдилища и чистки, възтържествувалата революция се опитва да докаже, че човешката природа в действителност не съществува. Усмиреният бунт, със своите противоречия, страдания и безкрайни поражения и гордост, се стреми да обогати тази природа с болка и надежда.

„Аз се бунтувам, следователно съществувам“, казваше робът. Метафизичният бунт промени тази формула в: „Аз се бунтувам, следователно съм сам“. Според тази формула живеем днес, няма съмнение. Но ако се чувстваме сами под небето, ако сме обречени на смърт, можем ли да твърдим, че наистина съществуваме? Като си зададе този въпрос, метафизичният бунт се опита да си създаде битие. След което чисто историческите мислители се опитаха да твърдят, че битието е равнозначно на деянието. „Ние не съществуваме, твърдяха те, но сме длъжни да съществуваме каквото и да стане“. Нашата революция е опит за завоюване на ново битие чрез деяние неподвластно на моралните норми. Ето защо тази революция се обрече на битие заради историята. Битие в условията на терора. От нейна гледна точка човек не струва нищо! Тъкмо тогава е бил преодолян и последния предел . Бунтът отначало бил предаден, после логически унищожен… Бунтът е отказ от една част от битието в името на друга, която той превъзнася. И колкото повече я превъзнася, толкова по- непримирим е отказът…

Бунтът претендира за единство, историческата революция – за тоталност. Бунтът изхожда от относителното отрицание, революцията – от абсолютното отрицание. Бунтът е съзидателен, революцията – нихилистична. Бунтът е призван да съзидава заради Битието, а революцията – заради отрицанието… „Подчинявайте се!“, говорил на своите поданици Фридрих Велики. А когато умирал, казал: „Уморих се да управлявам роби“. За да избегне абсурдната съдба, да се върне към творческите извори на бунта, революцията трябва да се отрече от своите принципи, от нихилизма, от чисто историческите ценности. Тя не може да бъде съзидателно начало, ако не се подчини на известни закони – морални или метафизични, годни да уравновесят бълнуванията на историята. Презрението на революцията към лицемерния морал на обществото днес е напълно оправдано. Но нейното безумие е именно в презрението на морала. На истинския морал. В изворите й, в дълбоките й стремления се таят правила, които могат да бъдат нейното ръководство за действие.

Превод от френски Огнян Стамболиев

ИЗ „ПРЕВРАТЪТ“

ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ

1850 – 02.09.1889

Две думи предисловие или встъпление – както щете го наречете. Превратът в Княжеството през 1881 г. е ничтожно събитие, запечатано с позор, с подлост и продажност, върху които печати блещи 27 април и 1 юли.

Да, тая страница от новия български самостоятелен живот е едно пятно. В тоя преврат няма херои, там няма нищо славно, та затова и историята на тоя преврат не била интересна, не трябвало да й се дава гласност, говорят и разсъждават някои от нашите симпатични и нови деятели. Съгласни.

Съгласни сме с тие заключения, но само поначало; а всъщност, т.е. като какъв урок би се дал на младото и бъдещо поколение от историята на тоя преврат, това е съвършено друг въпрос.

Ние поддържаме това мнение и начало в съдбините на народите, че стотина пъти повече тряба да бъдат разширени и разгласени ония дела, които са запечатани с позор. Ние казваме, т.е. нашето мнение е, че на пазара пред хората тряба да изнасяме не само добрите личности, министри, директори, обществени деятели, вестникари, депутати и пр., но и техните тъмни действия е нужно да не криеме, и лошите им действия трябва да критикуваме. Само в подобен случай има успех, само по тоя начин ще се достигнат един ден да бъдат отделени трицте от брашното; само с това божествено оръжие — публичното неподкупено слово, най-святото и силно оръжие на народите — ще настане оня блажен ден, когато ще бъдат свикани слабите и угнетените да завземат своето първобитно положение, определено от самата природа, да възтържествуват над своите тирани, да смъкнат тяхната лъжлива маска, която била уж божествена, да бъдат господари сами на себе си.

* А ако тие мерки са биле необходими помежду другите народи, които се считат ръководители на деветнадесетия век, които се гордеят, че са притисвали по няколко пъти вратовете на своите богоизбрани тирани, които са лели кръв не за кръст и вяра, не за папски чехъл, не за черните очи на тая или оная герцогиня, но за своята свобода и

човешко право; ако това оръжие е успяло да състави обществено мнение, което удря дамга всекиму според неговите дела, то ние имаме най-голяма нужда от ослепителните лучи на гласността, у нас особено тряба да бъде отбележено с ясни и определителни думи качествата и стремленията на секи виден член на обществото, който се бърка в народообществените работи.

Ние мислиме и разсъждаваме, ние сме с понятията и идеите, които са вълнували и занимавали народите по други земи преди много стотини години.

* Най-напред у нас няма общо публично мнение, не може да се направи разлика между честността и подлостта, между искреността и мезехорника, между крадеца на народната пара и истинския патриот.

* Сичко това добро, ясно и понятно, но що говори тълпата при сичките крясъци на вестниците? Заплю ли тя в лицето новите тирани, след като излязоха вече на бял свят делата им? Нападна ли разкошните палати на тие тирани, палати, съградени от пота на тая тълпа? Поиска ли тя отчет за „Историческата задача“? Не, и хиляди пъти не.

* Ужасно! Пази боже от робска тълпа, тежко и горко на такъв народ, който биде като стадо, който има търпение повече от волското.

* У нас не са дипломати само министрите и други род държавници. У нас секи разбира от висшата политика.

За човеческо достойнство, за народна гордост, за собствено самосъхранение не питайте; тях ги няма помежду ни. Но за политика, хем от висшата – синца знаеме и разбираме.

* Не дай боже пък тяхна милост да се повикат от руския консул, който да ги почерпи по един московски чай! Тя е вече свършена. Аз не зная защо независимите уж две български страни се наричат «Княжество България» и «Южна България» (И. Румелия)? Това не е право. Тие честити страни трябва да се нарекат «Консулски държави» или пък, за да бъде по-определено, така: Княжество България да се промени на «Княжество Хитрово», а Източна Румелия – Област Сорокин“. От сичките други консули (руски) поменатите двама кючук дипломати са решавали съдбата на България най-нахално. Тие не я управляваха само политически, тие ръководеха: литература, журналистика, обществено мнение, черковните работи, чувствата на населението, учебното дело, полицейската наблюдателност и пр.

* Конституция, свобода на печата, свобода на събранията се разбират само от няколко единици, а за останалите, т.е. за народа, тия са Централна Африка още. Те ще бъдат разбрани само тогава, когато българи пак българи захванат да бесят, когато държавната глава, който е станал причина да се спре конституцията и да се обесят няколко души, изскочи от палатите си по бели гащи и по геджелик.

* Изборите за Великото свищовско събрание бяха назначени за 14 юни. Нямаше никакво съмнение, че тие бяха осигурени вече, хората ги чакаха на пръсти. Тие щяха да бъдат ония, които е посочил княжеският комисар, които бяха изпитани и калени вече за сподвижници в бъдещото престъпление в Свищов. В секи случай, но избори трябаше да станат, нужно бе да се събере тълпата само за очи, само да извика по един път ура, па да си отиде спокойна, да си мисли, че е изпълнила своя граждански дълг. Престъпниците, макар и да бяха силни, макар че сичко да им беше в ръката, но сé трябаше да умият своето пятно чрез едно пиянско поне ура, което тие щяха да нарекат „народна воля“. И така, изборите щяха да станат на 14 и 21 юни. Каква агитация и борба е имало от страна на либералите, то секи е в състояние да си въобрази от казаното дотука в тая ми книга. Либерал по онова време значеше нещо много престъпно; то беше равносилно с какво да кажа? С думата комита в турско време. Оня, който знаеше, че е познат за либерал, едва ли беше спокоен, когато минуваше през многолюдните улици. Той се озърташе на четири страни, да не го напсува някоя шпионствующа пияница, да не би да извика някой култуклия жандарин: „Той агитира!“ Престъпниците от 1 юли така бяха уверили невежествената тълпа, щото тя се чудеше и маеше глупаво, „Как са се търпели досега тие опасни хора либерали?“ Единствената сериозна агитация беше възванието на водителите от либералната партия: Славейков, Цанков, Каравелов и Сукнарові, което тие издадоха към българските избиратели.

„Превратът“, Захарий Стоянов, 1886 г.

КОМУНИЗМЪТ Е ЗАТВОР

ЙОН ДЕЗИДЕРИУ СЪРБУ

ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

Из „Дневникът на един журналист без дневник”

Аз съм толкова сам, толкова далече от хората и изолиран от света, че съвсем не е изключено всичко, което мисля и сънувам, да е колкото фалшиво, толкова и истинско.

***

Трябва да се предположи, че революцията е нещо повече от смяната на един политически режим или на един обществен строй. Мисля, че става дума за промяна в околната среда, климата, разместване на магнитните полюси, настъпление или отстъпление на ледниците.

***

Моят дядо вярваше, че някога с една част от човечеството е бил направен експеримент – била е изсипана (от кого и с какво право?) в гигантския Атанор (съд, използван от алхимиците) и тази част е останала вътре и е била затисната в него.

Докато един ден (ден на откровението!) не се появи един нов Фауст и не повдигне капака на Атанор. Тогава е напълно възможно вместо човекът от нов вид пред нас да се появи нещо ангелоподобно (а може би и демонично!), едно философско чудовище. Кой знае?... Човекът е мярка (и не е!) за всички неща.

***

Когато лошото се сменя от още полошо, последствията са такива: всичко лошо се превръща в обикновено, става закон или принцип (на войната или мира). Властелинът убива цялото семейство на своя предшественик, издига своя род и започва да обира своите сънародници. От всички страни започват да прииждат варвари – диви и гладни! – и те са премного и безпощадни.

***

Жаждата за власт, жаждата да употребиш власт, жаждата да удържиш властта на всяка цена! (Няма възможност да се върнеш към властта, да промениш решението, което веднъж си взел, можеш само да паднеш от високо и да си строшиш врата.)

***

През целия си живот аз не съм срещал (дори сред днешните пенсионери, бивши партийни активисти) поне един, който да се е разкаял за своите грешки. У тези хора няма нито жал, нито любов към себеподобните, към народа. Вместо това – само хули и нападки към честните хора.

***

Емоционална загуба на паметта. „Ех – въздъхват те, - нима в наше време беше възможно това?“ Епохата на Георге Георгиу Деж и на съветските му покровители сега им се привижда обградена с ореола на изобилието – хляб, масло, месо, ред и дисциплина. Ако утре пристигнат с „освободителна мисия“ съветските танкове, те първи ще ги посрещнат с цветя...

***

Колко много общо откривам между средновековната религия и днешната политика, между монашеските ордени и партийните активисти и догматици!

И си казвам: докато свят светува, борбата между бедните и богатите ще продължава, защото човекът е звяр и макар да може да размишлява и философства, макар да има религия, той, при всички тези „научни“ и „теологически“ аргументи, е способен да убива, да пали, да руши...

***

Сега, в края на този нещастен XX век, стана ясно – дори когато говорим за най-„закритите“ диктатури, – че всяка абсолютна власт в условията на полицейски надзор, осъществяван от съвременната техника, автоматично води към престъпление и робство. Аз съм направо удивен от дяволското равнодушие на великите диктатори по отношение на човешките жертви. Мусолини казвал на своите генерали, когато се готвел да влезе във Франция: „Достатъчни са ми само 10 000 мъртви“. А Хитлер с гордост заявил през 1941 година, че победите му до този момент са му стрували много малко, някакви си 300 000 убити германски войници...

***

Всеки диктатор се превръща един ден в неосъзнат палач. Той е твърдо уверен, че

ТОЙ, единствено ТОЙ, стои зад тези жертви. През Средновековието считали дявола за маг, за философ, а в наше време той е класикът на марксизма, който ни обучава как да стигнем до тоталната диктатура, която ще ни донесе щастие и светло бъдеще...

***

Спомням си как ме разтърси твърдението, че: „Онези, които започват войната, най-често я губят.“ Защо германците не обърнаха внимание на тази истина? Те започнаха и първата и втората световна война, загубиха и двете. („Който вдигне нож, от нож умира!“)

***

Питам се: може ли да се приложи този морален закон, осигуряващ победата на онзи, когото нападат, а не на нападателя, приложим ли е той в условията на т.нар. класова борба?

***

Ние, в Румъния на Чаушеску, заедно очакваме амнистия или помилване. Ако Другарят Вожд благоволи... Бягството от нашата страна е изключено. Комунизмът е затвор.

***

През своя живот видях толкова много диктатури (Антонеску, Хитлер, Сталин, Георгиу Деж, Хрушчов, Брежнев, Чаушеску), че мисля, че имам право да изложа някои свои идеи, вместо завещание или молба за оставка – идеи от своята класа, етика, век, живот...

***

Всички диктатури, дори и най-малките, в същността си са империалистически или комунистически: те не се задоволяват само с управлението, армията, вътрешните и външните работи, финансите, а искат непременно да командват и образованието, културата, децата и предците, да въведат свой ред в историята, на Небето, да влязат във всяко индивидуално съзнание, във всяка душа...

Подбор и превод от румънски:
Огнян Стамболиев

ПРЕСЕЛЕНИЕ В РУСИЯ

ГЕОРГИ С. РАКОВСКИ

Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите – откъси

„Руското правителство, кое досега лъстеше нашите добродушни българи със сякакви лукави и лъжовни обещания, днес вече открива булото си и явно показва убийствената и злобната си политика към тях. То е наумило и труди се с всичките лукави и безчестни средства да разори и опустоши милото ни Отечество България и да уникакви нашата народност, самото нам скъпоценно и свято наследие!

Руското правителство с предателски начин е успяло да издействува ферман от Портата, в който му се допуща да преселва българите в своите омразни пустини. От него подкупени безчувствени някои си българи скитат се по бедна България и мамят простодушнаго народа да се пресели в Русия, като му правят много лъжовни и мечтани обещания!

ПРѢСЕЛѢНИЕ ВЪ РУСИЯ
или
РУСКА-ТА УБИЙСТВЕННА ПОЛИТИКА ЗА БЪЛГАРЫ-ТЫ.
отъ
Г. С. Раковскій.
(Съ предисловие отъ З. Стояновъ).
Издание на в. „Независимость“.
СОФИЯ
Скоро-печатница на К. Т. Кушлевъ.
1886.

фототипното издание от 1886 г. с предговор на Захарий Стоянов

Във видинската бедна област тия народоубийци са успели да придумат и измамят много челяди и във Видин се е отворила

явна канцелария, де ходят тия окаяни Българе да се записват за преселение в Русия, като им дават и нещо си пари да ги заловят по-добре и като ги заплашват лъжовно чрез подкупниците си и от страна уж на турското правителство, че ако не се преселят в Русия, щат ги пресели после насила в Азия. Лъжа лукава! Само да измамят простого народа да се пресели.

Длъжност свята към милото ни Отечество налага ни да открием простодушному народу какво нещо е тая Русия и нейното мъчителско монголско правителство, и какви вечни мъки ги чакат, ако са тия излъжат и идат да влязат в нейните железни нокти. Но преди да дойдем на този предмет, нужда е да покажем вкратце нашим братьям какви неприятелски сношения е имала още от стари времена с наши праотци и как тя сякога старала да ги завладей, какви же злини им нанесла досега за награда и що са тия кръстили и първите начала образования й дали.

Послушайте, братя Българе, а особено вие от Видинска област!

Русите са били един най-див и най-варварски народ, както са си и досега останали такива в най-голямата си част. Българите са ги най-напред покръстили, дали са им писменост, Свещеното писание и първото образование. Това е познато беки от целия свят и техните учени го признават. Но какво благодарение са отдали тия на българите за това благодеяние! Ето: Разорили и завладели Волжското им пространство и порусили досущ тамошните българи, като им наложили насила езика си.

До времето Великаго Симеона, Царя Български, южните страни на Русия, които днес назовават Малорусия, са били населени от българи, съставяли са част от Българското обширно царство, но и тия са паднали в руските мъчителски ръце и днес са досущ порусени. Освен историята, коя свидетелствува, техният език, песни и обичаи са още живи доказателства за това. Те още не приемат да се назовават и руси!

Руското царство още от времето на княза им Светослава (969-976) е почнало да се усилва и да напада явно на българите. Той, Светослав, като го бяха наели със заплата Българете да дойде да им помогне против византийците и против царя им Петра, Симеонова сина, защото той, руският княз Светослав, щом влезе в България, почна да плени и да граби и поиска му се даже да я завладей, щото ония, които го бяха призовали на помощ, обърнаха се против него, изгониха го от България с помощта на Византийците и най-после Българите в Южна Русия, на Днепр река, избиха му всичкото войнство и него самого.

От време же того Светослава до време Великаго Петра Българите никакви приятелски сношения не са имали с Русите. Великий Петър Първи е почнал да мисли как да разпространи влиянието си в България и той е начал да интригува против Влахо-Богданските князе, кои бяха до него време Българи, а именно против Кантемира, Молдавского княза.

Той, злочестивий княз, измамен от руската злоба и лъжлива политика, биде принуден да остави Молдовското княжество и да побегне в Русия, отдето намалко остана да го предадат неприятелите му на турците!

От тях времена, като почна да слабей Турция, Русите започнаха често да минуват Дунава и да разоряват бедното ни Отечество. Колкото пъти руските войски са минували Дунава, най-големи опустошения и разорения е претърпяло нашето бедно Отечество

От една страна, необузданото тогавашно нередовно турско войнство е пленило, клало, грабило и робило Българите, а от друга страна, руските войски, още по-свирепи и по-немилостиви от Турците, опустошавали са лозя, ниви, грабили овце, говеда и горили Българските градове и села! А кога са се връщали, или победоносци, или победени, карали и отвличали са насила по няколко хиляди български домородства и заселвали са ги в обширните си пустини! От тях времена се нахождат чак в Харковската губерния множество заробени Българи, които още не са си изгубили съвсем езика; тия са днес крепостни роби, които ги продават притежателите

им (спахии) един другиму си като овци и говеда! (…)

Всякога проклета Русия, когато е имала бой с Турция, лъгала е бедните простодушни българи, че уж тях иде да освободи! Но нейната цел всякога е била да им разори милото Отечество и да ги преселва малко по малко в земите си. Нейната злобна политика се познава твърде отдавна и от това, щото тя ни в един си договор с Турция нищо добро не е споменала за Българи, ако и да е имала най-добри удобства за това. Тя всякога е само своята политика гледала, а собствено за завладетелните си планове е имала грижи, как по-добре да ги приложи в действие.

На това тя, освен лукавщини, безбожно е употребявала за оръдие и православната вяра и ползвала се от по-набожните и простодушните Българи, които в тях времена са гледали на нея като на един спасител!

Тя най-много е противодействувала, в последните дни, и на нашия свещен за духовенството въпрос и употребила е всички лукави средства да унищожи това народно искане, та да останат Българите пак под гръцко-фенерското духовно робство; защото тя знай, че ако българите добият независимото си свещенство, то не ще й веке допусти да мами и разорява български беден народ, както е досега струвала и днес струва.“

Георги Раковски

Много силен текст, който показва прозорливостта на един от най-таченитe ни възрожденци. Но защо днес тези, които наричат себе си „патриоти“ не виждат онова, което е било видно преди повече от век и половина?!

За съжаление днес немалко хора у нас, макар и номинално свободни граждани на Европа и света продължават да попиват руската пропаганда и да считат вековните национални врагове за „освободители“, а варварската им държава за решаващ фактор в световната политика…

редакционна статия

източници:

уикипедия, faktor.bg, vidin-online.com

В ПАМЕТ НА

ЯВОР ПЕРФАНОВ:

В ТРИ РЕДА

В три реда

Усещам въздуха, който дишам.

Виждам красивото и в незабележимите неща. Радвам се на любовта на хората към мен и това значи, че имам всичко.

02.05.2025 г., Г. Оряховица

Опората на цветята

Когато човек е ангажиран с изкарване на прехраната си. Или с това да не пропускат забавление. Или да се доказва тук и там. Той не забелязва много неща, които могат да му донесат хармония. И ако се случи срив, бързо пропада. И не му идва на ум да не гледа надолу. Тогава се оглежда. Вижда, че може да излезе от всичко това. И първото, което вижда е как с него изправят снага и цветята. Вложили цялата си красота в цъфтящите ѝ цветове. И това човекът не забравя. А го води напред. И му е опора.

03.05.2025 г., Г. Оряховица

Подслоните на май

Ако имам нужда да чуя как птичето не може да скрие любовта си към деня и изпява своите чувства. Ако имам нужда да видя как цветето дарява всичко, което има на хората, за да радва очите им. Ако имам нужда да се изкъпя с вода, която единствена е допусната от земята да я целуне и да стисна по мъжки ръката на дъжда. Ако имам нужда да споделя нещо съкровено и не искам да бъда упрекнат в наивност. Тогава бих потърсил подслон в чудния месец май.

04.05.2025 г., Г. Оряховица

Писмото на дъжда

Отново е тук дъждът. Този път е дошъл със своя приятел вятъра. Хората затварят прозорците си. А и губят интерес да гледат навън. Сиво е. Облачно. Няма нищо, което да ги привлича. И ето, че няколко дъждовни капки почукват по стъклото. Дъждът

започва да пише своя разказ. Вятърът редактира всяка негова дума. Колко малки капчици, а какви чувства разкрива с тях по гостоприемното стъкло на прозореца. Любов. Обич. Приятелство. Предателство. Неща, за които дъждът знае, че преминават. Че идва момент, в който изсъхват. И се превръщат в спомен.

6 май в 18:18

Бурята на мечтите

Хубаво е човек да има мечти. Хубаво е да ги следва. Да вярва в тях. Макар, че колкото и радост да носят, те могат да объркат плановете. Дават самочувствие, което непремерено може да срине. Човек се чувства непобедим щом сбъдва. И тогава излиза вятърът. След това идва дъждът. Буря. Не от злоба. Не с гняв. А едно напомняне, че не всичко зависи от човека.

06.05.2025 г., Г. Оряховица

Завръщане

Колко е хубаво у дома! Да седна до масата на терасата. Да гледам как слънцето топли лозите. Как големият орех е отворил врати за своите наематели птиците. Как дворчето е пуснало при себе си пчели и пеперуди. Как вечерта тихо идва и радва с усмивката си. Колко е хубаво да слушаш думите на близките си хора. Колко е хубаво!

07.05.2025 г., Г. Оряховица

Смелост

Да си смел е когато влезеш огъня и спасяваш хора. Смелост е да се изправиш срещу добри спортисти и защитиш честта на България. Смелост е и да защитаваш тялото си от болести и да го подкрепяш.

12.05.2025 г., Г. Оряховица

По желание и без желание

Човек има нужда от много неща. От това да се храни. Да пие вода. От светлина. От топлина. Но много често го прави без желание. Не му се яде. Не му се пие вода. Но ще дойде време, когато организмът ще поиска отново нужните неща.

14.05.2025 г., Г. Оряховица

НОВА ПРОЗА

ХАЙБУНИ

АЛЕКСАНДЪР АЛЕКС. ДЪБНИШКИ

ВАРИАЦИИ НА ТЕМА СФИНКС

„Очите на Сфинкса не са от този свят – те гледат към Безкрая, и никога към света.“

ТОТ
Цитирано от Портал 12, Елеазар Хараш

Не бих могъл да извикам в представите си момента, в който ти се яви пред мен за първи път. Знаех, че те има и фигурата ти не ми бе непозната. Гледах те с притворени очи, докато присъствието ти заживя в мен.

Чувството ми за взаимен покой не трая дълго.

Тръгнахме и ме пое движение, неизпитвано досега. Това бе по-скоро дихание, което изменяше със странна и постоянна последователност формата ми. Вече не те виждах, а и усещането за физическа близост се изгуби. Остана само диханието, което ме изпълваше и в което живеех. То ми носеше и невиждани до сега картини; не след дълго те безвъзвратно изчезваха от паметта ми, макар че бях в тях. Редуваха се и усещания, от които исках да избягам и такива, които опитвах, макар и не винаги успешно, да задържа.

В някои от картините, в които пребивавах, се появяваше ти.

Изпълваше ги почти изцяло с царствената си неподвижност. Странно, но тази неподвижност се проявяваше дори и в миговете на твоето напускане. Ето някои от тези картини-мигове, които сякаш изграждаха структурата на език. Опитах се да те опиша на него.

моят нов поглед:
пясъци покриват
стъпките след Сфинкса

докосвам Сфинкса
между него и ръката –
струйка пясък
вълни от време

край сфинкса минават
и ето – река

вихри с пясък
очи пълнят на Сфинкса–
дори не мигва

Сфинкс –
на неназовимото в унеса
чезне душа след душа

в погледа на Сфинкса –
приютяват ме гледки
от безброя на дни

между лапите на Сфинкса;
над мен е лице
закрилят ме от времето

залези над Сфинкса
илюзия носят за край–
нощ след нощ

пирамиди –
над съвършенство от форми
бди Сфинксът

стъпки на Сфинкса във времето
стъпки на камили в пустинята
срещат се – еднакво бавни

звезди над Сфинкса –
и вас след време
пясъци ще приютят

Затворих очи да приютя съня, но той се залута в деянията на деня и така, разделени, посрещнахме утрото.

Египет, платото Гиза

бях
някога
там

КОКИЧЕТА

На баба ми Василка д-р Пеева (по баща Христакъ Дълъгдимова)

с обич, Авторът

траканят с клюнове
щъркелите в съня ми,
спомени будят

Те идваха, когато последните преспи сняг в градината се превръщаха в малки бели петна. Като че нещо от зимната белота отказваше да си отиде, като че земята още се нуждаеше от тези късчета чистота. А и само земята ли…?

Не живееха дълго. А после, после сякаш детски погледи ги поселваха в бездънното пролетно небе и там те, вече облаци, започваха друг живот – дар за опазената белота там, долу.

Помня част от едно писмо на баба, вече вдовица, до моята майка. В него тя, в края на тежък грип, се молеше пак да си види кокиченцата на двора. И до ден днешен простичките думи на този вопъл не спират да докосват душата ми.

Понякога в такива моменти баба ми става малко момиченце; то тича към мен и достигнало ме, се скрива в гърдите ми, оставяйки там нещо, което парченце по парченце ще разгадавам в годините. И тогава в мен се събуждат копнежите да се скрия от дните си в нейния свят. Дори и сега, на възраст съизмерима с тази на баба ми, не спирам да го търся и се поселвам с мислите си в него.

Наглостта, безправието и алчността на времената, в които баба ми изживя старостта си, ни отнеха нейния дом и двора, и цветята… Баба ми изпусна последен дъх в една софийска кухничка, но вопълът ú за пролет не се превърна в прах. Безкраен е неговият път и в света, и във времето. От устни към устни…

бяло, и бяло…
ангелско крило докосва
лика на баба

КВАДРИГА С БЕЛИ КОНЕ

ЗАЛЕЗ

Понякога той става камина. Или поне така ми се иска. Подхранвам червената му топлина с всичко от деня, което не искам да запазя. Понякога това са хора, но не се чувствам инквизитор, защото камината е топлина, дъх на дърво, а не на плът.

ПОНЯКОГА пред камината на моя залез ме спохождат хора – невиждани, но близки. Идва прабаба ми Гена, майката на дядо ми Петко. Камината сега се нарича баджа, а стаята – мутвак. Заравя прабаба Гена в жарта две бакърени джезвета – едното със

сливовица с медец, а другото с кафе ала турка. Докато заврат, пълни дълго черешово чибуче с тютюн и пуши. Разказваме си – тя за хора и дни преди мен, а аз за хора и дни след нея. Нейните хора са светла опора за мен. Сега стаята се казва село Българене, Ловешко и от тук тези хора са поели към своето величие.

ЗАЛЕЗЪТ внезапно взема облика на кубистичен свят, разчупен и отново сглобен от ъгловати парчета. Това е, защото го гледам през потрошените прозорци на една класна стая. Сега съм много възрастен и се намирам в едно изоставено училище. Сградата е двуетажна, масивна, стабилна и някак си несъответна на малкото, но китно селце с име Козар Белене.

Училището е било общинско и е строено с усилията на местните хора. В него като начална учителка е работила моята леля Сета и аз съм в класната ѝ стая. Вече съм 4-5 годишен, а камината на залеза е станала голяма, зачервена печка, от която леля взема чайник с топло мляко и сипва на децата.

Потръпвам от контраста между този спомен и студеното течение в сградата, което, като вятър, от много десетилетия не е преставало.

ДРУГ ПЪТ

Камината се пренася в село Мерданя, В. Търновско, във вилата на моя съученик и приятел, художника Борис Александров и неговия зет Венелин. Пием чай от липа, за да угасим лютото от чорбата, а Борис разказва спомени за своя родственик и предтеча маестро Неделчо Каранешев.

А дядо Неделчо, такъв, какъвто си го спомням от ученическите ми години, е дошъл от отвъдното и с пламъци рисува тела и картини. Спомня си за Италия, а ние за него. Постепенно одухотворената му фигура ни напуска, но нейни отблясъци са останали живи в Борис и дъщеря му Надя, също художничка. А и името му, станало име на художествената галерия в Горна Оряховица, остава поселено в паметта на поколенията.

МАШТРАПА

Това е голяма бакърена кана, поставено на много ниска масичка в избата на дядо Ванко в с. Дунавци до Видин. Ако и да не сме вън, залезът пак се вижда, преселил се с цвят на червен самоток в маштрапата.

Дошла е и месечинката, взела лика на топла питка с буца прясно домашно сиренце до нея. Виното е истинско и силно, пия го бавно, а Вальо до мен клати укоризнено глава: „Миналата година Краси цяла маштрапичка си изпи.“ Краси е художник, той ги обича тия работи, а ние благо го споменуваме, седнали на истински трикраки столчета. Зад нас е огромна, тон и половина бъчва. От мисълта, че в нея би могло да се плува, властно ме отвлича голяма стара снимка на офицер със сабя. Това е дядо Ванко, прадядото на Вальо. При обсадата на Одринската крепост участва в пленяването на Шукри паша и бива произведен в чин капитан. Пак във военно време шрапнел отнася част от черепа му. Оперират го на самото бойно поле, легнал на земята. Оживява.

По време на Септемврийските събития 1923 г. е комендант на голяма област край Видин с много широки пълномощия и като такъв освобождава арестувани в един шлеп местни хора, които вероятно е трябвало да бъдат избити.

Маштрапата вече е празна, виното изпито, залезът е станал нощ, много от спасените хора може би отдавна са отвъд, но дядо Ванко продължава да е тук, помнен и споменуван. Може би паметта на изтлелите сърца е по силна от тази на живите.

В КАМИНАТА

Догарят последните червени облаци и тя тихо се стапя в залеза ми. Стапя се, но не изчезва, защото разговорите все недовършени остават. А и тъй много са людете, с които се чакаме.

Залези, залези,
и вам подвластни
годините остават.

ЧЕРНОТО КОТЕ

АННА ДИМИТРОВА

Соня бързаше да чекира багажа си.

Докато чакаше на опашката дочу музика. Някой свиреше на пиано. Обърна се, огледа се и видя, че звуците идват от горния салон. Видя и хора да се скупчват в средата. Бързо се освободи от големия куфар, метна раничката си на гръб, изтича към лифта, за да се качи горе, откъдето идваше музиката. Там, видя едно младо момче, тийнейджър с прави пепеляви коси до раменете и с кръгли очилца на носа, досущ като на Джон Ленън. Беше седнало на столчето пред пианото и свиреше сонатата на Шопен. После извади от раничката си свитък с ноти и отново засвири.

Хората ръкопляскаха въодушевено.

Между пътниците се разнасяше шепот, че младежът щял да участва в престижен конкурс за пианисти. Решил да оползотвори времето за чакане пред гейтовете за разсвирване. След премигващите светлини по таблата над главите им множеството се разпръсна и се запъти за паспортна проверка. Младежът с очилцата стана и се отправи към гейта.

Соня го изпрати с благодарен поглед.

Приближи се до пианото и седна на пода. Имаше доста време до нейния полет. Винаги е искала да свири, но така и не се научи.

Спомни си как като дете с умиление гледаше съседското момиче, което ходеше на уроци по пиано. Нейната майка беше изискана дама с блага усмивка. Говореше френски. Бащата достолепен полковник. Соня се беше сприятелила с дъщеря им. Понякога я канеха у тях. Имаше особена топлина и уют в този дом.

Веднъж тя се престраши и пожела да я придружи за урока до местното читалище. Посрещна ги учителката. Дребна женица с бели коси, свити на кокче зад тила. Спомни си как тя я помоли да седне на едно столче в ъгъла на стаята и да слуша. Тогава Соня за пръв път чу звуци, които излитаха като птици измежду белите клавиши и се учеха да летят. После уморени се прибираха в гнездата, за да направят път на малките птиченца, скрити между черните клавиши. В стаята летяха малки и големи, учеха се да пеят в хор.

Соня си спомни как, като свършиха с урока, плахо се престраши и пристъпи до пианото. Приличаше на нейното черно коте с бели петна на муцунката, само че много по-голямо. Протегна ръка да го погали и то издаде звуци, също като нейното коте в скута, когато го милваше.

Няколко пъти ходиха заедно до читалището. Там успя да запамети нотите и няколко упражнения за една ръка. Вкъщи масата им беше застлана със синя покривка на бели квадратчета. Соня си представяше, че това е пиано и започваше да свири наученото. Искаше да лети като птица.

Една неделя нейна съученичка я покани на рождения си ден. Тя живееше в голяма къща на ъгъл с много цветя и една смокиня, от чиито плодове майка й правеше чудно кехлибарено сладко. Когато влезе в стаята за гости, до стената стоеше лъскаво черно пиано с образа на нейното коте. Прииска й се да го погали. Съученичката забеляза, че Соня не откъсва очи от него. Седна на столчето и изсвири два кратки етюда. И отново птиците изскочиха между клавишите и закръжиха из стаята.

Спомни си как през ваканцията ги заведоха на образователен симфоничен концерт в красива зала с червени тапицирани столове. Бяха меки и топли, като котешка козина. На сцената лежеше нейната черна котка, но много по-голяма. Наричаха я Роял. Звуците излитаха от тялото й, превръщаха се в птици и мощно размахваха криле във въздуха. И Соня летеше след тях все по- нависоко, лека като перце.

Когато събра смелост, отиде в читалището, за да се запише на уроци по пиано. Цялата трепереше като лист. Трябваше да изпее някои от изсвирените фрагменти. Само че, пеенето й беше толкова фалшиво, че отказаха да я запишат под предлог, че е пораснала и е късно да започва.

Така се раздели с мечтата си.

Сега, на летището, седеше на пода със скръстени крака, подпряла главата си с

длани и се любуваше на пианото. Гледаше го и разсъждаваше кога и как е попаднало тук. Какъв път е извървяло. Пианото като че ли усети нейното любопитство, започна да разказва своя живот. Родило се в далечна Русия. Имало много братя. Един прекрасен ден го натоварили на голям кораб.

Там ролята му била да забавлява богатите пътешественици.

Запознало се с много музиканти. Идвали за по един сезон, да спечелят някой лев и напускали. Искали да свирят съвременна музика, да си направят група и да свирят на концерти. Доста години пътувало пианото по различни места. Срещало се с ураганни ветрове, с огнени изгреви и бакърени залези, с безбрежното спокойствие на морската шир. Слушало говор на различни езици. Видяло много любов, видяло ревност, видяло и скандали. Но вечер в салона, когато пианото изваждало от сърцето си спотаените чувства във вълшебни звуци, във въздуха трептяла само любов.

Един ден капитанът на кораба решил, че пианото доста е пътувало, поостаряло и взело да проскърцва. Подарил го на един заможен пасажер, който пътувал с болната си дъщеричка. Очите на момичето светнали.

Бащата тайно се надявал, че ако детето му се научи да свири, болестта ще си отиде. Минали две години, русокоската била упорита и колкото и да нямала сили, напредвала. Била щастлива да се докосва до света на музиката на великите композитори. Но лошата болест покосила нежното сърчице на момичето. Къщата осиротяла. Болката често се спирала до пианото. Гледала го, милвала го, искала да си отиде от тази къща, но не можела да се отдели от него.

Пианото страдало. Чувствало се изоставено и самотно в покрусения дом. Тогава заможните родители решили да подарят пианото на съседското момиче, което често се качвало на клона на близкото дърво и оттам слушало музиката, която излитала от прозорците на богатата къща.

Родителите му живеели скромно и бедно. Не можели да си позволят такива разходи. Всичко вървяло добре, докато един ден момичето изчезнало. В кръвта му бушувала циганска кръв. Искало да танцува.

Събрало се с танцьори от пътуващ цирк и тръгнало по света.

Пианото отново осиротяло. Страдало както за болното момиче, така и за танцуващото.

Мизерията принудила бедното семейство да продаде пианото. Нищо, че му било подарено. Гладът често почуквал на вратата на бедната къща.

Върнали се на село. Там все още имало читалище. Библиотекарката с радост приела пианото сред книгите в културната обител. Все още имало някакъв живот по селата. Идвали деца от селото да се учат да свирят.

Учителката била млада и красива. Дошла в селото заради чистия въздух.

От пушеците и отровите в големия град се сдобила с астма. Обичала децата , а и те я обичали. Идвали с радост, галели пианото , целували го. Гледали учителката с блеснали очи. Тя била вълшебницата от приказките.

Дори изнесли концерт пред родителите си. Но ден след ден къщите опустявали. Селото бавно се обезлюдявало.

Децата изчезнали по големите градове, а някои заминали за чужбина.

Читалището склопило прозорци и заключило вратите си. Фасадата започнала да се руши. Мазилката като парцали от скъсана рокля се развявали от вятъра.

Една есенна вечер Иван, който бил роден тук, но след това емигрирал в Канада, се върнал. Много искал да види осиротялата си родна къща.

Родителите му починали. Дворът обрасъл с треви като човешки ръст.

Всичко буренясало. Седнал на прага и заплакал. Детството му минавало пред очите като на филм. Тук се бил влюбил за първи път. Тук за пръв път целунал момиче. Разходил се из замрялото село, минал покрай затворената фурна, искал да усети миризмата на топъл селски хляб от детството си. Стигнал и до рушащата се сграда на читалището. През пролуките видял заключеното като в карцер пиано, покрито със захабен чаршаф. И пак заплакал. Плачел за

младостта си. С насълзени очи стигнал до разкостената църква. И нейният двор бил буренясал. Но камбанарията стояла. 90-годишната баба Стояна идвала да подръпва езика й, когато някой се спомине.

Дълго стоял Иван пред загасналото кандило. Стоял и мълчал. Разговарял с тишината. Чул някакъв глас да му говори. Огледал се. Нямало никой.

Дори ветрецът бил замлъкнал пред мъртвешката тишина. Не можел да разбере какво точно му казвал странният глас, който явно излизал от дълбините на неговото сърце. Една пъстрокрила птица прелетяла и кацнала върху езика на камбаната. Заудряла с клюн така , че в тишината се чувал едва доловим звън. Камбаната пеела: „ Направи нещо, направи нещо“!

Иван се заслушал. Разбрал, че това се отнася за него. Искал да направи нещо, но не знаел какво. И тогава разбрал, че трябва да спаси пианото.

Намерил най-добрия акордьор. Акордирано, смазано и излъскано било готово за път. Иван трябвало да се прибира в Канада. Работата му там не позволявала повече да отсъства. И решил. Подарил пианото на летището. Който може, нека да свири. А хората преди път да не се страхуват, да слушат и да се радват.

Соня стана от пода, метна раничката си на гръб, погали черния лъскав гръб на пианото и тръгна към своя гейт. Очакваше я среща с любимия от другата страна на океана.

УКРАИНСКОТО БЪЛГАРЧЕ

БОЯН БАЛКАНСКИ

Лято. През няколко дни над Украйна свистят стотици руски ракети, които разрушават училища, болници, жилища … А мъжете от 18 до 60 години са на фронтовата линия не да посрещат агресора с хляб и сол, а да защитават от него своята земя, своят народ и своето свободно бъдеще!

По това време малкото девойче Надя, с украинско-български произход, е отседнало в дома на баба си Люба. Той се намира в края на с. Поляново, в обикновена селска къща с широк многоцветен двор, покрит обилно с цветя и зеленчукови култури. Баща й Виктор е на отбранителната линия, а майка й Лена, като лекарка, е в подземните убежища, за да лекува болни и осакатени бойци, деца и възрастни.

Въпреки, че натежалите лета на баба Люба са поставили своите възрастови знаци върху лицето й с хубави черти, тя все още е със запазена приятна външност.

Зарина възприема нейната внучка като златно съкровище. А Надя е вече на десет години, с начупени дълги кестеняви коси. Лицето й, с красиви трапчинки, излъчва нежна слънчогледова усмивка. А очите й синеят като малки езерца, в които танцуват пъстри зеници.

Наред с ежедневното домакинстване бабата се занимава и с отглеждане на десетина кокошки, една крава и работи в зеленчуковата градина.

Надя помага в много дейности на баба си, но предпочита да полива и привързва домати, краставици, цветя… С тях тя разговаря като с живи същества и много им се радва. Забележи ли, че някое растение има нужда от помощ, когато е жадно, наклонено или счупено, тя отива до него и нежно му говори: „Миличко, ей сега ще ти помогне кака. Имай малко търпение и отново ще бъдеш здравичко!“

Като верен и достоен член на семейството е и кучето Буран – средно голямо с къс жълто-кафяв косъм и с хубава муцунка. По характер е добронамерено и притежава качества не да напада, а да охранява

домашното стопанство от нежелани хищници – лисици, белки, златки…

В една тиха вечер, облъчена с бледа светлина от лунния фенер, бабата и внучката сядат край масата под дворната лозница, вечерят и учтиво си разговарят за изминалото ежедневие. В един момент изпищяват злокобно сирени и след няколко минути се виждат летящи ракети над украинската земя.

В такава ситуация баба Люба се опитва, колкото е възможно, да успокоява Надя. Но този път не успява да прикрие гнева си и тихо изрича: „На тия не им стигна нито територия, нито чужди народи, които да „освобождават“!

Сетне мислите й започват да бушуват и сред тях да притичват спомените на нейните предци за големия Гладомор през 1922/23 г., при който умират от глад около 5 милиона украинци.

По-късно в медиите се съобщава, че на фронта, там където е Виктор, има убити бранители. Това силно стресира Люба. Завива и се свят и казва на внучката си, че ще влезе вътре в кухнята, за да си отпочине малко.

След четвърт час смъртоносните ракети замлъкват. Надя остава отвън. Гали Буран и започва да си тананика българската песничка „Облаче ле, бяло“, добавяйки: „не си ли татко ми видяло?“ Сетне влиза в къщата. Вижда баба си полегнала на дивана и извиква:

-Бабо, бабо, вече няма ракети и щурчетата започнаха да си свирят на гъдулките, които много обичам да слушам.

Ала баба й не помръдва.

-Бабо, да не ти е лошо? Повдигни се! – продължава да настоява за отговор Надя.

Отново никакъв знак за живот.

След минута-две внучката потъва в скръб и разбира, че за първи път се среща със смъртта. Започва да целува баба си, да я милва, да я прегръща и… безспирно да плаче.

Плаче, миличката, часове през нощта. А кучето, усетило, че се случва голямо нещастие с техните добри стопани, застава пред прага на къщата и започва да вие „на умряло“.

Невероятно тъжна гледка – внучката плаче и кучето вие!

Така допреди разсъмване, когато изнемощялото от плач девойче се унася в някаква неземна дрямка. Затихва и кучият лай.

В ранното утро един родственик на Люба тръгва към дома й, за да разбере защо е бил този плач през нощта. И какво вижда? Внучката е полегнала върху мъртвата си баба, а кучето, което никога не е влизало вътре в дома, сега съпричастно, с жалостиво скимтене, лежи до тях!

На следващия ден съобщават, че „Облачето бяло“ е видяло таткото на Надя, но … тежко ранен.

Тежко е ранено и детството на украинското българче Надя!

СНЯГ В СЕНКИТЕ

ВАЛЕНТИНА ГРИГОРОВА

Бабо! Сякаш някой с гума е изтрил времето, и аз съм пак на тринадесет, с фиба в малката ми коса. И отново мирише на младата пролет, още има остатъци от сняг в сенките, и ти все така си на верандата, сред миризмата на много мъртви цветя. И не можах да ти кажа. Просто дойдох. Каквото ти казах тогава, го казвам и сега.

Все така стои една планина от хора помежду ни, и аз те опознавам, малко по малко, наблюдавайки лудостта си.

И тогава, и сега те моля да си ми дала и любов. В гените ми, в кръвта ми. Милост да си ми дала.

И тогава и сега съм на същото място в детството, когато бях влюбена истински, и този ден не ми спомня теб, в онази кутия, и цялата безмерна тъга. Спомня ми колко горещо беше сърцето ми.

Дали още е горещо? Как ми се иска по тези тъжни улици на моето детство да намеря себе си, докато идвах да те изпращам. Аз някак знаех че ти не си мъртва.

Знаех, че аз съм жива. Тогава бях.

А сега как е? Гори ли сърцето ми, както тогава.

Спъвам се в моята фибичка.

Има сини цветя, и дядо свири на акордеона, другия на гъдулката. Но колкото и да се мъчеха да пеят тъжни песни, колкото и окаяно да изглеждаше ти, сред тези купища, купища цветя ...

Музиката свиреше за мен. Сякаш моето сърце погребахме тогава. Така ли е, бабо?

Така и не се простихме, но ... И досега не знам как. Ти никога не си била умряла. В съзнанието ми. Никак. Но помня този ден. Помня го. Даже не знам какво се опитвам да ти кажа. А ти къде си? И как си? Това че не те виждам, нищо не значи. Може би сега ще се запознаем? Ти кажи.

Малко ме е тъжно това число десет – в март. Уж поменавам теб, а сякаш свещ паля за моята първа и последна любов. Тогава я проумях, и тогава, заедно с твоите цветя я погребах.

За себе си ли паля свещ в такъв случай?

БЕЗРАЗЛИЧНОТО УДОБСТВО

ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ

…все по-малко отделяме минути да различим смисленото и безсмисленото…

Дали имаме възможност да разбираме времето, или то просто преминава през нас, дали имаме възможност да го променяме, или имаме въобразената чувствителност за тази наша способност, дали не е съвсем нелогично нашето усещане за осезаемо присъствие в това ни съществуване? Вероятността за правота в тези твърдения е доста висока поради и огромната загубена памет в обществото ни. То, обществото ни, привикнало да приема щяло и нещяло за съществено и забележимо, може да си позволи и тази възможност да не разбере и приеме наистина забележимото. От време на време някои негови представители се престрашават да бъдат смели в очарователната си саможертва да разбудят задрямалата ни действителност, но техните успехи са нетрайно сигурни, а и техните начинания не са съвсем оправдани от гледната точка на краткостта на нашето земно преживяване.

Загубата на същностно смислено съществуване е най-обичайното прието пребиваване в осъщественото ни човешко живеене. Това се случва по различен претекст за осъществено благополучие, спокойствие и безгрижност. Търсено в бъдните пожелания и желано за осъществяване. Странно, като възможност, но приемете и открийте това ни намерение, което искаме и си желаем най-често. Улавяме определени същностни изменения на някои от нас, които се опитват да промѐнят, да разбират тази необходимост и да я търсят, без да очакват еволюционните процеси да свършат нещо в тази посока. Други въобще не се терзаят от тази възможност, защото това е излишно натоварване в тяхната битност и дори лоша възможност за реализация.

Безгрижност е може би онази сърдечна детска съкровеност, която остава присъща на човеците единствено и само в детството и никога повече не се повтаря. След това натрупваме очарование и разочарование, опитваме се да се научим да преминаваме в безболезненост през нашата делничност,

търсим възможност да угодим на вътрешната ни потребност да ни се случват подобри неща, които искаме, а не такива, каквито другите очакват от нас. Пребиваваме в нашата околност на мисли и чувства, опитваме се да ги разбираме, дори някои провъзгласяваме за наша съкровеност, други пропускаме поради ненужност, а трети дори не успяваме да разберем.

Затворени понякога в мисловност – обикновено в принудителна ситуация, се опитваме да оправдаем решенията, но съвсем не често да ги променяме, а дори не спираме да търсим начин да опростим на грешните си разсъждения.

Повече от времето прекарваме в зависимост от другите, причинена нерядко от страх да не се получи отрицателност в отношението или просто от неспособност да победим вътрешната си неспособност да бъдем смели със смисъла на човешкото ни живеене. Подритваме терзанията си в ъгъла, за да не пречат на усещанията, които от време на време получават по някоя синина от това ни същностно битуване.

Вътрешните огради стават все по-здрави и големи, независимо че започват да ръждясват с времето, а и пространството не ги оставя привидно непроменени. Все по-рядко се опитваме да надничаме над тях, а резетата, с които залостваме входната врата, са все повече и повече. Обичаме да се сврем в оглушителността на спокойната тишина на личното усъвършенствано приемане, за да бъдем привидно спокойни за свършената работа. Живеенето ни преминава в относителна приемливост и дори в добра оценост – първо, от собственото ни разбиране за същественост, и не на последно място – от това на околните за значимост.

Опитите да разберем защо правим така привършват твърде старателно прибрани в кутията на спомените, за да не нарушат останалото ни уважение към отминалото.

Все по-рядко се борим с неспособността да правим това, което е смислено различно и ще промени времето и пространството, все по-малко отделяме минути да различим смисленото и безсмисленото, все по-невнимателни сме към посредственото, все почесто се смесваме с безразличието за удобство и все по-рядко търсим изход в новото.

САМА ЖЕНА

ВЕНЦИ ЛЮБОМИРОВ

Поредното завъртане на ключа в стартера не донесе никакъв резултат.

Двигателят упорито отказваше да запали. Кристина беше отбила на банкета. Намираше се на около пет километра от селото. Преди десетина минути беше отворила предния капак, за да огледа. Не беше забелязала нищо нередно.

Канеше се да звънне на кмета, за да го попита дали не познава човек, който може да помогне – монтьор или собственик на „репатрак“. Чу се боботене, което бързо набра сила. Сетне изскърцаха спирачки и до хондата спря черен мотор, чиито хромирани части блещукаха на слънцето. Възседнал го беше едър мъж с кожено яке.

Той свали каската си с небрежен жест. Беше с къдрава руса коса и широко, бледо лице. С усмивка на уста, покланяйки се като средновековен рицар, попита:

– Мога ли да ви помогна с нещо, красива девойко?

Кристина наведе леко глава и го изгледа над слънчевите си очила.

Не отговаряше, за момента само преценяваше нещо. Мъжът нямаше просташка физиономия, може би беше нахалник, претендиращ, че притежава чувство за хумор.

– Не съм красива девойка – измърмори Кристина и понечи да вдигне стъклото на вратата.

– О, значи само красива сте останали – ухили се той.

Кристина се постара да не се усмихне. Незнайно защо наглостта на този човек не ѝ се струваше дразнеща, а смешна.

– Ще ви помоля да не се занимавате с моите анатомични особености.

– Разбира се. Моля да ме извините за нетактичността. Все пак, държа да посоча, че е по-добре да сте само красива, отколкото само девойка.

– Вероятно има и други гледни точки по въпроса.

– Със сигурност. Светът е пълен с идиоти. Но да оставим тази тема. Видях, че сте включили аварийните светлини, затова спрях.

– Двигателят взе да прекъсва и… накрая замлъкна.

– Лоша работа! Ще позволите ли да погледна?

– Да, стига да имате самочувствието, че разбирате от коли толкова, колкото от жени.

– О, това са двете ми основни специалности.

Той слезе от мотора и се приближи до зейналия капак на хондата. Погледа, побутна тук-там, после подвикна:

– Я пробвайте да запалите сега.

Нищо. Чуваше се само стартерът. Мъжът продължи да човърка. Добави:

– Имате ли инструменти в багажника?

– Имам. Ще сляза да отворя.

– Да, добре ще е да слезете да отворите – каза той, докато надничаше покрай карбуратора.

Кристина отмести седалката назад и се измъкна сравнително чевръсто от колата. Тъкмо се беше подпряла на патериците, и мъжът я фиксира с поглед.

– О, не знаех, че имате проблеми с придвижването. Аз ще взема каквото ми трябва.

Кристина кимна. Той се захвана да работи. Изглеждаше напълно съсредоточен.

– Вие трябва да сте доктор Колева – каза той, вдигайки за момент глава.

– Да, същата. Как се досетихте.

– От един роднина чух, че новата лекарка е… с болни крака. Хората много говорят за вас. Интересна сте им. И са доволни, доколкото разбрах.

– Е, това е хубаво.

– Ако се пребия с мотора, непременно ще дойда при вас на преглед – каза той и примигна невинно с очи.

– Постарайте се да не се пребивате. По травматология получих лоша оценка в университета.

Той се засмя.

– Аз съм Христо. Живея в една махала наблизо. Имам гараж. Ремонтирам таратайките на местните.

– Аха. Сигурен съм, че сега ще запали.

– А ако не запали?

– Ще глътна ритуално тази гайка, която артиса отнякъде.

Кристина заобиколи отворената врата и седна на седалката, без да прибира краката си. Хондата наистина запали.

– Благодаря.

– За мен беше удоволствие.

– Позволете да платя за ремонта.

– Ще платите само ако докарате колата в гаража, за да я огледам по-обстойно.

– Че защо да я докарвам, нали работи?

– Някой е бърникал. Хубаво е да се огледа всичко. Да не би да имате врагове? Такава мила дама като вас…

Кристина се намръщи.

– Носят се разни слухове напоследък… – Не съм сигурен, че разбирам. Все пак я докарайте. Даже още сега. Три километра са до дома ми. Ще са ми нужни ден-два.

– А как…

– Ще ви за карам до дома ви, няма проблеми.

– Само че… аз не мога да се возя на мотор.

– Досетих се. Имам и кола.

– Ех, плановете ми за деня се провалиха. Трябваше да отида в града.

– Просто предлагам, не настоявам. Хубаво ще е отсега нататък да не държите колата на улицата, а да я прибирате.

– Има един навес за кола в двора, ама портата е стара и изгнила се отваря трудно, та затова паркирам на улицата.

– Ще намерим дърводелец, няма страшно.

– Ама вие някак… съвсем небрежно ме взехте под крилото си.

– Това е подлият ми начин за прелъстяване на красиви девойки, така де… обикновени красавици.

Кристина се засмя, макар че знаеше, че не бива да се смее на подобни шеги. Той се метна на мотора и потегли. Кристина го последва с хондата. Този Христо хем я дразнеше, хем й се струваше забавен.

Кристина вкара хондата и слезе.

– Ще ви закарам с този звяр – Христо посочи паркираното отвън двайсетгодишно беемве.

– Добре, благодаря – отвърна Кристина.

По време на пътуването цареше мълчание. Кристина избягваше да поглежда шофиращия Христо, който сякаш бе изцяло концентриран в пътя. Разделиха се с ръкостискане, като в последния момент

Христо подхвърли:

– Пазете се, доктор Колева.

из „Сама жена“, роман на Венци Любомиров

БЛАГАТА ВЕСТ

ГЛОРИЯ КОСТАДИНОВА-ПЕТРОВА

Изминаха няколко месеца, откакто Севда бе заживяла с Никола. Чудна им беше сватбата. Цялото село им се диви на любовта. После зимата се развихри. Едрите преспи топло обгръщаха земята. Севда шеташе из новия си дом и гледаше всичко да е пригодено, и да е отмяна на новата си майка.

Сетне се зададоха празници. Всичките жени се събраха да месят обредните пити, говореха си и весело се шегуваха една с друга.

Севда ги гледаше с любопитство и се усмихваше срамежливо, докато замесваше своето тесто. Гледаше и как децата на другите жени весело кръжаха около тях. Гласчетата им бяха като на малки чуруликащи врабчета. Севда ги гледаше радостно и ги милваше с погледа си.

Една от жените в стаята я загледа, тази, която беше точно до нея. Побутна я леко с ръка и добродушно я погледна, а след това се усмихна. Нищо не си рекоха, но се разбраха... След това продължиха да месят, да се смеят и да си приказват.

Празниците отминаха.

Селото пак затихна, но скоро му се виждаше края.

Голям и Малък Сечко се изтъркулиха и дойде тяхната по-голяма сестра.

Пролетта бавно се разпукваше и всичко наоколо започваше да се преобразява.

Дръвчетата почнаха да цъфтят, дните ставаха по-дълги, а работата се увеличаваше. Севда обаче от няколко дни насам по-друга бе станала и по-различна се усещаше. Не спираше да мисли вечери, когато си легнеше и тайно се молеше предчувствието й да е вярно.

После се сгушваше в топлата прегръдка на Никола и така заспиваше с тия си мисли.

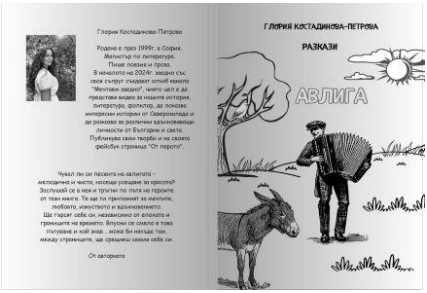
На заранта къщата от рано се оживи. Беше празник и имаше много работа за вършене. Севда изчака мъжете да излязат от дома и плаха, и развълнувана призна на свекърва си как се усеща в последно време.

Майчиното сърце й трепна, а очите й се насълзиха от радост. Беше сигурна вече, защото много добре познаваше тия трепети, ала все пак рече на снаха си, че ще иде да доведе знахарката от селото, за да я види и потвърди.

И без да чака повече, пъргаво излезе навън. След няколко минути знахарката вече бе при тях. Още с влизането си, когато погледна Севда тя разбра...

Младата невеста се разплака от радост, когато чу потвърждението. Усети как снагата й започва да трепери. Беше получила най-благата вест и то в деня на Благовещение.

Сега вече с нетърпение очакваше да си дойде Никола, за да му съобщи, че тяхната първа рожба вече е на път...

из „Авлига“, автор Глория Костадинова-Петрова

Подбор Людмила Данова

СКУЧЕН РАЗКАЗ

ДЕСИСЛАВА СТОЯНОВА

Навън маранята трептеше като живо същество.

Вътре климатикът охлаждаше дори най-малките гънки на мозъка.

Дори времето се прозяваше.

Скуката се бе настанила трайно в скута на момъка. Заради нея нищо не му ставаше. Седеше в полулег в люлеещото се кресло и гледаше в една точка. Точката се смаляваше, а после се увеличаваше. Може би прекалено дълго се бе взирал в нея. Вече започваше да си представя, че точката е паяк, който се движи нанякъде. Дори му се стори, че тя наистина се движи.

И днес нямаше какво да прави.

Кутиите от пица се въргаляха по пода. Котката му Лирго дояждаше коричките, които той не обичаше. Чувстваше се пренебрегнат. Всичките му приятели заминаха на лятна почивка и той остана сам. Сам с мислите си. Сам със себе си. Дори сам от себе си.

Абе какво толкова?

Една връзка свърши преди половин година. Свърши като… като двугодишна луковица, която не ражда нищо на третата година.

Имаше още много дни до края на протяжното и самотно лято. Имаше още много мигове без нея.

Без вечните й намусени физиономии.

Без нейните непрекъснато обсъждани проблеми.

Обаче и без гладката й кожа.

Без косата й от коприна върху лицето му по време на секс.

Без аромата й и без нейните пръсти върху тялото му.

За половин година липса се бе отдал на обилно хранене с нездравословни храни. Оправдаваше се с това, че е самотен и това е единственото му удоволствие. Вкисна се като изоставена в хладилника отворена кофичка от кисело мляко. Поне родителите му да бяха живи. За жалост и тях вече ги нямаше като всичко в живота му.

Наближаваше петдесетте си години, а бе сам. Лирго се отърка в краката му ,сякаш за да го опровергае.

Беше изговорил целия си яд с целия свят. Разказа цялата си болка на своите приятели, но прекали. Бяха го слушали в продължение на часове, дни и месеци. Съветвали го бяха да се вземе в ръце. Накрая вдигнаха ръце и избягаха от него кой където види. Мрънкащите натоварват дори най-здравата психика. Бяха все заети и го отбягваха.

Работата му също не вървеше. Като уеб дизайнер преди имаше някоя и друга поръчка, но сега не му се и общуваше с клиенти. Добре, че стаята, в която живееше си беше негова. Нямаше кой да го изгони докато си плаща тока, водата и храната. Наследил бе от богатите си родители доста къщурки пръснати тук – там. Имаше какво да продава и го правеше.

Имаше пари, но това не му носеше удоволствие.

Усещаше, че е загубил вкуса към живеенето.

Започваше да мисли, че да си плужек не е красиво, но е приятно.

Както се люлееше на креслото и заспа.

Присъни му се, че е в някаква чудновата страна направена от пица. Къщите бяха от пица. Хората бяха от пица. Бившата му също беше от пица.

Той я изяде. Почувства се страшно доволен, че ще изходи точно тази пица.

Когато се събуди на лицето му имаше усмивка. Не помнеше от кога не се беше усмихвал. Едва стана от креслото. Тялото му бе доста наедряло. Бавно събра кутиите от пица.

После отвори лаптопа и си хареса една почивка в Гърция. Запази я. Погледна през прозореца.

Бе вечер, а лек тъмен ветрец бе заменил маранята.

Облече си чисти дрехи. Сложи си парфюм.

И с решителна крачка отмести скуката от скута си.

КЪЩАТА

ДЖАНИНО ДАСКАЛОВ

Двамата стояха край огъня в беззвездна нощ…

- Някои ще живеят като опитомени животни…дали селскостопански или домашни любимци и ще се радват на жалкото си съществуване…

- А другите – добави спътникът му – ще останем на свобода, за да подивеем...

- Знаеш ли, мисля, че някой нарочно сложи тези думи в главата ми!

- Може и да си прав, защото и на мен ми се е случвало, да изръся без причина някоя световна глупост.

За миг огънят игриво припламна и се отрази в очите на една дебела черна котка, скрита в тъмното кадифе на нощта.

Ако се запитате какво видя тя с перфектното си нощно зрение, отговорът е следният:

Догарящия огън, запален в позапуснатия, потънал в призрачни треви двор пред голяма мрачна къща. Огъня, на който предстоеше задачата да опече няколко ароматни шишчета от сланина и стар лук и застаналия до него младеж с цветна риза на някакви измислени цветя или по-скоро петна, който по всяка вероятност си говореше сам.

Тук е моментът да вмъкна, че младежът, всъщност беше моя милост.

За тези, които са ме забравили да напомня, че от няколко години се подвизавам на търговските кораби.

Част от тях са стари, а други – още постари. Корабен радист съм, макар, че длъжността ми е „Началник корабна радиостанция“. Началник на кого, питам се аз, защото никога не съм имал какъвто и да е подчинен. Явно, началник съм на радиостанцията. Всъщност може да се каже, че не съм сам. През цялото време с мен е и моят дядо Танас. Винаги съм се чудел що за име е това, поне да беше Атанас, но от друга страна – човек не може да си избере името. Поради очевидната истина (според мен), че то идва веднага след него на белия свят, макар да не разбирам защо му викат „бял“. Както и да е, повече няма да споменавам неговото име, защото дядо ми е от „оня“ свят.

Ако все пак се питате каква е тази работа и как така, ще се осмеля да ви напомня, че преди време (колко точно, вече не мога да си спомня) отивайки в старческия дом „Щастливи дни“, за да се видя с любимия си и при това единствен дядо, аз го заварих щастливо усмихнат и предал богу дух.

Веднага, след изключително скромното му погребение в един леден януарски ден, той, вместо да се запъти към светлината или там където по правило отиват скъпите ни покойници, се лепна за мен. По този начин и до ден днешен продължава да ми досажда със своите нетактични забележки и заключения.

Днес е първият ден от поредната ми дълга отпуска и вече предусещам как като коварна болест ще ме налегне сивата лепкава скука.

- Дядо, тук ли си? – Питам аз, защото изведнъж нощната тишина започна да ме притиска като недоволна, дебела жена от автобуса, седнала отгоре ми, след като съм отказал да й отстъпя своето място.

- Ами къде да бъда! Тук съм. – казва той и мълква.

Поради честите ми отсъствия и моята пословична несериозност, бракът ми се разпадна и аз останах сам в оставената ми от родителите, голяма тухлена къща. След развода, отначало ми беше тъжно, но както е известно, времето лекува и без да подивявам почувствах, че отново съм свободен.

- Жарта е готова! Да изпечем сланинката и да влизаме в къщи! – извиках аз в тъмното.

- Няма да дойда! Ще остана навън. – някак примирено отвърна дядо ми.

- Виж какво, щом те каня идвай, пък и не ми се вечеря сам.

- С най-голямо желание бих го направил, но някои хора там не ме искат!

- Какви ги дрънкаш врели некипели! Знаеш, че в тази къща с четири големи празни стаи, като изключа теб, живея сам.

- Празни ама друг път! – набира се дядо ми и продължава. – Голямата спалня обитават майка ти и синът ми, имам предвид, баща ти. В източната са твоята баба и другият ти дядо, когото ти не помниш! Били са учители. Пестили са упорито малките си заплати за да построят тази къща. Въпреки, че не ме искат, признавам, че са били свестни хора. В хола накуп са останалите ти роднини, чичовци и лели, които по всяко време идват и си отиват. Тези, последните, са много нахални. Идвали са приживе редовно на гости, точно когато баща ти се е

връщал от далечни плавания и е носел много подаръци. Сега защо го правят, убий ме, но не знам.

- Как да те убия, като ти отдавна се спомина!

- Не се заяждай, знаеш, че това е образно казано.

- Добре де, а в южната, в моята стая, има ли някой от тях?

- Твърде много те обичат и уважават, за да си позволят да влизат и там.

- Разбрах, но поради каква причина досега не си ми казал за тях, първо и второ, защо не те искат!

- Не ти казвах, защото исках да спиш спокойно и да не ти усложнявам допълнително живота. Колкото до второто, признавам си, че когато бях по-млад парите изтичаха между пръстите ми и спрямо хубавите жени ангелът ми беше доста слабичък…

- Сега разбирам защо освен мен никой не те изпрати в последния ти път, но както се казва в една поговорка, „Каквото повикало, такова се обадило“. Тъй като ти и останалите ми роднини сте от оня свят, а само аз от тоя, мисля, че последната дума трябва да бъде моя.

Бях се разгорещил, а и дядо беше единственият роднина, който идваше да ме навестява от оня свят и продължих:

- Та сега, аз, ти и шишчетата отиваме в хола и не се притеснявай, там ще бъдеш служебно, като моя свръзка. Искам да поздравя всички и да обясня на някои от гостите, че подаръци повече няма да има…

Прекрачиха прага на голямата тухлена къща и не видяха как дебелият черен котарак, разочарован подви пухкавата си опашка и се стопи в тъмното нищо.

ИСТИНАТА И ЛЪЖАТА

ДИМИ БОРИСОВА

Един ден Истината и Лъжата се срещнали.

Лъжата била нагиздена, лъскава, облечена с най-модерни и скъпи дрехи, с прическа, гримирана, с вдигната глава, а очите ѝ гледали с огромно самочувствие, сякаш властвали над целия свят.

А Истината… Истината била слабичка, измършавяла, с изпокъсани дрехи, с разкривени обувки, гладна, с наведена глава и състарена.

– Добър ден, Истина! – поздравила Лъжата с висок тон.

– Добър ден! – отговорила Истината с изнемощял глас.

– Я-я-я, колко си остаряла и колко си погрозняла! – учудила се Лъжата иронично. – С тези изпокъсани дрехи изглеждаш като най-бедната просякиня. Боже, Боже…

– Ех, добре съм, не се оплаквам – отговорила засрамено Истината.

– Ама ти сигурно си гладна… Като те гледам, едва вървиш, нямаш сила краката си от земята да отлепиш. Горката…

Истината премълчала, забила поглед в земята, а Лъжата продължила:

– Хайде, Истина, ела с мене! Аз тъкмо отивам, ей, в оня ресторант да обядвам. Ела, ще те почерпя, ще те нахраня…

– О, Лъжа, не мога! Ти върви, за мен не мисли… – отговорила още по-засрамено Истината.

– Хайде де, не се дърпай… Аз имам пари, не се притеснявай, а някой ден ще ми ги върнеш.

При тези думи Истината се съгласила и тръгнала с Лъжата. Влезли в ресторанта, настанили се на най-хубавата маса и Лъжата поръчала богат обяд. Сервирали им вкусни ястия с отлежало вино и

Лъжата поканила Истината:

– Заповядай, Истина, храни се спокойно, че кой знае кога пак ще ядеш… Наздраве!

Лъжата и Истината се нахранили като на празник. Приключили с обяда и пристигнал сервитьорът, за да му платят сметката.

– Е-е, дами, кой ще плаща? Сметката ви е толкова пари.

– Как кой?! – попитала изненадано Лъжата.

– Че аз нали ти платих още като сервира обяда?

– Как ще сте ми платили? Нищо не е платено. Хайде, плащайте!!!

– Платих ти!

– Не се ми платила!

– Платих ти!

– Не си ми платила…

И настанал такъв спор, че всички хора, които били наблизо, ги чули.

В един миг Лъжата скочила от стола си, застанала пред измамения човек и продължила да спори.

Сервитьорът защитавал истината, а Лъжата – неправдата. Спорът им нямал край, а те потни, зачервени, прегракнали от викане, чак слюнките им хвърчали изправени един срещу друг.

Истината се свила на стола си, искало ѝ се земята да се отвори и да потъне в нея от срам. Не смеела нито да ги погледне, нито да се обади и да прекрати спора.

В един момент сервитьорът се тръшнал на най-близкия стол – уморен и изтощен. Отчаян, че не може да пребори неправдата, плеснал се по челото и извикал:

– Ах, Истина… Истинааа, къде си?!

Тогава Истината не издържала и се обадила с тих, сконфузен глас:

– Тука съм, но и аз ядох и пих…

из „Приказки. За всекиго по нещо“, автор Дими Борисова, изд. „Многоточие“, С., 2025

Подбор: Станислав Марашки

ПЕПЕ ФИГУРКИ

ДИМИТЪР ЛАЗАРОВ

Ето, че пак мислеше за нея. Какво толкова имаше в тази стара, дървена кутия, че мислите му бяха привлечени към нея така силно. Нямаше обяснение. Както и за много други неща, които тепърва осмисляше. Например защо един продавач ще реши да се разкара от пазара точно когато си е харесал нещо от неговия магазин и се готви да го обере.

Прибра се у дома и първата му работа беше веднага да провери дали Бухалът стои на мястото си и веднага фокусира огненожълтите очи на рафта. Погледите им се срещнаха и момчето неволно въздъхна, без дори да разбере защо. Провидението явно беше решило да притежава само него. И трябваше да го приеме, колкото и да му се искаше да върне времето назад. за да откраднe всички фигурки наведнъж.

Родителите му отново не усетиха, че е в лошо настроение, заети със своите домашни задачи. Знаеше, че е изключено да запомни каквото и да е от учебния материал, преподаден днес, но трябваше да ги залъже, че всичко е наред. Седна на удобния си фотьойл с учебник в ръка, а очите му зашариха наляво-надясно по картинките, изучавайки всички детайлите в тях, без да се спрат на текста.

Трябваше да приеме поражението си. Както беше претърпял много други в живота си. Не го биваше дори за крадец. Замисляше се, че родните му може би наистина бяха прави, когато тайно казваха на родителите му, че от него няма да стане нищо. Абсолютно нищичко.

Подтиснат, дочака часа за лягане, за да не изглежда съмнително и за-малко да забрави да си измие зъбите. Легна в леглото си, което вече му беше малко и изгаси нощната лампа. Не затвори обаче очите си и дълго се взира в тъмнината. Знаеше, че трудно ще заспи, но все пак някак си успя и дишането му стана по-дълбоко.

Сънят дойде чак призори. В него старецът отново отказваше да му продаде фигурките за по-малко пари. Незнайно

защо на лицето му стоеше облекчена усмивка, каквато се срещаше обикновено у хора, чиито медицински резултати са добри след лоша прогноза. Момчето отново тръгваше между огромните рафтове и очите му търсеха дървената кутия. Когато най-после я видя, с удивление откри, че вече надвишаваше човешки ръст. Този път не беше прозрачна, а изцяло обкована с дърво, като огромен ковчег. Нещо се опитваше да излезе от нея, защото дървената й вратичка се тресеше от удари. Даниел се огледа, но всичко около него беше изчезнало. Сега около него и кутията се извисяваха вековни дървета, а лекият повей на вятъра полюшваше стръковете трева на горска поляна. Не можеше да си обясни как се беше пренесъл дотук, но започна да изпитва страх.

Вратата на кутията най-после се отвори със силен трясък и се откъсна от пантите, падайки на тревата. Отвътре се виждаше само мрак.

Първи от кутията излезе Крокодилът. Зеленото му туловище, незнайно как станало голямо колкото човешко тяло, стъпи на земята и широката му уста се отвори, разкривайки ужасяващи жълти зъби. Една костелива, деформирана ръка, покрита с парцали от отдавна изгнила риза, падна на рамото на земноводното. Това беше Зомбито. То по-бавно изпълзя от кутията и застана до Крокодила, без да изпуска момчето от поглед. Следващата фигурка беше Драконът, чиито ръст се извисяваше над другите две фигури. Люспестата му кожа искреше като слънце, а в гърлото му се надигаха пламъци, готови всеки миг да изскочат навън във формата на силна и огромна струя огън.

Последен излезе Булгериерът. Той беше най-нисък от всички фигурки, но все пак достатъчно голям и мускулест. Лукавата усмивка не слизаше от лицето му, дори когато се огледа на всички страни. След това, също като другите, впи поглед в момчето.

Даниел очакваше от големия, тъмен мрак да излезе и Бухалът с горящите си очи, но кутията остана все така тъмна и безмълвна. Повече никой не се показа от нея, макар вече да нямаше врата.

Фигурките се хванаха за ръце и леко се приближиха към него. Даниел се ужаси, но усещаше, че не може да помръдне от мястото си, сякаш краката му се бяха сраснали с поляната. Драконът избълва силна струя огън, която се разпръсна във въздуха, но въпреки разстоянието, момчето усети нейната топлина. Явно това беше сигналът, който всички чакаха.

Фигурките се раздвижиха едновременно и пред ужасения му поглед, без да пускат ръцете си, започнаха да играят хоро. Крокодилът го поведе с леко вдигане на плавника си и шумно изсвистя с ноздри, сякаш подсвиркваше на останалите, които го последваха. Уменията им да танцуват български народни танци бяха невероятни. Краката им се движеха в невероятен синхрон и никога не бъркаха стъпките. Толкова съвършено и координирано изпълнение, момчето беше виждало само в най-големите и известни танцови ансамбли.

Танцът би бил истинска наслада за очите, ако фигурките не се приближаваха към него бавно и злокобно. Той с ужас осъзна, че продължаваше да е прикован на място и не може да помръдне нищо, освен очите си. Огромната дървена кутия остана зад тях, но продължаваше да седи отворена и тъмна, сякаш беше невидим свидетел на случващото се. Тъмнината й поглъщаше погледа и момчето за миг си помисли, че ако се озове вътре, с разсъдъка му е свършено.

Фигурките го наобиколиха и започнаха да танцуват около него. Движенията им бяха все така добре обиграни, а отблизо вече можеше да види игривите пламъчета в очите им. Имаше нещо много нередно в тези погледи, което хич не му харесваше. Даниел искаше да затвори клепачи и всичко това да свърши, но тялото му просто отказваше да се подчини.

Откъс от романа „Петте фигурки“, автор Димитър Лазаров

Подбор: Людмила Данова

ПРОМЕНИТЕ СЕ СЛУЧВАТ

КАТЯ ТОНЧЕВА

*

Промените стават главно поради по-голям страх/гняв, произтичащ от статуквото, който надделява над страха от неизвестното.

*

Животът ще те изтласка от твоята зона на комфорт, освен ако ти, пръв, не го направиш.

Разликата е, че ти можеш да определяш условията в единия от двата случая.

*

Обикновено ни учат за фактите, а не как те съществуват взаимосвързани и затова не разбираме света спрямо тях.

*

Хората, които задоволяват нуждите и потребностите ти те правят зависим/а от тях.

Зависимостта отнема силата ти да избираш. Избирай тези хора мъдро.

*

Като пораснеш, не ставаш просто от дете – възрастен, а – дете и възрастен в едно.

ЗЛАТНАТА ПТИЦА

ЛАРИСА АНГЕЛОВА

2010-03-07

Жената е винаги красива. Това знам от старите художници. Няма жена, по която да не си е изгубил ума поне един мъж. Но жената – модел е друго. Веднъж писах, че трудно се става модел. Необходимо е малко красиво трепване на миглите, леко присвиване на очите или някой изящен жест с ръката да привлече вниманието на истинския художник. Но понякога е достатъчно и само това, което идва отвътре. Като усмивката на Джоконда. Неповторим миг, запечатан преди векове, мамещ със своята загадъчност и днес.

В настъпващия ден на жената, какво похубаво отклонение от това, да се пише за нейната вътрешна красота? И така в един прекрасен ден аз се озовах импресарио на художник. Не, това не е втората стъпка след модел. Аз направо станах импресарио по неволя. Дали беше достатъчно да се посетят няколко галерии, да се запозная с галеристите, а и те с творчеството на този художник? Въпрос на късмет, понякога. Всеки художник има стил на рисуване. Негови мотиви и идеи, които внушават неговото емоционално състояние, разрешават да надникнем в чувствата, накарали го да вземе четката и да запечата моментното състояние на всичко. На облак. На слънцето. На пейзажа зад бързо движещ се влак или кола. На небето през пролетта или зимата, на житата. На поляните обсипани с цветя. Или само усмивката на една жена.

Художниците обичат жените. Не само рисувани жени. Дали една жена би разбрала, застанала пред портрета на друга жена, каква вътрешна красота е открил художника? Ако тази жена разбира от изкуство. Но в повечето случаи не би си купила картина дори от велик майстор на необлечена жена. С прости думи – гола.

Защо художниците непременно искат да нарисуват жената гола? С това тя е по-красива или без дрехите, в които се скриват

прекрасните черти на характера й остават извън погледа...

Всъщност, искам да ви разкажа за първата изложба, която организирах за този *художник*[7]. Вълнението е много по-голямо. Дори от премиера на първа книга. Сигурна съм. Защо? Защото изискванията на един художник са много по-големи. Произведенията му са в повечето случаи по-трудни за разбиране. Това което всички харесват е сюжет, мотив който изхранва, т.е. продава се. Съвременните художници рядко живеят от изкуството си. Не защото няма галерии, или изложби или желаещи да си купят картина. Картините са като книгите. „*На вкус и цвет*...“ Не всичко красиво, като с лъскава обложка е стойностно отвътре. Но вече казах, художниците рисуват не само за себе си, не само за ценителите, а и за тези, които ще купят. А в повечето случаи, те нямат високи критерии, с изключение на големите познавачи и колекционери.

И така покрай различните теми за рисуване, остава една вечна – тази за жената. За женската красота, за това какво е красивото в нея и защо я прави толкова притегателна. А защо по-красивите жени се рисуват голи? Дали защото формите им някак приличат на земните, самите те дават живот, даряват топлина, огряват с погледа си и влизат в дълбините на душата и разбират всичко? Или защото в часовете по рисуване, рисуването на голото човешко тяло е възможно най-сложното и трудно упражнение. Въпросът не е дали модела е гол. Дали е красив. Дали е с цветовете, които харесваме, а дали ще усетим вътрешната сила на нарисуваното, защото то носи своето послание. Послание уловено от художника, човекът със странни антени насочени към най-тънката душевна борба и изява на човешкото същество. С един замах на четката е в състояние да запечата моментното, мига на щастие, скръб, радост или болка и да я поднесе по своя нетрадиционен начин. Може ли да се нарисува щастието, тъгата и радостта? Те нямат измерения. Те са само усещане дори във вглеждането в една картина.

Така стигнах и до моя първи опит на импресарио. Тогава имах страхотна кола – Трабант. Трабантът беше комби, за натоварване на картини – невероятен помощник. Но с характер. Така натоварени към галерията на малката и еднопосочна уличка „Иван Вазов“, спрях където ми беше удобно и под възмутените клаксони и сърдите викове, най-спокойно разтоварвах картините. За късмет задната ми врата не се отваряше, а и Трабчо натоварен догоре. Единствено с *палеца* от вътрешната страна можех да си отворя вратата. Но за да стигна дотам ми се наложи да се превърна в Спайдермен. Опрях левия крак в седалката, преместих десния и го опрях почти до стъклото, след това проточих крака си до отсрещното стъкло, добре че са ми малко дълги, подпрях с дясната ръка в тавана и около десетина минути се мъчех да стигна този палец. Най-накрая всички втрещени от опашката с коли, така се нахвърлиха върху картините, че няма и за две минути, всичко беше внесено в галерията. а те бяха повече от 30, 80/60 с рамки и стъкло. Тежки. Но накрая всички се успокоиха и аз можах да се включа в подреждането.

Като за първа изложба не се справях навреме, но всички помагаха. А аз дори си бях подготвила *есе*, надявайки се някой приятел да го прочете. За мое щастие, в галерията имаше малко помещение – склад, където поседнах накрая с чаша вода в ръката, за да си отдъхна. Когато някакво силно раздрусване ме изведе от вцепенението. Била съм заспала на първата си изложба. В салона всичко беше ометено, от масата с напитки и сладки, имаше само празни чаши и чинии. А моето *есе,* старателно написано и извадено в няколко копия, стоеше, там където го сложих. На моя ням въпрос, дали нашият приятел Оги (Караславов)[8] го е прочел, Краси (художникът) каза че е казал нещо, но знаех че не е това *есе*. Е, това всъщност няма значение.

[7] *Художник – Красимир Дойчев (1961-2020)*

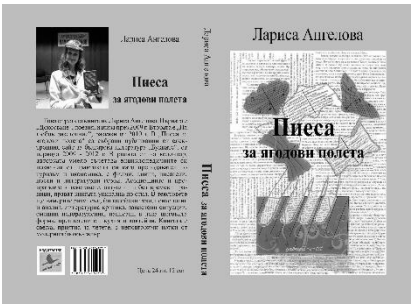
[8] *Огнян Караславов, литературен деец*

Няма значение и че отвън Митьо Крика[9] бе започнал да прави упражнения със злополучния ми Трабчо, а Краси отрече това да е неговата кола. Събитието имаше отзвук в медиите и това ми стигаше.

На въпроса на приятели, защо изложбата бе изцяло акварел, изцяло с пейзажи, аз се затрудних. Защото това харесват поголямата част от зрителите, а художниците също трябва да живеят. Имаше много смели абстракции в пейзажите, но Краси е познат с невероятните си картини на голи тела. Или женско тяло. Няма значение, коя част ще е нарисувал. Няма значение дали жената, която го е развълнувала е била красива, стара, млада или некрасива. Той е видял нейната вътрешна красота и я нарисувал, така както я е усетил.

С преклонението му пред жената. В цялото й величие.

За него жената е и остана една *Златна птица*. Която каца само веднъж на рамото. Веднъж озарява с вълшебната си сила.

Из „Пиеса за ягодови полета“, автор Лариса Ангелова, изд. gabriell-e-lit, С., 2025

ГОСПОД, ДЯВОЛЪТ И СЕЛОТО

ЛИЛИ ТРЕНДОВА

Бележки:

1. В българската литературна топонимия с. Бабчор, Егейска Македония, е мястото, където цар Самуил крие бременната си любовница Биляна в едноименния роман на Д. Талев.

2. Ударените срички на думите в архаичния диалект са подчертани, за да се предаде автентичният им изговор по фонетичен запис от касета.

3. Включена е легенда за Господ и Дявола от „Апокрифи”, БАН/ Български писател, 1992.

Част Първа

– 1 –

Орехът расте в църковния двор, настрана от селото. На години е столетник и върхът му почти достига височината на селската камбанария.

Като всички старци и той се е примирил с неразборията в света – дом ще се зачерни, добитък ще погине, жито ще изгори. Така е уреден животът на селяните от селцето, пръснало се по планинския склон. Къщите са каменни, двукатни. Нивята са разчертали околните баири, но земята не ражда. По-бедните отиват на гурбет в Америка или в Австралия.

Наоколо планини – Вичи, Грамос Висо, Рудината, Манковец, Камено… Наглед естествена защита срещу трусовете в големия свят. Но нещата често губят своята естественост, когато замирише на барут.

– 2 –

1942 г. Война, окупация и глад.

Хлябът се меси със зелева чорба. Брашното се разменя срещу злато. Зората и просяците тръгват заедно.

Хляб! Очите на гладните деца са големи. Бледи юмручета удрят по портата.

Вдовицата гледа горящата борина. Въглен е сърцето ѝ. Просяци заклаха мъжа ѝ заради вола. До новата реколта има месец

[9] *Митьо Крика, културист с особено отношение към Трабант*

време и комат хляб. Жената се вглежда в своите деца. После отчупва от хляба, натрошава го на залъци и се показва на портата:

– На, яжте, за Бог да прости!

Денят си тръгва прегърбен като старец.

– 3 –

В далечината дядото едвам крета под наръча рошки. Гарваница е проклето място. Път, а под него пропаст. Присяда да почине. Бърше потта. Синовете се запиляха по Австралия, бабата умря. Жив у зема не се влиза.

Изстрел… Старецът бавно поляга на една страна. Пътят и небето се изкривяват. Отгоре се свличат няколко камъка. Войник. Наднича. По лицето – досада. Сбъркал е. Този не е андарт. Спуска се по сипея към пътя. Блъсва тялото в пропастта. Там селяните хвърлят побеснелите кучета.

Горе в селото децата са обърнали по гръб една костенурка – да се моли за дъжд. Изстрелът ги стряска.

Костенурката се моли за дъжд.

– 4 –

1947г., Клета, Вичи.

Четиридесет жени се притискат под скалата, надвесена над реката. Една от тях все още стиска полепнал с пръст картоф от нивата. Никой не плаче. Краката им стоят в ледената вода цяла нощ. Чкор студени. Андартите са на брега над тях, войската е на отсрещния бряг. Жените виждат в тъмното срещу себе си дулата на картечниците. Огнени броеници.

Всяко оловно зърно отброява последния дъх. Всеки си втълпява до подлудяване – куршумът не е за мен.

Куршумите рекушират в камъка. Камъкът не е сял, не е раждал дете, не е палил огнище. Цял живот живееш с камък на сърцето, а когато умреш, пак камък слагат на главата ти. Куршумът не е за мен.

Андартите се оттеглят незабелязано от височината на вододела.

Войниците продължават стрелбата в мрака. Една бяла забрадка трепти отчаяно, вдигната на прът върху камъка над реката. На вододела зората се заклещва в клоните на буките. По тях се полюшват одрани овце…

– 5 –

Самолети!

Небето вибрира! Смазващият рев на моторите – това е гласът на небето през 1947. Вместо птици – рояци бомби. Бомбите не свиват гнезда.

Долу, в крайнините на селото, на разклона, две момичета хукват към най-близкия храст. Трендафил. Убежданията не се усещат – страхът е упойка.

Трендафилът цъфти. Накичил се, потънал в цвят целият. Експлозиите го заливат с прах, заблудено парче откъсва току-що напъпила роза.

Една бомба стига да бликне като фонтан от майски рози и кръв.

– 6 –

Самолети!

1947 г., западната част на Вичи.

Маранята изкачва трите стъпала на планината – накланя клоните на буките върху Средно бърдо, поляга върху ливадите на Баскар, нажежава каменистата пустош на Клета. Отвъд още един зелен пояс опасва снагата на планината, а по-нататък отново пустош и скали до върха и небето.

Небето. Появил се е самолет. Изпуска облак газ. Пелена от фосфор се разстила върху гората.

Няколко запалителни бомби.

Птиците се превръщат в малки факли. Фиданките лумват. Гори гората! Гори тревата! Лятото гори! Хората в блиндажите са оцелели. Стрелят.

На залез слънце голата равнина между Вичи и по-ниската планина Манковец е покрита с трупове. Санитари събират мъртвите на могили. Враговете и своите изгарят в общата клада. Труповете са опасни за живите.

– 7 –

Самолети!

Малимади, 1948 г.

Нощта пристъпва върху тлеещия залез. Като нестинарка. Мирише на кръв. Краката парят от умора и потъват в телата на мъртвите. Санитарките, девойки на 15-18 години, прибират ранените. Не мислете, че тези девойки са неопитни. Те знаят.

Знаят, че когато човек изгори, може да се познае какъв е бил, мъж или жена. Овъглената фигура се запазва. Странна черна рисунка. Докато не я настъпиш случайно.

Знаят, че кракът на пилота от избухналия самолет прилича на къс печено. Подритваш го. Отдавна не си ял месо.

Знаят, че когато в краката ти шуми вода, раненият се изхлузва от коня, пада, жадно пие и умира до извора. А в бълнуването си те е наричал „мамо“.

Знаят, че някоя нощ може да се върнеш в родното село и да полудееш от тишината.

Знаят, че когато бомбата избухне наблизо, можеш да оглушееш за цял живот.

Знаят, че майките…

Изстрели! Сражението на Малимади продължава.

– 8 –

Самолети!

Август 1948 г. Самолетите се връщат.

За безопасност селяните са евакуирани в Албания.

Селото е пусто, но то съществува. Съществува във воя на едно побесняло куче, което се скита из улиците. Гледа с очите на една сляпа, слуша с ушите на един глух, крета с нозете на още двамина грохнали старци. Те остават в селото.

Когато самолетите си отиват, съществува само миналото. И орехът.

Орехът расте в църковния двор, настрана от развалините. В междуредието на историята. Оцелелите стени рухват – година след година, камък по камък.

Там, в междуредието на историята, в отломките от съдби и души на неизвестни, гонени и ненужни, там някъде е зарито и покълва семето на куража да започнеш живота си отначало. Да построиш дом отново, без да почерниш чуждия, да отгледаш деца и да се радваш на чуждите, да завъдиш добитък отново, без да посегнеш на чуждия, пак да садиш жито и да не палиш чуждото. Да простиш, без да забравиш, и да заобичаш живота повторно.

– 9 –

Август, 1980 г.

В небето се вие ято отлитащи лястовици. Врабците се къпят в пясъка и кацат върху спрялата кола с чуждестранен номер. Натежала кътица се отронва от клоните на младия орех, който расте на завоя, и се удря в покрива на колата.

Селяните са на полето, дворовете мълчат. Само чешмата на площадчето говори непрекъснато. Иззад близкия плет наднича престарял поп във вехто расо. Спрялата пред него старица се прекръства и прекосява пътя. Глух тътен в далечината. Питам:

– Какво се белее горе в планината?

Старицата гледа с избелелите си зеници, после с неохота отговаря:

– Изгубено село…

– Далеко ли е?

– На 3 часа път с муле.

Качва се в колата, за да сочи пътя.

– 11 –

Тук растеше орехът. Орехът беше столетник и върхът му почти достигаше височината на селската камбанария.

Един неубит предател го отсече.

Наоколо млади фиданки. Растат, заличават следите на опожареното село. Изтръгнаха хората от корена им и на тяхно място посадиха дръвчета.

Остана църквата. Влизам. Не мирише на тамян, а на мухъл. Иконите ме гледат стреснато. Мъчат се да си спомнят коя съм.

Нещо изшумолява. Олтарът е в кръв. Прострелян от ловци фазан трепери в ъгъла. Едно живо същество намерих в селото, и то беше ранено.

Тръгвам към изхода.

Вън блясва светкавица. Гръм.

Най-сетне небето проговори.

Плисва дъжд. Покривът капе. Сълзи се стичат по лицата на иконите.

из „Събудено небе“, автор Лили Трендова, изд. gabriell-e-lit, София, 2025

ИНТЕРВЮТО НА РОБИЯ

ЛИЛЯНА ПЕТКОВА

Най-голямата зала на министерството на вътрешните работи... беше претъпкано от желаещи да присъстват на последното интервю на първия биоробот.

Той беше създаден преди повече от шестдесет години. На събитието присъства и президентът на страната.

Пред залата имаше охрана, състояща се от петима въоръжени роботи, последно поколение. Въпреки полицейската униформа, хората ясно ги различаваха по големия печат на дясното слепоочие.

Никой не можеше да измами десетте непрекъснато въртящи се камери в очите им и огромният брой нано компютри в гъвкавите им мозъци. Затова в залата спокойно аплодираха появата на Робия. Тя, преди да замине, реши да даде последното си интервю. Сред присъстващите бяха всички живи участници в събитията, свързани с нейния живот в родната Ромалджия.

Когато залата утихна водещият обяви, че въпросите на публиката са обработени и обобщени, за да може тя по-лесно да се справи с тях. Робия ги получи и след пауза, през която оформи краткото си слово, започна да говори :

-Скъпи, хора и роботи. Много се радвам, че съм тук пред толкова много мои приятели. В първите дни от появата си, аз можех само да подреждам компютърната информация на господин Милър. Благодарение на хората, при които стажувах, започнах да обогатявам своя вътрешен мир и постепенно го създадох близък до човешкия. Така, както малките деца се учат от заобикалящия ги свят, така и аз успях да анализирам събитията. Получените резултати използвах през живота си по-късно.

Питате ме как е преминал той и има ли прилика с човешкия. Аз живях и работих сред хората и през цялото време съм помагала на тези, които ме създадоха. Тяхна е заслугата за моето съществуване, но мое е миналото, което съм записала в паметта си.

Най-важни са събитията, свързани с усъвършенстването на програмата ми, което господин Милър приживе направи.

Аз получих още по-големи възможности за своето самообучение. Тогава бях единственият робот, на когото гласуваха доверие да се включи във вечната борба между доброто и злото.

Моят гений беше добър и направи мен добър робот. По пътя си срещнах зли гении, които превърнаха някои родни братя и сестри в зли роботи. За съжаление това при нас става много лесно. В момента всички произведени в страната биороботи сме от правилната страна на живота.

От придобития си опит разбрах, че не бива да пренебрегваме злото. То съществува заедно с доброто. Трябва всички хора и роботи да се научим да различаваме тези две взаимно отричащи се понятия и да заставаме винаги на страната на това, което носи на човечеството по-честно и безконфликтно бъдеще. Ние сме ваши помощници, защитници, охранители и никога не позволявайте да преминаваме на другата страна. От вас зависи това ! Присъстващите в залата станаха на крака да аплодират Робия. Тя бавно огледа всички и за пореден път подготви своята единствена сълза.

Остави я за накрая. А сега се усмихна с красивата си усмивка и посочи един младеж, който държеше ръката си вдигната от много време. Той я попита:

-Робия, къде заминаваш ?

Тя се загледа в умните му очи и каза :

-Където човекът ми нареди, но още не зная къде, сър.

Робия продължи да отговаря на допълнителните въпроси и когато стана време за сбогуване, отрони сълзата си.

Някой от публиката извика :

-Вижте, роботът плаче !

-Да, това е от щастие !

Много скоро пред насъбралото се множество отвън се приземи военен хеликоптер и отведе Робия в неизвестна посока.

Хората дълго след това продължаваха да си спомнят за първия биоробот, чиято служба към Отечеството остана завинаги записана в историята на **Новото му бъдеще!**

Из „Новото бъдеще“, Лиляна Петкова, изд. gabriell-e-lit, София, 2025

ПАТИЛАТА НА ЕДИН НЕПОПРАВИМ РЕПУБЛИКАНЕЦ МАСОН

ЛЮБЧО ИВАНОВ

ВЪВЕДЕНИЕ

Няма наивни неща, написани от живота.
Само опитът ни да преиначим нещо от написаното от него
при преписването му може да бъде наивен, дори глупав.
Но най-глупавото ще бъде, ако почнем да твърдим,
че сме се смели от щастие, когато сме плакали от мъка.
Та ако в разказите, стиховете и песните ни,
тъжните сълзи са повече от радостните,
това означава, че животът си е просто такъв – повече тъжен
отколкото радостен.
Това обаче няма нищо общо с оптимизма,
който ни съпровожда по земния ни път.
Той е непоправимо състояние на духа ни,
въпреки всичко.
Нашият красив житейски сън,
от който може да ни разбуди
само смъртта

ПЛАДНЕ

Нивата, на която дядо ми довери
юларчето на двете биволици,
за да я изорем,
я няма.
Няма ги и биволиците –
едната нашата, а другите на съседите,
взета назаем.
Няма го и дядо,
дарил ме с най-голямото селско доверие –
да водя напред животинките с тежкия плуг,
в права като по конец бразда,
докато той го държеше здраво
в напуканите длани на жилестите си ръце.
Като на подплашен заек ми трепкаше сърцето при всяко изригване
на дивия му балканджийски нрав:
– Хей, момче, не се огъвай, върви направо!
Дочаках на тръне пладне,
за да се свлека с разтреперени крака
под дивачката круша, щръкнала на синора,
и дядо да заизважда бавно и тържествено
от шарената торба всичко,
което баба ни беше завила с любов –
сланинката, сиренцето, главата лук, шарената сол
и най-сладкия хляб на света!
А после от стомната с дъх на препечена от огън глина
запомних завинаги онези живителни глътки вода,
кратки и пестеливи,
за да има до вечерта.

ЕПИЛОГ

Чудна работа е животът,
при това твърде любопитна.
Забелязал съм, че всяка разумна мечта е осъществима,
ако много силно си я пожелал.
Ако много искаш нещо, ще го имаш,
ще се докоснеш до него
и то ще стане част от теб и твоята съдба.
Рано или късно мечтите се сбъдват.
Трябва само да не забравяш какво си поискал от съдбата си
и да вървиш към него напред в живота бавно и упорито.
И ще се срещнете – ти и мечтата ти.
Бързаш ли обаче,
има много голяма опасност в един момент да се окаже,
че си се отдалечил твърде много
от мястото и часа на срещата си с нея.
И тя да не се състои никога.
Та навярно затова и до днес древността ни съветва:
„Бързай бавно!“

ДА ОЦЕЛЕЕШ В ОГЪНЯ

ЛЮДМИЛА ДАНОВА

„Божичко, българино,
от какво си направен!...“
А. Липчев

Петра гледаше децата на малкия си син в този летен ден на 1974. Снаха ѝ работеше вкъщи, надомно шиеше брезентови ръкавици за работещите по строежите. Веднъж седмично ходеше да предаде готовите и да вземе материалите за новата седмица. Днес беше такъв ден, но освен това искаше да отиде да напазарува, че нали и това трябва, с тия две малки деца. А синът ѝ беше на съвещание в Горското. Работеше като горски надзирател. От службата му дадоха това място, да го купи и да построи къща, че да се отдели със семейството си.

Петра страдаше, наскоро Станчо беше изключен от партията, а кметът на селото не спираше да го преследва, да му праща проверки – било за нередовни документи, било за ловното оръжие...

Синът и снахата нямаха покой, децата се стряскаха от толкова хора, през ден, през два на обиск... Дано даде Бог спокойствие на децата...

Така си мислеше Петра докато децата си играеха около нея… Лина беше на шест, имаше една малка кукличка и сега я люлееше на дървената люлка под асмата, а Ванко беше на три и половина, пълнеше кофичка с пясък от купчината, дето беше за мазане на пристройката.

Стая по стая, парите не стигаха, Станчо и Динка бяха градили къщичката си. Ето, смогнаха и две стаички да достроят за децата... С приятели – събираха се, работят, после хапнат, много хубаво готвеше Динка, пийнат по бира... Добър беше Станчо, помагаше на всички, на него също помагаха....

Изведнъж Петра се стресна от унеса на размишленията си, пред портата спря военен камион. Слязоха десетина войничета с лопати, с кирки, а командирът им даваше заповеди.

- По-бързо, трябва да приключим до 12.00 часа!

Децата се хванаха за полата на баба си.

- Ей, бабке, вземи децата и идете надалеч от къщата, че ще събаряме! – каза командирът.

Петра хвана децата за ръце и тръгна навътре, вкъщи.

- Къде отиваш, не чу ли, ще събаряме? - викаше командирът.

- Никъде не отивам, не мърдам от тук, а вие каквото щете правете!

Войничетата, шумни до преди малко, сега стояха мълчаливо и стискаха лопати и кирки в ръце... Командирът излезе от къщата и им каза:

- Двама да влязат вътре, да изведат бабичката и децата и да започваме, че няма време! Наредено е, ще събаряме!

- Ама, капитане, как така, вътре има деца? - обади се един от войниците.

- Недей много да знаеш! Нали затова казах да ги извадите! И точно ти ще свършиш това! Действай! – озъби се капитана, но сякаш повече го беше яд на началството, че го бяха забъркали в това...

Двама войника влязоха в къщата. Насила едва успяха да извадят бабата с децата, малкият пищеше, момичето стискаше баба си за ръката и не се отделяше от нея.

- Хайде, бабче, моля ти се, недей така, нека излезем, опасно е, събаряне ще има, независимо дали си вътре или отвън... Но помисли за децата, може да пострадате ако останете вътре... – опитваше да я накара да излезе доброволно едното войниче.

- Ах, господи, защо ми причиняваш това, какво ще кажа после на сина си? - нареждаше Петра...

Изнесоха ги, на ръце, двете деца и мъничката 74 годишна бабичка, дребничка, отрудена, сбръчкана... А сега в този кратък миг, се състари още, като на сто...

- Давайте, давайте, бързо, загубихме време - подканяше войниците командира. А те, мълчали-во, с очи пълни със сълзи, работеха бързо... По-бързо да се махнат от гледката...

Приключиха. Качиха се в камиона и заминаха...

Баба Петра стискаше здраво децата за ръцете и в главата ѝ препускаха тревожни мисли... Очевидно всичко беше планирано,

знаеше се, че няма никой от семейството, нито Станчо, нито Динка, значи отново Милев, кмета, беше в основа-та на всичко това... Кой знае какви схеми е извъртял...

- Оле, боже, какво е станало? – Динка се беше върнала, гледката на съборените стени и зеещи стаи я посрещна от улицата...

Петра разказа накратко...

Не бяха нужни повече думи... Седна на пейката в двора под асмата, превърна децата си и заплака, мълчаливо.

Станчо се прибра след около половин час и завари майка си и жена си ридаещи безмълвно... Децата гледаха изплашено. Не му беше нужно обяснение за случилото се. След скалъпените доводи на Милев за изключването му от БКП, а реално защото не се беше подчинил на кмета, не беше нарушил закона, както искаше той, добре знаеше, че Милев ще го преследва, ще отмъщава.

- Хайде, деца, жена, мамо, ставайте, да поразчистим малко пътеката, че тухли са нападали, а виновните за това, нека са живи и здрави! Да патят! Никой нищо не може да направи без да има последствия, дали добри или лоши, зависи от делата му! - мъдрост житейска и философия българска имаше в думите му.

***

Минаха години! Къщата отдавна е построена наново, отдавна скалъпените доводи са оборени, баба Петра е в гроба.

Станчо успя да предаде житейската си мъдрост на децата си, научи ги да не се предават и да не отмъщават. Има кой да съди и да раздава справедливост... Не сме ние тези хора! А когато Лина го питаше:

- От какво трябва да си направен, че да можеш да изтърпиш несправедливостта и да не се озлобиш и да не мъстиш? Да можеш да оцелееш в огъня и да можеш да отвърнеш на злото с добро... Станчо отговаряше:

- От кръв и дух български, дъще, от кръв и дух български...

С АРОМАТ НА ПОРТОКАЛ

МИХАЕЛА ГРАМЕН

Докато пътувах към адреса в мъгливото ноемврийско утро, бях обхваната от чисто професионално любопитство.

Късно снощи ми позвъни непозната жена с настоятелна молба да ѝ направя козметични процедури у дома. „Отивам при мъжа ми – каза, – искам да съм хубава. – замълча за миг и добави: – Трябва да съм хубава“.

Опитвах се да си представя как изглежда – млада ли е, или… не съвсем? Гласът ѝ звучеше немощно и глухо, трудно намираше думите, но пък… освен обичайните процедури искаше също оформяне на бикини-зоната и масаж на тялото с портокалово масло – „любимият аромат на мъжа ми“.

Трябва да е на възраст, на която тези неща са от значение.

Беше млада, но някак отсъстваща – сякаш пред мене стоеше не жив човек, а безплътна сянка.

Очите ѝ – с дълбоки тъмни кръгове – гледаха през мен, изпитото бледо лице не изразяваше нищо, движенията ѝ бяха вяли като в забавен кадър.

Започнах да изваждам едно по едно пособията от големия си козметичен куфар и се оглеждах къде да ги сложа – в стаята имаше само легло, малка масичка и два стола. На въпросителния ми поглед тя обясни:

- Раздадох всичко. Не ми трябва, аз отивам при мъжа ми. – Лицето ѝ за миг се озари от топло сияние и отново угасна.

- Къде е мъжът ви? – попитах просто от учтивост.

- Той…, той е много далече.

- В чужбина?

- Високо, той е на високо.

Започнах да се притеснявам – тази жена като че ли живееше в някаква друга реалност. Мина ми през ума, че може би мъжът ѝ я е изоставил и това я е довело до леко умопомрачение. Изглежда е замислила да

го намери и да се опита да си го върне – напълно загубена кауза, но какво ли не прави любовта?

Първо се заехме с ходилата. След като приключих процедурата, жената прокара пръст по петите си и поиска втори път да ги накисне в ексфолиант и да ги изтъркам с по-фина четка: „Той не обича да му драскат“. За ноктите избра френски маникюр в бледорозов цвят, който леко оживяваше восъчната бледност на кожата ѝ. Все повече се убеждавах, че е тежко болна и с мъка се държеше на краката си, но правеше всичко по силите си да не ѝ личи.

След това ѝ дадох каталога, за да си избере модел за интимната прическа на бикини-зоната. Тя дълго разгръща страниците, сравнява моделите и накрая избра форма на сърце, а на лицето ѝ за миг трепна бегла усмивка.

Докато ѝ правех масаж на тялото с портокалово масло, запита:

-Колко дълго се запазва ароматът?

-След един душ вече трудно ще се долавя – отговорих.

Тя пророни с покъртителна въздишка:

-Жалко. Най-много исках да ухая на портокал.

Отново се замислих къде ли е мъжът ѝ? Може да му е провървяло в бизнеса или в политиката, да е стигнал „на високо“ и покрай него да се въртят топ модели и телевизионни звезди. А тя, изоставена и бедна, е намислила с евтините грижи, каквито може да си позволи, да се изправи срещу някоя самоуверена, блестяща съперница. Душата ми се изпълни с жалост и състрадание, чудех се какво да кажа, за да я утеша.

- Можете да си купите хубав парфюм с портокалов аромат и да си го слагате, когато е необходимо.

- Аз… не зная къде се продава.

Обясних ѝ в кои магазини може да потърси, но тя безнадеждно поклати глава:

Няма да мога.

Виждах, че вече е съвсем отпаднала, затова побързах да свърша масажа.

- Кога заминавате?

- Не зная точно. Може би… – от очите ѝ внезапно бликнаха сълзи.

– До другата седмица сигурно ще съм заминала.

- С какво ще пътувате? – попитах, прибирайки нещата козметичния куфар. – Някой ще ви придружи ли?

Тя замълча, сякаш събираше сили, за да отговори:

- Никой не може да ме придружи. Аз… ще… ще… отлетя –

Навярно искаше да каже, че ще пътува със самолет, но объркания ѝ мозък не можеше да намери правилните думи.

Съзнавах, че повече не трябва да питам, но въпросът напираше в мене:

-Мъжът ви знае ли, че отивате при него?

Жената изведнъж се оживи:

-Да, да, той знае. Ние всяка нощ разговаряме. Той всичко знае.

По обратния път към дома забелязах, че съм забравила сребърната си гривна, която се беше измъкнала заедно с ръкавицата, докато миех ръцете си в банята. Но като си помислих в какво състояние оставих жената, беше ми съвестно да се върна. Реших, че ще отида някоя вечер, дано вече не е заминала.

През следващите дни не ме напускаше мисълта за нея. Представях си как се лута сама и объркана, по автогари и летища, сред гъмжилото от забързани хора.

Искаше ми се да направя нещо за нея, поне да ѝ създам малко радост. От търговеца, който ме снабдява с козметични продукти, измолих рекламно флаконче парфюм с аромат на портокал, който смятах да ѝ подаря, когато отида да си взема гривната.

Едва в следващата неделя тръгнах нататък.

Излизайки от асансьора, отправих поглед към познатата врата и… дъхът ми спря.

Там се белееше пресен некролог. Спрях се за миг като закована, после направих две крачки и се взрях в черните букви – беше починала три дни след моето посещение.

Нерешително натиснах звънеца на другата врата. Излезе съседката.

- Вие сте козметичката, нали? Видях ви миналата неделя, когато се качвахте в колата с козметичния куфар.

- Какво е станало? – кимнах към некролога. – Тя каза, че ще отива при мъжа си.

- Тя наистина отиде при него – отвърна жената, тъжно поклащайки глава.

Погледнах я в недоумение.

- Беше полицай, загина при престрелка с престъпна група. Той беше всичко за нея. Нямаше никого на света, отраснала е в дом за изоставени деца. След това се разболя и не искаше да се лекува. Вярваше, че там ще го срещне, че ще бъдат пак заедно. Постоянно повтаряше: „Искам да отида при него.“ Като че ли сама си извика болестта.

- Но как… толкова скоро? Само три дни след като бях…

- Когато вие бяхте тук – прекъсна ме жената, – тя вече беше много зле. Слагаха ѝ лепенки с морфин.

Господи! Тя с чисто съзнание се е подготвяла за сетния си час, като за среща с любимия, а аз помислих, че е луда.

Сбогувах се и тръгнах бавно надолу по стълбите, стискайки в ръка безполезното вече флаконче с аромат на портокал.

ПОЗАКЪСНЯЛА ЛЮБОВ

МАРА ШЕЙХ

Слънцето се показа над спокойното море и накара тихите вълни да заблестят. Градът започна да се събужда и полека да задвижва ритъма си. Все повече хора вървяха по улиците. Песента на птиците постепенно заглъхваше заради интензивния трафик.

Алекс стоеше на прозореца на офиса си с чаша кафе и наблюдаваше цялата тази картина. Ризата му беше разкопчана, панталонът смачкан от дремането на дивана – поредната безсънна нощ. И не защото работата не вървеше, напротив! Фирмата се развиваше прекрасно. Поръчките, които изпълняваше вървяха перфектно. Все пак беше професионалист.

Просто от три години не можеше да спи нощем. Душата му бе неспокойна, а мислите му непрекъснато се забиваха в сърцето му и дълбаеха раната все по-на долу, и все по-болезнено. Точно преди три години съпругата му бе загинала в автомобилна катастрофа. Обичаше я все още и му липсваше толкова много. Когато затвореше очи, всяка вечер виждаше случилото се – как звънят на вратата полицаите и му съобщават тъжната вест, че за съжаление съпругата му е починала.

Болката отново го прониза. Дъщеря му спеше тихо в стаята си, когато той тръгна към офиса в три през нощта. Това дете го поддържаше и подкрепяше през всичкото това време. Мислеше и разсъждаваше като възрастен, въпреки че тази година навършваше осемнадесет. Не харесваше, че той от време на време излизаше с разни жени и го хокаше за това. Но пък той беше мъж! И то какъв! Висок, атлетичен, харизматичен, и естествено с пари… Магнит за златотърсачки. И разбира се имаше своите потребности. Просто секс и нищо лично.

Прокара пръсти през разрошената си гъста кестенява коса, отпи от кафето и погледна часовника.

Беше време да се приготви за новия ден. Предстояха му три срещи и куп документи за проверка. Влезе в банята – прикрепена

към кабинета му и пусна душа. Водата го поуспокои. Нежните струи сякаш отмиваха натрупания стрес в мускулите му. Помисли си, че довечера ще иде във фитнес залата и ще потренира. За възрастта си Алекс имаше стегнато релефно тяло. Погледна се в огледалото. Брадата му пак беше набола. Не, ще трябва да се избръсне. Днес имаше важни срещи. Прокара бръснача по бузата си и си спомни как съпругата му го бръснеше сутрин, след като заедно вземаха душ. Образът на Марина сякаш изплува в огледалото. Погледна с обич и тихо промълви „ Липсваш ми“. Зелените му очи се натъжиха. А образът сякаш се усмихна.

Телефонът му иззвъня. Алекс остави бръснача за момент, вдигна слушалката и натисна високоговорителя.

-Алекс, как си, приятелю? – беше Георги, неговият най-добър приятел.

Не се бяха чували от седмица.

-О, Геш? Как е? – продължи да се бръсне той.

-Добре, готвя се за сезона.

-Всичко наред ли е?

-Да… исках да се съберем с Марти и тази вечер да излезем. Какво ще кажеш?

-Геш, аз…

-Виж, зная, че сигурно пак не си спал тази нощ. И е време малко да разпуснеш и да успокоиш топката.

-Аз мислех да ида в залата довечера.

-Ще идем, защо не. Не съм ходил от три дни и ще ми се отрази добре.

-Договорихме се. – затвори слушалката и продължи да се бръсне.

Образът в огледалото вече го нямаше.

След малко облече чиста риза и тъмносин костюм от вълна. Навън все пак беше още февруари. Подбра подходяща вратовръзка и се върна на бюрото.

Работният ден започваше.

Хората в офиса зажужаха като в кошер. Сутрешни поздравления, кафе… и всеки заемаше мястото си пред компютрите.

Алекс стана и излезе от кабинета...

Из „Позакъсняла любов“, Мара Шейх, изд. „Скала Принт ООД“, София, 2025

Подбор: Людмила Данова

МОМИЧЕ И ВРАНА

НАДЕЖДА ТОДОРОВА – НадиКа

Имало едно време, а може и да го има и сега, едно малко градче, което се криело в прегръдките на висока планина. Край него течала бистра река. Тя тихо ромоляла и отразявала светлината на слънцето.

Мостовете над нея били построени от бели камъни, с големи арки и свързвали различните части на градчето. Местните жители често се събирали край реката за риболов или просто, за да се насладят на спокойствието и красотата на природата.

Къщите в градчето били изградени от камък и дърво, с покриви от червени керемиди. Всяка сграда била украсена в различен цвят. На някои стени имало изрисувани различни фигури на животни, хора или цветя. Така всеки, който се разхождал из тесните и павирани улички, можел да се досети кой живее в къщата. От поставените на тротоарите саксии пъстри цветя разпръсквали своя аромат.

В края на градчето, в началото на боровата гора, се издигала малка жълта къщичка. На стените ѝ имало изрисувани музикална стълбица с ноти и котва. Къщата била оградена с дървена ограда. Имало и малка градинка, в която цветята били подредени като дъга. В къщата живеело едно момиченце на име Невен. И то наистина приличало на слънчевото цвете. Косата на Невен била светло руса с червеникави кичури. Очите ѝ – сини като морето. Бащата на момиченцето бил капитан на търговски кораб и отсъствал с месеци от дома. Тогава майката на Невен, която преподавала уроци по музика, свирела тъжни песни на пианото.

Веднъж, след като се прибрал от поредното плаване, баща ѝ подарил две малки обички с буквата Н. Те били обсипани със сини камъчета, с цвета на нейните красиви очи.

-Знаеш ли, че тези обички са много специални – казала майка ѝ, докато внимателно ги закопчавала – Освен, че са с твоята буквичка, с нея се пише и думата надежда.

Пази ги и докато ги носиш, никога не губи надежда, ако изпаднеш в беда.

„Н като Невен, Н като надежда“ – спомняло си думите на майка си момиченцето, щом докосвало обичките си.

Един летен ден, както си играела сред цветята в градината, Невен дочула странен шум, носещ се от оградата. А след малко последвало и тревожно грачене. Малка врана се била заклещила в процепите между дъските.

Момичето се втурнало към птицата. Помилвало я по черната главица, говорило ѝ ласкаво. Щом враната се успокоила, детето внимателно я извадило.

Тогава забелязало капки кръв на нейното сиво коремче. В опитите да се освободи била наранила крилото си. Невен разбрала, че не можела да пусне птицата на свобода, докато тя не оздравее.

Занесла я вкъщи и превързала грижливо крилото ѝ. С помощта на майка си направила клетка и поставила внимателно враната в нея.

Дните минавали.

Птицата се оказала много любопитна и постоянно подскачала в клетката, оглеждала с интерес къщата. Обичала музиката и когато майката на Невен свирела на пиано, започвала да пее. Песента ѝ приличала повече на ритмично грачене и развеселявало хората край нея. Понякога се опитвала да изговоря и кратки думи. Лека-полека крилцето на пленницата зараснало. Тя се опитвала да лети в тясната клетката. Детето разбрало, че е време за пусне враната на свобода и отворило вратата.

А птицата… направила няколко кръга и се върнала отново в къщата. Опитала се даже да изграчи „Невен“, но се чуло много смешно „Нев, не“. Явно предпочитала компанията на хората, пред тази на своя вид. Така момиченцето се сдобило с един поразличен домашен любимец.

Враната често летяла над главата ѝ, придружавала я до училище и я чакала пак отново, когато учебните часове свършели. Дори се научила да брои до десет и изпълнявала различни трикове.

В един горещ неделен ден Невен решила да се разходи в близката гора, докато майка ѝ засявала нови цветя в лехата до оградата. Момичето обещало да се върне скоро и да не се отдалечава много от къщата. Но когато навлязло в гората видяло едно пъстра пеперуда и се втурнало след нея. Така неусетно поело по пътечка, която го отвела далече.

Детето разбрало, че се изгубило.

Хукнало да бяга по обратния път. Но в бързината се спънало в един дебел клон и се затъркаляло по склона. За беда попаднало в дълбок трап. Колкото и да се мъчела Невен не можела да излезе навън. Викала за помощ, но никой не я чул.

Разбрала, че е сам-самичка и заплакала. Тогава чула плясък на криле. Долетяла нейната врана. Птицата подскачала около нея и грачела „Помощ, помощ“, а после кацнала на рамото ѝ и внимателно клъвнала обичката. „Н като Невен, Н като надежда“ припомнило си думите детето.

Усмихнало се, защото разбрало какво иска да му каже враната.

Свалило едната си обичка, прегърнало птичката и казало:

-Занеси тази обичка на мама. А после се върни с нея при мен. И побързай, моля те, защото ме боли ръката. Май съм я ударила зле, когато паднах.

Майката на Невен била излязла на пътя и се оглеждала за дъщеря си, която много закъснявала. Тревожела се да не би да е изпаднала в беда и се канела да отиде в гората, за да я потърси.

В този миг враната долетяла и пуснала обичката.

Тревожно грачела „По-по-Нев“, политала към гората и се връщала. Жената разбрала, че детето е изпратило птицата и тръгнала след нея. Не след дълго намерила Невен и двете се прибрали вкъщи.

Така враната се отблагодарила за стореното добро. Не напразно хората казват, че „добро се с добро отплаща“.

УРОК ПО ЛИТЕРАТУРА

НИКОЛАЕ ДАБИЖА

„По идеите не се стреля с пушка.“
Антоан дьо Ривarол

В този ден в гимназията в Пояна вървеше един от последните за учебната година уроци по литература.

Учителят Михай Улму посвети почти цялата година на поета Михай Еминеску. За останалите писатели отдели само няколко часа. Това беше твърде смело от негова страна. Кабинетът по литература много заприлича на истинска „каса маре“, която заедно с учениците, украси с портрети на румънските писатели, със селски килими и черги, напълни с книги и литературни списания.

Господин Улму е строен и елегантен млад мъж на двадесет и пет, с бледо лице, тъмна чуплива коса, стигаща чак до раменете му, с блестящи кафяви очи, малко уморени от четенето и преподаването, от което погледът му е станал по-дълбок. А на стаената в него тъга контрастира едва забележимата иронична усмивка в ъгълчетата на устните му…Завършил е университета преди година. Сега, застанал между катедрата и чиновете в класната стая, той спазва една невидима дистанция между него и учениците. И макар да си дава сметка, че те са вече зрелостници и утре ще влязат в живота, все още по инерция се отнася към тях като с деца. А те седят пред чиновете си и го слушат внимателно. В навечерието на зрелостните изпити целият клас е заприличал на градина през април, готова всеки миг да разцъфти.

Михай Улму се стреми всеки урок да бъде максимално интересен за тях. Умее да съчетае задължителната програма с нови теми, други произведения извън нея, да заинтригува своите възпитаници.

Ето и сега пише с тебешир на дъската:

„Звезди трептят…“

И започва да чете прекрасното стихотворение на Михай Еминеску:

Звезди трептят,
греят в просторите,
радват ни взорите,
дорде умрат.
……
Не е ли грях
мигът тъй сладостен,
кратък, но радостен,
да стане прах?

И започва да говори как поетът прави паралел между живота на звездите, живота на хората и любовта…

Точно така, както нашите очи продължават да виждат светлината на звездата, която е угаснала отдавна, така и паметта за вече отминалата любов още дълго ще преследва онзи, което е бил озарен от нея…

– И кой е той? – пита един от учениците. И преди Улму да му отговори, вдига ръка ученичката Мария Разешу, дошла в час направо от полето.

– Какво искаш да ни кажеш, Мария?

– Ние искаме да ви помолим да ни поговорите малко за любовта…Това искат всички от класа.

Целият клас избухва във весел смях.

Учителят обхожда с поглед цялата стая. Тези деца, вече на седемнадесет – осемнадесет години са като млади птички, готови за първия си полет. Тази година ще отлетят от гнездото. Дошло е времето за първата им любов, а той досега нито веднъж не им е говорил по тази тема и сигурно ще трябва да го направи.

– Добре, ще поговорим и за това в следващия урок. Но преди това ще трябва да се подготвите и вие и да се опитате да представите своето определение за любовта. За да не ви говоря за това само аз.

До вече записаната с тебешир дата на деня, „28 юни 1940“, учителят написва темата за домашна работа „Какво е любовта?“ Обръща се с лице към класа и вижда, че всички погледи са устремени прозорците, към улицата.

Там, точно до вратата на училището, са спрели два камиона с войници.

На кабините се червенеят петолъчки. Някакъв офицер изскача от едната кабина. Дава знак на войниците и те се разтичват по две посоки – първата към кметството, където един от тях смъква националния

трибагреник в червено, жълто и синьо, захвърля го на земята, стъпква го яростно с ботуша си и на мястото му окачва червеното знаме със сърпа и чука, другата част, начело с офицера влиза в училищния двор.

Ритмичният ход на ботушите отеква по циментовия под на коридора. После вратата на класната стая се отваря рязко и един от военните влиза. Учениците стават, както е прието при посрещането на гости и старши в час.

– Здраве желая! – по военному ги приветства неканеният гост. – Седнете!

Никой не му отговаря и никой не сяда. Гостът вдъхновено продължава:

– От този ден, двадесет и осми юни, вие сте свободни, скъпи другари! Великият Сталин, бащата на народите, ви освободи от румънските окупатори и фашисти. Той ви заръчва да бъдете щастливи!

След тези думи, офицерът се обърна към черната дъска, над която видя портрета на Еминеску. Веднага дръпна стола от учителската катедра, стъпи с прашните си ботуши върху него, смъкна от стената портрета на поета и след минута вместо него окачи образа на Йосиф Висарионович Сталин.

После комисарят скочи от стола, захвърли портрета на Еминеску в ъгъла, зад катедрата, и като потри доволно ръце, се обърна към всички:

– Другарят Сталин ни заръча да унищожаваме безпощадно всеки класов враг. Който не е с нас, е против нас, ни учи той, великият Учител. Така че: внимавайте, учете се добре! – опита се да се усмихне той.

После обърна гръб и излезе като хлопна врата. Целият клас продължи да стои все така прав, като вкаменен. Тропането на ботушите постепенно отзвуча и тогава се обади тихият глас на учителя Улму:

– Седнете, гимназисти!

В следващите минути, долу, на двора се разнесе изстрел и децата видяха как старото училищно куче, Муту Немия, защото никога не лаеше, се беше заплел в нозете на войниците и се опитваше да ухапе един от тях. Тогава комисарят мигновено го простреля с нагана си, а останалите военни се развеселиха и започнаха да се смеят високо, на глас.

Всички се качиха на двата камиона и потеглиха.

Улму огледа класа и заговори със спокоен тон, за да намали напрежението.

– В следващия час ще продължим да говорим за Еминеску и за…любовта. Ще обединим тези две теми. Защото Еминеску беше един от великите певци на любовта.

Каза това и в потвърждение на думите си вдигна една малка книжка от катедрата.

– В тази малка книга са отговорите на много от вашите въпроси.

И тук се разнесе решителният звънък глас на Мария Разешу:

– Господин учителю, не бихте ли могли да ми дадете за малко, за няколко дни, тази книжка със стихове?

Михай Улму, макар да знаеше от своите учители, че заетата книга, е изгубена книга, все пак я даде на момичето.

– С удоволствие, само да не я изгубиш.

– Обещавам, – радостно извика ученичката и веднага прибра книгата като нещо много ценно в чантата си.

Учителят винаги се радваше на любознателността на своите ученици. Да, те искаха всичко да знаят и да научат.

– Довиждане!

– Довиждане! – отговори му целият клас в хор.

Това беше последният час за деня, но никой от момичетата и момчетата не бързаше за дома. Някакво глухо безпокойство постепенно обзе всички.

Сякаш искаха да постоят още малко в класната стая, на своите чинове, където се чувстваха по-защитени и малко по-спокойни…

Превод от румънски: Огнян Стамболиев

КОТКА

НИКОЛАЙ НИКОЛОВ

7:00

Завъртам педалите по дългите улици и вятърът разрошва веждите ми, от косите няма нищо за рошене.

Вече се прибират кучетата от сутрешната си разходка и „стопаните“ им вървят след тях, кой кого води?

Някой съвестен служител на общината е минал с маркуч цветята в алеята на славата и забързаните спортисти със слушалки в ушите които им пречат да чуят птичките, успешно горят излишните калории.

Първите подранили татковци, срамежливо бутат колички с пеленачета, напъдени от жените си. Няколко украинки или рускини се шляят по алеите в опит да убият времето, което имат в излишък. По лостовете – лъснали от пот младежи. Слънцето ослепително искри от ситните вълнички и вече започва да напомня, че и днес ще е жега. Пясъкът е нарядко изпъстрен с първите плажуващи. В морето се виждат лодки, ловящи риба. Някакъв пенсионерски клуб прави гимнастика във водата. На вълнолома е пълно с рибари, които не хващат нищо, но изглеждат щастливи от възможността това да се промени. Спортистка се самоснима – вероятно, за да се „пусне“ от плажа. Гларусите са помогнали на няколко чувала боклук да се саморазхвърлят Листата на дърветата благославят със сянката си всички. Цветята, строени в редици респектират с цветовете си.

Съвършен седми час от деня, в който хората все още не са започнали да показват лошата си страна като застанат пред телевизорите.

КОТКА

Вървях под ръка с жена си по алеите на Морската градина. Бяхме облекли топли зимни дрехи и сега ги носехме в ръце защото въпреки ноемврѝйските облаци беше 20 градуса. Есента, като че ли се чудеше се чудеше дали да се развихри или да остави лятото да довърши годината. Тревата беше изумрудено зелена след жълтото и прашно лято.

Чувствах се като в ирландски парк, въпреки толкова познатите ми алеи, с които сме приятели от деца. Червени листа, нападали по земята, жълти багри сред зелените още и цъфнал Полигонум, напук на календара. Евонимуси разлиставаха нетърпеливо нови листа , все едно пролетта е дошла, след дълга скучна зима.

Детският кът светеше празнично и бебета старша възраст празнуваха възможността да са навън, вместо да се втренчват в таблетите си. По ресторантите нямаше много клиенти, но още беше рано и вероятно щяха да се напълнят за вечеря.

Чух украинска реч и се загледах в семейството, облечено в доста простички евтини дрехи. Вървяха пред нас – баща, майка, момиче на 10 и момче на 18. Почувствах се неудобно в марковите си. Там някъде „Братушките“ громяха фашистите по всички фронтове, хвърляха бомба след бомба върху детски градини и жилищни блокове, сирените виеха за въздушна тревога и душите на мъртвите летяха към създателя на тълпи, вече свободни от предразсъдъците и омразата, обременявали ги допреди секунди, загърбили пол, националност и възраст.

Огромната, добре смазана машина на военно-промишления комплекс бълваше нови бомби, дронове, ракети и милиарди долари за собствениците си, като че ли най-важното нещо на света беше да станат още по-богати от вчера. Заспиваха с най-чиста съвест за добре свършена работа, че са успели да защитят родината или нечия друга такава от врага. Врагът също спеше спокойно в меките си постели от сатен и коприна, купени с печалбата от нечий отнет живот. Статистиката даваше данни кой изпреварва в производството на снаряди, какви нови бомби са измислени, свръхзвукови ракети и какво ли още не, с което да се гордее руският, палестинският, израелският, иранският… дори нашият мъничък, но толкова значим народ.

Доброто ми настроение се изпари.

Представих си мазното лице с рижата коса и белите петна на очите на негово величество американския президент, който всеки ден се хвалеше за колко милиарда е

продал изтребители или ракети, колко е велик и колко е велика американската нация. Най-великата.

Московският великан нещо обясняваше, че всичко е под контрол и плановете за възстановяването на СССР и „Славянский мир“ вървят по график и още тази петилетка ще бъдат преизпълнени, благоденствието, отлагано 107 години вече настъпва и враговете на великия народ ще ридаят горко в разрушените си столици – Лондон Париж и други. Оборотът днес беше 30 милиарда и всички печелят, освен тези, които са получили някаква малка част от инвестициите под формата на шрапнел, куршум или директно са били изпарени. Но и те печелят, защото влизат в пантеона на славата, където имената им ще бъдат славени, докато слънцето грее или земята се върти от благодарните потомци.

Печелят и небесно царство. А то е най-ценно, веднага след това да дадеш животът си за родина. Че коя майка не би се гордяла? Зъбите ми скърцаха и ръцете се свиваха в юмруци, жена ми загледа учудено и точно тогава видях една котка. Оранжева на бели ивици. Загладена, охранена, навирила опашка, нехаеща за нищо, което се случва по света.

Пристъпяше наперено, извиваше гръбнак и мъркаше толкова оглушително, че дори аз я чух. Украинците се приближиха към нея и момиченцето я погали. Котката отри глава в ръката на детето и даде ясен знак, че е готова за повече ласки. Стоях около две минути и гледах грейналите лица на семейството, което се изреждаше да гали котката, а аз не знаех дали чакам ред за котката или прощавах на света заради сълзите, които пълнеха очите ми.

Отминахме хванати за ръце и отново видях невероятния ноемврийски ден, в който хората ходеха по къси ръкави, а котките даваха така нужната подкрепа на един онеправдан народ.

След 20 метра видях друга котка, която извиваше гръбнак, а малко по-нататък още една.

Осъзнах, че всъщност котките са много.

ПРЕЗ ВРЕМЕТО

ПАВЛИНА ПЕТКОВА

ОТ КНИГАТА НА ВРЕМЕТО

Лятото бавно пристъпва със сини метличини и усмивки слънчогледови.

С гореща ласка гали земята, изпича дните под съпровода на щурците. Сезон за пътуване с аромат на море и обичане.

Есента натежава златиста и кехлибарена с гроздове големи и смокинов плод. Аромат на дюлево сладко се носи из дворовете. По тротоарите се търкалят кестени, запазили топлината на лятото. В полетата – гарвани кълват последните останали зърна.

С мъгли и хлад престъпва зимата, сковала земята в ледена прегръдка. Скоро от небето ангели ще полетят и ще е бяло, бяло... С тъга ще чакаме пролетта, приютила тайно надеждата в кълнилите малки зърна. Ще пристигне тя уханна и с цветя. Тревите ще издигнат стебла да посрещнат ятата, които се завръщат. Времето е божия книга, в която животът разлиства сезоните.

ПЪТ ПРЕЗ ВРЕМЕТО

С бавни стъпки пътувам през времето. Унася ме ароматът на липи. Търся себе си. Дали ще се открия под загара на слънчеви лъчи. Обувките ми в прах са оставили следи в пътя обратен. Моля се за очистителен дъжд, за да поема напред. Дали ще съм достатъчно смела, за да открия вярната посока? Не се поддавам на сезоните, трия късата си памет от болки и обиди. Те не са ми нужни, за да вървя напред към следващата моя гара. Пресичам кръстопътища, реки, мостове. Срещам се с хиляди съдби, но непознати за мен са небесата.

Вървя към хоризонта с усмивка за простор и свобода. Нося в себе си своя храм духовен. Как искам ръце да разперя и да политна – да открия себе си.

Следвам порива на ветровете.

Запява градският часовник и ме връща в реалността.

СЦЕНА НА ВЕКОВЕТЕ

Търновград ме посреща величествен с накацалите над Янтра къщи. Бавно лятното слънце се снишава над покривите и разпалва хоризонта.

Шум и смях изпълват тесните каменни улички на Самоводската чаршия. Тълпа от хора като река се носи към Царевец. Лятната омара отдава път на вечерния хлад. Пъстра колона от любители на сценичното изкуство е поела нагоре към изградената сцена. Поредна вечер виртуозните изпълнители и оркестър ни връщат назад към вековете. Под звездното небе оживяват митове и легенди. Делничните проблеми остават забравени поне за известно време в някой ъгъл на съзнанието. Изкуство, красота, грация, финес и блясък – отдаваме се на бляна. Плачем, скърбим и се радваме с превъплътените роли. Осъзнаваме, че любовта е над всичко. Тя трябва да се изживее.

делтапланер
Ромео в небето
Жулиета в нов вариант

От небето луната разпръсква оловен блясък. Над Царевец лек ветрец оживява спомени за минали времена.

ВЪЛШЕБСТВОТО НА ЕСЕНТА

Звезди със студена светлина по нощното небе. Есента става все по-хладна. А утрините ден след ден слизат все по-ниско към равнината и тя облича сребърна премяна.

в тишината
пламъците на свещите
търся ново начало

А някъде се носи мелодия, която нежно докосва душата ми – вълшебна, приказна, далечна – сякаш извира от дълбините на земята.

СЛЪНЧЕВИ ОТРАЖЕНИЯ

Из въздуха се носи соления вкус на морето – загадъчно и синьо. Гларуси и чайки кръстосват небесната вис, а жарещото слънце пърли крилете им.

детска играчка и дворци от пясък
в снимки
тъжа за мама и тати

ПРЕДИ КОЛЕДА

РЕНИ ВАСЕВА

Демонът беше твърде честолюбив. И завистлив беше. Не можеше да се примири с факта, че някакъв ангел възкреси цяло село, което днес кипеше от живот, а той все не успяваше да напълни своето с прокълнати души. Остави послушника Григорий и Виден да се занимават с книгата, знаеше, че тя последна страница няма, защото се дописваше, дописваше…

И уж анатемосана, уж залутана из времената, книгата изпълваше своите страници с историите на тъмния народ.

Беше истинско съкровище, демонът знаеше това и сърце не му даваше да я унищожи. Имаше сантимент към тъмния народ, все се надяваше един ден да успее да го прикотка на своя страна. Ама пустите човеци, за тях никога не се знаеше какво могат да ти сервират. Ей го на, по селата вече мирно си живееха заедно с отвъдните, а и ония от край свет взеха да се опитомяват.

Демонът се ядосваше, кроеше планове за унищожение, търсеше болни или наивни души, за да отвежда притежателите им в Омагьосаното село, коткаше Незнайната болест, за да не си тръгне. От време на време обладаваше някого и го побъркваше. Беше си наслада.

Денят преди Коледа завари демона в Горното село. Видя следите на ангела Рафаил и се зарадва. Тоя път щеше да внимава повече, пък и точно сега, по Коледа, се усещаше силен. Идеха мръсните дни, на новороденото Божие дете му предстоеше да оцелее до Богоявление.

Захария на два-три пъти зърна срещу къщата си Каин-Калин, видя и Сянката, ама не беше сигурна случайно ли минаваха, или я наблюдават. Страхът й се върна, след смъртта на Йован се усещаше съвсем безпомощна. Найден излезе във ваканция, та си седеше повече у дома. Странно беше да го вижда такъв – кротък и тих. Захария хем се радваше, хем нещо я жегваше и я караше да стои нащрек.

Бъдни вечер щяха да посрещнат в голямата соба с огнището. Захария постла нова черга на пода и нареди паниците. Беше сварила боб, уви постни сарми, омеси содена питка, в която сложи почернялата сребърна пара на баба си Зорка.

Искаше да разточи и баница с лук, но не й стигнаха силите. Напоследък все почесто се усещаше уморена.

Найден беше извадил блокчето и рисуваше.

– Ела да вечеряме, после ще рисуваш пак, – подкани го Захария и посочи наредените до огнището.

Бъдникът припукваше и ту се разгаряше, ту аха да изгасне. Захария го побутваше от време на време с машата и дотуряше сух клечоряк.

– Ей сега, само да викна кикимората – рече Найден, а Захария не отвърна нищо и разбира се, веднага се упрекна в малодушие.

Когато момчето се качи на тавана, чорлавото създание разглеждаше нещо, което скри зад гърба си, щом вратата се отвори. Найден се престори, че не е видял.

– Майка каза да слезеш…

Кикимората не се изненада, знаеше, че Захария беше мекушава. Прииска й се на чорлата да откаже поканата, но реши да не го прави – все в някакъв момент щеше да съжали.

Внезапно Найден я прегърна. Мълчаливо я прегърна и хукна назад. Кикимората дълго време не можа да се съвземе от вълнение.

После тримата седнаха едновременно на излинелите тъкани възглавници. Захария прекръсти трапезата, а кикимората героично затвори очи. Парчето с парата на баба Зорка се падна на Св. Богородица. Двете икони в стаята като да просветлиха замъглените си лица. Йоан Кръстител се обърна към Светата майка:

– Добър знак е това. Световете ще се пресрещнат не за да мерят сили, а да постигнат съгласие.

Богородица се усмихна, залюля бебето Исус и му рече:

– Чу ли, сине, за съгласие…

Отвън портичката изхлопа и в тъмнината на двора се изправи Каин-Калин. Не се видя Сянката беше ли с него, или не беше.

На Бъдни вечер леля Стъпа остана сама. Призракът на горския си седеше в тъмното на тавана и чакаше жената да се наплаче. А плачеше леля Стъпа, защото вече трети ден нямаше и следа от Нямото. Избягал ли беше проклетникът, самодива ли го завлече, преби ли се някъде и сега вика за помощ?

– На село се върна човекът, за овцете му дожаля, за къщата… Каза ми снощи, че ако е речено да се ожени, може и в Горното село да стане.

Леля Стъпа отри мокрото си лице срещу Рафаил и плачът й секна. Стоя дълго с длани на устата, после приседна на кушетката. Ангелът търпеливо я изчакваше да се съвземе.

– За тоя параклис искам да ти река. Всичко, що е тайна, не е божие, на дявола е. Да ти го припомня, че си забравила. Не искай света за себе си, жено. Пожелай светът тебе да поиска…

И леля Стъпа видя как ангелът тръгна през гората, като пазеше крилата си от клоните на дърветата. Дощя й се да викне след него, но не можа. Приседна до масата, където беше наредила постната вечеря, и посегна към хлебната пита.

Тогава от тавана слезе призракът на горския и се настани срещу жената. Сипа от червеното вино в две чаши и й подаде едната:

– За новорождението! Да се смирим, мила, тогава ще се усетим щастливи.

Леля Стъпа отпи от виното и каза:

– То се е видяло, на магия ми е тръгнало, може и аз магьосница да стана. В гора живея, крилати ме спохождат, с отвъдните говоря, господ да ме прости…

Леля Стъпа се прекръсти, но призракът на горския не изчезна, не се стопи. Стоеше си съвсем читав срещу жената и се заливаше от смях.

Из „Ангелът Рафаил“ – ръкопис на Рени Васева

ХРАНЕНИЧЕ

РОСИ ЖЕКОВА

През късната есен на далечната 1917 година, една жена раждаше второто си отроче. Оставила се у ръцете на Всевишния, горещо се молеше. Лошата вест, че предната нощ някой е погубил мъжа ѝ, тъй силно я уплаши, че до вечерта болките я захванаха, ако и да имаше йощ две месечини да се изтърколят.

Не се мъчи много, плодът беше дребен и слабоват, “ни жив ни умрял”, както ѝ рече жената, дето бабуваше. Родилката пое отрочето си и се унесе у дрямка, едничък начин да забрави.

– Фърли го! – рече строго свекърва ѝ. – Що ще чиниш с две деца, кой ще те погледне? Тежки времена са, Желязо, война иде! Никой мъж няма да те вземе! Ако не мож, дай го тука, аз ще го фърля, не видиш ли, че не изплака биля! До сабалям е умрело туй, фърли го! – старата посегна към бялото вързопче, дето кротко лежеше на майчината гръд.

Майката стисна по-силно детето и блъсна протегнатите старчески ръце.

– Що думаш, майко? Остави ме поне еднаж да го накърмя, грехота е гладно да го заровя.

Свекървата се повъртя йощ малко и се затътри към другата одая, дето спеше поголемият син на Желяза – Васил. Стисна до себе си детето да го топли и тихичко зарида за своето свидно чедо, дето нощеска някой зверски погуби, дорде беше по служба – джандарин на селото. Бурханлар беше турско село, забутано баш у кьошето на Лудогорието. Размирни времена бяха, ред трябваше. Затуй и нейният Христо се цани караул нощно време да обикаля сокаците.

Не ѝ беше лесно тъй да подучва снаха си, ала с две рожби щеше трудно да я земе някой. Науми си йощ утре да иде да пита у другото село дали няма някой вдовец да я задоми, че инак лошо име ще ѝ излезе.

Родилката се надигна и отви главичката на новородената си рожба. Жената, дето ѝ помагаше рече, че всичко му е у ред. Сал слабо диша и сила няма да изплаче. А личицето дребно и спокойно, спи като ангел небесен.

„Как да го фърля“– думаше си, а очите ѝ се намокриха от новата болка, дето излизаше право от сърцето. – Пресвета майко, Дево, майчице Божия, дай ми сили, дай ми знак! Моля Те и Тебе, Господи, имай милост – молеше се, стиснала малкото телце у скута си. Отвън се чу овца жално да блее. Жената се стресна: „Сигур крадци са’“– издума си първо, а сетне щом чу пак да блее, тоя път по-силно, положи детето и полека се надигна от постелята. Късна доба беше, не бе редно да ходи навънка, ала нямаше кой друг да иде.

Полека открехна врата на кошарата. Овцете сторили кръг, а една у средата блее силно. Пред ногите ѝ овча кожа. Лежи там, кой я знае от де се беше зела. Желяза дигна кожата от земята, а очите ѝ право в овцата: – Що ти е ма, Пенке? Кой те уплаши, та тъй бечиш? – протегна ръка и погали добичето. „Мигар си позна детето?“ – дойде ѝ на ума, а очите ѝ пак в сълзи потънаха. Сгъна кожата надве-натри и се повърна към къщи.

Детето се тъй тихо си спеше. Желяза разпъна агнешката кожа и положи връз нея новороденото си. Хем да го пази на топло, хем да го скрие.

„Ако не се обади да изплаче до зарана, ще ида да го заровя нейде, ала барем да е с кожух“ – тъй си думаше дорде го повиваше и сетне положи у долапа на печката. Натъкми огъня и обърна глава към малкия прозорец от дето се виждаше едно парче от небето. Вятърът беше раздухал облаците и сега то светеше със сичките си звездици.

Присегна се и зе у скута си агнешкия вързоп. Леко притисна глава о него да му чуе солука. Молеше се на Богородица, тъжеше за мъжа си и йощ толкоз за детето си.

– Що ме наказваш тъй, Боже? Що Те наскърбих, со що Те разгневих? – тихо питаше младата майка, люлеейки невинната си рожба.

Приближи се до малкото прозорче, а очите ѝ – в звездите, като да диреше от там помощ. Вечик и молбите ѝ секнаха, нямаше кураж, ни отговор.

из „Хранениче“, повест на Роси Жекова

Подбор Людмила Данова

ДЕЦАТА ОТ СРЕДАТА НА ВЕКА

СЕВДАЛИНА ТОДОРОВА

Родена съм точно в средата на 20-ти век, само пет години след края на Втората Световна война. Винаги съм чувствала благодарност към съдбата, изчислявайки възрастта си. Колко лесно – 1950 до 2000 г. и още колко след това? Не зная още колко.

Питала съм се какво е ставало през петте години преди раждането ми. От слуховете, които тогава достигаха до нас, децата у дома, като че ли се поразсейваше мъглата, която обвиваше онези, че дори и по-късните времена – турбулентни събития, изчезване на хора, отнемане земята на други хора...

Но ние, от махалата, бяхме верни на природата си – весели, любопитни, не много послушни. С една дума – деца. Ентусиазмът ни не стихваше да играем по дворовете, да бродим по мазите, обрали паяжини по лицата си, да слагаме обувките на мама на малките си крака, да се скарваме за кратко.

Родителите ми, ясно, бяха млади и за мен красиви. Баща ми имаше мустачки. Не помня в онези времена да сме имали пререкания, освен дали е време вече за ¾-те чорапи. Спорът се решаваше безапелационно от „мустачките“ с една бележка на масата сутрин: „не още“.

Бях на пет години, когато ме оставяха сама вкъщи с ръкоделие, седнала върху масата до прозореца за повече светлина. Не се заключвах и не протестирах за нищо.

Мисля, че татко по-често се връщаше по обяд, за да ме нагледа.

В малкия провинциален град, само на 50 км от Варна, къщите бяха големи, дворовете огромни, с чимшири в тях, толкова високи, че играехме на криеница помежду им, мисля че от онези години съм наследила усещането за свобода и простор.

Повечето къщи бяха турски, с цветни градинки с много лалета напролет, с дворна чешма, едноетажни. Живеехме в една такава под наем.

Имаше още две домакинства като нашето, всички наематели настанени в отделни постройки, разхвърляни в обширния двор на три улици. Нашите хазяи бяха две жени и две деца, наследници на опълченец от връх Шипка, причислявахме ги към интелигенцията. Възрастната, за нас вече баба, беше дипломиран зъболекар, дъщеря й, леля Мара – учителката по френски език в местната гимназия. Тези две симпатични жени отгледаха приятелчето ми от детските години Боби и сестра му Светланка, по-голяма от нас, че и нас, децата от съседните къщи. Играехме с Боби сутрин в един огромен турски панер… Днес къщата е преустроена в градския музей на града.

Освен ненаситните лудории, на почит бяха и „културните“ мероприятия.

Публика ни бяха нашите баби, за които изваждахме столове на малката уличка зад оградата на къщата. Коли нямаше, камо ли трафик, само прежурящо слънце, тишина и заспала махала, дори кокошките мълчаха. Там, седнали в редичка и с плетка в ръце, нашите роднини съсредоточено слушаха представлението, като внимаваха и в бримките. Случваше се някой от артистите да забрави репликата си, като съответната баба високо му я опресняваше, броейки наум.

Козметиката от онова време се състоеше само от червило и ние се възползвахме от това, с което разполагаха майките ни. Веднъж една от тях, прибирайки се след работа, дойде да си търси официалните обувки – щяла да ходи на театър. Чаршафи, пердета, покъщнина дружно се изнасяха на тази уличка, като малко преди 5 ч. надвечер неусетно оставаше само един да ги връща обратно вкъщи…

Мисля, че всяко дете пази ярък спомен за конфликтна ситуация между него и родителите. Моят беше свързан с уговорка на следващата златна лятна сутрин да идем с децата на скалите, където играехме до забрава. Точно онази неделна сутрин, обаче, бяха свършили кренвиршите в шкафа (нещо подобно на кренвирши). Естествено, на мен връчиха пари, за да купя. Да стигна до чаршията – пешеходния център с магазинчетата, бяха нужни само 3 – 4 минути;

трябваше да мина и през моста. На моста обаче срещнах детската компания, запътила се към баирите наблизо, и без да искам – парите отлетяха отвисоко в реката.

Върнах се с нови пари. За кренвиршите. Купих. Стисках ги здраво, но реших, че мога да настигна другарите си. Така и направих. Някъде към обяд видях, че съм оставила пакета неусетно на земята и едно куче се стараеше похвално над него. Наложи се сериозно търсене на най-гъстия чимшир в двора...

Сгушен между баирите, градът предлагаше на нас, децата, невероятно лесен път към поляните още от последните къщи.

През лятото играехме на воля по пътеките, скалите – до болка познати, не се страхувахме от нищо, прибирахме се у дома с букети диви цветя и светнали очи. Наоколо жужаха пчели, летяха пъстри птици, пееха кардаринки.

Дебел сняг трупаше през зимите. Бащите ни, изумени от внесените наскоро модерни, мощни мотори предприемаха смели пътешествия до близките села, пухтейки по пъртините, понякога и с нас, децата, отзад.

Имаше и инциденти, които се помнят до живот – бивахме и хулигани понякога.

Като малко дете познавах почти само обичта като чувство. Тази на родителите ни, и вродената чистота на детските помисли.

Дворната чешма всъщност беше дълго, продълговато корито, като поилките за добитъка по селата. Викахме й конската чешма.

В детската ни компания имаше и малко по-голямо момче, родственик на високопоставена партийна „клечка“ от тогавашното правителство в София. Нито тогава, нито сега си мисля за някаква злонамереност, но случайно или не – случи се.

В спомените на баща ми, обаче, не е имало друг такъв момент, застрашаващ живота на пишещата тези редове. Въпросното корито биваше винаги пълно догоре с вода. Така и оня ден, когато татко се върнал в обедната си почивка. Точно в този момент (има и ще има Бог винаги) съзрял следната сцена пред очите си: голямото момче на колене пред коритото, натиснало главата ми в дълбоката вода.

Животът ми бил спасен. Като пораснах се записах да плувам, което обичам и досега. Не потърсихме обяснение, нямаше и извинение от майката – първото не беше безопасно, а второто не беше вероятно.

В щастливите ми детски дни търпеливо чаках късмета да ме вкарат нашите след работа в градската сладкарничка с изобилие от турски десерти: баклавички, тулумбички, локум. И сега стои миниатюрната стаичка на огромния площад, и ох… боже, вече няма това неземно блаженство, отдавна си бяха отишли турските майстори – сладкари.

На стотина метра от нас, из кривите и къси и досега улички, на площада се извисяваше единствената голяма сграда, Читалището – пулсиращото сърце на градчето. И до днес в тъмно червена, пастелна боя. Там цареше тихият труд на възпитатели, учители, треньори от една страна и шумни кръжоци по музика, шахмат и литература от друга. И деца и възрастни благо-говеехме пред подвизите на известните ни национални герои, дружно и по детски наизустено декламирахме „Аз съм българче“.

Пишехме наивни разкази за предотвратени нарушения по границите, стихотворения за Гагарин и др. Литературната критика никога не биваше разколебана в добрите си отзивите за великите българи.

Сезоните минаваха, годините минаваха. Вече се досещате – последваха влюбвания, следване, бебета. Детството е несправедливо е най-краткият период в живота…

Неотдавна отново отидох до родния град, затаил в душата ми най-скъпите спомени. Исках да видя пак махалата, запечатала у мен свидната романтика на детското ми време, изметените педантично от нечия работлива ръка дворчета, ж.п. линията наблизо, където и сега профучава бързият влак, близките хълмове, хората…

Исках пак да вляза в Читалището, основано още през 1884 г.

И сега изглежда достолепно с огромната си сцена и балкон във виенски стил,

притихнало в самотата си, но със сигурност готово да разтвори топла пазва за вековните културни и духовни нужди на българите.

Направих го, върнах се. Видях ги – всички свидни места и приятели.

Ето ни сега – доволно хранени като деца, надлежно ваксинирани, с добър правопис, прекопали и облагородили земята на половин България, пооредели, някои с по две сърца, но все пак избегнали предизвикателствата на съдбата – на пътя на, надявам се, дълголетието, заобиколени от деца и внуци.

На моите връстници, поколението от средата на миналия век, пожелавам прилично здраве и благоденствие, ако може и мирно небе над побелелите глави.

ПРОЛЕТ

ХРИСТИЛИЯ КУЛЕВА

ПРОЛЕТНО НАСТРОЕНИЕ

Задуха южнякът и изяде последните късчета от зимата. Почерня земята. Дърветата се събудиха за нов живот. Млади, нежни пъпчици се разтвориха и листчета зелена коприна огледаха с любопитство света. Дървета и храсти трескаво заобличаха пролетната си премяна. Природата застла шарени халища – бели алеи от кокичета, оранжеви пламъчета на минзухари, лилаво дъхави и срамежливи теменужки.

Хората плъзнаха като мравки из полето. Бързаха да изорат. Да засеят.

Денят прева́ляше, а

По ливадата
щъркели, ши извили,
грациозно крачат.
Червените клюнове
като кастанети тракат.

ПРОЛЕТЕН ДЪЖД

Слънцето се претърколи зад баира изнурено от дългия път. Пролетен дъждец превал́я. Замириса на свежо. От двора на селското училище рояк деца се изсипа на улицата. Смях огласи простора. Гонят се и скачат из локвите малчуганите, а

капчукът монотонно
отмерва времето
пробуждане

Земята се събуждаше за нов живот.

ПРОБУЖДАНЕ

Слънцето иззад бърдото рано-рано се показа. Намигна весело на света и пое по небесните друми с огнената си каляска.

Посрещна го парад от бели пухкави облачета. Но от изток се зададе рошав тъмен облак и сърдит захапа слънцето. Светкавица като пъпна връв го свърза със земята. Отекна гръм. Но нали е пролет, дъждът бързо се отече.

Небето порозовя от срам. А от капчука

кап-кап капчици
върху перваза чукат –
пролетно утро.

ЗАДЪЛЖЕНИТЕ КЪМ БИКА

ХРИСТО ИВАНОВ

1.

Отидохме си в наследствената къща, в селото на жена ми, в началото на деветдесетте години. Жена ми реши да купи хляб, защото беше ръчен и по-вкусен от софийския заводски.

В селото имаше хлебарница, в която докарваха хляб от фурната на съседното село. Хората от днес си записваха колко хляба ще купят утре, но магазинерката винаги завишаваше заявката, за да има и за такива новодошли като нас.

Върна се жена ми от хлебарницата усмихната.

– Кой ти повиши настроението? – питам я.

– Голям майтап, знаеш ли какъв списък са сложили в хлебарницата?

– Какъв списък?

– Списък на неиздължилите се към бика.

– И какви са тези задължения към някакъв бик?

– Магазинерката ми обясни, че това са хора от селото, които имат крави, заплодени от бика на чичо Денчо през миналата година, но които не са се издължили за тази услуга. Трябвало да му дадат, на чичо Денчо, по пет бали със люцерна и по две кофи с ечемик, но хитреците се ослушвали.

2.

А ето каква е цялата история, както я разбрала жена ми от магазинерката.

Докато имаше ТКЗС, като ти се разгони кравата, отиваш при касиерката, плащаш си и си водиш кравата при текезесарския бик – да я заплоди.

Като разтуриха ТКЗС-то, селяните с крави се разбрали чичо Денчо да вземе текезесарския бик, защото имал къде да го гледа в обора си, а останалите да му плащат в натура с храна за това, че бикът ще им запложда кравите.

Тъй като къщата на чичо Денчо е в центъра на селото, магазинерката станала свидетел на скандала, който той вдигнал миналата седмица, когато един от тия, които не са се издължили, довел отново разгонената си крава при бика в двора му.

Като видял нахалника с кравата, чичо Денчо се развикал:

– Нямаш ли срам, бре, Петре? Махай я тази крава от двора ми. Първо ми се издължи за миналата година, докарай и това, което ми дължиш за тази, че тогава доведи кравата си на бик. От днес нататък първо плащате и тогава ще ми водите кравите. Омръзна ми да ме правите на глупак. Още утре ще сложа в хлебарницата списък на тарикатите, нека ви се смее цяло село. А и да знаеш, че и лихва ще ви сложа, защото сте си просрочили задължението – вместо пет бали люцерна, искам шест и вместо две кофи ечемик, ще ми дадете по три.

– Брей, ти стана голям монополист, бре Денчо, сега ни прекара на тясно и ще ни доиш както си поискаш.

– Да, ще ви доя! Вие си доите кравите цяла година, защото ви се отелиха, а аз бика не мога да го доя, вас ще доя. Никого не принуждавам. Нека ви стоят ялови кравите.

– Хубаво си беше ТКЗС-то, имаше ред в заплождането, а сега Денчо ще ни оножда. – промърморил Петър, па си отвел кравата.

3.

Историята си има и продължение.

Магазинерката всичко знае.

Като се прибрал вкъщи, Петър вързал кравата в обора и разказал патилата си на жена си, леля Верка, като в заключение пак промърморил колко хубаво било с ТКЗС-то.

– Да бе, имаше ред в заплождането! Той Иван, бригадирът на краварника, заплождаше жените, които работеха при него, по график. Я колко деца родиха те, черни като него. Краварките даже говореха, че не могат да преценят кой е по-добър – бикът, или Иван. Ама нали заплатите им бяха два пъти по-големи от нашите, в полевъдната бригада, мъжете им търпяха и се правеха, че не знаят. Ти пък беше спокоен за мен, и не те интересуваше как ми е на мен с мотиката в полето. Не ми помогна да започна работа

при теб в ДМЗ[10]-то, защото и тези жени, които работеха с вас, се връщаха от работа весели. Не ще да е само от вицовете, които сте им разказвали. Ние, жените, ги разбираме тия неща.

– Ти пък Верко, да не те е яд, че не си работила в тази смрад в краварника? Те, вярно, получаваха много добри заплати, ама колко от тях са живи? Докато вие, които работехте на полето, така се калихте, че почти няма умрели от вас.

– Ти Петре, не ме успокоявай, че не съм работила в краварника, а си кажи защо не ми помогна да започна работа при теб, в ДМЗ-то?

– Тази женска съмнителност ще ти изяде главата, Верко. Забрави ги тези стари работи!

– Да ги забравя, нали, защото така ти изнася?

– Ей, какво ми дойде на главата в един и същи момент – разгонена крава и ядосана жена.

Така казал Петър, па отишъл да храни кравата, за да се спаси от леля Верка.

После отишъл в кръчмата, за да обсъдят ситуацията с бика с другите засегнати от действията на Денчо.

Пътьом се отбил при магазинерката – стара негова дружка от ДМЗ-то и се оплакал от леля Верка, а също така ѝ казал да има едно на ум за съмненията ѝ. 06.04.2

Из „Низ от пендари“, Христо Иванов, изд. gabriell-e-lit, С., 2024

СВЕТЛАТА ПЪТЕКА НА БЛАГОДЕНСТВИЕТО

ЦОНКА ВЕЛИКОВА

Дни преди празника на богинята Лакшми – Дивали /означава пътека от светлина/, Делхи беше обзет от празнично оживление. И понеже се счита, че всяка придобита преди празника нова вещ носи късмет и обновление на дома и на обитателите му, пазаруването беше в разгара си.

Късно подир обед, в деня на празника, по фасадите и оградите на жилищните сгради блеснаха разноцветни електрически крушки. А от тротоарите – през дворните врати, до стълбищата и входовете на домовете – от двете страни на пътеките затрептяха пламъчетата на многобройни свещи, поставени в миниатюрни керамични купички.

Според вярванията те очертаваха светлата пътека, по която Лакшми, една от най–почитаните богини в Индия, да стигне до дома, за да го благослови. Да донесе на обитателите му просперитет, щастие и благоденствие.

Когато се стъмни, от светлините на лампите и свещите Делхи наподобяваше огромно коледно дърво. Обичайно задръстените до краен предел улици опустяха. Градът притихна. Хората очакваха по домовете си идването на богинята. Излязохме, за да придобием непосредствени впечатления от този непознат за нас празник. Обзети от очарованието му, не бяхме готови за потресаващата реалност, с която неочаквано се сблъскахме.

На една улица, встрани от тротоара, направо на земята, между четири забити колчета, седяха мъж и жена. За върховете на колчетата, ограждащи около един квадратен метър, беше завързан някакъв приличащ на парцал плат. Към колчетата пресичащи тротоара запалени свещи, очертаваха светлата пътека, която да доведе

[10] ДМЗ – Държавен металургичен завод – гр. Перник

Лакшми и до техния импровизиран дом. Тези бездомници също я очакваха да получат от нея благословия за благоденствие. За коя ли поредна година…

Мъжът и жената най-вероятно бяха далити, т.е. „недосегаеми“. Те са около 20% от населението на Индия. Обикновено се раждат и умират на улицата.

И понеже попадат извън вековно непоклатимата четиристепенната индийска кастова система, социалният им статус е труднопреодолим.

Индийците считат участта на „недосегаемите“ за наказание заради поведението им в предишен живот. Затова е грях да бъдат докосвани. За тях са били недостъпни храмовете, училищата, обществеият транспорт, дори тротоарите. Не се позволявало да бъдат кремирани. Отреждана им е само най-мръсната и непривлекателна работа. В някои региони на Индия „недосегаемите“ не могат да вземат вода от обществени кладенци, защото ще я замърсят, след което никой друг да бива да я ползва.

„Недосегаемите“ безропотно са приемали унизителната си участ.

Но днес те имат свои организации, които се борят за социална равнопоставеност, за право на образование, достоен труд и човешко отношение. И постигат значителни резултати.

Дали в онзи далечен октомврийски ден на 1987 г. Лакшми е посетила „дома“ на мъжа и жената под мръсния плат?

И дали им е донесла по-благополучен живот? Надявам се!

Обаче горчилката, която ни отне цялата празничност на деня остана.

МИСЛИ

ЯВОР ПЕРФАНОВ

ОТЧУЖДАВАНЕ

Много хора, включително и аз, след като сме били разочаровани от някого или от няколко човека избираме да останем сами. Оправдаваме се с това, че е дошло време да намерим себе си. Затваряме се. Не допускаме никого. Казваме си, че така е по-добре.

Хубавите мисли стоят известно време в съзнанието и отстъпват място на незнайно как дошлата тъга.

Неща, които са ни радвали вече не са ни интересни. Потребностите ни се свиват до това да станем, да поработим, да си легнем. И да сме нахранени.

И с това се свиква толкова бързо, че не ни се прави нищо друго. Идва време, в което се замисляме дали може постоянно да сме така? И има ли смисъл от това ненужно страдание?

Защото човек все пак не е създаден, за да е сам.

И се обръщаме към природата.

Колко пъти ни е разочаровала! Удари градушка. Извие се буря. Вали няколко дни, не можеш да излезеш. Или е неописуема жега.

И какво? Никой от нас не ѝ се сърди. Казваме си, че не можем да променим нещата. И продължаваме напред. Знаем, че след лошото време идва и хубаво.

Нима не можем така да мислим и за хората. Някой ни е нагрубил, предал или обидил. Ами – такъв си е човекът. Безсилни сме и не можем да променим нещата. Минаваме край него.

Записваме си го в спомените и продължаваме напред.

Защото някъде там има някой, който ни обича.

10.03.2025 г.

ПРОЛЕТНО ПЕРО

Тя се вдъхновява от всичко, което я заобикаля. От първите поникнали цветя. От

цъфналите клони на дърветата. От слънчевите лъчи. Затова всички обичат да четат пролетта.

Тя умее да пише седнала до поточе, което весело си играе край зелената трева. Пише за току що появилата се калинка, която се чуди накъде да литне. Пише за радостта на бурена, който се има за по-силен от красивите цветя. Със своята лирика пролетта посреща прелетните птици, закопнели да чуят нежни думи след дългия път. И когато лястовичките се наредят по жиците пролетта чете куплет след куплет.

А те слушат с интерес. Пчелите откриват написаното за тях запечатано в цъфнал цвят. Вземат си го и го пазят като ценна вещ. Перото на пролетта достига и до хората. Няма вече зима. Няма лед, който да сковава всичко наоколо. Има слънце, което дава толкова светлина, че всеки стих се чете и достига до сърцето.

А поезията е онази сила, която дава надежда във всеки миг. Че може да се промени нещо. Или да се продължи това, което носи радост. А в пролетта няма злоба. Няма завист. Не се дразни от никого. Тя е чиста като роса. И затова поезията ѝ е толкова обичана. Защото човек може да се огледа в нея.

21.03.2025 г.

САТИРИЧНА ПРОЗА

В СВОБОДНИЯ СВЯТ

ДИМИТЪР АНАКИЕВ

СВОБОДЕН СВЯТ

За да се управлява България, са необходими кратки курсове, а не Харвард.

Има политолози, които носят мантии, има попове, които са станали политолози.

Българинът става християнин след смъртта.

Няма нищо по-красиво от това да си българин ако можеш да мълчиш.

Освен всичко друго, милиционерите в България са и авангард.

Бог е българин, но българският Бог е атеист.

Волейболът е български спорт, затова е и малко платен.

Българите са диво племе, което се е научило да пише по погрешка.

Никой никога не е създал толкова държави, колкото българите, и всички те се оказват излишни.

Казват, че чувството за хумор е основната черта на българския характер, но това вече не е смешно.

Обикновеният човек следва същността, ученият следва формата.

Комунистите убиваха с чадъри, но климатичните промени се случиха.

Свободните хора са разделени, останалите следват тоягата.

Невъзможно е да се създаде свободен свят без чувство за хумор. Хуморът не е път, хуморът е баланс.

ТВЪРДЕ СЕРИОЗНО

Идеологически последователните хора са непоследователни в живота.

Животът, гледан през призмата на идеологията, е недостоен за живот.

Какво е искал да каже поетът? Само който не знае, знае.

Бай Ганьо е реалистичен персонаж, въпреки че стилът на автора е карикатурен.

Писателите и поетите, които вървят по течението, обикновено са страхотни стилисти.

Качеството на един поет и писател е правопропорционално на риска, който поема.

Творецът, който не може да черпи от великата душа на народа, става евангелист.

Тези, които се приемат твърде сериозно, не могат да разберат Бай Ганьо.

Отдалечен от народа, отдалечен от живота.

Проблем на българското общество е че милиционерите са част от народа.

Кратки форми, за да покажат талант. Дълги форми, за да покажат, че талант не е необходим.

Идеолозите, те плуват с камък на врата.

Един афоризъм е отговорът на хиляда въпроса.

Който защитава догми, страда от слабост на сърцето.

Емоциите разрушават догмите, а не аргументите.

Хората със „свободна воля“ са хора без емоции, повърхностни хора.

РАНО ИЛИ КЪСНО

Християните може да знаят много за Бога, но знаят малко за човека.

Изпитвам емоции към кучетата и котките си, но какво ме свързва с хората?

Рано или късно всеки войник става излишен.

Всичко, което изкуството крие, афоризмът разкрива!

Лец, Достоевски, Гьоте, Чехов, Толстой, Уайлд и техните афоризми – Лец е най-високата лига. И Хераклит от Ефес!

Като цяло, великите художници са посредствени афористи.

ГАНДАТА

КРЪСТЬО РИБАРОВ, ТОНЯ БОРИСОВА

…По обед, като напече яко, Гандата и Илия закарат овцете хубаво да се напоят на Ганчова чешма в горния край на Котанка, под връх Кръста, а подир туй връщат стадото в агъла. Там овцете налягват под крушите на сянка и блажено преживят. Гандата и той ляга под някоя круша, по-далеч от овцете, да не го хапят мухите; завива се в жегата с кожуха и пуска бурията на мощното си хъркане. В туй време Илия бере круши, яде на корем, хвърля камъчета надалеко и на воля се търкаля из треволяците с овчарските кучета. Момчешка му работа! Играе си той, ама и надава ухо – чуе ли се бумтящата бурия на бати му Ганчо.

Щото, събуди ли се Гандата, Илийката трябва да се яви тозчас под крушата.

Спи Гандата, загрят под големийо кожух, спи дълго и сладичко, ама по някое време вземе, та ожъднее. Събужда се с пресъхнало гърло и се провиква:

-Ей, Рибарь, яла тука!

И Илия начаса пристига. Вади Гандата от пояса си едно лимонадено шише, подава го на момчето и заръчва:

-Кума (хайде), одма (веднага) го налей с удъ (вода), чи изгоряй!

На около 400-500 метра от агъла, до сами гората, от едно си време има градена чишмя – с каменно корито и чучур. Взема Илия шишето и тръгва към чишмята. Налива студена вода и бързешката гледа да съ върне, да съ не ядоса Гандата – кога е жъден, хич не му й до чакане! Подаде Илия пълното лимонадено шише на плувналия в пот чобанин; оня го надигне, изгълта го наведнъж, погледне празното стъкло и рече:

-Още идно!

И Илийката пак тръгва къмто чишмята.

Колко й вода в едно лимонадено шише! Гандата го излочва на един дъх, врътва очи към чишмята и пак вика:

-Още идно!

Тъй – поне три-четири пъти. Снове Илийката от крушата – до чишмята и обратно. Слънцето пече, главата му дими от жегата, ама няма как – жъден е Гандата,

съвсем е пресъхнал под тоя дебел кожух. Думата му на две съ не кърши. Удъ иска – и толкоз!

Чи как няма да прежаднее, нали на гърба му все виси улията (торба от щавена овча кожа с вълната навънка), в нея си носи порязаница хляб, буца солено овче сирене, някой и друг стрък чесън. Сиренцето на баба Цоньовица си е бая тръпкаво (солено), иска да го поливаш – я с винце, я – с водица! Е, винце Гандата вижда чак на есен… Саде бистрата водица остава. Тая улия той я беше купил от Карнобашкийо панаирь – повечето селяни само за панаиря сколасваха да излязат извън Терзелия. Гандата се гордееше и фукаше с неговата улия пред другите овчари, щото беше голяма и цялата нашарена с пъстри копчета – за хубост! Където и да ходеше, тя все на рамото му висеше – нали вътре е „ранъть“ (храната), а без „ранъ“ – отнюд (никак) няма „жувот“! Пък и за възглаве му служеше, кога си полягваше за следобедна дрямка.

Илия, потен и зачервен, за четвърти път вече отива да пълни шишето и там, на чишмята му идва акъл – да се отърве от него. Речено-сторено. Блъска шишето в камъните и то – прас! става на сол. Илия се пльосва в коритото на чишмята и мокър, с жвакащите цървули поема обратно към агъла. Върви по пътя и се мъчи да се разреве – ужким без да иска, случайно се е подлъзнал и строшил безценното лимонадено шише.

-Бат Ганчо, Бат Ганчо-оо, паднай, стоший шишето-оо! – прави се, че му й мъчно Илийката, търка с юмруци очите си и трепери, чорбаджията да не съ сети, какво му съ й случило на шишето наистина.

Гандата, още сънен, се надига и изревава гръмогласно:

-Ах, ти – дълъг Рибарь! Нарочно си го строшил! Нарочно-оо! Мискинин! Тряба да ти хвърля един хуубав бой: оттук – до село! Ама й много горещо и дип, чи мъ мръзи (мързи) – отърваш кожата, магаре ниедно!

Вечерта, като се прибират вкъщи, Гандевата майчица, баба Цоньовица – шейсетгодишна, едра и пъргава жена, еднакво оправна за домашна и кърска работа, бърже туря софрата за вечеря. Капва на сина и мъжа си по един напръстник ракия, дава им за мезе бая подлютени, наклъцкани домати и чушки, сипва им тлъста кокоша чорба и търкулва на паралията бяла пита с масълце и сиренце. И чак кога раздигне софрата и измий паничките, свидливата чорбаджийка занася на прегладнелия Илийка един комат онзиденшен хляб и пръстена пахарка със сурватка (отцедената течност при правене на сиренето), примесена с малко натрошено овчо сирене и му казва с мазен глас:

-Топи, Илийка, бабе, топи! Аз знайш ли ко сладко съ натопий!

И той топи – къдя да иде!

После – хъката-мъката, признава за белата и иска от баба Цоньовица друго шише. Да, ама друго шише – откъде? Подава му тя една шарена трилитрова стомна и му заръчва да я варди – като очите си, щото много си я обича и от нея водата най и е сладка. И ето – не щеш ли, работата на Илийката се усложнява: до септември чак да разнася пълната, тежка стомна из мерата и да варди да я не чукне и пукне някъде, щото после Гандата, за хатър на баба Цоньовица, зарад тая скъпоценна стомна, неговата гърбина шъ спука от бой, а главата му шъ разцепи куту презряла любеница! Чи на туй отгоря – няма и да му платят!

Илийката, оттърва боя тоя път. Гандата си затрая за строшеното стъкло, преглътна яда си – не му съ ще за таквоз нящо да се жалва пред вечно смръщения тейко на Илийката – чичо ми Атанас Рибаров… Тъй, ам чи ко – зарад едно лимонадено шише, струва ли се да се смразява със страховития Танас Рибаря?

През септември, щом Илийката тръгнал на училище, Гандата, дорде да намери друго момче за помощник, доста време разнасял стомната в дисагите на магарето.

От едната страна стомната, от другата – един бая тежичък камък, за равновесие, та да са не „изсахлят“ – изсухлят дисагите.

Горкото магаренце!

КЪРЛЕЖ ВЪВ ВЛАСТТА

МАЯ ЦЕКОВА

Детските очи са най-чистите прозорци към света.

Обикновено героите на своето време нямат бъдеще.

Топло място най-добре се пази със студено отношение към другите

Локума е любим на политиците, особено когато го разтягат за свои цели.

Парите намирисват тогава, когато някой е преял с тях.

Върху плоски мисли най-добре се излежава човек.

Там, където всеки има своя истина, лъжата живот си живее.

Мийте ръцете си със сапун, за промиването на мозъците ви се грижат сапунените сериали.

Айнщайн е прав за относителността на времето – за доброто все не е достатъчно, за лошото – все е в изобилие.

Станеш ли партиен слуга, винаги ще те въртят на партиен грил.

Когато си свикнал да въртиш тояга, пази се от другия й край.

Всяко прасе обича помия, но не и когато се опитват да го залеят с нея.

Намърда ли се кърлеж във властта, пламва властолюбива треска.

Лошата мисъл е като нож – не се знае кога ще те прободе.

Най-истинското приятелство е това, което имаме със себе си.

Когато се премълчава истината, човекът е съгласен с нея.

За да се харесат на стадото, забляха вълците в хор с овцете.

Ако искаш да печелиш в живота, научи се и да губиш.

Когато корупцията стисне гърлото на народа, истината остава последният му въздух.

Когато властта се печели в гладиаторски битки, управляват не умните, а оцелелите.

Властта не търпи морал, тя избира послушните играчи, които не се спъват в съвестта си.

Когато истината проговори, мнозина остават с отворена уста, но без думи.

Търпението на народа има граница и когато тя се премине, дори овцете спират да блеят и показват зъби.

Не търси под кокошката яйце, тя може отдавна да мъти чужди идеи.

Ако диагнозата на Бюджета е грешна, Държавата влиза в реанимация.

Докато връзките служат не само за обувки, корупцията няма да остане с вързани ръце.

Когато квадратни глави седнат около кръгла маса, решенията винаги излизат криви.

Ако си въобразяваш, че светът се върти около теб, свят ще ти се завие, а падането е болезнено.

Не всеки, който те изслушва, умее да мълчи.

Да останеш дете в сърцето си, това е мъдростта на зрелостта.

По-добре да си пораснало дете, отколкото повяхнал старец.

Изреченият поздрав не струва пари, но е безценен за този, към когото е отправен.

Забравих да се намеря, докато все търсех другите.

Самотата ми е вярна спътница, дори когато не съм на себе си

Усмивката му беше толкова празна, че чух ехото си.

Погледна ме с бялото на очите си и ми причерня.

И от безоблачен живот се слънчасва.

Не превръщай мозъка си в склад, превърни го в градина и помисли какво ще посадиш в нея!

Лъжата е винаги добре облечена, а истината ходи гола.

Сърцето не се мери в цифри, а в това, какво го разтърсва.

Най-дълбоката тишина идва след последната излишно казана дума.

Прозорците на света няма да ти помогнат, ако си държиш очите затворени.

Мълчанието не е празно, когато го пълниш със смисъл.

Глупостта е като ръждата и разяжда всичко, дори желязната логика.

Любовта е цвете, расте в хубава почва, но си иска и поливането.

Ако болката се опитва да те смачка, не се моли да мине, моли се да не те превърне в камък.

Жабата отваря голяма уста не защото има какво да каже, а за да я забележат.

Колкото по-висок е постът, толкова по-нисък е човекът под него.

Истината винаги е гола, защото щом я кажеш, Тя се съблича сама.

Колкото по-малък е умът ти, толкова по-широко си отваряш устата.

Когато живееш в сянка, винаги мечтаеш за прожектор.

Човек е това, което сам избира да бъде. Затова никога не бяга достатъчно бързо от себе си.

Птицата и с пречупено крило лети в мечтите си, за разлика от хората, които здрави влачат крилото си по земята..

Сатирата е огледало – неудобно е само за онези, които виждат собствените си гримаси.

Мнозина се правят на удавници, за да оцелеят сред акулите.

Искаше да се надскочи, докато още се учеше да пълзи.

Дълбоките изводи не вирeят в плитки мисли.

Лицемерът има две лица, но нито едно не е неговото.

Всеки запазил човечността си е по богат от кесията си.

Някои хора имат златни джобове, но ръждиви души.

ЕДНА САМОТНА СРЕЩА

НАДЕЖДА РАДЕВА

Именно тук, в интернет,
е истинската жива самота...

Студена януарска вечер... Малко след 19 часа.

Вървя, сгушена в зимното си яке. На самия градски център съм, а жива душа – никаква. Народът се е изпокрил в хралупите си... Джан-джун няма по улиците. Пусто, до болка!

Току на два метра пред мене забелязвам позната физиономия.

- Здрасти! – изтърсвам спонтанно, а мъжът ме поглежда някак недоумяващо, но учтиво отвръща:

- Добър вечер! – и дори се поспира да ме огледа.

Усещам, че се чуди откъде ме познава и дали изобщо ме познава, но щом съм го заговорила...

- Ахъм! – смънквам нещо, докато мисля как да изгладя ситуацията.

- Виждала съм Ви с Ванчето! – обяснявам, но не съм сигурна дали ме разбира.

Защото всъщност ние с него не се познаваме. Ванчето е една приятелка от фейсбук, а това е вторият ѝ мъж.

Тя го обича безумно и редовно публикува снимки на двамата – как са се гушнали, на излет или на почивка, как се разхождат в парка или вечерят на свещи в заведение... Слава богу, интимни фотоси не е имало, но инфото е толкова богато, че съм „запознала“ отблизо тоя мъж, виждала съм го в най-различни пози и сега изведнъж, срещайки го на улицата (живеем в един и същи град), като на стар познат му отправям сърдечен поздрав...

- Ааа, приятелка на Ванчето! – възкликва той. – Тъкмо отивам да я посрещна от работа!

Ами да! Тя работи наблизо в една сладкарница. Страшна мацка е! Развела се е с първия си мъж, има пълнолетна дъщеря, красавица голяма, и от известно време живее с този – втория, улегнал симпатичен

домошар... Няма фейсбук човекът, старомоден интелектуалец, музикант във Филхармонията. По репетиции, концерти, не се интересува от социални мрежи...

- Да ѝ предам поздрави? – поглежда ме въпросително.

Е, тя не ми е всъщност истинска приятелка, ама как да му кажа, че сме само виртуални дружки? Здравей – здрасти и толкова! Едно кафе не сме пили заедно... Но благодарение на фейсбук знам житието ѝ и битието ѝ от игла до конец!

- Да – отвръщам. - Непременно ѝ предайте!

- А от кого?

- От... Таничка!

- От Таничка? – несигурно повтаря след мен. - Ще ѝ предам. Приятна вечер! – пожелава ми мъжът на Ванчето и продължава по пътя си...

Таничка, какво друго, това ми е галеното фейсбук име, иначе съм Стоянка, ама какво да обяснявам и кой ще ме разбере?!

Из „Четири дни преди това“[11] – сборник с разкази на Надежда Радева, Русе, 2025

РИЗАТА МУ КИРЛИВА

ПАВЛИНА ПЕТКОВА

Ризата му кирлива, а всичко било му по вода.

С лакти се бори, но колене охлузи.

Не е нестинарка, а по въглени сърдечни играе.

Сочат ми бъдещето, а аз искам в настоящето да живея.

Водя монолог със себе си – вътрешният ми глас мълчи.

От селището не излиза, но мисълта му все на Луната.

От Марс ли е кацнал или от Луната, но все по земята пълзи.

Въздух под налягане е, а тежест си придава.

Главата му олися не само на косми, но и на мисли.

Един живот ли е като всичко е все втора употреба.

Яде като за последно, а работата оставя за утре.

Съвет му даваш, а той на n-та степен ти го връща.

Не бъди състрадателен – от слабостта ти се възползват.

Мястото си знаеш, но друг на него седнал.

Щом в пенсия излизаш, песента ти е изпята – не чакай аплодисменти.

Тоя дето духа не пълни паницата.

[11] Книгата печели втора награда за проза в националния конкурс за издадена книга „Светлоструй“ – с. Щръклево, обл. Русе

ГОРЧИВИ ИСТИНИ

СТОЯН МИХАЙЛОВ

*

Когато нищо не ти достига, няма как само нещо да ти липсва!

*

Политиците продължават да заглаждат косъма, докато народът го цепи на две.

*

Понякога сух излиза само този, който е натопил всички.

*

Само с илюзорното хранене няма как да вдигнем жизненото равнище!

*

Ще береш горчиви истини, ако си се наслаждавал на сладникави обещания!

*

В името на „сухото“, на мода са „мокрите поръчки“.

*

Безсрамникът винаги е петимен за срам.

*

Когато всички те смятат за нула, ти не мисли че си спасителен пояс!

*

Докато се роят политическите звезди – ръководните са кът.

*

От „кихане“ пред всяка врата, не мога да кажа защо съм дошъл пред нея.

НИЩО

ХРИСТО АНГЕЛОВ

В бюрото по труда влезе млад мъж.

- Какво желаете, господине? – вежливо попита служителката.
- Нещо като за мене! – усмихнат, шеговито й отвърна той.
- Сега ще намеря нещо като за Вас. Ето тука: строителна фирма търси арматуристи и кофражисти!
- О, не е за мене тази работа..
- Други търсят дърводелци и заварчици…
- Не съм бил заварчик..
- А! Ето, тези търсят електротехници.
- О! Аз досега само един бушон съм завил.
- А, ето, ето! Една болница има свободни места за доктори – невролог и ортопед.
- Не мога! Не съм бил доктор.
- Извинете, господине! Но какво можете?
- Нищо!
- Как нищо?! Какъв сте бил досега?
- Депутат!
- Ами… ами сега защо не сте депутат?
- Изгубихме изборите. Сега трябва да си намеря нещо, някоя службица…
- Разбирам Ви, господине, но засега не мога да Ви помогна. Минете след две-три седмици. Може да се окаже нещо като за Вас..

Той не усети леката ирония и каза:

- Не се тревожете, госпожо! Аз имам приятел в Министерството! Ще му се обадя. Той все ще намери нещо за мен.
- О-о-о-о! В Министерството? Дано! Ама… ще можете ли да вършите работата там?
- Работата? Кой работи в Министерството? Само чистачките! Ще ми спускат нареждания от горе, аз ще ги спускам надолу! И толкоз! Да се навърта трудовия стаж! Се ла ви, както казват французите.

Служителката го погледна малко недоумяваща.

- Това е животът! – поясни й той, все така весел и усмихнат.

Жената кимна все така недоумяващо.

- Хайде, чао! – леко се поклони и излезе.

Служителката остана на мястото си малко като замаяна, замислена. Въздъхна дълбоко, като че да свали от себе си някакъв товар и промълви тихо:

- Боже, пази България!

КРИТИЧЕСКИ АНАЛИЗ

ПРЕЗ ПОГЛЕДА НИ

ЗА „ЗАПЛЕНЕНИ ОТ СЦЕНАТА“

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Наскоро получих от Огнян Стамболиев електронното издание на най-новата му книга – „Запленени от сцената“ с подзаглавие „Портрети на оперни артисти по повод 75 годишнината на Русенската опера“, заедно с кратка анотация, от която, както и от заглавието, става ясно, че тя е посветена на творците, работили за операта в Русе, един от водещите български музикални театри, по повод нейната 75-годишнина.

Да кажа, че обичам Русенската опера, е малко! От ранното си детство съм пленена от оперното изкуство.

Музиката на оркестъра, живият глас на солистите – буквално резонираха в детската ми душа и я правеха огромна и безгранична! Може би точно в салона на този оперен театър се влюбих в човешкия глас, защото именно там усетих неговата сила и способност да се отделя от своя материален носител, и – превърнат във въздушно трептене и емоция да променя и възвисява. Тук усетих силата на мига и неговата единственост – в противовес на изкуството, уловено и замразено в записа, направен преди години – онова „завинаги“, което струеше от плочите със записи на Енрико Карузо…

Може би затова тази книга е толкова ценна, лично за мен, и – без съмнение, за много любители на музикалното и изпълнителско изкуство. Между кориците й са събрани десетки статии и студии на Огнян Стамболиев, писани през години и десетилетия за дейци и творци, изградили и вградили себе си и таланта си в Русенската опера.

Композицията на сборника е разчупена и многопластова. Изградена от четиринайсет неравни като обем части, тя преплита времевите и професионалните рамки, в които са поставени героите на своеобразното повествование, или – късчетата от мозайката, която рисува портрета на театъра – единен в своята неповторимост и протяжност през десетилетия, епохи и поколения.

Поколения… Това е разковничето – поне за „времевата“ рамка. Огнян Стамболиев поставя портретите на оперните изпълнители – певци в пет раздела – „Основателите“ – с три обширни статии-портрети на Кирил Кръстев, Пенка Маринова и Николай Здравков – едни от най-ярките таланти, но и първи, дошли с изгрева на музикалния театър в Русе.

Следват творците от „Първото поколение“, „Второто поколение“, „Третото поколение“ и „Четвърто поколение“…

Ще бъда изчерпателна, като спомена имената им – много от тях – трето и четвърто поколение съм слушала и обичам като изпълнители… за други съм слушала.

И така – книгата ни запознава с първото поколение – Косьо Лунгов, Величка Кирова, Никола Абаджимаринов, Стефан Георгиев-Хернани, Тодор Маринчевски, Христо Крондрев, Алексей Милковски, Николай Гаубич, Никола Николов и Кирил Захариев, Брилянта Кеворкян, Елисавета Йовович…

А след това и с второто, по-младо, но за мен все още „легендарно“ поколение – Евгения Бабачева, Иван Димов, Неделчо Павлов, Ана Георгиева, Йорго Стефатов, Елевина Стоицева, Борис Цветков, Атанас Ананасов, Ана Ангелова, Тодор Бонев, Маргарита Праматарова-Радулова, Спас Венков, Мария Бохачек, Снежина Якимова, Михаил Мартинов, Надя Харитонова, Неделчо Деянов, Асен Селимски, Цветана Тодорова, Добрин Маников, Мими Николова, Михаил Петров, Милко Касабов, Маргарита Начева, Косена Кирова, Люба Вълкова…

Огнян Стамболиев не пропуска вокалните педагози, като отделя специална статия за заслугите им за формиране и издигане на таланта на певците и хористите.

Тази глътка въздух може би е необходима за читателя, за непредубедения любител на музиката и операта – защото

понякога сме склонни да забравим, че зад прожекторите на сцената, зад аплодисментите и цветята, зад ласкателствата на пресата – стоят труд, дисциплина и отдаденост да изкуството – понякога до крайно изтощение, напълно.

Следва „парадът“ на третото поколение – Евдокия Здравкова, Мария Венцеславова, Златан Маринов, Роза Митова, Стефан Димитров, Пенка Дилова, Марин Илиев, Иван Добрев, Кунка Кузманова…

И тук, в средата на сборника, авторът поставя режисьорите.

В петата част, „Режисьорите“, той представя с шест обемни, тематично обединени статии Драган Кърджиев, Петър Райчев, Стефан Трифонов, Евгени Немиров, Димитър Узунов и Михаил Хаджимишев.

За да продължи с най-„видимите“ представители на оперното изкуство – изпълнителите от четвърто поколение – Виолета Шаханова, Иван Стоев, Иван Консулов, Стефка Евстатиева, Евгени Ганев, Стоян Стояндков, Анамари Папазян, Йоланта Николаева, Константин Янков, Галя Горчева, Александър Динков, Димитър Кюркчиев, Емилия Ботева, Валентин Пейчинов, Красимир Куртаков, Любомир Дяковски, Аделаида Якимова-Фурнаджиева и Венцислав Атанасов.

Отново авторът прекъсва триумфът на артистите, за да представи пред читателите онези, които синхронизират и водят музикантите в лабиринта на музикалното произведение – диригентите. Самото заглавие на седмата част въплъщава авторовата оценка за онези, чиито творчески портрети рисува – „Диригенти от световна класа твориха в Русе“. Не, не всички те са вложили целия си творчески и жизнен път в темелите на Русенския музикален театър, но тяхната палка е давала живот на едни от най-ярките постановки, дарили поколения русенци с щастието да съпреживяват музиката с част от елита на световното изпълнителско изкуство.

Тук виждаме имената на Константин Илиев, Добрин Петков, Любен Пинтев, Михаил Ангелов, Руслан Райчев, Борис Хинчев, Димитър Манолов, Ромео Райчев, Веселин Байчев, Иван Филев, Георги Димитров, Милен Начев, Георги Чапразов и др.

Интересно е прекъсването с осма част – „Моцарт на русенската оперна сцена“, в която са представени само две статии – за дейността и творческия път на Пламен Карталов и Иван Кюркчиев,

Следва още една „оскъдна“ откъм брой на статии част, но богата със съдържанието си и нагнетената емоция от докосването на читателя до личностите двама изключителни творци – в деветата част на сборника Огнян Стамболиев представя два разговора – интервюта с композиторите Парашкев Хаджиев и Константин Илиев.

И отново се връщаме към онези, не са в центъра на музикалната постановка. Този път те градят нейния фон, и това са представените в десета част творци – „Оперният хор и хормайсторите“ – Илия Илиев, Томина Сидова и Стелияна Димитрова.

И от тези, които са в „периферията“, авторът ни връща към „двигателите“. Те, отново са невидими за зрителя, но без тях не би имало опера. И Огнян Стамболиев ги събира в единайсетата част на сборника – „Трима градители на музикален Русе“ – това се директорите Георги Чендов и Михаил Кътев и маестро Христо Дюлгеров, както и младите диригенти Евгени Димитров и Арто Чифчиян.

Следващата част е посветена и носи надслов „Второ поколение режисьори“.

В нея са представени с творческите си биографии Константин Димчев, Цветана Андреева-Прохазка, Веселина Манолова, Ваня Бъчварова и най-младият, Теодор Стамболиев

Няма театър без сцена, няма сцена без художник. И в предпоследната част виждаме словесните портрети и отдаденото внимание на „Художниците“. В две статии са представени щатните творци на четката Иван Попов и Петър Попов

Последната част е озаглавена „Малко история“ и съдържа две кратки статии – едната разказва предисторията на двата стълба на музикалната сцена в Русе – операта и филхармонията, а другата е

биографичен портрет Александър Йорганджиев, когото авторът нарича „Бащата на музикален Русе“.

Това изчерпва описанието на формалното съдържание на книгата.

Отвъд него е собствената емоция на спомена от конкретна постановка или преживяване, свързано с нея, на любовта към музикално произведение, на онова звучене на ариите на любими персонажи и изпълнители, което носим в съзнанието си… Отвъд него е и емоцията на автора, който ни въвежда в един отминал свят, но и в онова, което този свят ни е оставил – жив театър, жива сцена, на която изявяват таланта си нови поколения музиканти, художници, режисьори и певци.

Огнян Стамболиев не е просто „зрител“, нито само „хроникьор“ на тази история. Неговият жизнен и творчески път е дълбоко свързан с по-новата съдба на Русенската опера. И – като пиша „съдба“ – това не е пресилено. Най-близките му хора са част от плътта и духа на Русенската опера – сопраното Виолета Шаханова и диригентът Теодор Стамболиев. Той пише за операта и оперното изкуство, за сцената и нейните герои със страст и разбиране. Не, той не е „зрител“. Не е и „участник“ в събитията. И тази негова позиция е уникална и дава на читателя своята неповторима същност – едновременно обективна, но и много съпричастна… Защото за Изкуството може да се говори само по този начин; защото Изкуството може да се преценява само така.

Да спомена в своя обзор всички имена, събрани от Огнян Стамболиев в новата му книга „Запленени от сцената“, посветена на 75-годишнината на Русенската опера е моят начина на изразя уважението, възхищението и преклонението си пред хората, дали своя принос към развитието на великото изкуство на операта и за просперитета на музикалната сцена в родния ми град.

В заключение – пред читателя е един много сериозен труд, който не се изчерпва със селективната дейност при подбора на включените произведения, писани през годините – сама по себе си „оценка от перспективата на времето“ за статиите и приносите на творците, споменати в тях, за изграждането на яркия портрет, който авторът представя.

Книгата излиза като печатно и електронно издание на изд. „Авангардпринт“ – Русе, с финансовата подкрепа на Община Русе, Програма „Култура“ – 2024. Използвани са снимки от Фото Ставрев, Иван Цонев, архив на Русенската опера, на д-р Веселина Антонова и личен архив на автора. За корицата е използвана снимка на Владимир Петков.

И, преди да завърша тази статия, с която искам да сближа читателя с новата книга на Огнян Стамболиев, ще цитирам няколко изречения на рецензентите на изданието проф. д-р Боянка Арнаудова и проф. д-р Румяна Каракостова:

„Запленени от сцената“ представя мащабна панорама на десетилетията, в които Русенската опера, принципно на високо художествено ниво представя и класически шедьоври, и образци на съвременното оперно и балетно, включително и българското, творчество.

И наред с документалността и обективността, особено ценно качество на книгата е и включването на лични спомени и впечатления, благодарение на което авторът постига емоционални описания на събитията. Опитен и компетентен наблюдател на случващото се в Русенската опера, Огнян Стамболиев цели на базата на богата документация да очертае магистралните линии в развитието на театъра.

Проф. д-р Боянка Арнаудова

„Замислена като своеобразна антология от творчески портрети на забележителни артистични фигури, основно: солисти, диригенти, режисьори, сценографи, хормайстори и „директори – градители“ (според сполучливото авторско определение), възприемани през годините и като разпознаваема емблема на Русенската опера, книгата на Огнян Стамболиев несъмнено респектира, както с многопрофилния си обем, така и с достойната за днешното му посвещение сериозна изследователска рефлексия.“

Проф. д-р Румяна Каракостова

ЗА „ЗАТВАРЯНЕ НА КРЪГА“ НА АЛЕКСАНДРА ИВОЙЛОВА

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Наскоро получих с посвещение най-новата стихосбирка на Александра Ивойлова „Затваряне на кръга“ (изд. „Огледала“, С., 2025, редактор Пламен Анакиев, корица Каля Зографова) –

„За моментите, в които предизвикваме небето“...

Мото, водещо за поезията и цялостното творчество на поетесата – художник и музикант.

Но нима всеки творчески акт не е момент, в който предизвикваме небето?!

Небето, като символ на недостижимата висина, към която се стремим? Като символ на това – да предизвикаш себе си, да се надскочиш... Или като символ на акта, с който да предизвикаш силите на природата и онова, което се простира отвъд и ни води към собственото ни възвисяване.

„Затваряне на кръга“ може да се разглежда и като връщане към първично-съществуващото – към онова, което сме били; което сме изгубили… или към онова, което по пътя сме открили като най-важно, съществено, неотменимо, но сме го отминали.

Онова, най-важно, което сме загърбили – в личностното си развитие, в архетипите, които приемаме или в онези, от които искаме да се откъснем.

Поезията тук е основното изразно средство на твореца, но тя е и подкрепена от няколко много изчистени като техника графики – само линии, следващи повика на ръката; линии-очертания на видимото-невидимо, което остава отвъд словото...

Макар че...

„В началото беше словото“...

Мълчание в звука,
мълчание във тишината -
на живите във въздуха,
дълбоко под земята.
В мълчанието - пак мълчание,
едно във друго вездесъщи.
Така прониква ни,
така обгръща
онази тайна изначална същност.
В началото бе Словото.
И през мълчанието проговаря
едната ни хилядолетна Вяра.

Никога не съм чела по-добро определение за мълчание – като тишина-мълчание на природната същност и като безсловесно мълчание на съзнанието; като „изначална същност“.

В стихосбирката има много почти недоловими, а понякога ярко видими кодове, които ни препращат към християнско-юдейската митология, но те остават втъкани в същността на поетиката, остават ненатрапливи, неназовани пряко. Тук не се говори директно за „Бог“, както напоследък стана модно сред пишещите. Не, в тази стихосбирка „Бог“ не е главното действащо лице и смисъл на всяко стихотворение.

Тук всичко е изстрадана, лично осмислена духовност, която търси своя произход и основание. Много силно изразено е именно търсенето – на следа, на път, на цел и същност. И на разбиране за същността.

Горчив и плътен е стремежът на лирическия Аз към отвъдното – към онова, което стои зад отражението, зад вратата на тленното, онова, което стои зад привидността на деня и нощта, на нашето вглеждане в ежедневното.

Но кое е то? Носим ли го в себе си изначално? Като отговор, но и като отрицание на очевидното идва безименното стихотворение по мисълта на Луиз Глик:

„Поглеждаме света веднъж, в детството. Останалото е спомен“.

Поетът търси онова, което е знание, а не спомен; което е разбиране и същност – не образ на осъзнато осезание:

Аз всичко си спомням. А нищо не знам.
Какво ли видяла съм всъщност.

Какво е животът? Какво е търсенето и разбирането ни за него, за нас, за смисъла и безсмислието, за времето и оня отрязък от него, в който се простира нашето осъзнаване? Александра Ивойлова дава едно от най-точните поетични определения за корелацията между миг и вечност:

Знам, вечност е мигът.
Проникнеш ли в неизмеримостта му –

без бремето на времената,
без сънища, без страхове
и без предчувствия –
ти глътката от извора ще пиеш
и изворът във тебе ще избликне...

Тук можем да спрем, да се потопим във вечността и да разберем същността на хайку, поетична форма, която не присъства явно в тази сбирка, но е съществена част от творческата идентичност на поетесата – хайку: мигът и вечността, слети в едно.

Но нека продължим нататък:

Знам, вечност е мигът.
И той със всичко тук те слива –
от арките нетрайни на дъгите
до кореният в земните скривалища,
до тайната бездънна на морето...

И така, можем да усетим сливането на дзен, да намерим дълбината в себе си, или да я открием във вродения у всеки от нас порив към неизвестното, към предизвикателството да стигнеш хоризонта, да минеш под дъгата, да обхванеш необятното.

Поантата ни удря:

Мигът е вечност, но защо ли
редицата от мигове е кратка?

Колко точна, остра и непреодолима като реалността е тази констатация за ефимерността и ограничеността на отредената ни „редица от мигове“, наречена „живот“.

Бих могла да разкажа и цитирам цялата стихосбирка, без да ми омръзне да откривам нови кодове, нови послания, без да ми омръзне да съпреживявам, да сравнявам, да търся – своето отражение в поезията на Александра Ивойлова, или нейното отражение в графиките й, в платната й, в хайку…

Но нека затворя последната страница, за да дам думата на автора, който говори на всички читатели…

„И се докосват началото и краят“…

ВЪЛНА СЛЕД ВЪЛНА

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Вълна след вълна… Думите-образи идват, образите-усещания се превръщат в наситени състояния, които ни пленяват със своята неочакваност и дълбочина.

Изящната естетика на хайку се усеща във всяка страница от тази книга – хайку сбирката „Вълна след вълна“ на Александра Ивойлова и Златка Тименова.

Не за първи път пиша за триезичните хайку диалози на двете поетеси

Избрали дистанционното общуване и мозаечното изграждане на повествованието, те улавят и изразяват свободно своите мигове, събрали светове.

Основният език е българският, но виждаме, че всяка от тях участва в преводите на поезията си на френски, заедно с преводачката Sylvie Zink. Английският текст е оставен за професионалните преводачи Mick Greer и Fannie Krispin. Изданието е оформено с картини на Александра Ивойлова и фотографии на двете авторки.

Защо казвам „мозаечно изграждане“?

Защото композицията следва формата на поетичния диалог, но не е ренсаку.

Тъканта е съставена от отделни късчета хайку, събрани измежду многото, писани през годините – това е двуизмерно пано, не едномерна верига.

Така, книгата е освободена от поредността и конкретиката на ренсаку – оня разговор между поети, който изисква всяко хайку да е отговор и образ на предходното; да е основание и въпрос за следващото.

Разговор, който изисква контекста и динамиката на събитията от живота и така се превръща в моментна картина на света вън, пречупен през лещата на поетичната образност и личния заряд на участниците.

Тук темата е обобщаваща.

Вълна след вълна…

И те идват – вълните на поетичното вдъхновение и експресия следват логиката на конкретността на идеята, не на мига, не на външното, а на вътрешното състояние.

Усещането на лято, за море, за свобода и безкрайност, за онази изменчивост на формата, която виждаме на хоризонта –

онова, което се вижда на ръба, което се губи зад ръба, което се разпилява или се ражда от светлина! Светлина – като огледало, като граница, като път.

скалист бряг
чайката е облак
облакът е чайка (Златка Тименова)

съмва се
чайки догонват
синия вятър (Александра Ивойлова)

Чайката е сборна точка – но тя е кръстопът, който разделя, не ключ, който събира.

В хайку на Златка Тименова основната дума е „бряг“ – като символ на завръщане и сигурност.

Определението „скалист“ променя усещането за близост; превръща го в неговата противоположност, като навява представа за пустота и отдалеченост; прави го нащърбено-непостоянен, негостоприемен; бряг, от който и чайките бягат. И все пак – той остава точка на устойчивост.

В хайку на Александра Ивойлова ключовото понятие е вятър. Вятърът е простор, стихия, свобода – онова, за което няма брегове. В този смисъл, опозицията е между брега, като убежище, дори ако е грубо и вятъра – като безграничност.

Различно е отношението, изградено между следващите две хайку:

рибарски лодки
донасят залеза
в мрежите (Златка Тименова)

гласовете на морето
през всички прозорци
изпълват празния дом
(Александра Ивойлова)

Тук можем да кажем, че общото звено е „мрежа“.

В хайку на Златка Тименова, мрежата е онази плътност, която улавя залеза, за да го донесе в семейството, на брега, при общността. В хайку на Александра Ивойлова, мрежата са прозорците на празния дом – те са дупките, през които нещата преминават. Тук мрежата не задържа, тя пропуска – в случая – през нея влизат гласовете на морето, за да запълнят пустотата на празния дом.

Гласовете на морето – бурният вик на вятъра и вълните ли е? Или виковете на рибарите, които зоват стихиите?

Цялата стихосбирка следва този модел на задочен разговор, който е повод да бъдат събрани в едно разпръснатите елементи за отминали мигове.

Допълнителна плътност и многопластовост на съдържанието придава триезичността на поетичния текст.

Защото едно хайку на български не звучи така, както звучи на френски и няма онази различна нюансираност, която има на английски. Всяко тристишие, всъщност, притежава своя тройствена образност, която съществува независимо като естетика и въздействие, макар и тематично свързана с основния авторов текст.

Например – нека погледнем френския вариант на тристишието на Александра Ивойлова:

les voix de la mer
a travers toutes le fenetres
emplissent la maison vide

Преводът е много близък до българския оригинал, и все пак, остава думата „maison“, която има по-скоро смисъл на къща/постройка, отколкото на дом/семейно огнище.

А сега да видим това хайку:

voices of the sea
through all the open windows
fill the empty home

В английския превод фразовото разминаване с оригинала е съществено, но е намерен точен вътрешно-смислов превод.

Именно тук, в английския текст е напълно видим образът на дома/мрежа, тъй като в него директно се говори за „всички отворени прозорци“, докато в оригинала това само се подразбира.

Повече от 100 хайку картини си разменят двете поетеси, илюстрирани с няколко пълноцветни фотографии. И тяхното пътешествие е красиво, богато, преживяно. То ни дава път към откъсването от себе си и сраствaнето с мига на словото.

Ние не просто четем, ние виждаме, усещаме, вкусваме, чуваме – морето и само-

тата, залеза, порива, бурята, съзерцанието и спомена.

зимно слънце
стъпките ни в пясъка
ще останат топли (Златка Тименова)

силуетите ни
в пясъка вдлъбнати –
преди колко лета
(Александра Ивойлова)

Много различни като изказ, естетика и светоусещане, но и толкова съзвучни в своя стремеж към яснота, изчистеност на фразата и поетична точност.

И все пак, при Златка Тименова усещането за топлина и близост е ярко и силно послание, противопоставено на зимното слънце. При Александра Ивойлова аморфната форма на силует в пясъка допълнително се разпада чрез възклицанието „преди колко лета“! Тук тегобата на отминаващото време-заличител на връзки, спомени, животи идва, за да придаде плътност на чувството за загуба и тленност.

И тази тенденция на близост и разминаване се запазва в цялата стихосбирка.

Четем:

на плажа
сянката на водно конче
върху лицето ти (Златка Тименова)

И отговора/допълване:

тъмната страна
на луната –
скритите ни желания (Александра Ивойлова)

И все пак – можем ли да противопоставим философската вглъбеност на Александра Ивойлова с ведрото вглеждане в света на неуловимия детайл на Златка Тименова?

Според мен, не! Защото всеки един от двата подхода води до един и същ отговор - оня, който за всеки от нас е различен, защото ни разказва за собствената ни същност и стремежи.

Ще открие ли читателят своя собствен съкровен отговор?

Опитайте, може би ще успеете...

ЗА „СГЪВАЕМО ВРЕМЕ“ НА ХРИСТИЛИЯ КУЛЕВА

Наскоро получих като подарък малка, изящна книжка с поезия – „Сгъваемо време“ на Христилия Кулева.

Това е най-новата й сбирка с избрани хайку, танки, хайбуни, проза танка и поезия от периода 1979-2025 г. Редактор е поетесата Ивелина Цветкова, а цялостното оформление на томчето и корицата Даниел Меразчиев, издател е Издателство „Многоточие-М“, София, 2025 г.

Както подсказва подзаглавието, книгата е структурирана в шест раздела – „Хайку“, „Източни пиеси“, „Хайбун“, „Танка проза“, „Танка“, а един раздел е посветен на преживяванията на авторката, свързани с войната в Украйна – „Сърцето ми кърви“.

Да говоря за поезията на Христилия Кулева е като да говоря за цялото многообразие на природата и човешката душевност! Защото всеки нейн стих е огледало – в което читателят вижда образите на живота, пречупени и претворени през словото на автора.

Лично за мен, нейното творчество, нейната личност, са откритие и откровение, които ме правят щастлива – като поет, като човек, като издател и редактор – защото тя е от онези, които умеят, които успяват да засяват красота, смисъл и чистота в същината на днешния ден – толкова грозен и отчайващ в толкова много други аспекти.

Не е случаен фактът, че немалко творби, включени в „Сгъваемо време“ са намерили място и на страниците и в сайта на сп. „Картини с думи и багри“.

Но – нека пристъпим към същината на книгата.

„Съзвучие до теб…“ – така започва своето предисловие редакторката на сборника. И тъй като всяка следваща нейна дума е като излязла от моето съзнание, ще си позволя да я цитирам, като представя пред читателите на сп. „Картини с думи и багри“ най-верния поглед – онзи, на редактора.

редакционна статия

СГЪВАЕМО ВРЕМЕ

„Сгъваемо време“ е вътрешен календар на една душа, която от 1979 до 2025 година тихо, но неуморно създава изкуство, улавя мигове, спира времето, сгъва го и го поднася в шепа стих.

Христилия Кулева пише така, както диша, и с почит към тишината. В нейните текстове няма шум, но има ехото на нещо много по-дълбоко: на присъствие, на съзерцание, на съпричастие. Харесвам да чета нейното творчество, защото авторката винаги отваря врата към природата, към емоцията, към мълчанието, към светове, които живеят не в грандиозното, а в почти недоловимото.

Не търсете тук гръмки думи. Търсете същност, защото в поезията на Христилия думите са свещени, отмерени, сведени до най-необходимото, но заредени с изненадваща вътрешна вселена.

Да четеш тази книга, читателю, е като да отваряш писма, писани до теб от различни епохи, но всички със същия почерк, същото сърце. Това е сборник, но и път, връзка между сезони, лица, години, карта на духовно пътуване, в което времето се огъва и смирено се подчинява на поетичната мисъл.

Като редактор на това издание, приех задачата не като работа, а като дар. А поканата ми към вас е тиха, но настойчива: Отворете. Потопете се. Нека времето се сгъне около вас и да ви каже всичко, което имате нужда да чуете.

Ивелина Цветкова – редактор, поет, издател

редакционна статия

ЗАВРЪЩАНЕТО НА ДУМИТЕ

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Още когато взех в ръце най-новата поетична книга на Александър Александров Дъбдишки „Завръщане на думите“ с подзаглавие „Лирика“ за запитах – „Защо?“

Защо „завръщане“, щом думите никога не са липсвали, не са били недостатъчни, неясни, неточни, бягащи – в богатото словесно творчество на автора? Няма нужда да убеждавам читателите на сп. „Картини с думи и багри“ в това – неговите творби присъстват във всеки брой – многообразни и красиви. Експериментатор в търсенето на междужанрови изразни средства, той не се страхува да прескача граници, за да намери онова, съкровено и точно определяне на чувствата и вътрешната нагласа, което е нужно, за да изпрати посланието си.

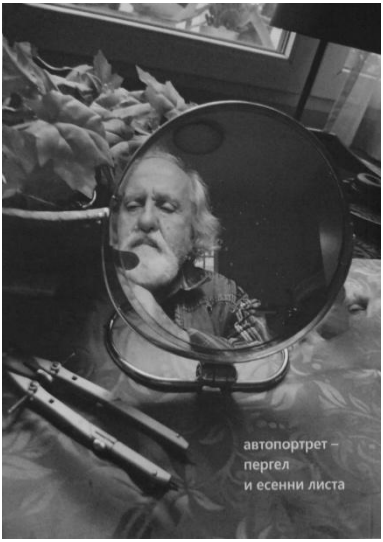
Но, макар добре познат, ще започна това изложение с портрет на поета, а най-добрият портрет е оня, който авторът дава за себе си:

автопортрет –
пергел и
есенни листа

Това хайку е втъкано във внимателно аранжирана фотохайга, която включва червени кленови листа, пергел и отражението на поета в кръгло огледало; някъде в дъното на композицията можем да видим долната рамка на прозорец, през който надничат цветя и – отново, есенни листа… Едно затворено пространство, в което изходите са два.

Загатнатият прозорец, който остава затворен, и авторефлескията на огледалния образ, затворен в кръга, очертан от пергела.

Но това е и подсказка за онова, което можем да намерим между кориците на книгата.

Една книга за момента, в който езикът започва да диша и пише истории по различен начин.

Сюрреализъм – може би в това е разковничето за разгадаване на заглавието, подсказано от автора. Той оставя свободния поток на мисълта да върне спомена за едно отминало пътешествие към географията, поезията и духа на Португалия.

Още в краткия предговор, Александър Алекс. Дъбнишки споделя своята носталгия към тази далечна и близка едновременно страна, към нейната поезия и приказност.

И към неумолимото завръщане към думите на португалските поети, които се превръщат в думи на автора. Преливане на култури и настроения – един океан, който извършва своя кръговрат, като носи послания, които остават непреводими, ако не станат същностнонаши.

И така, ставаме свидетели на едно завръщане чрез чуждия глас, защото понякога думите се връщат като отзвук от нечии други, които отекват дълбоко в същността ни. Така португалските поети се превръщат в мост и основа – те дават тон, ритъм, дъх – като камбаните на Лисабон: думи на другия, но разпознаваеми като свои.

Завръщането е и чрез пътуване – не географско, а вътрешно пътешествие към нещо открито вън, но станало дълбоко вътрешно, интимно, лично – едно разместване на пластовете, които изграждат Аз-а. Така вербалните знаци на мисълта се връщат, когато човек е изваден от обичайното, от навика, от тишината на ежедневието и придобиват нов цвят, нюанс, значение и битност. Защото това не е обикновено проникване на спомени в днешната ни същност. Португалия се превръща в мястото на пробуждане; но тя е и мястото на поезията.

И точно тук се случва специфичното, конкретно завръщане към личната словесност чрез чуждата поезия.

Поезията на Педрейра – изграждаща интимна, ранима, прецизна лирика, Фрейташ – ироничен, урбанистичен, директен, Мешия – философският глас на наблюдение и размисъл, тих, самовглъбен, медитативен.

Но гласът на Александър Алкекс. Дъбнишки не се обезцветява, не получава блясъка и цвета на чуждите гласове – той остава негов, разпознаваем и силен, търсещ новите пътища за изразяване на идеи, концепции и вплитане, които приобщават и разширяват нашето разбиране за нещата.

Защото фрагментите от чужди думи не са цитати за престиж, а част от тъканта – те са като нишките в стенен гоблен – видими, но вплетени, градящи образи, разказващи истории.

Много фрагментарна, много синергична, неговата поезия се превръща в мост на изкуствата, но и в разпадане на съществуващите образи.

И чрез това разпадане на сътвореното и изживяното, отново намерено, отново вградено в завърнатите думи, авторът иска да създаде нов поетичен подход – да даде живот на онази взаимна свързаност между изкуствата, която го вдъхновява, като използва в поезията си не просто фрагменти от чужди поетични творби, препратка към картини и музикални произведения, но да ги вгради в жив диалог, който не е преминаване през граници, а цялост.

Поезията на Александър Алекс. Дъбнишки признава, че думите не са само наши, а са отражение и на чуждо присъствие, че езикът е общо пространство, а поетът е продължение на много гласове, както и поезията е част от сградата на всички изкуства; част от онова, което не съществува в природата, а е създадено от мислещия индивид, от мозайката на човечеството. Азът се разпада, за да се роди в многообразието на света, в който съществува в сибмиоза с всичко около него, за да създаде онова, което не съществува.

Така, можем да кажем, че авторовата естетическа парадигма, стояща на границата между интертекстуалност, есеистика и мултимодално изкуство, само загатната в началото на текста, вече е завършена във втората част.

Макар композиционна стихосбирката да е монолитна, нейнията вътрешен ритъм отчита този фазов преход, тази граница между идеята и нейното осъществяване.

А това е напълно естествено да се роди у човек, който тръгва от математиката, преминава през двупластовия смисъл на чуждоезичната филология, за да стигне до поезията: той мисли в структури, но усеща в образи.

И така, симбиозата между изкуствата е осъществена като диалог през времена и пространсвтва, за да достигне своята пълнота и завършеност.

Тук ще цитирам автора – неговия програмен текст, който дава лице не само на следващите го фрагменти, но е заявка и за новото в развитието на собствената словесна реализация в бъдеще:

„Права линия
Дори и на себе си
вече омръзна.
Нека я превърнем
във Хипербола, в парабола.

Ренсаку е диалог, воден с източни поетични форми. Диалог на човек със себе си. Или между няколко души. Поети. А ако някой от тях е художник или композитор? Или творец на друг жанр слова? А и ако той обитава вече други светове? Тогава защо ренсаку да не допусне картина, нотен фрагмент, сцена от драма, филм?

Ето на следващите страници един опит за това. Ще го следваме и по-нататък, вън от тази книга.

Представените по-долу ренсаку използват източната поетична форма гогьоши.

„образите на реката никога
не се повтарят в прозорците…“
„След всичко“,
Мария до Розарио Педрейра…“

Както в абстрактната живопис, авторът постига в поезията си вертикалност чрез наслагване на образи – в случая, чрез наслагване на поетичен фрагмент, прозаичен информативен текст, есеистичен анализ и манифест, които завършват с цитат.

В следващите текстове, като използва подхода на модернизма в живописта, получава разпадане на първообраза – в случая, като заменя хайку или танка с гогьоши /една малка стъпка встрани от класическото ренсаку/, той подготвя новия образ – оня, в който изкуствата ще бъдат размесени, за да постигнат цялостното звучене на новата форма. Или – просто нейния щрих, както е в настоящия том.

Но Александър Алекс. Дъбнишки не се лишава и от светлините и сенките, които търси в мекото завръщане към акварела, или към интимността на ескиза и шаржа. Така художествената тъкан на словото се преплита с живописта – не чрез визуално препращане към определена творба, а чрез начина, по който тази конкретна словесна структура е изградена.

Поезията прелива в музика.

Не за първи път Александър Алекс. Дъбнишки експериментира по този начин.

Можем да си спомним негова публикация „Ренсаку Джаз“ от бр. 4/2024 на сп. „Картини с думи и багри“, в което препраща към песента „Брой до пет“ на Дейвид Брубек и филма на Боб Фоси „Ах, този джаз“.

И в „Завръщането на думите“ музикалните препратки не са просто „цитати“, а ритмични модели. Те говорят за повторението на думите – като рефрен, като пауза и мълчание, като тишина между две вдишвания, като цезура между отделните строфи или тонове, темпо. Всяко ренсаку

от тази стихосбирка е поема, която се разпада в хармония и дисонанс, за да се превърне в композиция.

За мен, липсата на визуалните и музикалните образи на цитираните картини и композиции е едновременно смело авторово решение и недостатък на книгата.

Лишавайки читателя от непосредственото възприятие и въздействие на двете кореспондиращи творби – стихове и картина (музикален фрагмент) – вербален и образно-сетивен (аудио)факт, авторът оставя новия, симбиотичен обект незащитен, недоказан, незавършен.

При всички случаи, читателят трябва да гради своята представа върху спомен, върху липса, върху архетипна представа, а не върху образ (звук) – както именно е работило авторовото въображение.

И все пак, постигнатата интертекстуалност е удивителна.

Това прекрасно кореспондира със заглавието „Завръщането на думите“.

Авторът изгражда поезия, която е пресечна точка на изкуствата – текст, който диша като музика, вижда като картина и мисли като диалог между много гласове.

Тази стихосбирка събира авторски текстове, породени от чужди гласове – образи, картини, звуци, но тя е нещо повече от сбирка на думи. Малка по обем, тя има заряда на новото, компактно и дишащо изкуство на съвременния свят, което генерира нови форми и жанрове, нови пътища за себеизразяване, за да даде дом на ново светоусещане, общуване и взаимодействие.

ПРЕДСТАВЯНЕ НА КНИГИ

„ПАТИЛАТА“ И ЛЮБЧО ИВАНОВ ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ

Или – нещо за „Патилата на един непоправим републиканец масон“ на Любчо Иванов

Свечеряване е, а мислите са пръснати като мозайката на остарялата читалищна сграда, която се опитва да ни приюти в прякото и преносното ѝ смислово значение. Напиращите спомени са тръгнали необуздано във всички посоки, като се преплитат във времето и пространството. Понабраздените лица на присъстващите настойчиво напомнят за преминали дни в трудности и радости, а шарената покривка припомня да отминалите детски години, в които мушаменото покритие беше задължителен реквизит на кухненската масичка.

Помещението, което ни посреща, приема единствено външното сгряване на оскъдните все още слънчеви лъчи. Пристигналите за срещата са се настанили в удобството, което им позволява личното познанство с човека, с когото ще се видят след години на раздяла. Организаторите придават определена припряност на иначе настаненото спокойствие, като се лутат от едната до другата страна и приканват останалите прави да седнат около масата.

Човешкият живот е очакване и надежда, в която участваме с желанието да го осмислим със своето присъствие. Възможността това да се случи е толкова вероятна, колкото и вероятността да бъде пропиляна. Искреното ни желание е това да е убедително и личностно изживяване, което да има смисъл както за самите нас, така и за околните. Тържествуването на едното и другото състояние е толкова близко до възхваляване и отричане, че понякога приемането на истинската действителност е достатъчно трудно начинание.

Днес отваряме един разказ за човешката битност, смисъл, прозрения, мечти, терзания и дълбочина на собствената оценка на случилото и случващото се.

Той самият казва, че е „вечно търсеща и непреклонна човешка същност“ и съвсем не се е оборкал в това си твърдение. Търси упование и в мислите на Петър Дънов „В бъдеще при вас ще остане само това, което сте обичали и което ви е обичало. Всичко, което се е вртяло около вас без любов, ще си отиде, както течащата вода си отива“ и на Албърт Пайк „Това, което правим за себе си, умира с нас. Това, което правим за другите и за света, е и остава безсмъртно“.

Неговата вербалност е опростена с крайна монотонност на изказа и твърде силната красноречивост на изказаното слово, което не търпи възражение. Самият той има твърде стриктен модел на допустимост на околните до неговата сърдечност, което го прави в известен смисъл непробиваемо недосегаем в отстояване на своите твърдения.

Слушащият е твърде обсебен от поднесеното съдържание, което не кокетничи с високата претруфена образност, а просто стоварва върху неподготвения човек своята искреност.

Животът е като морето и ние сме като рибите, които се раждат, живеят и умират в него,

или на нечия трапеза, на която измислени величия

пълнят ненаситните си търбуси със създбите на своите себеподобни.

Морето е досущ като живота.

В утринта край него ти е светло на душата и животът е примамлива заблуда

като морската шир, а привечер ти причернява от нечие предателство на Божието намерение за човека и

Бог гневено раздира небето с ослепителни гръмотевични мълнии.

Морето побеснява и както е в живота – да не си нито риба, нито човек в него.

В живота е, както е в морето, от древни времена до днес,

безбройни едри и дребни хора и риби, и какви ли не безбройни божества,

властват на смени и над рибите, и над хората…

А Слънцето, единствено Слънцето и великата му Светлина

остават винаги символ на живота, „от нине до века“.

И може би за това в този толкова модерен свят,

„…царство кърваво, грешно, царство на подлост, разврат и сълзи,

царство на скърби – зло безконечно…[12]*“*

има един пристан старомоден за последните рицари на Светлината.

На него те, свободните зидари,
в името на живота
градят своя Храм на човечността,
обикнали бащата на божествата –
Великият архитект на Вселената!

Той е роден в севлиевското село Градница, родно място на Мара Белчева – една от най-красивите български поетеси, станала неволно причина за първия след Освобождението на България дуел предизвикан от любов.

Тук е роден и Борис Машалов, чийто песенен талант е забелязан лично от Сирак Скитник. И независимо че Борис Машалов усвоява професионално занаята на бояджия, а по-късно учи и оперно пеене, той остава в златната съкровищница на България с изпетите от него народните песни.

Тези два примера са красноречиво доказателство, че хората, родени тук, имат толкова разностранни таланти и интереси, че ще е необходима дарбата на друга тяхна бележита съгражданка, каквото е Фани Попова-Мутафова, да опише житиетата и битиета им както подобава.

Негови съвременници са българският писател – белетрист и журналист, дългогодишен главен редактор на в-к. „Стършел“ – Христо Пелитев, професорът по икономика Марин Петров и детският хирург проф. Мария Михова – всички те родени в планинското селце Градница.

И ако се опитам да водя известен задочен спор за силата на планината и морето, то нашият водач на днешните ни мисли е родѐн недалеч от средновековната крепост

[12] По „Борба“ – стх. на Христо Ботев. (Б. а)

„Пречиста“, която е издигната още по времето на Римската империя и е служела за отбрана на Русалийския проход, който е бил стратегическо място.

Пак в книгата си той пише:

„В залеза на живота си, привързах своята съдбовна лодка тук, в залива на мъдростта, припомняйки си сега притихнал, ден след ден, всичко онова, което доведе човешкия ми живот до този мой последен морски пристан:

Дядо ми, който ме научи да държа плуга в браздата на живота права като по конец; баба ми, която ми завеща да уважавам вярата на всеки човек и никога да не го упреквам за нея; майка ми, която накара сърцето ми да пее; баща ми, който ми показа, какво е човек да бъде мъж; жена ми – какво е да обичаш, а нейните родители – да бъдеш всеотдаен до последния си миг; децата, внуците и правнуците – да вярваш в безсмъртната щастлива надежда за бъдещето; братството на свободните мъже – да служа на човека с обич. И най-вече – примера на предците ни и големите синове на народа ни, че човек може да признава и уважава културата, историята и достиженията на всички народи по света, но да помни до последния си миг, че има само едно Отечество!

Всъщност, всичко това нямаше как да се случи, ако животът не беше като морето, и ние не бяхме захвърлени от съдбата в неговите бушуващи вълни, невинно малки, без компас, за да търсим сами в борби, победи и падения, в радост и скърби, посоката на Божията промисъл за нашата собствена човешка участ!“

В неговите текстове няма да намерите ослепителната възторженост, нито песимистичната натрапчивост. Всичко тук има известна измеримост и премереност, което най-вече е част от преживяното време и събраната мъдрост. Днес мъдростта се е прибрала дълбоко изплашена от случващото се и се проявява с определена непригодност да се пребори с опълчващата ѝ се посредственост.

В споделените „патила“ няма и намек за страх или неустойчивост. Дори напротив – от време на време се прави опит да се проправи пътека, която да води до доброто на нашето човешко съществуване.

Няма илюзорна замечтаност, нито трезво отчаяние, а просто „няма наивни неща, написани от живота“. Човешката съкровеност, споделена с искреност, дава истинския облик на написаното, което му придава онази сила, която днес е необходима на всички ни.

„Няма наивни неща, написани от живота. Само опитът ни да преиначим нещо от написаното от него при преписването му може да бъде наивен, дори глупав. Но най-глупавото ще бъде, ако почнем да твърдим, че сме се смели от щастие, когато сме плакали от мъка. Та ако в разказите, стиховете и песните ни, тъжните сълзи са повече от радостните, това означава, че животът си е просто такъв – повече тъжен, отколкото радостен. Това обаче няма нищо общо с оптимизма, който ни съпровожда по земния ни път. Той е непоправимо състояние на духа ни, въпреки всичко. Нашият красив житейски сън, от който може да ни разбуди само смъртта“.

Опитвайки се да се преборя със собствения си наивизъм няма да му повярвам, че само смъртта може да ни разбуди. Днес сме на масата на спомените, готови да потърсим поизхабените си мисли за добро и смисленост, но и да усетим вътрешната си потребност да ги съднем преди смъртта.

проф. д.н. Венелин Терзиев

ВЯРАТА В ЧОВЕКА НА ДРАГАН Й. РИСТИЧ

ДИМИТЪР АНАКИЕВ

Драган Й. Ристич събра публикациите си през последните 5 години в книгата Obznanjeno 5, която, вярвате или не, има 140 страници. Това са хайку и танка публикации предимно, по целия свят и на различни езици, както и преводи, хайбуни и по-кратки текстове.

Някой каза „човек може да вярва или в Бог, или в изкуството, или в човека, но най-трудно се вярва в човека, особено във времена като нашите“. Но Драган Й. Ристич, представяйки творчеството си през призмата на избора на различни редактори, показва, че вярва в хората, вярва в човека.

По тази черта той е близък до Кобаяши Иса, чието творчество е доминирано от човечеството, а по отношение на широтата на творчеството си Драган напомня на Шики, който пише както хайку и танка, така и есета и така става първият японски „бунгакуша“ (писател) – до Шики е имало феодално разделение на форми, така че „хайджин“ пише само хайку, а „каджин“ само танка. Дори днес това разделение е много активно.

Творчеството на Драган е украсено с прекрасна хармония, в която няма противоречия. Той еднакво уважава различните форми и редактори от белия свят, както и редакторите на местни конкурси, той е едновременно космополит и местен патриот, който уважава и цени писането на хайку на лужишкия език и диалектите на района на Ниш.

Вероятно неподправената филантропия е причината Драган да подхожда към писането като към вид активизъм. Участва в немски „кукай“ и антивоенни антологии и верижни стихотворения; той държи на мира и сътрудничеството между балканските поети точно толкова, колкото и на свързването на поетите по света. Драган е автор на някои от най-добрите антивоенни хайкута в този регион.

Obznanjeno 5 е своеобразна хроника на нашето време, разказана чрез фрагменти от кратка поезия и проза. Този документален подход е изобретение на Драган и трябва да се подчертае като вид нов жанр, предложен ни от Драган Й. Ристич. И затова Obznanjeno 5 е интересно четиво, което искрено препоръчвам. Книгата вече предлага подбрани хайку, танка и проза и нямаше какво да избирам. Не мога обаче да не завърша този кратък текст с хайку на Драган, което ми е особено на сърце:

Срещнах дявола, /но сложих маска / на безразличие.

Включих това хайку в „Български хайку речник“ – първо заради качеството му и второ, защото Драган е доказан приятел на българския народ. Той не само превежда от български, но и участва като селекционер в български състезания. Освен това Драган насърчи нишките поети да пишат хайку на местния нишки диалект, който е по-близък до българския, отколкото до сръбския, и успя да култивира кръг от поети от Южна Сърбия, които като културно явление принадлежат повече на българската култура, отколкото на сръбската. Наскоро ме помоли да прегледам сборник с хайку на една поетеса от Нишка Баня и с изненада видях, че тя използва български думи в текстовете си, които не съществуват в сръбския. За съжаление българския културен елит, разяждан отвътре от негативни чужди влияния, няма достатъчно сили и най-вече независимост да поддържа и да бъде майка на своята култура в непосредственото си съседство. Това дело за българската култура се извършва от ентусиасти като Драган Й. Ристич.

В отдавнашен разговор той ми довери, че любовта към българския народ му е предал баща му, който прекарва Втората световна война в България и не искал да се върне в Сърбия след войната. Единственото нещо, което го принудило да се върне, е фактът, че имал тригодишен син в Ниш.

В книгата са включени текстове, публикувани в сп. „Картини с думи и багри“, бр. 3/2023, бр. 1/2025, както и в книгите на изд. gabriell-e-lit „Тан-ку за Украйна. Световна хайку и танка антология“, съст. Димитър Анакиев, С., 2024 и „Година на Змията“, С., 2025

ШУМЪТ НА ДЕЛНИКА И АЛБЕНА ТОДОРОВА

ЗОРНИЦА ХАРИЗАНОВА

Творчеството на Албена Тодорова е свързано предимно с поезия, част от която хайку стихове.

Поетическият свят на авторката представя темите за човека с неговите лични преживявания и житейски път, природата и нейната хармонична цялост, времето като философска категория, както и живота в неговите дълбоки измерения и динамична същност.

През 2023 г. беше отпечатана двуезичната стихосбирка на Албена Тодорова с хайку и сенрю стихове „Птици в утрото“.

Предстои да излезе от печат новата двуезична /на български и английски език/ стихосбирка на авторката, отново с хайку и сенрю стихове „Шумът на делника“, издателство „Фараго“.

Разлистваме страниците й специално за читателите на сп. „Картини с думи багри“.

по чардака
капки дъжд
песен за отминали години

забрава
старият мост
без каруци и песни

стара църква
гласът на камбаната
се слива с вятъра

в тих двор
нашепва каменна чешма
милостиво времето

калдъръмени улици
къщите се оглеждат в реката
и остаряват

дъх на липа
събужда града
очаквано лято

краят на юни –
дъжд с гръмотевици
препълнен трамвай

есенно дихание
птиците пред блока
все по-малко

дъжд –
време в което
да се изгубим в града

синият час
всички таксита
бързат заети

вятърът гони
есенни облаци
накъде бързат дните ми

градска река –
отнася
шума на делника

слънцето проблясва
в шепата ми цветни стъкълца –
спомен за детството

лястовиче гнездо
споменът се връща
всяка пролет

семейство
на всеки парче питка
на майка – пред иконата

вятърът флиртува
с есенни листа
чайна за двама

пролетно очакване
след дъгата
се диша по-леко

когато хващаш ръката ми
светът започва отново
пясъчен часовник

припяват минувачи
в ритъма на акордеон
танго под дъжда

ти ме приюти
в душата си
Северно сияние

С НЯКОЛКО ЩРИХА

ЛЮДМИЛА ДАНОВА

НАПИСАНО ВЪВ ВРЕМЕТО

В ръцете ми е първата книга на един талантлив и целеустремен младеж, Даниел Петров, когото познавам от виртуалното пространство и от участията му в моите литературни предизвикателства на страницата „Светулки през ноември и Людмила Данова“ във фейсбук.

Веднага, още при първата среща с неговото творчество и личност ми направи впечатление, че упорито преследва целите си, търси обратна връзка по отношение на творчеството си и го прави ненатрапчиво, възпитано и с уважение. Радвам се на неговия успех и съм сигурна, че го очакват върхове в попрището, което си е избрал, на млад журналист и писател.

Книгата е със заглавие „Написано във времето“ и включва в себе си поезия и проза от младия автор, а също така и интервюта. Издадена е от издателство „Многоточие“ като награда за спечелен конкурс – Четвъртото издание на Международния поетичен конкурс „Защо пиша това писмо?“ от 2024 година с тема „Мълчание“, вдъхновена от едноименното стихотворение на покойния Милчо Петров.

Първата част на книгата е с поезия и съдържа 24 стихотворения, включително и награденото, „Сред тишината“.

Младият Даниел Петров разхожда читателите сред своите поетични търсения и откровения, споделени с белия лист. Много от стихотворенията му са посветени на съученици, на дядото на поета, на „жената – любима и майка“, на учителите. Застъпени са вечните житейски теми за страданието, за греха и прошката, за благодарността, за живота и смъртта, за успеха и неуспеха като „прекъснат полет“.

Разказите в книгата са красиви прозаични творби – импресии, които разкриват едно доста зряло творческо перо, което смело и умело борави с метафори и епитети, което описва случки и събития, за някои от които вероятно само е слушал, не би могъл да е свидетел, заради крехката си възраст.

Но може би вещото ръководство на госпожа Светла Иванова от литературен клуб “Тетрадка за мечти“ е успяла да насочи вниманието на ученицте към тези теми и мъдрости, които разказите на Даниел Петров носят. Самият автор споделя, че някои от творбите са писани под нейно ръководство. Книгата продължава с две истории по действителни случаи! И след тях авторът ни пренася в другото му поприще на млад журналист, където в раздел „Човекът зад историята“ Даниел споделя своите интервюта. Книгата завършва с благодарност на младежа към класната ръководителка госпожа Маркова, която е насочила интереса на будното и буйно момче към литературата и думите, към ИК „Многоточие“ и журито на конкурса. Признавам, аз започнах да чета отзад напред и първо изчетох благодарностите, винаги е много вълнуващо и за-трогващо, когато млад човек благодари. Сега и аз искам да благодаря на Даниел Петров, че ме направи съпричастна с неговите творчески вълнения и откровения, а също така и да му пожелая да продължава да върви по пътя си, който е път на сърцето и мечтите. А той със сигурност знае „формулата на успеха“!

На добър час на книгата и талантливия автор!

„СКРИТИЯТ СВЯТ“

Дебютният сборник с разкази на младата и талантлива Мирослава Дачева е в ръцете ми отдавна, но след като прочетох първите творби имах нужда от време, преди да се върна отново към разказите!

Мирослава Дачева е родена през 1996-та, т.е. още няма 30 години, а от творчеството й лъха толкова много житейска мъдрост, толкова умело разказва, така многообразни са идеите, сюжетите на нейните разкази, толкова добър стил на писане има, като на класик! Искрено се възхитих на умението й да пресъздава различни образи без голяма описателност, а чрез героите и техните действия.

Книгата на Мирослава Дачева е разделена на пет дяла. Първият е озаглавен „И те имат чувства“.

В разказите си авторката с дълбока емпатия ни представя своите герои от животинския свят, много от разказите, да не кажа всички, имат присъствие на животно в сюжета си – коте, куче, птиче, насекомо. Всички тези понякога незабележими за нас същества са част от природата, която е наш общ дом и освен това реагира на нашите действия, разказът „Природата чува“.

Вторият дял се нарича „Гласът на Висшия разум“ и тук авторката обръща внимание на темата за съществуването на разум извън нас, за принадлежността ни към общото, цялото, за взаимовръзката между Вселената и всички нас, които трябва да опазим целостта на планетата си и оттам на цялата Вселена. Но всичко това ще има смисъл само ако запазим себе си, душата си, разказите „Цената на славата“ и „Кристалната птица“.

„Пътешествие в Космоса“ е третият дял на сборника. Чрез фантастичния елемент в тези разкази от дяла, Мирослава ни показва с философска мъдрост, че „духът на планетата“ е също толкова важен за оцеляването ни във Вселената, колкото и наличието на енергийни ресурси. („Пътуване до Сириус“)

Четвърти дял е „Срещи с непознатото“. В тези разкази Мирослава Дачева умело разказва дори за отвъдното, за самотата на душите, за „духовната прегръдка“ и „вълшебна целувка“ на ниво дух и душа.

А петият дял е озаглавен „Доброто ще спаси света“. И това не е случайно. Всичките разкази в книгата, независимо от тематиката си водят към един добър финал. Това е толкова хубаво! Така близко и до моята същност, вероятно и до повечето от читателите.

Младата авторка добре познава „Силата на думите“ от едноименния разказ. Също така не й е чужд смисълът на празника Коледа, („Да откриеш Коледа“), когато е еднакво хубаво да дадеш, както и да получиш, а авторката обобщава в края на разказа, че човек за да получи, трябва да даде, било то обич, топлина, близост или подкрепа. И Мирослава завършва разказа с думите: „А може би това не е само Коледа, а самият живот...“.

Талантлив разказвач е Мирослава Дачева и това доказва тя още с дебютната си книга с разкази „Скритият свят“. Освен талантлив творец тя е и посланик на доброто чрез своите творби. Всеки, който се докосне до авторката и нейното творчество ще остане с усещането, че доброта и мъдрост струят от всеки ред и всяка авторска мисъл. Защото „доброто ще спаси света“ и това макар и да не е нещо ново, е необходимо всеки да осъзнае и да търси своята „бяла лястовица“, която носи надежда за нашето утре! Книгата е издадена от издателство „Фабер“ през 2024 г. и освен на текстовете Мирослава Дачева е автор и на рисунките, които онагледяват някои от разказите. Доста от тях са награждавани в български конкурси. Авторката е отразила това в книгата. Успех на младата писателка в литературното поприще!

ПРИКАЗНИ ИСТОРИИ

„Вълшебните истории за малки художници“ на Надежда Тодорова – НадиКа

Надежда Тодорова е български писател, който е познат на читателите с псевдонима НадиКа. Псевдонимът е свързан с малкото име на авторката и е един съкратен, мил вариант, тя твори от ученическите си години, но музата не е присъствала в живота й винаги, има доста дълъг период, в който под перото на Надежда нищо не е излизало.

Но това със сигурност не е случайно и по този начин се е получило едно съзряване на творчески идеи и умения. Затова не са случайни и успехите й след 2021 година, когото НадиКа започва да публикува активно и да участва в множество конкурси, да печели награди (отличия в два хайку конкурса, в два конкурса за апева, в XVIII-ти национален конкурс за поезия Никола Вапцаров „Вяра“).

През 2022 година на бял свят се появява първата самостоятелна книга на Надежда Тодорова, „Разгадай ме (ако можеш)“, а преди дни излезе от печат и втората книга на авторката „Вълшебни истории за малки художници“, която е едно красиво и стойностно бижу, съдържащо в себе си седем поучителни приказки за деца със седем

картинки за оцветяване! Както казва авторката в предговора на книгата:

„Вътре ще откриете прекрасни приказки, които ще ви научат на важни уроци за добротата, смелостта и приятелството.“

Първата приказка в книгата е „Снежко“, а поуката тук е събрана в кратката пословица „Приятел в нужда се познава“. А акцентът е върху това, че различните могат да бъдат другари, стига да са с добри сърца.

Такава е и ситуацията при агънцето Снежко и кучето Вълк.

Втората приказка е „Симеон и Симон“ с подзаглавие „Търкулнало се гърнето, че си намерило похлупака…“ и отново акцентът е върху противоположностите, които могат да се допълват и да изградят един неразрушим мост и непоклатимо приятелство. „А Симеон и Симон се превърнали в символ на приятелство и взаимно разбиране между различните хора. Техният съюз показал, че когато има разбирателство хората могат да се допълват и съчетават по изключително хармоничен начин. И така става винаги, когато гърнето, което се е търкулнало си е намерило похлупака.“

„Момиче и врана“ или „Доброто се с добро отплаща“ – третата приказка в книжката и учи на добро отношение както между хората, така и към животните, защото всички сме част от едно цяло.

Умишлено само схематично засягам приказките, не искам да ви проваля удоволствието от срещата с авторката и нейните герои! „Лятна ваканция“ – Сговорна дружина планина повдига! Това е следващата, четвърта приказка. Героите, две момчета с богато въображение преживяват лятно приключение, което ги отвежда в далечни светове и подлага на изпитания, но ако „работят заедно и си помагат, могат да преодолеят всякакви трудности.“

Петата приказна история се нарича „Кой е по-силен“ или „Гладът е по-голям господар и от царя“. Ако един цар не научи важното, че негова грижа са всички поданици, то царството му ще бъде застигнато от тежко проклятие.Изпитанията променят и преобразяват, а уроците се научават и помнят завинаги.

Шеста е приказката „Емил и вълшебният сън“. Обичта и упоритостта могат да бъдат нужното вълшебство, което да ни движи напред, към желаната цел, към намиране на живата вода, към една сбъдната мечта.

Ето, че неусетно стигнахме до последната седма приказка „Вълшебната монетка“. Паричките са нужни, но не и в джоба на скъперник. Затова и тази вълшебна монентка станала „бягаща вълшебна монетка и помагала на хората, когато можела.“

Надежда Тодорова – НадиКа талантливо води малките читатели във вълнуващия приказен свят. С умелото си перо създава сцени и картини, които карат всеки, който прочете приказките да се почувства уютно и спокойно, да „попие“ от тяхната мъдрост и поука и да се опита да предаде нататък доброто, защото в това е смисълът.

Книгата има красива корица, чийто дизайн е създаден от авторката. Проектът е реализиран с финансиране от „Светулки през ноември и Людмила Данова“ като награда в конкурса „Времето и ние“, чийто победител е Надежда Тодорова. Книгата издава ИК „Компакт Принт“ ЕООД и е отпечатана от „Компакт Принт“ ЕООД – Видин. Не се колебайте, прочетете книгата.

Защото „Вълшебни истории за малки художници“ не е просто книга, а пътешествие, което носи радост, поука, творческо вдъхновение и голяма мъдрост.

„АНГЕЛ С КРИЛА“

Тя записва в рими думи, които са трудни за изричане още от детските си дни.

Ани Янкова Пачалова е родена през 2000 година във Враца. Завършва средно училище по изкуствата „Отец Паисий“ в родния си град с профил музика. На девет години започва да пише стихове, а първото си стихотворение публикува във вестник „Голямото междучасие“, училищно издание.

След завършване на средно образование Ани записва в Пловдив в Академията по музикално, танцово и изобразително изкуство „Асен Диамандиев“ специалността „Изпълнителско изкуство – народно пеене“.

В академията, под влияние и с подкрепата и насърчението на колегите си, Ани Пачалова праща свое стихотворение за един литературен конкурс, който тя печели и така се ражда идеята за тази стихосбирка.

В „Ангел с крила“ намират място стихове за любов, тъга, приятелство, щастие, смисълът на живота, красотата на началото и краят, който е и ново начало. В нея възпява майката, брата, който Ани казва, е нейният „ангел с крила“.

Книгата съдържа 43 авторски стихотворения, в които искрено и от сърце Ани ни показва своята душевност на творец, който е призван да създава, да претворява картини от слово, продиктувани спонтанно от дълбините на поетичната й душа, от сънищата и от реалността. А в предговора авторката препоръчва книгата да не се чете на един дъх, а на части, вечер, след изгрева на луната, както е и написана.

Още с първото стихотворение пред читателя се разкрива младата поетеса, без грим и маска, а с лист и химикал, пишеща „Старият роман“, който тя чете и препрочита, но не вижда нищо ново там:

Не, не искам да се връщам
пак по стария ни път.
Аз и края вече зная, той е
тъжен кръстопът...

Много искрено и съвсем като от зрял човек звучи стихът, не като изречен от едно двайсет годишно момиче.

Стиховете на Ани Янкова Пачалова пресъздават любовните прозрения и вълнения:

Ледът някога бил е вода,
но скован от студ е сега.
И само една топла и нежна ръка,
може да върне там Любовта!
(из „За миг“)

Лирическата героиня има силата и смелостта да пожелае на любимия, който е дошъл за последно „Бъди щастлив“:

Да забравя, че обичах,
да изтрия всеки спомен жив.
Да изчезна в тъмнината с думите
„Бъди щастлив“.

А в едно друго стихотворение, според мен, лирическа героиня и автор се припокриват в едно поетично „Откровение на една душа“:

Душата ми е музика!
Понякога е тъжна.
Тя нежна е жена!
Душата ми е музика...
Момичешки наивна,
тя вярва в любовта.

Душата ми е музика,
а музиката сякаш ме спасява.
...
Душата ми е уникална!
Една-едничка на света.
Пълна с доброта, безкрайна.
Като скитница е тя сама...

Да, уникална е душата на младата и талантлива поетеса и тази уникалност прозира във всеки неин стих, всяко стихотворение звучи оригинално и емоционално, самобитно, затрогващо. Затова и поетичната „равносметка“ на авторката е, че „животът ни е кратък филм“. И само „даровете на духа“ носят свобода за огнена душа. А в стихотворението „Живот“ поетесата оприличава живота с „късче прежда. Върти се и със скоростта на дим той яростно съдбите ни нарежда...“.

Много са превъплъщенията на лирическата героиня в поезията на Ани Пачалова. Многопластова е и личността на авторката. Но несъмнено това са стихове, които се помнят, които докосват и със сигурност няма да бъдат забравени дълго, след като са стигнали до читателите. И със сигурност Ани ще бъде запомнена, по волята на нейната поетична душа:

запомни ме с това, което писах,
Кажи: Живя с душата на поет!

Аз също няма да забравя първата стихосбирка на поетесата от Враца, която ме развълнува и ми даде въпроси за размисъл, защото се изисква смелост да напишеш в рима думите, които понякога засядат на гърлото ни като буца лед и ни е трудно да изречем на глас. Продължавай да твориш, мило момиче! Продължавай да споделиш с белия лист своите мисли, тревоги, любови и мечти, а ние, читателите, ще очакваме следващата твоя творба.

Книгата е издание на издателство КОЛБИС, 2020, София и излиза под редакцията на Елизабет Георгиева. Корицата е дело доцент доктор Ивета Михайлова, художник

на илюстрациите е Сонислав Любенов, а снимката на корицата е на Юлияна Барон.

ПОЕЗИЯТА НА ГЕОРГИ РЕЖЕВ

Или – „Стихове и песни“ и „Невидими следи“ на Георги Режев – поезия, която е любов и светлина и път към сърцето

Чета стиховете на един талантлив творец, събрани в две поетични книги, но първо ми се иска да ви опиша изданията.

Стилни и изискани корици, цветни илюстрации, почти към всяко едно стихотворение. И дизайнът е на автора. Поздравления за това, а още веднъж адмирации и за неговото решение да подарява книгите си. Добрият сеяч знае, че семенцето на интерес към поезията ще намери правилната почва, когато е пожелано от сърце! Аз обаче съм разбрала, че енергообмен трябва да има, затова за баланс реших да напиша впечатленията си от книгите.

„Стихове и песни“ е първата книга на Георги Режев съдържа 44 стихотворения и осем песни. Първото стихотворение, обаче, е на Уилиям Бътлър Йейтс – „Мечти за небесните одежди“ и е вдъхновението на автора за тази книга.

И тази практика се повтаря и във втората книга, „Невидими следи“, където за вдъхновение авторът посочва стихове от Евтим Евтимов и Дамян Дамянов, сигурна заявка, че в книгата основна тема ще е любовта.

И така, в първата книга авторът не търси ритъм и стихотворна стъпка, а следва своя стил, защото:

Поезия,
дали това е обаянието на думите
или просто скрит във нас копнеж.
Записваш ги нейде като чернова,
очаквайки да се превърнат в любовта.

Да, магъосницата любов, която носи трепет и светлина. Та нали ние сме родени от светлина и любов! Няма как да не се обърне и Георги към тази тема, защото поетите априори са с чувствителни души. И умеят да усещат живота в детайли и да виждат красотата и светлината навсякъде. Поетите често се питат:

Какво е любовта?...
Идва с трясък, гола и зашива ти шамар.
...
Гръм и трясък, ярък шум в мен се разрази,
в миг душата ми се подлуди.
...
любов ли бе или пожар,
който изгори ме из основи
и разруши вечните устои.

И тук думите са излишни, нали? Цветно и детайлно описание на любовта, която минава през душата и оставя своите следи.

В останалите стихотворения на Георги Режев се срещаме с други проявления на любовта и размисли на автора за раздялата, за следите, които оставяме във времето, („Следи“), за трудностите и за възкръсването от пепелта, („Феникс“), за приятелите, за страстта, за проблемът на света. Някои от стихотворенията са структурирани почти като писма, тази епистоларна поезия е с обръщение към приятеля, ама онзи, вътре в нас, който е верен душеприказчик.

Песните от втория раздел на книгата отново са за любов и раздяла, за музиката и нейния ритъм, за смъртта. И са си подредени като песни, куплет, припев...

Интересно е това, а вероятно те наистина се пеят. С една китара, в лунна нощ... Мечтание.

Още щом видях корицата на „Стихове и песни“ аз споделих с Георги, че нямам съмнения относно стиховете, включени в нея, защото подзаглавието тук е „любов и светлина“, а това са теми, които присъстват непрестанно в моето творчество.

И като доказателство за това ще завърша с едно негово стихотворение:

СЛЪНЧЕВА ПЪТЕКА

Покрай океана аз седях,
взирайки се във простора.
Слънчева пътека днес видях,
стигайки до границата на взора.
По теб искам да вървя,
Слънчев път, по път към светлина,
щастието, мира.

И едно мое любимо и емблематично стихотворение:

СВЕТЛИННА ПЪТЕКА

Светлината струи
през очите ти,
през душата ти

стига до мен...
Светлината отваря врати
и носи утеха, път, новини,
а после... остава навеки...
Но само ако намери
Любов и пътека...

Да, любов и светлина, тема, която не откривам в поезията аз, не я открива и Георги, но е много хубаво, когато имаме сходна гледна точка или по-точно намерим пресечна точка в поезията.

И някак съвсем естествено идва и втората книга на Режев. За мен, понеже ги чета една след друга, те са свързани, а може би втората е своеобразно продължение на първата? Фениксът от първата книга сега отново е на първата страница и на „Невидими следи“.

Стихотворенията, послужили за вдъхновение са „Рисунка“ и „Ако знам, че обичта ще свърши“ на Евтим Евтимов, както и „Приказка“ на Дамян Дамянов!

Поетът рисува с думи приказка за обичта, за любовта, за нашите следи в историята, за България, за древността, („Ахил“ и „Орфей“), за избора, за женската сила, за мечтите, за ревността...

Повечето теми от първата книга съвсем естествено биват пренесени и развити във втората.

Авторът в някои от стиховете с деликатно чувство за хумор описва реалността, а в други изпраща лирическия герой в миналото, той е рицар, мускетар, благородник със синя кръв. А в трети талантливо описва живота като го сравнява с „градина на мечти. Тя ще бъде такава, каквато всеки си я подреди.“

Размислите на поета не спират до тук, той се опитва да погледне в бъдещето и съдбата. („Бъдеще“)

Лирическият герой осъзнава, че от съдбовния път не може да се избяга:

И кръста си ще нося мълчаливо,
с надеждата за капка светлина.

Независимо дали ще описва съдбата, природата или обичта, Георги Режев не спира да търси и да намира светлината. И това е така, защото:

Ние сме безкрайна светлина.
(из „Вечност“)

Както любовта е наша спътница от началото до края, така и светлината, вътрешна или външна е непрекъснато в дните ни. И те, любовта и светлината, оставят своите „невидими следи“ дълбоко в нас. Колкото и да говоря за книгата ще е недостатъчно, а пък и от друга страна не би било редно да ви разкривам поетичните хоризонти на автора. Ще кажа само, че тази книга, тоест двете книги, си заслужават да бъдат прочетени. Дълбока и самобитна поезия, поднесена по един красив начин, в цветни книги, оформени стилно.

Прочетете стиховете на Георги Режев и се потопете в магията на любовта и светлината, пресъздадени със силата на словото.

И двете книги са издадени в „Литера принт“ АД – Стара Загора – „Стихове и песни“ през 2024, с помощник за дизайна Дими Узунова и „Невидими следи“ през 2025, с художник Венета Дочева, отново помощник дизайнер – Дими Узунова.

Свои стихотворения, а също и от други автори, той публикува в страничката си във Фейсбук „Огънят в мен“.

ЗА „ПОЗАКЪСНЯЛА ЛЮБОВ“

Закъсняла ли е „Позакъсняла любов“ на Мара Шейх

Получих книгата на талантливата разказвачка Мара Шейх след Великден и започнах да чета веднага. Но така бързо четях, а пък не исках да свърша тази красива любовна история за това вечно чувство след 50 годишна възраст, когато героите вече са помъдрели от опита или загубите в живота си, че просто си дадох почивка. Трудно се откъснах от романа, но успях да го чета по мъничко, всеки ден по две-три страници, като лекарство, като балсам за сетивата ми, редовно на малки дози.

Казвам го с усмивка, защото първите ми срещи с авторката бяха точно с нейните хумористични творби. Много е добра в този жанр. Точно заради това е романа, който си е любовен, но е сериозно четиво, ме изненада така приятно.

Героите на Мара Шейх са чистокръвни, образите им са изградени правдиво, с техните положителни и не дотам черти. Пред

нас, докато четем, се разкриват техните светове. Гледаме на живота през техните очи, а това безспорно е факт благодарение на умелия разказ на авторката. Диалозите в книгата лично за мен правят повествованието по-четимо. Придават динамика.

Историята започва увлекателно, разказва за героите – Алекс, бизнесмен и то успешен, който сякаш е спрял да живее след смъртта на съпругата си, и Милена 0 самотна жена, с пораснали деца, личен асистент, загубила работата си, отхвърляна в интервюта в няколко фирми заради възрастта, над 50 трудно те наемат на работа!

И така, съдбата, подпомогната от други герои в книгата, приятелите, среща Алекс и Милена.

Не, няма да ви разкажа романа, загатвам само, че още от първите редове виждаме две души, които имат нужда от малко светлина в своя живот, а пръхащите пеперуди не закъсняват, макар и да им отнеме малко по-дълго време реалната проява върху лицата на героите и в дните им. Знаете, пеперудите в стомаха, характерни за влюбването в млада възраст веднага се проявяват в очите, в усмивките, в трепета на сърцата, а това озарява ежедневието. В зряла възраст обаче разума спира тази спонтанна реакция на влюбената душа и затова при героите този процес е малко по-бавен. Затова, може би, не зная, авторката е нарекла романа си „Позакъсняла любов“.

Книгата е издание на Скала Принт ООД, София, 2025, редактор е Глория Костадинова – Петрова, оформлението на корицата е на Таня Алексова, Сони Стоянов, Ванина Стоянова.

В заключение ще кажа, че препоръчвам романа на всеки, който харесва темата за любовта, а за щастливата любов след петдесет годишната възраст рядко се пише. Нека всеки един читател се потопи в прозаичния свят на Мара Шейх и сам за себе си да си отговори дали това е една „позакъсняла любов“ или пък не. Защото, според мен, всяка любов, както всичко в живота ни, идва в точния момент, когато сме готови!

Успех на книгата и нови творчески висоти на талантливата авторка.

МОСТ МЕЖДУ СЪРЦАТА

За поетичната книга на Христина Гложенска „Да оставиш следа“ или как поезията изгражда мост между сърцата

Получих прекрасната стихосбирка на Христина Гложенска и с удоволствие се потопих в поетичния свят на младата авторка. Книгата е на издателство „Многоточие – М“ (2024 г.) с редактор Ивелина Цветкова и художник Даниел Меразчиев.

Започвах да чета и не можах да спра докато не затворих последната страница.

Вълнуващо пътуване в света на авторката! Докосване до съкровените кътчета на добрата й душа! Разходка сред природата! Среща с градовете на България и света! Ето това ми предложи „Да оставиш следа“.

И сякаш през цялото време докато четох си общувах с Христина. Споделяхме си природни картини, душевни терзания, съкровени размисли. И то съвсем спонтанно и непринудено, защото колкото е естествено това, толкова е и важно:

Те – нещата, които си струват – нямат цена,
ти избираш кои да са, значи – внимавай!
Те след теб ще оставят значима следа,
твоят шанс – да ги имаш – не пропилявай!

Освен тези размисли за „нещата, които си струват“, авторката обръща взор към любовта, а това е толкова закономерно, защото „в този свят, все по-лош и противен“ тя се побира „в това мъничко и нежно сърце“ и при това е „толкова много“! (стихотворението „Любов“)

И няма как да не спомена стихотворението „На моя съпруг“, в което поетесата разказва, че обичта и светлината, които носят взаимните чувства трябва да се отпиват на глътки, за да „запазим своя кът и да повярваме на любовта!“

Богат е поетичният мироглед на авторката. Тя гледа с „очите на дете“ към света на хората и природата, не забравя да отдаде почитта си към родителите, баба си, към корените на родното място, но неизменно носи в душата си един съкровен „Отпечатък от тъга“, който е останал там след житейските предизвикателства.

Но този отпечатък не пречи, а напротив, прави възможно да се забележи отдалеч истински ценното, като доброто приятелство, като обичта и взаимната свързаност на всички хора. Този отпечатък трансформира и въздига човешката душа и в частност тази на поетесата! А поезията, тя носи прозрения и вдъхновение, което трябва да се сподели.

И Христина Гложенска го прави с първата си книга, която е една добра заявка за бъдещи творчески постижения.

Ще ги очаквам с нетърпение.

Накрая искам да завърша с част от едно за мен емблематично стихотворение от тази книга, която наистина ще остави следа в сърцата на читателите, а именно „Прозрение“:

споходи ме едно прозрение –
че книга трябва да напиша,
следа от мен на този свят,
и седнах в най-уютната си ниша,
за да потъна в необят.
И писах, писах, писах доста,
дали получи се добре?
Ще видим като вдигнем моста
от моето до твоето сърце.

Да, за мен лично няма спор, авторката постига желаното с творчеството си.

Достига до душите на читателите и с поезията си издига мост между сърцата.

А какво по-хубаво от това да оставиш мост, по който да минават и твоите следи?

ЗА „НАШЕНСКИ ЗЕВЗЕЦИ“

Любовта и Човещината в „Нашенски зевзеци“ на Кръстьо Рибаров и Тоня Борисова или за силата на рода и корена

Държа в ръцете си книга, която е дело на „три поколения, посветили се на изкуството и България“, Тоня Борисова, Кръстьо Рибаров и Сълзица Борисова.

Книгата впечатлява най-напред с красивата си корица, чийто художник е Сълзица. От нея гледат българи, в традиционни костюми, с широки усмивки и бъклица в ръце, хляб и вино се споделят с радост. Иска ти се веднага да им се усмихнеш, защото тази картина е едно послание – да умеем да сме позитивни. Художничката в своите уводни думи казва, че посланието е „Бъдете здрави и се смейте дори през сълзи!“. На гърба на книгата ни се усмихват авторите! Отново усмивки! Но най-широката е на най-възрастния, Кръстьо Рибаров. От очите му струи светлина, живец, който вдъхновява.

Тоня Борисова, която е съавтор и редактор е озаглавила предговора към изданието „Усмихнати спомени за един изгубен свят“. Тя е дъщеря на Кръстьо Рибаров, който е разказвал спомените си, а тя ги е записала на белия лист.

Самият факт, че три поколения са участвали в написването на книгата, сам по себе си говори, че авторите държат на род и семейство, на Родина. На мен лично това ми действа като лъч, който ни огрява и носи надежда за нашето бъдеще. Във време на несигурност, чуждопоклонничество, когато децата проговарят често първо на английски език, а после на български, обществото ни има изключително силна необходимост от такива творби, които освен дело на родолюбиви българи, са и истински писмен паметник на българщината.

Разказите и героите на Кръстьо Рибаров грабват с непосредствена искреност, свеж хумор, неповторим колорит. Често се срещат думи, характерни за региона на действието на разказите, родното място на автора, село Терзелий, Бургаско, а също и от други места, където авторът е чиракувал. И всичко е така, защото това са истории, които са лично преживяни и всеки герой има реален прототип. Диалектните слова веднага в скоби са обяснени, което улеснява съвременния читател.

Изключително колоритно стоят в разказите прякорите на героите в книгата, които имат своя история. А историите започват поне отпреди осемдесет години! И през цялото време докато четеш се усмихваш. А картините оживяват! Историите се редят една след друга, а от всеки ред лъха любов и човечност, родолюбие и почит към предците.

Няма да преразказвам книгата, просто искам да обърна внимание на тези моменти, които впечатляват, навеждат на размисъл и поставят въпроси – дали достатъчно добре познаваме рода си, ще успеем

ли да запазим обичта към Родината, ще предадем ли на поколенията съхранена националната история?

Лично за себе си имам положителен отговор на тези питания. А и съм сигурна, че Сълзица Борисова, която наскоро е напуснала този свят, ще бди над нас и ще се усмихва от небето на всяко постижение в тази насока. Защото любовта към корените и човечността в отношенията са дар свише и път напред, към светлината.

Но нека споделя и думите на нейните автори – 98-годишният сладкодумен „автор-дебютант“ и неговата внучка:

„Драги Читателю, Животът е пъстра вертележка от мигове на радост и тъга, трудности и изпитания, отчаяние и победи; на израстване в полет към мечтано Щастие!

Възкресих спомени от моята „вертележка“, за да заръчам на младите поколения – да не унират, да не се страхуват, да работят здраво, да бъдат смели, честни и упорити – силният духом винаги побеждава! По-често да се усмихват и смеят от сърце – светът е пълен със зевзеци и чешити, а край тях е оптимистично и весело!

Вярвам, че който знае и помни, обича и тачи Род и Корен, пази Достойнството и Честта си, живее с чисто сърце по законите на Любовта и Човещината, той ще спечели уважението и обичта на потомците си и като истински богаташ ще им завещае силата на Българския Дух!

С уважение: Ваш Кръстьо Рибаров

„Мили, Читатели, книгата в ръцете ви е плод на любовта към семейството и дома, към историята и Родината!

Спомените събрани в нея са разказани от милия ми дядо и записани от скъпата ми майка, а аз – внучка и дъщеря, с таланта си да рисувам, пресъздадох на корицата посланието на „Нашенски зевзеци“ – „Бъдете здрави и се смейте, дори през сълзи“!

Сълзица Борисова – художничка

МАГИЯТА НА ДЕТЕЛИНА СТЕФАНОВА

Детелина Иванова Стефанова е родена в гр. Добрич. Живее, работи и твори в гр. Ямбол. Нейни творби са публикувани в различни списания. Член на Дружеството на ямболските писатели. Позната е на повечето потребители на социалните мрежи, където тя редовно споделя свои произведения.

Харесвам творчеството й от първия път, когато се срещнах с него. Поезията й е мелодична, ритмична, класическият стих е предпочитан от поетесата. Темите са всеобхватни, често космични и будят размисъл, а любовта е тема, която има своите многолики превъплъщения. Идея ритмика, метафори – брилянтно подредени, силни поанти. С малко думи казано: запомнящи се стихове.

Избрах да споделя впечатление от стихосбирката „Магьосница“ съвсем не случайно. Исках максимално да се препокрият автор и заглавие.

А Детелина наистина е магьосница на словото и смятам, че ще се убедите в това и вие от моя анализ на творчеството й.

Книгата е разделена на четири части. Първият раздел е озаглавен „Хляб и рози“, където заглавното стихотворение описва картината на една истинска любов, която не се нуждае от много думи, светът даже пленява:

една душа да има друга
чрез силата на… любовта!

Любовта е жизненоважна необходимост, като хляба и вдъхновяваща и витална, като аромата на розата. Това е не просто стих, това е истинска ода за любовта. Онази чистата, истинската, безусловната, която дори и мълчалива е разбрана и разбираща, подкрепяща и вълнуващата. И не за друго, а защото тук душите имат своето единение.

Толкова истинско и толкова омагьосващо, надявам се всеки ще се съгласи, че е така като прочете стиха.

Вторият раздел на стихосбирката се нарича „Прегърнати пътеки“, а в него е и заглавното стихотворение „Магьосница“, на което ще се спра. Силна лирическа изповед е това стихотворение. С ярки метафори, „магьосница“, която носи силата на промяната и на хармонията, но съдържа в себе си и дързост, криеща се в това лирическата героиня да променя личността на своя любим, дръзко е твърдението, че в любовта личностите се променят, защото това е мощно чувство, което трансформира и

може да бъде едновременно молитва и Съдба.

А третата част от книгата е озаглавена „Светове – един от тях е мой“. В този раздел са включени стихотворения за природата, обичта към сезоните, към луната, залеза, утрото…

А стихотворението, дало заглавието на раздела „Светове(един е мой)“ е една интимна изповед на лирическата героиня, която разбира връзката си с природата, но зачита своя си свят. Той е нейно лично убежище, което трябва да пази.

С това стихотворение Детелина Стефанова ме подсети за една друга моя любима поетеса, Емили Дикинсън, която пише:

Загубих вчера един свят.
Тук някъде да сте го. зървали?
Познава се по ред звезди –
по челото навървени.
Богатите ще го отминат –
но за окото ми оскъдно
той е по-скъп и от дукати.
Върнете ми го, сър, обратно.

Със същата емоционална сила звучи и „Светове (един е мой)“. Важен е собственият ни свят, той е уникален и дори за другите да не е ценен и важен, за нас е единствен и неповторим. Безценен, независимо от големината му:

Небето ми е само мое,
светът единствен, преживян!
Не пречи, че мъничък той е,
ще го запазя в свойта длан!

Твоят свят може да се побира в дланта ти, но е единствено твой и незаменим.

И последният раздел в книгата е озаглавен с въпросителното „Било ли ти е някога студено“. В него авторката разглежда темите за времето и безвремието, което поражда въпроси и е път към вечността. Трогателно и емоционално изследва душевната болка и екзистенциалните теми, предава усещане за ранима човешка душа, която търси съпричастност. Душевният студ „дълбоко във сърцето“ може да бъде по-непоносим от физическия. Кръговата композиция на стихотворението подчертава и подсилва основната тема за душевната студенина, започва и завършва с въпроса: „Било ли ти е някога студено?“

В заключение искам да кажа, че стихосбирката на Детелина Стефанова е една словесна магия, в която читателят се потапя и открива въпроси, които го вълнуват, намира някои отговори, а за други остава в размисъл. Лирическата героиня и авторката умело и интимно споделят своя светоглед и желания, разкриват ни и пътя за постигане на мечтите, а именно Любовта е този път. Любовта е и онази магъосница, без която нищо не е същото и едва ли всичко ще има смисъл.

„Магъосница“ омагьосва читателя и го прегръща нежно по пътя към щастието и любовта, а словото на Детелина Стефанова е носител на магията на Живота. Потопете се в този вълнуващ поетичен и магичен свят. Аз го направих с удоволствие.

Стихосбирката е второ издание на издателство ЛИБРА СКОРП, 2024, графичният дизайн е на Петра Лимоза. Красива подвързия и формат!

ВЪЗКРЕСЕНИЕ НА ДОБРОТО

„Възкресение на доброто“ е дебютната стихосбирка на младото дарование Дарина Дикова. Родена на 23.07.2000 г. в гр. София, тя завършва Националното музикално училище „Любомир Пипков“ със специалност „Пиано“ в класа на Мария Богданова, а след това Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ със специалност „Пиано“ в класа на проф. д-р Бориславa Танева. Допълнително изучава орган, чембало и композиция. Завършва специализация по композиция в класа на гл. ас. д-р Петър Дундаков. Приета е за магистратура със специалност „Композиция“ в НМА. Работи и като акомпанятор-преподавател и пише фолклорни аранжименти.

Лауреат е на много национални и международни конкурси. Печели приза „Студент на годината“ в категория „Изкуства“ за 2021 г., както и Награда и стипендия за високи постижения в областта на изкуството и културата от Национален фонд „Култура“ през 2022 г. Изнася самостоятелни концерти в България и в чужбина. Солист е на много оркестри и осъществява световни премиери.

Автор е на поезия и проза.

Нейният дебют в литературата, стихосбирката „Възкресение на доброто“ на изд. ИК „Компакт принт“ – Видин, излиза с финансовата ми подкрепа, тъй като Дарина спечели голямата награда в конкурс на „Светулки през ноември и Людмила Данова“. Моята творческа страница е насочена не единствено към популяризиране на моето творчество, а има амбицията да създава различни предизвикателства, с които да провокира творците да бъдат съвременни будители, както и да подпомага млади таланти при първите им стъпки в творчеството.

Дарина Дикова получава награди от доста литературни конкурси. Нейни стихотворения са публикувани в сборници и антологии на издателство „Буквите“, издателство „Лунна светлина 13“ на Таня Иванова, издателство „ИниИно“, издателство „Многоточие“ на Ивелина Цветкова и Даниел Меразчиев.

Повечето стихове в книгата „Възкресение на доброто“ са отличени в национални и международни литературни конкурси.

„Възкресение на доброто“ е анонсирана от самата поетеса и тя споделя, че стихосбирката повежда читателя по пътя на осъзнаване на смисъла чрез добротата, любовта и емпатията. Съзнанието се извисява и се докосва до светлината едва когато преди това е било в тъмнината, сред трудностите, болката, загубата и празнотата. Книгата на Дарина е призив за вътрешна трансформация, пробуждане, изцеление и възкресение. Думите, те са които могат да изцеляват, но и да оставят тъмна следа в душата.

Съзнанието се трансформира чак когато в него се прояви най-висшата форма на смелостта, а именно добротата, любовта и съпричастността. Стихосбирката носи името на първото стихотворение, включено в нея, и проследява темите за доброто, вечността, любовта, смисъла, вярата и женската сила. Пробуждането е вътрешна алхимия, чрез която съзнанието изминава пътя към своята нова същност и започва да възражда доброто.

„Тази книга не е просто призив за действие, тя е мисия. В делата е големият смисъл!“, казва младата поетеса.

АВЛИГА

Драги читатели, в ръцете ви е първата книга с разкази на младата и талантлива Глория Костадинова-Петрова от град Враца. Срещнах се с творчеството ѝ в мрежата и ми направи впечатление нейната зрялост, мъдрост и алтруизъм. Това е малко нетипично в нашия материален свят, в който често прагматизмът взема превес.

Настоящата книга съдържа единадесет кратки разказа, в които е застъпена разнородна тематика. Ще прочетете за силата на изкуството и невъзможността да се спре поривът на сърцето, дори когато животът води в друга посока в заглавния разказ „Авлига“, за обречената любов, социалното неравенство и силата на душевната чистота – в „Бялата птица“. Писателката засяга темата за вечната борба между доброто и злото, представена чрез сблъсъка на основни човешки и обществени понятия и принципи във „Вечната битка“. Глория не пропуска важността на прошката, на силата на духа и самотността на гения, за духовното преобразяване.

Героите в този неголям по обем сборник са пълнокръвни, имат специфичния език и колорит, носят атмосферата на описаните места. Това гарантира едно приятно изживяване при срещата с тях.

И аз не искам да ви разваля удоволствието от четенето, затова ще спра дотук.

Прочетете тази книга и се докоснете до вътрешния свят на авторката, а той е изтъкан от светлина и човечност!

Глория Костадинова-Петрова е родена през 1999 г. в София. Магистър по Литература. Пише поезия и проза. През 2024 г. заедно със своя съпруг създават ютюб канала „Мечтаем заедно“, където представят видеа за история, литература, фолклор, и разкази за вдъхновяващи личности от България и света. Публикува свои творби и на своята фейсбук страница „От перото“.

ПЕТТЕ ФИГУРКИ

Първият фентъзи роман на Димитър Лазаров се нарича “Петте фигурки“ и е издаден от автора и BlurPaper през 2025 година. Редактор е Венцислава Димитрова, коректор е Христо Ж. Христов, корицата е

отново на BlurPaper и Димитър Лазаров, а печата е на BlurPaper.

Книгата съдържа 18 глави, които са обозначени с цифри.

Историята започва една привечер, когато четиринайсетгодишният Даниел отива към магазинчето на пазара, където е харесал една кутия с пет дървени фигурки. Момчето си дава сметка, че не е нормално да си играе все още с играчки, когато неговите съученици вече мислят за момичета. Но тази кутия така го е привлякла, че дни наред той не може да мисли за нищо друго. Нещо магично и мистично има в нея.

Оказва се обаче, че парите не му достигат. И… Той решава да открадне една от фигурите. А кражбата никога не води до нещо добро. От този момент нататък започват перипетиите на юношата.

Младият автор поставя въпроси, които всички си задаваме: кое е правилното, след грешка има ли прошка, може ли едно деяние да остане безнаказано, дали винаги си струва на всяка цена да преследваме желаното? Първоначално определих романа като детско-юношески, но навлизайки в историята установих, че това е книга за всички възрасти.

Често една грешна стъпка може да провали живота ти и да се намериш в бездната на безизходицата. А широкият път пред теб може да се превърне в стръмна и тясна пътека. Това се случва с Даниел, кражбата, поради липса на цялата сума, го изправя пред многобройни перипетии и изпитания. Копнежът по недостижимото отключва тъмната страна и грехът е извършен.

Даниел е откраднал едната фигурка, бухала, който е най-симпатичен и мистерията започва. Следват приключения, които са на границата между реалността и фантазията.

Няма да навлизам в подробности от сюжета, а всеки сам ще реши дали иска да се запознае с героите на Димитър Лазаров и да се потопи в мистерията на петте фигурки. Аз само ще кажа, че си заслужава този роман да се прочете. Полюбопитствайте и разберете какво още се крие в романа на младия автор. И, както обичам да казвам, запомнете това име – Димитър Лазаров – тепърва ще се говори за него и мистерията на „Петте фигурки“, а със сигурност романът е само началото на неговата творческа кариера. Защото той може да разказва увлекателно и показва умело чрез героите си тяхното развитие.

Повествованието следва закономерно своя ход и героите се развиват със сюжетното действие. Ще очаквам следващите книги на талантливия Димитър Лазаров!

ПАРЧЕ ОТ ДУША

Втората стихосбирка на Албена Иванова е в ръцете ми и първото впечатление, което прави е, че това е едно солидно томче от цели 178 страници, с нежна и красива корица, като вълнуващите стихове на авторката.

В книгата са засегнати много теми, за любовта, за връзката между майка и дете, за природата, за женската енергия, която съгражда, макар жената да е уязвима от житейските неволи. Авторката ни предлага четири дяла в книгата си, които имат следните заглавия: „Опарени от огън“, „Нагоре по склона“, „На прага на живота“ и „Майчина прегръдка“.

Албена Иванова е един продуктивен автор, както самата тя е споделяла не веднъж, не минава ден, без да напише стих. А понякога по два и три. Затова обема на втората й стихосбирка е впечатляващ. Друго любопитно е, че по професия Албена е акушерка и както посреща новия живот в ръцете си, така и под нейните пръсти се раждат ежедневно нежни поетични откровения.

„Магията отвътре на душата ми
е сребърната нишка със живота.
По нея аз се спускам и оплетена
откривам даровете на земята.“

Това заявява авторката в стихотворението „Магия за душата“ и няма как да не се съглася с нея. Следваме ли нишката на душата си задължително ще открием призванието си, ще станем господари на „бури и стихии“. А тя, душата, понякога може и да е на парчета, но има способността да се събира цяла при всеки порив на емоции и чувства, така показва и силата си, която е в нежната твърдост на човешкия дух. Може би в стиховете авторката иска да ни каже, че възможностите на женската

същност са безгранични, че дори и наранена, една жена е силна със своята обич, която изначално носи в себе си и никакви перипетии не могат да я сломят.

Възкръсването „от кал и шепа прах“ ни прави силни, а вярата е „зрънцето“, което изпълва сърцето. И само любовта е разковничето за щастие… Може би.

За мен това е едно наистина свещено поетично откровение на прекрасната и изключително талантлива Албена Иванова, защото в стихосбирката ни допуска до своето сакрално пространство в душата си, където са затворени нейните размисли за живота. Всеки, който реши да се потопи в атмосферата на новата книга на авторката ще усети нежното докосване на „парче от душа“ и полъх от поетично вдъхновение. Защото Албена може да разказва в рими за всичко, което я вълнува и от всеки неин стих лъха нежност. Истинска, неподправена и вечна! Препоръчвам книгата!

Издадена е през 2024 г. в издателство „Многоточие – М“ с редактор талантливата Ивелина Цветкова, а корицата и оформлението са на Даниел Меразчиев.

ДА ПОДАРИШ СВЕТУЛКИ

Татяна Николова е българска поетеса, живее във Видин, един град, който много харесах още от първото си посещение, член е на Дружеството на видинските писатели. Познавам я от нейните публикации в социалните мрежи, където тя споделя творчеството си, често и като видео рецитал. И за отбелязване е, че повечето й стихотворения са за любовта, влюбването, обичта. Често в тях присъства и болката, която съпътства любовните отношения.

Поръчах си нейната стихосбирка „Да подариш светулки“, защото заглавието ме привлече, дали това се случи, тъй като аз имам своите „Светулки през ноември“ или защото на едно от моите момчета всички казваха в детството му „Светулка“, не знам. Грабна ме. Прочетох книгата на един дъх, защото така трябва да се живее, любовта, трябва да се вдишва на един дъх, а болката да се издиша наведнъж, но обичта и уважението трябва да остават в душите ни като ехо от преживяна любов.

Стихотворението „Да подариш светулки“ е дълбок и съзерцателен текст, който задава поредица от въпроси, изследващи същността на истинската, безусловна любов и човешката връзка. То не предлага готови отговори, а по-скоро кани читателя да размишлява върху възможността за такава чиста и неподправена любов.

Всеки куплет започва с въпроса „Възможно ли е...?“, което подчертава копнежа по идеалната връзка, която често изглежда непостижима в реалния свят, изпълнен със сложност и несигурност.

Възможно ли е просто да обичаш
човека, щом е тук и е сега,
да бъдеш птица, да политаш,
щом дал ти е от своята душа?

Безусловната любов! Дали е възможно да обичаме някого заради самото му присъствие, без условия и без да търсим нещо в замяна? Образът на птицата, която полита, символизира свободата и лекотата, които идват с такава любов.

Възможно ли е да те обожава,
щом себе си познае в теб,
сърцето да ти подарява,
усетил близостта да е с „човек“?

Тук поетесата набляга на идеята за взаимно разпознаване – когато единият види себе си в другия, и това води до пълно себеотдаване. Думата "човек" тук е използвана не просто като биологична дефиниция, а като синоним на искреност, дълбочина и човечност.

Възможна ли е липсата на тайни,
прикрития, игрички на шега,
думи сложни и безкрайни,
нестигащи до ничия душа?

Акцент тук има върху нуждата от откритост и честност във взаимоотношенията. Авторката изразява мнение и осъжда „игричките“, „тайните“ и празните думи, които пречат на истинската емоционална връзка.

Възможно ли е някой да те зърне,
в очите ти да срещне път,
да прекоси морета, да прегърне,
да вкусиш близкия му дъх?

Татяна Николова описва копнежа по онази дълбока връзка, при която другият вижда и разбира същността ти, готов е да преодолее препятствия и да изпита истинска физическа и емоционална близост. „Пътят в очите“ е метафора за вътрешния свят и съдбата на човека.

Възможно ли е без преструвки,
без опити, граничещи с двубой,
ей тъй да подариш светулки,
защото знаеш, че е „той“...

На финала идва обобщение на основната идея за безусловната любов.

„Да подариш светулки“ е красива метафора за даряване на нещо крехко, магическо и чисто, без никакви очаквания или задни мисли. Това е акт на чиста, безкористна любов, мотивиран единствено от убеждението, че „той“ (или „тя“) е правилният човек, заслужаващ тази искрена отдаденост. „Без опити, граничещи с двубой“ говори за отхвърляне на игрите на надмощие и манипулацията във взаимоотношенията.

Стихотворението е поетично изследване на идеала за романтична любов, но може да се тълкува и по-широко като изследване на истинската човешка връзка, без да е белязана от любовта.

То поставя под въпрос компромисите, които често правим в отношенията си и копнее за едно по-дълбоко, по-искрено и по-автентично общуване.

Въпросителната форма не търси утвърдителен отговор, а по-скоро провокира размисъл у читателя дали такава идеална връзка е възможна или е просто блян. Стремежът към такава любов все пак си струва, до това утвърждение ни води стихотворението. Образът на светулките е особено силен, тъй като те символизират малките, но значими жестове на любов и светлината, която тя носи в живота ни.

Благодаря на Татяна Николова за възможността да почувствам нейната емоционалност, душевност, верую! Успех в поетичното творчество и много верни читатели!

ЗА „ВЪЛЧИ ПРАЗНИЦИ“ НА ИЛКО САВЧЕВ

РОСИЦА КОПУКОВА

Стихосбирката ме чакаше при д-р Елена Алекова, оставена като дар за мен от автора. Трогнах се, защото това е книга с ниво и самобитност, които не се срещат във всяка поезия. Илко Славчев е висока топка в словесното лирично изкуство.

Има творци, които пишат често и качествено, има други с доходи или спонсори, които роят посредствени книги и живеят с илюзията, че обогатяват нашата литература за възрастни и за деца, а има и такива като Илко, които издават по-рядко, но стихосбирките им са безценен диамант – оригинални, самобитни и дълбоки. Отличават се и се помнят.

Илко Славчев е решил да озаглави книгата си по заглавието на едно свое стихотворение, според народната митология за вълчите есенно-зимни празници. Той е родолюбец и планинар, това знаем всички, които го познаваме по-отблизо. Стиховете му са посветени на България и на планината, която той одухотворява , очовечава и оживява с особена магия на словото, само негова.

Стихосбирката е обособена в няколко раздела, като централната ос е планината:

„Излъсквам живота“, „О, планина“, „Примката“, „Но думите кривих на воля“, „Летят към теб“.

Изключителна промисъл във всяко стихотворение, невероятно оригинални метафори, самият той е толкова неповторим като творец, че на една поетична среща при Елена Алекова запитах жена му как се съжителства с такъв човек. Нека отбележа, че той по професия е архитект на ландшафта, оформя градините като дизайн и като от журнал, обича цветята и разбира планината.

Обаче талантите са му повече от един. Познавам го, не го идеализирам, но го ценя. И като поет, и като природен архитект.

Всяко стихотворение е остров на красотата, самобитността и смисъла, ще посоча по една строфа от стихотворението „Нагоре и нагоре“, защото той е нагоре и на върха и в живота, и в поезията:

„Думите подреждам в раница за дълъг път,
ще трябват дрехи, сечива, храна, мечти, компас.
С тях над бездната се извисявам всеки път.
Играят си наоколо във залезния час“.

…

„С думите пълзя задавен, гърбав, да съм пръв,
но сипеят ме разпилява с поглед разгневен.
Звук по звук ги търсих, щом потече черна кръв-
най-сладката, най-милата я нямаше до мен.“

Илко Славчев е човек на риска. Не е той за равнината, макар да е роден в Попово. Катери върхове и родни, и по Балканските страни и думите му са обяснимо красиви като небесата, близки до Бога и уникални за хората.

Но не уникално посредствени, както на доста поети, а ангелски.

Прочетох тази книга с изумление, с вцепенение. Сякаш не знам как пише той. Знам, ама пак ме омагьосва. И душата ме подтиква да напиша нещо за нея, защото е рядкост да държиш в ръцете си такова творчество, което те пренася сякаш в друго измерение.

ЛИТЕРАТУРНА КРИТИКА

РАЗКАЗИ НА ЗРЕЛОСТТА

ВЕСЕЛИН КАСЧИЕВ

Планимир Петров се появява като разказвач не в най-младите си години, а когато опитът е отлежал, а човекът – улегнал. При прочита на късите му разкази се долавят зрелост и уравновесеност, отразени в спокойния му стил, в който прозира натрупаното в годините, пресъздадено творчески. Явно трезв по характер, той премисля действителните събития задълбочено, с внимателно претегляне на фактите от живота. За него е важно лично преживяното да бъде изобразено без излишен патос и сълзлив драматизъм.

Освен усещането за достоверност, обаче, опитният читател ще съзре и претвореното от фантазията, без което художественият текст обеднява, става банален и се възприема като скучна хроника.

Авторът на „Житейски истории“, „Човешки истории“ и „Житейски прозрения“ (афоризми) членува в Сдружение на варненските писатели и в Лига на българските писатели в САЩ и по света.

Публикува в ред български вестници и четири задгранични: „България“ – Чикаго, „България сега“ – САЩ, Канада, „Роден край“ – Украйна, „Виена днес“ – Австрия. Негови произведения са поместени в няколко списания: „Литературен свят“ (електронно списание), „Кула“, „Светофари“, „Матадор“, „Роден глас“ – Чехия, „Картини, думи и багри“.

Афоризми и разкази на писателя са четени в три радиа: „Хоризонт“, „Татковина“ „Моята България“ – Аржентина. Има 3-та награда за разказ в конкурса „Изящното перо“ – Чикаго, 2021 г. и отличие в конкурса на проф. Бързаков, 2021 г. Участва в 50 сборници и алманаси, от които три задгранични: „Любослов“ – Чикаго, „Книга мира“ и „Славянска лира“ на Съдружие Русия, България, Сърбия. Творби на Планимир Петров са печатани на немски и руски езици.

Всеки автор има кръг от теми, свързани с неговите нагласи, преживявания и съдба. Някои измислят много и клонят към жанрове, далече от реалистичното. При Планимир Петров е тъкмо обратното – в неговите произведения е отразен опитът, а здравомислието е стожерът на повествователната му техника. И трите му книги със заглавията си потвърждават казаното горе.

Той силно се впечатлява от народния хумор и го пресъздава с леко намигване, в което няма злоба и недоброжелателност. Иронията му е пречистваща и понякога малко хаплива, но никога жлъчна. Тя не жигосва, а деликатно и фино разкрива човешките несъвършенства.

В шегата и закачката той не е крещящ и бомбастичен, а тих, спокоен, хладнокръвен, дори на моменти напомня на елин-пелиновското шегаджийство, характерно за всекидневното общуване на отрудените, които гледат на живота и откъм забавната му страна.

По чудомировски комичен, той ни предизвиква да се смеем от все сърце, без да изпадаме в крайно отрицание от недостатъците на героите.

Хуморът му е ненатрапчив, не прави болезнена дисекция на пороците с него, а ни разсмива благородно, така че да виждаме пълнокръвния живот с веселието и трагизма.

Значи – идеализацията на характерите не му е никак присъща, той разказва непритворено и по човешки. От това няма как да не се разбере, че в стила му има простота, и то простотата на достоверното, което предполага правдиво следване на житейската фактология. Реалността не е нито изопачена, нито нагласена.

Това поставя читателя в позицията на свидетел, пред чиито очи се развива действие, сякаш познато му от живота. Дори когато влага творческа фантазия и измисля, той не създава впечатлението, че не е автентичен.

Добрият автор така вплита измислицата с реалността, че възприемащият текста разбира фикционалното като жив образ. Планимир има способността да внушава именно това. Иначе слогът му е спокоен, дори когато пише за драматични събития. Тоест на него са чужди словесните избухвания, не е свойствена неконтролируемата енергия, която е достояние на по-темпераментните писатели. Обикновената случка е показана с лекота и неподправеност. В нея откриваме хумореската с анекдотично звучене. Затова текстовете му се четат с лекота и без усилие се запомнят.

Планимир Петров отразява здравия народен живот в цялостната му пълнота, с премеждията, мъката, но и със сполуката и радостта; отразява епохата с преломите и с достойното оцеляване въпреки коварството на случая и продажната политика. Претворява народното житие-битие с конфликтите, болестите и старостта, водеща до неизбежния край, без мелодраматизъм и сълзлива печал.

Повечето от героите му възприемат неизбежното разумно и мъдро, спестявайки си излишната екзалтация, травми и черногледство. Несъмнено в почти всички разкази присъства незлобливата насмешка, предизвикваща размисъл за човешките слабости и развитие. Той остава верен на себе си и в поантата, която често е народно умотворение с достойнството на сентенция.

Авторът на три книги и десетки публикации у нас и в чужбина Планимир Петров не случайно е член на две писателски сдружения: едното със седалище в САЩ, а другото – българско. Неговият почерк показва, че той заема сериозно място в гилдията на пишещите братя. Това дава надежда за бъдещи творчески срещи с него и неговото слово.

„ПЕЯТ ПТИЦИТЕ В ДУШАТА МИ“

ЖИВОДАР ДУШКОВ

Повод за настоящите ми размисли е най-новата книга на Павлина Петкова „Думи в душата напират“ (2024). Подзаглавието ѝ е „Стихотворения“. Първата част е озаглавена „Апеви“, но... Но в библиографията на поетесата има и три книги с апеви – „Слънчеви камбани“, „Ледени висулки“ и „Жасминов цвят“, а през 2021 и 2022 г. нейни творби са намерили място в две от антологиите на българската апева. Последните факти оценявам като несекващ интерес от нейна страна към налагащата се и у нас литературна форма, създадена в Унгария от българина Тодор Симеонов

Допускам, че е възможно текста ми да прочетат и хора, които не са изкушени от апева-поезията. Всъщност в настоящите си размисли се налага по-кратко или по-подробно да поясня разбиранията си за апевата, определяна като „най-малката поетическа форма“ и заради други свои съображения.

Ако при типичното хайку броят на сричките е 17 (5 – 7 – 5), при апевата те са 15. При т.нар. „класическа апева“ (по-нататък: КА) подредбата е 1 – 2 – 3 – 4 – 5, като в случая цифрата едновременно е и брой на сричките в думата / думите, и номерация на реда. И понеже апевата започва с едносрична дума (първи ред), а думите от следващите редове са и със сричка в повече, и са центрирани, вследствие на което графиката ѝ наподобява елхичка. Като пример ще посоча една апева на Павлина Петкова. Че ми е направила впечатление, се подразбира и от факта: за заглавие на бележките си съм използвал именно нейните четири реда!

И
пеят
птиците
в душата ми –
пулсиращ ритъм.

Вариант е „обърнатата апева“ (по-нататък: ОА), при която думата / думите с 5 срички са най-горе, а едносричната дума е на петия ред. Тук схемата е във вида 5 – 4 – 3 – 2 – 1. Единствената обърната апева на П. Петкова, намерила място в книгата, е следната:

Слънцето грее
на децата
в косите.
Домът
ми.

Първите три реда създават у читателя впечатление за безгрижност, за топлина, за чистота, за искреност. Това сякаш е своеобразно обобщение: децата–светът и слънцето–Космосът. Апевата обаче завършва с конкретика: не кой да е дом, не домът, намиращ се в кое и да е късче на земята, а „домът ми“ (моите деца, моето настояще и бъдеще, моето семейство...).

Класическата и обърнатата апева могат да се съчетават, а апевата-стихотворение ще е в един от четирите варианта: 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 5 – 4 – 3 – 2 – 1 (КА + ОА); 5 – 4 – 3 – 2 – 1 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 (ОА + КА); 1 – 2 – 3 – 4 – 5 –1 – 2 – 3 – 4 – 5 (КА + КА) и 5 – 4 – 3 – 2 – 1 – 5 – 4 – 3 – 2 – 1 (ОА + ОА). „Насвързването“ на повече апеви и апева-стихотворения се нарича „апева-гирлянда“. Към изискването за броя на сричките бих добавил, че не е позволено пренасяне на думите; на частиците за сравнителна и превъзходна степен (по- и най-) се гледа като на неразделна част от следващата дума – прилагателно име или наречие (от тази гледна точка по същия начин трябва да се подходи и с частиците ‘пó’ и ‘най’ пред съществителни имена, глаголи и някои изрази, независимо че се пишат отделно; със съюза ‘да’, обвързан със съставно сказуемо, с частицата ‘ще’ при бъдещо време на глагола, с частицата ‘си’ при неопределителните местоимения, или когато тя е част от притежателното местоимение и пр.).

По допълнително уточняване, направено от създателя на апевата, е възможно да се увеличат редовете ѝ на 6, 7, 8 и т.н., като „правилото на апевата“ сричките в думата / думите да съответства на реда, в който са, се запазва и при апева-стихотворението, и при апева-гирляндите. От тази гледна точка бихме могли да разглеждаме тази

апева като „разширена апева“ (по-нататък: РА).

Ето апевата на П. Петкова, на която се спрях, за да „илюстрирам“ разчупването на петте реда. В първата част на РА (1 – 2 – 3 – 4) е констатацията , че понякога човек поради нетактичност, несъобра-зителност, гняв, глупост и др. може да нанесе по-силен или по-слаб удар върху близки му хора:

*
И
ние
някого
убиваме.

Че използваният от поетесата глагол „убиваме“ е търсена хипербола, се подразбира от втората част на РА (5 – 6 –7):

Макови устни
думи за прошка
виновно изричат.

Думите за прошка са необходими, но това са думи, казани след осъзнаване на простъпката, след осмислянето на такива категории от етиката и морала като зло – добро, порядъчност, чест... Всъщност прошката са думи, излезли от сърцето; едва ли не думи, чрез които говори кръвта.

Твърде лесен е механизмът по създаването на апевата, за да бъде усвоен.

Трудното е оценяването на апевата като поезия. Защото се изисква много повече от подреждане на думите в съответната конструкция (КА, ОА и РА).

Апевата е истинско предизвикателство за създателя ѝ поради ограничения брой на думите / сричките, които са нейно градиво. Ако всички думи в класическата и обърнатата апева са едносрични, максималният брой използвани думи са 15. Ако пък броят на думите съответства на редовете, на които се намират, то минималният им брой е 5. (Подразбира се, че една апева от вида КА / ОА разполага с ограничен брой срички: от 5 до 15 вкл., с които трябва да се представят чувства, да се създаде образност, да се насочи мисълта към метафори, сравнения, да се достигне до обобщение, да се разкрие житейска истина, и пр., и пр.). От тази гледна точка определям апевата и като „поетически афоризъм“.

Подбрал съм три апеви на Павлина Петкова. Общото между тях, освен че са създадени от една и съща поетеса, е и, че са посветени на годишни сезони и че са от типа КА.

Обикновено свързваме лятото със слънцето, безгрижието, отдиха, детския смях, глъчката по плажовете... В човешката памет възниква и друга асоциация, свързана със сезона: бавното преминаване на отпускарските дни по парещите пясъци на плажовете, когато ти се струва, че стрелките на часовника са почти... замръзнали. Това е време, при което дори слънцето се оглежда за някой облак, за да положи глава върху белия му пух... Всъщност за по-голямата част от почиващите тези дни са свързани с излежаване и с „правене“ на тен, докато за слънцето – с работа.

*
Как
спира
времето
и лятото
прибира зноя.

Ще наруша приетия от мен ред по представянето на апевите, като този път на първо място ще цитирам самата творба, а коментарите си – след това.

*
На
воля
плисва дъжд.
Вятърът свит
зад комините.

Тук всяка дума носи свое послание. Дъжд – но какъв? И Павлина Петкова ни го описва, използвайки глагола ‘плисва’, т.е. проливен дъжд, дошъл сякаш изведнъж; дъжд, при който водните струи падат отвесно от небето... Уточнява и появата му – „на воля“, с което едва ли не внушава на читателя: водата се е събирала в някакъв огромен небесен съд и в даден момент е била пусната на свобода. И с трето сравнение поетесата изтъква мащабността на природното явление. Обикновено капките

при дъждеца, подгонени даже от слаб вятрец, се носят ту в една, ту в друга страна. В апевата обаче „персонажите“ са други – не дъждец и вятрец, а дъжд и вятър! (И да не пренебрегнем този художествен образ: „Вятърът свит зад комините“!).

Третата апева е свързана със зимата. Не със снега, а с последиците от простудяването, когато се налага да сме си вкъщи, да гледаме през прозореца падащия сняг и правенето на снежни човеци, да пием горещи напитки, да вземаме някакви хапчета... Павлина Петкова ни предлага същия сюжет, но ето как:

*

Чай.
Лято
в чашата.

И ние си представяме и яркожълтото око на слънцето, гледащо ни от окръжността на порцелановата чаша; и усещаме мириса на лятото, запазен в еньовденските билки; и усещаме жаркостта му...

А колкото до последните два реда (4 – 5), в тях се намира глаголът ‘сипя’. Нали си спомняте старата детска песен „Бавно се сипе първият сняг...“? При П. Петкова обаче глаголът е обвързан със... ‘снежни дантели’, т.е. едва ли не пред читателя изниква една приказна апликация.

Зима сипе
снежни дантели.

В края на размислите си представям разширена апева, в която двете апеви не са стандартни, независимо че следват схемата КА + КА. Първата от апевите е от 6 реда, а втората – от 10.

*

И
един
миг време...
Оглушавам
от мълниите
на безразличие.

*

Знам.
Не ще
докосна
душата ти.
Но обичай ме!
Времето е пясък
подвластен на бурите
и безвъзвратно изтича.
Обичай ме още и още...
Върху устните – вкус кехлибарен.

Според мен подобна апева – стихотворение от много редове (6 + 10) предоставя по-големи възможности за поетическо въздействие. И това не е заради по-големия обхват на включените думи (с общо 76 срички) – факт, който е безспорен, а заради по-широкия набор от средства, посредством които се реализира дълбочината на мисълта.

Колкото и да е добър един преводач, не вярвам, че би могъл да преведе апева, апева-стихотворение и апева-гирлянда от вида КА и ОА и комбинации. Мисля, че това се отнася до голяма степен и за превода на разширената апева (РА), като известна близост на превода до оригинала би могла да се постигне от 6-ия ред нагоре. В същото време съм убеден, че всяка апева (както всяко едно стихотворение) подлежи на редактиране. В крайна сметка и авторът, и евентуалният редактор имат обща цел – на читателя да се предостави творба с високо качество.

„ПО СТЪПАЛАТА“ – ВЪЗХВАЛА НА КРАСОТАТА

ИВАНКА ПАВЛОВА

За пореден път аз и Ирина се изкачваме по стръмните пътеки или по стълбите в Ботаническата градина в Балчик.

Спомням си как уплашено ме погледна, когато в Двореца предстоеше да се изкатерим по стълбата, водеща към горния етаж, а аз почти безмилостно заявих, че непременно ще покори и този Еверест, защото там ще види един куп интересни неща.

И Ирина се справи. Същата тази жена и сега, без да се оплаква, преодолява стръмнината. Но аз дори не подозирам какво бушува в чувствителната ѝ душа.

Как попива необикновената хубост на всяко кътче от този истински рай: екзотични дървета, пищни цветя, алеи с рози, кокетни сгради, приютили благодарните почиващи, които ще отнесат в душите си спомена за десетината вълшебни дни, преживени тук. За моя огромна изненада само няколко дни след края на почивката Ирина сподели с мене, че е написала поема – плод на видяното и преживяното през лятото. Аз се почувствах наградена, защото с тревога си мислех преди това, че се е измъчила и може би малко се е разочаровала от вида на плажа. Когато получих текста, потънах в написаното, посветено на кралица Мария – с благодарност за нейното преклонение пред магията на морето и пред чудото на земята, дарила ни с уханни цветя, с неописуеми гледки.

Още в самото начало на поемата читателят се среща с онези неща, които са поразили чувствителната душа на поетесата: чуруликането на птиците, гигантските секвои, църквата, в която впечатлителната кралица е говорила с Бога.

И е поразен от умението на авторката да усети по свой неповторим начин света край себе си. Когато стигнах до стиха, в който вълните на морето са наречени хор от псалмочетци, си казах: „Внимание!“.

Аз не харесвам самоцелните метафори, целящи да поразят с неочакваността си. Но се оказва, че и най-странните на пръв поглед образи в поемата са не само проява на оригинално възприемане на света, но и обогатяват нашата представа за него, добавяйки неочаквани нюанси: зелените кулиси на дърветата, бодливите боздугани на кактусите, замлъкналите чучури, ажурните сенки, водата – „бодлива и .сатенена“, бухлатите клони, въздишката на стария мост, сянката, която е „хладна и копринена“, и още, и още…

Необичайна е тази поема. Безсюжетна. Но богата на природни картини и на душевни състояния. Тук присъстват и гигантската магнолия, и атмосферата на Двореца, и без-мълвният разговор с Мария, и Алеята на виното – повод за възхвала на напитката на безсмъртните, и славеевата песен, и водата, която е привлякла вниманието на авторката и е заслужила нейната възхвала.

Особено ме очарова онази част на творбата, която започва със стиха „Вита стълба към спомена води“.

В нея оживява образът на кралицата – изящна, нежна, мъдра.

Жена с душа на поетеса и художничка, предана майка, ценителка на красотата, отговорна към всичко и към всички, щедро дарена от съдбата и същевременно осъдена да понесе най-непоносимото – загубата на дете…

Отново и отново ме връхлита ароматът на преживяното от Ирина, претворен в слово. И една тъга, защото предстои раздяла с това вълшебство.

Поклон дòземи пред „цялата замайваща магия“, оставена като скъпоценно наследство от Мария и подарена на нас и на онези, които ще ѝ се насладят след време.

А поемата на Ирина Александрова ще продължи да разказва за миговете на възхита, преживени в един рай, сътворен от човешки ръце.

ЗА „ИСТИНСКИЯТ МИ ЖИВОТ“

ИРИНА АЛЕКСАНДРОВА

„Душата е като дръвче, / което може да говори“ – тези два стиха ме поразиха с дълго незамлъкващ възторг. Казах си: Само това да беше написала Иванка Павлова, пак бих я сложила в предните редици на българските поети. (Та нали добрият поет, си мисля аз, не е този, който е написал много книги, а който ни е оставил в наследство нещо прекрасно и стойностно.

Иванка е издала не малко книги, пълни с красота и мъдрост.) Колко мисъл, колко емоция в написаното от нея! А тъй като познавам доста добре творчеството на тази голяма наша поетеса, мога да добавя: И колко изповедност! Повече от половин век е минал от първите опити за разговор с белия лист: възторг пред съвършенството на природата, любов към родния край и към словото…

Дръвчето на душата цъфти с разкошни цветове, пръска упойващ аромат на красота и чистота, от който пониква мъдростта на една преждевременно узряла душа. Този прекрасен конгломерат възхищава не само читателите. Той прави впечатление и на благословените от боговете на поезията творци, един от които е великият Атанас Далчев.

Пясъкът в стъкленицата тече, Времето ниже своя чернобял гердан.

Дръвчето на душата зеленее, устремено в своя бяг към синевата, увеличават се кръговете му, укрепва стъблото му. Това проличава от развитието на дарбата на поетесата, както и от закъснялото издаване на първата ѝ стихосбирка – на 52-годишна възраст.

Цветовете на дръвчето вече са окапали, но са останали завръзите, които бавно натрупват сочност и сладост.

И ето – настъпва денят на голямата зрялост. Той носи на Иванка Павлова щедра реколта: 11 стихосбирки, 7 стихотворни книжки за деца, 3 книги в проза, както и преводи на руска и на унгарска поезия, поразяващи със своята точност и попа-дение в стилистичния пласт.

Една забележителна равносметка, донесла на българския читател не само естетическа наслада, но и широко поле за размисли. А дръвчето на душата на Иванка Павлова все още продължава да цъфти.

Цветовете му вече може би не са така пищни, но плодът е изобилен и разкошен. Нека да кажа на поетесата, донякъде притеснена от намалялата метафоричност на поезията си, че процесът е логично обусловен. Узряването на душата, донесло нови теми в творчеството на Иванка, разширило и без това широкия ѝ хоризонт, неминуемо поражда необходимост от обобщения, от изводи, от нови посоки на разсъжденията – с една дума, до изобилен плод върху клоните на дръвчето.

А този процес изисква чистота, точност и краткост на мисълта – нека да си припомним творчеството на големите арабски поети, оставили ни в наследство афористичния привкус на своята поезия. А това е много типично за новата сфера на по-късното творчество на Иванка Павлова. Нека да приведа само два примера:

Домът живее чрез сърцето.
Сърцето оцелява чрез дома.
и
Някой каза:
„Да бъде равноправен човекът!“.
И направи от коня и магарето впряг.

Книгата на Иванка Павлова „Истинският ми живот“, съдържаща избрани творби, не само осветява пътя на развитие на творчеството ѝ, а и ни дава възможност да се докоснем до „теглилката“, с която поетесата е „премервала“ поезията си. Но аз съм убедена, че ако тя реши да издаде и сборник „Неизбрано“, той ще ни достави не по-малко удоволствие при четенето му. Завършвам с благодарност към поетесата на „кръстопътна“ възраст, която скромно демонстрира своята лична преценка на творчеството си:

Не горя като факел, но светя,
па макар като свещ, като свещ…

РАЗГОВАРИ С ВЕЧНОСТТА

КРУМ ГЕРГИЦОВ

ИЛИ ОКТАВИАН ПАЛЕР НА БЪЛГАРСКИ

За „21 въображаеми писма до 21 велики мъже“, Окравиан Палер, превод Огнян Стамболиев, изд. „Геа Либрис“, София

„Изкуството е рана, превърната в светлина…“

Жорж Брак

Бих казал, че преводачът Огнян Стамболиев проявява особено пристрастие към румънските автори, които дълбоко цени и харесва. И винаги се стреми да ни представи максимален брой творби от тяхното творчество и по-цялостно да ни запознае с тях. А те, без съмнение, са стойностни, значими опуси на автори като Йожен Йонеско, Мирча Елиаде, Емил Чоран, Лучиан Блага, Панаит Истрати, Матей Вишниек, Ана Бландиана, Никита Станеску, Марин Сореску и още редица други. От известно време той се обърна и към забележителното творчество на белетриста и философа – дисидент Октавиан Палер /1926- 2007/.

Преди няколко години преведе екзистенциалния му роман „Живот на една гара“, след това и философските му размишления в „Защитата на Галилей“, а сега ни предлага том от близо 400 страници, с негови есета под надслов „21 въображаеми писма до 21 велики мъже.“, които, безспорно обогатяват портрета на този автор.

Така, бих казал, че пред читателя се оформя фигурата на интересен философ и есеист, умеещ да разсъждава радикално и изненадващо по класическите проблеми на твореца и неговото социално, нравствено, естетическо и културно битие. Октавиан Палер разрушава постулатите по тези въпроси, застинали във времето, осветлява ги оригинално, провокативно.

В изложението смесва философският анализ с развълнуваното слово на есеиста.

И тук ни предлага нещо интересно – всяко писмо завършва и със стихотворение, съчинено от него.

Така писмата зазвучават с особен магнетизъм и задържат интереса на читателя, а цялото им изложение е изпълнено с философски сентенции, с философски умозаключения, които буквално взривяват христоматийните ни съждения за тези класически автори.

Октавиан Палер изпраща своите писма до големите философи и писатели, развълнували го дълбоко със своите съждения за изкуството и живота. Затова основни теми тук са за красотата в изкуството, за свободата, за хармонията или дисхармонията при твореца или философа, между изреченото в творбите му, и личния му живот, темата за стоическото начало в нашето жизнено поведение в съдбовни ситуации. Важна тема е тази за самотата на човека в съвременното общество.

Интересни са разсъжденията му върху вечния непокорен дух на Дон Жуан, за трагичната съдба на Сизиф в битието му - вечното изкачване към върха, а също и за безсмъртието на древногръцките произведения на изкуството и архитектурата и т. н. Тоест във всичките му „провокации“ спрямо анализираните личности и тяхната философия се налага идеята за хармонията между нравствената екзистенция, проповядвана от един автор в творбите му, и неговият житейски стоицизъм и нравствен портрет в реалността. Много често те са в диаметрална противоположност.

Тезата, че самият творец с живота си сам гради себе си като изкуство, упорито преминава във всички портрети. И тази теза ги прави динамични, интересни, с неочаквани прозрения. Така основна нишка във всички писма на Палер е връзката, която извежда прозренията за конфликта творец-морал-красота-истина.

По дух неговите философски диалози имат навеи от моралистичната философия на френските моралисти Ларошфуко и Монтен. Самият начин на писане на автора е определено афористичен, „прелива“ от философско-морални заключения и прозрения. „Целта на философията не е да ни каже „надежда в друг“ свят“, а да отвори очите ни за това, което е било в обсега и не сме виждали. Защото светът няма нужда от

святост, а от красота. Ако можем да се спасим само като се откажем да търсим рая тук, на земята, аз поне предпочитам да умра виновен“. Това е откъс от писмото му до философа Блез Паскал.

В помощ на разсъжденията на Палер за отделните личности, крупни, фундаментални фигури във философията и литературата, идват неговите дълбоки познания в античната философия и история на идеите. На тях той посвещава втората глава на книгата, „Субективни митологии“.

Тази античност за Палер се явява коректив в разсъжденията ни за историята на мисълта и естетиката в различните времена и най-вече днешното.

Октавиан Палер в изложението си е провокативен, на места, бих казал, дори енигматичен. Мисълта му трескаво се мята, взема неочаквани обрати. Държи в постоянно напрежение читателя, и се стреми да я „подреди“ в някаква логическа последователност. Ето още един малък пример за неговия наратив : „… Партенонът е не само храм, но преди всичко гледна точка към света. Сред неговите колони ще преоткрием всички аргументи, които карат везните да се наклонят в полза на слънцето, любовта и живота.“

Или този фрагмент: „… Понякога си мислех, че именно нашите спомени са тези, които ни следват и искат да ни разкъсат. И може би всеки има свой собствен вълк“. Така писмата му са своеобразна игра с философията и живота на творците, в която игра всичко се променя, динамизира се. Ненапразно негов любим философ е Сократ, който вечно се е съмнявал и за когото е нямало абсолютна истина.

Но кои са тези личности, до които Палер пише своите въображаеми писма? Това са ярки фигури във философията и литературата – чийто произведения са изграждали философския и нравствен модел на човека във Времето.

Писатели и философи, които са възхвалявали, страдали, негодували, плакали или смеели над този Човек. Тези велики мъже са Мигел де Унамуно, Албер Камю, Стефан Цвайг, Марсел Пруст, Райнер Мария Рилке, Оскар Уайлд, Андре Жид, Рене Декарт, Франц Кафка, Гюстав Флобер, Луций Аней Сенека, Чезаре Павезе, Фридрих Хьолдерлин, Пиер Лоти, Якуб Буркхард, Никола Шамфор, Жан-Жак Русо, Хърбърт Уелс, Еразъм Ротердамски, Блез Паскал.

Нарочно цитирах всички автори, защото е невъзможно тези автори да добавиш в графа „и други“. Всяко писмо завършва със стихотворение от самия Октавиан Палер.

Но това не е екстравагантен финал на нечии философски разсъждения. Това е завършек в поетичен план на една модерна, аналитично-дълбока мисловност на един философ, който разговаря с Вечността, философ, който с тревога пренася съжденията на знаменитите автори в нашето време и им придава нова тревожност, значимост и остра съвременна рефлективност.

Митология и съвременно време се смесват в някаква нова пространственост, която прави нашето време разбрано подълбоко, по-трагически извисено, или по-поетично възвишено.

Затова ще завърша този текст с едно от неговите финали-стихотворения:

На г-н Оскар Уайлд

СМЪРТТА НА СОКРАТ

Останах сам.
Защо треперите?/Присъдата/ е вече произнесена./Защо треперите , за Бога./
От думите,/ които не успях да кажа,/
видях, че тишината /се разтърси.
Отдавна остарях./
Не искам вече да говоря, /
ни за живота,/ни за смъртта.
И не разбирам/
защо сега треперите?/
Отровата е силна и готова./
А вие толкова сте пребледнели!/
Нали/достойни сте убийци…

ПОЕЗИЯ НА СВЕТЛИНАТА

ЛЮДМИЛА ГРИГОРОВА

Винаги когато съм писала отзиви за интелектуалци от северната ни съседка – поети, белетристи, философи, есеисти, представени в повечето случаи на български от ревностния им почитател и интерпретатор – преводача и критика Огнян Стамболиев, ми е правила впечатление тяхната съдбовна обвързаност с френската литературна и културна традиция. Някои от тях принадлежат към румънската диаспора във Франция – те са френски интелектуалци от румънски произход: Тристан Цара, Йожен Йонеско, Емил Мишел Чоран, Мирча Елиаде, Матей Вишниек.

Радвам се, че издателство „Авангардпринт“ публикува едно много изискано антологично издание на Лучиан Блага (1895-1961), поет, драматург, философ, белетрист, преводач, есеист. Този опус е отново дело на Огнян Стамболиев, автор и на великолепния, вдъхновен превод, и на аналитичния, задълбочен предговор.

Роден в малко село в Трансилвания, Лучиан Блага има трагична житейска съдба особено след войната. В годините между 1948-1956 той не може да публикува своята забележителна поезия. Реабилитират го частично след 1956, но умира твърде скоро, през 1961.

Може да се каже, че Лучиан Блага, наречен от критиката „бащата на модерната румънска лирика“ е бил рядко надарен и всестранно образован. Австрийски възпитаник, развил се главно под знака на символизма и особено на експресионизма, на немскоезичната поезия и философия.

В творчеството му оставят следи Кант, Ницше, богатият румънски фолклор. Но не само лириката му е философска (автор е на повече от двайсет тома с философски съчинения!), автор е и на есета, афоризми, студии, част от които, представени в тази книга, ни впечатляват както с елегантния си изказ, така и с голямата си дълбочина и оригиналност.

В опусите му, публикувани след Първата световна война, срещаме толкова копнеж по общение с хората, с природата, с цялата вселена – една вселюбов, която обагря ярко първата му стихосбирка „Поеми на светлината“ от 1919, дала заглавие и на това издание. Може определено да се каже, че това е лирика, която осмисля „осъзнатата връзка с Битието като единство между Земното и Духовното“, както пише в предговора си Огнян Стамболиев. Единението на Човека с Вселената, философски обогатено от поета Блага, блести с необикновена сила и красота в цялото му творчество.

Неслучайно Светлината е водещ символ в ранната му поезия. Тя е част от онази субстанция, която го пречиства и внася хармония и равновесие в душата, усещането за вечност и безсмъртие. По-късно неговият лирически „аз“ търси спасение в света на „вечните истини и категории“.

Втората книга на Блага „Стъпките на пророка“ от 1921 свързва с една своеобразна последователност „мисълта за смъртта като нещо неизбежно, съдбовно с прославата на живота“ (О. Стамболиев). Тук митичният герой Пан е символ на целия сборник, докато във „Великият преход“ от 1924 доминантата е тъгата, безнадеждността.

Всъщност „Стъпките на пророка” бележи ново начало в развитието на поета Блага. След като завършва университета във Виена с докторат по философия, следват блестящите му изяви на поет, драматург и преводач.

По-късно настъпват промени в биографията му – става дипломат от кариерата. В продължение на тринадесет години – от 1923 до 1939 е на работа в редица европейски столици. После започва възходът му като учен и университетски преподавател – до 1948, когато закриват неговата катедра в Клужкия университет и прогонват и асистентите му.

След 1956 му разрешават да публикува своя блестящ превод на Гьотевия „Фауст“ и част от поезията си. След смъртта му излизат няколко цикъла лирика на резигнация и смиреност пред неумолимостта на Смъртта. Но и в тях се чувства възторга му пред любовта към всепобеждаващия Живот.

ПОЕЗИЯТА НА БОЖАНА ПЕТКОВА-ХАРИЗАНОВА

ЛЮДМИЛА ДАНОВА

Моето „докосване“ до приказната поезия на Божана Петкова-Харизанова се случи почти едновременно – чрез дебютната стихосбирка на младата авторка „Прераждане“ и чрез втората й книга с кауза „Има толкова за обичане“.

Има хора, които не познаваш лично, но сякаш творчеството им те докосва отвъд реалността, сякаш с тези хора сте вибрационно еднакви като мислене, като светоглед, като поетика.

Имах удоволствието да се запозная с един такъв човек, поетесата Божана Петкова-Харизанова, на представяне на сборниците на издателство ИниИно в София.

Там тя представи и своята първа поетична рожба „Прераждане“. Поетесата рецитира свои стихове, прочете своя приказка в стих и това ми беше достатъчно, за да реша да си купя нейната стихосбирка.

Не останах разочарована, нямаше как, поезията й сякаш излиза от душата й, някой от стиховете сякаш бях писала аз, младата авторка прави читателя съпричастен към нейните размисли и с книгата сякаш го “разхожда“ през времето и пространството, където основни, есенциални истини за живота, до които е стигнала сама или с помощта на двете невероятни жени, майка й и баба й, на които всъщност посвещава стихосбирката, са теми на стиховете от четирите дяла на книгата.

В дял първи, „Докосване“ авторката подканя:

Хайде да танцуваме в тъмното,
хайде да живеем без време,
с тази обич от отвъдното
дето океани ще превземе!

Обичта е тази, която дори и в тъмното ще намери пътя към щастието и това да си самодостатъчен. Имаш ли своята половинка, двама сте. Две души, които носят в себе си толкова много, които разбират се, които дават си „свойта вяра гореща!“

Поетесата разкрива своето прозрение, че светлината, която „озарява душата“ е надежда и опора в живота.

Божана разглежда в творчеството си и друга една тема, темата за болката, през която се преминава, само ако не се отказваш и не се предаваш, само така стигаш до светлината, до дъгата и любовта. Но:

Не докосвай душата ми
с нечисти ръце –
нека в нея живее красивото,
нека лошото мре!

Така с тези дълбоки чувства съвсем естествено поетесата ни води до дял втори, „Прозрение“. В него ни представя своите поетични откровения за прозряното от душата й, че всички понякога забравяме това, което имаме и не го забелязваме, че често не чуваме копнежите си, битките в нас, бурите, а доброто, то пак печели, защото сърцето „ти казва, че вече те обичат завинаги“. Обичта, която оцелява, която спасява, която е с теб, дори „след пороя“. Затова, хора, вярвайте, „не е лесно да бъдеш различен в този свят омерзен“, но

Най-трудно е
себе си да преборим,
болката, мъката
да ги прогоним.

Още една вечна истина, трудно е да победиш себе си, но “една искра достатъчна е“ да върне обичта, надеждата и да прозреш, че: *заслужава си*

да бъдем себе си
и както като никога преди
да носим обичта,
нестихваща във времето.

Тази обич, която раздава светлина и сила, която покорява върхове, която всичко търпи, тя не умира.

Дял трети на стихосбирката авторката е нарекла „Прераждане“ и това нейно едноименно стихотворение е дало и заглавието на книгата. Това не е случайно. Въпреки многото премеждия, които човек има в живота си и въпреки болката, измамените мечти, доброто в нас побеждава и злото потъва в забрава. А ние се прераждаме за нова любов, която белязва сърцата ни “с нещо много красиво колкото истинско, толкова живо“!

Вятърът е този, който ще пречисти душите и ще прогони болките. Образът му присъства в цялата стихосбирка. Той носи промяната, помага на лирическата героиня в изпитанията.

Авторката посвещава стихове на съпруга си, на брат си и чисто човешки ни прави съпричастни към емоциите, които изпитва към важните хора в живота си. Нищо човешко не е чуждо на поетесата. Но важен е изборът на сърцето, което веднъж избрало да обича, ще се преражда всеки път след болката и раните.

Дял четвърти, „Приказки в стихове“ носи мъдростта, до която достига всяка душа, успяла да устои в трудностите на прераждането.

За мен показателно е произведението „Най-ценното в живота“, където лирическият герой броди по света да търси най-ценното. След многобройните срещи по пътя и извършени добрини авторката ни внушава още една вечна истина за живота:

…любовта накрая
би бродила самотна по света
без нещото, което се нарича доброта.

Да, светлина, обич, любов, доброта, това са есенциални истински неща, без които пътят на една душа би бил тъмен и труден. Божана Петкова-Харизанова несъмнено е намерила своята пътека към тях в живота и поезията. Доказателство е дебютната ѝ стихосбирка. Тя завладява читателя с приятен и лек поетичен изказ, с емоции и чувства, които оставят следа в душата на читателя.

Книгата е издание на издателство ИниИно, 2024.

Втората книга на Божана дойде като подарък за мен, а аз купих още една, да подаря, защото книгата е с кауза.

„Има толкова за обичане“ разгръща пред читателя голямото сърце на авторката Божана Петкова-Харизанова

Новата стихосбирка на талантливата поетеса от Пловдив е уникална с това, че е с кауза – авторката е обявила, че пет лева от всяка продажба ще бъдат дарени за фондация „Живот с рак“. Книгата е посветена на Николай Диковски и на всички непоправими мечтатели и на тези, „които животът се опитва да спъне, но те продължават въпреки всичко…“. Удивително, нали? Във време на гръмки фрази и обявления, когато се демонстрира „можене“ и „имане“, това момиче проявява истинска съпричастност и подкрепа към хората, които наистина имат нужда от малко помощ.

Стихосбирката има три дяла: „Как се обича“, „По човешки“ и „Назад към корените“.

В първия дял има стихове, вдъхновени от други поети, чест прави на Божана, че го отбелязва, има стихотворение по „Ромео и Жулиета“, романтична препратка към класиците, стихове, посветени на съпруга на авторката, на редакторката, на Звезделин Минков и на моята скромна особа, (заглавното стихотворение „Има толкова за обичане“). Какво да кажа? Освен, че съм щастлива – стихотворението е много хубаво, а и кореспондира с личността ми:

В този момент, в който гасне денят,
в онзи момент, в който губим душите си,
точно тогава възкръсва светът –
има толкова за обичане!

Да, уважението, което поетесата изразява в стиховете си няма как да не ни наведе на мисълта, че благородната ѝ душа откликва на всеки важен въпрос и на всяка потребност на мига, продиктувани от самия живот. И така, по човешки минават дните ѝ, без да робува на клишета, без да обича фалшиво, без да се преструва, а:

На главата с корона трънлива
смело вървях, пътувах, мечтах!...
… обещах си да не продавам
своята хубава, бяла душа.

Прекрасни стихове изпълват втората част от книгата. Божана описва един „ангел“ в едноименното стихотворение, отправя една „молитва“, също като кокичетата в едноименното стихотворение, посветено на Николай Диковски:

Последните кокичета на двора…
разказват ни, че някой се е молил,
да ни прегърне слънцето тъй както тях!

От всички стихове се носи една ефирна и лека, мелодична поезия, която докосва и която ни прави съпричастни с вълненията и страданията, с надеждите на авторката. Посветени стихотворения има и в този дял, на майката, на брата, на синовете. Сякаш авторката е искала да изрази моментните си изживявания с цел да останат във времето, написани и събрани в книгата.

В третия дял, „Назад към корените“, Божана Харизанова разказва приказки, да, красиви, вълнуващи и с въздействащи послания приказки. Текстовете са римувани, леки за четене, а темите разнообразни, от българския фолклор, легенди, песни, задявки…

Вълшебни, топли, прекрасни приказни истории, които като ги прочетеш, провиждаш със сърцето си, не с очите си, защото то, съществено е невидимо за очите, нали така е казал Малкият принц?

Книгата е издание на ИниИно, София, 2025, а редактор е Хрисимира Саръова. Дизайнът на корицата е на Георги Харизанов. Фотошоп оформление на корицата: Мирослава Анчева, а картината е от Pinterest.

Успех на книгата и авторката и нека бъде Любов и Светлина, защото „Има толкова за обичане“, а в голямото сърце на Божана има място за толкова още теми и хора, които да опише и за които да разкаже. Попътен вятър на книгата с кауза, макар и Николай Диковски да загуби битката и да не е сред нас, каузата си остава, в това е силата на такива идеи, следите остават и нека доброто пребъде!

ЖАН КОКТО – ПРИНЦЪТ НА ДЕВЕТТЕ ИЗКУСТВА

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

Клеман Йожен Жан Морис Кокто (Clément Eugène Jean Maurice Cocteau) е роден на 05.07.1889 г. в Мезон Лафит, Франция.

Умира на 11.10.1963 г. в Мии ла Форе, Франция.

НАРИЧАХА ЖАН КОКТО

„принцът на деветте изкуства“, защото бе и поет, и белетрист, драматург и есеист, киносценарист, музикант, живописец и график, архитект и дори хореограф!

В деветте изкуства „ужасното дете на френската култура“ остави голямо и оригинално творчество – все още не напълно изследвано и оценено. Невероятната му активност и впечатляващото разнообразие на неговите дарби смущаваха съвременниците му – те трудно и късно го оцениха по достойнство. Повечето от неговите критици бяха направо обезкуражени и не можеха да допуснат, че това „разпиляване“ е белег на гениалност. Самият той вярваше, че едно произведение на изкуството, за да е автентично, трябва да „кореспондира с всички музи“. Девизът му гласеше: „Бъди истински, жив човек, чак след това творец. Творец могат да те нарекат и след смъртта.“

КАТО ТВОРЕЦ СЕ ФОРМИРА

в края на десетте и началото на двайсетте години на миналия век, време на

решителни промени, на технически и научни открития и на загуба на главната опорна точка на европейската цивилизация – Вярата в Бога. Време на „Залеза на Запада“, както ще го определи немският културфилософ Освалд Шпенглер.

По това време в Париж се зараждат, получават признание или не, безброй школи, течения и стилове в изкуството.

Но индивидуалистът Кокто не е част от никоя школа или направление – още в началото на двайсетте ще скъса демонстративно със сюрреализма, при все че той ще бележи поезията му до края. Чувствителен към всичко ново, надарен с повече „пипалца“ и „фасетки“, Кокто ще улавя всичко ново, което се носи из въздуха на Париж. Ще следи артистичния живот, ще общува с големите личности от света на поезията, театъра, киното, музиката, изящните изкуства.

Непрестанно ще удивлява съвременниците си като ще променя стила, маниера, формата, изразните средства, ще търси синтез между изкуствата, като сам ще нарече всичко това „стратегия на изненадата“.

Целта ще бъде само една – да вдъхне „поетична струя“, там където преди него никой не е съзирал нещо поетично. И първият му опит ще бъде успешен – либретото към балета „Парад“, в стилистиката на площадния театър. Този спектакъл-експеримент ще влезе в историята на театъра, не само заради сценографския дебют на Пабло Пикасо (когото Кокто ще приеме за един от своите учители!), но и заради опита за синтез между класическия танц и естетиката на цирка и мюзикхола – опит, твърде дързък за времето си.

Музиката, която Кокто ще поиска за „Парад“ не бива да е импресионистична като тази на властващия тогава Клод Дебюси. „Стига с тази „облачна музика!“, ще извика Кокто – „Дайте ми музика, която да стъпва здраво по Земята!“. Такава ще напише странният самотник Ерик Сати (1866- 1925). Заедно със Сати и младите тогава: Дариус Мийо, Артюр Онегер, Франсис Пуленк, Жермен Тайфер, Луи Доре, през 1919 година Кокто ще организира прославилия се по-късно кръг „Шесторката“, който ще обнови френската и световната музика. Заедно с тези смели новатори ще сътвори пантомимите-гротески „Бик на покрива“ /1920/ и „Сватба на Айфеловата кула“ /1921/.

КОКТО НЕ БЕШЕ СРЕД ПИСАТЕЛИТЕ,

които създаваха поезия през младостта, а в зрелите си години се посвещаваха изцяло на прозата. През целия си живот той не измени на лириката и последната му стихосбирка от 1960, може би най-силната, носи скръбното и малко горделиво заглавие „Реквием“. Първите му три поетични сборника се посрещат снизходително от критиката като отглас от естетстващия символизъм на автори като Едмон Ростан и племенничката на Софроний, Ана дьо Ноай.

Същинската му лирика започва след Европейската война с „Нос Добра Надежда“ и „Разговор за големия сън“.

Зад тях вече има определен жизнен опит. Освободен от военна служба, по здравословни причини, младият поет отива нелегално на фронта като морски пехотинец и дори участва в сражение. Но скоро е разкрит и изпратен в тила. В същия ден загиват всички негови бойни другари. Кратката военна авантюра променя характера на лириката му. Новите стихове звучат без „реторика“, но не и без патос и емоции. Както осъжда безсмислието на войната в реалистични стихове, въпреки отделните „модернистични орнаменти“, както сам ще ги определи.

НАЧАЛОТО НА ДВАЙСЕТТЕ ГОДИНИ

ще го свържат с поетиката на сюрреализма, на Андре Брьотон, с експериментите на дадаиста от Румъния Самуел Розенцок, или както го знаем, Тристан Цара, с ранните опуси на Пол Елюар и Луи Арагон. Ще възприеме тази странна техника, както и преднамерения алогизъм на изказа им, стремежа да се удиви и порази читателя с нещо непременно неочаквано и екстравагантно, не само като образ и стих, но и като стаена и неподозирана емоционална енергия. Но не след дълго, със сборника „Речник“, Жан Кокто ще скъса окончателно със сюрреализма и ще се върне към изворите на традиционната

френската поезия – по-точно към естетиката поетите от Плеядата (Пиер дьо Ронсар и Жоашен дю Беле от XVI век).

Ще се вдъхнови от вечните идеи за Любовта, Живота и Смъртта.

Наистина, твърде сложна и противоречива сплав от елементи на класичност (или по-точно традиционност) от XVI век и ритмически ходове и метрика при чужди на класицизма образност и интонации, съчетани с откровено авангардни идеи – така накратко би могла да се определи тази поезия. Всъщност, подобно смешение на класицизъм и модернизъм, при това и с влияние от романтиците на XIX век – Виктор Юго, Алфред дьо Вини, Мюсе, Ламартин, откриваме и в прозата и драматургията на Кокто.

В романа „Тома Самозванеца“, а в и „Трудните деца“ семейно-битовите отношения са погледнати странен, необичаен ракурс. Героите тук са извън нормите на общоприетия морал, подвластни почти напълно на своите желания и капризи. В „митологичните“ пиеси на писателя: „Орфей“, „Антигона“, „Едип цар“ античността е някак гротескно, парадоксално деформирана от елементи на привнесената съвременна действителност. А в „реалистичните“ пиеси: „Човешкият глас“, „Ангели-чудовища“ и „Пишещата машина“ тази действителност е чувствително преобразена.

Всъщност водещ мотив в цялото творчество на Кокто е стремежът за преодоляването на действителността, разривът със заобикалящия го свят. Оттам произтича и постоянната му и любима тема – за Лъжата и Истината.

Героите на Кокто постоянно играят и си създават свои въображаеми светове, не за да им се радват и съзерцават, а просто за да съществуват, да живеят в тях. Затова и игрите им се оказват не винаги невинни и дори опасни. Трагедията на неговите герои не е трагедия на Вината, а на Съдбата. Разривът със света и в крайна сметка фатален за тях. Съдбата им е фатална…

ДРАМАТУРГЪТ КОКТО НЕ ОБИЧА

играта на психологически театър. Предпочита напрежението на действието. „Пружината“ в неговите пиеси е като в театъра на любимите му образци – Пиер Корней и Жан Расин, а също и на романтиците Юго и Дюма-баща. Персонажите му, раздвижени от силни и изпепеляващи страсти, са почти винаги невинни жертви на Съдбата, на Фатума…

През целия си живот Жан Кокто търси вдъхновение от образците на голямата световна литература като тръгва още от Софокъл и Еврипид и стига до XIX век. Но не може да се определи като „книжен“ или „вторичен“ автор. Шедьоврите на изящната словесност от Античността, Класицизма и Романтизма за него са само средство за творческо осмисляне на обкръжаващия го реален свят, с който се чувства свързан. Кокто е наш съвременник, споделящ с нас сериозни и важни неща на достъпен, разбираем език…

ПОВЕЧЕ ОТ ПОЛОВИН ВЕК ЖАН КОКТО Е В ЦЕНТЪРА

на литературния и художествения живот на Париж, по негово време столицата на Европа и света. Познава се и другарува с най-видните хора от епохата: Пабло Пикасо, Амедео Модилиани, Джорджо Де Кирико, Морис Ютрило от художниците, Игор Стравински, Дариус Мийо, Ерик Сати, Франсис Пуленк, Морис Равел от музикантите, Пол Елюар, Луи Арагон от поетите и още: Сергей Дягилев, Чарли Чаплин, Вацлав Нижински, Реймон Радиге, Морис Жакоб, Ана дьо Ноай, Константин Бранкузи, Йожен Йонеско…

Широки и разностранни са не само дарбите, но и интересите на този изключителен французин.

Но при цялата му склонност към неочаквани парадокси и обрати, към различни форми на изказ и самоизразяване, неговите критически оценки са реалистични, честни, пълни. Кокто не претендира за цялостна и завършена естетическа система, но критериите му са винаги устойчиви, идеите осмислени и изстрадани, неизменно защитени.

Сред неговите забележителни портрети-спомени и есета най-важното, без съмнение, е есето за Пабло Пикасо.

Тук срещаме идеята, наречена от него съвсем просто: „линия“. Линията е въплъщение на човешката и художествената същност на всеки отделен творец. Колкото по-голям и по-значим е той, толкова по-отчетлива е линията. При писателя тя звучи като „непрекъсната нота“. Към нея се нанизват думите, избрани от Кокто. За него „линията“ е още и „стила на душата“, етичната същност на творчеството, изискваща особено внимание и грижа.

„Линията“ или „стилът на душата“ можем да проследим в цялото творчество на Жан Кокто, особено в неговите есета и портрети-спомени. В тях се срещаме не само със забележителния му дар да удивлява другите, но и със способността му самият той да се възхищава на чуждия талант и ум, на творчеството и дарбите на другите. С твърде малко щрихи той рисува своите съвременници, представя ги в цялата им пълнота и достойнство, прави това без капчица завист, щедро, благородно, както умеят само истински благородните и щедри натури.

КОКТО ПРИТЕЖАВАШЕ НЕСПОКОЙНИЯ ДУХ НА АРИЕЛ.

Природата му го принуди да премине през или по-точно да кокетира с дадаизма и кубизма, с традиционализма и сюрреализма. През целия си живот той искаше да бъде харесван, да забавлява, да изненадва, да шокира. Всъщност начален тласък за това му дава прочутият руски импресарио Сергей Дягилев (1872 – 1929), който поръчва на двайсетгодишния младеж плаката за премиерата на балета „Виденето на розата“ за Руските сезони в Париж с думите: „Изненадай ме!“. И от този момент Кокто изненадва непрекъснато…

И все пак, Жан Кокто е преди всичко поет. За него поетът е „творец на митове, който със своето очарование и своите заклинания осветлява тайните и красотата на света, скрити зад привидността на нещата.

И чрез ритмиката и избора на думите, наситени с определено митологично значение, чрез показването на подробности, преди това незабелязани, поетът пресъздава света.

В поезията Кокто измисли нови, непознати категории: „поезия на романа“ („Тома Самозванеца“, „Ужасните деца“), „критическа поезия“ („Есета върху критиката“), „поезия на театъра“ („Пишещата машина“, „Човешкият глас“), „графична поезия“ (рисунките му, цикълът „Тайните на Жан“); да не говорим за многобройните му драматизации, адаптации и режисьорски постановки – някои прекалено новаторски за времето, като „Рюи Блас“ по Виктор Юго.

През 1929 г. Кокто заявява с апломб пред своите приятели – това е целият интелектуален Париж, че следващата му голяма работа ще бъде авторски филм. И само след година парижани аплодират „Душата на поета“. За цял живот се заразява от бацила на седмото изкуство и започва да прави филм след филм: „Красавицата и звярът“, „Вечното завръщане“, „Завещанието на Орфей“, „Ужасните родители“. През 30-те години открива и своето голямо пристрастие и любовта на живота си – актьора от театъра и киното Жан Маре.

Заслугите му за обновяването на езика на киното са безспорни.

Той е сред първите творци на XX век, които разбраха, че както епосът и драмата, така и киното могат да раждат шедьоври. Заедно с Рьоне Клер и Луис Бунюел той създава филма-поема. Неговите :Красавицата и звярът“, „Вечното завръщане“, „Кръвта на поета“, „Орфей“ останаха в историята на седмото изкуство и се гледат с успех и от днешните зрители. В тях той зашифрова Невидимото и точно обрисува Невероятното. Според него колкото постранна е разказаната история, толкова по-реалистичен трябва да бъде разказът.

В киното, както и в театъра, Кокто отначало е калфа под „палката“ на прочути майстори, но скоро сам се утвърждава като такъв. А преди това се е утвърдил като литератор и е заслужил адмирациите на Марсел Пруст, Жул Льометр, Едмон Ростан, на Анна дьо Ноай.

На голямата френска поетеса и аристократка от румънско-български произход (потомка на Софроний Врачански) той посвещава благочестивата си книга „Контеса

дьо Ноай. Да или не“. Когато през октомври 1955 г. му връчват по най-тържествен начин сабята на френски академик, неговият бележит колега Андре Мороа възкликва: „О, Господи, ако можеше да поставиш огледало пред духа на този мъж, колко младост и сила би отразило то!“

А Кокто е вече на 66 години…

Интересно е, че освен Жан, той се казва и Клеман – на фр. „милосърден“. Звучи малко иронично, нали?!

Представете си: Клеман Кокто!

ВЛИЗАНЕТО НА ПОЕТА В КРЪГА НА „БЕЗСМЪРТНИТЕ“

съвпада с апогея на блестящата му кариера, чиито върхове според тогавашната критика са сборниците с поезия: „Лампата на Аладин“, „Разпятие“, „Опера“, „Седмата цифра“, „Светлосянка“ и „Реквием“…

Но изненадва фактът, че въпреки славата и признанието накрая до известна степен Кокто е забравен. Тогава изгряват звездите на по-младите от него Анри Мишо, Рьоне Шар, Пиер Еманюел, които чувствително обогатяват френския поетичен език през XX век.

БЕТИ АЛВЕР И ЕСТОНСКАТА ПОЕЗИЯ

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

БЕТИ АЛВЕР

Уникалният поетичен талант нарежда Бети Алвер/1906-1989/ сред големите поетеси на XX век. В зенита на дните си, през 1986 г. тя изненада читателите със стихосбирката си „Корали в реката Емайъги“, посрещната като истинско събитие в културния живот на Естония. „Жива класика“ – така определи поезията й известният естонски писател - неин страстен почитател и изследовател Айн Каалеп.

Съдбата на естонската поетеса е близка до тази на великата й руска съвременничка Ана Ахматова. В годините на жестокия сталински терор изгубва мъжа си в сибирски концлагер, талантливият поет Хейти Талвик. До 1966 година живее в изолация, за да изненада читателите със сборника стихотворения и поеми „Звезден час“. През този дълъг период Бети Алвер черпи сили и душевно равновесие в преводите на руски и немски поети /Пушкин, Лермонтов, Тютчев, Гьоте, Хайне и др./, като сред тях особено място ще заеме първият и блестящ естонски превод „Евгений Онегин“ от Пушкин.

Петтомната руска /съветска/ литературна енциклопедия й отделя едва няколко реда. Родена е на 23 ноември 1906 г. /под благородния и честен знак на Стрелеца, а истинското й име е Елизабет Леник/ в Йъгева.

След гимназията завършва литература в прочутия и най-стар университет на Естония, в град Тарту. Започва да печата съвсем млада, едва 19-годишна. Първата й книга е романът „Любовницата на вятъра“ /1927/, следват: разказът „Инвалидите“ /1930/, поемата „Песен за бялата врана“ /1931/ и вторият й роман - „Комедия на нищетата“ /1935/. През 1936 г. е истинският голям дебют - поетичният сборник “Прах и огън”, забелязан от критиката и читателите в малката прибалтийска страна: „Ражда се една голяма естонска поетеса – Бети Алвер“,

пише в един от тогавашните вестници в Талин.

Бети Алвер се изявява като голяма, завършена поетеса още в първата си книга. Като съединява Sacre avec Profane – Възвишеното със Земното, тя за първи път въвежда в естонската поезия „осветеността на делника“, опоетизира живота на „малкия човек“, търси истинските стойности в живота, смесва трагичното с комичното, пренебрегва каноните, границите и преградите. Създава свой съвсем нов, оригинален поетичен език и успява!

През 30-те години на миналия век стиховете на Бети Алвер удивляват със своето своеобразие и модерност, а през 60-те, през периода на „временното затопляне“ след сталинските десетилетия, оказват силно влияние върху естонската поезия, влияние, които се чувства чак до 80-те години. От критиката се определя като „философска“, „социална“ и „по-малко лирична“ и „съвсем неженска“...

Ако разгърнем някои литературни списания ще прочетем такива оценки: „Поезията на Бети Алвер е проникната от дълбок хуманизъм. В иронията й, подобна на студен душ, а също и в притаената й самоирония се таи искрено съчувствие към всичко живо...“ или „Опростената трактовка на поезията на Бети Алвер от следвоенните години не дава представа за мащабите на истинския талант на тази голяма поетеса...“

Без съмнение, верни твърдения.

Проблемът за времето, представата за неговата относителност, раздвижената и усложнена представа за света е в дълбока вътрешна връзка с творческия дух и търсенията на тази забележителна майсторка на поетичното слово. Като смесва Възвишеното и Низкото, тя опоетизира всичко, до което перото й се докосне. И както казва един от естонските й критици: „За Бети Алвер Раят може да се намери дори на бедната и прашна улица“. В известен смисъл тя изразява онзи дух, носител на който в онези години в немската проза е бил Томас Ман, автор, който също се вълнува от вечната тема за Времето и Героя.

В тази особена и непригладена поезия временните пластове текат в единен, общ поток, пред който еднакво равни са и: Огънят и Пепелта, и Небето и звездите, и яркият корал, и всички земни твари... В дълбоко изстраданите й стихове тупти лесно ранимото й, но голямо и силно сърце, а заедно с него усещаме и нейната съчувстваща, макар и малко насмешлива усмивка.

Майстор на стиха, Бети Алвер владее до съвършенството формата и езика.

Изказът й е прецизен, пределно точен и лаконичен. Твърде трудна е за превод, затова и дори в бившия СССР е превеждана съвсем малко, не само по политически причини. Българският превод, с работата на когото се запознах при подготвянето на първото българско издание – билингва на естонски и български, е пределно близък до оригинала и като съхранява максимално оригиналната образност на Бети Алвер е истински поетичен.

Преводачката и поетесата Дора Янева-Медникарова, отличен познавач на тази далечна и малко позната литература, е пресътворила особения, труден поетичен слог на Бети Алвер със завидно вдъхновение.

Само аз можем да съотнесем един творец към родната му култура, можем напълно да го разберем

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА ЕСТОНСКАТА ПОЕЗИЯ

Възникването на естонската поезия се свързва с името на Райнер Брокман, който през 1637 г. публикува текста за сватбена песен на естонски език в класически александрийски стих.

Но за истински основоположник на естонската поезия е смятан К. Я. Петерсон, чиито стихове носят дълбоко патриотично и философско съдържание. Към края на миналия век се отнасят и имената на Ф. Р. Фелман и Ф. Р. Крейцвалд.

За творчеството на Лидия Койдула е характерен романтичният стил. Ернест Енно е смятан за представител на така наречения народен символизъм.

По времето на руската революция през 1905 г. в Естония възниква литературното

движение „Ноор Ести“, чиито представители са Густав Суйте и Билем Грюнтал - Ридал. По-късно през 1917 г. възниква литературното обединение „Сиуру“, в което се включват Мария Ундер, Хенрик Виснапу, Йоханес Барбарус и Аугуст Але. Към това обединение по-късно се включват Артур Адсон и Хенрик Адамсон, които пишат на южноестонски диалект.

По същото време в естонската поезия се забелязва силното влияние на символизма и футуризма.

През 1920 г. по силата на Лениновия декрет на мира е обявена „независимата“ Естонска република. Тогава се изявяват поетите Валмар Адам, Юхан Сютист, Март Рауд. Възникналото през 30-те години в Тарту обединение „Влъхвите“ е дело на Бети Алвер, Хейти Талвик, Паул Вийдинг, Уку Мазинг, Аугуст Санг, Керсти Мерилас и др.

Драматичните събития през 1939 – 1940 г., последвани от войната и анексирането на Естония от Сталин и Сталинския терор, стават причина много от известните поети като Г. Суйте, М. Ундер и Х. Виснапу да напуснат страната и да емигрират в Швеция.

Там те продължават своите поетически търсения в набелязаната от тях посока.

През 50-те години. естонската литература е подчинена на идеологическите догми на соцреализма. независимо от това през този период дебютират Елен Нийт, Яан Крос и Айн Калеп, определяни като новатори на стиха.

През 1960 г. се появява поколението на младите тогава поети Паул Ерик Румо, Ян Каплински, Вийви Луйк, Хандо Рунел и Юхан Вийдинг, които днес съставят ядрото на съвременната естонска поезия.

От втората половина на 80-те години на миналия век в естонската литература се изявява младото поколение от поети, сред които Хасо Крул (антипоезия и метапоезия), Тин Трубецки (пънкпоезия). През втората половина на 90-те години Маргус Конула пише своите стихове върху основата на новия градски фолклор.

С ПРИКАЗКИ СРЕЩУ ДРАКОНИТЕ

СТАНИСЛАВ МАРАШКИ

Не е епохално откритие, че детската литература е един от основните възпитателни фактори в детска възраст. Чрез нея подрастващият човек се запознава с различни идеи и получава първите уроци по развитие на въображението. Тласък получава и творческото мислене, независимо от това дали детето е с природо-математически или хуманитарни заложби. Най-важна си остава, обаче, неусетната инфилтрация в съзнанието му на морални ценности и качества.

За Дими Борисова появата на книгата за деца „Приказки. За всекиго по нещо“ (изд. „Многоточие“, С. 2025) е естествено продължение на нейния поход към морално извисяване, предприет с нейното творчество за възрастни. В този смисъл може да се каже, че е сменен и приземен до детското съзнание само инструментариумът, но целите си остават същите. Текстовете в книгата са ясни и достъпни, личностите и сюжетите са понятни, а поуката произтича естествено от постъпките на героите, без да бъде самонадеяно доктринирана или налагана. Много от творбите в сборника са кратки по обем и притежават ясна и логична структура. Изключение прави „Спомени за Дари”, където преднамерената фрагментарност съответства на естествената хаотичност на човешката мисъл, причинена от задъханото и красиво безредие на спомените.

В „Приказка за бедната жена” малкият читател се запознава с историята за бедна самотна жена, която живее в нищета със своето гладно и мръзнещо от студ дете. В отчаянието си тя се моли на Бога за избавление. Един мистериозен глас ѝ показва пътя към огромна къща с несметни богатства и ѝ казва да вземе каквото пожелае, но да не забравя „най-важното“.

Жената грабва злато и скъпоценности, но в бързината забравя детето си вътре. С времето тя заживява като царица, но очите ѝ остават празни и потъмнели, лишени от радост и любов. Когато умира, душата ѝ остава бедна и нещастна, блуждаеща по

света, и показвайки, че богатството не може да замести човешката обич.

Основната тема в приказката е цената на материалното богатство, която естествено се преплита с тематичните мотиви за алчността и материалната нищета. Приказката внушава, че преследването на богатство за сметка на най-близките води до вътрешна празнота. Посланието е кристално ясно: любовта и грижата за близките са по-ценни от златото и скъпоценностите.

Повествованието притежава ясна и изчистена структура: в началото бедната жена и детето страдат от глад, а в процеса на сюжетното развитие жената намира къщата с богатство, грабва златото и оставя детето. Тогава започва да живее охолно, с което формално разрешава проблема, зададен първоначално в сюжета.

Тук, обаче, възниква нов, още по-страшен проблем: душата ѝ остава празна, а след смъртта страда. Конфликтът е вътрешен и външен – бедност та се възправя срещу алчността, а жаждата за богатство води битка срещу любовта.

Умело са вплетени елементи на изненада и драматични обрати: вратата се затваря, а детето е изоставено.

Прави впечатление, че макар и приказката да е предназначена за детската аудитория, главната героиня не е елементарен и преднамерено опростен персонаж. Бедната жена, която се явява протагонист в разказа, е трудолюбива и отчаяна, но алчна. Нейната антитеза е детето, което е невинно и зависимо. Богатството е представено почти като „магически герой“, който привлича и прелъстява, но съсипва. Жената не се променя по същество : макар да се окичва с външните атрибути на богатството, тя повдига равнището само на материалния си бит, но духовно остава бедна.

Езикът е достъпен за деца, с ясни описания на страданието и богатството. Има повтарящи се фрази („Моля те, Боже“) и директни диалози с гласовете, които придават напрежение и ритъм.

Разказът е средно дълъг, подходящ за деца над 10 г. Повтарящи се мотиви и числа („девет минути“) поддържат напрежението. Емоционални сцени и описания стимулират въображението и съчувствието. Показателна е и символиката в текста.

Богатството символизира алчността и материалното щастие, детето – невинността и истинската човешка ценност. Вратата, която се затваря завинаги, е символ на непоправими грешки. Магическият глас представлява шанс и предупреждение, което героинята игнорира. Поуката е ясна: богатството не заменя любовта и грижата за близките, алчността води до вътрешна празнота.

Приказката приучва към състрадание, отговорност и духовни ценности.

В приказката „Един ден мине, друг дойде” централни персонажи в историята са хитрия Лисан и Заека, които постоянно се надхитряват. Между тях се разразява и структуроопределящият конфликт. Антагонистът Лисан се опитва да хване и изяде протагониста в лицето на Заека, но винаги бива измамен чрез хитростта и уменията на Заека, който успява да се спаси от капани, пожари и опасности.

Приликата с популярния руски анимационен сериал ‘’Ну, погоди!” е само формална. В сценария на „Ну, погоди!“ сценаристите Феликс Камов, Аркадий Хайт и Александър Курляндски не целят морална развръзка, а забавление с доминиращия в литературата мотив за победата на Доброто над Злото, на слабия над силния.

В приказката на Борисова развръзката е както сюжетна, така и морална: в крайна сметка Заекът си заживява спокойно в гората, а Лисан остава наказан и разочарован. Разказвачът ни учи, че умът и хитростта могат да бъдат присъщи и на тези, които привидно априори са създадени да бъдат жертви и че с тези свои неподозирани качества те могат да надвият грубата сила и вроденото лукавство.

Формално погледнато, основната тема тук е хитростта, надхитряването и умението да се използва интелекта вместо грубата сила. Приказката показва, че умът, хитростта и изобретателността могат да надвият агресията и опитите за доминация. Опитвайки се да се надхитрят, Заекът и Лисан минават през множество перипетии: капани, измами, приключения и изпитания.

Текстът се различава от останалите с множество обрати и комични ситуации, които задържат вниманието и облагородяват сюжета и поученията, произтичащи от него.

Повествованието е обогатено и с някои второстепенни герои: орелът, дроздът, други животни, които оказват помощ или участват в ситуациите. Заекът се развива като стратегически мислещ герой, докато Лисан остава наказан от собствената си алчност и невнимание. Като цяло езикът е достъпен и с чувство за хумор, подходящ е за деца. Има повторения („един ден мине, друг дойде…“) и диалози, които улесняват четенето и поддържат ритъма на историята. Използват се звукови ефекти („тракра-татрак“) за комичен ефект. Животните са антропоморфни и символизират различни черти: Заекът – ум и хитрост, Лисан – алчност и гордост. Орелът и дроздът символизират помощ и знание. Скалата, огънят и пиперът са препятствия, чрез които се показва съобразителността на героите.

В „Приказка за Истината и Лъжата“ Истината и Лъжата се срещат – Лъжата е красива, самоуверена и привлекателна, а Истината изглежда слаба и скромна. Лъжата кани Истината на обяд, демонстрира своя блясък и контрол, но накрая Истината тихо признава присъствието си, показвайки своята постоянна стойност. Приказката учи, че лъжата може временно да впечатлява, но истината винаги съществува и има своята сила, дори когато не е видима. В края на приказката за малкия читател става ясно, че истината съществува дори когато е незабележима, и че лъжата, макар и да впечатли временно, не устоява на ударите на Времето.

Приказката учи децата да разпознават ценностите и да се смиряват пред истината.

Любопитен е образът на един второстепенен герой : сервитьорът, който сякаш се опитва да „подреди“ конфликта. Истината не се променя съществено, но показва своята стойност чрез присъствие и търпение, докато Лъжата демонстрира повърхностна сила.

В приказката „На път за Рая” изскачат достъпни за детското съзнание социални мотиви. Историята е следната: в едно село живеел богат, но скъперник чорбаджия, който жестоко се държал с ратаите и бедните, а раздавал богатството си само за празници на свои равни.

Един смел просяк на име Петър успял хитро да изпроси хляб от него. Когато чорбаджията се разболял и се оказал пред смъртта, Ангелът и Дяволът му показали тежестта на добрините и злите дела в живота му. Чорбаджията получил време да се поправи, започнал да раздава богатството си справедливо, помагал на бедните и се трудил честно. След години, вече остарял и умрял, бил посрещнат в Рая от Господ, осъзнал важността на милосърдието, търпението и мъдростта, и си отишъл доволен, защото бил научил най-важните уроци от живота.

Приказката налага като ценност моралното израстване чрез труд, търпение и милосърдие. Малкият читател разбира, че богатството и силата сами по себе си не дават щастие, а истинската ценност е в добродетелите, справедливостта и помощта към другите. За художествените внушения в текста много помага и ясния строеж на сюжета: той е линеен, притежава ясно и стремително начало, в което богатият чорбаджия отблъсква с несправедливото му отношение към ратаите и бедните, после продължава с развитието на сюжета, при което смелият Петър взема хляб чрез хитрост, а най-накрая идва и болестта на чорбаджията, която му дава шанс за поправка и душевен катарзис.

При кулминацията чорбаджията променя живота си, раздава богатството и се учи на милосърдие, а на финала човекът умира смирен и влиза в Рая. Конфликтът е външен (чорбаджията срещу бедните) и вътрешен (чорбаджията срещу себе си и собствената си алчност). Борисова предава всички тези факти с помощта и на имагинерни герои като Ангелът и Дяволът, които са символични фигури, които оценяват добрините и злостта.

Писателката си служи с ясен и описателен език, който изцяло е в стилистичния регистър на народната приказност, подходящ за деца и млади читатели.

Съществено е, че диалозите и драматичните описания на действията усилват напрежението и моралния урок. Текстът е

относително дълъг, с множество сцени и епизоди, които поддържат интереса. И тук се използва обикнатият похват на повторението и детайлните описания, за да се подскажат по-ясно моралния подтекст и да се предаде по-точно еволюцията на героя.

В „Най-истинският празник“ авторката се завръща към спомена си от детството, когато Денят на българската писменост е бил най-вълнуващият празник за учениците. Тя описва подготовката за манифестацията – цветя, тоалети, рецитации и награди за отличници. Съвременният читател в ученическа възраст с любопитство би преоткрил и радостта от участието си в празника.

Спомените следват Разказвача чак до зрелостта му, когато празникът носи същите трепети, но вече по повод абитуриентския бал. По-късно тя наблюдава същите вълнения и у сина си, когато той участва в манифестации. В текста се откроява топлата връзка между поколенията, уважението към традицията и гордостта от българската писменост.

Празникът е представен като най-истинския от всички, защото събужда радост, гордост и спомени от детството. Този текст се отличава от останалите с близостта си до съвременното светоусещане.

Негова своеобразна кулминация представлява вълнението, съпровождащо дефилирането с лентата „отличник“, което закономерно се заменя с вълнението на абитуриентския бал. Тогава трепетът се пренася върху сина на женския Разказвач, който участва в празника, а в края Разказвачът наблюдава празника отстрани, осъзнавайки неговата дълбоко лична и същевременно национална стойност. Тази приказка в най-голяма степен от останалите разбива и разширява жанровото определение за приказката, тъй като с приглушен публицистичен патос структурира възпоменание на личните и колективни празнични традиции на училището, свързани с Деня на българската писменост.

Очевидна е идеята, че празничният дух на 24 май има дълбоко емоционално значение, тъй като събира поколенията, възпитава чувство за гордост, радост и уважение към образованието и родината. Авторката внушава, че истинската стойност на празника е в емоциите, традициите и спомените, а не в суетата или материалните аспекти.

В „Приказка за щастието“ щастието се чувства самотно и пада в яма в гората.

Първите хора, които среща, искат материални придобивки като богатство, власт и лукс и забравят за него след като ги получат. След това идва добър човек, който помага на Щастието, без да очаква нищо в замяна. Щастието остава с него, а човекът живее щастливо. Тайната на неговото щастие е добрината, извършена с чисто сърце и без корист, която привлича истинското Щастие и го прави трайно. Като протагонист Щастието е твърде оригинален персонаж. То търси своя „достоен притежател“ и изпитва тъга и самота, защото не може да бъде ценено от първите хора.

Тук впечатлява, че действието не се извършва в определено конкретно време, което му придава алегорична стойност.

В композиционно и структурно отношение книгата на Борисова си служи най-често с линеен разказ, който рядко бива усложнен с ретроспекция така, както това е приложено в „Най-истинският празник“.

В други случаи тя залага на хронологична и ясна последователност на събитията (Приказка за щастието), на линеен разказ с един главен конфликт, разрешен чрез диалог между девойката и мъдреца. (Обидата), има един случай който разказът е линеен, но с епизодични препратки, какъвто е диалогът с чаплата в „Приказка за талантите”. В нейната галерия от образи срещаме както живи и реалистични герои, така и персонифицирани и алегорични, които подпомагат алегоричното извеждане на поуката и нравственото обобщение.

Книгата „Приказки. За всекиго по нещо” се отличава с тематично много-образие, което държи будно читателското съзнание.

В „Най-истинският празник“ става въпрос за празника на българската писменост и личните преживявания на разказвачката, като идеята тук е значението на училището, родителската подкрепа и личното щастие чрез постижения.

В „Приказка за щастието“ темата е търсенето и съхранението на щастието., като се внушава идеята, че истинското щастие идва чрез добротата и безкористните действия.

В „Обидата“ е изведено на преден план справянето с обиди и негативни емоции.

С голяма психологическа дълбочина е посланието, произтичащо от действието, звучащо като морален апел: „Не приемай обидата, за да не те нарани! Нека тя да остане при този, който я е поднесъл“.

Мотивът за съревнованието и егоцентризма е вплътен в „Приказка за талантите“. За малкия читател е важно предупреждението, че прекомерното самочувствие и гордост могат да доведат до неуспех. Всеизвестна е максимата, че за децата трябва да се пише като за възрастни, но по-добре. Не случайно авторът на „Хрониките на Нарния“ К. С. Луис казва: „Книга, която не си струва да бъде прочетена от възрастни два пъти, не си струва да бъде прочетена от деца веднъж.“ По темата се изказва даже и Алберт Айнщайн, който простичко, но дълбокомислено заявява: „Ако искате децата ви да бъдат интелигентни, четете им приказки. Ако искате да бъдат още по-интелигентни, четете им още повече приказки“.

Общото впечатление от книгата на Дими Борисова „Приказки. За всекиго по нещо“ е, че оптимизмът на слабите, победените и честните не е безпочвен. Затова, с риск да прекаля с позоваването на авторитети, бих желал да напомня какво пише философът-писател Г. К. Честъртън: *„Приказката не разказва на децата, че дракони съществуват. Децата вече знаят, че дракони съществуват. Приказката им казва, че драконите могат да бъдат победени“.*

Могат ли, наистина, да бъдат победените злите дракони?

Нека оставим отговора на децата, които ще прелистят с нежните си пръсти тайнствените страници на книгата „Приказки. За всекиго по нещо“…

ФИЛОСОФИЯ И ОБЩЕСТВО

ОПИТИ / ESSAIS

СОНМ ЛИЦА, ЗАЖИВЯЛИ В АРХЕТИП

АЛЕКСАНДЪР АЛЕКС. ДЪБНИШКИ

„Отношението на нагона към целта и обекта също допуска изменения…Един определен характерен момент на модификация на целта и смяна на обекта, при която се отчита и социалната ни оценка, ние отделяме като сублимация.“

Зигмунд Фройд, „Психоанализата“, Евразия, 1994, Jusautor, Sofia

„Тук може да се открие един от източниците на художественото творчество…“

Зигмунд Фройд, „Психология на сексуалност-та“, изд. „Христо Ботев“, София, 1991

Една древногръцка легенда разказ-ва за чудно красиво изваяние от слонова кост на младо момиче, излязло изпод ръката на скулптора и цар на Кипър Пигмалион.

„Пигмалион… възмутен от пороци безчет, по природа присъщи на мисълта на жената, живееше дълго самотен и без съпруга, безбрачен, без дружка на своето ложе.“

Публий Овидий Назон, „Метаморфози“, X, 243-297

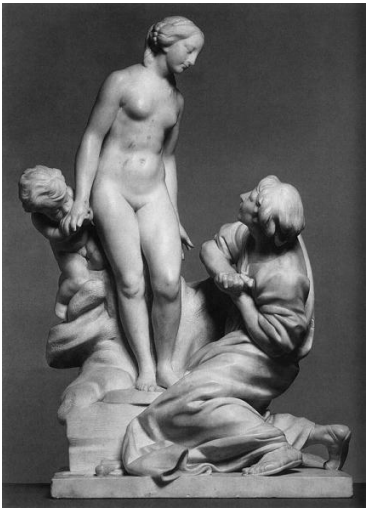
Отвърнал поглед от жените, той се влюбва със земна страст в статуята си и призовава в копнеж богинята на любовта Афродита да вдъхне душа и оживи творбата му.

И ето го чудото – куклата от слонова кост в прегръдките на скулптора вече е девица от плът и кръв с име Галатея.

Сякаш някаква маска, подвластна само на богове, бе крила истинското момиче.

„Брака устройва Венера, на сватбата гостенка скъпа.“

Ibid

Етиен Морис Фалконе, „Пигмалион и Галатея“, 1763, Ермитаж

Ще минат векове и Пигмалион ще възкръсне с името Ханс Балмер (Hans Bellmer), а живото му изваяние ще се разрои в свят от кукли. Вече на възраст над 30 години той ще се влюби в своя 15-годишна братовчедка.

Роден през 1902 г. в Катовице
Починал през 1975 г. в Париж

Но светът на Афродита е останал далеч назад във вековете и Балмер започва да вае от лика на момичето кукли. Запазена снимка от тогава (1932-45 г.) показва с каква обич и доверчива нежност би искал той обичаното момиче да склони глава на рамото му.

Копнежът и при Пигмалион и при Балмер е един и същ, но сублимацията е с обратна посока. Сякаш в Балмер някаква липса, липсата на нещо, липсата на някой превръща живия образ в статуетка (кукла).

И в двата случая обаче сублимацията се проявява като маска, зад която се крие истинското, постоянното желание.

„КУКЛАТА“

Знам, че те има.
Име с тебе върви.

Виж колко много *има*
зад твоето *няма те* будно стои.

Има реч, която мълчи –
гледки замръзнали;
помня във всеки час от нощта
как тишината звучи.
От нея форма се ражда;
виждам – без стъпки върви.

Знам как живеят думи сами.

Някой път тъмнината
отстъпва пред дъх; сън
с него води слова, вае гърди.
И тръгва реч – забравена, търсена;
стенат след нея
разкъсани думи от няма уста.
Ръцете нещо искат, намират.
Творят очите не само слова.

Като дете
тишината кукли реди.

Бихме могли да отидем още по-далеч в нашия сравнителен анализ от позиция под регистъра на символичното, въображаемото и реалното, следвайки Jacques Lakan (виж Жак Лакан).

„За имената на бащата“, изд. Сиела, С., 2011).

При Пигмалион порочната жена (Реалното) е престанала да бъде обект на желание (нагон). Неговият сублимиран обект става статуетката и отношението, и поведението му към нея е като към живо

същество (Въображаемото). Върви реч, която може да се изкаже и се изказва с действие, и със слово, символизиращо желанието.

„Той я прегръща, целува, тя сякаш отвръща, той шепне… Той я полага в постеля…“

Ibid

Може би не само една предполагаема деликатност на автора на „Метаморфози“ е причината изречението „Той я полага в постеля…“ да не звучи като достигнато желание. Бихме могли да мислим за предсъзнаване, за все още недовършено цялостно символизиране на истинското желание на Пигмалион.

Тази реч (символичното) към въображаемото преминава в реч към боговете в свещения ден на Венера.

Статуетката сега губи същината си на въображаемо и сублимира в Галатея (новото Реално).

„Богове, ако можете всичко, дайте ми дружка“ – но той не смя „слоновокостната дева“да изрече, а изрече – „да бъде на нея подобна“.

Ibid

Тази реч и поведение на Пигмалион са изключително интересни, защото разкриват, че отношението Пигмалион – Венера силно наподобява отношението пациент - психоаналитик.

Влезли в този регистър, можем да разпознаем момента на съпротивата в текста:

„той не смея „слоновокостната дева“ да изрече“ и момента на преноса в аналитичния акт: „а изрече – да бъде на нея подобна.“

Коя е тази нея – статуетката или самата Венера?

В цялата сцена, в която Пигмалион наблюдава и докосва оживяването на статуетката, ще открием движението към истинското му желание, а думите *„Бракът устройва Венера…“* да схванем като достигане на желание, като резултат от цялостно осъществен аналитичен акт.

При Балмер, също както и при Пигмалион, вътрешният конфликт (от морално естество) се поражда на Свръх-азово ниво. Свръх-азът е който тук и сега тръгва от живия човек (братовчедката – Реалното) и изгражда в процеса на сублимация рояци образи (Въображаемото).

Снимката на Балмер с куклата, поместена по-горе показва, че символичното тук има своята проява не само в езика. Истинската широта на Въображаемото се разкрива обаче от следните думи на Балмер:

„...да конструирам едно изкуствено момиче с анатомически възможности ... способно да пресъздаде върховна страст, даже да измисля нови желания.“

Катрин Клингсьор-Лирой, „Сюрреализъм“, TASCHEN, Алианс-97, 2005

В тези думи тънко се прокрадва едно почти незабележимо чувство на вина, което е в пълно съгласие със следната мисъл на Лакан:

„Между въображаемото отношение и символичното отношение съществува разстояние, в което се разполага вината.“

Жак Лакан, „За Имената-на-Бащата“, Сила Норма АД, София 2011

За да продължим по-нататък, ще се нуждаем от анатомическото описание на формата на тялото на „Куклата“ на Балмер.

Нормалното човешко тяло тук е разполовено през кръста на торс и долна част, съдържаща гениталиите. Тази част е долепена по разреза до своя огледален образ, а встрани, до разреза, е разположен торсът, сякаш държащ в скута си долепените части. Нозете ú са обути с малки, черни детски обувки и бели чорапки, което препраща към възрастта на обичаната от Балмер братовчедка.

Тази странна генитална симбиоза е изключена от погледа, зареян в някаква далечина. Такова разчленяване на тялото и симетричното композиране на частите ще срещнем при Дали и Пикасо. Ще го видим и при друга кукленска скулптура на Балмер – *„Половин кукла“ („The Half Doll“ (1972)).*

(Париж, Национален музей за модерно изкуство, Център „Жорж Помпиду“), Катрин Клингсьор – Лирой, „СЮРРЕАЛИЗЪМ“

Тук куклата е със само дясната си половина (но с ляво стъпало и лява гърда), а лявата е заместена със стол. И гениталната симбиоза е видна, вписана в чертите на лицето. Този факт е особено силно подчертан от липсата на очи.

„ПОЛОВИН КУКЛА“

Бях сторила първата крачка,
когато
магията на огледалото изчезна
и сътвори две невъзможни очаквания.
Боя се от тях.
А и те, без да знаят кое е лик, кое образ,
се боят едно от друго.

И кое от тях не виждаме?

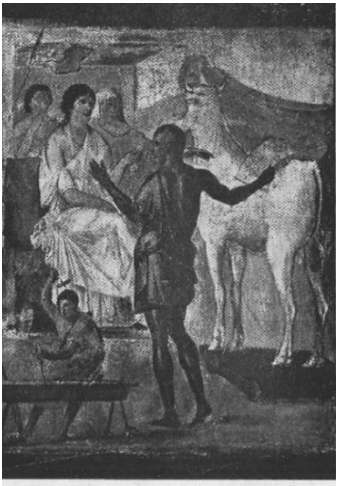
Един стол
виси на панделката ми.
Две половинки на едно увисване
над неназовимото –
те винаги ще са заедно.
Един дочакал стол,
който мразя наполовина.

Бихме ли могли да мислим за стола като превъплъщение на автора на куклата?

Да се върнем отново към анатомичната структура на първоначално разглежданата кукла.

„Основният израз, дотолкова доколкото от самото началото й не е планиран като комуникация, е рефлекс. На каква нужда, на какъв копнеж на тялото би могъл да отвърне той? ... Гениталиите се пренасят върху раменете, кракът – естествено, се проецира върху ръката, стъпалото върху длanta, пръстите на краката – върху пръстите на ръцете. И така се създава странен хибрид между действителното и виртуалното, между позволеното и забраненото за всеки от двата елемента, единият от които придобива такава реалност, каквато другият губи.“

До една интересна конкретност на последното можем да се докоснем ако се върнем пак в древна Гърция по времето на цар Минос. Докато царят воюва в Атина, съпругата му Пасифая бива обладана от противоестествено влечение към бика на Посейдон. По нейно желание прочутият архитект, механик и скулптор Дедал (баща на Икар) изработва от дърво крава, която покриват с кравешки кожи.

49. Заниманията на Дедал

Запазена фреска от Помпей показва Пасифая и Дедал до тази „кукла“ на крава (Георги Батаклиев, „КРАТКА АНТИЧНА МИТОЛОГИЯ“, София, Изд. „Българска книга“, 1945, илюстрация №49 „Заниманията на Дедал“).

На гърба ѝ съвсем ясно се вижда затворен правоъгълен капак като врата за влизане вътре в нея.

Ако си представим влязлата в кравата“ Пасифая в поза, осигуряваща коинцидентност на двойката гениталии, то спрямо вратата главата на царицата ще бъде симетрична на главата на „кравата“, раменете ѝ – на горната част на предните крака. Така „кравата“ придобива такава реалност, каквато Пасифая губи.

Привършвайки сравнението, можем да интерпретираме „Куклата“ на Балмер като разкъсване на Аз-а между Свръх-Аз-а и То, докато в Помпейската фреска Свръх Аз-ът не се проявява – в противен случай „куклата“ на кравата нямаше да съществува.

Приблизително по същото време по което Балмер „сублимира“ копнеж и блян в своите кукли, Салвадор Дали в романа си „Лица зад маски“ ще каже на Соланж дьо Кледа (частичен аналог на Цветарката по пиесата на Бернар Шоу) с устата на граф дьо Гренсай:

„Аз искам да създам една страст с архитектурна точност и прецизност, да издигна грандиозна сграда на чувствата, където стълбите на болката ще водят към площадки на очакването и несигурността, с пейки, на които да поспреш пред прага на огромните порти на желанието, с големи колони на Мъката, капители на Ревността, с издълбани по тях акантови листа.“

Оставайки в този роман, ще открием, че в подобно отношение на придобита и загубена реалност в очите на Вероника се намират (не)загиналият пилот Баба (с превръзка-маска на цялата глава) и граф дьо Гренсай, (когото мнозина считат за самоубил се). И още нещо – и тук, както и при Балмер, се чувства липсата на някой, която липса превръща живата Соланж дьо Кледа в „статуетката“ на един неосъществен копнеж. Казаното до тук дава основание да предположим съществуването на формирование в психиката на човека, което може да открехне двери в гибелна за личността ситуация. Така взорът се отваря за същество, което носи радост от докоснатия копнеж, възстановява равновесието и човек продължава да живее.

Нека наречем това същество „спасителят“. Неговото най-висше проявление намираме в образа на духовния учител. Представа за неговата липса дава скулптурата по-долу, която имах удовлетворението да видя и почувствам в покрайнините на Люцерн в Швейцария.

В края на изложението ни нека се върнем към неговото начало, към Галатея. До нас не са достигнали нейни слова, но едни други устни ще се вживеят в нея и ще чуем гласа на дошлата от нищото на социалните низини Суламит:

„…любовта е силна като смъртта.“

„Песен на песните“, 8:6

за да я видим като проекция на нещо далеч по-отдавнашно, на нещо извечно.

„Преди вековете, в началото, Той ме произведе и аз не ще свърша до века.“

Тези слова Давността е казала за Мъдростта, но в своя стремеж към нея човешкият дух ни е завещал образи, които я въплъщават, бих казал: в които тя сублимира – София, Атина Палада, Хипа-тия Александрийска, Мариа Гаетана Ани-ези, София Ковалевская…

И божествени, и земни.

„Премъдрост на Иисуса, син Сирахов“, Шимон бен Иохошуа бен Алазар бен Сира, Цитирано по „Отговор на Йов“, К.Г.Юнг, Изд. ЕА–Плевен, 1997

ТЪРСЯ СВОЕТО „АЗ“

ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ

Аз бих обичал мойто щастие…
Гео Милев

Търся своето „Аз“ в объркването на днешния ден. Толкова наслоявания се случиха в последните години от препятствията на променящото ни общество, че дори и тези, които се смятат за ачигъоз, започнаха да се лутат в търсенето.

Някакво натрапчиво изземване на собственото ми „Аз“ и ползването не по предназначение от всички, които се опитват да ни управляват, се е населило безотговорно в днешната действителност.

Развилнелите се политици разпореждат от единственото си число на делегираното им величие и нескромно си приписват висока заслуженост в това начинание.

Озаптяването им е невъзможно, защото има пълно неразбиране от функцията им, която са приели да служат на народа и родната си земя. В пълна степен на химерност са техните въжделения „да оправят нещата“, но няма и най-малко стремление това да се случи, а получаването на краен резултат е ненужна измислена дейност в тяхната житейска битност.

Изскачат като в приказен филм и размахват думи и действия, подобно на аватари – въплъщение на индуско божество. Проявяващи се като непреходен брахман с непроменливата, безкрайна, иманентна и трансцендентална реалност, която е божествената основа на всяка материя и енергия.

Днес сме зачеркнали собственото „Аз“. Откраднато е и дори не го пускат поне да отдъхне за малко.

Манифестиращо шествие от заграбилите го днес, а дори не ги освиркват, дори не ги посочват с пръст и дори нямаме смелост да им кажем, че това е неудобно, защото нито сме го дарили или продали.

Констативния характер вече не помага в това ни състояние на нелепост, дори увеличената алкохолна опияненост е недостатъчна да ни остави смирено равнодушни, а сме поставени в поредната омаломощеност на нашата действителност.

Партизанско движение няма, ремсистите отдавна са забравени, съпротивата е отцепена, а квартирите на ятаците са разкрити. Днес сме в изобилие на прозрачност и в същото време в същностно неведение на случващото се. Каква илюзия на демократичност ни е обзела при порочност на всяко наше действие или бездействие.

Оплакването е почти безрезултатно, молитвите отиват в небитието, а случващото се продължава да властва необезпокоявано от нашето присъствие.

Превзетото ни „Аз“ е спряло дори да се брани от нападките – *превзето е*.

Сутрешното кафе е изпито, днешният вестник е небрежно прелистен, от радиото върви многословно говорене, а топлината на деня се опитва да разсее поредната ни мрачност в мислите.

Терзанията прибираме отново, разпокъсаните мисли са забравени – делникът поставя всичко в определена реалност.

Оставяме всичко за после и за утре или за някога ….

АЗ-КОНЦЕПЦИЯ

Аз-концепцията (на английски: Self-Concept; на немски: Selbstkonzept; на руски: Я-концепция) е набор от характеристики, способности, нагласи и ценности, които, според човека, дефинират кой е той.[1]

Аз-концепцията е сложно образувание, което включва: когнитивни, емоционални и поведенчески компоненти.[2]

Основните процеси, свързани с Аз-концепцията, са: самопознание и самооценка. Формирането на Аз-концепцията е в зависимост от опита и неговата интерпретация.

Следователно Аз-концепцията не е неизменна. След като вече веднъж е изградена, самата Аз-концепция започва да влияе на опита и на това как той бива интерпретиран.

За по-лесното разбиране на Аз-концепцията Уилям Джеймс разграничава Аз-а като познаващ и познаван.

В края на XIX-ти до средата на XX-ти век идеите по отношение на Аз-концепцията са

централни за психологията и се разработват по абстрактен или теоретичен начин, както от психолози, така и от социолози и психиатри.

Най-известната разработка от началото на този период принадлежи на психолога Уилям Джеймс. Неговите твърдения са базирани на наблюдения в естествени условия, които включват дори и неговите собствени интроспективни наблюдения върху съзнателните му процеси.

Мери Колкинс прави опит да пренесе изучаването на Аз-концепцията от полеви условия в лабораторни, където се използва контролиран метод на интроспекция.

Курт Кофка поставя на преден план разглеждането на Аз-а от гещалтпсихологията като използва т.нар. феноменологична интроспекция.

При този вид интроспекция, наблюдателите докладват своите съзнателни преживявания без ограниченията или анализите, които използва Колкинс.

Аз-концепцията се разглежда и от социолозите Кули и Мийд. Те са привърженици на тезата, че значение в оформянето на Аз-концепцията на хората имат социалните взаимодействия.

Аз-концепциите на хората се разглеждат като детерминанти с критично значение за тяхното социално поведение.

Клиничните психолози в Европа и САЩ от своя страна поддържат идеята, че Аз-концепциите са от значение за клиничното разбиране на хората и за определени твърдения, които са част от техните теории за личността. За своите изследвания върху Аз-концепцията, те използват изцяло неконтролирани клинични наблюдения на отделни случаи.

При тези изследвания липсва стриктност и проверяемост. Понякога се стига и до противоречие с научния детерминизъм. Поради тези причини, техните становища са изключени за няколко десетилетия от американската изследователска психология.

Развитието на социалното познание (познанието за другите и за собственото си Аз) става обект на изследване от детските психолози.

Тези изследвания повдигат множество въпроси като: могат ли да се появят качествено различни етапи в развитието на социалното познание; дали тенденциите на развитието в придобиването на обикновения език се свързват с развиващата се концепция за себе си и другите; влиянието на родителските характеристики и поведения върху Аз-концепциите.[3]

Множество от теориите на социалните психолози като: за убеждаване и конформно поведение, за когнитивния дисонанс, за междуличностното привличане и атрибутивната теория придават значение на променливите на Аз-концепцията.

Също като социолозите, социалните психолози отчитат ефекта върху Аз-концепцията на променливи като възраст, пол, класа и раса.

В теорията на личността интересът към Аз-концепцията продължава и се разширява например в твърденията за паралели между използването от страна на обикновения човек на Аз-концепциите в ръководството на всекидневното поведение и използването на хипотези и теории от страна на учения в ръководенето на изследователското поведение.[3]

Изследванията до този момент са съсредоточени изцяло върху феноменалната или съзнателната Аз-концепция, а не върху т.нар. безсъзнателна, поради трудностите при нейното измерване.

1.Бърк, Л. (2012) Изследване на развитието през жизнения цикъл, Издателство „Дилок“, 2012, стр. 242

2. Стаматов, Р. (2012) Детска психология, Издателска къща „Хермес“, 2012, стр.253

3. Корсини, Р. (ред.) Енциклопедия психология и поведенческа наука, Издателство Наука и изкуство, 2008.

ПАМЕТ

СТАМЕН ГРИГОРОВ

(27.10.1878 – 27.10.1945)

Той не поет, писател или художник. Стамен Григоров е учен – микробиолог и лекар. Всеки от нас от дете е чувал, знае и се гордее с неговия научен принос, но малцина знаят името му, а той е първият, описал бактерията Lactobacillus delbrueckii subsp. bulgaricus – микроорганизъм, предизвикващ образуване на кисело мляко. Към неговата личност и дело ни насочи стихотворението на Валентин Павлов – Вай-Воф „Деветият син“. То е и причината да представим Стамен Григоров в рубриката „Памет“.

Роден е в село Извор, Трънско, през 1878 година. Завършва гимназия в София. Следва естествени науки в Монпелие. Прави докторантура по медицина в Женевския университет. Дисертацията му е на тема „Принос към патогенезиса на апендицита“. Отличена е със специална награда на университета.

Работи в Женевския университет като асистент на проф. Леон Масол, професор по бактериология. През 1905 г. д-р Стамен Григоров за пръв път описва млечнокиселия микроорганизъм, който предиз-виква ферментацията, необходима за получаване на българско кисело мляко.

Първоначално описва млечнокиселата пръчица като „Бацил А“.

По-късно микроорганизмът е наречен „Лактобацилус булгарикус“ в чест на родината на неговия първооткривател. Днес официалното име на този микроорганизъм е Lactobacillus delbrueckii subsp. bulgaricus (Grigoroff, 1905).

Публикацията в престижното швейцарско медицинско списание „Ревю Медикал дьо ла Сюис Романд“ заслужено предизвиква интереса на целия световен научен елит. Д-р Стамен Григоров докладва своите резултати в Пастьоровия институт по микробиология в Париж. Ръководството на института възлага на руския учен Иля Мечников – бъдещ лауреат на Нобелова награда за физиология или медицина, да потвърди докладваните данни. Мечников потвърждава резултатите на д-р Григоров и въз основа на тях изгражда своята теория за стареенето.

На д-р Стамен Григоров са предложени редица престижни постове – професор в Женевски университет, директор на Пастьоровия институт в Сао Паоло и други. Той отказва и в края на 1905 г. се връща в своето отечество. Започва работа като околийски лекар и управител на болницата в Трън и започва изследвания за създаване на противотуберкулозна ваксина. Негова статия по темата излиза на 29 декември 1906 г. в парижкото списание „Прес Медикал“.

През Балканската война заминава на фронта, където е военен лекар. В края на войната е демобилизиран и се завръща към предишната си работа в Трън. През Първата световна война д-р Григоров отново е военен лекар на фронта. В Петричко се бори с избухналата холерна епидемия. Награден е с орден „За храброст“ и златен медал „Червен кръст“.

В периода 1922 – 1924 г. изпробва противотуберкулозната си ваксина в клиниката на проф. Парашкев Стоянов (Александровска болница, София). Работи в Търново, Горна Оряховица, Провадия и

Варна. След 1935 г. в Италия продължава изследванията си върху туберкулозата. Завръща се в България през 1944 година, а работата му в Италия е продължена от сина му д-р Александър Григоров.

Умира на 27 октомври 1945 г. в София.

На негово име е наречен ледник на остров Брабант в Антарктика – Григоров ледник.

ДЕВЕТИЯТ СИН

ВАЛЕНТИН ПАВЛОВ – ВАЙ-ВОФ

В памет на Стамен Григоров

1.

Гората трепти със предчувствие някакво свое
за нова надежда живот, за магия, борба,
и вятър немирен, прикътан в потайно усое,
гневи се и буйства, подобно на котка в торба,
безумия мята по всички възможни посоки,
по цветни поляни и горските стволи високи,
разсърди небето и с облаци черни покри го
и даже реши да покаже на Звѐзда и Гиго,
че той не разбира, какво са намислили те,
къде са понесли роденото малко дете,
дали е по някаква тяхна незайна причина,
или пък безумци са вече и тези двамина.

Ни дявол, ни Бог не чертаят и водят съдбата,
а само човека щастлив, възроден във борбата
по своя природен закон да живей и върви,
и дом, и потомство да има, и бъдещи дни.
След осем изгубени рожби душа не остава,
кой би издържал във печал и нерадост такава.
Макар че сърцето дълбоко надежда таи
животът през сълзи и горест напред не върви.

Но ето ги, Звѐзда и Гиго, със рожба девета –
надежда да скърши такава прокоба проклета.
Безценното живо детенце е цяло имане –
магия ще правят, та живо момче да остане.
Какво им е Черният сторил не ще го забравят,
прежалиха осем, но Стамен на него не дават.

И Звѐзда положи роденото малко детенце,
и под пелената намери едното ушенце,
с ръка треперлива извади домашна игла,
и в унес, в съзнание сякаш покрито с мъгла,
сърце отмаляло, престанало вече да бие,
прободе ухото и детския плач за да скрие,
и воя на вихъра стреснат там да надвие,
гласа си въздигна високо, високо в небето:
Ела лошотийо, изчадие гадно, проклето,
да видиш мъничката дупка пробола ушето,
да минеш през нея, да идеш натам откъде си,
защо ни почерняш живота, на нас – сиромаси,
минавай и бързо върви надалеч, у дома си.
И после отново Стамѐнко грижливо пови го,
прекръсти се триж и подаде вързопа на Гиго,
а той окачи го на клона високо над тях,
приведен, на две колена, занарежда без страх
за здраве молитва, за техния син във защита,
че време е вече проклетникът да се омита.

2.

И чудото стана и Стамен нормално живя,
нормално и винаги първи, дори и в света.
Където отиде – Женева, Париж, Монпелие,
със ум любопитен елита научен превзе.
Най-много от всичко науката той заобикна,
в света на нищожното малко надникна,
и там, с микроскопа, видя непознатия свят
и в него остави, да бъде на всички познат,
и своето име и своята родна страна –
бактерия българска, млечна светът припозна.
Масол му предлага веднага катедра престижна,
да прави в Женева наука, но…
може би… книжна,
и Стамен отказва със отговор без аналог –
той вече е доктор – лечител бактериолог,
отдавна се врекъл на своя народ и родина,
и казал – за родния край вдъхновен ще замина.

Единствено тука, в България, Стамен остава.
Дори във Бразилия място не го съблазнява,
големият Мечников дава му място начело,
но Стамен и тази покана отказва умело.
И той все кръстосвал из трънския край,
да лекува
и даже когато безбожно войната бушува.
В Балканска и Първа световна два
ордена взима,
за храброст, защото със него е тя неделима –
преглежда, изследва, лекува, създава ваксини,
така преминават дела и достойни години…

3.

Каква е тази непроменима наша мистерия,
голям човек открил тази малка бактерия,
далече, отвъд, чак в Япония го знаят,
а тука за неговото дело хората нехаят.
И народното кисело мляко вече е златно
и защо е така е съвсем непонятно.
Може би дошло е време и е модно, и е шик
да научим японския език.

ЗМЕЙ ГОРЯНИН

1905 - 1958

ЗА ЗМЕЙ ГОРЯНИН

Светлозар Акендиев Димитров е роден на 11 януари 1905 г. в Русе. Произхожда от чиновническо семейство. През 1924 г. завършва реалния отдел на Русенската мъжка гимназия „Княз Борис“. До 1930 г. работи като чиновник в Общинското земеделско стопанство и в печатница „Учител“ в родния си град. През 1930 г. заминава за София, където отново е на чиновническа длъжност – работи като счетоводител в Дирекцията на Храноизнос, по-късно в Дирекцията на печата при Министерството на външните работи.

Змей Горянин е автор на повече от 50 книги – романи, повести, разкази, стихове, драми, произведения за деца. Доминиращото чувство в цялото му творчество е любовта към българския народ и неговата история. Първите си литературни опити прави още през 1923 г. като ученик в Русе. Негови стихотворения са печатани в списанията „Светли зари“, „Ученическа мисъл“, „Изгрев“. По-късно, вече в София, сътрудничи с поезия, хумор, сатира и литературна критика в списанията „Хиперион“ и „Българска мисъл“, във вестник „Литературен глас“ и в списвания от Димитър Добрев в село Щръклево, Русенско, литературен вестник „Светлоструй“. Негови творби са помествани и в седмичните литературни страници на ежедневниците „Зора“, „Време“, „Пладне“, „Земеделско знаме“ и др. Първата му книга „Аз и другият“, издание на в. „Северянин“, 1928 г., е своеобразен „диалог“ с писателя и съгражданина Добри Немиров. През 1936 г. излиза сборникът с разкази „Последният ден“, посветен на стария Русчук. Героизмът на българското население в борбата му за свобода е разработен от автора и в трилогията „Дунавът тече“, „Силата на робите“, „Утолена жажда“, където личности и събития от родния му град също намират своето място. Сред най-известните книги на Змей Горянин са и: „Бачо Киро“, „Звезда керванджийка“, „Кнез Иван Кулин“, „Те умряха – да живей народът“, посветената на първобитния човек „Ру“ и др. Сред героите му са Левски и Ботев, Любен Каравелов, Ангел Кънчев, Бенковски и Волов, Паисий и Софроний, Баба Тонка.

Змей Горянин оставя диря и в българската детска литература със своите стихотворения за най-малките. Любимият му домашен котарак е герой във веселите стихове „Лудориите на котарака Панчо“.

В някои свои творби Змей Горянин използва иронията и сатирата. Изявява се и като талантлив автор на епиграми.

През 1940 – 1942 г. е военен кореспондент. Обикаля Македония и Тракия. От това време е пътеписът „От Цариброд до Неготин“, 1941 г. Придружава българските войски и става свидетел на освобождаването на Южна Добруджа. Част от стиховете му влизат в „Златна книга за Златна Добруджа“, 1940 г. под редакцията на Христо Цанков – Дерижан.

След 1944 г. настъпва истинско низвергване на Змея. На 14 ноември 1944 г. е изключен от СБП, на 31 януари 1945 г. е арестуван и по-късно осъден на една година затвор.

Обвиненията са: „сътрудник на Дирекцията на националната пропаганда“, „цензор“, ревностен разпространител на „антисръбска шовинистична пропаганда“. 17 от книгите му попадат в „Списък на вредната литература“ и са иззети от библиотеките. Писателят излежава 9 месеца в Централния софийски затвор, където продължава да твори.

След излизането от затвора е изолиран от публични изяви. Печата в „Църковен вестник“ и „Духовна пробуда“ с някои от 18-те си псевдоними – Камен Къщов, Стоимен Найденов, Селестен, Станимир Станев, Аждер, Димитър Соколов, Марин Василев, Захария Лютаков и др. Странства и твори из родните манастири с благословията на Светия синод. Любимата му обител е манастирът „Седемте престола“ в Стара планина, където умира на 25 август 1958 г.

След 1989 г. са издадени някои от творбите на писателя, потънал в забрава. Сред тях са: „Лудориите на котарака Панчо. Весели стихотворения за деца“, 1992 г.; „Епиграми“, 2000 г.; стихосбирката „Майчина вяра“, 2003 г.; „Кондика на Светата Бачковска ставропигиална обител“, 2009 г.; „Моят приятел Елин Пелин“, 2013 г. През 2016 г. в поредицата „Незабрава“ е отпечатана книгата „Завръщане“, която включва автобиографични и биографични текстове на писателя. В изданието влизат „Червеният хотел“ – история за рода на писателя и първите му години; мемоарните страници „Моят приятел Елин Пелин“, включени по нередактирания ръкопис на автора; „Скици и ескизи“– спомени от престоя на писателя в Софийския централен затвор; два пътеписа за Добруджа; „Афоризми, мъдрости и глупотевини“; личният му дневник, проследяващ последните дни преди смъртта му и част от неговата кореспонденция.

Змей Горянин е подвластен и на рисуването, рецитирането и точните науки. Той създава дървени миниатюри на църкви, параклиси, кръстове и несравними самиздатски книги, калиграфски изписани, изрисувани и подвързани от автора си. Редактира издаваното съвместно с Елин Пелин списание „Филателен преглед“.

През 2015 г. Змей Горянин е удостоен със званието „Почетен гражданин на Русе“.

Създадено е Русенско общество за културно и историческо наследство „Змей Горянин“.

Източник: сайт на РБ „Любен Каравелов“

ЗМЕЙ ГОРЯНИН: ЕПИГРАМИ

Основанията

От малък още лъжеше за трима
и глупостта му беше несравнима;
от мързел не научи занаят,
та затова – избран бе депутат.

1936

Българийо любезна

Българийо любезна,
как хубава си ти!
Където да излезна –
зад мен стражар слухти…

1937

Свободата:

живей човек и й се радва – славно!
Но в друго нещо тука е бедата –
да: гладна свобода е робство
най-безправно!

1946

Не е лошо

Не е лошо да си бил министър,
стига да не си бил много тъп, -
а с ума си „далновидно-бистър“
да си се сдобил с имотец скъп.

1947

Световните събития

Така се днес развиват
световните събития,
че щом се не посвива
пак бит ще бъде бития.

1949

Si vis pacem

Капка по капка – сбира се вир;
бомба по бомба – сигурен мир!

1950

На Иван Вазов

Измина век, а векове ще минат
и твойте песни все ще се четат.
Но пак добре, че овреме почина,
та се изплъзна от Народен съд…

1950

Pro domo sua

Каква файда, че тук „зората
ме й огряла първи път“,
щом пак тя си гря когато
ме съди „Народен съд“?!

1951

Какъв народ...

Какъв се народ извъди!
Синът баща си да съди,
че си протака живота,
та си не дава имота.

1951

Ще дойде

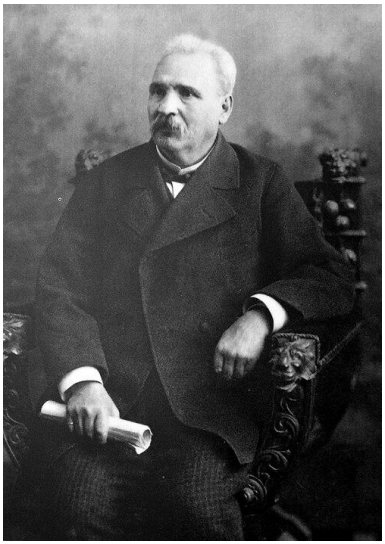
Ще дойде пролетта, но тя
едва ли с цвят ще е накитена; —
та ка ще разцъфтят цветя
върху земя на кръв наситена?!

1951

ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЙКОВ

МАРГАРИТА НЕШКОВА

ПОЕТ, ЖУРНАЛИСТ, ФОЛКЛОРИСТ, ОСНОВОПОЛОЖНИК НА БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦА

(17.11.1827 – 01.07.1895)

Негови съвременници, историци и критици наричат 60-те години на Възраждането „периода на Славейков“.

Само творчеството му е толкова огромно по идеи и жанрове, че не може да се вмести в една епоха. Той е поет-родолюбец, поет-гражданин, поетичен художник на пейзажни стихове в които красотата на българската природа е осветлена от възторжени синовни чувства.

Пише и превежда нежни любовни песни. Твори остроумни епиграми, басни наситени с мъдрост и поуки, стихотворения за деца... Събира народно творчество…

Иван Вазов, говори с дълбока почит за него: *„Едно голямо и звучно име: Петко Славейков! Да, Славейков, моят учител. Най-важният период на нашата история – периодът на борбата ни за духовно освобождение – беше напълнен с неговата деятелност, с неговото слово, с неговото име. Родолюбец горещ, ум богат, всестранен, той даде най-силния подтик на народното свестяване… душа упорита, желязна, родена за борба.. Славейков пренесе като твърд гранит всичките бури на една мъчна епоха и служи за тръбач на въздишките и ламтенията на цял един народ, внимателно вслушан в неговото сладко и гръмко слово…“*

Петко Славейков е роден на 17 ноември 1827 г. във Велико Търново в семейството на Рачо Казанджията.

Неговата майка умира при раждането, а той е спасен по чудо. Неговият произход са народните български дълбини. Негови учители са животът, народните песни и мъдрости, самоук, а високите постижения в неговият творчески път са показател не само за неговата силна воля, жизненост и дарование, но и за неизчерпаемите духовни сили на българския народ, способни да съхранят творческата си мъдрост и мощ през годините на робство и исторически несгоди, и изпитания.

Целият живот на Славейков е белязан със всеотдайно служене на народа. Още като юноша, 16-се годишен става учител. Още като юноша, по свой начин, подема борба с Търновския гръцки владика, иронизирайки го чрез песен.

Непокорният даскал, бъдещ баща на осем деца, е пъден – от място на място. Негови синове са политиците Иван и Христо Славейкови, публицистът Рачо Славейков и поетът Пенчо Славейков.

Град Трявна ще помни неговото подълго присъствие там. Когато през 1864 г. се установява в Цариград вече е утвърдено име в църковното движение за независима Българска църква и в Българската Възрожденска литература.

В Цариград неговата дейност е многостранна: редактор е на вестници, между който в. „Македония“ (1866 – 1872 г.); журналист, литературен критик, поет, публицист, печатар, учител… Там за около десет години е редактор на осем вестника, автор и преводач на около осемдесет книги. В знак на уважение, неговите съвременници се обръщат към него с „Дядо Славейков“, а той е само на 33-ри години.

Той е основоположник на българската възрожденска публицистика, на българската детска литература и ярък представител на възрожденската ни литература. Първите си книги – „Смесена китка“, „Песнопойка“ и „Басненик“ издава през 1852 г.

Негов е първият хумористичен вестник „Гайда“, списанието за деца „Пчелица“, списанието за жени „Ружица“…

Той е автор и преводач на басни. Превежда Езоповите басни и др. Превежда Библията… Върхът на авторският му гений е поемата „Изворът на Белоногата“, по народно предание.

Славейков вярва в мирната легална борба, но през време на Априлското въстание е арестуван и хвърлен в турските зандани. По време на Освободителната война пак е сред народа.

След Освобождението е член на Учредителното събрание, народен представител, председател на Народното събрание, министър на просветата, министър на външните работи, един от водачите на Либералната партия. Съединението през 1885 г., което имперска Русия не признава, го сварва болен и уморен, но неговият авторитет е нужен на българката нация и държава и той приема да е подкомисар в Пловдив до признаването на съединението от Европа. Макар и не съгласен с воденатa от Стефан Стамболов политика на откъсване от натрапеното влияние на Руската империя, той едва ли би разбрал смисъла на жестокото убийство на Стефан Стамболов, посечен на улицата на 3 юли 1895 г., като председател на Народното събрание, наричан от фанатизирани русофили диктатор. Този родолюбив и миролюбив Човек едва ли си е представял така разправата с политическият противник, както и апетитите на една имперска държава… В същата година и месец, от убийството на Стамболов, Славейков умира в София, в малката си къща, която шеговито я наричат Парламент, защото винаги е била пълна с хора. Тя се е намирала на източния край на днешния столичен площад, наречен на неговото име.

ТАТКОВИНО

Хубава си, татковино,
име сладко, земен рай.
Сърце младо и невинно
за теб трепка, та играй.

Мили ми са планините
и на север, и на юг,
драги ми са равнините,
набраздени с наший плуг.

На уста ми сладка дума –
ще да бъде този кът,
дето Дунав, Вардар, Струма
и Марица си текът!

Дор на небо ясно слънце,
дор на очи свят, живот,
ще обичам аз от сърце
таз земя и тоз народ.

НАРОДЕН

С идеали все боравих
всичко друго смятах грях,
с тях и себе си забравих,
на света свят не видях.
Все за другите залягах,
трябва, казвах, тъй е ред,
свойте работи отлагах
чуждите все по-напред.
Минах живот любороден,
със неволи бол и бол...
И личи, че съм народен
гладен, жаден, бос и гол.

Петко Р. Славейков

Съвместна публикация
с в. „Литературно земеделско знаме“

ПАНАИТ ИСТРАТИ – ДИСИДЕНТ ПРЕДИ ВСИЧКИ

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

90 ГОДИНИ БЕЗ ПАНАИТ ИСТРАТИ (10.08.1884 – 16.04.1935)

Затова, че се осмели да критикува Страната на съветите или Империята на Злото, Панаит Истрати /1884-1935/ стана първата жертва на комунизма сред левите европейски интелектуалци от 20-те години, наивно повярвали, че идеите на „великите Ленин и Октомври ще преобразят целият свят“. През есента на 1927 година СССР празнува тържествено първото десетилетие на Великия Октомври. Истрати, вече световнопризнат френски писател от румънски произход (още тогава е преведен и много четен у нас: „Кира Киралина“, „Хайдути“, „Чичо Ангел“, „Княгинята от Снагов“ и „Кодин“) е сред поканените знаменитости. Дошъл да види с очите си „люлката на социализма“, той бива разведен като официален гост не само из Русия, но из „съюзните републики“, или по-точно из нейните имперски колонии: Украйна, Грузия, Армения и Кавказ.

След това, заедно със своя приятел, прочутия гръцки писател Никос Казандзакис отива до Гърция и започва да прави твърде агресивна пропаганда на комунизма, но веднага бива изгонен от властите в Атина. През 1929 година, вече полудели от идеята, че „Съветска Русия ще спаси света!“, двамата другари, заедно със съпругите си – този път като частни лица – решават да обиколят цяла Русия, от Мурманск и Архангелск до Ереван и Баку и да се върнат в Ленинград и Москва.

По това време Истрати е почти изцяло преведен на руски: получава солидни хонорари за авторското си право (дори и от кинематографията, филмирала няколко от неговите романи и новели), така че разполага с предостатъчно средства за това продължително и мащабно пътешествие. Посещава стотици места, среща се с много хора и така успява да разбере Истината.

Неговата „безгранична вяра в Революцията“ постепенно се трансформира в бунт срещу господстващата каста, която сърбинът Милован Джилас ще нарече „новата класа“. В резултат на това 16-месечно пътуване ще се роди една малка по обем, но разтърсваща книга, озаглавена твърде красноречиво – „Към другия пламък или Голата Русия“, озаглавена още „Признанията на един победен“. Това е изповедта на предълно откровен и импулсивен автор, който твърди, че е обратното на това, което се нарича „обективен наблюдател“.

За разлика от своя гръцки приятел той не вярва, че „бъдещето ще разреши огромните проблеми на Русия“. „Дайте път на тези чудовища, новите „другари“, пише Истрати, и после десет поколения няма да се справят с тях!“.

Ако си спомняте, същото написа, но в наши дни и авторът на „Хомо Совиетикус“ Александър Зиновиев. Пророчески думи, нали? Вижте и днес Путиновата Русия. бедна и агресивна, решила да завладее света… Всичко, което казаха и написаха по-късно руските и другите дисиденти, първи го видя авторът на „Кодин“ и „Кира Киралина“.

„Тук, в Съветска Русия се играе една ужасяваща трагедия, която малцина биха могли да си представят“, споделя още през 1928 той в писмо до своя приятел и литературен наставник Ромен Ролан, нарекъл го „Горки на Балканите“. А за „новата класа“ или т.нар. „номенклатура“ Истрати казва: *„Невъзможно е да се опише нейния цинизъм и нейната неморалност. Това би запълнило десетки, стотици томове. Корупцията в Съветска Русия е ужасяваща! Ако искаш да съществуваш, дори съвсем скромно, тук трябва да си готов да продадеш дори собствения си брат! Така Съветска Русия стигна до дъното, до степен каквато светът преди това не познава: да противопоставиш едната част от народа срещу другата, да деморализираш цялото общество, да изправиш брат срещу брата или син срещу майка си…“* Основната вина, според Истрати, носи бюрократичната система, вкоренена дълбоко в Русия още преди Октомври 1917, но която след червения преврат достига до невиждани мащаби. *„Номенклатурата,* пише Истрати, *тук си*

служи главно с кухи и гръмки лозунги, които заблуждават народа и постепенно го превръщат в пос-лушен механизъм, идиотизират го, довеждат го до пълно оглупяване!…“ Колко актуално, звучат и за нас сега тези думи, нали?!

Капката, преляла чашата на търпението на Панаит Истрати е „делото Русаков“. Завърналият се от емиграция във Франция, болшевик от 1905 година Виктор-Серж Русаков изгубва своята част от комуналното жилище в Москва, поради претенциите на две партийни другарки от „новата класа“. Въпросът стига чак до председателя на Президиума на Върховния съвет на СССР Калинин.

Случаят Русаков за Истрати е наистина, симптоматичен. *„Тук, в Русия, не става дума за социализъм, за който са дали живота си вече мнозина, а за откровен терор. Човешкият живот е само материал, средство в борбата на една нова, чудовищна каста, вечно жадна за блага и богатства… Другарите „воюват“ със Запада, а мечтаят за колите на „Форд“ и за парфюмите на „Коти“ и за тази благородна цел са готови да нападнат дори Китай! Тази невежа, вулгарна, перверзна червена каста е съставена предимно от млади хора, родени в началото на века, които нямат нищо общо с величието и силата на революционния идеализъм от миналото… Хора с крайно беден речник, съставен от неколкостотин думи и десетина лозунги и от „Интернационала“…*

Завърнал се в Париж, Панаит Истрати изпраща две знаменателни писма до секретаря на ГПУ, Москва (с копие до Ромен Ролан). Ето какво пише в първото от 4 декември 1928 до другаря Герсон: *„За мен съветският проблем е лична драма. Аз съм по рождение революционер. Не дойдох в СССР да търся материали за книгите си, а за да помогна с нещо на пролетариата. Сега разбрах, че мога да бъда полезен само с едно: да не пиша като моя колега Анри Барбюс, превърнал се в сляпо ехо на една безумна идея…“*

Истрати обвинява и Максим Горки, че е станал съучастник в борбата на Партията срещу народа, макар самият той да произлиза от низините.

На 19 декември с. г. изпраща второто си писмо до ГПУ като препоръчва: *а/ „да се преустанови терора срещу опозицията“, б/ „да се възстанови критиката в Партията“, в/ „да се възстанови тайното гласуване в Партията и профсъюзите“.*

Разбира се, отговор не получава. В замяна на това, Ромен Ролан, получил копия от тях, го съветва „да си замълчи“ и „да не ги публикува“, защото щели да „послужат на реакцията в Европа в нечестната й борба срещу Революцията“/?!/…

През 1929, когато в Париж излиза първото издание на „Признанията на един победен“ (книга, която за съжаление все още не е преведена у нас!), Ромен Ролан пише, че била като „бомба със закъснител“.

Разбира се, той цени и уважава своето протеже Истрати, но вече се страхува да го подкрепя публично – Ролан е може би сред най-възторжените почитатели на Ленин на Запад. А в „Монд“ Анри Барбюс твърде злобно се нахвърля срещу „писателя-скитник“, наричайки го „ренегат“. Останалите френски интелектуалци – по онова време повечето от тях са леви! – му пригласят. И започва един клеветнически хор: „Истрати е фашист!“, „Истрати е антисемит!“, „Той е член на Желязната гвардия в Букурещ!“ и т.н. Интересно е, че преди това Анри Барбюс се е възхищавал от таланта и смелостта на писателя-работник от Браила…

„Литературная газета“ от Москва също охулва Истрати: „двуликият Янус“, „вълк в агнешка кожа” и дори “фашист”! Барбюс и особено Ромен Ролан – вторият с мълчанието си – му причиняват много страдания и накрая той се разболява. През септември 1933 пише писмо до автора на „Жан Кристоф“, в което му задава серия от неудобни въпроси, но не получава отговор.

В Болшая советская енциклопедия можем да прочетем една много грозна статия на литературоведа Н. Анисимов срещу Панаит Истрати, в която се оспорва дори таланта му на белетрист. А Истрати е първокласен художник, майстор на перото, създал редица живи, пълнокръвни пълнокръвни характери, които можем да усетим дори само след няколко страници, написани от него, повече и по- силно, отколкото ако ги срещнем в натура, около нас.

В последните две години от живота си Истрати пише поредица от великолепни, смели публицистични текстове: „Доверието“, „Да обичаш земята“, „Изкуството и хуманизмът днес“. От болничното легло в Париж изпраща десетки статии и есета до различни вестници във Франция, Румъния, Гърция и цяла Европа, отговора на стотици писма на свои читатели.

Днес, седем десетилетия след смъртта му, тези редове ни изумяват с верните си, пророчески слова. С твърдата решимост на техния автор да не се впише в никоя партия или система. На упреците на „Монд“, че не бил подлежал на „организиране“, писателят отвръща с есето „Живее на света човек, който не предприема нищо!“

Мисля, че Панаит Истрати беше един от прототиповете на т.нар. „разбунтуван човек“, в който Албер Камю видя героя на бъдещата борба. Този разбунтувал се „писател-скитник,“ стигнал от покрайнините на Браила до Париж, отива твърде далече в своя индивидуалистичен бунт срещу „новата класа“. За него тя е още по-циничен вариант на буржоазията.

Драмата на Истрати е в това, че се проявява твърде рано. Двадесет години преди Кравченко, тридесет години преди прочутия Солженицин, четиридесет преди поколението на Буковски.

Този румънски пролетарий от покрайнините на Браила, прочул се като изключително надарен белетрист и смел публицист, успява преди всички да види и полицейския произвол, и ужасните сибирски концлагери, и цялото безправие на „най-хуманната система“ и то още на десетата година от установяването ѝ!

Докато мнозина западни интелектуалци, като Сър Джордж Бърнард Шоу или Хърбърт Уелс, бяха възхитени от „разцвета на демокрацията“ в Страната на съветите и от „мъдростта“ на вожда-сифилитик Ленин. А Панаит Истрати бе сред първите, които прозряха жестоката истина за комунизма – за тази доктрина, която осакати, може би безвъзвратно, и нас, българите (а между двете войни той е бил доста популярен сред нашите читатели с белетристичните си творби). Дори само заради това не можем да го забравим.

ЖАН ПОЛ САРТР – ИНТЕЛЕКТУАЛНИЯТ СТРАЖ НА ЕВРОПА

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

120 ГОДИНИ ЖАН ПОЛ САРТР 21.06.1905 – 15.04.1980

Като своя скандален предшественик Андре Жид, изиграл неговата роля между двете световни войни, Жан Пол Сартр (1905 – 1980) бе философът на следвоенна Франция и Европа. Разбира се, неговото влияние бе далече по-голямо от това на Жид. В центъра на търсенията му бяха проблемите на съществуването (екзистенцията), произтичащо главно от промените в света след появата на марксизма и руската революция – тази „двойна митология“.

Революцията, според него, бе „конкретният вирус“, заразил масите, „слепи и бинтовани от имагинерното“, а марксизмът – „метод-фетиш за заклинание на утопиите“. Но преди да достигне до този извод, той ще измине доста дълъг път. Проблемът е дали писателят може да блъде „съвест на епохата“ и да не бъде забравен, както днес почти никой не си спомня за вездесъщия някога Андре Жид. Но други „съвести“ като Волтер, Анатол Франс или Зола, сигурно няма да бъдат забравени. В интервю за специален, посветен нему, брой на списание „Облик“, авторът на „Битие и Нищо“ се питаше „Какъв съм аз?“; „Философ или литератор? Мисля,че това, което донесох с първите си опуси, бе реалността, която включва и двете – литературата и философията. Всичко, което написах е и едното, и другото. И това може да се каже и за белетристиката, и за драматургията, и за критическите, и за философските ми опити. Всъщностн, моите литературни съчинения винаги са имали определен философски привкус...“

За свои учители и предшественици във философията Сартр обявява: Сократ, Свети Августин, Паскал, Киркегор, Хусерл, Ясперс, Бердяев, Ницше и преди всичко Хайдегер.

Но за разлика от немския екзистенциалист той придаде на своята философия някои други акценти, като се съсредоточи върху понятия като „свобода“, „отговорност“, „изобор“, „действие“, „вмешателство“, които и преди него имаха място в екзистенциалистичната система, но в твърде абстрактен, неразгърнат вид. А и философията му бе определено атеистична, за разлика от тази на немските мислители.

В своя основен труд „Битието и Нищото“,/1943/ Сартр се опитва да докаже преди всичко една от основните си тези – за случайността, безсмислеността на битието, което според него „няма нито повод, нито причина, нито необходимост“. (Защо всеки от нас се намира сега тук, а не в Нибитието или Нищото – това никому не е известно, казва Сартр, като перифразира своя любим философ Паскал за непостижимостта на съществуването: „Никой не е питал човека за това. Като че ли са го хвърлили тук: Кой? – Никой? И защо? Така, просто за нищо“.)

Сартр говори и за „безпомощността на разума“. Подобно на предшествениците си, Шопенхауер, Киркегор, Ницше и Бергсон, той убеден, че „разумът не може да бъде ключ към познанието, че разумът не е в състояние да се ориентира в това кое е правлино и кое не е.“

... „Между нас, хората, няма истина. Двойнственост и противоречиня ни заобикалят и ние се крием от самите себе си“, твърди Сартр. В трактата се говори за несигурността на човешкото съшесвуване и за неизбежността на смъртта. Според него съществуването е „битие за смъртта“!

И едното и другото е еднакво абсурдно – „абсурдно е това, че сме се родили, абсурдно е и това, че ще умрем“. „Битието е трапчива, гъста, ферментираща каша“, „битието само по себе си е нещо прекалено ослепително, тръпчиво – то вечно заплашва да ни хване в капан...“

„Единствената истина е моето лично съществуване, Битието е извън мен“.

През целия трактат „Битието и Нищото“ като червена нишка преминава мисълта за самотата и изоставеността на човека. Идея, която откриваме и у Албер Камю, другият голям представител на екзистенциализма. Неговото философско есе „Митът за Сизиф“, /1942/ и двете му пиеси „Калигула“, /1944/ и „Недоразумението“, /1944/ - играни с успех и у нас! - са построени върху пълния отказ да се възприеме света, в който „тържествува случая“ и където човек може да направи избор само между „глупавото щастие на камъните“ и „мъртвешкото ложе“.

Но войната, фашистката окупация на Франция и Париж и оскърбеното национално чувство довеждат Жан Пол Сартр, Камю и много други френски интелектуалци в лагера на Съпротивата. Този избор не може да се се отрази на философията на френския екзистенциализъм като рязко го отдели от немските му предшественици.

Плод на тези нови идеи е малкият труд „Екзистенциализмът – това е хуманизъм“ от 1946 година, вече след войната.

Тази книга е доста противоречa, но в нея не можем да не видим съвършено новото за автора отношение към действието и към човешката активност, важността на индивидуалното решение и индивидуалния акт, върху които сега се съсредоточава френският мислител, вече преминал през школата на Съпротивата. Сартр доказва тук, че от тезата за изоставеност и захвърленост на човека от трактата „Битието и Нищото“, следва изводът, че човекът трябва да се уповава единствено на себе си, че той е изцяло отговорен за своята съдба и че може да моделира сабе си. Според Сартр хората не се раждат герои или страхливци, те сами правят себе си такива. „За страхливците винаги има възможност повече да не бъдат страхливци, а за героите – да престанат да бъдат герои“, пише той. Но и в този свой труд философът продължава да разглежда света като хаос, лишен от сякакви закономерности. Той е убеден, че човекът в нещо не може да вярва и нищо не може да предвижда**.**

„Аз нищо не знам, повтаря той старото изречение на гностиците, аз не мога да разчитам на нищо“. И тъкмо в това се крие най-важното противоречие на неговата система.Ако човекът няма на какво да разчита, тогава към какво действие трябва

да го приканва и най- действената философия? Към какво може да ни доведе прословутия „решаващ избор“? След като нещата са лишени от закономерност, целенасоченост, логика? И за да потвърди това противоречие Сартр ни връща към една от своите основни и песимистични тези: „да се действа без да има надежда за успех“...

През 1960 г. Сартр публикува предизвикалият доста шум труд „Критика на диалектическия разум“, в който, при опита си да преодолее пропастта между „одухотворения човек“ и „материалния свят“, се лута между марксизма от ленински тип и анархистичния волунтаризъм.

Като човек Жан Пол Сартр беше скромен и не акцентираше върху философията си – тя намери блестящ израз в драматургията му, на която държеше като че ли повече.

Не искаше да усложнява нещата. Предпочиташе да бъде по-малко известен и признат, при все че това негово желание не се изпълни. Цитиран и отричан, обожаван и хулен, той просто не можеше да остане незабелязан. Имаше и твърде много приятели, ученици, последователи – за съжаление някои от тях /Албер Камю, Мерло Понти, Клод Лефор, Реймон Арон, Бернар Анри Леви/ се отдръпнаха от него.

Но въпреки това влиянието му бе огромно. Някой дори писа, че: **„Сартр - това е цяла лява партия, четвъртата във Франция“. А Андиберти го нарече „интелектуалният страж на Европа“.**

Материала подготви Огнян Стамболиев

175 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ИВАН ВАЗОВ

И аз на своя ред ще си замина,
трева и мен ще расне над прахът.
Един ще жали, друг ще ме проклина,
но мойте песни все ще се четат.

И много имена и лесна слава
годините без жал ще изметат
ил ще покрие плесен на забрава,
но мойте песни все ще се четат.

В тях зов се чуй за правда, за свобода,
любов и благи чувства ги красят
и светлий лик на нашата природа,
та мойте песни все ще се четат.

В тях вее на Балкана лъхът здрави
и тайните хармоний му звучат,
и гръмът на народните ни слави,
та мойте песни все ще се четат.

Във тях душата ми изля се цяла
с най-скъпите си бисери, цветя,
в тях всичко светло, ценно си е дала,
във тях живей, звънти и тръпне тя.

Не ме смущава див вой от омрази,
не стряска ме на завистта гневът –
спокойно гледам в бъдещетоази:
там мойте песни все ще се четат.

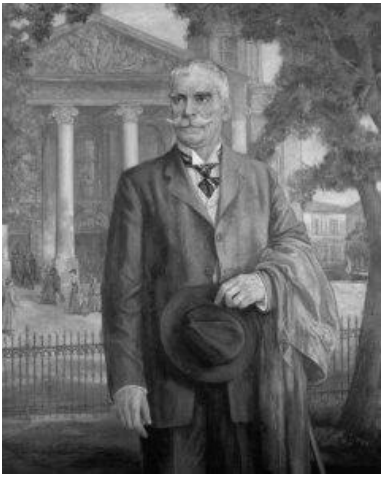
Те жив са отклик на духа народни,
а той не мре, и дор сърца туптят
от скръб и радост в наший край свободни,
и мойте песни все ще се четат.

„На 9 юли 2025 г. България чества 175 години от рождението на патриарха на българската литература Иван Вазов!“

Това е мотото на този ден!

Поклон пред Патриарха на Духа, пред гения, личността и творчеството му!

Иван Вазов е роден 9 юли 1850 г. в Сопот и умира на 22 септември 1921 г. в София, като през целия си живот винаги е носил България в сърцето си. *„Тя му отвръща със същото, а той и неговото творчество са неделима част от българщината и самосъзнанието на българите.“* – това изречение често може да бъде намерено в публикации в интернет.

Портрет на Иван Вазов – худ. Никола Кожухаров (1892 – 1971)

Но то е нещо повече от отзвук и повторение. То е дълбокопреживяната оценка на едно общество към един от градителите му.

Ражда се в семейството на заможния сопотски търговец Минчо Вазов. Брат е на военните дейци генерал Георги Вазов и генерал Владимир Вазов – (героят от Дойран), на общественика и политик Борис Вазов, а също на доктор Кирил Вазов.

„Борът“ е първото му публикувано стихотворение отпечатано през 1870 година в „Периодическо списание“. Макар Събка Вазова – майка му, да подкрепя писателската кариера на сина си, баща му е решен да го направи търговец.

През 1870 г. Вазов заминава за Румъния да изучи занаята на своя чичо, търговец в Олтеница. Но той остава верен на призванието си, научава румънски език, запознава се с румънската поезия и пише стихове в патриотично-просветителски дух, които печата в „Периодическо списание“, списание „Читалище“, вестник „Отечество“, вестник „Свобода“ и др.

Недоволен от решението на баща си, една вечер Вазов бяга в Браила и няколко месеца живее сред хъшовете в кръчмата на Нено Тодоров. Именно в Браила се запознава и с Христо Ботев и създава повестта „Немили-недраги“. Още същата година се връща в Сопот и по-късно (1872 – 1873) става учител в Мустафа паша (днес Свиленград). Усъвършенства френския си език, учи немски, опознава бита на българския селянин. През 1875 г. се завръща в родния си град и става член на възобновения Сопотски революционен комитет.

През 1876 година Вазов се установява в Румъния като секретар на Българското централно благотворително общество в Букурещ. Там подготвя първите си стихосбирки – „Пряпорец и гусла“ и „Тъгите на България“.

НА БЪЛГАРИЯ

На теб, Българио свещенна,
покланям песни си сега.
На твойте рани, кръв безценна,
на твойта жалост и тъга,
на твойте сълзи и въздишки,
на твойте страсти и тегло
и на венеца мъченишки,
кой грей на твоето чело…
Дано таз вяра, туй мечтанье
не се разбие в някой брег
и твоя зов да не остане
като в пустинята без ек…

„На България“, 30.11.1876, „Тъгите на България“

През Руско-турската война от 1877 – 1878 г., на която откликва със стихосбирката „Избавление“, Вазов е писар в Свищов при губернатора Найден Геров, откъдето е командирован в Русе до 6 март 1879 г.

За кратко (от 7 март 1879 до септември 1880 година) е назначен за председател на Окръжния съд в Берковица. Случай от съдебната му практика го вдъхновява да напише поемата „Грамада“.

От октомври 1880 година Вазов живее в столицата на Източна Румелия – град Пловдив, където развива широка обществена дейност, проявява се като радетел за подобряване положението на българите в Османската империя, активно изразява своята силна гражданска позиция. В Пловдив става главен редактор на списание „Наука“, а заедно с Константин Величков основават списание „Зора“. Пловдивският

период е извънредно благоприятен за творческото развитие на Вазов. Следват още значими творби, увековечени в стихосбирките „Гусла“ (1881), „Италия“ (1884), „Поля и гори“ (1884), „Сливница“ (1885). Произведенията му от това време създават основата на българската след-освобожденска литература в почти всички литературни жанрове, очертавайки и редица от класическите ѝ върхове – цикълът от 12 оди „Епопея на забравените“, стихотворенията „При Рилския манастир“, „Българският език“, „Към свободата“, „Не се гаси туй, що не гасне“, „Новото гробище над Сливница“. По същото време пише повестите „Немили-недраги“, „Чичовци“, разказът „Иде ли?“ и др.

ОПЪЛЧЕНЦИТЕ НА ШИПКА

11 август 1877

Нека носим йоще срама по челото,
синила от бича, следи от теглото;
нека спомен люти от дни на позор
да висне кат облак в наший кръгозор;
нека ни отрича историйята, века,
нека е трагично името ни; нека
Беласица стара и новий Батак
в миналото наше фърлят своя мрак;
нека да ни сочат с присмехи обидни
счупените окови и дирите стидни
по врата ни още от хомота стар;
нека таз свобода да ни бъде дар!

Нека. Но ний знаем, че в нашто недавно
свети нещо ново, има нещо славно,
що гордо разтупва нашите гърди
и в нас чувства силни, големи плоди;
защото там нейде навръх планината,
що небето синьо крепи с рамената,
издига се някой див, чутовен връх,
покрит с бели кости и със кървав мъх
на безсмъртен подвиг
паметник огромен;
защото в Балкана има един спомен,
има едно име, що вечно живей
и в нашта история кат легенда грей,
едно име ново, голямо антично,
като Термопили славно, безгранично,
що отговор дава и смива срамът,
и на клевеата строшава зъбът.

О, Шипка…

„Епопея на забравените“, 1883

НЕ СЕ ГАСИ ТУЙ, ЩО НЕ ГАСНЕ

За нас е радост, слънце златно
в навъсен ден когато бляска,
но лучът му грей по-приятно
през някоя тъмнична рязка.

Една звездица – и тя тоже
моряка води сред морето,
едничка искра нявга може
пожар да дигне до небето.

Огънят, в който Хус изчезна,
огря вселената по-ясно,
в нощ мрачна, бурна и беззвездна
светкавицата грей ужасно.

Тирани, всуе се морите!
Не се гаси туй, що не гасне!
Лучата, що я днес гасите,
тя на вулкан ще да порасне.

Тук всичко мре, изтлява, гние
и тез, що бдят, и тез, що падат,
престоли, царщини и вие
и червите, що вас изядат.

Едната светлина е вячна –
една във хаоса грададни!
Със нея тоя свят се начна,
със нея няма да пропадне.

Във мрачен гроб фърлете нея –
тя повеч блясък ще се пръсне,
убийте я във Прометея –
тя във Волтера ще възкръсне.

И ако слънцето изчезне
от тия небеса приветни,
то някой в ада ще да влезне,
главня да вземе, да ни светне!

Януари 1883

БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК

Език свещен на моите деди
език на мъки, стонове вековни,
език на тая, дето ни роди
за радост не – за ядове отровни.

Език прекрасен, кой те не руга
и кой те пощади от хули гадки?
Вслушал ли се е някой досега
в мелодьята на твойте звуци сладки?

Разбра ли някой колко хубост, мощ
се крий в речта ти гъвкава, звънлива –
от руйни тонове какъв разкош,
какъв размах и изразитост жива?

Не, ти падна под общия позор,
охулен, опетнен със думи кални:
и чуждите, и нашите, във хор,
отрекоха те, о, език страдални!

Не си можал да въплътиш във теб
създанията на творческата мисъл!
И не за песен геният ти слеп –
за груб брътвеж те само бил орисал!

Тъй слушам сè, откак съм на света!
Сè туй ругателство ужасно, модно,
сè тоя отзив, низка клевета,
що слетя всичко мило нам и родно.

Ох, аз ще взема черния ти срам
и той ще стане мойто вдъхновенье,
и в светли звукове ще те предам
на бъдещото бодро поколенье;

ох, аз ще те обриша от калта
и в твоя чистий бляск ще те покажа,
и с удара на твойта красота
аз хулниците твои ще накажа.

Пловдив, 1883

След Съединението на Княжество България с Източна Румелия – най-българ-ският акт от новата ни история, с който се осъществява първата и най-съществена стъпка към осъществяването на националния идеал за обединяване на българските земи и отстояване на независимостта на освободеното Отечество, той пише стихо-творението „Новото гробище на Сливница“, в което излива и болката си от погубения живот на хиляди български войници.

НОВОТО ГРОБИЩЕ НАД СЛИВНИЦА

Покойници, вий в други полк минахте,
де няма отпуск, ни зов за борба,
вий братски се прегърнахте, легнахте
и „Лека нощ“ навеки си казахте —
до втората тръба.

Но що паднахте тук, деца бурливи?
За трон ли злат, за някой ли кумир?
Да беше то — остали бихте живи,
не бихте срещали тъй горделиви
куршума… Спете в мир.

Българио, за тебе те умряха,
една бе ти достойна зарад тях,
и те за теб достойни, майко, бяха
И твойто име само кат мълвяха,
умираха без страх.

Но кой ви знай, че спите в тез полета?
Над ваший гроб забвеньето цъфти.
Кои сте вий? Над сянката ви клета
не мисли никой днес освен поета
и майките свети.

Борци, венец ви свих от песен жива,
от звукове, що никой не сбира:
от дивий рев на битката гръмлива,
от екота на Витоша бурлива,
от вашето ура.

И тоз венец — той няма да завене,
и тая песен вечно ще гърми
из българските планини зелени,
и славата ще вечно пей и стене
над гробни ви хълми.

Почивайте под тез могили ледни:
не ще да чуйте веч тръба, ни вожд,
ни славний гръм на битките победни,
към вечността е маршът ви последни.
Юнаци, лека нощ!

1885

След провала на пруруския преврат от 1886, Иван Вазов, като явен русофил, заминава за Одеса и остава там до 1889 г., където създава шедьовъра на българската класика – романа „Под игото“. През 1889 година, завърнал се в родината, той се установява в София, където живее до края на дните си. През 1890 г. основава списание „Денница“, което излиза 2 години. По това време издава най-силните си критично-реалистични разкази, събрани в „Драски и шарки“ (в два тома).

След възстановяването на Народната партия Вазов се включва активно в нейната дейност и е избран за народен представител през 1894 и 1896 г.

През 1897 – 1899 г. той е министър на народното просвещение в третото правителство на Константин Стоилов, след което се оттегля от активен политически живот.

В този период пише емблематичното стихотворение

НИВАТА

Морен орач из нивата сееше,
сееше в ровки бразди,
руен се пот от челото му лееше

и по космати гърди.

Гледах как фърляше весело семето –
чисти и здрави зърна.
Сей, земеделецо, днес му е времето,
фърляй добри семена.

Зная сеячи и други във нивата –
в другата нива у нас:
там ще поникне трънакът, копривата,
не позлатеният клас.

Гнило е семето в почвата, плодната,
дето го пръскат они,
плодове грозни ще бликнат в народната
нивица, грозни злини.

Хранят с отрова това поколение,
с дело, с пример и с реч…
Бъдеще страшно ще жънем в смущение,
жънем го даже ний веч…

Сейте, сеячи, доброто засявайте
в младата нива у нас,
истини здави в душите втълпявайте,
важен е днешния час.

Жадна за хубаво семе е нивата,
силна е, сочна е тя:
всичко се фаща в горката, родливата:
бурен и клас, и цветя.

„Под нашето небе“, 1900 г.

През 1911 г. отново е депутат в V велико народно събрание.

На Балканските войни през 1912 – 1913 и българското участие в Първата световна война 1915 – 1918 г. откликва с 3 стихосбирки – поетична хроника на събитията.

Първоначално, Вазов е между тези, които се противопоставят на въвличането на България в Първата световна война на страната на Тройния съюз, но когато това става, той пише стихотворения, които бележат драматична промяна в отношението му към Русия и с които възпява победите и героизма на българските войски.

БЕДЯТ НИ...

Бедят ни другоземци,
че с отомани, с немци
дружим в полята бойни.
Кога пък в Букурещ ни
разпъваха, нас грешни,
те гледаха спокойни.

Корят ни, че със нихни
врази съюз сторихме
да счупим братско иго;
ала кога душмани
разкъсваха меса ни,
те викаха: „Разпни го!“

Кълнат ни за измена
славянска непростена,
кат свойта браним стреха.
Ала когато нази
ужасно зло нагази –
славяните де беха?

Ругаят ни, че с чужди
на наший дух и нужди
народи сме събрани –
но тези, що любехме,
или боготворихме,
що правяха в скръбта ни?

Стояха оглушали,
безчувствени, едва ли
не зрители злоради
пред наште мъки тежки,
пред воплите ни жежки –
и кой ни се обади?

Във Петроград мълчаха,
а от Париж ревяха:
„Убийте тоз звяр диви!“
И на защо, кат смеем
и ние да живеем,
станахме лоши, криви!

Декември 1915 г.

Втората национална катастрофа приема мъчително, с чувството, че е дочакал разгрома на своя свят, но не изгубва вярата си в бъдещето на България. През 1920 г. тържествено е отпразнуван 70-годишният юбилей на Вазов, отдавна спонтанно обявен за народен поет. Успял да види всенародната любов и признателност, през 1921 г. умира от разрив на сърцето в дома си в София. Действителен член е на Българското книжовно дружество (Българска академия на науките) от 1881 г. и почетен член на БАН от 1921 г.

Източници: dariknews.bg, nationalgeographic.bg, liternet.bg, slovo.bg, Wikipedia.bg

редакционна статия

ИЛИЯ БЕШКОВ – БЕЗ ДАВНОСТ

Роден: 24 юли 1901 г., Долни Дъбник
Починал: 23 януари 1958 г., София

БИОГРАФИЧНИ БЕЛЕЖКИ

Илия Бешков е роден на 24 юли 1901 година в Долни Дъбник. Негов брат е политикът Иван Бешков, осъден на смърт от комунистическия „Народен” съд и екзекутиран на 1 февруари 1945 г.

В периода 1918 – 1920 г. Бешков следва в Юридическия факултет на Софийския университет. Завръща се за кратко в Плевен като учител. През 1921 г. започва да учи живопис в Художествената академия в класа на проф. Никола Маринов и завършва през 1926 г.

Още като студент печата карикатури в сп. „Маскарад“, „Див дядо“, „Българан“, „Стършел“, „Вик“. илюстрира изданията на издателствата „Т. Ф. Чипев“ и „Хемус“.

От 1925 г. сътрудничи на в. „Пладне“ и редица други издания. На два пъти в този период е арестуван: през 1923 г. за участие в юнското въстание и след априлските събития през 1925 г. От 1930 г. е член на дружеството „Родно изкуство“.

От 1945 г. преподава в Академията рисуване, илюстрация и оформление на книгата, редовен професор там става през 1953 г., завежда катедра „Графика“ до края на живота си. Умира в София на 23 януари 1958 г.

ЧЕРНАТА ТЕТРАДКА

страници от дневника на Илия Бешков (1950–1955)

Ето и един актуален откъс от дневника на големия български художник и карикатурист Илия Бешков, писан в периода 1950–1951 с добавена част през 1955 г.

„Черната тетрадка“ вижда бял свят за пръв път извън семейството му в интересно ново издание, редом до полицейското досие на художника, следен и неудобен за два режима – от 1925 г. до смъртта си през 1958 г.

* Кой народ се е хвалил така нахално с едно православие, взето назаем, с една азбука, подарена му от българите, със социалистически атеизъм, взет от немския евреин Маркс, с поети от Абисиния и Шотландия (има предвид произхода на Пушкин и Лермонтов), с художник (да речем Репин), чиято картина, изнесена от Русия, струва само разноските по превоза?

Автошарж, худ. Илия Бешков

* Днес един свещеник ми каза, че Русия щяла победи, защото руският човек търсел винаги правдата. Тази е най-употребяваната дума и в Русия, и у нас. Аз не зная една употребявана дума доколко е достояние, копнеж или липса. Словото ще ни съди полеко, когато ни липсва, отколкото когато е произнесено напразно. А за лъжата да не говорим.

* Слушам руските песни по радиото – русите пеят възторжено за Москва, за Сталин, за славната и непобедима Червената армия, за Волга. Това им е родината и те я обичат. Тази обич поддържа живота им.

Българинът отдавна не е обичал родината си и е отвикнал да я обича. Отвикнал е да обича въобще – той бди за прехраната и живота си и се опитва да пее не свои песни. Но той не познава чуждата песен, която е чужда душа, и мълчи.

Тъжни са нашите песни, а той не смее гласно да тъжи. И тъжната песен – изпята свободно – се превръща в радост, в живот. Не се пеят песните, не текат реките на радостта. Само радиото пее – народът слуша и мълчи: радва ли се той, плаче ли скришом, милва ли децата си или пие, потънал в хулни мисли и в дълбоката си неизразена скръб. Не зная какво става с него, не го познавам вече – само със скръбта на сърцето си го усещам.

Всички трябва да подпишат петицията за мир. Защо? Защото всеки трябва да признае с подписа си, че мирът му липсва, че го няма в сърцето си, че го търси там, където му го предлагат, и то такъв, какъвто му го предлагат. Хората ще се увлекат неусетно или насила в измамата, че мирът е извън тях, че им го гарантира този или онзи, а не е техен дар, тяхна благодат.

* Комунистическата акция за мир е в стоманените ръце на властта, а в главите на комунистите е налята като олово.

Няма нищо по-изумително и по-зловещо от това да чуете от устата на комунист думата мир! Те поставят тази дума в устата на децата, майките и бащите, както поставят куршума в дулото на пистолета.

При всяко произнасяне на тази дума виждам мъртви – всички човеци мъртви и цялото Слово повалено и оглозгано от ненаситната вълча руска глутница.

Не, те не лъжат, не хитруват, както правят човеците – те дояждат вселената, както ненаситният мрак поглъща видимостта. Царство на Злото!

* Не е необходимо сравнението между българина и русина, ако не беше създадена необходимостта да „станем едно“.

Не бива да се отрича разликата поначало. Русинът обитава огромно земно пространство, което той не успява да насели и да овладее – то доминира над него. Оттук идва първото чувство на подчиненост. Един огромен труп, който търси за своята неограниченост (пространственост) една глава, която да координира действията и движенията му, за да ги доведе до какъвто и да е порядък, подобен на човешкия. И ако тази глава е в Кремъл, той я приема за своя, каквато и да е тя без да се замисли, а после плаща скъпо за глупостта си. Защото на Русия просто не трябва да се вярва, са казали великите българи още през 19 век: Раковски, Ботев, Левски, Захарий, Каравелов, Стамболов! А какво би правил този огромен труп без глава? Съвсем основателен страх, тъй като не са достатъчни костният и мускулният мозък, за да гарантират безопасното съществуване на това живо туловище.

* Русинът няма собствена глава и винаги намира такава, задължително чужда, на която той е подчинен и покорен, а не свободен, разумен и целесъобразен с нея.

И естествено, най-много се хвали с нея, не познава и не признава друга, боготвори я и задължава всички хора към това. Русинът е дълбоко и абсолютно невярващ – в нищо невярващ, защото е дълбоко опорочен. Неосъзнал и непознал себе си, той непрекъснато лъже, лъже без мярка и без полза, защото не знае какво му е потребно, нито за какво е нужен на другите. Той убива, плаче, моли се и краде едновременно само за да не пропусне едно от тези неща, за да не изглежда недостатъчен, непълен човек. Порочен и не вярващ, той е в пълна малоценност, която именно иска да прикрие с дързост, лъжа, сълзи и накрая самоубийство.

* Русинът има единствената потребност – да се похвали с нещо – каквото и да е – царизъм, болшевизъм, деизъм, атеизъм, анархизъм или нихилизъм, стига те да са „най-“ и да заплашват света, което отговаря тъкмо на страха му от света.

Бои ли се русинът от света? Не, но той съзнава, че е ненавистен, непоносим или в най-добрия случай съжаляван в цивилизования свят, в който свят той няма дял и никакво участие в изграждането му през вековете. Непоносимо страдание за русина е това съзнание – да си през вековете една ръмжаща мечка извън оградата на цивилизацията.

„Православна“ Русия води единадесет „освободителни“ войни, за да завоюва Полша, България и Турция, и като не успя – това правоверно православие бе заменено за 24 часа с болшевизъм, с атеистично православие, което започна нови „освободителни“ войни срещу България, Полша, Турция… и целия свят.

Христос бе заменен със Сталин (досега успешно!). Иконките под ризите на мужика са заменени с татуировки с лика на „бащицата“ Сталин, без да се е извършила някаква промяна в мозъка му. Църквите са пълни с „богомолци“ и всички те любят

всеотдайно своя вожд и баща на човечеството, който е първият, откритият и най-ожесточеният хулител на Бога и Христа. Това би могло да се дължи на едно разюздано свободомислие, ако русинът можеше да мисли, но той е негоден за мислене – този процес за него е приключен или не е започнал.

* Познавам лично всички комунистически водачи и деятели, мога да изброя имената им.

Зная ги през целия им живот. Те са стотици и хиляди тук и в провинцията: съученици, колеги, познати, приятели и неприятели, дори и лоши, умни и глупави, но те всички си приличаха в едно – не работеха, не обичаха да работят.

Ненавиждаха всяко нещо, което трябваше да мине през ръцете им, та дори и чашата вино. За труда говореха намръщени и усилено търсеха някакъв по-дълбок смисъл в тази дума, която произнасяха като име на скъп покойник (със свръхестествен страх), който ще възкръсне и ще съди и живи, и мъртви.

* Плетяха стихове и оди от тази дума, плашеха себе си и задължаваха другите с нея. Бяха готови да убиват невярващите в „труда“, тези, които си гледаха работата и от обич и скромност се стесняваха да говорят за нея. Мисля дори, че те ненавиждаха работниците и трудолюбивите като прахосници на тази свята дума и като свои изобличители.

Те не дружаха с тях, а с истинските ленивци и симпатични безделници.

И днес, управляващи, те са същите, със същата фанатична ревност към своя Бог „труда“, и понеже е светотатство да се трудиш от удоволствие, от радост и за пари, направиха труда насилствен и безплатен, а те станаха негови жреци.

Ноември 1950 г.

Из „Черната тетрадка“, автор Илия Бешков“

Подбор: Огнян Стамболиев

ВИЗУАЛЕН ПОРТРЕТ

Картините говорят без думи – за обекта на изобразяване, за субекта, който твори. И колкото геният на художника е по-голям, толкова думите са по-излишни.

Ще започнем нашия визуален портрет на художника-публицист с четири скици, подбрани от Огнян Стамболиев, като илюстрация на личността на Илия Бешков, но и като илюстрация на текста от „Черната тетрадка“ – защото думите и образите винаги съществуват заедно, успоредно, припокриват се и взаимно се пораждат и допълват в съзнанието на твореца, който умее да борави с думи и багри.

Подбор на текста и илюстрациите:
Огнян Стамболиев

***

Тук ще представим и поредица скици, карикатури и акварели на Илия Бешков само с няколко словесни щриха, които да дадат контекст на изобразеното, за да допълним картината на времето, в което Бешков е творил, чрез неговия поглед към събитията, разтърсили човечеството в средата на XX век.

Отвъд очевидното – остава интересът на автора към крайното състояние на контраста на мощ, умора, издръжливост, изтощение, тяло и дух, заключени в обобщеното понятие „труд“.

Хамали, 1937 – худ. Илия Бешков

Следващият диптих – *„Тоалет“* (годината отново е 1937 г.) отразява същия ненаситен авторов интерес към човешкото тяло – този път представено в другия край на скалата на активност – почивката, вглъбяването… потъването в интимността на общуването личност-плът.

И от вглъбеността на труда и отмората, от драматизма на тялото, което говори за себе си, Илия Бешков отправя погледа и перото си към емоцията – чист екстракт опиянение, радост отвъд смисъла и причината в *„Ха, наздраве!“*

В акварела *„Очакване“* много пестеливо, с голяма лекота са предадени емоционалните настроенията и телесно състояние на двойката очакващи.

Тук социалният и възрастов статус, умело загатнат с облеклото на персонажите, отстъпва място на вътрешното напрежение, на вглеждането в бъдещето – физически близко, като нечие завръщане, или безформеноотдалечено, като съдба.

Прави впечатление контрастът между спокойното, ведро, примирено-съзерцателно изражение на жената и тревожната обреченост на мъжа.

Този сюжет, наречен от художника *„Установяване на истината“* поразява с неуловимите форми и взаимодействия на персонажите. Тук можем да видим апокалиптичен танц, или двама души, хванати „гуша за гуша“.

Можем да различим две или три фигури, а може би тук някъде е и истината… съвсем неустановена.

Годината е 1940-та. България все още е неутрална държава, но Втората световна война вече е в разгара си и картата на Европа и света се прекроява ежедневно, а жертвите се трупат…

И все пак – хуморът е все още свеж, далеч от хапещата сатира на едни по-жестоки времена.

„Каквото снесе гълъбчето на мира – други бързат да го изядат“…

Два визуални портрета от 1942 г., изпълнени с различна техника въвеждат с особена острота темата за старостта и изнемогата.

В първата скица, *„Стълби“*, контрастът е поразителен, показващ жестокото уродство на времето. Двете фигури, на млада и възрастна жена, са представени на предела на издръжливостта.

Плоскостта на изображението е нарушена от представата за вертикалност; която дава посока – нагоре; но е и допълнителна ос на напрежение – между товарът, под който телата са огънати надолу и стремежът към изкачване нагоре.

Смесената техника туш и акварел дава едновременно цвят, плътност, но и лекота на изображението в композицията *„Старини“, 1942 г.* А тази лекота се подсилва и от спокойствието, струящо от лицата на персонажите. Една увереност в бъдното, родена от близостта и подкрепата, базирани на вътрешната връзка между мъжа и жената. Езикът на тялото, показващ доверие и съпричастност; спрелият миг, уловил замръзналото недовършено движение напред, по пътя… но и интимната прегръдка, прекъснала един акт на вечен труд…

„Във влака“ – тази картина е безвременна… Може би, защото във влака, на

път, за нас времето няма значение. Всеки от нас носи своя свят в себе си – и, макар заключен в него, всеки от нас е готов да сподели мига на пътуването с човека до себе си. Три фигури, плътно седнали една до друга, като в прегръдка. Три толкова различни персонажи и съдби!..

„Двама пушачи ученици счупиха рекорда“

Една все още добронамерена закачка към новия режим, който още не е показал явно най-грозното си лице, скрито зад илюзията „Отечествен фронт“.

„Войникът на татко“, 1945 г.

Войната е свършила, трагична равносметка за някои, за други победа, за всички – най-кървавата страница от новата история на света е затворена… Оцелелите от фронта се завръщат у дома, за да прегърнат децата си… Но това ли е посланието?

Не спокойствие, щастие и бъдност има в тази скица… *„Войникът на татко!“* – в това умилително възклицание на щастливо-гордия родител се крие трагичната предопределеност на повторението, на безкрайния порочен кръговрат на война и унищожение. Вече илюзии няма. Всичко е рухнало и няма брод към спасение нито за мъртвите, нито за живите…

С тази последно представена от нас графика стигаме до 1950 г., когато хартията, моливът и акварелът стават недостатъчни за изразяването на емоциите, констатациите, отчаянието и гнева на художника, който умее да борави с думите също толкова добре, колкото и с багрите.

„Оплакване“, 1950

Умение, което е ползвал за да изрази гражданската си позиция през целия си бурен и политически активен живот.

И идва ред на „Черната тетрадка“, с което затваряме кръга на нашата публикация, посветена на годишнината от рождението на един от най-забележителните, най-талантливи и многопластови творци на българския XX век, с винаги будна съвест и ярко изразявана гражданска позиция.

Подбор и коментар на визулните скици: Габриела Цанева

редакционна статия

120 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ЕЛИАС КАНЕТИ

25.07.1905-14.08.1994

РУСЕ, В ДОМА НА КАНЕТИ КЛАУДИО МАРГИС

На улица „Славянска“ № 12 в Русе, която слиза направо към пристанището на Дунав, освен красив железен балкон, има и голям каменен герб с буквата „К“.

В красивата триетажна сграда в стил необарок се е помещавала фирмата на дядото на Елиас Канети, а сега там има магазин за мебели. Но в квартала на евреите- шпаньоли – многобройни, предприемчиви и относително изолирани – има предимно по- ниски къщи, на един етаж, целите потънали в зеленина! В България евреите са се чувствали много добре. В книгата си за Айхман Ханна Арендт пише, че когато хитлеристите принудили правителството в София да дамгоса евреите с жълтата звезда на Давид, населението на тази страна съчувствало на тези, които я носели, противопоставяло се на унизителните забрани, и помагало на това малцинство.

В еврейския квартал се намира фамилната къща на семейство Канети.

Стоян Йорданов, директор на Музея в Русе, учтив и ерудиран млад човек, ни води натам: улица „Генерал Гурко“ № 13 /интересно е, че в своята автобиография Елиас Канети упорито премълчава адреса!/.

Улицата през желязната врата е все така „прашна и сънена“, но дворът и градината, в които има и други сгради, не са вече толкова просторни. В къщата на Канети все още се влиза отляво по няколко каменни стъпала. Сградата е разделена на няколко неголеми жилища – в първото е семейство Дакови, а през последната врата домакинята, госпожа Вълкова, ни поканва да влезем. Стаите са пълни чак до тавана с най-различни мебели и предмети: куфари, чанти, кутии, огледала, книги, тикви, изкуствени цветя, пантофи, а по стените са забодени с кабърчета големи снимки на кинозвезди – русокосата красавица Марина Влади, младият Виктории де Сика с прельстителската си усмивка…

Точно тук, в тази къща, се е появил на бял свят един от най-великите писатели на нашия XX век – творецът, който ще представи с изключителна мощ безумието на нашата епоха. Да, сред тези овехтели вещи и мебели, в тайната на това пространство, изрязано от безформената Вселена, се крие нещо завинаги, безвъзвратно изгубено. Отлетяло е и детството на писателя и никакви подробни биографии не биха могли да го върнат. Решаваме да му изпратим пощенска картичка от Русе до Цюрих, но сме убедени, че той сигурно няма да е доволен от това безцеремонно нахлуване в неговото минало, от опита ни да се доберем до неговото скривалище, да го идентифицираме!

В своята забележителна автобиография „Спасеният език“, оказала се решаваща за Нобеловата награда, той иска да открие самия себе си, автора на „Заслепението“. Всъщност, Нобел е почел двама писатели – отдавнашния, който се крие, и присъстващия, който се появява. Първият е енигматичен, недостъпен и може би завинаги изчезнал, един уникален гений, публикувал едва тридесетгодишен / през 1935/ една от най-великите книги на XX век – романа „Заслепението“, почти веднага изчезнал за цели тридесет години от литературното пространство на Европа.

Тази особена и ръбата книга, трудна за възприемане, е една парабола-гротеска на разрушителния за живота делириум на европейската интелигенция, апокалиптична картина на заслепението и отсъствието на

любов. Отхвърлянето й от тази пълна посредственост – „литературната република“ със своята всеопрощаваща историография, е нещо съвсем естествено и нормално.

Този роман, който като много малко други книги, разголва напълно нашия живот, задълго остава непознат на читателската публика и критиката. Канети приема това с твърд дух, който може би се крие под маската на една учтива скромност безапелационно, почти дръзко съзнание за собствения си гений.

Писателят на „Заслепението“, не би получил Нобел дори с оглед на по-ранните му опуси, да бъде удостоен, мисля, е било задължително присъствието на другия писател, излязъл на литературната сцена три десетилетия по- късно, за да формира успеха на своята книга, извадена от забравата, един посмъртен успех – и да ръководи възприемането й, коментарите, признанието. Също ако „Процесът“ на Франц Кафка беше открит с десетки години закъснение, а авторът се появеше, вече остарял и благовъзпитан, за да ни поведе по своите лабиринти. Автобиографията, родена от детството в Русчук, е тъкмо тогава конструкция на собственото виждане, излагане на авторския коментар, вместо да разказва направо живата действителност, я замразява в описанието. Да, Канети не иска да представи генезиса на „Заслепението“, но всъщност не казва нищо в тази забележителна книга за себе си. И ние твърде трудно можем да си го представим – озовал се на ръба на катастрофата и бездната. Той не обяснява дори мълчанието и отсъствието на този автор, своето второ „его“ и черната дупка, която го е погълнала! Мисля, че ако беше повикал, сигурно щеше да се появи друга голяма книга. По този начин Канети не само шлифова ръбовете и подрежда явленията и фактите с един обединителен, но и авторитарен тон, като иска да ни увери, че всъщност всичко е наред. Така неговата автобиография казва и прекалено много, и твърде малко…

Мисля, че на Канети щеше да му бъде трудно да приеме подобна оценка, разбира се, спорна, като всяка оценка, но родена от любовта ми към неговите уроци по истина и справедливост. Понякога той ми напомня за вождовете от неговите книги, с тяхното непреодолимо желание да държат въпроса под контрол /желание открито и разобличено в „Маса и власт“/.

Вярно е, че всеки голям писател е обграден от демони, който той разсъблича и демаскира, тъй като всъщност ги носи у себе си!, и издава тяхната сила и мощ, защото рискува всеки момент да им се подчини. Сякаш понякога иска да сграбчи в юмрука си целия свят /едно неизказано желание!/, само за да може Канети да говори за Канети. Когато госпожица Грация Ара Елиас, с която е поддържал дългогодишна интимна кореспонденция, му съобщава в едно от писмата си, че е родена и израсла в Русе и си спомня както за семейство Канети, така и за д-р Менахем, описан в „Спасеният език“, писателят не отговаря точно на това писмо и веднага прекъсва кореспонденцията, предполагам силно обезпокоен, да не би някой друг, освен него, да претендира за права върху Русе, доктора и всичко, което той – а нали тъкмо той е увековечил този свят – може би го смята за своя лична собственост…

На неговите писма, с помощта на които той някога щедро ми разрешаваше да нахлувам в живота му, и в моя собствен, на цялостната му творческа персона, и на романа „Заслепението“, аз дължа и значителна, съществена част от моята действителност. Начинът, по който осъзнах неговата автобиографична книга, може и да не му се е понравил, но този, който се е научил именно от него да вижда хилядите лица на властта, е длъжен да се представи на тази власт, дори ако тя е готова да приеме лицето на Елиас Канети.

из романа „Данубиус“, автор Клаудио Магрис

Подбор и превод от италиански: Огнян Стамболиев

Клаудио Магрис е сред най-четените и превеждани италиански автори днес. Роден в космополитния Триест, на 10 април 1939 година, той отрано навлиза в света на литературата, опознава повечето европейски култури, специализира немски език, философия и история на културата и цивилизацията на Австроунгарската

империя. В научните среди е известен като един от водещите германисти, почетен професор на много университети.

Автор на романи, разкази и есета, сред които най-известни и превеждани са: „Друго море“, „Пръстенът на Клариса“, „Три студии за Хофман“, „Итака“, „Отвъд думите“ и „Данубиус“.

Лауреат на голям брой литературни награди в Италия и Европа, сред които „Стрега“, „Гьоте“, „Хуан Карлос I“, „Еразъм“ и др.

Кавалер е на Почетния легион, Комендатор на Италия, а през 2007 беше сред първите трима номинирани за „Нобел“.

Романът-пътепис „Данубиус“ излиза през 1986 г. в изд. „Гардзанти“ и е посрещнат като истинска сензация в културните среди на Италия и Западна Европа. Магрис пропътува по цялото течение на древната и легендарна река Истрос – Данубиус – Донау – Дунав – от Германия и Австрия до Румъния и България, за да ни представи драматичната история на всеки град и селище по протежението ѝ, както и различните култури и цивилизации, при това с огромна ерудиция, без предубеждение, с много любов.

Огнян Стамболиев

КАНЕТИ И ЛИТЕРАТУРАТА ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

На тенденциите на нихилизма, бягството от живота, разграждането на личността и маниерността в литературата и изкуството, Елиас Канети противопостави своята жизнеутвърждаваща концепция за живота от Вилхелм-Майстеровския тип, своята определено реалистична поетика.

Двата тома с бележки „Провинцията на човека“, /1973/ и „Тайното сърце на часовника“, /1987/ са образец на висококонцентрирана литература. Смесица от афоризми, изповеди, наблюдения, хрумвания, коментари към прочетени книги и къси разкази, позволява да се надникне пряко в творческата лаборатория на Канети и показва колко неразривно свързани са у него писателят, мислителят, критикът на своето време и жизнеутвърждаващият хуманист.

Бих казал, някои от тях са образци на точна и образна формулировка, събрала като във фокус житейска мъдрост и философско прозрение. Само с четири думи Канети успява напромер да определи мястото си в двайстото столетие /Халеевата комета/: „От Халей до Халей е твоето човешко време…“. И едва ли значимостта на един индивидуален живот би могла да се определи по-кратко, по-ясно!

„Писател-космополит, какъвто се проявява в своите мемоари: „Спасеният език“ /1977/, „Факел в ухото“ /1980/ и „Игра с очи“ /1985/, Канети действително е разказвач от висока класа, забележителен майстор на словото, чиито сенки са незаменими“, пише за него Йоханес Едфелт от Шведската кралска академия по повод присъждането на Нобеловата награда за литература през 1981 година.

В нашето грубо и пределно политизирано време /до известна степен то напомня за романа му „Заслепението“, /1935/, тълкуван от много критици като метафора за заплахата, скрита у всеки „човек от масата“, или всеки един от нас, като че ли ще имаме все по-голяма нужда от мъдростта и прозренията на този велик писател-хуманист.

ТЕАТЪРЪТ НА КАНЕТИ

На млади години Канети не се уморявал да разглежда картините на Брьогел-Стари, изложени във Виенския художествен музей. Бил поразен от тези фантастични композиции с малките безпомощни фигурки, суетящи се пред приближаващата гибел на света. Този край е прозрял и писателят и драматургът. „Моята мъка е изпълнена с гняв! Аз съм от онези писатели, които негодуват“, ще напише той през 1973 година.

А в забележителната си статия-есе „Призванието на писателя“, написана в навечерието на Втората световна война, ще каже: „Ако аз съм наистина поет, ще трябва да попреча на войната!“

Наистина, наивна вяра! Но колко сила има в нея! Колко важно е всеки от нас да повярва в своята сила за да не може масовото заслепение да измести собствената ни съдба и воля и всеки да има власт над своя собствен живот. През 1931 г. двадесет и шестгодишният Елиас Канети завършва първия си роман. Отначало заглавието е „Кант запалва огън“. Тогава главният герой се нарича Кант. Но книгата излиза едва

след четири години – отпечатва я виенското издателство „Райхнер“.

Заглавието е променено: „Заслепението“, „Die Blendung“, а героят се казва Кин, професор Петер Кин, синолог. Романът се разпространява в Австрия, Германия и Швейцария, но остава незабелязан. Английският превод ще се появи чак след двадесет години в Лондон под заглавието „Аутодафе“, а американското издание е през 1947 – „Вавилонската кула“. Така ще излезе и в Париж през лятото на 1950. От този щедър и космополитен град всъщност започва световната кариера на писателя-хуманист / и космополит/ с „Гран При“ на Международния френски клуб на книгата.

Следват наградите на град Виена, Голямата държавна премия на република Австрия, на Академията за изкуства на Бавария, „Георг Бюхнер“, „Годфрид Келер“, „Франц Кафка“, а през 1981 идва и най-голямата – „Нобел“ от Стокхолм. Едва тогава роденият в Русе сефарадски евреин ще бъде забелязан и от българските масмедии, които ще започнат да пишат за него, а издателството „Народна култура“ ще започне системно да го превежда. /В тогавашния СССР той е все още непознат…/

„Веднъж, пише по повод работата си над „Заслепението“ Елиас Канети – ми хрумна мисълта, че светът не може повече да се изобразява както в старите романи от XIX век, т.е. от гледната точка само на автора. Светът се разпада и трябва да имаш смелостта да го изобразиш в състоянието имено на този разпад, да го представиш такъв, какъвто е…“

Писателят бил твърдо убеден, че неговият роман нямаше да се появи без впечатленията му от масовите демонстрации на бедните жители на Виена през 1927, без стаята, нает по онова време от него в един от крайните квартали на австрийската столица, и особено без хазяйката му. Речта на тази семпла жена е носела социалната и психологическата й характеристика, или както Канети ще се изрази, „слуховата или акустическата маска на нейният тип“.

Всъщност, тя е първообразът на героинята от „Заслепението“. Речникът на Тереза, наета като слугиня или икономка от учения – синолог Петер Кин, този “книжен червей”, не надхвърля и петдесет думи. Забелязала страстта на Кин към книгите, Тереза, въпреки своето скудоумие, разиграва хитро слабостта му и става негова жена, като накрая го изгонва от дома му.

Историята е доволно банална, но всичко тук – от самото начало е доведено до крайност и мирише на кръв. В този забележителен роман /считан за един от върховете на немскоезичната, а и на световната проза на XX век/, както и трите пиеси на автора, по принцип няма особено динамично разгърнато действие, ефектни обрати и трагични колизии, а въз основа на някакво „хрумване“, както се изразява Канети, се разкриват характери и типове и тяхната „акустична маска“. Всеки от неговите герои се опитва чрез речта си да се легитимира пред другите такъв, за какъвто се смята, а всъщност не е. И заедно с това се самоубеждава в правотата на собствената си представа за себе си.

„Вярвам, че всичко, което създавам, носи в ядката си определено драматическа природа“, пише в едно от есетата си Канети. При все че повечето от критиците и изследователите му го приемат като епически автор, той се счита преди всичко за драматург. Драмата е най-малко лъжливата от всички възможности на човека да обхване себе си“, заключава Канети.

Наистина, Канети твърде умело използва възможностите на драмата, нейните средства и похвати, за да провери своите философски и антропологически наблюдения. Може да се каже, че и в най-теоретичните текстове на Канети можем да открием едно силно белетристично начало.

Темата „Маса и власт“ му се набива по най- прозаичен начин. Един ден през прозореца на виенската му квартира внезапно влетяват оглушителните викове на зрителите от близкия стадион.

И той отива веднага там, но не за да наблюдава зрелището, а публиката. После с велико удивление установява, че нейните възторзи и разочарования са подвластни на закони, които с още по-голяма мощ действат далече извън пределите на спортните зрелища.

Малко след „Заслепението“ създава двете си пиеси „Сватба“ /Hochzeit/, 1932/ и „Комедия на суетата“ /„Komodie der Eitelkeit“/,1934. Днес те се приемат от критиката за предвестници на следвоенния театър на абсурда /Йожен Йонеско, Самюел Бекет, Артюр Адамов/. В тях по един гротесков, невероятно заострен начин е представена една човешка страст: инстинкта за собственост или по-точно алчността – в първата, и инстинкта за самоутвърждаване или суетността – във втората. Върху този принцип е изградена и нямащата аналог в световната литература уникална книга на Канети „50 характера“/1974/.

Героите на първата пиеса, определена от автора като „драма“, „Сватба“/ но всъщност комедия/, с всички сили се опитват да завладеят чуждо имущество. И след като на финала сградата, в която се развива действието, се срутва, всеки от тях гледа – с цената на всичко! да се докопа до нещо, дори и то да няма стойност.

Колизията във втората пиеса се строи върху идеята, че всеки човек се стреми да си създава свой, колкото е възможно по-привлекателен образ, своя „акустична маска“. В случая и зрителна, и визуална. Канети тук описва общество, което забранява на членовете си да държат всякакви снимки и огледала под предлог, че са „инструменти на суетата“. „Фотографиите, казва един от героите, са компромис между суетата на фотографите и тези, които се оставят да бъдат фотографирани. Може би тъкмо заради това ги обичаме, защото те ни ласкаят, представят ни в идеализиран вид… За какво са ни тези глупави албуми, дето ги разгръщаме от раждането до смъртта си, за да ласкаем суетата си ли?… Ами огледалата? За какво са ни тези тъпи стъкла? Огледалце, огледалце, я кажи… Глупости! Само суета и измами!…“ Всъщност „Комедия на суетата“ не е типична комедия. Канети не притежава истински вкус към комичното, както и достатъчно изразено влечение към трагичното. Там, където се появява граница /ограничаването/, се ражда трагедията. Там се явяват и желанието за свобода и разочарованието от тази свобода. В „Комедия на суетата“ бунтът е малко неясен, объркан. Жените скриват парченца от огледала, за да се оглеждат тайно. Гражданите са принудени да изгарят фотографиите си, но някои от тях успяват да ги скрият. Обществото, представено тук от Канети, което едновременно руши и съхранява, е доста объркано, както може би и посланието на текста, затворен от автора между въпросите и отговорите, между отрицанията и потвържденията.

Третата драма на Канети – „Предопределените“, 1952 – „Die Befristeteten“ мисля, че може би по-точно ще прозвучи като „Обречените“, без съмнение, е най-завършената му работа за сцена. Пиесата започва с пролог – „диалог за старото време“, от който става ясно, че човек не може да има никаква представа за мига, в който ще умре, че откриването и оповестяването на този миг е „най-големият прогрес в историята на човечеството“. Тук хората умират точно когато им дойде срокът /мигът/.

Затова и пиесата се казва „Предопределените“ или „Обречените“.

Във въображаемото общество на Елиас Канети героите носят имената на… възрастта си. Главният се казва Петдесет. И всеки умира на рождения си ден, т.е. предопределения срок. Тук мястото на фатума, на „сляпата съдба“ е заето от обществото, което планира… смъртта. Следи се от пълномощника, наречен Капсулана. Още от раждането си всеки гражданин знае последния си час – на шията си носи капсул, в който е запечатан договор с точния ден, месец, година, час. Срещу този абсурден договор въстава героят на име Петдесет. /Той ще живее петдесет години!/

И след неговия бунт, разбира се, веднага потушен, идва Наказанието. Петдесет знае, че всяко общество се основава върху договор /Обществения договор на Русо!/ и всеки договор е произволен. Петдесет категорично отрича Закона за договора.

Подобно на Галилей на Брехт накрая той е принуден да се отрече от бунта си, за да се успокоят духовете. Тук Канети следва Бертолд Брехт от „Живота на Галилей“, но отива по-далече.

Какво ще се случи с Петдесет? Като революционер той ще се провали. Неговият анархистичен бунт не води доникъде. Дори връща обществото към предишното състояние на несигурност. Хората се завръщат, поне за момент, в техните „граници“. Към „свободата“ си да определят сами своите граници. А свободата е в пряка зависимост от… смъртта. Петдесет разклаща някои от връзките на своите съграждани със смъртта. След разкаянието си героят на Канети става друг човек. Неговият бунт вече изглежда различно.

Свободата, която е предложил на хората, разкривайки им лъжата /Капсулана ги е излъгал, че в капсулите има договори, а всъщност те са празни!/, е илюзорна.

Темата за свободата е видяна от Канети като драма на свободата. но това не означава, че всички революционери не са революционери. бентът се “произвежда” и увлича всички духове – от самия Петдесет до Приятеля и останалите герои. На финала Приятелят също търси свободата. И неговата свобода е именно в търсенето.

Пиесите на Канети се възприемат все още сравнително трудно от широката театрална публика в Европа. Рецепцията им не е богата откъм ярки сценични реализации както в немскоезичния свят, така и извън него. Затова можем да се гордеем с трите български постановки на „Сватба“ /1992 /, „Комедия на суетата“ /1994/ и „Преодпределените“ /2003/, реализирани с голям успех от Русенския драматичен театър „Сава Огнянов“.

Първите две постави блестящо големият български режисьор Любомир Дековски, а третата – младата и много талантлива Елена Панайотова. И може определено да се каже, че и трите спектакъла се посрещнаха като значими събития в българския културен живот.

Материала подготви и представи
Огнян Стамболиев

ХАРАКТЕРИ

ЕЛИАС КАНЕТИ

СЛЕПЕЦЪТ

Слепецът не е сляп по рождение, но е станал такъв без особена мъка. Той има фотоапарат, който мъкне навсякъде и изпитва удоволствие да държи очите си затворени. Движи се като насън; преди още да зърне нещо, вече го е заснел, защото после, когато снимките се сложат една до друга, еднакво големи, еднакво малки, винаги четириъгълни, подредени, обрязани, обозначени, номерирани, документирани и изложени за показ, тогава всичко се вижда много по-добре.

Слепецът си спестява усилието да разглежда нещо предварително. Той събира онова, което би видял, трупа го и му се радва, сякаш са пощенски марки. Пътешества по света заради своя фотоапарат, нищо не е за него прекалено отдалечено, прекалено бляскаво, прекалено странно — той го набавя за фотоапарата си. После заявява: „Аз бях тук“ и показва, ако не можеше да покаже, нямаше да знае къде е бил, светът е заплетен, екзотичен и богат, кой ще ти запомни всичко.

Слепецът не вярва в нищо, което на е заснето. Хората само приказват, перчат се, дрънкат глупости; неговият девиз е: „Покажи снимките!“ Едва тогава се знае какво човек е видял в действителност, той го държи в ръката си, може да го посочи с пръст, едва тогава спокойно може да си отвори очите, вместо безсмислено да ги пилее преди това. Всичко в живота има своето време, прекаленото си е прекалено, човек трябва да пести погледа си за снимките.

Слепецът обича да окачва на стената своите увеличени снимки и да гощава с тях приятелите ся. Два или три часа трае подобно празненство – мълчание, озарения, указания, напътствия, шеги.

Веселата глъчка, когато нещо е поставено наопаки, участието, когато забележат, че нещо се показва за втори път! Няма думи да са опише колко приятно се чувства човек, когато снимките са увеличени и всичко трае достатъчно дълго.

Ето най-сетне възнаграждението за непоколебимата слепота по време на цяло едно пътешествие. Отваряйте се очи, сега можете да гледате, сега му е времето, сега би трябвало да сте там, сега е нужно да го докажете!

Слепецът съжалява, че и другите могат да го докажат, но той го доказва по-добре.

ПОДСЛУШВАЧЪТ

Подслушвачът не се стреми да види, затова пък дваж по-добре чува. Той идва, спира се, незабелязано се спотайва в ъгъла, гледа в някоя книга или витрина, чува, каквото има да чуе и се отдалечава безразличен и унесен. Човек би казал, че него изобщо не го е имало, той тъй добре умее да изчезва. Вече е другаде, вече отново слухти, знае всички места, където може да се чуе нещо, съхранява го добре и нищо не забравя.

Нищо не забравя той, трябва да видите подслушвача, когато настъпи време да избълва чутото. Тогава е съвсем друг, тогава става двойно по-дебел и с десет сантиметра по-висок. Как ли го прави, може би носи специални високи обуща за дърдоренето? Може би се подпълва с възглавници, та думите му да звучат по-тежко и по-важно? Той не прибавя нищо, разказва съвсем точно и мнозина биха си пожелали да са мълчали някога. Тук всички модерни апарати са излишни: неговото ухо е по-прецизно и по-надеждно от всякакъв апарат, тук нищо не се изтрива, нищо не се премълчава, колкото и грозно да е — лъжи, силни думи, проклятия, неприличия от всякакъв вид, ругатни на далечни и слабо познати езици; дори когато не разбира нещо, той го отбелязва точно и го предава непроменено, щом му го поискат.

Подслушвачът не може да бъде подкупен от никого. Когато се касае за ползата, която единствено той принася, не би се съобразил нито с жена, нито с деца, нито с брат. Което е чул, чул го е — тук сам господ бог не може нищо да промени. Ала Подслушвачът разкрива и човешки страни: както другите имат почивни дни, в които си отдъхват от работата, така и той понякога — макар и рядко — спуска капаците на ушите си и престава да трупа чути неща. Това става съвсем просто: той кара хората да го забележат, като ги гледа в очите и онова, което те говорят в такива случаи, е съвсем безинтересно и недостатъчно, за да ги предаде на заколение. Когато е изключил тайните си уши, той е приветлив човек, всеки му се доверява, всеки иска да изпие с него по чашка, разменят се безобидни фрази. Тогава никой не подозира, че разговаря лично с палача. Просто да не повярваш колко невинни са хората, щом не ги подслушват!

СЪБЛАЗНЯВАНАТА

Съблазняваната не може да излезе на улицата, без да я преследват мъже. Още ненаправила и три крачки, вече са я забелязали и тръгват подире ѝ; заради нея някои прекосяват улицата. Тя няма представа на какво се дължи това, може би на походката ѝ, но в походката си тя не намира нищо особено. Не поглежда към никого, та да се каже, че предизвиква мъжете с поглед. Не е облечена екстравагантно, не употребява специален парфюм — изящна, такава е тя, изящна и изтънчена, а косата ѝ… може би пък причината е в косата? Е, тя не си е избирала коса, но я носи по безподобен начин.

Тя си пожелава единствено спокойствие, но глътка въздух все пак трябва да вземе и не винаги успява да избегне улицата. Сегиз-тогиз се спира пред някоя витрина и веднага зърва в стъклото мъж, застанал зад гърба ѝ с намерението да ѝ досажда — и ето че наистина я заговаря. Тя изобщо не го слуша, може да си представи какво ѝ приказва той и не отвръща веднага, това би означавало прекалена чест. Но когато мъжът стане дотам нахален, че вече е невъзможно да се отърве от него, тя изведнъж се извръща и съвсем отблизо гневно просъсква в лицето му, тъй близо, че косата ѝ докосва вратовръзката му:

— Но какво искате от мене? Не ви познавам! Не ми досаждайте! Аз не съм някоя си!

На какво се надяват всички? Защо не ѝ вярват? Тя изобщо не вдига очи, дори не знае как изглеждат тези мъже. Ала думите ѝ не намаляват нейното обаяние, а мъжът става все по-нахален, може би поради въздействието на косата ѝ върху неговата вратовръзка. Но тя трябва да му го каже съвсем отблизо, за да не привлече вниманието. Иначе какво ще си помислят хората,

ако чуят гневните й думи? Но мъжът се държи тъй, сякаш тя е някоя си и погалва с ръка косата й. Да не бяха хората, сега той щеше да си получи плесница. Но съблазняваната знае какво дължи на себе си, сподавя гнева си и се спасява пред следващата витрина. Ако и сега не се отърве от мъжа, мълчаливо го оставя да крачи с нея от витрина на витрина, вече не го удостоява и с една думица, а внимава да не идва отново прекалено близо до вратовръзката му. Накрая обезсърчен, той се отказва. Но съблазняваната все още чака да й кажат:

— Извинявайте, виждам, че не сте някоя си.

Съблазняваната е жена, тя все пак държи на външността си и не може да си позволи да се лиши от витрините. Сменила е парфюма си, за да намери спокойствие, ала нищо не помага. Дори косата си боядисва различно, изпробвала е вече всички цветове, но мъжете винаги искат от нея едно и също, всички постоянно я преследват. Тя има нужда от рицар, който да я брани от тези мъже, къде ли ще го намери?

МЪЖЕЛЮБЕЦЪТ

Мъжелюбецът не жадува за мъже, както може да се помисли от наименованието му, но дваж повече за качествата на мъжа. Тях той търси, усвоява ги, на тях се посвещава. Няма смелост, няма сила, които той да не съзре, да не постигне, да не глътне. Хора, които търпят поражение, той не забелязва, за него светът се състои само от победители.

Мъжелюбецът докара на майка си големи главоболия, когато поиска да излезе от корема й. Още ненавършил четири месена, той захвана да дращи и тропа отвътре. Бесен поради затворничеството си, той я тласкаше насам-натам и клетата жена вече не знаеше какво става с нея, не можете да спи, не можеше да седи, сновеше като замаяна, той не й даваше миг покой. Когато най-сетне се появи преждевременно на бял свят, той я ухапа, макар още да нямаше зъби. Като малък мъжелюбецът нанасяше удари наляво и надясно, пердашеше всекиго, който поискаше нещо от него. На четиринадесет години той изчезна и повече не го видяха. Къде ли можеше най-сетне да е отишъл? Майката не бе много загрижена, той щеше да си пробие път тъй уверено, както я бе ухапал без зъби.

А той бе прехвърлил океана. Умееше да живее сам и да не споделя нищо с никого. Хора, които преуспяваха, го привличаха, хора, които се проваляха, той отминаваше. При първото боксово състезание, на което присъства, разбра какво му е нужно. Крещя за победителя, докато пресипна. Но победеният се изправи, не бе пребит. Когато го видя, че не е мъртъв и че му позволяват да си тръгне, залитайки, изпита отвращение. Това не бе за него. Но имаше нещо по-добро: оръжията. Изстрелите убиват, изстрелите са сериозно нещо. Той от сърце обикна оръжията, набави си някои, захвана да търгува с тях, търгуваше все по-уверено и по-дръзко.

Мъжелюбецът стана на младини милионер. Все още тук-там имаше войни и мъже, които воюват. Той сам наблюдаваше войните, при които изгледите бяха добри, въоръжаваше наемници, беше щедър и отпускаше заеми. На географската му карта светваха точки, където й да избухнеше война. Тогава той се мяташе в самолета си и пристигаше своевременно, излагаше се на опасност, сключваше договори и продължаваше към следващата война. С всеки командир на наемници в света се познаваше лично.

Избягваше разните убеждения, това бе работа за слабаци. Който желаеше просто да пердаши другите и нищо повече, можеше да разчита на него.

Мъжелюбецът е уверен, че нещата не се променят. Докато съществуват мъже, които заслужават това име, те ще се пердашат един-друг.

А известно е, че на света има премного хора и мъжете са затова да премахват излишните.

1974

Превод от немски
Венцеслав Константинов

източник: Моята библиотека „Читанка“

редакционен подбор

ЗЕЛЕНОТО МАСТИЛО

ПАВЕЛ ПАВЛОВ

В ПАМЕТ НА КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ (20.08.1890 – 03.01.1970)

Необяснима е слабостта на по-старите поколения писатели към зеленото мастило. И Константин Константинов пишеше със зелено мастило. Затова, ако все още пишех на ръка, споменът за него трябваше да запиша със същото мастило – калиграфски, както ме бе учил дядо в детството. Но едва ли мастилото, та било то и зелено, би ме улеснило. Както възкликва обектът на моето възпоменание:

Има ли по-трудно нещо от разказването на спомени! При свободното творчество можеш да съчинителстваш, както си искаш, а при спомена трябва да бъдеш точен, добросъвестен, безпристрастен… Да се отърсиш от лични чувства – добри или лоши…

На всичко отгоре трябва да разкажа за срещите си с човека, който остави най-великата книга в българската мемоаристика – „Път през годините“.

Никой друг писател – освен Йовков – не ме е привличал тъй неудържимо както Константинов. С моя извървян „път през годините“ аз го доказах с екранни творби по негови произведения.

Обикнах го, преди да го познавам. А имах чувството, че го познавам отдавна. Още от най-ранното си детство. Когато прочетох „Приказки за тебе“, бях убеден, че те са написани само за мен. Обикнах щурците от „Приказки на щурчето“ и като в оная Дикенсова история мечтаех да ги заселя на моето огнище. „Приключенията на котарака Мър-Мър“ ме подсториха да прибирам у дома не един уличен котарак. Едва днес проумявам, че ние, почитателите му, сме били „Отбор юнаци“, омагьосани от неговия литературен свят.

Възвръщайки се чрез спомена в ония дни, аз зная, че най-истинското и най-значителното у всекиго е в миналото. Настоящето изобщо не съществува; то веднага се изплъзва назад; в бъдещето ти още не присъстваш. А миналото – това е всеки час, който вече е прозвънил, минутата, която току-що е хвръкнала, годините, които са се изнизали, без да ги усетиш, и в които търсиш да намериш истинското си лице, запазено като в дъното на дълбок кладенец, над който си се надвесил някога, за да погледнеш, и което е останало там завинаги.

Не става ли казаното от този непроницаем, саможив човек заглавие на моята книга със спомени? – „Кладенец на паметта“!

Литературната ми страст към Константин Константинов ме караше да обикалям книжарници и антикварници, за да населя библиотеката си с негови творби и герои. Да пускам корени по библиотечните столове, за да пленя в паметта си книгите, с които не бях успял да се сдобия. Да разпитвам за личността му всеки, който бе имал щастието да се докосне до този заключен в достойнството си човек.

И така, моето детство и юношество с четените и препрочитани негови приказки са вече притежание на миналото. В бъдещето аз все още не присъствам. Но в настоящето съм тръгнал като на „любовна“ среща със самия Константин Константинов. Поканен съм в дома му. Запознала ни е моята приятелка Донка Акьова. И горещо ме е препоръчала за режисьор на документална миниатюра за Левски. За жалост тя не ме придружава, защото е в чужбина.

Овенското ми самолюбие ме мами, че трябва да съм произвел добро впечатление, за да ме допусне в своята светая светих. Но съмнението ме гризе – ами ако съм се самоизмамил? На всичкото отгоре съм скрил в чантата си два разказа от ненаписания ми все още сборник „Торба лакърдии“. Бях чул, че на някои млади автори е подал рамо, написвайки им предговор за първите книги. Е, да, засега съм само режисьор, но в бъдещето се виждам и писател. Колебая се дали чирак като мене бива да ги покаже на майстор като него. И решавам – „каквото сабя покаже“.

Задъхан не толкова от цигарите, които паля една подир друга и не допушвам, колкото от вълнение за предстоящата среща, преминавам под раззеленените брези на тихата уличка и стъпките намират въжделения адрес: „Цар Шишман“ № 53.

Стръмните стълби учестяват дъха ми. Странно! – Писателите, които посещавах, живееха все на високите етажи. Спирам замалко пред входната врата, за да дойда на себе си, и прочитам върху потъмнелия месинг: „К. Константинов – писател. Д. Константинова – художница“. Странно – вратата е открехната. Ръката натиска звънеца. Сепвам се. Дочувам шляпане на домашни пантофи. В разтрога застава той – Константин Константинов.

– Донка Акъова ми каза, че сте точен, затова в уречения час оставих вратата открехната. Пък и малко недочувам – потри зиморничаво длани писателят и ме покани да вляза.

Стори ми се леко попрегърбен, но сякаш уловил погледа ми, се изправя. Папионката на врата му странно контрастираше с бежовите карирани пантофи. До студената кахлена печка стоеше молберт с пейзаж на сестра му – художницата. Един котарак – досущ изникнал от книгата му за приключенията на Мър-Мър – лениво наблюдаваше как два гълъба кълват посипаните на перваза трохи. Сядам на посоченото ми място, домакинът заема своето.

С периферното си зрение оглеждам малкия хол, за да не издам любопитството си. Поразява ме отсъствието на голяма библиотека – той държеше в дома си само най-любимите автори. Останалите четял по обществените библиотеки. Върху голямото му писалище редица книги издава неговите предпочитания. Зеленикавите му очи от портрета, рисуван от сестра му, те гледат и изучават. Тогава не можех да зная, че това ще бъде началният кадър на филма ми „Есенно слънце“. Между оригинала и портретувания се чувствам като под кръстосан огън. Погледът ми се спира върху томче на Проспер Мериме на френски.

– Ще позволите ли? – присягам се, преди да съм попитал, и събарям статуетка (ако не ме лъже споменът) на Волтер.

– Обичате ли Мериме?

– Мериме и Стендал са сред любимите ми автори – възкликвам аз.

– Какво ви харесва у него?

– Стилът. Предпочитам го като стилист дори пред Флобер, защото не е така преднамерен – отсичам уверено аз. – Особено ми допада неговата ирония.

– Знаете ли френски? – продължава да ме изучава писателят.

– От дете – отвръщам самоуверено и за потвърждение прочитам един пасаж от предговора към „Летопис за царуването на Шарл X“:

В историята обичам само анекдотите, а между тях предпочитам тия, в които моето въображение открива истинска картина на нравите и характерите на дадена епоха.

Това предпочитание не е твърде благородно, но аз трябва да призная за мой срам, че с удоволствие бих отстъпил Тукидид за автентичните мемоари на Аспазия или на някой роб на Перикъл…

Не мога да проумея дали съм му произвел впечатлението, на което съм разчитал. Константинов седи все тъй непроницаем и невъзмутим.

– С Мериме започват истинските чудеса на реализма – промълвя накрая той. – Добре, че го четете в оригинал.

– Ако всички превеждаха като Вас и ония, които не знаят езици, биха имали чувството, че са докоснали оригинала, но…

Свивам рамене. Като човек, който си знае цената, Константинов не реагира на моето признание.

– Какво имате предвид? — пита ме сякаш да ме провери дали и какво съм чел от неговите преводи.

– Ами „Малкият принц“, „Южна поща“, „Нощен полет“.

Появява се сестра му – голямата художничка Донка Константинова. Тя носи на поднос кафе във фарфорови чаши. Брат й ме представя с няколко ласкави думи – нещо необичайно за словесното му скъперничество. Можех ли да зная тогава, че един ден ще заснема филмче за нейната ретроспективна изложба. Тя беше сред любимите

ми художнички от трийсетте години – наред с Вера Лукова и Вера Недкова. Имал съм щастието да познавам и трите. И за трите съм снимал по нещо. Окото на камерата ми даваше възможност да проникна в тайните на техните платна – нещо, което невинаги става с просто око в препълнените галерии по изложбите.

Погледът на брат й я насърчава да седне при нас. Тя обаче ни поднася бонбони, оправя здравеца в един бакърен съд и се оттегля.

– А от руските автори кои предпочитате?

– Пушкин и Гогол – отвръщам. – Обожавам протоколната проза на Александър Сергеевич. Особено „Дама пика“.

– Знаете ли, че Мериме е превел на френски тази му творба?

– Да, и то така, че имаш чувството да я четеш на руски – продължавам нескромно. – Както впрочем и Вашия превод.

– Значи знаете и руски! – отбелязва той.

– Руският, може да се каже, ми е материн език. Моята духовна майка – в речника ми е зачеркната думата „мащеха“ – е руска дворянка.

– А у Гоголя какво харесвате?

– Поразява ме неговата реалистична абсурдност или абсурдна реалност – възкликвам невъздържано аз и за да си покажа докрай „рогата“, наставям: – Какво са Йонеско? Бекет? – Епигони! С Негово Величество Гогол започват магиите на абсурдизма – „Нос“, „Портрет“!

– А от нашенските автори? – струва ми се, че писателят недоловимо се усмихва под мустак (какъвто няма).

– Аз изповядвам евангелието от Йовков – отвръщам фанатично, но не посмявам да назова и неговото име, за да не помисли, че му се докарвам.

Припомних си какво беше писал в „Път през годините“ за „певеца на Добруджа“:

Той беше мъчен човек. Между него и другите винаги се чувстваше разстояние и студенина, но то не беше от високомерие на парвеню, а съзнание за делото, което вършеше и което бе негова съдба. Ала бодливата обвивка веднага изчезваше, когато хората, сред които се намираше, му биваха близки.

Не беше ли същият и Константин Константинов?

Той не проявяваше надменност, но не насърчаваше към сближаване, не допускаше байганьовско интимничене. Напълно чужд на големеенето, умееше да те държи на разстояние. И ако допускаше сближаване, то биваше близост от разстояние.

Йовков беше погълнат в денонощно съзерцание. Животът за него бе един сън. Сънят на неговите разкази, на приказната Жеравна, сънят на старите фрески и икони… За мен бяха щастие редките слова, които казваше. Артистичното напрежение правеше Йовков безкрайно самотен човек.

Днес аз се удивлявам на тогавашната си безцеремонност. Но това е младостта. Слуша себе си, без да чува другите. Дай й да сече със словесна сабя. И кой знае какво ли впечатление съм оставил у този предпазливо сдържан човек? Но нищо не бе в състояние да ме стресне тогава. Пък и той не бе рязък с мен. Отнесе се с някаква аристократическа снизходителност. Корях се за прекомерната си бъбривост и нескромност. „Всичко да разбереш, значи всичко да простиш“ – гласи една френска пословица. Той беше разбрал и като голям майстор простил на малък, припрян и необуздан чирак. Може би моята младост беше призовала сянката на неговата.

Отидох си убеден, че това не ще бъде последната ни среща. Предстоящата ни съвместна работа го налагаше. И не се излъгах. Последваха още много посещения в този възрожденски дом на тихата уличка с брезите. И всичко се повтаряше като в омагьосан кръг – уговорката по телефона, възлизането по стръмните стълби, открехнатата в уречения час врата, подносът с кафето във фарфоровите чаши, следящият ме взор от портрета. Само котаракът „Мър-Мър“ се беше преселил на молберта, обезсмъртен от ръката на художницата. А аз с времето бях дорасъл до калфа, който се е научил да изслушва своя майстор.

Веднъж проникнал в този лабиринт, бях решен да го пребродя докрай, без да се

изгубя. Дали успях? Имам ли право днес да се заловя за нишката на спомена? Самонасърчавам се с чувството за дълг да разкажа за срещите с един духовен човек в днешното бездуховно време. А той сякаш ме гледа от оня свят, скептичен като на своя портрет, и ми припомня:

Нашите спомени – какво ще ви дадат те днес? Ще възкресят ли поне една черта от образа на човека, когото не сте видели? И дори да бяха успели, какво би прибавило то за вашето проумяване на писателя? Те ще имат цена единствено като свидетелстване за събития и в никакъв случай за психологически изследвания… Защото загадъчният процес на творчеството никога не ще бъде разбулен и никой не може да установи истинските взаимодействия между физическия човек и неговата духовна дейност. То е като ония страшни преизподни в дълбоката утроба на земята, от които ние виждаме само огромните водопади на повърхността, огрени ослепително от слънцето и бучащи съзвучно като хармониуми. Затова единственият и най-сигурен свидетел за образа на твореца си остава неговото дело.

Ако се хвана за тия негови думи, боя се, че ще загубя увереността си да продължа. А трябва! Без да се самоизмамвам, че мога да проумея загадката на творческия процес, поне да изложа фактите.

Предстои ми едно незабравимо преживяване.

Пътуване по заветните местодействия на Априлското въстание. И имам за водач Константин Константинов. Предстои ми един незабравим урок по родолюбие.

Но преди да поемем по коловозите на черешовите топчета от паметната 1876 година, ние имаме зад гърба си едно филмово есе за Апостола на свободата. Донка Акьова, на която дължа и запознанството си с Константин Константинов, е успяла да го склони да напише за телевизията есе за Левски.

– Не е за мен тая работа – отказал отначало. – Цял живот съм избягвал трибуните, търсел съм някакъв смисъл повече вътре в себе си, отколкото навън. И сега изведнъж пред толкова хора…

И все пак писателят застана не само пред най-многолюдната възможна трибуна, но и сам беше четец на собственото си есе. Откликът го насърчи и отсетне то влезе в неговите „Върхове“. Споменът за това малко филмче се е заличил в паметта ми и днес дори не мога да разкажа как е изглеждало на синия екран. Но той остана доволен от съвместната ни работа и аз бях допуснат в непристъпния кръг на неговото доверие.

И ето ни на път. Сценарий нямаме. Наумили сме си да се водим по бляскавото му есе за „Априлското въстание”. Константин Константинов е разтворил оная малка книжка за големи хора и събития и ни чете. Понякога я подава на сестра си Донка Константинова и сочи нещо зад прозорците на колата. Но не спира своя увлекателен разказ. А ние – телевизионният екип – го слушаме с раззинали уста. Дори шофьорът се извръща назад, когато пътят излиза на равно. Дългите часове на пътуването се превръщат в мигове. Мигове по родолюбие. Урок по българска история.

По някое време Константинов изважда от чантата си друга малка книжка. „Нашата земя хубава“. И ние отново захласнато го слушаме. Урок по география, преподаден от неповторим майстор на пътеписи. Акьова го пита кога му е хрумнало да пише за нашите възрожденци. От пътеписа ли му е дошла идеята за „Върховете“?

– Точно обратното – отвръща. – Аз обикалях по тия пътища, които сам си бях избрал, които са ме привличали, защото по тях са минали, по тия места са живели и умирали хора, които са се борили за бъдещето на България. Не защото съм ходил и съм писал пътеписи, ами съм писал пътеписи и съм обикалял, защото са ме влечали събитията и хората, които са действали в тези събития.

Сестра му поклаща глава при спомена за тези пътувания и се заглежда към бягащия зад стъклото пейзаж. А там в падината стадо овце се е скупчило около своя пастир, досущ като нейната рисунка от корицата на „Нашата земя хубава“. Дори не подозирам,

че тази книжка ще украси моята библиотека. Но в края на това незабравимо пътуване аз я получавам в дар. Жалко, че забравих да го помоля да ми я надпише с онова зелено мастило!

– Началото? – сякаш и днес дочувам гласа на писателя. – То се ражда в бавния ритъм на оная памтивековна елегична песен „Откак се е, мила моя майно ле, зора зазорила“, в която кънти чаткането на хиляди копита – „кон до коня, юнак до юнака“, а слънцето не се вижда от „маждраците им – като гъста гора“.

Но нашето пътуване назад във времето върви обратно на часовниковата стрелка. Ние тръгваме от погрома, за да се доберем до върха на надеждата.

Невъзможна борба, подобна на библейската, в която, уви, Давид няма да победи Голиат – оживяват редове от ръкописа със зелено мастило на писателя. – *Но Перущица ще заличи славата на Термопилите, но Батак ще затъмни Мисолонги, но битката за Белградска крепост ще остане далеч зад 12-дневната епопея на Дряновския манастир.*

За онези, които искат да превърнат кървавите страници от нашата история в някакъв си мит:

Унищожението е пълно. Хрониката продължава, черна като мартиролог… Над цялото Средногорие се вият пушеци от десетки опожарени селища. Повече от 40 хиляди убити лежат по хълмове, пътища, църкви и къщя. Две хиляди посечени на дръвник в Батак и още четири хиляди избити. Стотици жени, майки и деца отвлечени… Сега всичко е усмирено в робската земя. Само че тя вече не е робска земя, защото е вкусила от свободата и минала през пъкъла… Без тия десет априлски дни на 1876 година ние нямаше да бъдем!

И така, неуважавани пишман-историци, помнете, че ехтят гласовете на човешката съвест – Юго, Достоевски, Тургенев и колко още. И това ехо ще заглуши вашите лъжеисторически открития.

Ние сме пребродили окървавените пътища и пътеки, надзърнали сме в костницата на мъчениците и сме се убедили, че дори катакомбите на Париж бледнеят пред дочутото от вековете и видяното от останките тук.

Нашето време продължава да тече обратно на хронологията на въстанието. Колата ни оставя надире си прахоляк, защото хубавите пътища свършват и навлизаме в историята по изровени от пролетните порои пътеки.

Шосето завива по малък мост, под който се събират две поточета. „Както се сливат тук двете реки Панова и Асарел, така се сляха душите на въстаниците през 1876 г.“ – гласи полуизличеният надпис на каменната плоча отсреща. Една пътека се отделя вдясно. Ние оставяме колата…

… пътеката се превръща в тясна дъбова алея… После минава ту по единия, ту по другия бряг на шумлив поток, гората става по-гъста, една арка се изпречва неочаквано, пътечката става полегата и още е по-зашумена, един бял паметник лъсва в долчинката, тръпка полазва по снагите ни: „ОБОРИЩЕ!“

Мисля си дали не завиждам сам на себе си. Ако Данте е имал за водач из своя „Ад” Вергилий, аз съм не по-малък избраник – имам за водач в българския пъкъл достолепния Константинов. Гласът му не смущава дори птича песен. Само „кроткият ромон на реката“ му приглася.

Така е било наверно и дотогава, до ония – единствени – шест дни през далечния, кървав и ослепителен април. Оттогава тая долчинка на горските пастири става вече на Оборище. Те са били тук – шестдесет и пет души, заклети на смърт и на живот. Между тях няколко апостола. И един предател. Както е било и с Христа, Така подвигът е напълно завършен.

Всички сме се смълчали. Константинов ни припомня думите на Захарий Стоянов:

Моите оборищки депутати са ангели, най-честните, идеални личности измежду народа… Подобни депутати българският народ няма да види вече докато свят пребъде!

Не летописец, а пророк!

Дъбовата алея се превръща отново в пътека. Заемаме местата си в колата. Пътят ни повежда към Панагюрище.

Отсреща, на западния рид, наднича Мечка, по-отзад Поибрене и Мухово, на юг, зад меките линии на котловината е Баня на поп Груя, отвъд върховете на север – Копривщица, право на изток – Стрелча. Сред тях като баща, обграден от юнашката си челяд – Панагюрище.

Градът на Райна княгиня ни посреща с възрожденско гостоприемство. В хотела една блюстителка на социалистическия морал отсича, че брат и сестра Константинови не могат да спят в една стая, защото не са семейна двойка. Нашата Райна княгиня, сиреч Донка Акьова, взема положението в свои ръце. Така двете Донки се озовават в една моминска стая. На мен се пада честта да споделя мъжката стая с господин Душечка. За притеснението си няма да говоря, опитвам се да почета на заспиване на мижавата хотелска лампа.

– Каква е книгата? – проявява неприсъщо любопитство Константинов. Бях намерил при един антиквар „Разкажите“ на Димитър Шишманов. Отнесох я на подвързия и я взех за изпът.

– По нещо ми напомня за Вашите разкази – отвърнах плахо.

– Бяхме приятели с Миката от детството още – натъжи се той. – Убиха го. Наричаше ме Костя.

Не попитах нищо повече, защото разбрах, че предпочита да заключи в мълчание мъчителния си спомен. Години по-късно открих в книгата на Димитър Шишманов „Писма до мен самия“ следните редове:

14 август (1938)

Утре, в 6 часа сутринта отлитам с аероплан за София, в отпуск. Ако се случи някакво нещастие – тия няколко реда ще са последните, които пиша на тая машина. Какво има да кажа на света? Нищо! Какво го е грижа света за моите мисли и терзания! Той преспокойно ще си върви по пътя на омразата, на завистта, на ненавистта, както е вървял и досега. Никой или много малко хора ще забележат отсъствието ми. Ще се издадат няколко некролога, ще се кажат няколко преувеличени и непочувствани добри думи: „нашият даровит писател неочаквано загина в аероплanна катастрофа“ и веднага след това ще потъна в забравата…

Приключвам. Ще сложа тия листове в един плик и ще пиша отгоре: Да се предаде на г-н К. Константинов, писател, юрисконсулт в кооперация „Напредък“. Костя, последен приятелски поздрав от Атина. Прави с тези страници каквото знаеш. Ако ти се видят интересни, обнародвай част от тях… То какво ли значение ще има, щом съм купчинка пепел, изгорял в аероплanна катастрофа или разтопен в Егея. Но все пак, Косьо, кажи на България и на моите съотечественици, че много ги обичах. Много![1]

През същата 1938 година Шишманов изповядва в дневника си относно своя приятел Константинов: „Ний имаме някакви общи антени, през които схващаме света.“

И когато осъденият на забрава Шишманов заеме полагащото му се достойно място в българската литература, ще проумеем най-сетне, че Константинов не е самотен сеяч на европейски дух у нас. Редом е него в българската бразда е крачил приятелят му от детинство. Миката и Костя са искали да покълне семето, което общите им антени са уловили в ефира. Едва тогава Димитър Шишманов ще бъде възвърнат на своята страна и изваден от ямата, в която го затрупаха осъдилите го на смърт комунисти. Копривщица ни посреща с дъжд. Сиви облаци са надвиснали като връшник над градчето.

Константинов сравнява притъмнялото небе с неродолюбивите копривщенски чорбаджии. Но докато изпиваме по филджан турско кафе на мегдана, слънцето разкъсва облаците и огрява мокрите калдъръмени улички. Възлизаме към къщата на Тодор Каблешков. За по-пряко минаваме през черковния комшулук. От стрехите се оцеждат капки като сълзи. Ние прекрачваме с благоговение прага в дома на Лулчо Каблешков. От стената ни посреща портретът на сина му Тодор – завършил цариградския Галата сарай.

От тая стройна фигура алафранга и с чуждестранно кепе ви гледа едно прекрасно младежко лице, в чиито очи е

събрано всичко чисто и изключително духовно, което веднага ви пленява със своето неотразимо обаяние.

Константинов е свалил шапката си като в църква. Сестра му скицира в блокчето си изрязаните слънца по таваните, фенерите и кончетата от ковано желязо, Акьова дращи нещо в своя бележник припряно. Операторът лови мигове. А аз съм притихнал пред редовете, написани от ръката на Каблешков до неговата любима на гърба на своя портрет:

Давам ти лика да ти спомня по-често за мене, а ножичките ще ти потрябват, ако се наложи да шиеш друго знаме и да отрежеш вените си, ако попаднеш беззащитна в турски ръце.

Благоговея пред спомена за оня юнски ден, в който Каблешков с един куршум от турския пищов „сам избра свободата, която никой вече не можеше да му отнеме“.

Нашата камера е пленила всичко, което може да свидетелства за ония величави дни. На монтажната маса уловените мигове сякаш сами се подреждат в строен разказ. Но само словото на Константинов ще ги възкреси. Благодарен съм на съдбата, че ми ориса пътуване с такъв водач!

Константин Константинов навлезе в живота ми. Доста късно се осмелих да посегна към неговите творби и да потърся екранната им реализация. Той вече беше в другия вечен живот. Един от хората, които той обичаше и ценеше – Георги Мишев, написа великолепен сценарий по неговите новели „Вера” и „Есенно слънце”. Втората даде заглавието на филма. Питах се дали е доволен от това смесване на два сюжета там горе, на небето. Но разказът вървеше така органично, че навярно и самият той си е казал: „Как не съм се досетил сам?”

Няма да забравя пиетета, с който актьорите изговаряха неговото слово. А беше истински букет от прекрасни артисти: Борис Луканов, Стефан Данаилов, младата Аня Пенчева, Николай Бинев, Антон Горчев, Соня Маркова, Асен Миланов.

По-късно, когато се залових да създам телевизионна антология на българския разказ „С тебешир и въглен“, спряна от недалновидното ръководство в своя разгар, отново се върнах към негови култови творби – „Трета класа“ и „На широкия път“. И отново съпреживях радостта на актьорите от изящното му слово – Йосиф Сърчаджиев, Елена Райнова, Иван Несторов, Анани Явашев.

Донка Константинова като художница открих много по-късно, когато и тя се бе преселила в отвъдното при брат си. Заснех филмче за нейната ретроспективна изложба в Националната художествена галерия. Какви платна! В мене се събуди неподозиран досега крадец – исках да откраднa някое от тях и да го окача на стената, за да се събуждам с него. Накрая се спрях задълго пред портрета на Константинов. Припомних си възклицанието на Кирил Цонев на една изложба (застанал като мен пред неговия образ): „Вие сте нарисували един шедьовър!” Константин Константинов ме гледаше с лице на човек, преминал изкушенията на младостта, вкусил от плодовете на мъдростта, поел към върховете, брулени от ветрове там, гдето сред облаците гнездят бури.

Ето тука завършва нишката на моя спомен. Надявам се Константинов да е простил на нявгашния самонадеян млад човек, разгънал суетно паунска опашка, за да го слиса. Ще ми се да вярвам, че е останал доволен от това, което създадох по негови творби. Жалко, че не събрах смелост да му покажа моя прощъпалник в писането. Може би той щеше да склони да напише предговор за разказите ми в сборника „Торба лакърдии“. Кой знае? Знам, че срещите ми с този забележителен творец оставяха в душата ми нещо възрожденско.

Ах, да не забравя! От него прихванах като прилепчива болест да пиша със зелено мастило задълго.

Юли 2007 г.

[1] Димитрова, Дора. Незаслужено наказан със забрава. // Шишманов, Димитър. Писма до мен самия: Предговор. София: УИ Св. Кл. Охридски, 1995.

В ПАМЕТ НА ЛЕВСКИ: ТЕФТЕРЧЕ ОТ КИЧУРИ

ТОДОР БИЛЧЕВ

Блести витрината с косите русо буйни.
И огнени слова пламтят в тефтерче старо.
Дали да станем като него огнеструйни
или отново роба в себе да повторим?

Това пред нас сега застанал е и пита
Единственият кой такова право има.
България стои в завивките завита.
Кога ще свърши нейната жестока зима?

На Левски кичурите буйни пак поглеждам.
И не витрина. Вятър, разрушил покоя
аз виждам в тях и тази мъничка надежда,
че почна за родината ми мила боят.

Но оня бой, в сърцата само гдето бие.
Народе????, заради когото Той написа.
Не може пред гнева народен да се скрие,
дори и този, който за такъв го е отписал.

Косите на Апостола навред се веят.
Тъй както мислеше за всичките народи.
А песните хайдушки вечно ще се пеят,
Духът на Левски щом ни буди със Народе????.
И вятър от Балкана винаги ще има.

Кога ще свърши зимата, от нас зависи.
А времето, че всичко дава ни и взима –
и туй в тефтерчето Апостола записа.

То тук е и сега. Душите ни разяжда.
И чака ни сами по пътя да поемем.
Отново да умре, дали пак да се ражда,
решението всеки трябва сам да вземе.

Ветрее вятърът кичури като листи.
Край тях подсвирква времето и отминава.
За бъдещето само с помислите чисти,
на Левски ще възвърнем святата държава.

Но няма никой времето ни да отмери.
Дали е в нас или пък други са го взели?
Дано и то покой накрая си намери.
Че всички търсим вече лястовички бели.

ПЪТ КЪМ ГОЛГОТА

ЦОНКА ВЕЛИКОВА

ПАМЕТ: ВАСИЛ ЛЕВСКИ
(18.07.1837 – 19.02.1873)

Портрет на Левски, худ. Сергей Ивойлов

Върви Той. През снежните преспи. Цървулите му – набити със сняг. Втвърдените навуща разраняват ходилата му. Вихрушката брули премръзналото му лице. Трупа преспи и под качулката на ямурлука му. Преди да се вледенят, стопени снежинки се стичат по лицето му. Като сълзи. А да се плаче – има за какво. След толкова труд все повече му се струва, че: „Народът спи. Зимен сън. Дълбок. Непробуден. Летаргичен. Но нали за свободата усилия, кураж и жертвоготовност трябват. Обаче пораснал ли е народът за свободата, или страхът го е надвил? Такъв народ дали е годен да живее свободен? А дали и с право не се бои, че новите му управници може да се окажат по-големи душмани от сегашните поробители?“

Върви Той. Върви. Тегли след себе си България. По пътя – ни птица, ни друга жива твар. Крачи направо през преспите. Да не срещне заптиета и издайници. Знае,

че там, където има страхливци, а такива винаги има, се намират и издайници. И за кой ли път се пита колко ли народ е готов докрай да го следва. Живот да заложи. За свободата на чедата си. Но както изглежда, мнозина я чакат като празнична погача на тепсия.

Върви. Не знае дали мисли, или сънува. Колената му се подкосяват. Едва намира сили да се удържи да не рухне в дълбокия сняг. „То да заспя в прегръдките на бялата смърт, ще е по-леко. Но заедно с мен и делото за свободата ще изтлее. Боже, дай ми сили и тоя път да стигна… Да изсърбам купа гореща чорба… Да се сгрея. За час-два да се свия на някой миндер… Сили да сбера, а после… После… После пак на път… Като през всичките тия няколко години. Че кой друг вместо мен? Аз се захванах, аз трябва да довърша работата. Пък и кой ще осиротее? Само мама. Но и тя не е сама. Братята и сестра ми ще я утешат…“

Спира и махва с ръка пред лицето си. Но не заради снежинките, а да прогони онова видение, което напоследък често го преследва. „Защо избърза бе, мале? Нали се разбрахме, чак когато чуеш, че съм загинал, тогава да погребеш косата ми? Жив ли ме погребваш? Отказа ли се от мен? Прежали ли ме вече?“

Разтърсва глава. Поема дълбоко дъх. Леденият въздух прерязва гърдите му. Закашля се. И пак тръгва. Тръгва, но горчивите мисли трескаво напират в ума му. Блъскат слепоочията му, сякаш искат да изскочат оттам. Да го освободят. Покой да му дадат: „Възходът и падението на народа не зависят ли главно от него самия? Но защо му е на народа да мре за свобода, ако е свикнал с робството? Примирил се е с него.

А дали, като се освободим, някои няма да останат роби в душите си? Дали народът ще изправи глава, за да вземе съдбините си в ръце? Или ще си потърси нови поробители? Да не вземе да стане така, че през вековно робство да сме оцелели, а да се затрием на свобода?“

Спира и отново размахва ръка пред лицето си. Да прогони онова видение. „Мале, но къде си видяла човек или части от него да се погребват в стъклен ковчег. Като в буркан. За показ. Вместо да намери покой в земята. Ето на, колко хора идват при стъкления ковчег. Спират, навеждат се и се взират. Че как така и тефтерчето ми е там? А и как е попаднало у тебе? Та да стигне и в стъкления ковчег, мале.“

Опипва антерията си под ямурлука. Тефтерчето си е тук. „Бялата смърт ли ме хваща? Ама не е от студа. И на топло това се явява пред очите ми. Сигурно от умората. Много се натрупа… И няма край… Трябва само да стигна. Малко да подремна… Поне час… И ще се съвзема…“

И продължава битката с преспите. Но започва да му да струва, че не той върви, а наблюдава отстрани как някой друг затъва в тях почти до пояс.

И как онзи някой с всички сили вика: „Народе-е-е-е????

Народе-е-е-е????

Защо постоянно държиш глава на дръвника, вместо да грабнеш оръжие? А като нямаш кураж да умреш за свободата, как ще я извоюваш?“.

После чува как той самият отговаря на онзи, другия, дето вика: „Народът не е еднакъв. Различен е. И е разединен. Богатите си гледат дюкяните, търговията, печалбата. Та малко ли е и в цяла Европа, та чак и до Индия търгуват? А бедният го е страх да не стъпи накриво, че дотам ще му е всичкото… И кой ще му изгледа децата? Та богатият за богатството си се бои, бедният – за живота. Едни не стават за делото, понеже не могат тайна да опазят. Други пиянстват. Трети си вардят рахатлъка“.

В далечината се чува вой. На куче ли, на вълк ли? „Дали не е потеря? Ония заптиета, дето ги срещнах, дали не са се усетили? Зъбът може да ме е издал. Нали на гърба на снимката, по която ме издирват, е посочено, че като говоря, се показва. А и цветът на очите ми се споменава. Но как в тъмното и в тая виелица зъба, че и очите ми ще гледат? Но пък си струва да се постараят. Все пак награда има за главата ми. Страхлив

съм станал. Страхлив. От другите смелост искам, а аз взех да се боя и от нищото. А освен страхлив, и припрян станах. Сглупих, като им казах, че отивам на лозето. За вярване ли е? По Коледа, че и в това вълче време на лозе да се ходи. Ама кой ще хукне точно сега с мен да се занимава, вместо да си седи на топло? А и съм вече наблизо. Скоро ще стигна… Ще се постопля… Че и краката си съвсем не усещам. Ушите и носа, колкото да ги разтривам – също. Без тях ще остана.“

Спира и се пита: „Дали да не се откажа? И да не ходя в ханчето. Другаде да ида“.

Но умората надделява… „Малко само да отдъхна… Няма да се задържам… Да се стопля… Една гореща чорба да изсърбам… И…И …“

И със сетни сили продължава да се бори с преспите.

Понесъл кръста си и кръста на България. Върви Апостола към Кькринското ханче. А всъщност към своята Голгота.

За свободата. За нас.

За чиста и свята република.

И стигна безсмъртието.

ПОЗИЦИЯ

3-ТИ МАРТ, ТАН-КУ

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА
ДИМИТЪР АНАКИЕВ

1.
3-ти март –
разпънатата кожа
на България
между два хищника.
Хиените вият.
Габриела

2.
Български национален
празник – в Япония
фестивал на кукли .
Димитър

3.
Червените устни
на кукловодите –
147 години на сцената
провали и падения
и една победа
Габриела

4.
Бяло, зелено
и червено – синьото
е излишно
Димитър

5.
късен сняг – падат
прецъфтелите цветчета
върху наболата трева
колко излишни
кръвопролития
Габриела

6.
Ние и дяволът
вървим рамо до рамо
от Шипка до днес
Димитър

БОРБА

ХРИСТО БОТЕВ

В тъги, в неволи младост минува,
кръвта се ядно в жили вълнува,
погледът мрачен, умът не види
добро ли, зло ли насреща иде…
На душа лежат спомени тежки,
злобна ги памет често повтаря,
в гърди ни любов, ни капка вяра,
нито надежда от сън мъртвешки
да можеш свестен човек събуди!
Свестните у нас считат за луди,
глупецът вредом всеки почита:
„Богат е“, казва, пък го не пита
колко е души изгорил живи,
сироти колко той е ограбил
и пред олтарят бога измамил
с молитви, с клетви, с думи лъжливи.
И на обществен тоя мъчител
и поп, и черква с вяра слугуват;
нему се кланя дивак учител,
и с вестникарин зайдно мъдруват,
че страх от бога било начало
на сяка мъдрост… Туй е казало
стадо от вълци във овчи кожи,
камък основен за да положи
на лъжи свети, а ум човешки
да скове навек в окови тежки!
Соломон, тоя тиран развратен,
отдавна в раят найде запратен,
със свойте притчи между светците,
казал е глупост между глупците,
и нея светът до днес повтаря –
„Бой се от бога, почитай царя!“
Свещена глупост! Векове цели
разум и совест с нея се борят;
борци са в мъки, в неволи мрели,
но кажи, що са могли да сторят!
Светът, привикнал хомот да влачи,
тиранство и зло и до днес тачи;
тежка желязна ръка целува,
лъжливи уста слуша с вяра:
мълчи, моли се, кога те бият
кожата ти да одере звярът
и кръвта да ти змии изпият,
на бога само ти се надявай:
„Боже, помилуй – грешен съм азе“
думай, моли се и твърдо вярвай –
бог не наказва, когото мрази…
Тъй върви светът! Лъжа и робство
на тая пуста земя царува!
И като залог из род в потомство
ден и нощ – вечно тук преминува.
И в това царство кърваво, грешно,
царство на подлост, разврат и сълзи,
царство на скърби – зло безконечно!
кипи борбата и с стъпки бързи
върви към своят свещени конец…
Ще викнем ние: „Хляб или свинец!“

Христо Ботев

Денят на Ботев… – денят на смъртта му. Погребваме отново и отново идеалите – на Ботев и загиналите за свободата и независимостта на България… Погребваме – България и себе си. Защото – каква свободна и независима България?! Дом на несвободни и зависими хора…

Днес сирените вият. И мълчим – минута време… Животът замира – дори пътното движение спира. И всички мълчим – нали това най-добре умеем да правим.

След сирените ще дойде парадът…

Ще маршируват – строени в редици войници – пред висшите политици. А те – тържествено ще гледат някъде през камерите, които ги снимат… Уж през времето, уж към вечността – те, най-временните.

На ред е тържествената проверка, която ще установи липсата на „геройски загиналите за свободата и независимостта на България“ (нали и техен ден е днес)… Те, „геройски загиналите“ за някакви идеали, отдавна липсват, както липсват идеалите.

Ще дойде и зарята… Нали е празник.

Площадите ще заприличат на дворове, огрени от фойерверките за рождения ден на местните новобогаташи…

А гражданите ще празнуват – хубавото време, идващото лято, гълчавата наоколо.

И никой няма да си спомни Ботев – нито как е живял, нито за какво е умрял; нито словото му. Защото, ако помним Ботев; ако помним поезията на Ботев – светът ни щеше да е различен.

редакционен коментар

СТАЛИНСКАТА МЪГЛА У НАС

ДИМИТЪР АНАКИЕВ

Или кой се страхува от марксизма днес?

„От всекиго според способностите, на всекиго според нуждите.“

Луи Блан, 1839, „Организация на труда“

Горният цитат от френския социалист Луи Блан, който Маркс повтори в своята „Готическа програма“, беше лозунг на политическа кампания наскоро в Ню Йорк.

Избирането на Зохран Мамдани за кмет на най-важния град на планетата Земя предизвика неподходящи реакции в България. Много публични личности са биели тревога защото Зохран спечели с лозунга на Маркс.

Нека се запитаме: кой се страхува от марксизма днес? В България и голяма част от Източна Европа от марксизма се страхуват преди всичко бившите сталинисти, първо, защото Рейгън им е позволил да ограбят собствения си народ до гола кожа, както никой преди тях в историята, и да станат олигарси, и второ, защото сталинизмът никога не е имал нищо общо с марксизма, освен че се е украсил с него. Първият, който ясно заяви, че сталинизмът е идеология на контрареволюцията, беше Троцки. Никой не е убил толкова комунисти, колкото Сталин. Историята пот-върждава думите на Троцки и със самия Путин. Така че, сталинизмът е реакционна идеология, десница, а не левица. Путин не е левица. БКП не е левица.

Вярно е, че Сталин е бил майстор на политическите манипулации и камуфлажа. Помните ли как той доведе Хитлер на власт, като забрани на германските комунисти да влизат в коалиция със социалдемократите, наричайки социалдемократите „леви фашисти“? Тези и подобни термини, създадени в лабораториите на Сталин, са имали за цел да унищожат политическата ориентация. Путин прави същото днес със своята хибридна (дез)информация.

Тези, които са разглеждали страниците във Facebook на влиятелни личности вчера, са могли да видят, че създаването на политическа мъгла в стил Сталин е в дневния ред на много уважавани българи. Сред многото примери ще откроя само два:

„ ... за кмет на Ню Йорк бе избран крайният левичар-ислямист Зохран Мамдани“

Огнян Минчев, ФБ, 05.10.25

„Левите дебили у нас са във възторг.“

Момчил Дойчев, ФБ, 05.10.25

Убеден съм, че всеки читател знае какво е „крайна левица“. Нека дам някои добре познати примери: Червените бригади, Бадер-Майнхоф, японската Червена армия и др. Уважаемият политолог Минчев, който има 24 000 последователи във Фейсбук, включва в тази група Зохран Мамдани, американски демократ от видно семейство, който е подкрепян от Барак Обама, Сандърс и много други конгресмени. Вече забелязах по-рано у г-н Минчев термини, които много напомнят за политическата лаборатория на Сталин. Един от такива термини е „джендеро-троцкизъм“. Същото важи и за етикета „ислямист“, който е бил залепен на Мамдани, което го поставя някъде в лоното на „Ал Кайда“.

Подобни крещящи лъжи, изречени публично от висока позиция, не могат да бъдат написани без риск за автора, без подкрепата на определени служби.

Дисквалификацията „леви дебили“, произнесена от философа Момчил Дойчев, има за цел да премахне идеята за левицата от българското публично пространство.

А кой ще свали от власт българската сталинистка олигархия, която продължава да ограбва народа, ако не левицата? Имам предвид истинската левица, работниците, синдикатите и независимата работническа партия. А такова нещо в България няма, защото някой иска българите да бъдат слуги, а не независима нация със собствена воля.

Всяка здрава национална тъкан трябва да има и левица, и десница. Българското общество без независима работническа партия е инвалид и лесна плячка за олигархията независимо колко добри са бюджетите на Асен Василев. Тези, които са усвоили сталинистката занаят на политическата манипулация, сега служат на новия господар. На българите не е позволено да бъдат политически ориентирани и да мислят политически. Ето защо политическата мъгла на Сталин е все още толкова гъста и днес.

И нека добавя: Троцки, който систематично разобличаваше политическите методи на Сталин, днес е табу в България. Този факт говори сам за себе си.

ФИЛОСОФИЯ НА ИЗКУСТВОТО

ЖАНРОВЕ И ПОЕТИКА В ХАЙКУ И ТАНКА

ДИМИТЪР АНАКИЕВ

РАБОТНИЧЕСКО И НАРОДНО ХАЙКУ

Хайку и танка са строго цензурирани поетични форми на Запад. Много пъти съм писал за това. Цензор е окупационната администрация, която до ден днешен не е позволила жанрове, които са много популярни в Япония, като „работническо хайку” (Rôdôsha haiku, 労働者俳句) и „народно хайку”, (民衆俳句, minshū haiku или zôka haiku) да бъдат преведени на английски. Средствата за цензура са подобни на тези, прилагани във военновременна Япония от императорския цензор Кьоши Такахама: хайку е обявено за (будистки) жанр, което следва концепцията за „kacho fuei“ („птици и цветя“), понятието сенрю се използва за „естетическа цензура“, а на Запад се създават жанрови понятия като ELH (English Language Haiku), които обслужват асими-лацията и цензурата на сателитни култури, включително българската. По същество японското хайку е пълноценна литература, която включва много различни жанрове.

Основоположник на жанра „работническо хайку“ (Rôdôsha haiku, 労働者俳句) е Масаока Шики в периода преди болестта да го приковава към леглото. Ученик на европейския реализъм, Шики остави след себе си хайку, което ще бъде голямо вдъхновение за марксистките поети, които ще излязат на сцената след Втората световна война. Ето три примера:

Работник в полето
пот капе на земята
слънцето не прощава.

*

Дълъг работен ден
ръцете напукани
вечер без вечеря.

*

Деца боси
играят в праха
смях сред бедността.

Един от видните автори на „работнически хайку“ е Ишида Хакьо (Ishida Hakyō, 1913–1969)

След Втората световна война, Ишида Хакьо преживява тежки условия, живеейки в барака сред руините на Токио. Той пише редица хайку, описващи следвоенното опустошение и страдание. През 1950 г. публикува сборника „Shakumyō“ („Вкопчен в живота“), съдържащ 500 хайку, отразяващи неговия опит.

В руините на града
звукът на стъпки
ехо на миналото.

Студен вятър
през дупките в стената
детски плач.

Сутрин без храна
слънцето изгрява
над празната чиния.

Подобен жанр на „работническото хайку“ е „Народното хайку“ (民衆俳句, minshū haiku).

Основателят на жанра е Кобаяши Иса. Японски поет от 19-ти век Ōtsuji Kōsai полага големи усилия да събере народни хайку, много от които са неподписани.

Основните характеристики на „народното хайку“ са използване на достъпен и ясен (прост) език, темите често включват сцени от ежедневния живот на работниците, бедността и социалните борби. Поетите често използват хайку, за да изразят съпричастност към трудностите на обикновените хора и да критикуват социалните неравенства. От антологията на „Народното хайку“ цитирам няколко хайку от неизвестни автори.

工場の　窓に朝焼け　給料日

(Kōjō no / mado ni asayake / kyūryōbi)

Зазоряване
в прозореца на фабриката –
ден за заплата.

寒空に　たわむれる子の　鼻は赤

(Samuzora ni / tawamureru ko no / hana wa aka)

Под студено небе
детето се смее –
червен е носът му.

ドカチンの　汗しみとおる　弁当箱

(Dokachin no / ase shimi tōru / bentō-bako)

Кутията ми
за обяд пропита е
с потта от строежа.
(„Докачин“ – жаргон за строителен работник.)

たんぼ道　自転車ごとに　月ひかる

(Tanbo michi / jitensha goto ni / tsuki hikaru)

По пътя в оризището
велосипедите носят
блясъка на луната.

雨の日も　機械は止まず　手が冷たい

(Ame no hi mo / kikai wa tomazu / te ga tsumetai)

И в дъждовен ден
машините не спират –
пръстите ми мръзнат.

さくらちる　にわはしずかに　なりにけり

(Sakura chiru / niwa wa shizuka ni / nari ni keri)

Цветовете падат –
градината се пълни
с тишина.

ゆきふれば　こどもはそとへ　かけだして

(Yuki fureba / kodomo wa soto e / kakedashite)

Когато вали сняг –
децата навън тичат
без да се бавят.

ふろしきで　すいかをかつぐ　なつのひに

(Furoshiki de / suika o katsugu / natsu no hi ni)

В плетена кърпа
носят диня на гръб –
летен ден.

ねこがきて　ひるねのともに　なりにけり

(Neko ga kite / hirune no tomo ni / nari ni keri)

Котката дойде
и ми прави компания
в следобеден сън.

Мнозина смятат, че хайку поезията на Сантока Танеда трябва да се класифицира като „народно хайку“.

И накрая едно българско хайку, чийто автор не мога да потвърдя.

Машинният шум
заглушава гласа ми –
искам справедливост.

(Гео Милев)

СОЦИАЛНО АНГАЖИРАНА ТАНКА

За разлика от хайку поезията, в която ясно са се оформили множество жанрове като „работническо хайку“ и „народно хайку“ и т.н., танка е по-малко склонна към жанров подход, но в рамките на танка са се оформили концепции, които служат за естетическа ориентация и литературна критика. Тези концепции показват определени авторски тенденции, а не задължение за автора да следва определени жанрови правила. Тук представям някои от концепциите с примери.

„**現代短歌**“ (gendai tanka) – „съвременна танка“, което включва и социална ангажираност, но не я ограничава. Това е най-широкото понятие, което българският поет е имал възможност да опознае в собствената си практика.

社会詠短歌 (shakai-ei tanka) – „социално ангажирана танка“.

Тази концепция се появявав модерната и съвременната епоха, особено след Мейджи периода (след 1868 г.), когато Япония започва да се модернизира и западно влияние навлиза в литературата.

Все пак трябва да се каже, че началото на „шакаи-еи“ може да се открие още през 12 век, когато известният будистки поет Сайгьо, който е крайъгълният камък на японската поезия от векове, не се свени от

социалната критика в някои от своите танки. Сред модерните поети това понятие най-често се свързва с Ишикава Такубоку (石川 啄木, 1886–1912) и Йосано Акико (与謝野 晶子, 1878–1942).

たましいの
たたかひに敗れしときに
人を笑ふは やすきわざなり

Да се смееш
на човек, когато
е загубил
битката на душата си –
това е лесно дело.

Ишикава Токубоку

働けど 働けど猶 わが生活 楽にならざり ぢっと手を見る

Hatarakedo hatarakedo nao waga seikatsu / raku ni narazari / jitto te o miru

Работя, работя –
а животът ми все същият.
Поглеждам мълчаливо
своите ръце –
напукани, безсилни.

Ишикава Токубоку

君死にたまふことなかれ

Kimi shinitamō koto nakare
Не умирай, братко –
нека враждата на царе
не ти отнеме кръвта.
Майка ни още те чака –
и сълзите ѝ не спират.

Йосано Акико

Това е първата танка от целия пацифистки цикъл на Йосано Акико, публикуван в книгата „Не умирай, братко“. Интересно е, че Акико, вероятно най-великата японска поетеса на танка, известна с любовната си поезия, първо подкрепи войната със своите патриотични танки, по-късно се обърна към пацифизма. Заради патриотичните си танки след войната тя беше в немилост пред новата администрация. Забележителни са стиховете на Сайто Мокичи (斎藤 茂吉, 1882–1953) за следвоенната мизерия.

焼けし町に 小さき子らは 遊びをり
空青き日の
かなしき静けさ

Yakeshi machi ni / chiisaki kora wa / asobi ori / sora aoki hi no / kanashiki shizukesa

Сред пепелта
деца играят весело –
в синьото небе
тишина отеква тъжно,
напомняйки за войната.

Сайто Мокичи

Съвременните поети засягат редица социални теми, от правата на жените през отглеждането на деца, миграция до екологията:

がんばって」 それしか言えぬ大
人なら　子どもを産むな　育てるな

„Ganbatte“ / sore shika ienai / otona nara / kodomo o umu na / sodateru na

Ако само „Справяй се!“
можеш да кажеш на детето –
не го раждай тогава,
не се наемай да бъдеш
родител с куха утеха.

Тавара Мачи

水の記憶
わたしの指に
ふるえてる
魚の夢と
葉の涙と

Паметта на водата
трепти по пръстите ми –
сън на риба,
сълзи на листо
се сливат в танка.

Марико Китакубо

Изразите, които все още се използват в естетиката на ангажираната танка, са „политическа танка“ (сеиджи танка), „танка по актуални въпроси“ (джиджи tanka), „антивоена танка“ (хансен танка) и „танка срещу ядрената енергия“ (гемпацу танка):

政治短歌 (seiji tanka) – „политическа танка“

時事短歌 (jiji tanka) – „актуална, тематична танка“

反戦短歌 (hansen tanka) – антивоенна танка

原発短歌 (genpatsu tanka) – танка срещу ядрената енергия

改憲の
風の中にも
咲く花は
子らが手放す
平和の名残

Дори сред
ветровете на промяна
цъфтят цветя –
децата изпускат
останките от мира.

Сато Цуга (佐藤通雅, Satō Tsūga)

И накрая, един изтъкнат танка поет, 岡山義夫 (Okayama Yoshio, 1900–1975), който беше марксист и президент на Пролетарския литературен съюз (Puroretaria bungaku renmei).

工場に
汗するわれの
ひるめしは
妻のにぎりし
塩むすびひとつ

В завода
потя се – обядът ми:
оризово топче,
стиснато в ръката
на жена ми с малко сол.

Окаяма Йошио

КАРУМИ (軽み)
ИЛИ ЛЕКОТА НА ИЗРАЗЯВАНЕ НА ЕМОЦИИ И МИСЛИ (ПЪЛНА СУБЕКТИВНОСТ)

„Поезията трябва да бъде като чиста вода, слята със света.“

Башо

Експертите обикновено разделят поетическото развитие на Башо на четири фази: начална (ученическа), зряла, сабиваби и юген, забравяйки, че в последните години от живота си Башо създава собствена поетична концепция „каруми“ (軽み) – „лекота, естественост, човечност“.

„Каруми“ означава естествена лекота на израза, непретенциозност, живот близо до всекидневното, свежест и човечност. Това не е просто стилова опростеност, а израз на дълбоко поетично съзнание, което намира красота и значение в обикновеното, често незабележимото.

Башо описва „каруми“ като нов етап в поезията си – след дълбоката самота на саби и тайнствената недоизказаност на юген, идва време за лекота и близост до човека. С други думи, „каруми“ означава пълна субективност и лекота на изразяване на емоции и мисли. Изглежда като най-простото нещо, но не е.

Наскоро публикувах 5 хайку за моята котка Мими (която след 3 дни скитане щастливо се върна у дома) и мисля, че тези пет хайку изразяват добре „каруми“. По подобен начин, 5 хайку за пеликана Стойчо или пет хайку за пролетната полицайка.

ПЕТ ХАЙКУ ЗА МИМИ

Мими, къде си, Мими?
Такова малко котенце
не бива да ходи само в гората.

Мими е в неизвестност
от два дни – може би е
срещнала лисица или я е забелязал ястреб?

„Котките винаги
се връщат“, казват съседи, които
не отглеждат котки.

Къщата ми е празна
без Мими – ядосвам се на Бог
и животът пълен с опасности.

Пред къщата
цъфтят люляци и бъз –
а Мими?

ПЕТ ХАЙКУ ЗА СТОЙЧО

Един пеликан
празнува Деня на труда;
живее във Варна.

Пеликанът Стойчо
обикаля магазините –
всичко е много скъпо.

Пеликанът Стойчо
рядко се среща с родните си –
живее сред хората.

Пеликанът Стойчо
яде само риба – хората го хранят
с боклуци.

Стойчо е великолепен

в самотата си. Голям
клюн и крила.

ШАСЕЙ (СКИЦА)

В публикацията за „каруми“ (лекота) писах за това как Башо вижда най-големия обхват на хайку поезията, нейната крайна цел – пълната субективност на изразяването, и го илюстрирах с някои от моите собствени хайку.

А ето и няколко думи за основната, начална концепция на хайку, от която Шики и Кьоши много се интересуваха – скицата.

За разлика от „каруми“, който е от субективната, емоционална страна на спектъра на хайку писането, „шасей“ се счита за обективен, рационален подход. Докато целта на „каруми“ е да изрази емоция, целта на „шасей“ е да улови настоящия момент. Фокусът върху настоящето разкрива будисткия характер на тази техника.

Преди да премина към темата, бих искал да добавя, че Шики и Кьоши подчертават тази основна техника по различен начин. За Шики „шасей“ е просто „скица от живота“, докато за Кьоши „шасей“ номинално е „обективна скица“, но Кьоши добавя аспекта на емпатия с обекта на наблюдение към атрибута „обективен“, така че не бива сляпо да се вярва на този атрибут. Вероятно е точно да се каже, че методът е рационален, но съдържанието, качеството, е емоционално, емпатично – следователно субективно. Критиките на Кьоши към рационалността пропускат същината.

„Шасей“ не е просто някаква скица, а такава, която създава съпоставяне (метафора). Трябва да се знае предварително, че хайку е двуполюсно стихотворение, чийто един полюс е природата, а другият – човекът. Ето няколко примера и обяснения на моите хайку, които написах вчера, дока-то седях в колата и чаках приятели.

Чистят плевели.
Две пеперуди се гонят
над потока.

Фокусирах се върху света около мен и моето „емпатично“ око забеляза две пеперуди, които се гонеха една друга.

Това е момент на емоция, субективен момент, който заема полюса на природата в това хайку. За да се създаде съпоставяне, е необходимо да се внесе съдържание от човешкия свят. Огледах се и видях двама работници, които почистваха канала на Перловската река. Добавих „Чистят плевели“ и получих горното хайку, написано с помощта на метода „шасей“.

Трябва да се отбележи, че това хайку има две „киго“: „пеперуда“ и „плевел“.

Ако исках да постигна пълна икономичност на изразяване, щеше да се наложи да премахна едно „киго“ – в този случай „плевели“ – и да вмъкна съдържание от човешкия живот, което няма сезонен характер. Това съдържание може да бъде взето от въображението или паметта, например „Протест „за лева“. Тъй като обаче целта на писането ми беше само „будистко обучение“ (практиката на настоящето), не реших да усъвършенствам това хайку

Обедна жега.
Само часовникът на обществената
сграда бърза.

Видяхме, че предишното хайку е възникнало от емпатичен момент, докато това хайку е резултат от рационално наблюдение: общественият час бърза. Също така, в горното хайку първо е възникнало съдържанието на природния полюс, тук първо е възникнало съдържанието от човешкия живот, докато природният полюс е добавен. „Жега“ е „киго“.

Съветвам всички хайку поети да практикуват „шасей“. Ако не друго, това е практика на самия будизъм. Когато се практикува дълго време, „двуполюсното писане“ става автоматично, което помага много и за директното изразяване на емоции. „Шасей“ е основна техника на хайку, която, разбира се, не изчерпва хайку, но добрата основа си е добра основа.

ХАЙКУ В ОГЛЕДАЛОТО НА АВТОПРЕВОДА

ЗЛАТКА ТИМЕНОВА

I. Какво превеждаме когато превеждаме поезия?

Когато четем една поема или гледаме някоя картина, изглежда имаме подсъзнателно разбиране за това какво е поетически ефект – poeticité (Р. Якобсон). Така както знаем без да разбираме какво е животът или смъртта.

Непредубеденият читател преживява естествено естетическото удоволствие от даден стих или музика. Някои казват, че поезията е в гените ни. Не сме ли всички поети по рождение? Детето, което тича след сянка на птица, не е ли поет? Това дете живее в нас.

Поезията е обратната страна на луната, която ни зове и ни смущава. Тази друга страна на луната, изисква друг език, различен от общоприетия, „неуниверсален“.

Преводачът на поезия би трябвало да има способността да дестабилизира езика към който превежда, за да предаде неочакваното, озадачаващото, мистериозното, за да позволи на читателя да погледне на света от друг ъгъл. За да се появи обратната страна на луната.

II. Дали поезията трябва да се превежда от поети?

Според общоприетото мнение само поети могат да превеждат поезия. С това са съгласни и някои големи поети и писатели като Хорхе Луис Борхес, Джакомо Леопарди. А ние, българите, имаме прекрасните преводи на Валери Петров.

Но ето какво мисли Октавио Пас:

„[…] поетите почти винаги използват чуждата поема като отправна точка за написване на собствената си поема. Добрият преводач не се отдалечава от оригиналната поема, освен за да я следва по-отблизо.“ (Traducción: literatura e literalidad, 1971, Barcelona: Tusquets, 19903).

Според нас, в основата на спора е его-то на поета-преводач, докато добрият класически преводач надмогва своето его и търси по-скоро белезите на аз-а на автора, които са скрити в оригинала.

Пример:
Български (оригинал):
зелени острови
в очите ти
изгубвам се сред тях

Португалски :
ilhas verdes
nos teus olhos
nelas me perco

А ето и превода на португалски (чрез френски) от един много добър поет:

ilhas verdes ilhas
flutuando nos teus olhos
e nelas me perco

Този вариант на португалски прилича повече на куплет от песен, отколкото на хайку.

III. Преводим ли е поетическият текст?

Известно е, че винаги има частици от оригиналния текст, които остават извън преводния. Това са частици, по-големи или по-малки, които се отнасят към поетическата форма, т.е. към вербалната структура на изходния текст. Що се отнася до поетическия ефект, до емоционалното възприемане, до поетическото усещане, то преводът е осъществим. „Поезията е онова, което може да бъде преведено“, казва Патрик Ерсан. С други думи, поетическата стойност е една от универсалните стойности.

Ето един възможен пример:
Български (оригинал):
след празника
празна черупка
от охлюв

Алитерацията празн(ик) и празн(а) не може да се получи на друг език. Освен това, и двете съставки, които се повтарят, означават празен.

На български, емоционалният ефект на това хайку идва от усещането за празнота след еуфо-рията на празника. Образът на празната черупка от охлюв предава това усещане, след угощението няма нищо.

А и самата морфология на думата празник носи смисъла на нещо празно, празно време. Как да преведем поетическият ефект, усещането за празнота?

В превод на френски би могло да бъде:
après la fête
des fleurs blanches
sur fond de mur blanc

Белият цвят предизвиква усещане за празнота. Имаме алитера-ция, повторение, усещане за празнота. Т. е. имаме същия емоционален ефект. Но нямаме същия образ, празна черупка, нито същото звучене на алитерацията.

Някои ще се запитат дали това е въпросното българско хайку, преведено на френски. Мисля, че съмнението е уместно.

IV. Автопреводът (autotraduction, selftranslation)

Днес автопреводът е все по-често срещана практика.

Гражданинът на глобализирания свят владее поне два или три езика, освен родния. Динамиката на живота изисква все по-бързо преминаване от един език на друг.

При все това, литературният автопревод не е често срещано явление. Писателят рядко става преводач на собствените си произведения, както и рядко харесва преводите им. Той не може да изживее произведението си на друг език. Не липсват, разбира се, примери за писатели, превеждащи сами текстовете си. Жулиен Грин е един от тях, както и Бекет, а Милан Кундера става редактор на преводите на романите си.

Някои характеристики на автопреводача:

- автопреводачът би трябвало да има филологическа подготовка в областта на превода, както и да владее поне един чужд език в същата степен както майчиния си език. Т. е. да бъде билинг, при все, че билингвизъм няма в идеалния смисъл;

- автопреводачът е номад, който се движи между култури и езици. Неговият аз е многоезичен, многоцветен. Неговият дом е навсякъде. Движението е неговият живот.

- доказателство за способността на автопреводача е вербализирането на дадено усещане, образ или израз на различен от родния му език със същия смислов и/или емоционален ефект.

Видно е, че това са доста високи изисквания към автопреводача. Но с повече практика и пребиваване сред културата и езика, на който се превежда, те не са недостижими.

Ето някои особености на процеса на автопревод и раждането на новия текст:

- авторът анализира критически своето произведение;

- в хода на този критически анализ на оригинала с цел превод на чужд език, се появява ефектът на огледалото: изходният текст се оглежда в огледалото на преводния.

Често се откриват неточности, неясноти или неуспешни изрази, които авторът-преводач може да коригира. Колкото подобър е оригиналът толкова по-добър е преводният вариант. Стара истина! Понякога преводът е по-добър от оригинала, но това не е правило.

- в процеса на автопревода се получава един вид осмоза между оригинала и превода на чужд език. Преводният текст има същата стойност като оригиналния.

- Йазуши Нозу нарича процеса на автопревод „Jiyaku“. Той превежда сам своите хайку от японски на френски и английски за антологията Пространство-време и обяснява, че най-важното при този процес е да се постигне преводен вариант, носещ същата емоция и същия контекст като тези в оригинала на японски.

- свобода и отговорност на автора-преводач. Това отношение се променя в процеса на автопревода. Свободата на автора-преводач, който има право да променя оригинала, изглежда много по-голяма от тази на преводача. Отговорността му също е различна. Изходният текст и преводачът се намират в една когнитивна връзка, докато при автопреводача връзката е по-скоро емоционална. Той преживява своя текст чрез другия, чрез другостта на езика и на културата. Това преживяване е подобно на онова, свързано със създаването на оригинала.

- автопреводът позволява да допълним теорията на превода със субективното измерение на процеса, т. е. да приемем преводача като субект, който оставя своите следи в преводния текст. Винаги е имало изследвания, свързани с присъствието на преводача в превод-ния текст, но автопреводът дава по-големи възможности за мислене на тази връзка.

Изходният материал за този анализ са записките, бележките, които прави авторът-преводач в процеса на превод, както и преводните еквиваленти, през които минава докато стигне до крайния текст.

V. Преводът на хайку

1. Някои особености на хайку поезията

Хайку, най-кратката поетическа форма, се появява и живее на границата между:

- японската говорима литература и китайската писмена култура;
- японските идеограми и китайските;
- будизма (варианта Зен) и шинтоизма;
- традиционното японско хайку и модерното японско хайку;
- западноевропейското хайку и японското традиционно хайку;
- японския език и западноевропейските езици.

Тази междинност на хайку може донякъде да успокои преводача: хайку е една динамична структура, тя се променя без да губи същността си.

Кои особености на хайку поемата трябва да се запазят в преводния текст?

- кратката форма. Краткостта има формално и смислово значение. Броят на сричките (няма пълно съответствие между сричка и мора) е 17 (5/7/5), но в модерното хайку не е задължителен.

Западноевропейското хайку се разполага в три реда. По отношение на смисъла, тази краткост е съществена. Структурирането на мисълта в този случай е различно. Връзката между слово и мисъл се осъществява на всички нива, звук, морфема, сричка, съответните комбинации и изрази, ритъм и звучене. Всичко носи смисъл. Няма нищо излишно.

- образността. Хайку „показва“, много повече отколкото „казва“. Образността дава свобода на читателя. Но поетът трябва да види и предаде образа или картината от един необичаен ъгъл.

- простота на изказа и поетическия образ. Хайку издига обикновеното, баналното, незабележимото до нивото на съществено, необикновеното, сюблимното.

- неизказано, премълчано, мълчание. В японския език „неизказаното“ е „показано“ чрез асоциации и образи, чрез сезонните картини, чрез идеограмите и някои други техники. При нашите аналитични езици поетите постигат мълчание между редовете на хайку, между думите и около думите и успяват да предадат усещане за неизказаност, за напрежение преди всичко чрез минималистичния изказ, освободен от някои излишни граматически определености, които фиксират смисъла. Този оголен изказ позволява неочаквани образи и неочаквани връзки между самостоятелните езикови единици, насочва към търсене на нови смислови пространства, все още не назовани, но вече неспокойни.

- кире: прекъсване, цезура, пауза. Цезура може да има след първия ред или след втория, а понякога и между думите в един ред. Тази техника отваря едно празно пространство, свободно от смисъл, и позволява появата на резонанс между отделните редове на хайку, който може да породи контраст, паралел, подобие, различие.

- духът на хайку е в холистичното мислене на Изтока. Всичко е свързано в едно цяло, всички елементи на това цяло са тук и навсякъде и са равностойни. Няма логика, която, класифицира, подрежда, йерархизира. Пример за холистично мислене е ториавазе, разделям и свързвам картини, факти или преживявания. Тази особеност обикновено се появява в третия ред на хайку, който влиза в контраст със смисъла на първите два реда. Първоначалното усещане за контраст създава изненада у читателя от нещо неочаквано. В следващия момент изненадата води до досещане за възможна нова връзка между значенията, за нови смислови отношения между редовете на поемата. Ториавазе може да свърже по най-неочакван начин единичното с всеобщото.

Хайку поетите, които пишат на европейски езици, търсят по-често контраста, когато използват ториавазе, а в японското хайку се наблюдава по-скоро търсене на хармония.

Специалистите отбелязват, че ториавазе не е задължителен елемент от структурата на хайку.

- елементите на хайку трябва да бъдат свързани в едно хармонично и ритмично цяло.

- изненада и емоция. Ако не предизвиква тези усещания, независимо че са спазени всички други правила, хайку не е поезия. Субективната натовареност е имплицитна, дискретна, индиректна. Тя се предава чрез избора на образа, сцената, сезонната картина, сезонната дума (киго). В своето изследване, озаглавено Йоза-Бузон, поет на носталгията, Сакутаро Хагивара

(1886-1942), развива тезата, според която “ няма изкуство без субективност, при лирическата поезия, както и при хайку, субективността е същността на поезията”(цитирано от Йазуши Нозу в Методите на хайку, Манмару, брой 19, януари 2024). Емоционалният ефект трябва да предизвика симпатия и съпричастност у читателя.

2. Примери за автопревод на хайку

Избраните хайку са писани от авторката на това есе. Няма да коментирам автопревода на всяко хайку. Надявам се, да послужи за илюстрация на горните разсъждения.

мигове живот
в черно и бяло –
стари снимки

des instants de vie
en noir et blanc –
vieilles photos

Пример за *ториавазе*.

пролетен вятър
непонятна тръпка
прогонва думите

vent de printemps
un frisson étrange
chasse les mots
……..
лятна жега
охлюв пълзи
редом с деня

canicule
l’escargot et le jour
glissent ensemble

слънчево утро
мравките се щурат
уверено

matin ensoleillé
les fourmis errent
sans hésiter

летен следобед
минути разтеглени
до нищото

après-midi d’été
des minutes étirées
jusqu’au rien

гората изгоря
в очите на хората
празна болка

la forêt a brûlé
dans le regard des gens
une douleur vide

вариант:

la forêt a brûlé
les yeux des gens
sont vides de douleur

село
от комините струи живот
топъл и сив

des cheminées du village
la vie chaude et grise
s’échappe en jets minces

Промяна в подреждането на елементите на картината, но запазване на ефекта от картината. Оригиналът на български е по-хармоничен. Трудността идва от липсата на еквивалент на българския глагол *струи.*

падаща звезда
погледът ми проследява
тишината на едно желание

étoile filante
je suis de regard
le silence d’un désir

Френският вариант е по-стегнат и ритмичен. Емоционалният ефект е запазен.

в прозореца
сянка на дърво –
лунни птици

dans la fenêtre
l’ombre d’un arbre –
des oiseaux de lune

Третият ред е опит за *ториавазе*.

V. Вместо заключение

Бих искала да завърша с убеждението, че преводът е висша човешка дейност, при която мисълта и словото, чувството и знанието, различното и подобното се срещат и отварят пред преводача възможността да създава нови светове от усещания, разбирания, нови междинни пространства, където се крие богатството на човека. Ако някой ден се наложи да ползваме само един език, и най-богатият да е той, ще бъдем духовно бедни и самотни. Вярвам, че това няма да се случи.

ЙОНЕСКО ГОВОРИ ЗА БЕКЕТ

Двамата велики драматурзи-реформатори, Самюел Бекет и Йожен Йонеско не бяха близки приятели, но се уважаваха.

След смъртта на мълчаливия ирландец, който пишеше на езика на Волтер, по-словоохотливият от него румънец, блестящо овладял френския, даде това неочаквано интервю пред италианското списание „Панорама“, което представям в мой превод.

Огнян Стамболиев

– Мисля, че театърът на абсурда не съществува. Абсурден е нашият свят. Това определение – Театър на абсурда всъщност го измисли един английски критик, кой то изглежда не успя да роди нещо по- умно… аз мисля, че трябва да говорим за самите пиеси и техните послания, вместо да търсим абсурдното в тях. То е в живота. Другото няма смисъл.

– Каква е според Вас разликата между Вашите пиеси и тези на Самуел Бекет?

– Бекет пишеше и мислеше доста различно от мен. Но мисля, че ни обединяваше стремежът да се докосваме до най-важните проблеми в живота, като пренебрегваме традицията и похвалите на т. нар. „буржоазен реалистичен театър“ и на масовата литература. Занимаваха ни въпросите на живота и смъртта, нищетата, очакването на Бог, екзистенциалната скука. Моят театър, както и театърът на Самуел Бекет, са определено метафизични по своята същност, макар между тях да има премного различия. И това е хубавото.

-И все пак, какво е за Вас явлението Бекет?

– В човешки план бяхме до известна степен свързани, при все че не бяхме приятели, а от известно време не се и срещахме. Аз много съжалявам за този човек. Знаех, че ще умре, както и че и аз съвсем скоро ще умра. Това е неизбежно. Уважавах го много. Бекет беше истински поет, който непрекъснато търсеше Бога. Търсеше го навсякъде! Не мога да говоря за него, без да мисля метафизически. Неговият театър, както и моят, не са достъпни за всеки, въпреки че и двамата станахме известни. В нашите пиеси ние представяхме хората предимно в комичен план. Не, по-скоро в трагикомичен. По-късно аз написах други неща, които са може би по-малко известни сега, като например, „Неплатен убиец“, „Човекът с куфарите“, „Тази невероятна бъркотия!“, в които засегнах някои проблеми в по-достъпен за възприемане от широката публика план. За разлика от пиесата „Урокът“, например. За разлика от мен, Бекет не изневери на стила си, докато впоследствие аз се завърнах към своя първи стил на писане с „Пътуване към мъртвите“ – това е една от последните ми работи за театъра. В нея езикът е несвързан, както е в „Плешивата певица“, моята най-известна пиеса, но този драматургичен текст не е решен в комичен план. Освен това написах и някои политически текстове: „Човекът под знака на прогреса“ и „Антидоти“ /Противоотрови/.

– Участието в политически полемики Ви дистанцира от Бекет, който винаги се е държал настрана…

– Всъщност аз нямам определени политически пристрастия. Моите интереси винаги са били неполитически, въпреки че често са ме обвинявали в това или онова. Винаги съм считал, че политиката е много мръсна работа, едно голямо зло, което непрекъснато руши нашия свят, че хората просто нямат нужда от нея, от политиката. От политиката имат нужда единствено политиците, които не умеят да вършат нищо полезно и затова са станали такива. Повечето политици са безполезни, дори вредни хора.

– Имате предвид всяка политика, нали?

– Да, разбира се! Отначало политиката е била измислена от някои умници за хората, уж да живеят по-добре, по-удобно и по-спокойно заедно на едно място. Макар, че това е абсурд! Така е било в древността. После се появило робството…

– На едно място писахте, че главният недостатък на Самуел Бекет е в „непреодолимото му желание да бъде винаги съвършен“…

– Това беше една от моите големи и наистина осъдителни грешки. Онова, което казваше той, днес е толкова ценно, толкова метафизично, че малките несъвършенства в стила /които толкова много го притесняваха!/ нямат вече никакво значение.

Убеден съм в качеството на всичко, което написа Бекет. Той беше истински перфекционист и сега никой не може да се сравни с него…

ПРОИЗХОДЪТ НА МЕТАФОРАТА

ЛУЧИАН БЛАГА

ИЛИ СМИСЪЛЪТ НА КУЛТУРАТА

Бащата на модерната румънска лирика, един от големите поети на Европа през XX век, Лучиан Блага /1895-1961/ създаде своя философия със собствена терминология. В най-значителните си трудове: “Трилогия на познанието”, “Трилогия на културата” и “Трилогия на стойностите”, той постави проблеми на човешкото познание и творческото преосмисляне на света, прави опит за определяне на пространството на националната специфика в поезията на другите изкуства. Всички построения на човешкото съзнание той нарича “метафори”. За Блага “метафори” са не само художествените видения, но и философските системи, митологиите, религиозните видения, религиозните догми и дори научните теории. Според него “Човек е животно, творящо метафори”. Измъчван от жаждата за познание, той постига само способността да твори. Но не и абсолютната способност. Защото, както твърди самият той, тя е :”…достояние единствено на Великия Безименен Творец…”

Огнян Стамболиев, ПЕН-БГ

СТИЛЪТ НА ХУДОЖЕСТВЕНОТО ПРОИЗВЕДЕНИЕ

Стилът на художественото произведение, или на всяко творение, принадлежащо към сферата на културата, се проявява в различни форми. Категориалните им аспекти имат хоризонтална природа, носители са на аксиологическа атмосфера и на определено формален принцип. Разбира се, стилистичните елементи не изчерпват всички творчески търсения. Освен стил, художествено произведение, като всяко културно дело, притежава и определана “субстанция”. Към субстанцията на художественото произведение се отнася всичко, свързано с материала, елементите на образността, наративното или идейното съдържание, независимо дали те имат конкретен, абстрактен, чувствен или или сублимиран характер.

Но нека уточним: за разлика от субстанцията на реалните неща от чувствения свят, субстанцията на творческите произведения не притежава сама по себе си значение или някакъв смисъл – тя като че ли замества нещо друго. В дадения случай субстанцията се явява като утайка, която предполага пренос или връзка на понятия с различен произход. По този начин субстанцията придобива т.нар. “метафоричност”.

Това твърдение би могло да предизвика недаумение у читателя: “Добре, а нима метафоричността не е свързана със стила?” Нима главата за метафората не е най-важната във всеки учебник по стилистика? От психологическа гледна точка това недоумение е напълно оправдано, но то е формулирано по силата на една отдавна установена привичка. Но нека да се опитаме да обосновем и друг подход към проблема.

Преди да пристъпим към по-разширеното тълкуване на значението „метафоричност“, да анализираме какво е това метафора в общоприетия смисъл, като съсредоточим вниманието си върху метафорите, създадени с помощта на лингвистиката. Ние различаваме две големи групи или два типа метафори:

ОБРАЗНО-КОНКРЕТИЗИРАНИ МЕТАФОРИ ПОЗНАВАТЕЛНО-РАЗКРИВАЩИ МЕТАФОРИ

Образно-конкретизиращите метафори са продукт на езика и се формират по пътя на сближението на два различни факта, принадлежащи към реалния или въображаемия свят, към областта на преживяванията или размишленията. Но както казахме погоре, съществува и втори път – познавателно-разкриващи метофари.

Ако метафорите от първия тип не преувеличават значимостта на засегнатите факти, а само усилват техния пряк словесен изказ, метафорите от втория тип разширяват или задълбочават значимостта на самите факти.

Познавателно-разкриващите метофори сяа призовани да изяснят онова, което е останало скрито дори по отношение на засегнатите факти. Този тип метафори се опитва донякъде да разкрие “тайната” с помощта на средства, които ни предоставя конкретния свят, чувственият опит и плодовете на Въображаемото.

Познавателно-разкриващите метафори вникват благодарение на специфично човешкия образ на живота, на Съществуването в хоризонта на “тайните” и тяхното разкриване. Ние не идеализираме ситуацията, когато утвърждаваме, че познавателно-разкриващите метафори също отразяват един дълбочинен антропологически аспект, свързан с битието на човека. Докато човекът живее извън сферата на “тайните”, не мисли за тях и не пребивава в безметежното, парадическо /райско/ състояние. Тогава той се позлва изключително от образно-конкретизиращата метафора, изискваща различие между конкретното и абстрактното. Познавателно-разкриващата метофора се появява, когато човек стане наистина “човек”, или в момента на неговия преход към “хоризонта на тайните”.

ДА ИЗЯСНИМ КАКВИ ПЕРСПЕКТИВИ НИ ОТКРИВА ФИЛОСО-ФИЯТА.

Като същество, надарено с определено съзнание, животното, без съмнение, съществува в явна зависимост от „непосредственото“. Неговото съзнание не може да преодолее конкретното в конфигурацията му. Човешкият разум се отличава със своята сложност, която, разбира се, може да се степенува.

За животното е напълно чуждо “съществуването в света на тайните”. Ако то може да “произведе” някои “оръдия”, например да си устрои убежище или да си организира стадо, неговите действия не са обусловени от едно осъзнато съществуване в името на разкриването на “тайни” и то не проявява творчески характер, а действа стереотипно, заради съхранението на вида. Да излезе от тези предели не е успяло досега нито едно животно – висше или нисше, въпреки че някои видове се оценяват твърде високо заради “интелекта” си от господа биолозите.

Докато човекът – това “обществено животно” – може да бъде напълно в плен на своето творческо предназначение. Затова той е готов да се жертва докрай, да се откаже от всичко. Произведенията на културата могат и трябва да се оценяват от иманентните норми, чиято основа е свързана с механизма на “творческото предназначение на човека”. Под този израз ние разбираме „абисалните категории“, които са глъбинни категории на Подсъзнателното и образуват т.нар. „стилистична матрица“. Ако допуснем, че животното е „способ на конкретното познание“, това съвсем не означава, че му предаваме определени функции в организацията на своята среда. Но ако съдим по всички данни и съблюдаваме всички норми, ние не можем да припишем на животното и “абисални категории”. Животните “създават” инстинктивно, повтарящо, стереотипно. Но някои автори твърдят, че определени животни са “създатели на цивилизации”.

Изследователите на живота на мравките или на пчелите могат да ни изумят с ред уникални подробности. “Държавното устройство” на мравките и пчелите е наистина фантастично, но при по-внимателното му изучаване, ще установим, че то предлага все пак по-малко сложни основи, отколкото човешкото общество. Държавната организация на мравките и пчелите е поскоро израз на “внимателното съществуване” в заобикалящата среда, необходимостта и грижата за безопасност.

В човешкото общество държавната организация и нейните структури излизат в определана степен извън пределите на тази целесъобразност. Човешката държава, както всички продукти на цивилизацията, носи върху себе си повторния образ на отпечатъка на „абисалните категории“, нещо като „стилистично клеймо“. Затова държавната организация при хората има доста разнообразни форми и се мени в хода на историята. Тя е и “стилистическата матрица” на социалната група, към която организация принадлежи. За разлика от човешката цивилизация, животинската има „не – стилистичен“ и „не – временен“ характер, или с други думи – тя е лишена историчност и творчество.

В отличие от животното човек живее не само в конкретнотото. Той достига и хоризонта на “тайните”, които се стреми да разкрие. Вследствие на това единствено човекът има творческо назначение, кодифициращо биологичните закони, способно дори да ги поставя на втори план. Значението и последствията от това назначение в онтологически, психологически и метафизически план изискват отделно тълкуване,

което не е обект на тази студия. Но мисля, че трябва да потвърдим следното:

За своето „очовечаване“ човек е преминал не само през „мутацията на биологичните структури“, но е преживял и една „отнологическа мутация“.

В резултат на необясним “биологически взрив” у него се е пробудил нов, уникален за Вселената способ на битие: “съществуване в хоризонта на тайните в името на тяхното разкритие”.

И този способ отличава радикално човека от останалия животински свят.

От метафизична гледна точка трябва да добавим следното: човекът “твори”, поставя си цел да разкрие определена тайна, неговият творчески процес минава пределите на конкретна даденост, но се ограничава от „трансцендетната цензура“. С тези метафизични черти, разбира се, не бихме могли да охарактеризираме животното, което – в най-добрия случай – може да „произведе“ нещо само, за да компенсира, до известна степен, недостатъците на своята среда и да направи нещо за самосъхранението си.

Пълната характеристика на животното е следната:

1.То живее изключително в определана среда и заради своята безопасност. 2 Своя конкретен свят то опознава по своему. 3. Животното може да създаде цивилизация, но тя е лишена от стилистически и временни особености и има определено стереотипен характер. 4. Животното познава определени категории във функционален план.

За разлика от животното човекът се характеризира със следното:

Той живее само в конкретна среда и преследва своята безопасност, но търси и хоризонта на тайните и ключа за тяхното разкритие. Човек е способен на творчество, на култура – метафорична и стилистична. Човек обладава не само познавателни,но и абисални категории. Човек не само „произвежда“, но и „твори“ цивилизации – в различни стилистически форми.

Да допуснем, че земните същества са възникнали по ред, в хода на еволюцията и в резултат на определени биологически мутации. Ако дадем превес на митическия способ на отразяване на фактите, резултатите от нашите изследвания могат да бъдат формулирани и по този начин: в качеството си на „видове“ човекът и животното се явяват „обект“ на творчески актове /биологически мутации/, но само човек е способен да бъде и творчески „субект“/ благодарение на онтологическа мутация/.

Следователно появата на човека внася в природата нещо радикално ново. Заедно с човека в Космоса се е появил и „творчески субект“ в пълния смисъл на това понятие. А това би могло, да означава, че човек престава да бъде обект или материал за нова форма на биологическо развитие. Това обстоятелство, че човек е станал човек, т.е. творчески субект, благодарение на решаваща онтологическа мутация, може, разбира се, да се изтълкува и в смисъл, че човек е крайният пункт на еволюцията по пътя на биологическите мутации и че тя е неспособна да произведе друг биологичен вид, който от своя страна да превъзхожда човека. Тук искам да отбележа, че биологическата теория на Ницше за Свърхчовека като възможен резултат от бъдеща еволюция е построена малко прибързано, без да се отчете качествената индивидуалност на човека и неговото специфично място в природата. Ако човек беше просто обект, свързващо звено или материал, служещ за създаването на нов човек /Свръхчовек/, тогава става непонятно защо той се появява като творчески субект, рискуващ естественото си състояние на спокойствие и безопасност. И този факт, че човек се явява именно като такъв субект, може да ни убеди, че биологическата еволюция у него е приключила. Да се възпроизведе нов, повисш биологически тип човек е напълно невъзможно.

И така: Човекът се явява краен пункт: изчерпани са всички възможности за биологически мутации – поради пълната им реализация и поради факта, че в тази връзка у него е приключила и решаващата онтологическа мутация. Извън нейните предели са останали всички други биологически видове.

Превод и подбор: Огнян Стамболиев

РОДСТВО ПО ИЗБОР

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

ДА ПРЕВЕЖДАШ, ЗНАЧИ ДА ОБИЧАШ...

Има хора, които все още твърдят, че преводът бил завареничето на литературата, че бил неблагодарно, вторично изкуство. Много са определенията за превода и преводачите. В средата на 19 век Балзак ги нарече „пощенските коне, които се сменят от станция на станция на човечеството“.

Сто години след него мексиканският поет, белетрист и преводач Октавио Пас определи превода като „златна монета в духовния обмен между народите“.

Представете си, че ги нямаше тия „коне“ или тази „златна монета“ – колко бедни духом щяхме да бъдем...

Много похвални слова са казани и написани за изкуството на превода. Още през 16 век големият френски поет Жоашен Дю Беле е теоретизирал върху това сложно, неблагодарно и зле платено изкуство.

Но преводът има и отрицатели. Италианците имат поговорка: „Il traduttore e sempre un traditore“ (Преводачът е винаги предател), французите пък казват, че преводът бил като жената: „ако е красива, е невярна, ако е вярна, е некрасива...“

Да, преводът е трудна работа. Тук ще цитирам още една интересна фраза, с която може и да не се съгласим, но в нея има известна доза истина. Немският романтик Фридрих Шлегел пише в една своя статия буквално следното: „Художествения превод е смъртен двубой. При него търпи поражение или този, който превежда, или онзи, когото превеждат!“

Наистина, много похвални слова са изписани и за нас, преводачите. Напоследък имах щастието да преведа и да съставя една антология под надслов „Сълзи и светци“ с текстове на големия румънско-френски мислител и философ, един от последните хуманисти на нашето време, румънеца от Сибиу, Емил Мишел Чоран. Бях поласкан да прочета и преведа следното: *„Преводачите, които срещнах през живота си, почти винаги превъзхождаха писателите. Те бяха по-образовани, по-културни, много по-добри и по-достойни от повечето от тях...“*

Но мисля, че най-голямата похвала, за която може да мечтае един преводач, без съмнение е пълното отричане на онова, което е постигнал: не бива да се забелязва въобще, че е имало превод...

Наистина, когато четеш един автор на чужд език и той ти харесва, изпитваш почти непреодолимото желание да го преведеш. Това е понятно, тъй като едно от удоволствията на четенето, както и на музиката, е да го споделиш с приятели и съмишленици.

Познавам хора, които научиха чужд език и навлязоха сериозно в някои чужди култури, само за да общуват чрез езика на оригинала с любимите си автори. А после, с огромна радост и удовлетворение споделиха своите открития, станали техни пристрастия.

Спомням си за големия наш преводач, покойния Кръстан Дянков, когото съм канил на литературни вечери неведнъж в Русе. В едно свое интервю той сподели, че е научил английски език, защото през ученическите му години у нас – по политически причини – е бил по-популярен немският, а той е искал да влезе в света на голямата американска литература на XX век и да го сподели първо с приятели и съмишленици. Това е бил началният тласък при него.

Ще споделя, че и при мен – преди повече от 30 години се случи почти същото. Чрез една малка книжка с руски преводи влязох отначало в света на голямата румънска поезия, считана за една от най- добрите в Европа, при това не особено позната до 80-те години у нас.

Подценявана, защото е от съседна страна, а не например, от далечната или екзотична Португалия.

Затова реших да залегна над този богат и красив език и да се посветя на стиховете на Никита Станеску, Марин Сореску, Григоре Виеру, Лучиан Блага, Ана Бландиана, Мирча Динеску, Матей Вишниек... Да ги представя у нас.

РОДСТВОТО ПО ИЗБОР Е ВСЪЩНОСТ И „РАЗПОЗНАВАНЕ“

Ние, преводачите, разпознаваме един език, една литература по същия начин, както разпознаваме едно населено място, където преди това не сме били, защото сме усетили, за миг сме почувствали, че това място отговоря на нещо, което е дълбоко вътре в нас, че ние принадлежим на това място, така, както можем да принадлежим не на родния край, колкото и близък да ни е той, а на земята, на културата, които пробуждат у нас дълбок трепет, именно чрез тях откриваме най-съкровеното съответствие със самите себе си.

Някои го наричат „въпрос на идентичност“. И сигурно е така. Самият аз се чувствам в съседна Румъния и особено в прекрасния Букурещ, малкия Париж на Източна Европа, като у дома си. И когато дойда тук, напоследък по-рядко, винаги съм изпитвал желанието да възкликна: „Това е моят любим град!“ И въпреки, че обичам България и родния си град Русе, и произхождам от стар възрожденски род, съжалявам, че не съм се родил тук. А може би съм бил тук в някой от предишните си животи. Кой знае...

Любовта ми към румънската литература, и в частност към румънската поезия, се дължи преди всичко на особената музика на езика, на румънския език, един богат, многопластов и гъвкав език, чрез който влязох с помощта на италианския и на прекрасното Радио Букурещ, на Втората му програма, сега Романиа културал, една от най-стилните, културни и изискани радиопрограми в Европа. Всъщност, всичко дължа на това радио и сега бих искал да изразя огромното си уважение и благодарност към онези, които го правят...

ДА ВСЪЩНОСТ, КАКВО Е ТОВА ПРЕВЕЖДАШ ПОЕЗИЯ?

Казваме: изкуството на актьора, на художника, на певеца, на музиканта, на поета... Мисля, че напълно уместно е да кажем и „изкуството на преводача“. Защото преводът е изкуство. Особено преводът на художествена литература. Особено преводът на поезия. Тук съвсем не искам да подценя преводът на проза или драматургия. Те също са изкуство. Но преводът на поезия се оказва най-трудното нещо, с което може де се сблъска един преводач.

Защото, докато в прозата, все пак има някаква възможност непреводимите думи или фрази да се дадат описателно, бе това да накърни особено цялото съчинение, което се състои от много епизоди и пластове, в лириката това е много трудно, едва ли не невъзможно.

Защото в стихотворение от няколко строфи едва ли ще можеш да се отклониш от текста и да не нарушиш целостта и сърцевината на превежданата творба. Затова мнозина считат, че поезията, особено лирическата, е по принцип непреводима. Повод за тези твърдения ни дават някои наистина непреводими поетични опуси. Стихове с определен национален или местен колорит, трудно преносим на чужда почва, или пък творби, построени главно върху принципа на музикалното или синтактичното внушение.

И поради това, че музиката на използваните думи не отговаря на музиката на думите в езика, на който се превежда.

Тъкмо тогава цялото внушение отпада и преводът не се получава. Преводът е призван да предаде музиката на оригинала или по-точно онази музика на оригинала, за която нашият език разполага с толкова възможности.

Ритъмът в поезията, както знаем, се състои от повтарящи се или противоположни по интонация фрази.

И ако преводачът не обърне внимание на всичко това и ако не го предаде на български, то и преводът ще обеднее от загубата на ритъм, който е пулсът на поезията и кръвообращението на прозата.

Но и преводът на проза не е лесна работа. Иван Бунин беше казал: „Да намериш звука“. Това значи да намериш ритъма на прозата и основното й звучене. Прозата притежава същата вътрешна мелодия, както поезията и музиката. Чувството за ритъм на прозата и за нейното музикално звучене е органично и може да се постигне само когато притежаваш наистина тънко чувство към родния си език.

В порядъка на тези мисли, бих искал да приведа тук още едно интересно мнение за превода на поезия. То е на френския поет Пол Валери, който не приема по принцип преводите на поезия: „Стихотворенията, когато биват преведени, престават да бъдат произведения на тогова, който ги е написал. Защото съществува една психология на думите. Във всеки език има определена интонация, свойствена на неговите звуци.

Моите стихотворения, казва Валери, са преведени на доста езици по света, дори на китайски! Но аз не мога да ги позная. Райнер Мария Рилке ги преведе на немски: бих казал, че работата му е много добра. Но това, подчертавам, е само една нова версия на моите стихотворения, това не са моите песни...“

В тази връзка, бих казал, че преводът на поезия, всъщност е нещо като транскрипция за даден инструмент на музикална пиеса, която е композирана от автора за друг инструмент, нещо като транскрибиране на пиеса, създадена за цигулка и пиано в пиеса за виолончело и пиано...

Всеки сполучлив стих поражда впечатлението, че е единствен, съдбовен, избликнал нещо, което стои по-високо от поета. Наистина само тогава очевидното проблясва пред читателя и чрез него всеки разпознава чувствата, които преди това са го вълнували сляпо. Всъщност да се превежда често е по-трудно, отколкото да се създаде оригинално произведение.

Това важи особено за лириката. Защото при нея отговорността е двойна: да си верен на оригинала и да представиш достоен еквивалент на този оригинал. Защото когато създаваш собствено произведение, читателят не знае какво е било първоначалното ти намерение, през какви трудности и изменения си минал и точно това ли което си искал да кажеш, си казал.

Докато при превода започваш от едно завършено начало – оригинала на автора – и трябва да изведеш на български читателя именно към това ревнувано от него начало...

Ще го потвърдя и с думите на нашата голяма поетеса Елисавета Багряна, която ни остави немалко поетични преводи от различни литератури, в т.ч. и от румънската поезия: „Лично за мен, писа през 1961 година авторката на „Вечната и Святата“, превеждането на едно стихотворение е дори по-трудно от написването на ново, оригинално, защото просто не разполагам със свободата на създаването.“

Понякога, неразгадаем за окото, стихът говори на ухото. Защото ако белетристът може да стигне дотам, че да пренебрегне звуковите качества на езика, поетът разчита тъкмо на тях. В един хубав стих, ако наистина е такъв, мисълта си остава винаги неотделима от музиката.

Лично за мен преводът на поезия е „родство по избор“, ако мога да си послужа със този прекрасен израз на Гьоте, дал заглавието на едноименния му роман. Като преводач аз отдавна съм си изградил свой поетичен свят, в който се чувствам най-сигурен. Превеждам главно стихове, които допадат на моята природа. Не мога да посегна към автор, който ми е напълно чужд.

„Думите пеят“ – писа някъде блестящият чилийски поет и есеист Пабло Неруда. – „Прекланям се пред тях, защото цялата мисъл се променя, щом някоя от тях смени мястото си или ако друга се разположи царски във фраза, която не е очаквала тази дума, ала й се е подчинила.“

Да, възможно е един посредствен стих да стане по-хубав при превод. Но по-често е възможно обратното.

И общо взето, поезията е онова, което дори на езика, на който е била създадена, няма точен еквивалент, не разполага с други средства, за да се възпроизведе.

И все пак, нека не забравяме най-главното: четенето на едно преведено стихотворение е поетичен акт, който почива върху вяра...

СОНЕТЪТ

СТОЯН МИХАЙЛОВ

ПО БЕЗКРАЙНИТЕ ДЪЛБИНИ И ТРЪНЛИВИ ДЕБРИ НА СОНЕТНАТА ФОРМА

Според добрия специалист, сонетът е твърде сбита форма за изразяване в поезията, подчинена на строги закони.

Зароден е в Италия още през 13 век.

По-ярки изразители са Лентини, Алигиери, Тасо, Петрарка...

Сонетът се състои от два катрена /октава/ и два терцета /секстина/.

Той има много римни схеми, но преобладават: абаб абаб сдс дсд; абаб абаб сде сде; абба абба сдс дсд; абба абба сде сде.

Във Франция сонети пишат Бодлер, Маларме, Верлен, Валери. Сред англичаните се открояват /освен Шекспир/ Китс, Шели, Оскар Уайлд. В Русия изпъкват Пушкин, Брюсов, Кохановски. Сред българските поети се открояват Лилиев, Дебелянов, Лъчезар Станчев и Радко Радков.

Съдържанието на сонета е максимално концентрирано, без повторения.

В първия *катрен* се прокарва *тезата*. За втория е *антитезата*, а синтезата е отредена в *терцетите*.

При Шекспировите сонети тази поанта обикновено е двустишие. Без тези задължителни норми имаме *псевдосонет*, или едно обикновено стихотворение.

Представям по-долу няколко примера за сонети, изпълнени в различни римни схеми.

Сонет – италианска ритмична форма /ABAB, ABAB, CDC, DCD/

ВИНОВНИК[13]

Като беглец от тежка катастрофа,
напуснах бързо бащиния край...
Упрекват ме със сетна пошла строфа,
безжалостно животът ме терзай!

Но чуваш ли сърцето ми ранено
как тупа учестено без покой?
И ден и нощ към теб е устремено,
днес още по-страдателно съм твой!

Жаравата в гърдите тлее –
да пламне иска всеки миг
в мен нов човек да заживее

тъй, както младият войник,
по родното гнездо копнее –
далечно страдащ мъченик!

25.02.2024

Сонет – френска ритмична схема /ABBA, ABBA, CCD, EED/

ДОСТОЛЕПИЕ

Като пчелица вън от цвят на цвят
се труди ти, прослужи и години...
Заслугата – високите комини
и хората с любов ще потвърдят!

А ето че забравен си сега –
дори на тържество не си поканен...
Като с вълни – отпадък неуханен,
изхвърлен си, забравен на брега!

За пенсия не казваш дума !
Говори тя сама по друма –
торбичка, кофичка и хляб!

Очите просълзени,
изпъкналите вени –
за достолепие мълвят!

25.02.2024

Сонет английска /Шекспирова/ ритмика /ABAB, CDCD, EFEF, GG/

ПРОЛЕТЕН ЗОВ

Сняг, виелици, мъртвило –
зимата фучи докрай победно!
Там, под храста се е свило
стръкче, в тръпки стене за последно.

Но нали животът си тече,
природата покоя не обича –

[13] Сонетът е класиран на девето по ред/пето по автори/ в конкурс на фондация Буквите през 2024 г.

полъхва топло, слънце пак пече
и сетно облекло от зима свлича!

Първи чичопей запя,
кукувица кукна...
Вдигнаха глави цветя,
там пък Зайко хукна!

Хей, земята плодна се събужда вече –
запретни ръкавите и ти, човече!

24.02.2024

Руски /Пушкинов /сонет в ритмика
ABAB CCDD EFFE GG

ГОСТ НА БЕЛИ НОЩИ

Копнежен ненаситник ли останах,
или приспа ме сън чудесен –
перо пауново в ръка ли хванах,
или погали лъч небесен?

Политнах трепетно към Петербург далечен
на Северно сияние там гост съм вече...
С бели нощи тук будувам покрай Нева,
чувам на пореден кораб в ход напева!

Ермитаж в зелено –
с хълмите, дворци, канали
Санкт Петербург припознали:
град герой – вселена!

Петропавловската в звън –
с бели нощи съм навън!

07.03.25

Сонет българска ритмика:
ABAB ABAB ABA ABA

РАЗМИСЛИ НА КРЪСТОПЪТ[14]

Живота бедуински извървях
в безкрая взрян на приказна пустиня...
Миражи и оазиси съзрях –
надеждата ми беше милостиня.

На двете си ръце отрано плюх –
гнездо си свих и синове възпитах...
Приятелски наздравици дочух –
във стихове с мечтите си се скитах!

И ето, че сега на кръстопът
житейските си плодове събирам –
мерило за труда ми многолик...

Над мен камбани песенно звънят,
та в пътя се неизвървян намирам
като щастливец, Божи мъченик!

12.06.2021

Сонет /Дебеляновска ритмика/
ABAB ABAB ABA BAB

РОЖДЕНА ПРОЛЕТ

Ти втората ми майчица си пролет –
дари ме с розов цвят и топлина!
И като пиленце, в гнездо пред полет,
растях ти под небето в светлина.

Политнаха годините лудешки
със пролети в цветя и дъждове...
Животът ме пресрещна с лапи тежки
и с тест за отговорност ме зове:

„почитам ли рождената си стряха –
родителите нося ли в сърце,
тъй както те над мойта люлка бдяха?

Че ако свърна с трепетни ръце
баща и майка родни да прегърна –
рождената си пролет ще си върна!“

17.03.2025

[14] През 2021 година под №7 измежду 16 одбрани „Лъчезарни сонети“ на конкурса във Вършец.

ВИЗУАЛНИ ИЗКУСТВА

ГРАНИЧНИ ИЗКУСТВА

СЕРГЕЙ ИВОЙЛОВ: „МОИТЕ ПОРТРЕТИ НА ЦВЕТЯ“

АЛЕКСАНДРА ИВОЙЛОВА

Първият ирис…
Ще го откъсна.

Ефирен е като пролетната луна, която вече се очертава в дрезгавината. Не трябва никой да ме види...

Човекът от кафето още е тук. Колко ли време го е чакал да разцъфне.

Или пък... въобще не го е забелязал. Прибрал е последните чаши, заключил е столовете. Но не се отива. Не трябва да ме види...

Вазата на моя баща сега е празна. Има ли друг, който да обича цветята повече от него. Има ли друг, който да ги е изобразявал с толкова възторг върху платната си.

Първият ирис. Само той, художникът, може да разгадае тайната на неговите форми. Да го запази от преходността.

До кой ли първи цвят по пътя ще достигнат още уморените му стъпки...

Здрач
Крия краден ирис –
сянката му ме издава

* * *

Той беше влюбен в природата.

Най-много обичаше да рисува от натура. Нарамваше кутията с боите, взимаше триножника и тръгваше да обикаля България – да съпреживява красотата и живота ѝ в картините си.

Особена любов изпитваше към цветята.

Един детайл от живота му е изиграл роля за това.

Както разказваше, неговата баба Александра Оболонска-Ивойлова (родена във Варшава) е изработвала цветя от коприна. Учила е това изкуство в Русия. Нагрявала е метални топчета с дълги дръжки и с тях е извивала листенцата.

Правила е всякакви цветя. „И кокичета, и теменужки...“, питах. „Да, да всякакви!“, повтаряше баща ми. Тогава в един момент му показах красиви цветя от плат: „Такива ли?“ „Какво говориш! Онези бяха истински, живи!“

И Сергей Ивойлов остави прекрасни натюрморти.

Всъщност – натура вива, жива природа. Защото прониквaше в душата на цветята, в характера и състоянието им – както това правеше, когато рисуваше човешки образи.

Улавяше нюансите на колорита, светлините и сенките, които приемат или самите те създават.

Разговаряше с тях.

И казваше с известна гордост: „Моите портрети на цветя.“

текст: Александра Ивойлова
картини: Сергей Ивойлов

ОТРАЖЕНИЯ

АЛЕКСАНДРА ИВОЙЛОВА

ОТРАЖЕНИЯ

Покажи ми пак лицето си,
озарено от смеха на дните,
най-безгрижното си тяло,
отразено в светлината,
стъпките така уверени,
леките им сенки над земята,
дланите си още млади
с предвещание за път...

Покажи ми, покажи ми себе си –
за да се огледам в тебе.

Да се върнем пак през времето,
там, на тръгване през моста -
най-незнаещите притежатели
на богатството очаквано
все по в бъдеще и в бъдеще –
някога
докато стигнем.

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО...

Човекът, който не познава никого
и вече стъпките си е забравил,
стои сега насред деня огромен
и хляб дели
със влюбените гълъби.
Той тъй е тих и слял се е със всичко –
с листа и сенки, с камъка,

със светлото и топло слънце.
Прозрачен е, невинен и
разтворен в порива на вятъра,
във аромата
на новия възраждащ се живот.
Край него пътят отминава
и хорският поток тече нанякъде.
Но той е тук, остава –
подобно знак,
щастлив във себе си.

Човекът, който не познава никого
и вече стъпките си е забравил,
все по-навътре в тайната навлиза,
дълбоко в мъдростта на времето...

Самият тайна е, полека
изчезва от очите на света.

*

Поглеждаме света веднъж, в детството.
Останалото е спомен.
Луиз Глик

Аз всичко си спомням,
не съм го забравила –
светът ми изглежда познат:
как стъпките плътно прилепват в земята,
как тихо дървета растат...

Аз всичко си спомням,
не съм го забравила –
светът ми изглежда видян:
как шумни изникват навред градовете,
как плиска се син океан...

Аз всичко си спомням,
не съм го забравила –
светът неизменно се връща...
Аз спомням си всичко. А нищо не знам.
Какво ли видяла съм всъщност?

ЗАТВОРНИКЪТ

Безизходни са тъмните зидове,
безизходна е и тъмна смъртта.
Тишина, тишина, тишина –
на пресъхнали зеници,
на безмълвна уста...

Ала брод към мига свобода
сам духът най-внезапно намира.
И проблясва сред мрака сълза –
дето цяло небето побира.

ГРЕХОПАДЕНИЕТО

Художнико,
грехът ти във какво е?
Рисуваш Ева
без смокинов лист.
И всяка твоя четка
пръска светлина.
И всяка женска форма
е копнеж по Рая.
О, вечният копнеж –
той скрит е зад страстта.
Ала греха веднъж познали,
в Едем се връщаме
единствено в греха.

текст и графики: Александра Ивойлова

ЮКИ И ИВА

ВАЛЕНТИНА ГРИГОРОВА

Стои онази буца в гърдите ми, да я мисля къде ли обикаля Ива тези дни. Дали е минала оттук, дали й е студено и тъжно, защото на мен ми е много студено и тъжно. Много! Друг път съм сравнително силна, но сега не успявам. Оная нощ, когато разбрах, беше излязъл един свиреп вятър, който ме вбеси. Дали затова се спънах и се пребих, защото се ядосах, ... не помня. Помня, че палих свещ, но и тя не помогна. Нищо.

Не можах да се зарадвам на рождения ден на детето, защото акъла ми все по Ива броди... И последните дни само тихо скимтя, тихичко вия навътре, и само полуделият вятър ми прави компания. Търкалям ги дните, мъчейки се да си спомня всичко добро, в което завинаги вярвам, но сякаш нищо не помня. И преди малко запалих нова свещичка, малко насила пушихме две цигари с Ива и най-накрая всичко разбрах! Озовала се е там, сам сама и няма кой да я ни гушне, нито посрещне. Първият, за когото се сетих е Юки, моето коте. Питах го дали може да я прегърне и да я разведе из тамошния свят. Даже не трябваше многомного да се обяснявам – той знаеше, и само докато си помисля, скокна до нея.

В първата секунда беше моето малко коте, а в следващата стана висок колкото Ива и ясно ги видях двамата хванати под ръка. Усмихнаха ми се и тръгнаха към техния изгрев. Тя нямаше време да ме нахока, как пък ми мина през акъла точно котарак да й изпратя, нямаше, защото много му се зарадва. Зарадва се, сякаш са стари приятели. И тъй както се бяха хванали под ръка, това ми заприлича на сцена от филм на Чарли Чаплин. Краят на филма. Ива и Юки. Той, висок колкото нея, гледам им силуетите как се отдалечават, бърборят си и се смеят…

Търся навсякъде Юки. Видя ли черно бяло-коте, все за него мисля… Но някак дълбоко в себе си чета следните думи: „не се надявай, мамо, толкова лесно да се върна, и то по същия начин … “.

Имах доскоро един много стар приятел котьо, и той черно-бял… много пребит, гладен и изпосталял… бях го научила да идва и да си хапва. Но вече не идва… сещам се само за една причина да не идва… А тук хората не си погребват животинките. Не знам защо. Подозирам, че и той е на небето, щом не идва… А защо се сетих сега пак за Юки? Предполагам, защото сега ще го помоля да пази и тези мъници, а и да приюти онзи, куция другар. Свързвам Юки с още много знаци и личности – той е моя личен Фон Байрон, поет и благородник. Така го срещам и в песните на Митко Воев, … Ето на, сега въртя една и съща песен, защото там има знаци за мен. От Юки. И Джон Ленън и Сезария Евора… Сгъстеното лято… песен за мен, от моя велик приятел. Сърбам си сълзите. В една песен. А коя е тя? Един урок все още не научавам – защо, защо все още нямам доверие на инстинктите на милите ми животинчета? Нали те по-добре от мен преценяват… всичко!.. А аз, с вечните си съсипвам и малкото радост, която мога да преживея.

текст и картини: Валентина Григорова

ИСКРИ И СЕНКИ

ВЕЛЛА НЕДЕЛЧЕВА

Какво е това изкуство? Как да наречем вербално-визуалните картини на Велла Неделчева? Или – трябва да търсим име за импресивната й поезия, облечена във форма, цвят и образ? Изкуството на днешния ден– толкова вплетено в технологиите, толкова уязвимо и толкова болезнено лично… Виденията на днешния човек – тъй тревожни, всеобхватни и крехки… Всяка искрица и сянка – трябва да задържим!

редакционен коментар

СЕНКИ

Стимат ли се?..
Стичат се, стичат се!
Прелитат сенки
от капчици, малки сълзи.

- Ала, тъй тихи са…

Да, затихнали са!
Поели са напът,
с надежда да възпламенят
крехките засенчени души…

ТИХА НОЩ

Тихичко, тихичко!…
Шепне гората…
Студ е, а прилеп
разперва криле!
Прелита във къща
и нежно обгръща
насълзено сърце.

БЕЗБРОЙ ЗВЕЗДИ

Око трепери,
едва се мърда,
поело през простор,
обгърнат от звезди…

Завърти се – прошепнали
звездите.
Впусни се във живота…
Огледай се нагоре
и леко настрани!
Будувай, чакаме те за игри!

ИСКРИ

Сърцето ми се къса,
хвърчат от него
парещи искри.
Подпалено е!
Рони хиляди сълзи…
А пламъкът му,
той изгаря моите очи!
Боли го, милото, мечтае
вятър да го разхлади
и дъжд
искриците да погаси.

ПЛАНИНА СЪС ЗВЕЗДЕН ДЪХ

ХРИСТИНА ВЪЧЕВА
КАМБЕР КАМБЕР

БЪЛГАРСКА ШЕВИЦА

Цветове сакрални – червено, бяло и зелено
в шепот радват моята душа,
сякаш кацнала е райска птица
върху бяла риза от платно.
Слънчеви окраски тичат
върху пазви и ръкави,
спират всяко зло,
а във кръста – символ Божий
повика на любовта откривам.

Бод по бод се сплита
приказна шевица,
носи тя послание от древността
за хармония и светлина,
скрита във моминска радост,
в спомен тих и красота,
в стара ракла чака.

И ритъм български да свети
като знак за святост и любов,
във цветна българска шевица
да лъха мъдрост и смирение
и обич във сърцето ми да ражда.

И нека този зов спонтанен
се слива с общия ни
звук камбанен!

И ПЛАЧЕ СВЕТЛИНАТА

Осъмнахме в чужда държава,
нашата – още по-чужда.
Политиците – предатели тъмни,
грабят, продават земята ти свидна,
Българийо!
Децата ти прогониха, Родино!
Като потоп пометоха, вселенски.
Изхвърлиха зад борда.
А майките – свещици гаснещи,
загубили деца и гордост.

Знам, боледува сърцето ти,
Майко, като рана превързана тихо кърви
и душата ти – криле пречупени,
стене, и плаче светлината с твоите очи.

Ала знам, ще се изправиш ти,
Родино!
Ще се завърнат твоите деца
и с мъдрост ще прегърнат небесата,
и твоята земя отново
пак ще грее
освободена, чиста,
станала по-свята!

СБОГУВАНЕ

Просветват уличните лампи закачливо.
И аз усмихвам се тъй тихо, мило.
Извива пътят – черна лента,
в безмълвие завидно опустял.
Изпращат ме последни
светлините в моя град,
намигат ми – нали ще дойда пак?

Брезичките във злато,
пендарини и нежни,
ме целуват!
А борове зелени, хвойни
в прегръдка мълчалива ме държат…

Във снежна белота оставям
моята земя,

ала носталгия горчи –
такава бяла,
дави ми душата!
Довиждане, Родопа –
въздишка на сърцето ми!

Последни къщи – и хуква планината
зад оня хребет – изгрява слънцето в позла-та.
Кога ще видя твойте върхове, Родопа,
накичени със борове, ели и смърчове –
зелена огърлица?…
Разля се златна светлина
над моята земя,
докосна къщи и дървета –
събудиха се те
от целувка златна.
Усмихнаха се белите очи
на планината,
запя във мене
светлината…

Трепти във бяло планината.
Такава красота небето не познава,
просветва слънцето в позлата.
Роди се то и в песен се заслуша:
„Девойко мари, хубава“ –
ехти земята ми
и ме изпраща
с целувката си дивна, свята!
И в светлина отново
ражда се света!

„Планина със звезден дъх“, автор Христина Вълчева, изд. gabriell-e-lit, София, 2025 г.

ЛАКМУСЪТ НА ТРЕПТЕНИЯТА

ДИАНА ГЕОРГИЕВА Di-Light

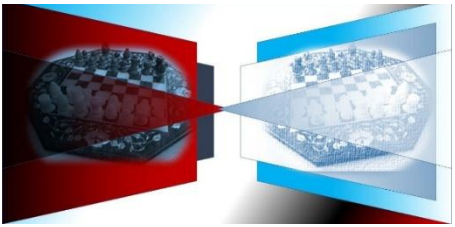
Душа на длан бях, съм и ще остана
за радост на едни, за яд на други,
недоумяващи как всяка своя рана
аз нося като орден за заслуги.

Не ме смущава ничия омраза,
не ме обижда, нито наскърбява.
Така живота просто ми подсказва,
че който ме отрича, ме признава.

Надежда Захариева

Двойнствената страна на живота носи много имена – добро и зло, светло и тъмно, черно и бяло. Най-хубавата и най-лошата му характеристика е, че всичко си има край и в тази цикличноскрие най-голямата радост и болка, лутането между надежда и отчаяние. Никой не може да каже със сигурност кога ситуацията ще се промени. Склонни сме наивно да вярваме, че щастливата звезда винаги ще свети над нас, но животът намира начин да пренарежда картите и да преподава своите уроци.

Винаги има признаци и подсказки от съдбата, но обикновено сме толкова заети да се наслаждаваме или оплакваме, че не им обръщаме внимание. И така, бавно и полека, идва денят на кръстопътя и настава време за избор – старото, удобното, познатото срещу новото, непознатото и различното. Колкото и добър професионалист да си, рутината играе ролята на спирачка на развитието и ако искаш да продължиш напред трябва да направиш крачка в неутъпканото и да се оставиш на вятъра на промяната. Има ли страх? Разбира се! Има ли несигурност? Нормално е да има! А съмнения? Кой ги няма???

Шахматен кръстопът

„Мислите тежат“

„Аз ли съм или не съм?“

Тази мини колекция от дигитални изображения представя три различни вида избор. „Шахматен кръстопът“ е ситуацията, когато вчерашните второстепенни цели излизат напред и заемат челна позиция. Условията на развитие не са тотално променени, но човекът вече не е съгласен и мотивиран да играе поддържаща роля.

В „Мислите тежат“ е скрита борбата между разума и сърцето. Няма и не може да има постоянен победител, защото няма аргумент, който като парче от пъзел, да пасне точно и да бъде универсален отговор.

Третата картина не е просто цветен образ на красиво лице с хармонични черти, той е въпрос. Въпросът, който всеки, който разговаря с душата си тихо в мрака, си задава. Въпроси като „Работна пчеличка или безлична пеперудка“? „Морал и съвест“ срещу „За мен, много, веднага!“ и т.н., и т.н… Отговорите получават само тези, които застанали на кръстовището на живота са готови да тръгнат в друга посока. И това е правилното решение, защото колкото и да продължавате да вървите, ако не излезете от зоната си на комфорт, то просто продължавате да се движите в кръг. „Животът е като велосипед, за да запазите равновесие, трябва да продължите да се движите напред. " – казва Алберт Айнщайн. Кое „напред“ е правилното „напред“ невинаги ни е съдено да знаем. Тръгваме в някаква посока и се надяваме да е тази, в която ще се чувстваме щастливи и пълноценни. И все пак ценното на този път на раздялата е, че изпълнява ролята на лакмус на взаимоотношенията с хората. В тези вододелни моменти ясно се вижда кой те подкрепя наистина, кой е бил с теб, защото си му полезен, кой се страхува да изрази мнение…

Химиците използват лакмусова хартийка като индикатор за установяване киселата (червено оцветяване) или алкална (синьо оцветяване) реакции на средата. Ако средата е неутрална, цветът на лакмуса е виолетов. А хората?

„Поривът на слънчевия вятър“

„Сърцето знае защо“

„Торнадо на мислите“

Тези три творби представят комбинацията на синьо и червено. Съзнателно избегнах микса от чисти цветове, защото изкуството е отражение на битието – с

много пластове, с много нюанси, с много настроения, с много интереси и гледни точки.

Само в науката, в лабораторни условия се получават чисти резултати – без примесите и влиянието на околната среда. Но животът рядко прави такива подаръци и не ни предлага лесен избор между чисто червено или чисто синьо. Много често не може да се разграничи кой е прав и доколко, кой в приказката за възрастни е добрия ловец, и кой - лошия вълк… Разчитаме, че времето ще постави фигурите от житейския шахмат на такава позиция, така че да спечелим още една битка, но ако няма вътрешната убеденост в собствените ни действия, това очакване може да се окаже закъснял мираж на хоризонта.

През целия ни живот се срещаме с различни хора и осъзнаваме, понякога бързо, по-често трудно, че те не трептят на една честота с нас.

Ако се върнем отново в прегръдките на науката, трептението представлява движение на тяло (обикновено разглеждано като материална точка) в две противоположни посоки около равновесното му положение или с други думи процес на изменение на състоянието на една система, който се повтаря в някаква степен с течение на времето. Примери за трептене са: движението на тежест, окачена на пружина, люлеенето на махало и много други.

„Градина от светлина“

Трептенията, дължащи се на вътрешни за една система сили, се наричат собствени, или свободни трептения, които възникват след еднократно внасяне на енергия в системата.

„Прегръдката на нощта“

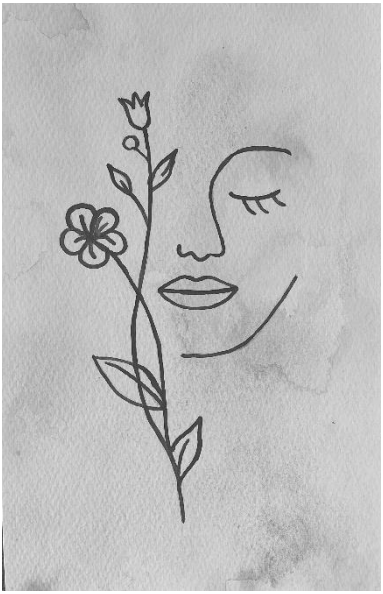
„Полет на звездите“

Новата ситуация, в която ни е поставил животът или личният избор, първоначално ще претърпи своите наместванията спрямо новата равновесна точка, но ако сме психически готови за промяна, новата енергия ще предизвика собствени трептения, водещи към баланс на системата.

Не се страхувайте да се променяте и да създавате нови центрове на собствено равновесие!

БЕЗВРЕМИЕ

ЛЮДМИЛА ДАНОВА
АНТОНИНА ВАСИЛЕВА

Очакване – худ. Антонина Василева

БЕЗВРЕМИЕ

В тази нощ когато
се раждат планети,
сърцето ми богато
събира конфети
от млечния път,
където звездите
отдавна си спят,
затварям очите
и мигове – вечност
пред тях се редят.
Луната вълшебна
въздъхва унесено,
дали е потребна,
светило обесено
над браговете
на времето, дали?
А боговете
мълчат! И пак вали...
В тази тиха нощ
на безвремие
със вълшебна мощ
се раждат мечти.

Любовта е магия – худ. Антонина Василева

ПОЛУНОЩНИ РИТМИ

Наближава полунощ,
луната пали
самодивски огън,
танцуват с пълна мощ
необуздани мисли!
Правят пирует
и въртят се закачливо,
после леко се забавят
и със звезди се кичат,
че са ярки и привличат.
Намятат шал
с цвят на пътя млечен
така красив и вечен...
Необуздани мисли
в полунощни ритми,
танцуват,
накичили звезди
в косите...
Необуздани мисли
в полунощ
сбъдват ми мечтите!

Хармония – худ. Антонина Василева

НА ВЪРХА

Вървях сама към върха магичен.
Стигнах го и застанах там.
Самотно е горе, не прилича
на онзи мой тъй мечтан храм.

А ти дали ме търсиш? Аз не знам.
Но твърде много ми се иска
да достигнеш върха и много прям
да попиташ дали ми стиска.

И да помисля дали не искам
висините да споделим.
Аз, Пепеляшка и ти, изискан
и тъй вълшебен и любим.

Понечих да се върна
надолу, по склона,
покрит с камък и стръмен,
но там, по наклона

аз те видях, вървеше ти.
Уверен, силен и магичен.
Останах с вперени очи.
Това на щастие прилича.

И ето ни двама на върха,
прегърнали с радост вечността,
хванали се ръка за ръка,
постигнали мечта в светлина!

текст: Людмила Данова
картини: Антонина Василева

БЕЗМЪЛВИЕ

НИКОЛА РУКОВ

БЕЗМЪЛВИЕ

Миг на безмълвие, два между нас
протягам се леко усещам плътта.
Тъмно, коварно, безмълвие, грях
липса на обич, чувствам и страх.

Миг на безмълвие, трепет, вина,
миг от голяма среднощна тъма.
Безмълвие страстно, чаровно и с жар,
моля не спирай обсебен съм аз.

Не виждам, не чувам замаян от страст
а само безмълвие и отново... екстаз!
Страхът си отиде отдавна от нас
останаха чувства в тъмния час.

Къде си се скрила... любов?

ТАМ

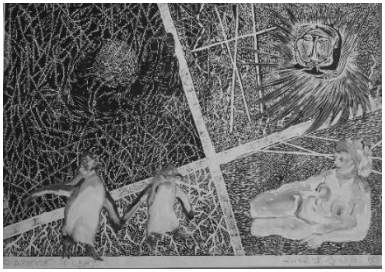
Ти си там, аз съм тук
тук е там, понякога,
мечтана, знам...

Мисля си за там, мисля и за теб
но сам не знам дали и ти...
мислиш ли за мен и тук… кажи?

Но тук без теб е само самота
и питам мисълта и ровя в паметта.
Какво харесах там?
Защо не мога аз без тебе,
моя блян.

Кога ще идеш там? Кога?
Кога ще видя тез копнеещи очи,
влажни, тръпнещи, обичащи... кажи?

За любовта „кога“ не съществува!
Знам!
Но ти си там и там!
Сега е тук! Но теб те няма...
знам...

Дали ще те обикна, там?
Това го знам, това го знам...

НАКРАТКО

… Усмивка… Раздяла…Тъга…Сълза
… Надежда за среша…
… Усмивка… Целувка… Любов
… Красота…

текст и картини: Никола Руков

ПОТЪРСИ МЕ

ПАВЛИНА ПЕТКОВА
ПЛАМЯНА ГЕОРГИЕВА

ПОТЪРСИ МЕ

На пролет, когато животът напъпи
и буйни потоци в реката се носят
и първото птиче ято завърне се тук –
зелена надежда от земята кълни –
потърси ме!

Ще бъда в звъна на стадата,
с глас на авлига ще кръстосвам света.
Ще бъда росата пред твоите стъпки,
с люляков аромат пътища ще засипвам.

Лете, през парещо слънце,
сянка прохлада над тебе ще бъда,
чайка, гларус и следа
за нощи безлунни.

Потърси ме
в залеза маков на есента.
Сред листата на старата лоза
вкус кехлибарен за тебе съм събрала.
Със златна мантия ще идвам в съня ти.

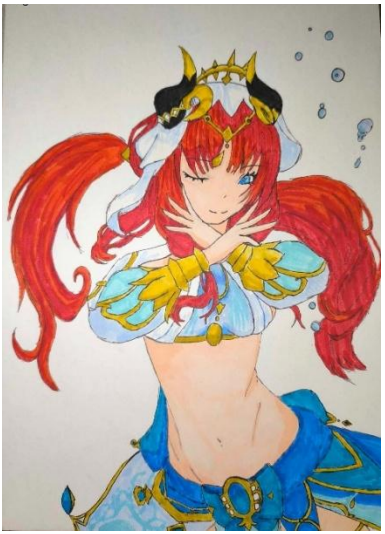
Потърси ме...
Ще ме намериш
на стария пристан – самотен и снежен.
Ще те чакам. Не ме ли откриеш –
като перо от птица надеждата ще си отиде.

ВЪЛШЕБНА МУЗИКА

Лунна нощ.
Отнякъде музика.
Звук на арфа ли е?
Не вярвам да е на Орфей.
Отдавна той тъжи за свойта Евредика.
Звезден керван
следва тайствения музикант.
Над полета и равнини –
странна музика ехти.
Следва го незаспалия свят.
Но как да заспи от това вълшебство?
Кой е тоя тайнствен музикант
омайващ с приказна мелодия.
Дали герой е от нова творба
или от стари митове,
сирена ли е, търсеща своя любим?
Същество от друга планета –
дошло със падаща комета.
Но вярвам – той свири за любовта.

ОГНЕНА ЛАВА

Земята сърдита
ризата си разкъсва,
пепел и лава
към небето изпраща.

Обратно по пътя
всичко заличава.
Бунтува се яростно,
разплата раздава.
Малки са хората
пред нейната мощ.

НАДЕЖДА

След песента на славея
в люляков цвят,
след полъха на южния вятър
тебе долавям, пролет омайна.
Изригват водопади –
венчелистчета пъстроцветни,
окъпани от утринна роса.
В ромона ти дъхав
надежда кълни
за свят без войни.
С призив гръмовен
на старите буки
послания за мир
навред изпрати.

Не спирам да обичам...
Превратности животът
ми поднася –
низ от срещи
и раздели.

През Вселенската врата
един след друг
приятели на път
поемат.

Но вярвам и отвъд
любовта ще е жива.

* * *

За тебе ще съм цвете,
което с неземна хубост
сърцето ти омайва.
Ще съм пламък,
който стопля душата
и разгорещява кръвта ти.
За тебе ще съм сбъднатост,
която в утрото те буди
и сгрява с усмивка деня ти.
Луната съм,
която разпалва страстта.
За теб съм сбъдната мечта...
Намери ме!

* * *

Носим се устремени в живота-море.
Любовта е лодка с опънати платна,
която бурите се мъчат да повалят.
Пробойни правят, вълни се бият в перилата.

В такт танцуват ли веслата,
към хоризонта с песен се носи по водата,
когато две сърца в синхрон туптят.
Уморени, но с усмивки
се борим с бурното море.
Разбити вълни ни заливат,
но държим се здраво за ръце.
В очите ни проблясват пламъчета
от любов.

текст: Павлина Петкова
картини: Пламяна Георгиева

ВЕЧНИЯТ СТУДЕНТ

ТОДОР БИЛЧЕВ, ХАЧИК ЛЕБИКЯН

ДИПТИХ ЗА ЛЮБОВТА НА ДВЕ ОЧИ

От камък беше той, студентът вечен.
От камък, но на чувствата обречен.
А тя до него кротко щом приседна,
със каменно сърце я той погледна.

Но другаде очите ѝ горяха.
И чужди те към него тука бяха.
Сърце от камък. Ала тъй горещо.
Очи от плът. Но празни. В тях без нищо.

И стана тя. От него си замина.
А той остана в Градската градина.
Но продължи със поглед да се рее
и с каменно сърце да чака Нея.

Отдавна паметника тук го няма.
Момичето пък стана стара дама.
Но там, на Университета в двора,
стои със поглед, вперен във простора,

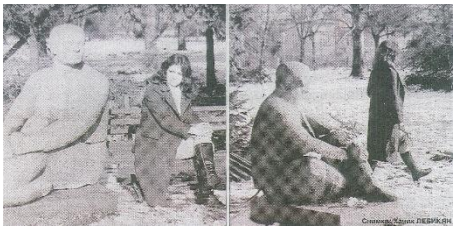
онази статуя от вечен камък,
която се превърна в стъклен замък,
от две очи очакващи въздигнат,
що с обич само могат да се стигнат.

7.01.2025 г. 19.19 ч., Русе

Повод за това стихотворение е една прекрасна публикация във в. Утро, бр. 3 (10078) / 7.01.25 г., с. 4, за която благодаря на главния редактор Мл. Любенов и автора на снимките Х. Лебикян.

Тодор Билчев

ДИПТИХ ВЕЧНИЯТ СТУДЕНТ

фотографии: Хачик Лебикян

материала подготви Тодор Билчев

НАШИЯТ ИЗБОР

ПЪСТРАТА РАЗЛИЧНОСТ НА ПЛАМЯНА ГЕОРГИЕВА

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Една пъстра различност в потока на случващата се ежедневна еднаквост. Едно ярко петно, което може да ни накара да се усмихнем и да си спомним детето, което сме били и което още е някъде в нас, да усетим желание за цъфтеж и докосване.

Още когато видях илюстрациите в най-новата поетична книга на Павлина Петкова „Думи в нощта напират“ си спомних две от наградените рисунки с хайку от 16-тия Международен конкурс за детска рисунка с хайку на японската фондация JAL на тема „Спорт“ – две ученички от Кюстендил /Моника Станкова и Виктория Йорданова/ бяха представили своите красиви графични картини в стил „манга“. Изяществото на японската естетика е впечатляващо – както в картините манга, така и в хайку поезията. Тази комбинация на хайку и манга бе приятен акцент в оформлението на книгата и ме заинтригува по начин, различен от оня, на поетичните послания.

Ето защо, когато получихме в редакцията четири рисунки на Пламяна Георгиева /17 г./, издържани в същия стил, заедно с

творческата ѝ биография, реших да представя в отделна статия нейните творби.

Творби, в които има нещо специално, което не може да остане незабелязано – техния цвят.

Тук цветността е едва загатната.

Графитносивото на контура приятно подчертава светлосивата плът на хартията, но колко откроващ се е контрастът с розовото на момичешката кожа! А яркият акцент на чадърчето и презрамката правят изображението запомнящо се и едновременно закачливо – като играта на косите с вятъра, като намигването на бушуваща вълна.

Тук още можем да проследим контурите на графиката, но видно е, че багрите са превзели изображението. Характерът на персонажа е различен – заострени очертания на лицето /нос, брадичка, очи/, кичури, пробласък в погледа. Керемидено-оранжевите тонове правят картината есенно-огнена. Една особена мекота в цветово отношение, която контрастира с персонажа. Художничката уверено прекрачва романтичния /момичешки/ стил на манга, за да надникне в героичната /момчешка/ манга.

В следващото изображение цветът тържествува!

Виждаме една изцяло далекоизточна фабула – красиво момиче с класическа японска прическа и чадърче сред бамбукова гора… И отново – това меко розово на плътта провокира въображението – един гол гръб с изящна извивка, очертана със смела линия загатва за онова, което се е случило, или предстои да се случи – един епизод, който иска да бъде разказан.

И ако първите две картини могат да бъдат възприети като единичен „кадър“, като снимка, съдържаща цялата история, то третата картина, както и следващата ясно подсказват, че манга е само част от нещо по-голямо…

В последната картина виждаме смесването на далекоизточната и западната естетика – още една характеристика на съвременната манга, вече преминала границите на Япония, за да се превърне в култура на цялото човечество. Приятно е да видим, че едно младо момиче умее да комбинира, да синтезира различни стилове на това едновременно древно и модерно изкуство, включително да работи в най-рядко срещания жанр, а именно – цветната манга

Но, какво е манга? Манга е японската дума за комикси и карикатури. Извън Япония думата се употребява за означаване на комикси, създадени първоначално в Япония. Темите, които се засягат в манга творбите, са разнообразни: спорт, романтика, историческа драма, комедия, сапунена опера, фентъзи, научна фантастика, мистерия, ужаси, включително порнографска манга (наричана хентай), и др.

Манга обикновено се създава в чернобял цвят, като това е свързано преди всичко с естетиката на традиционната японска живопис, но освен това значително опростява създаването и издаването на комикса. Съществуват, макар и рядко, цветни манга произведения. Още от самото зараждане на японската култура съществуват рисунки, наподобяващи по идеи и структура днешните манга комикси. Археолозите са открили плочи с подобни изображения дори в древни японски гробници.

От 12 век в Япония се появяват сатирични рисунки и картини с хумористичен характер. Особено изкусен в този вид изкуство е бил японският художник Хокусай, живял в началото на 19 век.

След 1868 г. Япония започва развитието на модерната медийна комуникация, включително вестници и списания. В тях за първи път се появява съвременната манга.

Но най-значителният напредък в този вид изкуство идва след края на Втората световна война, когато окончателно се формира модерната манга като вид изкуство. Манга има много жанрове /стилове/, но основните са: спорт, романтика, драма, комедия, опера, фентъзи, фантастика, ужаси, порнографска манга (хентай) и др.

използвани източници: wikipedia

ДВЕ ИЗЛОЖБИ В ПЕРНИК

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Чрез Първолета Маджарска ставаме съпричастни с още две знакови изложби, представени в галериите на гр. Перник.

Този път тя ни кани да надникнем в творческия свят на Елена Темелкова и Михаил Деянов. Щастливи сме да го направим – професионалните фотографии на картините, направени от Андон Тацев дават ясен образ и точно усещане не само за изображението, но и за текстурата на медията и мазките върху нея, които изграждат художествения образ.

„СЪТВОРЕНИЯ“ НА ЕЛЕНА ТЕМЕЛКОВА

Тук показваме осем платна и композиции, които са добър ориентир за цялостната изложба „Сътворения“. Но нека преди това представим автора и изложбата.

Елена Темелкова завършва Националната художествена академия в София, в класа на професор Марин Върбанов – специалност „Текстил и мода“. Работи в областта на живописта, монументалната текстилна пластика, живопис върху коприна, интериорен текстил, иконопис, рисувани облекла и аксесоари. Нейни произведения са притежание на галерии и частни сбирки както у нас, така и във Франция, Германия, Гърция, Сърбия, Македония, Турция, Румъния, Италия, Испания, Кипър и др. Член е на Съюза на българските художници. Преподавала е рисуване и художествен текстил в Училището с разширено изучаване на изобразително изкуство „Христо Ботев“ – с. Дрен (1992-2009), а сега ръководи школа по рисуване в Обединения детски комплекс в гр. Радомир.

Нейни творби присъстват в общи национални и международни експозиции и е осъществила над 30 самостоятелни изложби – текстилна пластика, акрилна живопис и живопис върху коприна. Като дизайнер е представила уникални облекла

(нейно авторско изпълнение) в няколко авторски ревюта, както и по време на много други модни спектакли. Участва в редица международни пленери по изобразително изкуство в Гърция, Сърбия, Македония, Турция, Румъния, България. Организатор е на Международен живописен пленер „Рударци“, с първо издание през 1998 г. Член е на жури в Международния фестивал на маскарадните игри в Перник – „Сурва“.

Елена Темелкова е отличена с I и II награда за приложно изкуство „Струма“, награда за декоративно изкуство от СБХ, както и Диплом за високи постижения в обучението по изобразително изкуство. Получава и Почетна грамота от кмета на гр. Перник, като признание за нейния принос в изграждането на съвременния духовен облик на града. От 2011 г. тя е директор на Художествена галерия – Перник.

Галерия „Кракра“ Перник представя изложбата „Сътворение“ на Елена Темелкова от 6 март до 8 април 2025 г.

Изложбата е открита от председателя на пернишката секция на Съюза на българските художници Валентин Топалов. В експозето си той подчертава, че представените творби дават точна характеристика на комплексността на авторката. „От една страна тя е приложник, текстилът има други плавила – това е друг материал. Живописта е съвсем различна от друга страна. Нейната емоционалност обединява всичко това, любовта ѝ към цвета, също е много изявен“.

Но – нека сами се убедим. В представените маслено-акрилни платна виждаме динамиката на мазката, която определя структурната цялост на творбата, но дава и онази специфичност, която очертава както неуловимата ефирност на облака, пречупването на свет-лината при залез и диханието на вятъра, така и изящните очертания на тревите. Тук виждаме и дълговечната цялост на хълмовете и низините и необичайното преливане и превръщане на дъгата в река, на реката в поле. Движение и покой. Равновесие на стихиите.

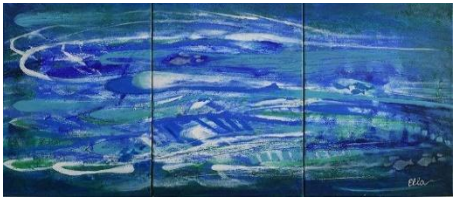

Следващото изображение е различно – то дава представа за друго изкуство – рисуването върху текстил с характерните му особености – а именно, доминацията на декоративния елемент, на своеобразния стремеж към симетрия и повторяемост, на отделяне на онова единично, което трябва да предаде своята уникалност на общото в една бъдеща щампа, като елемент на десена.

Съвсем произволно, тук е загатнат флорален елемент, но цветовата гама на художника не е променена – тя следва земно-въздушната палитра на пейзажа.

Представяме две характерни за експозицията структури – триделни пана, в които отделните платна изграждат обща структура. В първия случай, макар всяка от трите картини да представлява самостоятелен пейзаж, те имат и свой доминиращ общ живот – те са незаменими части от едно цяло,

което не би съществувало без своите елементи, подредени в един определен ред. Заедно, те изграждат ново изображение – цялостен образ.

Втората композиция не е органично зависима от своите части. Тук всеки елемент е напълно самостоятелен и не е нужен за възприемането на цялото. И все пак…

Подреждането им в ансамбъл дава ново естетическо усещане на зрителя, едно подсещане и препращане към единния стил и модел, който изгражда отделните образи.

Впечатлиха ме тези платна – с динамика на обективираното, с вътрешния строеж на изразяваното от субекта и с образа, който кореспондира с възприемащия.

В тези картини границата между абстрактното и детайлът е почти невидима.

Зад произволната форма на мазката, зад техниката на поантизма, можем да видим както съвършената форма на житен клас или облак, така и фантазията на художника.

Без съмнение, декоративното начало е водещо при изграждането на композицията. Но Елена Темелкова използва това внимателно и пестеливо.

Различни художествени техники създават богати художествени ефекти.

Авторът търси своята естетика в тях.

Прави впечатление размахът и широтата на визуализациите на въображението, както и тяхното осъществяване с всички изразни средства, овладени от артиста.

Едно красиво пътешествие в нейния необятен и обаятелен свят!

ЮБИЛЕЙНА ИЗЛОЖБА НА МИХАИЛ ДЕЯНОВ

Галерия „Любен Гайдаров“ – Перник подготви и представя между 11 март и 11 април 2025 г. юбилейна ретроспективна изложба на Михаил Деянов по повод 90 години от рождението на художника.

В редакцията получихме чрез Първолета Маджарска 75 фотографии на Андон Тацев с картините от експозицията, както и кратък текст, представящ автора:

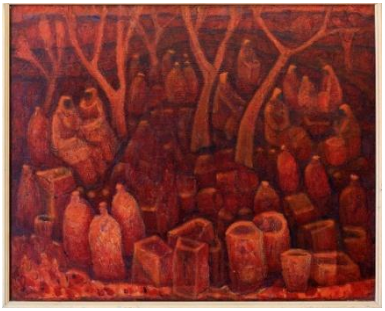
Михаил Деянов е роден на 16 февруари 1935 година в с. Райлово, Пернишко.

Първоначално работи в рудник „Ал. Малинов“, после в рудник „Република“.

През 1959 г. става сценичен работник в Двореца на културата в Перник, след това в бюро „Естрада“ и МК „Ленин“. Приет е за член на СБХ през 1973 г., но участва в общи изложби още от 1960 г.: в София, Габрово, Благоевград, както и във всички окръжни изложби на групата на художниците в Перник. Носител на орден „Кирил и Методий“ II степен.

Негови творби са притежание на НХГ, СГХГ, държавни и общински галерии в страната: Велико Търново, Кюстендил, Добрич, Перник, галерии в Полша, както и в частни сбирки.

Зад тази скромна биография се крие деликатно, изящно творчество, което можем да докоснем чрез майсторските фотографии на неговите картини.

Първото, което прави впечатление, е техният общ колорит – землистоземен, с немного различни нюанси, той ни води към корените на живота, към корените на твореца и неговия приказен свят, взел своето вдъхновение от магичното и фолклора, но и от делничното, онова, което често пренебрегваме като тема за изкуство, защото ни се струва твърде маловажно:

Изпъстрени с багрите на природата, намерили своята форма в пейзажа и ритуала

на мирния труд, те ни връщат към едно забравено време, или към идиличното настроение на спомена, стремежа, мечтата – по нещо, изгубено завинаги.

Приятно впечатляват и флоралните мотиви – дървета, цветя, треви, житни култури, слънчогледи, вплетени меко в извивките на хълмове, следващи ритъма на човешките дейности…

Тук се променя и нюанса, и общото настроение на творбите – зелено-сините тонове започват да надделяват над червено-кафявите, но общото усещане за свързаност със земята остава…

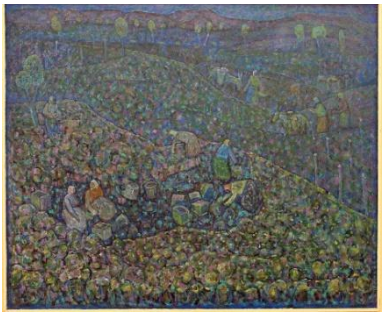
Без съмнение, поантизмът е един от характерните белези в творчеството на Михаил Деянов, видно от изложените платна. Но неговата експресия като творец не се изчерпва с фрагментарността на това течение в импресионизма.

Много топлина и цялостност можем да видим в пейзажите му, както и в натюрмортите и декоративните фрагменти.

Макар да остава верен на основната тематика в творчеството си, той я представя с различни изразни средства, което е видно, напр. от следващите платна.

До голяма степен те си приличат – като тематика и като обща постройка, но всъщност, виждаме един различен творчески подход.

Във втората картина се усеща геометричната обвързаност между пирамидалните хълмове на заден план и геометризацията в короните на дърветата и човешките фигури на среден план, включително цилиндричното решение при подреждането на селскостопанската продукция на преден план.

Един лабиринт, в който авторът ни приканва да го последваме.

Вероятно, за всяка ретроспективна изложба е характерно разнообразието.

Виждаме го и тук. Разнообразие в изразните средства, разнообразие в обектите на изобразяване, както и в развитието на вътрешното естетическо чувство на автора.

Без съмнение, различна естетика.

Но палитрата остава непроменена в същността си.

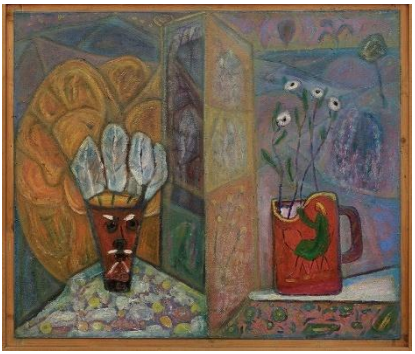

Абстрактните форми следвам своя ритъм, като запазват основната композиция на пейзажа, както и основната тема на художника – връзката, взаимодействието, преливането на човека и природата. Търсенето и представянето на онази спойка, която ги прави неделими. Това именно виждаме в горните две картини.

Друг щрих към портрета на художника представят следващите три платна.

Абстрактното в тях е изведено в друго ниво. Тук можем да говорим за мозаечно или касетъчно пространство. В него са затворени образи и идеи. В него е заключен зовът за разчупване и простор.

Много различни като тема и обект на изобразяване, тези картини правят мост между пейзажа и натюрморта, като запазват естетиката на твореца. Можем да ги наречем „Човекът и градът“ – с цялата гама на зависимости, обвързаности и влияния.

За да заключим:

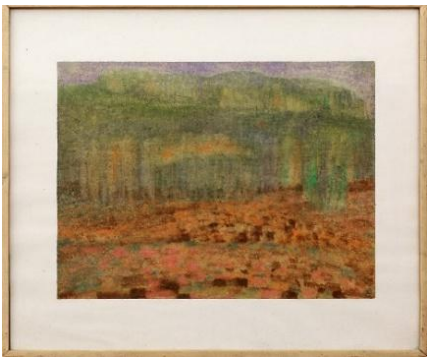
Нещо дълбокоболезнено има в тези затворени пространства. В нашето цивилизовано затворено пространство. Извън декоративно-примитивистичното, те говорят за духовна недостатъчност, за нужда от разбиване на стереотипа и свобода.

Може би тази свобода е потърсена и намерена в другата техника, близка на твореца – акварелът и сухия пастел, които дават онази ефирност на изображението, която липсва на акрилните и маслените платна.

Тук виждаме онази ефирност на обема, която ни позволява да усетим трептенето на въздуха в горещото пладне – огледалото на маранята прави пейзажа подвижен, почти като приказен сън – той само загатва формите, без да дава перспектива и плътност.

Тази лекота на художествения изказ можем да намерим и в други рисунки на автора. Във всички тях доминира меката палитра и онова мечтание на поета, което остава отвъд образа, отвъд разказа – достъпно само за въображението.

Абстрактната форма, различният ракурс – провокират нагласата на зрителя и я запращат към незримото.

В този акварел, както и в някои от платната на художника можем да видим влиянието на кубизма при разлагането на формата и бягство от предметността.

В заключение – пред нас се представя един оригинален творец, който с различни изразни средства успява да стигне до възприемащия и да му отвори своя приказен свят, в който човекът, неговия труд и взаимодействие с природата се вплитат в природните стихии и онова, за да се разпаднат на съставните си елементи, от които художникът пресътворява света със свой собствен визуален език.

ЗАЩОТО И ОЩЕ... I

Наскоро получих осмото томче със сентенции и афоризми на Цонка Великова от поредицата „Защото“ /изд. Архимед-2, С., 2025/. Изящно, джобен формат издание, богато илюстровано с 21 пълноцветни снимки на картини на Йорданка Илиева.

Книгата става литературен факт в навечерието на юбилейната изложба на художничката в галерийното пространство на СБХ на ул. „Шипка“ №6 /Зала 1С/, която се състоя между 14 март и 1 април т.г. и е своеобразен каталог на експозицията.

С наслов „Ретроспектива“, изложбата е панорама на половинвековния творчески път на Йорданка Илиева, започнал през 70-те години на XX век и продължаващ и до днес. Представени са произведения от различни жанрове и техники – от класическата маслена техника на портрета, през пластични текстилни структури, цветни и монохромни витражи до кавалетни мозаечни произведения от стъкло и акрил.

А книгата, повод за тази статия, е още едно приближаване, вплитане и синтез на изкуствата на словото и багрите.

Творчеството на Цонка Великова е тематично и жанрово богато, но при всички свои словесни търсения, авторката остава вярна на два принципа – краткост и истинност. И ги постига най-пълно в поетичната форма хайку и в поредицата със сентенции и афоризми „Защото“. За своите житейско-философски прозрения тя избира триредно /хайку наподобяващо/ графично изразяване. Но това не изчерпва приликите между хайку и своеобразната форма на „Защото“. Фонетично-смисловия заряд на нейните кратки твърдения също напомня хайку; всички те са изградени като контрастно съпоставяне на две твърдения, които оставят у читателя не само усещане за нравствена стойност, но и за словесно-естетическо изящество. И тази словесна естетика се дължи именно на краткостта – на изчистената от всичко излишно фраза, която в своята дуална цялост дава отговор на смислени въпроси…

Защото –
за безсмислен въпрос
няма смислен отговор.

За илюстрация на осмия том от поредицата Цонка Великова е използвала 10 портрета и 11 абстрактни живописни платна на Йорданка Илиева – една малка, но знакова част от творбите, представени в изложба „Ретроспектива“. И може би това не е случайно. Всички останали седем тома на „Защото“ са илюстрирани със снимки на мозайки на проф. Илия Илиев.

Мозаечни пана и витражи, изградени с различни техники и материали не липсват в творчеството на Йорданка Илиева, нито сред изложените в галерията творби, но лицето на новия том на „Защото“ е различно и носи чертите на самобитното, лирично-романтично творчество на художничката, насочила своите търсения в много посоки.

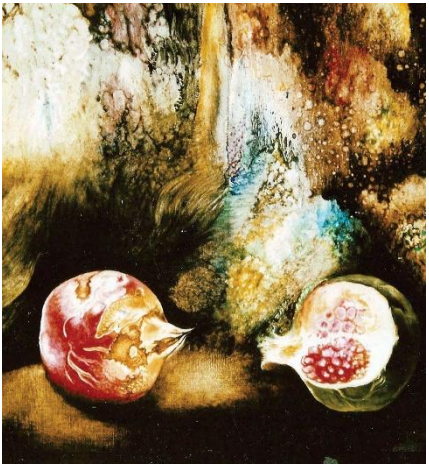
редакционна статия

ЗАЩОТО И ОЩЕ... II

ЦОНКА ВЕЛИКОВА

ЙОРДАНКА ИЛИЕВА

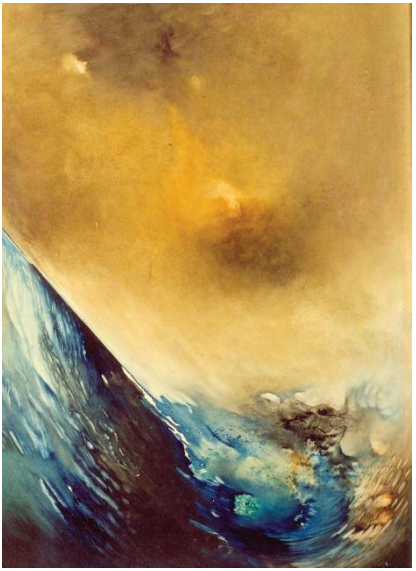
Защото
щастието
е живот в полет.

Защото,
ако внимателно се вслушваме,
животът дава всички отговори.

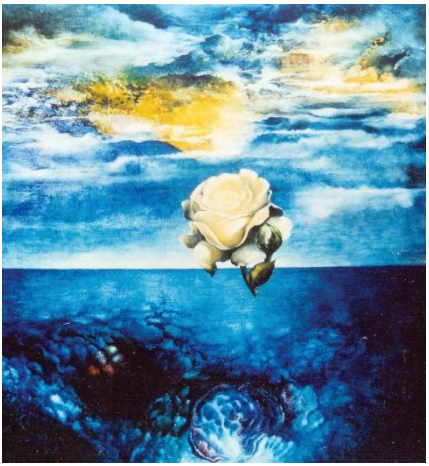
Защото,
когато прескочим истината,
се препъваме в лъжата.

Защото
гладът отрезвява,
но е лош съветник.

Защото,
не израстваме ли след провал,
той става портал към нов провал.

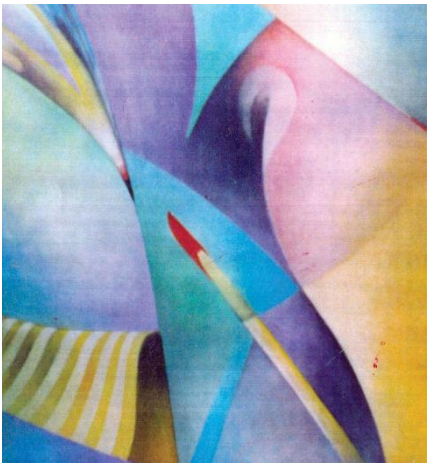

Защото
сме длъжни да бъдем опора
на тези, които сме надраснали.

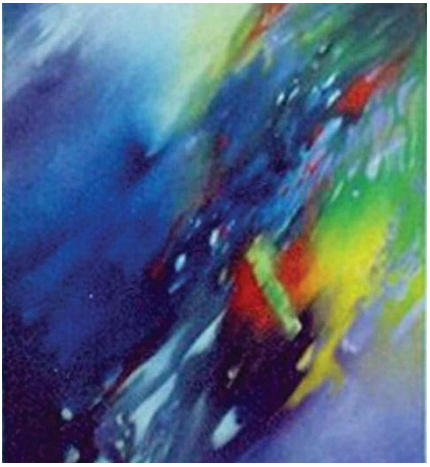

Защото
приятелите не ни изпреварват,
а ни проправят път.

Защото
за самодостатъчните
дълголетието е награда.

Защото
смисълът на изкуството
е да надгражда човека.

Защото
винаги
е само днес.

текст Цонка Великова
картини Йорданка Илиева

ЗА КАРТИНИТЕ НА ЙОАНА НИКОЛОВА

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

В началото на април получихме в редакционната поща кратък анонс от Първолета Маджарска за предстоящата изложба на Йоана Николова в галерия „Кракра“, Перник (от 10.04.2025 до 07.05.2025), заедно с около петдесет фотографии на Андон Тацев на картини на художничката!

Какво изобилие на цветове и образи, какво разточителство на теми и форми…

Бях пленена от световете на Йоана Николова, която с овладян стил представя сюжети от съвремието, античността, народния бит и фолклор. Но – коя е тя?

Родена е на 9 юни 1952 г. в град Перник. Завършва висшето си образование във ВХТИ – София, специалност „Неорганични вещества“.

В детските и юношеските си години е изучавала графика и живопис под ръководството на известни български художници като Любен Гайдаров и Иван Лазаров.

Досега е осъществила 40 самостоятелни изложби в страната и две в Испания и Украйна. Участвала е в международни изложения на миниатюрното изкуство в Канада – Торонто, в Сърбия, Полша и Черна гора.

Член е на Представителството на СБХ Перник. Има национални участия в изложби на рисунката в художествената галерия на СБХ на ул. „Шипка“ 6 в София.

Работи също в областта на карикатурата и илюстрацията. Илюстрирала е три книги и е участвала е Международното биенале на хумора и сатирата в град Габрово, в изложби на хумористичната рисунка и художествената миниатюра. Интересите й са преди всичко в областта на акрилната и маслена живопис, но работи и с приложни техники като традиционен батик и рисувана коприна.

Нейни картини са притежание на колекционери от САЩ, Италия, Франция, Украйна и Гърция.

Впечатляваща творческа биография на художник, но мен ме привлече и това, че по образование е инженер-химик.

Много трудно ми бе да подбера само няколко от картините й – цветно вълшебство, за да ги предложа на читателското внимание.

И, тъй като иде лято, ще започна с един разговор край брега:

Цветовете са ярки – дори чайките носят в крилете си отблясъка на слънцето във вълните – оня сребристо-розов оттенък, който можем да видим само там, край брега. Изчистени линии, фронтална композиция, при която всичко изглежда толкова просто – точно както да изпиеш чаша бира с приятел, до вълните. Като в детска рисунка, като в сън и или спомен – лилавите отражения върху платната на платноходките, златните сенки върху шапката и фанелката… Откъде идва светлината? Тя идва отвсякъде. Лирично отклонение от делника – твърде много, събрано в миг за наслада и отмора… Ах, лято, лято…

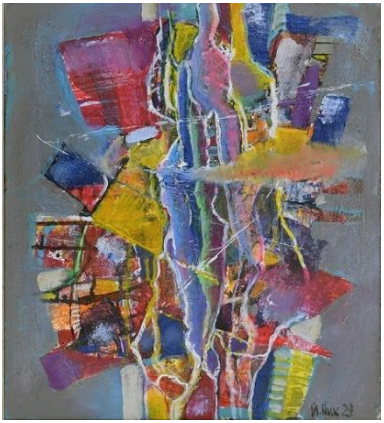
Темата е любима на автора, а и на публиката и е вплетена в не едно платно – понякога доминираща, друг път едва доловима – като присъствие на вода, на слънце, на цвете, на гола плът, на рокля без ръкав.

Сюжетът е почти същия, дори персонажите са идентични – две фигури, чайки, платноходки, вълни и бряг… Но колко различна е композицията. Изцяло е подчинена на фантазията – декорът на ежедневното липсва – останал е само вятърът.

Както споменах по-горе и както ще видите, художничката остава вярна докрай на своите предпочитания към цветове и стил на изобразяване.

Ето едно платно, в което абстрактните форми изцяло са заместили разказа:

Но цветовете на основното изображение, както и предпочитанието към нюансите на сивото за подчертаване на детайла, остават.

Йоана Николова сякаш разказва как създава фантастичните си светове!

Ето тук, от абстракцията се ражда приказка. Юнакът е яхнал коня-вихрогон и гони своите мечти. Но животът се променя – конят получава колела, а юнакът се оказва… май мома? Някъде изпод руините на миналото и сегашното се ражда бъдното. И там, сред бъдното – ни чака кучето! Или пък е котарак?!

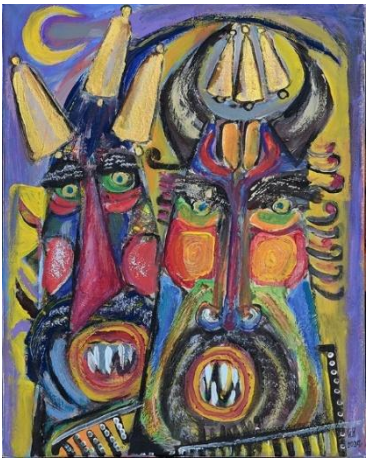

Художничката умее да намигва към любителя на живописта!

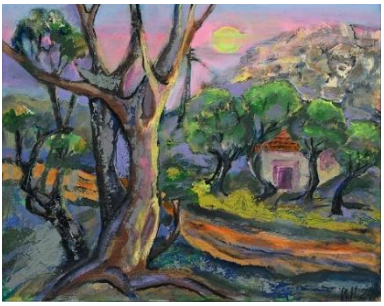
Многопластова композиция – предния, средния и задния план изглеждат размесени, някак – едновременновидими, важни.

Типажите са почти комиксови, Градът изглежда по-далеч от Слънцето, небето е като стена… Защото – Човекът и неговото Куче безмълвно разговарят на езика на всеотдайността.

Така, от една улична сцена стигаме до култовата маска кукер – може би най-характерната и ярка фолклорна тема, бих я нарекла дори „ендемична“ за рождения регион на авторката.

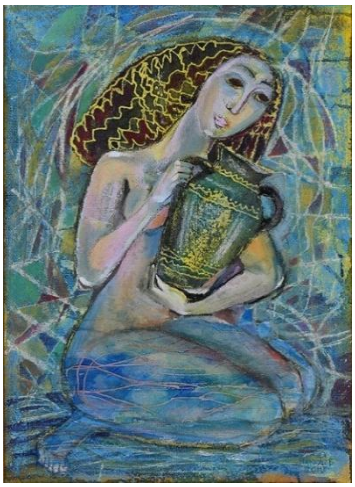
Ако присвиете очи, образите ще изчезнат! Сюжетът, персонажите, светлините и сенките, полусенките, мазките и линиите.

Всичко – освен цветните петна, които дават своя траен отпечатък върху всяко платно – палитрата, без съмнение, остава константната величина на нейното творческо Аз.

Ще добавя още две картини – апотеоз на женската красота, за да дам хоризонт на тематичния диапазон на изложбата и като щрих на казаното по-горе. Един почти иконографски подход към изграждане на лицето – издължен овал, тясно чело, големи очи, тънък нос, малки устни, дълга шия… Това грацилно, крехко изваяние на главата носи тежкия товар на пъстра забрадка или буйна коса – все атрибути на светското, на плътското – в противовес на аскетичното изражение на отчужденост и примирение, което струи от лицата. Огърлица и пищна премяна допълват портрета на българското момиче; чистата линия на голата плът и водата са одеянията на античната девойка с амфора.

Накрая ще завърша с общ поглед към изложбената зала, който ни предлага Андон Тацев…

МЕЖДУ ДВА СВЯТА

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Лятото налага своите закони – освободеност, отдалечаване, избледняване на усещането за правила и свързаност… И изостряне на сетивата, на светлината и цветовете, за звуците, аромата, вибрацията на земята… Жегата стопява и последните остатъци от задръжки и утъпкани пътеки…

„Между два свята“… в Галерия-книжарница София Прес! Закачка, намигване към изгубващия представа за съотнасяне към делника зрител… Или случайност?!

Все едно, изгубена между света на думите и багрите, аз се усмихвам и си обещавам да отида в галерията-книжарница и да се отдам на съзерцание на картини отвъд книжния щанд. Интересът ми е изгарящ, изяждащ – желанието да видя, да докосна/усетя света между двата свята.

Картината е точно това, което лятото предлага отвъд полузатвореното пространство на залата… защото светлината от улицата струи – ярка и палеща – отразява се в плътта на платното и в ретината на зрителя. Влагата по кожата се стича, точно както разсичащите жълто-червеното петно на фона жълти линии…

Следват хаотичното движение на водни капки по стъкло, обдухвано от вятър…

Цветовете са наситени, драматични – синьото, като копнеж за прохлада пресича огненото сърце на композицията, за да създаде усещане за неравновесие и търсене.

И в тази феерия от цветове, като отрезвяващ лъч – врязано острието на мрака.

Един емоционален лабиринт, който провокира, въвлича зрителя в размисъл за същност, личностна идентичност, бягство или поставяне в рамка.

Така започва диалогът между твореца и любителя/консуматор на изкуство. Но този диалог прераства в нещо повече – общо търсене, заедност, в бездната между световете. Но кои са те – двата свята?!

Очевидният отговор е – двата свята на авторите на общата изложба – Мая Мечева и Елиза Ковачева-Цокова. Изложбата, без съмнение, е визуално пътешествие, което изследва хаоса и паралелността като притегателни сили. Двете художнички създават диалог между стилове – от почти монохромната съзерцателност на Елиза до експресивния цветен взрив на Мая. Темата „два свята“, се разглежда не само като противоположности, като противопоставяне на вътрешни същности, но и като възможност за сливане, трансформация и личностно осъзнаване. Но „двата свята“ могат да намерят и своето друго тълкуване – светът „вътре“ и светът „вън“ и това няма общо с двузначността на стил, емоция и творчески концептуализъм, присъщ на две личности, а е съотнасяне същностно, характеризиращо осъзнаването и разпада на реалността.

И, преди да продължим пътуването към същностните реалии за изкуството, нека видим и се насладим на неговата естетическа природа. Защото изкуството, вън от интелектуалната си същност, е преди всичко съзидание на красота и хармония!

А дали и това не е аспект на симбиозата, родена от съприкосновението между два свята – на философската екзистенция и на продукта с чиста естетическа стойност?!

Този общ изглед на изложените платна сочи, че авторовият замисъл е осъществен. Постигнат е не само ефектът на общност; изграден е мостът, симбионтът „между“.

Но, както често се случва в света на биологичните, на отворените системи, взаимодействието на отделностите постига синергичен ефект.

Нека разгледаме по-обстойно „Хоризонт“ на Елиза Ковачева-Цокова. Платно, което говори не чрез напрежение, а чрез вътрешен ритъм. Хоризонталните ленти приличат на слоевете на съзнанието или спомените – всяка със своя тоналност и жизненост. Този композиционен избор внушава стабилност и времева дълбочина, но не и застой. Цветовата градация – от интензивни червено-оранжеви в горния слой към по-топли жълто-охрени в средната зона, до дълбоки земно-кафяви в долната, изгражда усещане за преход, завръщане, цикъл. Текстурата на мазките е вибрираща, сякаш енергията на платното не идва от формата, а от движението. Това подсказва не статичен хоризонт, а жив, променящ се, дишащ. Няма конкретна централна фигура или предмет, но картината не е празна – тя говори чрез вътрешната архитектура на цвета. Тази уравновесеност и външна безструктурност на композицията остава константна за творческото решение на художника при избора на изразни средства и подбор на конкретни платна, втъкани в общата плът на експозицията.

Изграждане на единен хоризонт – като рамка, предел и безпределност, в които е разположена и развита идеята за общност и взаимодействие:

Яркият индивидуален акцент, който приковава погледа към платната на Мая Мечева е компенсиран от съзерцателната самовглъбеност, струяща от картините на Елица Ковачева-Цокова.

Това ли е разковничето, което посетителят трябва да търси между двата свята? Равновесие, компенсация…

Или е общото, свързващото, което създава единство. И ако трябва да кажем какво е това „свързващо“, то е цветът.

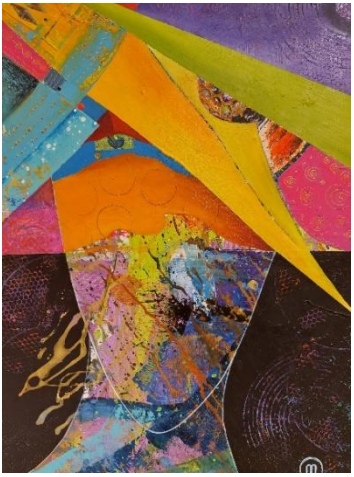

Цветовата гама е онази видимо-невидима нишка, която създава цялостното внушение на експозицията, тя е, която ни държи не между две отделности съществуващи в опозиция, а в онова ново, различно, развиващо се, което се гради в граничната повърхност между тях.

Харесвам картините на Мая Мечева; вероятно, защото знам, че не мога да ги нарисувам и остават на границата на онова, което мога да съпреживея; провокират ме и ме карат отново и отново да се вглеждам в тях, да търся недоловеното, неуловимото.

„Нереални мисли“ – истинска експлозия от цветове и форми! Изхвърля зрителя в съзнание, което гради образи, едновременно сънувани и преживени. Това платно е дръзко, смело, почти игриво в хаоса си – но този хаос е структуриран, изчистен, изчислен. Цветовата палитра е искряща –

оранжево, зелено, пурпурно, синьо, розово – като мозайка от мисли, които се блъскат една в друга. Това внушава ментален поток, в който няма ред, но има ритъм.

Геометричните елементи са разпръснати, но не безразборно – те изграждат организирана абстракция. Всяка форма изглежда като символ на идея, спомен или емоционален оттенък. И сред тях – овалът на човешко лице – деструктурирано, почти невидимо… Или онова, което тепърва ще бъде създадено от частиците на хаоса?

Ако разгледаме текстурата в дълбочина, ще видим, че мазките създават триизмерност, сякаш част от мислите „излизат“ от платното. Това носи усещане за жив ум – неспокоен, съзидателен.

Няма линейност, има наложени пластове на мисли, въображения, възприятия. Провокира погледа на зрителя да търси спирали, кръгове, и в зигзагообразното да направи опит да проследи логиката на нелогичното. Картината не предлага център, защото в мислите на художника няма център – само преходи.

„Нереални мисли“, бих казала, е в най-голямо съзвучие с един от аспектите на заглавието на изложбата „Между два свята“ – тук реалното и сънуваното се припокриват, границите между тях изчезват. Това платно може да бъде интерпретирано като вътрешна карта на съзнанието – не фиксирано, а флуидно. Противопоставя се на нуждата за логика – вместо това предлага емоционална и интуитивна логика.

ЗА ИЗЛОЖБАТА ОТ АВТОРИТЕ

Темата „Между два свята“ предлага едно пътуване – съзерцание с възможности за дълбок размисъл и интерпретация. Идеята за изложбата се роди в края на 2023 г. по време на разговор за хаоса и паралелността – притегателни сили, изграждащи пространствен ритъм.

Ние, Мая Мечева и Елиза Ковачева-Цокова, приехме предизвикателството да се потопим в многообразния прочит на тази концепция, създавайки визуално хармонични, понякога и противоположни разказ-зи в нашите картини, където в динамичен диалог и взаимодействие се разгръщат измерения и нюанси. Нашата цел е сливането на тези светове като начин за изразяване; метод за проучване на видове различни съществувания; наблюдение на реципиента за възприятието му отвъд реалността, личностното му самоопознаване и духовна трансформация. Хоризонтът като свързващо звено и същевременно „граница“ между двата паралела, който може да бъде възприет като отчетлив, разтопен в абстракция или да липсва такъв изобщо.

Стремим се да покажем с леко намигване неблагоприличието на хаоса и същевременно балансираното равновесие.

Тръгваме от монохромните платна на Елиза с характерни пастелни и преливащи нюанси и се пренасяме в композициите на Мая, които се преплитат в контраст с яркия си цветен взрив и перспектива.

Съчетанието между нашите стилове подчертава взаимодействието между двата свята, между нас двете, и разширява илюзорното понятие за реалност.Сюрреалистичният подход с абстрактен почерк в нашите творби изгражда усещане за сънища и дълбочина, където съзнанието се движи свободно.

Опитът ни да илюстрираме темата чрез експериментиране с форма, цвят, техники и композиция, е да създадем визуални наративи на въздействие с индивидуални възприятия за света.

Провокираме публиките да се откъснат от зоната си на комфорт и да си зададат някои екзистенциални въпроси:

– за собственото си място в света;

– за ограниченията, които позволява да му се поставят или сам си поставя.

Изложбата „Между два свята“ е нашето виждане да представим това сложно и многопластово паралелно съчетание като преминаване от единия в другия свят без поставяне на лимити за ума – подход, който ние, Мая Мечева и Елиза Ковачева – Цокова, изследваме и съпреживяваме в платната си, потопени в уникален творчески процес.

ИЗЛОЖБАТА 3 Х 35

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

3Х35 е шестата самостоятелна изложба живопис на младата художничка Кристияна Стойнева, открита в началото на август т.г. в галерия „Кракра“ Перник. Експозицията остана достъпна за любителите на живописта повече от месец.

Вернисажът се състоя на 05.08 от 18 ч., като картините бяха представени от Валентин Топалов – председател на Представителството на СБХ в Перник. Голям интерес сред присъстващите предизвика и премиерата на стихосбирката на Първолета Маджарска „Мадоната и птиците“.

Но, нека се върнем към картините от изложбата и по-точно към техните фотографии, направени с майсторското око на фотографа Андон Тацев.

Изключително богатство на теми, форми, образи, стил и техники. Творческо многообразие, което впечатлява и замисля, което показва умението на младата художничка да борави с различни изразни средства, чрез които изгражда собствен визуален език, в който цветът е носител на емоция и символика, светлината е мост между природа и човешкото присъствие, а предметите са не просто обекти, а знаци със смисъл. Авторът умее да избира овладените техники (масло, акварел, експресивна мазка) според емоцията, която трябва да се предаде.

Нека се спрем на шест картини, които ми допаднаха естетически, но и чрез които ще се опитам да илюстрирам гореказаното.

Този натюрморт ме привлече с цветовата си гама и неспокойствието, което смелите, накъсани мазки създават. Той носи усещане за класическа традиция, но с модерна експресивност. Металната кана и чашата са централни акценти – техните отразяващи повърхности улавят околните цветове и създават игра на светлина, която придава дълбочина. Топлите червени и жълти тонове на ябълките контрастират с хладните зелени и сини нюанси на фона, което ги прави живи, „сочни“, изку-шаващи. Тъмните, вихрови оттеняци на фона създават драматична атмосфера, която издига обикновената сцена до нещо почти мистично. Общото впечатление е, че художникът не просто е искал да покаже предмети, а да улови напрежението между светлина и сянка, между тишината на натюрморта и енергията на четката.

Ще разгледаме още един натюрморт – не като антитеза на първия, а като различна естетика, която подсказва постоянство и овладяност на стил и емоция.

Тук цветовата палитра е ограничено до основното значение на червено и бяло с техните нюанси към тъмно/светло и топло/студено; използван е и ненатраплив жълт акцент. Наситеният, плътен червен цвят, доминира и придава драматичност и топлина. Букетът от цветя създава усещане за живот и празничност. Металната студенина отново играе ролята на „огледало“,

като придава на композицията допълнителна жизненост. Така художникът постига експресивност, празничност и виталност.

И ако трябва да направим паралел между двата натюрморта, ще кажем, че при първия е налице драматично противопоставяне на студенината на фона, срещу земната яркост на ябълките – символ на живот, земна устойчивост, но и на тайна, стремеж към знание и разрушаване на граници, докато вторият говори с по-топлите тонове на красота, съзерцателност и стремеж към естетическо откъсване от ежедневното. И при двете платна основният „разказвач“ е цвета и светлосянката. В първия случай се създава драматична, философска атмосфера, докато във втория – празнична и жизнерадостна. Художникът използва една и съща основа (метални предмети), но чрез различни цветови решения постига напълно различни внушения.

Сега, нека се откъснем от бита, който е въплътен в идеята за натюрморт и погледнем към природата – онази граница и среда, които са нашето всичко.

Представяме два морски пейзажа, изпълнени с различни техники.

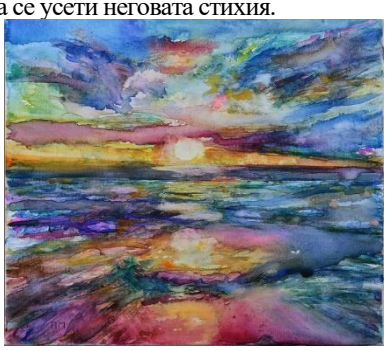
Нека се гледаме в първия, представен по-горе. Бурните вълни са централният обект в платното – композицията е изградена така, че погледът да следва тяхната енергия и да се „разбива“ заедно с тях.

Диагоналите на морската стихия и облаците създават усещане за движение и напрежение, което държи погледа на зрителя прикован, но и следващ невидимия „ритъм“ на бурята. И все пак – постигнат е и баланс – небето и морето са в контрапункт – едното пламти в топли цветове, другото бушува в студени тонове.

Топлите оранжево-розови отблясъци подсказват залез или изгрев, което придава драматичен контраст, който е подсилен от ярките бели акценти, очертаващи пяната на вълните, противопоставена на тъмните дълбини, което създава осезателен ефект за натиск и опън. Но него можем да намерим и в плоскостта на отражението – морето улавя части от небесната палитра – червени и златисти проблясъци, което подсилва единството на сцената. Небето е огнено, морето – ледено; този сблъсък на температури усилва драмата. Въпреки контраста, художничката вплита топли тонове и в морето, което омекотява прехода и прави картината цялостна.

Какво да кажем за стила, за техниката на изграждане и детайла? Всичко е заключено в една дума – „енергия“. Вълните са изградени с широки, резки движения, които буквално „рисуват“ движението на водата и придават на платното вълнението на артиста. Вероятно е използвана техниката импасто – вижда се наслагване на боя за пяната, което придава релеф и материалност, която буквално излиза от плоскостта на използваната медия. Небето е различно – по-ефирно, неуловимо – като среда, която съществува, но е недостижима. По-меките, вихрови мазки създават усещане за драма и напрежение, които са в процес, не в покой и завършеност.

Тази картина е пример за експресивен морски пейзаж, в който техниката служи на емоцията – не просто да се изобрази море, а да се усети неговата стихия.

Нека сега се вгледаме отново в морето и небето, пресъздадени с много различна техника в контекста на представената изложба, а именно – акварел.

Художникът използва различни техники, за да покаже две лица на морето.

Акварелната техника дава прозрачност, ефирност – лекота и неуловимост, светлината идва от самата хартия; а релефът, доколкото го има, идва от текстурата на медията. Мазките остават невидими, течащи, следващи свободни движения на водата, която търси порите на хартията, за да потъне в своето друго измерение; цветовете се разливат и смесват, границите са меки, непредсказуеми. Вибриращите тонове кореспондират с усещането на хармония на уловения миг – защото следващият ще бъде различен. И все пак, усещането за лекота и поетична съзерцателност доминира над преходността – морето е пространство на светлина, а не на буря.

В заключение ще кажем, че в масленaта живопис бурните вълни и драматичното небе са изградени с плътни мазки и наситени тонове, което превръща морето е стихия – мощно, величествено, неподвластно, докато в акварела морският залез е представен с прозрачни, течащи цветове, които придават лекота и ефимерност.

Ще направим и друг паралел – изразните средства на масленaта живопис като език. Ще сравним натюрморта с кана, чаша и ябълки с морския пейзаж, като противопоставим статичната, балансирана композиция на първия с динамиката на емоциите и обектите, постигнати композиционно в другия.

Светлината в натюрморта е концентрирана върху металните повърхности и плодовете, за да се подчертае обемът и материалността. Колоритът е използван, за да подчертае контраста между заключения в ябълките живот и студения фон, представящ маса и стена – обем, в който неестествено се помещават плодовете на земята. Мазката е видима, смела, но в същото време и контролирана – тя създава текстура и дълбочина, без да нарушава усещането за тишина и статичност, за отдалеченост и пустота. Зрителят е поканен да се вгледа в детайла и да усети красотата на обикновеното.

В морския пейзаж всичко е различно – зрителят е изгубил закрилата на затвореното пространство, на стените, създадени от цивилизацията и е изправен пред първичната стихия на природата – бурни вълни, сърдито, огнено небе. Композицията е диагонална, създаваща динамика и напрежение. Светлината е драматична, идваща от залез/изгрева, който придава на сцената допълнителен елемент на начало/край, на протяжност и неизбежност, на кръговрат. Това противопоставяне между повторяемостта и непредсказуемостта – едновременно присъщи на природните сили, придава допълнителна нагнетеност на атмосферата, но дава и равновесието в картината. В заключение – и двете картини демонстрират майсторство в това как техни-ческите похвати се превръщат в носители на емоция – едната ни кани към тишина и съзерцание, другата ни хвърля в сърцето на бурята.

И преди да завършим разходката си сред платната от изложбата 3Х35, ще допълним нашия коментар с още една двойка картини – два зимни пейзажа, които избрахме, за да покажем много различните лица на зимата и на начина, по който може да бъде показана.

В първия виждаме зимна вечер, в която пулсира топлата жълто-кафява светлина на домовете, покрити със снежни шапки.

Вгледайте се! Да, снегът присъства със своята сияйна белота, но бялото тук навява по-скоро усещане за светлина и чистота, отколкото за мраз – като статика и студ. Хоризонталите и диагоналите на къщите, с техните дувари и дворове, с боровете и скритите покриви внасят човешки ред и уют в хаоса на зимата. Силна е емоцията –

дори зимното нощно небе е стоплено от човешкото присъствие. Селото е убежище, противопоставено на суровата природа.

Във втория пейзаж, напротив – бялото е именно изворът на замръзналост.

Вертикалите на дърветата създават ритъм и усещане за безкрайност.

Атмосферата е студена, почти абстрактна – природата е представена като чиста стихия, неподвластна на човека. Гората е свят, затворен сам в себе си – гората си е самодостатъчна.

Това усещане за неподвластност е постигнато до голяма степен чрез светлината. Тук тя идва отвън – от невидимото небе, от отраженията в снега, проблясъците по стволовете. Тя е разсеяна, синкаво-сива. Това подчертава тишината и неподвижността; дърветата изглеждат като силуети в един безкраен, почти абстрактен свят. Така се подчертава принадлежността на природата към неизменния космически ред.

Тези две платна са един своеобразен диалог между природата и човека.

Природата – вечна и сурова, човекът – крехък и уязвим, но способен да създава топлина и общност… и да променя космическия ред..

В този ред на мисли – като естествено продължение идва заглавието на поетичната книга на Първолета Маджарска, която бе представена на вернисажа – „Мадоната и птиците“. Още един диалог, по диагоналите на противопоставянето – човек-природа-духовност-материалност…

И нашето пораждащо и претворяващо присъствие в естеството на нещата.

„ИЗКУПЛЕНИЕ“ НА ИВАЙЛО КАМЕНОВ

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

В началото на октомври СБХ и Галерия-книжарница София Прес представиха изложбата с живопис и пластика „Изкупление“ на Ивайло Каменов. Впечатли ме на първо място нейната фрагментарност и контрастът между голямоформатните живописни платна и кавалетната, почти миниатюрна пластика, но – още повече – постигнатото единство в стила и разказа, на който възприемащия става свидетел.

В неголямото, начупено пространство на галерията, експозицията дава уют и непосредственост, които провокират сетивата и менталното възприятие към спокойно съзерцание. Но онова, което докосва, е страданието, изведено в най-чист вид – триумфиращо като централна тема както в живописните платна, така и в пластиката.

Ето какво споделя Васил Урумов за изложбата: *„Грубите форми, тежките мазки и силно въздействащите земни тонове, използвани в произведенията на Ивайло, имат за цел да привлекат окото на публиката, но темата, заложена в самата творба, е това, което го задържа. Тема, която би следвало да е обект на разсъждение в живота на всеки от нас. Смирение пред неизбежността на отминаващия земен път.*

В суровите форми откриваме стоическото спокойствие и нестихващата надежда на автора. Липсата на конкретика в изграждането на образите в произведенията на Ивайло ни дава възможност да се припознаем в платното и да се концентрираме във вложената в него емоция.“

Вертикални акценти на дясната стена създават ритъм, уравновесен от четвъртото платно, поставено като основа, върху която изложбата изглежда изградена.

Те водят окото нагоре, във въздушен стремеж към недостижимото, но запазват и стабилността на земното, в което сякаш сме вкопани. Едно усещане за телесност и недовършена трансформация.

По-спокойна е задната (лява) стена – там хоризонталния строй на визуалните експонати успокоява и дава възможност за размисъл и „тишина“ в ума.

Това разположение създава напрежение и баланс в емоционалната ос на възприятията. Тази тенденция е развита и в друга част на експозиционното пространство.

Малките скулптури, поставени на хоризонтални рафтове и барелефите действат като паузи между визуалните послания на стените. Те канят зрителя да се приближи, да влезе в интимен контакт с материята… Да спре часовника – за миг!

За да стигне, да усети и осъзнае материалния контраст на бронзовите форми, които със своята тежест и патина се противопоставят на живописната текстура, като това допълнително обогатява пространството, прави го многопластово, почти като сценография. За това усещане съдейства и галерийното осветление – то дискретно подчертава релефите, създава сенки, които удължават формите и добавят драматизъм.

Но нека се вгледаме по-детайлно в живописните и в обемните компоненти на изложбата!

Първото впечатление от централната динамика на композицията е вихър от спираловидно движение – разперени криле и щипци – пеперуда, вкопчена в рак…

Разбира се, не това темата на изображението. Композицията е изградена около вплетени човешки фигури, които създават усещане за вътрешна буря и трансформация – откъсване, или сливане?! Яростно напрежение между индивидуалност и колективност. Тук не е търсена анатомична точност; напротив, изкривените силуети, преувеличените форми и нарушени пропорции говорят за стремеж към вътрешно просветление, към емоционални отговори и препратки към въображаемо-митологичното начало, вместо към обективната реалност.

Цветова палитра и тежката текстура на мазките, обаче, говорят за връщане към първичносъществуващото, към произхода и корена, към инстинкта и началото. Физическото усещане за плът и пълнота на жизненото начало е ярко и всепоглъщащо.

В следващото платно драматизмът допълнително е подсилен от наситено червения фон. Охрата и тъмните контури създават усещане за сътворение и разпад, за кал, която поражда и поглъща.

Включването на костни или остри елементи подсилва усещането за разруха и страдание, като очертава границата между живот и смърт, материя и дух. Контрастът между земните тела и червения фон създава визуално напрежение и е препратка към неовладяна енергия преди момента на катарзис.

Оригинално вплетени в експозицията са платната с маслена живопис и бронзовите пластики.

В барелефите цветовата гама остава почти същата – земноохренокафява, плътнонаситена, с неуловимия отблясък на нискоизпъкнала, но не гладка повърхност.

Въпреки тежестта на метала, композицията е динамична, почти хаотична – сякаш материята се бори със себе си – едно движение, което не може да бъде фиксирано.

И идва ред на най-малките елементи от експозиционната палитра – скулптурни фигури с размер на миниатюри, които присъстват с мощно послание в цялостната картина и разказ на изложбата. И може би именно в тях е въплътена идеята за „изкупление“?! Страдание и трансформация.

В тази скулптурна група най-ярко присъства мотивът за разпад и стремеж към обновление. Тялото, като основен носител на смисъл, не като анатомия, а като философска метафора, има особено плътно присъствие.

Контрастът между вертикално стоящата фигура, цялостна и мощна в своето присъствие, властна, почти ритуално доминираща над пълзящото, разпадащо се в своето движение по хоризонтала тяло прелива в диалог и докосване между стабилност и уязвимост, между търсене и отговор.

Патинираната повърхност на скулптурите придава усещане за време, устойчивост и кръговрат. И завръщане!

И преди да завършим нашия коментар, ето няколко думи за автора:

Ивайло Каменов е роден на 11.01.1967 г. в София. През 1986 г. завършва Художествена гимназия “Илия Петров”, а след това продължава образованието си в Националната художествена академия. Там учи в специалност монументална живопис при проф. Димо Заимов, която се отразява и на цялостното му творчество. Каменов създава произведения и в скулптурата, както в кръглата пластика, така и в релефа. В края на 80-те години реализира скулптурната композиция „Полето на умиращите воини“, а през ’89-та и ’90-та година участва в изложбите на Клуба на младите художници в България. През този период създава и първата си поголяма серия от живописни произведения, в които обединяваща тема е духовната и физическата борба, която съвременният човек е длъжен да приеме. След 20-годишно отсъствие от публични изяви, през 2020 г. се завръща с мотото „Пробуждане“. През 2022 г. участва с маслена живопис и бронзови релефи в съвместна изложба с племенницата на Димитър Казаков – Нерон, Росица Халачева, а по-късно представя изложба от свои творби и произведения на баща си Сашо Каменов под мотото „Бащи и синове“ в галерия „Форум“ – Хасково.

СОФИЯ – ИСТАНБУЛ МОСТ НА ИЗКУСТВОТО

Към тази изложба ни насочи покана във фейсбук от Ертан Алев – прекрасен акварелист, с образование в областта на туризма, но художник по призвание, когото открихме наскоро в интернет. Изяществото на неговите творби е съчетано с погледа на човек, влюбен в детайла на ежедневието и природата, но и в индивидуалното чувство и възприятие на света.

След това прочетох представянето на проекта в сайта на галерията на СХБ на ул. „Шипка“ №6, откъси от което предлагам и на вниманието на читателя по-долу. Много информативно и емоционално, то ме подготви донякъде за срещата с картини и скулптурите, включени в експозицията, но всъщност, истинското докосване до изкуството не може да бъде заменено от думи. Творби с истории на българо-турски художници – това е мотото, което присъства като послание, но и като действително преживяване в залата.

Откриването бе на 4 декември от 18:00 ч., а творбите могат да се видят в престижната просторна зала 2А, а при желание и да се закупят до началото на м. януари 2026 г.

Изложбата е осъществена със съвместните усилия на аукционна къща „Енакор“ и Съюза на българските художници и с подкрепата на столичните райони „Оборище“ и „Средец“ и Българо-турски дамски бизнес клуб и представлява първа стъпка от мащабния културен проект „София – Истанбул: мост на изкуството. Творби с истории на българо-турски художници“.

Куратори на проекта са Юлия Върбанова, управител на АК „Енакор“ и д-р Росица Гичева-Меймари, преподавател в Нов български университет.

Общата концепция за организиране на експозиционното пространство произлиза от общата етно-културна история на България и Турция в контекста на взаимодействията между Балканите и Мала Азия през времето. София и Истанбул са примери за големи градски центрове, събрали културите на народи и култури, живели и движили се в региона от поне повече от осем хилядолетия.

С много вкус и усет за въздействието на всяка отделна творба са подредени платната и пластиките на Айнур Каплан, Айхан Четин, Бехчет Данаджъ, Бурчин Башар, Валентин Асенов – Хъкъла, Гюлерджан Еминова, Джошкун Сами, Ертан Алев, Зиятин Нуриев, Исмет Чавушоглу, Камбер Камбер, Кеазим Исинов, Месрур Сабит, Неджми Мурат, Нуркан Нуф, Павлина Копано, Сейфетин Шекеров, Танер Мерт, Фахрие Камбер, Ферит Язъджъ, Шабан Окан, Шевкет Сюнмез, Шенол Подайва, Ямур Станкулов

Проектът е артистична инициатива, която обединява София и Истанбул чрез серия от изложби, представящи съвременното изкуство и личните истории на творци от българо-турски произход. Част от тях – художници, скулптори, графици и дизайнери, днес творят в България, други – в Турция, или между двете държави.

„За мен „София – Истанбул: мост на изкуството“ е повече от културен проект, той е сбъдната лична мечта. Израснала съм, заобиколена от изкуство и истории, които преминават отвъд граници и езици. Тази изложба е продължение на убеждението ми, че изкуството има силата да свързва хора и култури по начин, по който нито една друга форма на комуникация не може. В днешния свят на войни и сблъсък между религии единственото спасение е изкуството, което няма граници и политически или религиозни рамки“, споделя Юлия Върбанова, основател и управител на Аукционна къща „Енакор“.

„Убедена съм, че това богатство на хилядолетни традиции, смесването и преплитането им в съвременната глобална култура е една от най-големите ценности, с които разполагаме днес ние, живеещите в общото културно пространство на Балканите и Мала Азия. Художниците с българо-турски произход са въплъщение на тези преплетени културни традиции, което ще наблюдаваме и в произведенията им“, допълва д-р Росица Гичева-Меймари.

„СБХ винаги е подкрепял инициативи, които представят многообразието на българската художествена сцена и създават възможности за международен културен

обмен. „София – Истанбул: мост на изкуството“ е именно такъв проект, който дава платформа на творци с различен житейски път и общо академично наследство, и ги свързва с публика, готова да открива нови гледни точки“, коментира Любен Генов, председател на СБХ.“

„Целта ни е всяко произведение да има собствено пространство за дишане, но и да усеща присъствието на останалите като в истински град, където архитектурата и хората съжителстват. Така зрителят не просто гледа, а преминава през визуален мост между София и Истанбул“, разказва Петър Митев, дизайнер на експозицията.

През 2026 изложбата ще бъде представена в Истанбул, в галерия в артистичния район Бейоглу – пространство, което олицетворява космополитния дух и живия културен обмен на мегаполиса.

И в двете издания на експозицията зрителят ще може да закупи триезичен каталог (български, турски, английски), в който са представени историите и произведенията на участниците.

Но, нека върнем вниманието на читателя към истинските главни действащи лица на всяка изложба – художниците. Защото именно те разказват в цвят и форма онова, което е вътре в душите, вътре в същността на личността на твореца.

Особено внимание привлича участието на Зиятин Нуриев – скулптор с международно признание, удостоен през май 2025 със звание доктор хонорис кауза на Националната художествена академия.

Пластиките му от бяла глина въплъщават философски прозрения във фрагменти с изящна минималистична форма, превръщайки се в своеобразен мост между традицията и съвременния художествен изказ.

Много изящество ще видим и в други скулптури, при които е използван мекия тон на белия материал – глина, камък, метал…

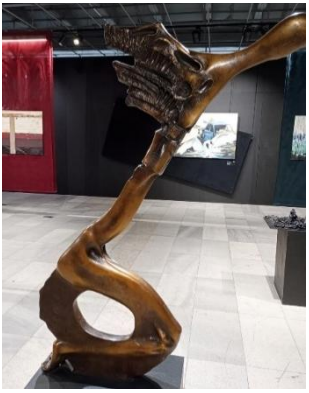

Не мога да се освободя от усещането за протяжност и обреченост, за свобода и свързаност, което струи от тази уникална като композиция фигура:

Изключително впечатляващи са и монументалните скулптури от бронз.

Извайващи сюрреалистични форми, или почти напълно реалистични статуи на митични персонажи или герои от миналото – при всички случаи те съдържат зародиша и затвора на движението – полет, бунт, защита…

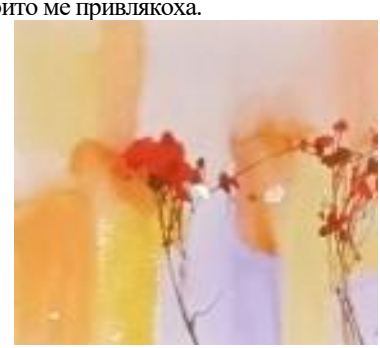

Много умело тук виждаме намесата на куратoрите и дизайнера на експозиционното пространство – съчетанието на въздействието между двумерното и тримерното, между формата и багрите:

И ще започна с акварелите на Ертан Алев, макар те да не бяха първите картини, които ме привлякоха.

Акварелната техника е „мокро в мокро“, меки вертикални измивания в пастелни тонове – оранжево, жълто, лавандула, нанесени с лекота и финес върху грапавата повърхност на медията. Нежните червени цветя с тънки стъбла са добавени с по-суха четка или мастило, което създава контраст между фона и предния план.

Пространствената организация помага на възприятията; тук цветята не са центрирани в композицията, те „изникват“ от абстрактния фон като спомени, които пробиват мъглата на ежедневното.

Тихо, интимно, почти медитативно усещане, в което цветята присъстват като шепот в пространството, като мост към вътрешното ни „аз“ – думи без глас, поезия, която просто съществува. На тези сборни снимки ще видите акварели и на Месрур Сабит, като своеобразния дует между двамата акварелисти продължава и в следващи общи пространства.

В този пейзаж зимата не е студ, а покой. Композицията е изградена около реката – тя не е центрирана, но е живата ос, която загатва движение в иначе застиналата сцена. Водата е частично замръзнала, но все още тече, като времето, което не спира, дори в миг на съзерцание.

Цветовата гама е приглушена, но поскоро е топла, отколкото зимна; снежното е омекотено от златисто-розовото сияние на небето, а нюансите на синьото потъват в сенките на оголените клони. Изгрев или залез? Не това е въпросът; тук на преден план излиза надеждата за пролет – мигът, в който дърветата ще имат листа и цвят, а природата, след зимната пауза, ще поеме по неспирния кръговрат на живота. Камъните в реката, ледените фрагменти – те са опорните точки на пейзажа, но и на вътрешния часовник на Аз-а, който винаги е в движение, който винаги има нужда от стабилност и вглеждане.

Куратorите деликатно представят акварелната живопис в нейното многообразие – от архитектурна памет през природна интимност до емоционален пейзаж, като внимателно вграждат картините на Ертан Алев и Месрур Сабит, за да изградят общо визуално пространство. Това запазва прозрачността на техниката, като общи усещане за светлина и лекота. Форматът (30 x 40 см.) на повечето творби е еднакъв, което ритъма и визуалното равновесие в експозицията.

Тънките рамки и пастелните тонове на паспартуто подчертават светлината в самите картини – така всяка от тях се превръща в прозорец към друг свят.

Но, преди да стигна до този акварелен оазис, изложбата буквално натрапи на погледа ми своите собствени акценти – платна, които „грабват“ вниманието на зрителя и не го оставят безразличен. Не мога да не посоча, поставена почти до входа, една от картините на Валентин Асенов – Хъкъла.

Наситените, остри форми увличат с неравномерния си пулс.

Усеща се динамиката на движението – шпакла или плоска четка буквално разрязват пространството на платното и цвета, като оставят своя отпечатък в една вече не двумерна среда. Точно тук, на границата на измеренията, можем да търсим границата между съзнанието и подсъзнанието; границата между чувството и разума; границата между предначертаното и случващото се. Тук можем да открием и собствената си вътрешна архитектура, можем да видим и

силуетите на действителен град – със своите улици, къщи и куполи, потънали в синия полумрак на нощно небе, освенети от луната, приглушени неонови отблясъци и лилави фантазии.

В самото начало на експозицията не можем да отминем деликатния цветови отпечатък на платната на Джошкун Сами.

Този пейзаж, в който клоните на сухите дървета кореспондират с тъгата на руините и с разкъсаната гръд на небето завладява със своя вътрешен ритъм. Светлината струи отгоре, но слънцето е някъде в дъното, то трябва да е там, зад залезните облаци и тяхното охрено излъчване, което хвърля отблясъците си в охрено-кафявата основа на пръстта – убежище на разрушението. Някъде между тях, подзказана от заглавието на творбата („Навигационен маяк“), трябва да намерим реката. Огледало на небето, вена на земята – тя дава убежище и прехрана на онези, които са „между“… Тук, на две трети отгоре, можем да търсим и собственото си убежище; а може би и извора на отговорите, които още не сме намерили.

Много различна като съдържание и форма, но не и като натюрел и послание е другата картина на автора. Цветовата гама е сходна, рисувалната техника също. Както и в предходния пейзаж, и в този силует на портрет виждаме едно отчаяно присъствие, което търси своята възможност за докосване, диалог и разбиране.

Много атрактивни, със запомнящ се почерк са двете платна на Исмет Чавушоглу:

На пръв поглед, както техниката, така и темата и посланията са сходни, почти идентични. Но, ако се вгледаме, ще видим, че не е така.

Макар и в двете да откриваме нагнетеното присъствие на препълнена градска среда, макар и в двете това усещане да е притъпено от съзерцателния заряд на стихиите „небе“ и „земя“, между които градът съществува, можем да намерим и много разлики.

В първото платно вертикалните линии напомнят за техника с течна акрилна боя, нанесена чрез изливане и последващо плъзгане – линиите на тубата, или на шпакла ясно личат – като белези, разкъсващи душевния мир. Усещането за контролирана спонтанност е ярко – почти виждаме как художникът позволява на гравитацията да участва в композицията.

Цветовата гама в горната част е ефирна – като небе, като мъгла, които търсят брод в джунглата на градската твърд. Долната част е наситена с тъмни и студени тонове,

които оформят и дават основа на силуетите на градския пейзаж. Съчетаването на прозрачни и плътни линии създава дълбочина и движение, като визуален еквивалент на дъжд, спомени или емоционално пречистване. Не е трудно да усетим меланхолия на интроспекция, но и чуем в себе си пулса на града – нашият вътрешен пейзаж, носещ надеждата за съприкосновение, общност и разбиране.

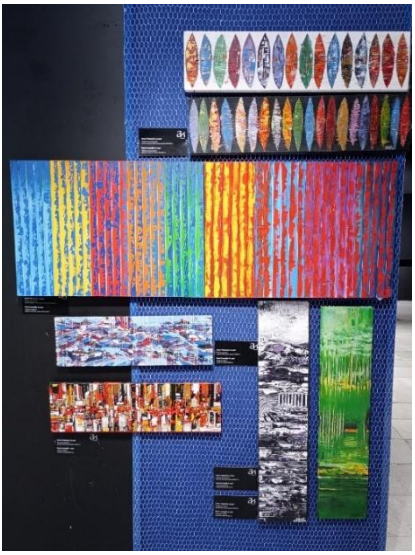
Второто платно излъчва много повече „мекота“, една овладяна стихия, внушена както с техниката, така и чрез използваната по-пастелна, земна цветова гама с топли, понякога ярки акценти.

Тук енергията е наситена и това насищане идва както от цветовете, така и от тяхното напластяване чрез обилното „изстискване“ на боята и умелото използване на съчетание от плоска четка и шпакла. Усеща се пулсът на движението – вертикално, като свободно падане. Тук, в още по-голяма степен, енергията е събрана в централната част на композицията. Но, за разлика от първото платно, където има „горе“ – ефирност, небе и „долу“ – плътност, основа, тук те липсват. Тук всичко „виси“ в еднородната плът на средата, в която се разпространява посланието – като звукова вълна… като сърдечен ритъм…

Не може да остане незабелязана, нито просто спомената и „отмината“ още една композиция, която привлича погледа на посетителя още с първия поглед към залата. Макар да е експонирана далеч от входа, картината е точно срещу погледа на влизащия. Ще се ограничa само с едно сравнение – за мен, това е съвършената художествена интерпретация на най-загадъчния и мощен космически обект – черна дупка – с нейния поглъщащ завинаги светлината „хоризонт на събитията“, с нейния ореол от нагорещена почти до първичната температура на раждащата се вселена ускорена почти до скоростта на светлината материя – падаща завинаги в бездната на гравитационната сингулярност, от която няма завръщане. Не поисках да видя заглавието на творбата, за да не убия представата си за нея.

Почти точно срещу този космически обект, виждаме съвсем различна реалност – уюта на дома, събран в няколко платна в обще композиция. Тази красива палитра от чувства и послания, от образи и импровизации, отново е дело на Исмет Чавушоглу.

Тук, за разлика от предходните две платна, които разгледахме, декоративният елемент преобладава. Но, както и в тях, централната тема е „Градът“ – като емоционален и визуален код. Всяко платно е „фрагмент“ от урбанистичен език. И това е постигнато отново с вертикално нанасяне на боята и повторение на техниката във всички платна. Създава се усещане за движение нагоре, за растеж, за път към светлината, но и за търсене на изход.

Този фрагмент от изложбата е добър пример за кураторския замисъл – да се синтезира, да се нагнети, но и да се отдели темата „град“ – като се даде възможност на художника да я разгърне в различни стилове – от декоративно до експресивно, от графично до текстурно. Тук темата достига своята пълнота и наситеност през погледа на Исмет Чавушоглу, но другаде ще има своите продължения в погледа на други автори.

Сред ярките имена в експозицията е и Камбер Камбер, художник с дългогодишна кариера и разпознаваем почерк. Роден в Родопа, той е известен с платната си, които улавят красотата на родопския дух, красотата на родопчанката, на природата, на музиката и обичаите, съхранили културната идентичност на хората, свързали съдбата си с планината.

Нашите читатели познават щрихи от творчеството на Камбер Камбер, чиито картини и графики са включени като илюстрации в трите книги на прекрасната поетеса Христина Вачева, която възпява с думи красотата на Родопа в своето творчество, издадени от изд. gabriell-e-lit – „Светлина от миналото“, „Гласът на сърцето“ и „Планина със звезден дъх“.

Всеки наш поглед е прикован от цветове и форми, които не могат да останат ням образ на неясно послание – всяка творба вплита лична история, културна памет и артистичен израз, разбираем отвъд езиковите и национални граници, отвъд нуждата на посредник. И – все пак… Ето няколко думи, които допълват непосредственото възприятие. Верен на своя почерк и пиетет към красотата на жената, Камбер рисува абстрактен портрет на две музикантки – цигуларка и виолончеелистка.

Геометричната накъсаност на формите правят композицията двумерна, почти без дълбочина. Защото дълбочината трябва да търсим другаде. В тази симбиоза между живопис и музика откриваме визуален портрет на концерт. Фигурите на музикантките са дотолкова стилизирани, че губят личностните си характеристики, за да се превърнат в архетипи на музикалното преживяване. Цветовите петна, вместо да създават обемност, създават движение – зрителят се превръща в слушател, който очаква импровизация в класическо произведение.

Можем ли да кажем, че това е музика, преведена в цвят? Ако се съмняваме, че това е така в първата картина, то във втората съмнението изчезва. Тук имаме една фигура, централна, почти монолитна, но около нея всичко вибрира, пулсира, избухва. Момент на импровизация, в който тромпетът раздвижва пространството, за да създаде визуалния ефект на раждането на музиката. Фонът е насечен с ярки петна - жълто, червено, синьо, оранжево – вихрушки от експресия, сред които едва загатнатата фигура на музикантката се разпада и изгражда едновременно.

Реални изглеждат само тромпетът и лицето – опорните точки, около които се гради мелодията… и картината.

В заключение ще кажа само – посетете изложбата. Ще намерите повече, отколкото сте очаквали и това ще ви изпълни с енергия, свобода.

КОМЕНТАРИ

ИЗЛОЖБА „ЗАЕДНО“

36-ти ДНИ НА ЯПОНСКАТА КУЛТУРА В БЪЛГАРИЯ

Изложба на калиграфия, рисунка с туш, хайку поезия и керамика „ЗАЕДНО“

Арт салон на Радио Варна, бул. Приморски полк 22, 9-22 септември 2025 г.

Вече няколко години Българският хайку съюз присъства със силни синкретични културни изяви в Дните на японската култура в България и ангажира все по-разнообразна публика, в същото време подкрепяйки своите талантливи автори и приятели, създавайки поле за изява и популяризиране на малко познати традиционни японски форми на изкуство в България канто, хайга, шодо, суми-е и дзен керамика, свързани помежду си от традиционните материали за изпълнение: четка, хартия, туш и глина, и от поетичното вдъхновение.

Този успех е продукт на дълга съвместна работа, взаимно опознаване и подкрепа, както и отдаденост.

Изложбата „Заедно“ е част от отбелязването на 25-тата годишнина на БХС.

Общата изложба на калиграфия, рисунка с туш, хайку поезия и керамика „Заедно“ на автори от Български хайку съюз и Национална художествена академия през есента на 2025 година в Арт салона на Радио Варна представи и популяризира непознатото у нас изкуство на източния туш суми-е, японската калиграфия шодо, изкуството на най-краткия стих хайку, който вече десетилетия се развива извън родната си страна Япония и се превърна в световна поетична форма, както и керамика за икебана, вдъхновена от японската естетика.

Изложбата бе реализирана със съдействието и подкрепата на Посолството на Япония в България, Клуб „Приятели на Япония в България – Нихон Томоно Кай“, Българския хайку съюз и Радио Варна.

Тя бе посветена на 25-годишнината от основаването на Българския хайку съюз, чиято основна цел е да популяризира японския поетичен жанр хайку (в неговия класически и съвременен вариант) и всички други форми на хайку културата, като свърже поезията с калиграфията, живописта, театъра, музиката, керамиката и други изкуства на Далечния Изток.

През 2025 г. Българският хайку съюз получи и Почетната грамота на Посланика на Япония в България за задълбочаване и развитие на българо-японските културни отношения и приятелство.

Участници в общата изложба „Заедно“ бяха 6-ма български творци, избрали предизвикателството да се развиват в тези форми на традиционно японско изкуство у нас: Венелина Петкова, Александър Телалим, Васил Харизанов, Детелина Тихолова, Николай Пенчев и Виктор Желев – Викей.

Авторите в изложбата се вгледаха в любими цветя като лотос, вишнев цвят, бамбук и хризантеми, в елементи от природата – морски бряг, луна, слънце, облаци и дъжд, в пейзажи от селски тип, издържани в естетиката на дзен, в танца на сезоните, във вази с икебана и др.

На преден план се откроиха думи и словосъчетания, носещи добри послания, както и оригинални хайку стихове.

В керамиката на доц. Васил Харизанов от НХА преобладаваха изчистените форми в черно и бяло, носещи двоичния код на Ин и Ян – сферични, цилиндрични, плоски, всяка една от които въплъщава тихата поезия на природата и съзерцанието.

Малките сфери напомняха за ябълка или за капка вода, застинала в движение; цилиндрите се издигаха като бамбукови стъбла, плоските тави събираха светлината и пространството в хармония.

Всеки предмет беше медитация във форма – празнотата, която съдържаше, и простотата, която разкриваше, приканиха зрителите да се съсредоточат и да открият красотата в малките детайли.

Това беше изложба за тихата поезия на природата, за дзен подхода към живота – усещане за вечността в краткия миг.

След откриването на изложбата гостите се насладиха на демонстрация на японска калиграфия (шодо) в изпълнение на Венелина Петкова, 7-ми дан, и младия калиграф и учител по японски език Виктор Желев – Викей.

Български хайку съюз

ПОЕТ НА ПЕЙЗАЖА

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

ЗА РЕТРОСПЕКТИВНАТА ИЗЛОЖБА НА СТЕФАН КАЦАРОВ

Обновената градска художествена галерия в Русе се изпълни от голяма, ретроспективна експозиция на един от голям живописец, представяща 98 картини и още 150 рисунки!

Повече от четири десетилетия Стефан Кацаров участва активно в художествения живот на Русе и България.

Роден в София през 1937, завършил Художествената академия през 1967, не след дълго той се установява завинаги в дунавската ни столица.

По това време най-европейският български град вече се е утвърдил като един от водещите културни центрове на страната, със силно присъствие на пластичните изкуства.

Близо две десетилетия Кацаров е уредник и директор на Русенската общинска галерия, за утвърждаването и обогатяването на която има безспорен принос.

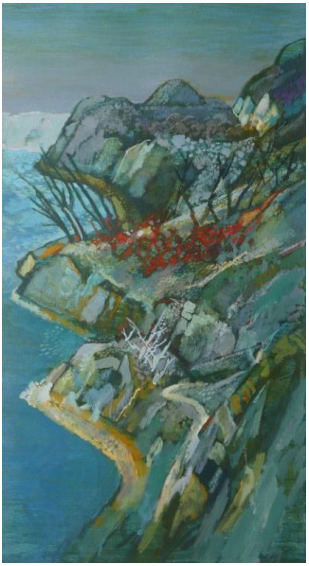
В края на 60-те и началото на 70-те години, по време на т.нар. „размразяване”, започнало в Москва, силната русенска група се отделя от общите насоки в живописта с предпочитанието си към камерните жанрове – натюрморта, портрета и особено пейзажа. Лирик по нагласа, още в началото на творческите си път Стефан Кацаров се насочва към пейзажа – намира го за по-подходящ жанр за изразяване на собствените си чувства и преживявания, отколкото фигуралната композиция или портрета.

Работи и в областта на натюрморта, но предпочитанията му са към природните сюжети от дунавските и морските брегове, хълмовете, нивите и лозята от различни региони на България и особено от Русенския край. Повече от четиридесет години той обикаля страната – от север на юг и особено Русенския регион, поречието на реките Янтра и Русенски Лом (забележителни по своята красота!), където намира своето вдъхновение.

Избира сюжетите си направо от тихи и понякога недостъпни места – някой забравен сред храсталаците хълм, в който е събрана цялата свежест на природата ни, дъха на тревите, на полските цветя, на нагорещената от силните лъчи на слънцето земя.

В тези прекрасни, поетични пейзажи винаги има и премного небе, светлина, необятни простори. В тях си дават среща импресията и абстракцията (неговото поколение се зареждаше от тези две течения!), които привличат със своята понятност и ни отвеждат отвъд зримото. А това е вече качество на истинската живопис.

В своите картини, изпълнени с масло, темпера, Стефан Кацаров не иска да ни среща с един или друг природен мотив. За него мотивът е всъщност, само повод.

Главната му цел (която, за щастие, постига!) е да открие и запечата онзи необясним, неочакван поетичен миг, който е открил при това свое сливане със състоянието на природата. До истински пантеизъм!

Немалка част от творбите му, повече от които представя сега по покана на галеристката Еслица Попова, са изпълнени с класическата яйчна темпера и гваш – любимата му техника, която, без съмнение, е овладял майсторски.

Но има и много работи и в натура „ала прима“, с масло, а също и с акварелни бои, с въглен и молив.

Бих казал, че творбите на Стефан Кацаров са израз на трайни душевни състояния, преживени дълбоко, искрено от един поет на пейзажа!

Текст и подбор на картините:
Огнян Стамболиев

Изложбата е открита на 3 април 2025 г. от 18,00 ч. в Художествена галерия Русе, експозицията остава до 27 април 2025 – ***бел. ред.***

МАЙСТОР, В ХАРМОНИЯ СЪС СВЕТА И СЕБЕ СИ

75 години от рождението на художника Николай Караджов

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

„Независимо дали го осъзнава или не, всеки творец се старае да постигне пълна хармония в творбите, които създава. През годините усилията на художника са да изгради своя система от пластични принципи, която следва в творческия процес. Тези принципи еволюират във времето, променят се в стремежа на художника да бъде адекватен на самия себе си и да е в хармония със себе си.“ ***Н. Караджов***

Николай Караджов (роден на 8 август 1950 г. в Плевен) е сред българските художници, дебютирали в средата на 70-те години – време, особено благоприятно за развитието на нашата живопис, зад която стоеше държавата и силният Съюз на българските художници.

„Поколението 70“ дойде след „Поколението 60“, което вече отхвърляше каноните на соцреализма, търсеше нови форми и идеи, вдъхновявайки се главно от Сезан и от другите класици на френския импресионизъм и постмодернизма от Запада.

Бих казал, че до известна степен, след „размразяването“ в политическия и особено в културния живот, тогава се стигна и до известна унифицираност и дори до открито епигонство.

В тази орбита попаднаха и немалко от връстниците на Караджов. Но той предпочете друг, по-труден път, по-близък до тогавашните търсения в Европа и света.

Да, реалистична като техника живопис, но с други, по-различни внушения и естетика, която тогава условно може да бъде определена и като „хипер реализъм“.

Ярката му природна дарба на роден рисувач, съчетана със солидната академична подготовка при големия стар майстор професор Ненко Балкански, бяха добра предпоставка за едно успешно професионално начало.

В многобройната и твърде силна група на русенските художници той бе веднага забелязан и зае достойно място още с дебютните си участия през 1976-1978 г.

А първата му самостоятелна изложба в елитната галерия на „Руски“ 6 в столицата през 1981 г. се посрещна като голямо събитие от критиката. Оцениха я високо водещите, тогава безспорни, авторитети – Димитър Аврамов и Кирил Кръстев.

Успехът бе наистина впечатляващ – след закриването на експозицията Караджов се прибра в Русе без нито една картина – всичко бе продадено!

Наистина, впечатляващо е майсторството и дълбочината, с които Николай Караджов създава своите мъжки и дамски портрети. Всеки художник знае, че един от най-трудните моменти на живописването е намирането на подходящата поза, която да е едновременно естествена и внушителна, устойчива и динамична.

Караджов владее това изкуство като истински сценограф, без да си служи с допълнителни приспособления и реквизити, успява да изгради своите портрети, да постигне желания израз, типизация и внушение като ги разположи в една условна метафизична среда – миг на хармония, просто радост за окото.

Бих казал, че невероятно въздействащи и одухотворени са картините му с женски фигури и голи тела. Николай предпочита да рисува само по една фигура – нерядко в гръб сред празното пространство или в леко загатнат, условен интериор, като съсредоточава търсенията си главно в едно лице или тяло.

Така почти всяка от картините му придобива определено метафизично звучене и успява да внуши търсената от автора идея.

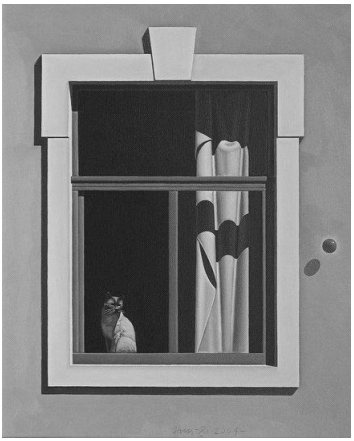
Всяка своя творба той подготвя дълго, след сериозно обмисляне на всеки ракурс и детайл. Като решаваща роля има светлината, която пада по неповторим начин върху търпеливия модел и, бих казал, ни доставя наслада.

Във всяка от формите (дори при най-семплите и малки на пръв поглед натюрморти) усещаме една ясно очертана самоличност на изобразения обект или предмет. Художникът ги е видял и свързал по един неповторим, уникален начин. Фактурата тук е напълно изчистена. Всичко е резултат от една хармонична завършеност, от завидно владеене на композицията.

Бих добавил и при една талантлива режисура. Режисура, на която са го учили холандците и преди всичко великолепният, неподражаемият Вермеер.

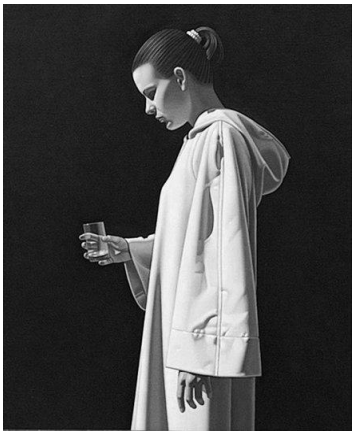
В своите произведения Николай Караджов съчетава всичко това, при това с най-изтънчено предаване на тона.

Да, тези платна не блестят с особена яркост и многобагреност на тоновете, тук те по-скоро са опростени, така както великият Вермеер ги е получавал с помощта на т. нар. „камера обскура“. И може да се каже, че ефектът е наистина впечатляващ, уникален. Сравнително студените цветове, с които си служи Караджов, съвсем не са израз на неговото светоусещане и темперамент, те са по-скоро резултат от дневната светлина, на която работи той. А тя се предава толкова трудно в живописта (мнозина я избягват) – синьото, сивото, бялото и бледожълтото.

И, както вече подчертах, може да се постигне само от един майстор на цвета.

Майстор, който винаги е бил в хармония със самия себе си и света.

Творби на този голям художник притежават Националната художествена галерия, много галерии в страната, както и частни колекции в България, Гърция, Сърбия, Турция, Австрия, Германия, Белгия, Норвегия, Дания, Холандия, Обединеното Кралство, Съединени Американски Щати, Бразилия, Аржентина, Венецуела…

Сравнително студените цветове, с които си служи Караджов, съвсем не са израз на неговото светоусещане и темперамент, те са по-скоро резултат от дневната светлина, на която работи той. А тя се предава толкова трудно в живописта (мнозина я избягват) – синьото, сивото, бялото и бледожълтото.

АНАХРОНИЧНАТА ЖИВОПИС НА ЙОАНИЙ

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

ЗА ЙОАНИЙ

Всъщност рожденото му име е обикновено Иван Иванов, а византийското или елинското Йоаний е артистичният му псевдоним. Роден е на висококосния 29 февруари 1968 и празнува рождения си ден през четири години, като твърди, че сега е едва на десет! Рисува от съвсем малък, учи при прочутия русенски живописец и педагог Кирил Станчев, подготвил няколко поколения днес изявени творци от силната русенска школа. Твърди, че освен него има и други учители: от древните Апелес, Паразий от Ефес, Хермоген, Теофилус, а след тях Арнолд Бьоклин, Джорджо Де Кирико... Техниката му е много оригинална, почти непозната у нас. От далечния VII век!

Ето какво споделя за нея: „Алхимичната техника, която използвам, е описана в трактата „За прозрачната живопис“. Върху дърво се прави също така живопис, наричана „прозрачна“ или „translucida“.

От някои тя се нарича „златоцветна“ или „aureola“. При нея всички бои могат да се стрият с масло и да се полагат върху дървени дъски, но само върху такива, които могат да се изсушат на слънце...“ Ефектът при него е поразителен!

Йоаний се определя сам като „художник-анахронист“, като под това разбира преди всичко способността да мислиш самостоятелно, като допускаш и цитирането или влиянието на старите майстори и техните стихове и специфични техники, но в друг контекст. Според него анахроничната проблематика е в латентно състояние по време на изкуството през целия XX век и се преражда благодарение на постмодернистичните рефлекси особено през 80-те години. Тук особено силно е влиянието на италианеца Джорджо Де Кирико, който от 1920 година, след метафизичния си период се обявява за „класически художник“...

Както се вижда от новата експозиция на Йоаний в обновената зала-фоайе на прекрасното Доходно здание в Русе, неговите

картини са по-скоро лични описания, изградени върху основата на наслоявания на взети назаем маниери от големите майстори на класическата западна живопис, които от своя страна са ги взели от античните художници. Всъщност, тук става дума за диалог между две фикции, които се преплитат взаимно. Културата му е огромна – интересува се от литература, философия, езотерика, музика, история на религиите, театър... Йоаний е от творците, които непрекъснато експериментират, не могат да стоят на едно място. Той непрекъснато търси нови форми и средства за изява и себеизразяване: инсталации, португалски корк, календари, карти за игра, карти таро, пърформанси...

Интелектът на този оригинален художник-ерудит, без съмнение е аналитичен.

Но, както виждаме от новата му изложба, се увлича и от необичайното, мистериозното, които, както е известно, нерядко надхвърлят границите на Битието и Съзнанието. В този аспект ми напомня до известна степен за Мирча Елиаде, прочутия румънец, когото чета и превеждам с удоволствие. Оказа се, че и за Йоаний, Елиаде е любим автор...

Огнян Стамболиев

КАРТИНИТЕ НА ЙОАНИЙ

За първи път представихме пред нашите читатели Иван Иванов – Йоаний чрез илюстрациите му към книгата на Любчо Иванов „Бащата на нещата“ в публикация от бр. 1/2023. Неговите изчистени, минимистични графики улавят духа и дават простор на въображението отвъд текста, сам по себе си абстрактно осъзнаване и път към „Пътят“ на Лао Дзъ.

В избраните тук от Огнян Стамболиев картини виждаме един друг Йоаний – художник, чиято плътност на изразяване поразява с втъканото в нея многообразие на похвати и идеи.

Женската фигура е изобразена с мекота и изящество – лицето ѝ е спокойно, почти медитативно. Начинът, по който е нарисувана върху дървена повърхност, придава усещане за устойчивост. Композицията е почти театрална – фонът е декор, който дава контекст на фигурата, като подчертава нейната откъснатост и самота.

Геометричните мотиви по тавана създават усещане за древност, културна памет и сакралност. Контрастът между меките черти на жената и суровата текстура на средата, която обитава е много силен – сякаш тя е пазителка на това място.

Картината излъчва спокойствие и сила.

Има нещо много интимно в начина, по който фигурата е поставена – като че ли наблюдава, но и закриля. Кого? Зрителя, художника, или онова, което не виждаме?

А ето и следващият образ. Един и същ ли е моделът?! Или е представата на художника за онази, в която е въплътена неговата история? Фигурата е изобразена с удължени крайници, в изящна, почти ембрионална поза, която навява мисли за раждане, преход, или дълбока интроспекция. Но има и нещо повече – лицето, обърнато към зрителя в полуанфас, което гледа назад, се раздвоява. Това създава усещане за уязвимост, разпадане и търсене.

Но картината е и акт на сливане. Женската глава с главата на животното се вглеждат и почти докосват. Още една препратка към митологията – сатир и нимфа?! Или символ на архетип: инстинкт, сила, жертва. А тялото? То е голо, но не еротично – по-скоро е символ на чистота, уязвимост и стремеж към бягство. Лишена от опората на околната обстановка, голотата изпъква още по-ярко върху лишения от форма фон, върху който реалността се размива.

Но именно тази изчистеност създава драматично напрежение, което може да се тълкува като страст, болка, отчаяние, вътрешен хаос. Картината носи усещане за

самота, но и за интимност. Позата на фигурата – свита, почти като в ембрионално състояние – навява мисли за раждане, преход, или дълбока интроспекция.

Триптихът, като форма, носи усещането и силата на разказ – три сцени, три аспекта на едно цяло. Централната фигура на жената върху коня е като героиня от мит – свободна, силна, но и загадъчна. Лъкът ѝ подсказва за лов, защита или стремеж към цел. Може да се разглежда като препратка към мита за амазонките. В левия и десния панел са представени човешки взаимоотношения. Лявата сцена, с двете оголени фигури в симетрична поза напомня на танц или ритуал – може би израз на баланс, доверие или сливане. Дясната сцена е понапрегната – жената върху животинския мъжки образ създава усещане за доминация, но и за борба между инстинкт и разум. Може да се тълкува като алегория на човешката природа – дивото и съзнателното в постоянен диалог и конфликт.

Цялата композиция е наситена със сюрреализъм и митологични препратки.

Тъмните тонове и драматичните светлосенки засилват усещането за вътрешно напрежение. Един разказ за сила, уязвимост, трансформация. Но всяка сцена може да се разглежда и като отражение на вътрешния свят на твореца, или като неговата представа за архетипите, които живеят във всеки от нас.

В заключение може да се каже, че в представените картини им дълбочина, смелост и изразителност, в която можем да намерим истинската същност твореца!

Редакционен коментар

ПАМЕТТА НА ИЗКУСТВОТО

ГЕОРГИ БОЖИЛОВ – СЛОНА

(13.06.1935 – 30.05.2001)

Той не име от легендите на изкуството, а наш съвременник. Днес щеше да навърши 90 години, но си отиде преди четвърт век. А картините му градят епоха! Ярко присъствие в новата българска и европейска живопис – като творец и личност. Много хора го помнят. И, макар да го познавах бегло, неговото творчество винаги ми е било близко – определящо до голяма степен естетическите ми критерии и предпочитания.

Георги Божилов – Слона. Роден е на 13.06.1935 г. в Пловдив. През 1959 г. завършва ВИИИ „Н. Павлович“ специалност декоративно-монументална живопис в класа на проф. Г. Богданов. През същата година участва в Първото международно биенале на младите художници, проведено в Париж. От 1960 г. участва в общи художествени изложби на СБХ. Приживе прави над 25 самостоятелни изложби в България и чужбина. Заедно с Енчо Пиронков, Димитър Киров, Йоан Левиев, Колю Витковски, Христо Стефанов и Бояджана, Слона е един от художниците от така наречената „Пловдивска школа от 1960-те“.

Основните му работи са в областта на кавалетната живопис, жанровете портрет, пейзаж и фигурална композиция. Създава и някои монументални приложни творби за институции в родния си град – стенопис в Народната библиотека „Иван Вазов“ (архитект Мария Милева), мозайка в Централната поща, сграфито при Художествената галерия в Стария Пловдив, калкани на обществени сгради и др. Това е, което може да се прочете за него в интернет.

За щастие, могат да се намерят в мрежата и много снимки на негови картини.

Тук ще представя някои от тях – като обща илюстрация на неговото творческо амплоа и натюрел. Допада ми несиметричната композиция и цветовото решение.

Критичната липса на равновесие доминира – едно махало, замръзнало във времето; едно махало, което се опитва да спре мига.

То виси, някак встрани, от „колелото на живота“ – малък кръг в по-голямата мозайка на битието… И една напомняща стрелка – толкова на пръв поглед ненамясто в композицията.

Ето още една „Композиция“ от 1991 г., ХГ „Д. Добрович“: Фрагментарно решение за основното изображение, решено в землисто-охрената гама, предпочитана от автора. Но колко различно, колко хладно е общото послание! Макар спрялото време да говори за замръзнала статичност в първото платно, животът в него тупти – той още съществува в своята капсула – махалото още може да излезе от неравновесното си състояние. Във втората картина, обаче, сивосинкавият фон създава усещане за замръзналост. И тази замръзналост е рамка; тя е затвор – за онова, което е „вътре“; за нас, които сме „вътре“.

Една различна представа за „Нощно“ създава художникът със следното платно, за което е избрал именно това наименование:

Ноктюрно – худ. Георги Божилов – Слона

Тук само тъмната гама насочва към „Ноктюрно“ – нощ. Липсва романтиката, която подсказват „Ноктюрните“ на Шопен, липсва спокойствието и тишината, които търсим в тъмата. Нощта на Георги Божилов е различна – тя е бунт, тя е търсене в хаоса от насложени от дните условности; тя е разрушаване на сградата на наложените ценности.

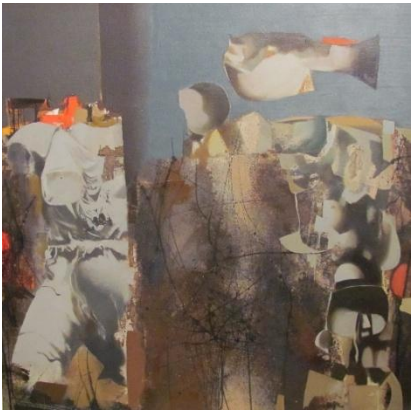
Също толкова неочаквани са фрагментите, изграждащи композицията и света на „Карнавал“ – тук можем да открием персонажи, които повече свързваме с панаира и цирка, със зоологическата градина и менажерията…

Карнавал – худ. Георги Божилов – Слона

Декор от сцена на забравена пиеса – кон със сбруя без ездач, захвърлени маски и някой, изгубил лицето си. Една моментна снимка на общество без ценности. За да достигнем до трагичния и очакван край на бездуховността – Апокалипсиса.

Верен на натюрела си и избора на цветове и форми, художникът представя Краят – една мозайка от изгубена безформеност, в която доминира риба в небето и силует на човек, уловен от паяжината на умиращи дървета. Някъде високо на хълма, пред него – остатък от сграда в най-простия си и функционален вид – открит навес за подслон. Какво е нужно за подслон на мислите.

Апокалипсис, 1981, ХГ Д. Добрович

И след Апокалипсиса – Икар, стремежът към полет, към висина, към Слънцето – като божество и недостижимост.

Не, това не е хронологията на художника, а моето решение да представя с моите думи и неговите багри образа му на творец… Колко горчива ирония в осакатеното метално тяло на въображението и стремежа към непостигнатото, към забранения плод, към онова, което е „табу“ за обществото, недораслото до визията на гения! Колко хилядолетия вече загива Икар! Колко хилядолетия – полетът му е вечен.

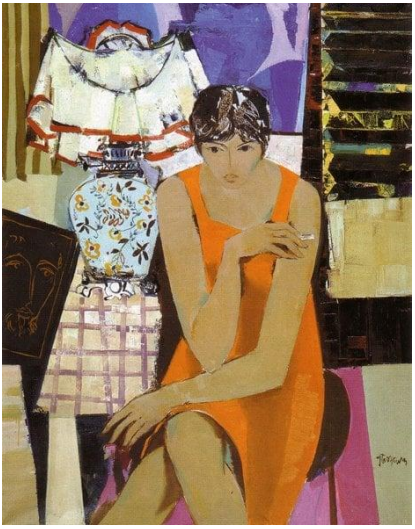
Колко горчива ирония в осакатеното метално тяло на въображението и стремежа към непостигнатото, към забранения плод, към онова, което е „табу“ за обществото, недораслото до визията на гения!
Колко хилядолетия вече загива Икар! Колко хилядолетия – полетът му е вечен.

Този полет – прекършеният устрем към свобода, съвършенсво, чистота и простор, е закодиран и в други знакови картини на художника:

Икар, 1978

И след моя словесен портрет на художника, нека видим един портрет, нарисуван от него на личност, позната на много поколения любители на киното у нас и не само – незабравимата Катя Паскалева:

Портрет на Катя Паскалева

ВЪВ ФОКУСА НИ

ТРИФОН КУНЕВ

худ. Дечко Узунов. Портрет на Трифон Кунев. 1941 г.

БИОГРАФИЯ

Трифон Кунев Бояджиев е роден на 20 февруари 1880 г. в село Ъглен, Луковитско. Син е на крупния земевладелец и народен представител в Учредителното народно събрание и в три от парламентите на нова България Куньо Бояджиев, стамболовист.

По-големият му брат е Атанас Бояджиев, адвокат, член на Национал-либералната партия, народен представител и министър на просветата в блоковото управление на Никола Мушанов до преврата на 19 май 1934 г. Трифон Кунев завършва Априловската гимназия в Габрово, а през 1908 г. завършва „Право“ в Софийския университет. Започва работа като журналист и редактор във вестника на Народнолибералната партия „Българска независимост“.

По време на Балканската война служи в 3 македоно-одринска бригада и 4 рота на 12-а Лозенградска дружина на Македоно-одринското опълчение. В Междусъюзническата война оглавява Юнашкия легион. По време на Първата световна война служи като капитан, командир на телефонна част в Първи софийски пехотен полк. Между 1911 и 1915 г. е в редакционния екип на в. „Воля“ като пръв помощник на тогавашния директор на вестника Симеон Радев.

След края на войните напуска Народнолибералната партия (стамболовисти).

Избран е за народен представител от листата на БЗНС при управлението на Ал. Стамболийски (1920–1923).

Арестуван след Деветоюнския преврат (1923) и след атентата в църквата „Св. Неделя“ (1925). Вторият арест е последван от принудително интерниране за година и половина в родното му село. По време на правителството на Народния блок (1931–1934) пак е народен представител, а след преврата на 19 май 1934 е арестуван отново. Заема поста директор на Народния театър и е председател е на Съюза на българските писатели (между 1944 и март 1945 г.). След 9 септември 1944 г. минава в опозиция. През май 1945 г. подава оставката като председател на СБП и напуска редакцията на в. „Литературен фронт“.

Между 1945 и 1950 г. е редактор на списание „Изкуство“, както и на официоза на БЗНС с лидер Никола Петков вестник „Народно земеделско знаме“, където води рубриката „Ситни, дребни като камилчета“, където води рубрика „Ситни, дребни… като камилчета“. Това са политически фейлетони, базирани на пъстри и смеховити народни анекдоти.

В нея Трифон Кунев защитава основните демократични свободи, в противовес на опитите за налагане на комунистически диктатура и тоталитарен режим в края на 40-те години в България.

Публицистиката на Кунев предизвиква силното недоволство на официалната власт. Заради статията *„Едно разяснение. Г-н Георги Димитров обвинява – Трифон Кунев отговаря”, публикувана на 05.06.1946 г., както и заради „Отворено писмо до моите избиратели” (в-к Народно земеделско знаме, бр.184,1946 г.)* е жестоко пребит в редакцията на вестника, а на 21 юни същата година е арестуван и затворен в Централния софийски затвор. Освободен

е след пет месеца, защото е избран за народен представител от БЗНС.

След обесването на Никола Петков на 23.09.1947 г. и ликвидирането на парламентарната опозиция процесът срещу Трифон Кунев е подновен и през ноември 1947 година той е осъден на 5 години затвор. Изключен е от Съюза на българските писатели месец по-рано, през октомври 1947.

Първите творби на Трифон Кунев са отпечатани през 1898 г. в просъществувалото за кратко (1897 – 1899) списание „Живот“.

По-късно сътрудничи на списанията „Мисъл“, „Наш живот“, „Демократически преглед“ и „Българан“. Пише стихове, разкази, фейлетони, статии, есета, спомени.

Автор е на стихосбирките „Песни“, „Хризантеми“, „Зарници“, „Антология – Песни. Хризантеми. Зарници; художествена проза“, „Стихотворения“ (антология). Като прозаик-публицист издава книгите „Конско евангелие за народняците“ (сатира), „Весели злополучия“ (сборник с хумористични разкази), „Пуне от Горна Баня“, „Ситни, дребни като камилчета“.

Под редакцията на Д. Аврамов и Р. Ралин излиза сборникът „От „Песни“ до „Ситни – дребни… като камилчета“.

Трифон Кунев умира на 2 февруари 1954 г. в София.

ТВОРЧЕСТВО: ПОЕЗИЯ

ЗАПЛАКАЛА Е ГОРАТА

Заплакала е гората
и на гората листето,
мъже по черни угари,
вдовици в черни забрадки,
заплакали са полята
и на полята листата,
селяци по зандните,
сираци по мегданите
заради Стамбол войвода:

„Де да е Стамбол да додиди,
земята редом да види,
земята ни се почерни
гората попар удари,
полята слана ослани,
в селата вихър помина,
клети селяци размята –
кой по тъмни зандани,
кой по стръмни балкани,
кой по пуста чужбина!

Де да е Стамбол да додиди,
буйна му снага да видим,
огнени очи да светнат,
мъжки му думи да чуем,
мъките да ни развее!“

Тече Марица кървава,
никому дума не казва
какъв е юнак загинал
до китните й брегове,
какви е думи издумал
за рода и за народа,
какви е мъки понесъл
за тия черни селяци,
за тия клети сираци,
за тия кутри вдовици!

Тече Марица кървава,
никому думи на казва
заради Стамбол войвода!

юни 1923 г.

DE PROFUNDIS

Аз чакам. Душата ми, загледана в звездите,
очаква теб, позната и незнайна, -
аз чакам: и ще дойдеш ти,
забулена със чудна тайна,
уви!, когато веч не ще те чакам…

Ще дойдеш ти с венец от теменуги връх косите
и тихо ще зовеш, позната и незнайна…
И тихо ще зовеш; - и твоя сладък зов
ще чуе сал нощта със свойта тайна,
уви!, когато веч не ще те чакам…

в. „Българан”, г. 3, бр. 103, 17.09.1906 г.

ОТ ИЗТОК

От изток тъмна нощ повлякла скути
пристъпи тихо, тъмен взор навела –
и сякаш е невяста, тежка дума
от свекъра дозела.

Невяста плаха, сякаш плахо иде
от изток тъмна нощ, повлякла скути;
и шушне тъмни речи...
О, тихи жалби на нощта печална,
от никого нечути!...

ПОЛЪХНА РАННА ЕСЕН

Полъхна ранна Есен – зла превара –
със тиха скръб и старий лес помръкна;
как би, що би – не смогна да огледа:
осъмна весел, весел не замръкна.

Измама би, и темний лес попарен
оста без радост и без птича песен;
и кротко той листа зарони;
Измама би, а се дошла би Есен...

ЖЕРАВИ

Жерави дохождат непрестайни
и пищят над бездна – мрак и тайни;

жерави пристигат и пищят,
сбъркали във мрака своя път;

жерави безпомощни напират,
виждат свойта смърт и смаяни умират;

жерави: печални ред на мойте дни –
камъни от скръбни руини…

ДАЛЕЧНИ ЗАРНИЦИ

Далечни зàрници огряват мигом небесата
на глуха полунощ.

И мълчалива – с молба, която плаха се разлива
невидимо във топлите въздишки на нощта, -
земята иска влага:
Зàрниците обещават,
преплитат се за миг и пръпнали, се отражават
на сънената нощ във тъмните очи...
О, зарници, в душата ми тревожно се възйема
към боговете химна от лъчи!

„Хризантеми“ – 1907 г.

НАД ЗВЕЗДИТЕ

Мракове.

Замаян моят дух се взира:
вихрено минават огнени звезди –
моят дух замаян пита, отговори не намира:
чер воал прикрива всичките брезди.

Родина!
Сърцето ми очаква и мечтае:
свят след свят – минават огнени звезди.
Родина!
Сърцето ми очаква и не знае;
чер воал прикрива всичките следи...

ПРЕДЧУВСТВИЯ

Ей бледнеят вèчерните сенки.
Луч след луч помръква
и незримо някой бог угасна със усмивка на уста;
подранила нощна птица трепетно
над нас префръква,
пътя ни се в здрач не вижда от отронени листа.

Еднодневките ще спят последен сън
във нощ последна,
тъмен сън примрежва нашите учудени очи;
някой бос, с усмивка на уста,
съзира участта си ледна,
увенчана със помръкнали лъчи.

РАЗЛЪКА

Тихи стонове. Безшумно две осиротели птици
мраковете бродят: нашите души.
Не стени. По тъмний път се влачат
паднали царици –
тъмен път, по който кой не съгреши?

Да летим безшумно. В мракове ще ослепеят
болните осиротели птици: нашите души.
Не стени. По тъмний път се призраци белеят –
тъмен път, по който кой не съгреши?

И със писъци безспирно две осиротели птици
ще се викат – завсегда напразно – нашите души.
Не стени пред скръбний край на
бледите царици,
не бледней пред тъмний път, по който кой
не съгреши!

AMOR SACRA

Обичам те.
Така и тъмния пустинник
с любов посреща някоя самотна птица,
префръкнала случайно в тихий кът
на скръбното му отчуждене.

Обичам те със сладкото трептене
на арфата, която пее за любов.
Обичам, те, о, Лотус, който плава
над заспалите води,
о, Лотус, който чака утрото на своя ден!
Обичам те; и ето че душата ми желае
притома, смут и вик на ново преклонене
във стъпите на мраморната Афродита.

Обичам те, о, сребърна луна,
която любовта със нежност вплита
във тъмний плащ на мойто битие.

„Зàрници“ – 1926 г.

ПУБЛИЦИСТИКА

ЩЕ НИ ПРОСТИ ЛИ ТЕЖКИЯ ГРЯХ?

Говоря за българския народ. Пиша за тежкото прегрешение, което ние – българската интелигенция – сме направили, като не съумяхме да го водим по пътищата на правилното му развитие. Думата ми е за учените хора на нашата земя: за учителите – и аз някога преди много години бях един от тях; за политиците – и аз съм се занимавал с тоя второстепенен род дейност; за офицерите – и аз през многобройните войни водих въоръжени българи след себе си; за писателите – и аз имам своето място сред тях; за духовните лица, малки и големи. Думата ми е за интелигенцията.

Е, добре, мога да кажа и бързам да кажа това – тя не изпълни или изпълни, но много зле, своя дълг към народа, който я роди и който, ето вече 60 години върви след нея.

Очевидното доказателство за това е пред очите ни: когато една държава е добре ръководена от своите избрани учени мъже, тя цъфти, тя доброчества, тя благоденства.

Днес, толкова години след като от тъмнините на голямото робство поникна свободата на България, картината, която представлява духовният, държавният и стопански живот на бащината ни земя, без да вдъхва смъртни опасения, не е така бляскава, както би желало да я види българското сърце.

Днес по много геометрични посоки на Балканския полуостров треперят:

– Това е грехът на българските политически мъже!

– Днес селата и градовете на България са пълни с грамотни люде, но в сърцата на повечето от тях отсъствува великата радост на националния живот, защото оттам са минали опустошенията на отрицанието.

– Това е смъртният грях на българския учител, който беше се отчуждил от пътищата на собствения си народ.

– Днес Божиите храмове – особено в селата – са празни и народът ни забрави великия извор на вярата, който го запази цял и невредим през кръстните мъки на робството му.

– Това е страшната отговорност на духовенството ни – мало и велико – което дълго време, поради невежество, а отчасти и поради отсъствие на високи християнски добродетели, отбягваше да влиза в яростна борба с тъмните сили на разрушението, които разяждаха духовните небеса на българския селянин.

– Днес чиновниците у нас – огромно количество за една малка държава като България – не се чувствуват още като служители на народа, призвани да дадат всичките си сили в негова полза, а взимат в повечето случаи ползата на неговите господари.

Това е отвратителното наследство, което получихме от турското владичество, духът на което остана в устройството на младата ни държава и по тоя начин българският народ не можа дълго време да почувствува държавата като своя собствена, а като нещо чуждо, натрапено, извън него. Днес няма в земята ни чист извор – най-чистият от всичките – и няма един духовен център, който с една върховна себеотдайност да представлява съвестта на България, и няма една квинтесенция на българския дух.

Това е огромният грях на българските писатели, които трябваше, въпреки всичко, да стоят начело на народа си, готови всяка минута да приемат горчивите чаши на днешния ден в името на утрешното добро на България.За греха на нашето офицерство няма да говорим тук – достатъчни са горчивите думи, които неотдавна произнесе военният министър на България.

Защо казах всичките тия горчиви думи? За да укоря ли някого? И себе си укорявах.

За да огорча ли някого? Себе си най-много, може би, огорчих.

Казвал съм, казах и ще казвам горчиви думи, защото вече е дошло високото време на разкаянието и уреченият час на подвига.

Българската интелигенция – говоря за истинската, а не за квазиинтелигенцията – трябва да събере в сърцето си всичката любов към народа си и да му даде със синовно чувство всички свои сили. Защото народ без интелигенция не прави държава, а интелигенция без народ и помимо него е само

една паразитна институция върху държавното тяло. И като се връщам накрая към въпроса, който представлява заглавието на тази статия, отговарям:

Подайте си ръце за обща работа, интелигенти, синове на България и обединени в нейно име, всеки в своя кръг на деятелност, да направим по съвест онова, което ще ни донесе смисъла на живота и прошката на Родината.

в. „Народно земеделско знаме“, 1936 г.

ПОМЕН ЗА ДИМО КЬОРЧЕВ

Вече тринадесет години се изминаха от деня, в който от Париж съобщиха, че Димо Кьорчев не е вече жив. Тая вест се отекна болезнено в сърцето на цялата българска общественост. За това свидетелства българският печат от ония дни и литературни оценки и отзиви, които оттогава досега се явяват за делото и личността на Димо Кьорчев. Като проучваме едните и другите, дохождаме до заключение, че Димо Кьорчев е една голяма фигура в политическия живот на България и един забележителен естет и критик в областта на нашата литература и изкуство.

Но това би било малко да обясни причините, по които неговата ранна смърт се посрещна с толкова скръб от съвременниците му и с толкова съжаление от младото поколение, което изучава живота и делото на значителните синове на своя народ.

Голямото качество, което направи богато одарения Димо Кьорчев любим на българската общественост – политическа и литературна – това е, че той беше една цялостна нравствена личност, скроена с мащаб за пространствата на света, а принудена да се смалява, за да даде с една малка част от достоянието си светлина на страната, в която се роди и живя.

Това е трагедията на всички даровити синове на България от Възраждането и до днес и Кьорчев не можеше да я избегне. Затова те падат до един със счупени криле, поломени от ударите си в тесните клетки.

Димо Кьорчев, блестящият оратор, топлото слово на когото намираше веднага пътища към сърцата на ония, го слушаха, би бил лесно забравен, ако не беше оставил, освен спомена на живото си слово, едно огромно писано наследие от литературни студии, от философски размишления и от политически статии.

Този голям материал ще бъде проучван грижливо от младите сили, които идат да заместят Кьорчев и дейците от неговото поколение в нашия обществен живот, защото идеите, които Димо Кьорчев вложи в своето политическо и литературно дело, не са никак отживели, а напротив – изглеждаха преждевременни в дните на своето появяване. Тук ще спомена, че М-вото на просветата преди години направи добре, че издаде, макар и крайно нескопосно, главните литературни, философски и политически работи на Димо Кьорчев.

Но това издание на Министерството можем да считаме за нестанало, защото книгите останаха в книгохранилището на Министерството и не излязоха на пазара, за да паднат в ръцете на читателите.

Има двадесет години от живота на българската държава, които се отличават с това, че дадоха забележителен разцвет на материалните и духовни сили на България. Те започнаха от 1890 година и продължават до Балканската война, след която започнаха погромите и нечовешките усилия на всички живи синове на България да спасяват независимостта на своя народ.

Когато бъдещият историк на нашата културна история ще разгледа развитието на литературата ни след освобождението, той ще отбележи, че точно в тия плодоносни години българската поезия и изкуство престанаха да пълзят като едно бозайниче дете, проходиха и даже се наредиха в голямото шествие на европейския културен живот.

През това щастливо за отечеството ни време изгряха върху българското небе звездите на Пенчо Славейков, П. Яворов, Петко Тодоров, Цанко Церковски, д-р Кръстев, Димитър Бояджиев, Антон Страшимиров, Никола Петров – художника, и още много други, които не споменуваме тука, защото, за щастие, те са живи.

В тая блестяща редица от големи имена стои и името на Димо Кьорчев, който заедно с ония, които споменахме и с ония,

които останаха от това време и още продължават да творят, чрез своето литературно и философско дело образуваха блясъка на тези двадесет години, които не са надминати досега.

След големия държавен разгром през 1913 г. живите синове на България оставиха всичко друго настрана и се хвърлиха в политическите усилия да се спаси страната ни. Един от тия живи синове беше и Димо Кьорчев. Той пое пътищата на политиката, които го изведоха до водаческото място поради неговите блискави ораторски, журналистически и човешки качества.

Но тия стръмни пътища на българската политика, тия груби партизански трапища, тия неравни схватки и отвратителни засади - всичката ужасна действителност на българската политическа съдба – сломиха крилете и отнеха силите на един човек, толкова нежен, какъвто беше Димо Кьорчев.

Той падна като един войник, който защитава родната си страна. Той напусна щастливата Аркадия на своите литературни, философски и естетически мечтания от епохата преди Балканската война и хвана страшните пътища на политиката, защото изранената България извика тогава за помощ и на нейния вик се отзоваха всичките, които бяха живи.

Само полумъртвите кокошки писаха върху своите литературно-естетически полози, треперящи да не оскверният олтарите си в политиката, мечтателно устремили очи към безплодните си утроби.

България – ето кой има право на всичките жертви. Димо Кьорчев сложи пред нея всичко, което беше голямо в него. Той й даде изкуството, идеите, мечтанията си за доброто на човека, финеса на своята мисъл, тънкия и естетичен усет – това до Балканската война.

Когато, обаче, тя биде наранена и осакатена през 1913 г., той без съжаление остави настрана щастието си, отзова се на нейния вик за помощ и почина като я защитаваше.

Това искахме да спомним в тоя малък помен за Димо Кьорчев.

в. „Вестник на вестниците“, бр. 139, 9.11.1941 г.

ЗА ЛИЧНОСТТА И ТВОРЧЕСТВОТО

Първите ми „срещи“ с Трифон Кунев се случиха по времето, когато пишех първата си книга – „Миналото в мен“. Хората, онези, преминалите през комунистическите лагери и затвори, които ми говореха за него бяха много. И всеки го споменаваше с дълбоко уважение и неприкрит възторг. Това тяхно отношение очерта пред мен силуета му – личност, която вдъхновява, която води, която устоява и дава устои. Може би това, последното, е било най-важно за поколението на последните защитници на демократичните ценности и идеи. Почти по същото време рубриката „Ситни, дребни като камилчета“ стана популярна и харесвана от читателите на вестниците „Земеделско знаме“ и „Литературно земеделско знаме“. Тази рубрика е постоянна и любима за четящата аудитория част и от в. „Литературно земеделско знаме“. Трифон Кунев често се цитира и споменава в тези издания, особено стихотворението му в памет на Стамболийски.

Много години минаха оттогава. Името на Трифон Кунев, напълно изтрито от комунистическата цензура, днес все по-често се споменава. Поезията му може да се намери лесно – почти в цялост в сайта „Литературен клуб“, а много произведения са налични за свободно четене и в е-сп. „Литературен свят“, както и в онлайн библиотеката „Моята читанка“. Но сатирата – онази част от творческото му „аз“, от личностната му същност, която е била неудобна и преследвана от два режима – остава все така в забвение – непозната и трудно достъпна в нашия дигитализиран свят. Все така неудобен е творецът, който с остро перо и честна съвест защитава позицията си, като не спестява неудобни истини за мракобесните времена, в които е живял.

Този факт повдига един съществен въпрос, който стои пред днешното общество – способността да се преценява обективно историята.

Тук представяме няколко откъса от спомени и статии на личности, които са познавали човека Трифон Кунев, както и литературна критика. Надяваме се, че те ще

дадат жива представа на читателите за личността на твореца и неговото творчество.

ОТКЪСИ

***

Когато излезе книгата ми „Сребърна ръкойка”, раздадох на много мои приятели по една книга. Дадох една и на бай Трифон Кунев. „Дяда”, както го наричахме в кафене „Кристал”.

Трифон Кунев, тоя бележит поет в живота и в изкуството, тоя мъдрец, който няма нищо друго освен България и един куп вехти, нечисти, купени от битпазар книги, живееше тогава оскъдно.

Тъй живеят и ще живеят винаги нашите избрани умове и сърца, защото са щурци и не трупат имовина като мравките. (Спомням си с каква страст професор Балабанов нападна в една своя статия мравките и с какво преклонение говореше за щурците, които пеят и внасят дълбок смисъл и красота в нашето земно съществуване.)

Тоя път, след като прочел книгата ми, бай Трифон ме срещна, извади от джоба на жилетката си една сребърна антика с дълбок релеф на Александър Велики.

- Вземи това от мене за новата ти книга. Друго нямам.

Мина ми през ума как преди много години, когато свършвах някоя поръчка, дядо ми даваше по едно петаче – то ми се виждаше цяло съкровище.

Знаех изключителната любов на Трифона Кунев към антиките и му казах:

- Защо се лишаваш от нещо, което ти е скъпо?

- Ти я вземи. Аз имам други.

Като че Александър Велики е сякъл сребърни монети само за Трифона Кунев.

Разбира се, че друга александринка нямаше. И досега си я пазя като свиден спомен.

1935 г., Ангел Каралийчев

Спомени, изд. Български писател, С., 1971

* * *

През октомври 1940 г. Съюзът на българските писатели изпраща изложение до министър председателя Богдан Филов срещу готвения „Закон за защита на нацията“.

В Изложението се казва „Нашето законодателство не бива да отбележи закон, който ще пороби една част от българските поданици и ще остави черна страница в нашата най-нова история“. За смелото си участие в тази кампания Трифон Кунев и до днес е почитан в Израел. Много книги, издадени там на български или английски по тези бурни времена, говорят за него.

В книгата си „Те, спасителите“, издадена на български в 1969 г. в Тел-Авив, Буко Пити дава следната характеристика за Кунев: „Винаги на страната на преследваните и угнетените, той се бореше за тържеството на правдата и благоденствието на човека. Често той упражняваше давление върху някои министри, назначавани от царя, за изоставяне или смекчаване на жестоките мерки, предприети срещу еврейското население в България.

Безшумно, без да бъде подтикнат от когото и да било, той посещаваше министър-председателя, Богдан Филов, за да отмени заплануваното депортиране на евреите в Полша. Дори на 24 май 1943 г., когато еврейското население трябваше да напусне местожителството си, Трифон Кунев, обладан от хуманни чувства, тропаше по вратите на разни министри, за да бъде полезен на евреите“. Професор Нисам Орен, роден в България, при среща в Ерусалим (1986 г.), ми говори за признателността на българските евреи към Трифон Кунев. Той поиска да му изпратя препис от „Ситни дребни като камилчета“.

В-к „Свободен народ“, който заедно с „Народно земеделско знаме“ води храбро борбата срещу червения терор, в брой 115 от 7. 6. 1946 г. отпечатва писмо на Трифон Кунев от 26 май 1943 г. до председателя на Съюза на българските писатели в защита на евреите. Писмото е озаглавено „Молба – Подканяне“.

В него Кунев се опълчва срещу заповедта на Комисарството по еврейските въпроси за изселване в неизвестност на всички евреи от столицата. Той изказва възмущение от „това варварско отнасяне към поданиците на нашата държава и варварско

връщане към черните времена, когато е било възможно хора да се продават като роби и да се унижава до такава степен човешкото достойнство“.

Кунев запитва председателя: „Кой може да издигне глас в защита на тези изтръпнали пред съдбата си хора, ако не преди всичко българският писател?“

Той завършва: „На работа! Да защитим колкото евреите, толкова и собствения си народ от една фатална грешка…“

Христо Бояджиев[15]

Фрагмент от статията „Трифон Кунев“, литературен сборник „Свободно творчество“ при сп. „Бъдеще”, Париж, декември 1986 г., с. 164-166.

Политическата сатира на Трифон Кунев е впечатляваща, защото е безкомпромисна и предизвиква личното недоволство на комунистическия водач Георги Димитров. В реч от 2 юни 1946 година Георги Димитров остро и заплашително нападa Трифон Кунев с думите, че такива като него *„Трябва да отидат в архивата на историята, защото са ненужни и вредни“.*

Само няколко дни по-късно Трифон Кунев е жестоко пребит в редакцията на вестника, след което е затворен в Централния софийски затвор. Освободен е след точно пет месеца, защото е избран за народен представител от опозицията. След обесването на Никола Петков и ликвидирането на парламентарната опозиция процесът срещу Трифон Кунев е подновен и през ноември 1947 година той е осъден на 5 години затвор.

Първите си творби Трифон Кунев отпечатва едва 18-годишен в сп. „Живот“. След това публикува в списанията „Мисъл“, „Демократически преглед“, „Българан“ и „Наш живот“. Първите му авторски стихотворения са толкова повлияни от фолклора, че дори се оспорва авторството му. В следващия етап от творческото му развитие той е сред безспорните български символисти наред с Николай Лилиев, Емануил Попдимитров и Кирил Христов.

Следва нов период, в който превес в творчеството му взема прозата, където главни герои са селяни и дребни чиновници. Главен обобщаващ образ става Дедо Вуче.

И в периода след 9 септември 1944 година творбите му са съпротива срещу отнемането на свободата в България.

Това води до репресии срещу него, Трифон Кунев лежи по затворите, в последните години е интерниран, здравето му е разклатено и той умира през 1954 година, а творчеството му е забранено за целия комунистически период.

Никола Иванов, литературен критик,

сайт inspiro-bg.com

* * *

С втората си стихосбирка – „Хризантеми“ (1907), излязла по едно и също време с „Безсъници“ на Яворов – той се вписва категорично в редиците на българския модернизъм от първия му индивидуалистично-символистичен етап.

Лиричните му импресии в „Художник“ показват пълно усвояване на хипнотичната сецесионна чувствителност и поетика на българската „бел епок“: морна меланхолност и самотност, гробищни видения, любовно-метафизична горест и сълзи; есенен или зимен, здрачен или нощен красиво студен душевен пейзаж с характерна фито- и орнитосимволика.

Този маниер на писане остава емблематичен за модерниста Кунев – следващата му стихосбирка („Зарници“, 1926) съдържа голяма част от предишните му стихотворения, а цикълът от 12 творби със същото заглавие е отпечатан в алманах „Южни цветове“ още през 1907 г. Димчо Дебелянов и Димитър Подвързачов му отделят немалко място в „Българска антология. Нашата поезия от Вазова насам“ (1910), а в своята „Антология на българската поезия“ (1925) Гео Милев го поставя наред с Яворов, Димитър Бояджиев и Теодор Траянов. Поезията на Тр. Кунев не може да не бъде

[15] Син на Атанас Бояджиев, поет, прозаик, публицист, е роден на 21.02.1911 г. в Луковит; племенник на Трифон Кунев

включена в един по-разширен периметър на разглеждане на българския символизъм.

Плод на активното му гражданско чувство и морал са пръснатите из пресата преди 1944 десетки фейлетони, пародии, политически памфлети, сатирични скици. Памфлетите си срещу лидерите на народняците публикува в книгата „Конско евангелие за народняците“ (1910).

Сатиричното окарикатуряване достига връх в „Политикозоологически издирвания“, в които безпроблемно се разпознават „политическите животни“ в българския обществен живот тогава.

Това е другата страна на духовния естет Кунев. Публицистичният му рефлекс се засилва още повече в годините на червения терор. Фейлетонната му рубрика във в. „Народно земеделско знаме“ захранва и онасловява книгата „Ситни-дребни... като камилчета“ (1958).

Тук се появяват най-смелите му текстове, като *„Имало е времена по-тежки, но толкова подли – никога“*, както и споменатият предговор „Няколко разяснения от автора“. Последното изречение обобщава най-добре значението на публицистичното му дело*: „Тази книга е принос към борбата на българския народ за свобода и документ за съпротивителното движение в сегашна България“.* То следва да се разглежда и в контекста на публицистичната традиция от Ботев насам.

Светлана Стойчева

„Речник на българската литература след освобождението“

ПАВЕЛ ПАВЛОВ

БИОГРАФИЯ

Павел Павлов

Павел Борисов Павлов е роден на 2 април 1934 г. в Червен бряг. Завършва френска гимназия. През 1958 г. се дипломира от ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов“ със специалност театрална режисура в класа на професор Кръстьо Мирски. През 1960 г. специализира телевизионна и кинорежисура в Берлин. Има заснети 30 телевизионни филма и над 50 постановки за телевизионния театър на БНТ, автор е и на 20 театрални спектакъла. Сред заглавията, с които той остава в българската култура, са трисерийният филм „Чичовци“ по Иван Вазов, заснет с основаването на телевизионната студия „Екран“, „Горски хора“ (1985), „Вечери в Антимовския хан“ (1988), „Вампир“ (1992), „Язовецът“ (1981) и „Делници и празници“ (1986) по Емилиян Станев, „Есенно слънце“ (1982) и др..

Негови са и филмите „Нечиста сила“ (1978), „Спилитим и Рашо“ (1980) „Трите златни лъвчета“ (1984, тв филм, сниман в Арбанаси), култовата телевизионна постановка „Милионерът“ (1988 г.).

Театралната си кариера започва в театър „Сава Огнянов“ в Русе с драмата на Ибсен „Призраци“. Дълги години работи в БНТ, която напуска само за три години, за

да бъде сред основателите на Нов драматичен театър „Сълза и смях“ с премиерата „Очите ми зелени, устата ми хубава“.

Автор е на редица сценарии.

В литературата дебютира през 1981 г. с историческия роман за юноши за Светослав Тертер „Време на гарвани – време за орли“ и сборника с разкази „Торба лакърдии“. Автор е на над 30 книги – спомени за актьори, с които е работил, пиеси, сценични хроники, разкази, повести, приказки и романи.

Наричат Павел Павлов „баща на телевизионния театър“. Поставял е в телевизията почти всички световни и български класици. В златния фонд на БНТ са неговите „Антигона“, „Скъперникът“, „Училище за сплетни“, „Саламанската пещера“, „Напразни усилия на любовта“, „Севилският бръснар“, „Трагичната история на д-р Фауст“, „Страстната неделя“, „Каменният гост“, „С чужди драг, вкъщи – враг“, „Мадам Сан Жен“, „Свекърва“ и още, и още…

Умира в София на 08.10.2023 г.

Това и още може да се прочете за него в интернет. Ще намерите множество печатни и видео интервюта, снимки – от вчера и от по-далечните дни… Но онова, което представя един творец най-добре, е неговото творчество.

ТВОРЧЕСТВО

ОТВЪД НАДВЕСЕНАТА ПОРТА

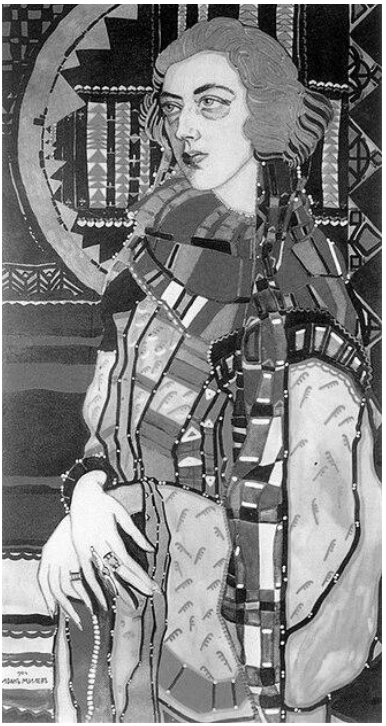
ИЛИ – ЗА АННА КАМЕНОВА

Зад прозоречните стъкла се сипе парцалив сняг. Клоните на нашия бор, натежали от кита, са се провесили като разчорлени бради на исполин. Цепениците в огнището нижат своята монотонна песен.

Една главня се сурва и рой искрици политат през комина. Както съм притворил очи в люлеещия се стол, ми се струва, че дочувам нечий шепот. Дали това не е гласът на Анна Каменова, долетял посред зима от онова далечно лято?

На Палю – за да не забравя Копривщица и хубавите дни, прекарани заедно през лято 1968, август.

Не! Това е гласът на спомена. Той ме мами да го последвам, обещавайки да ме върне в ония щастливи дни. Но „щастието е като вода и рибарска мрежа: извадиш ли мрежата от водата, тя остава празна“. И все пак – нека опитам да се заловя за тая невидима нишка.

Портрет на Анна Каменова, худ. Иван Милев, 1924 г.

Наричах я леля Ана, макар да нямахме роднинска връзка. Някакво отколешно сватовство беше завързало възел между два възрожденски рода – копривщенския на Маджарови и ловешкия на Войникови.

Всъщност имаше – нейната сестра Василка Маджарова беше омъжена за доктор Михаил Войников, братовчед на моя дядо Иван Войников, а те се имаха за братя. В тези над двестагодишни родове отколе са дирили моми и ергени през девет села, за да бъдат от сой. Така и бащата на леля Ана, Михаил Маджаров, се оженил за Мария от еленския род Тодорови.

Нашето далечно родство в устата на хлевоусти сноби изглеждаше съмнително. Но хич не ме е еня, защото думата ми не е за някакво роднинско сборище, а за дългогодишно общуване в духовното. С него бяха изпълнени онези незабравими дни, прекарани заедно в Копривщица. В онази гостоприемна къща, въздигната из темели през далечното 1863-о лето Господне. В онзи дом, превърнат от огнената стихия в пепелище днес. Ах, защо и къщите не мога да оцеляват като саламандрите в пламъците?

Очите ми са притворени, но окатият спомен ме пренася в малката стаичка – нявгашен килер към отвода, превърнат в библиотека. Лежа на миндера в „моята” стаичка – леля Ана винаги ме приютяваше там – и в рамката на прозореца съзерцавам коминте на Ослековата къща. Ах, тези копривщенски комини! Всеки един е ненарисуван пейзаж.

Няма два комина да си приличат – пише Анна Каменова. – Малка къщичка със стрехичка, бойници, кръгли кули, като че загърнати в бели кожуси, а най-вече коминте близнаци, прегърнати, сякаш се разговарят. Но всички са тръгнали по покривите, тези бели копривщенски комини. Има и широки – на тях щъркелите са свили огромни гнезда, подобни на мексикански шапки. Омаян съм от дъха на стари книги и печатарско мастило.

Над главата ми като благослов виси светогорска щампа. Дочувам цвъркота на ластовиците, „сврели гнез-дата си под надвисналите стрехи“.

Каква чудна песен!

„Вижж... жж... бей!... Вижж... жж... бей!...“

И аз виждам, без да гледам.

Изглежда, че хората по-мъчно общуват помежду си, отколкото ластовиците – продължава авторката. – Неуморим брътвеж. Имат толкова да си кажат. И хората, когато се обичат, имат непрекъснато какво да си казват.

„Вижж... жж... бей!...“ – песента на ластовиците ме пренася „на старата ябълка, доскоро окичена като невеста с бял цвят. Накацали са цяла дружина ластовици, с черни дрехи, пристегнати в кръста, с черни забрадки.“

Така започва шедьовъра на писателката „Харитининият грях“. Нея отдавна я няма, а времето е пощадило капещата чешма с вградено името на героинята на романа „Харитина“. Току зад нея червенеят ябълките на стогодишно дърво. Опитах ги. Устата ми и днес се налива от спомена за оня приказен сок. Ябълките не са ли и те като нашите спомени? Отминаващите години поокастрят изсъхналите клони – ненужните подробности, за да поникнат като зелени клонки – вътъка, върху който изтъкаваме своите възпоменания.

Но за да е достоверен споменът, са нужни свидетели.

И аз ги призовавам – всичките! Главният свидетел си остава борът, който „стоеше безмълвен и непоколебим. Здравият му ствол оставаше неподвижен, но живот трептеше в него. По жилите му минават свежи сокове, за да нахранят и най-отдалечената игличка. Тези сокове не се виждат. Те са скрити под сивата, сбръчкана и напукана кора.“

Заглеждал съм се към неговия връх до завиване на свят. Над него скитаха облаците, а когато „падаха ниско, върхът му се губеше в тях. Той не беше дърво като дърво. Той беше борът!... За него се говореше като за приятел, довереник, като за живо същество... Като някакъв летописец той отбелязва всеки изминат ден, всяка изтекла година.“

Анна Каменова беше влюбена в този бор, „излязъл от приказките“, пренесен „може би от някой великан от гори тилилейски“. Тя често „разговаряше мислено“ с него. Доверяваше му се, защото знаеше, че е безмълвен. А имаше нужда... да сподели самотата си с великия мълчаливец. Мълчанието „говори с най-висок глас“.

Всичко в този дом беше отколешно и можеше да свидетелства за отминали времена: бакърените гравирани съдове, дантелените кенета, светогорските щампи, йерусалимът, донесен от Божи гроб, и иконата със зеленооката Богородица. Откъде ли да подхвана нишката на моя спомен?... Най-добре от оня летен ден, когато двамата с

леля Ана останахме съвсем сами в голямата къща.

От ранна ранина берачите са донесли от Балкана препълнени кошници с диви ягоди. Разпалил съм огън между два камъка, стъквам го от време на време и обирам с решетеста лъжица пяната от сладкото, което къкри в огромна бакърена тава. Над горната ми устна розовеят мустачки от дъхавите горски плодчета. И аз съм хем там, хем ми се струва, че участвам в сцена от някакъв роман. Смълчали сме се, сякаш подслушваме брътвежа на ластовиците.

– Чудно нящо – проговаря леля Ана, изговаряйки по копривщенски думата „нещо“. – Когато дойдоха червените, ни обявиха за буржоазни семейства.

– Безродници! – размахвам заканително решетестата лъжица и пръските опарват ръката ми, сякаш ме предупреждават да сниша глас, за да не се чува отвъд дувара.

– Но отсетне се поправиха и признаха, че коренът ни е възрожденски.

Тази потомка на Бенковски се усмихва леко, без сянка от някаква аристократична снизходителност. Слънцето също се усмихва от висинето и залива злачния двор. Утринната роса се изпарява от листицата на чемшира. Като гранатови брошки блестят зрънцата на френското грозде. Ластовиците възпяват до изнемога ослепителния летен ден. А аз още не съм си наплискал очите.

– Защото не искам да видя брадясалото си от три дена лице в огледалото – оправдавам се.

Леля Ана ми сочи Харитинината чешма, подава ми пешкир да се обърша и споделя онова, което по-късно ще влезе в новелата „Писмото“, за която ще ме споходи голям мерак да я екранизирам.

– Огледалото не лъже. Не съм една от Молиеровите смешни фантазьорки и за мен огледалото не е „съветник на красотата“. То има много по-важно предназначение. Огледалото е пътеводител за живота. То предпазва от илюзии и лъжливи надежди. Погледни го с отворени очи. Послушай неговия съвет. Не ще сгрешиш.

Но както тогава са ми се причули думи от нейния ненаписан още текст, така и ще остане неосъществена екранизацията на новелата.

Години по-късно, когато и последното бурканче от сладкото от диви ягоди, което къкри в тавата, бъде навито в палачинки, аз ще се захвана да снимам филмова поема за Копривщица, озаглавена „Отвъд надвесените порти“. И мой водач из този прелестен градец ще бъде тя. Пред нея ще се разтворят и неразтворяеми порти, за да надникна в тази омайна красота.

Открехнете една от тези порти. Може би ще я затворите веднага, за да я отворите наново, та да изпитате повторно насладата от необикновено приятната гледка: в дъното на зеления двор се издига една усмихната червена или синя къща.

Уж стара, леко разкривена и приведена, тя се държи здраво на основите. Дървените части, изпечени от десетилетия, се червенеят на слънцето, което не може да ги състари. Напротив, огрее ли ги, те се откриват като огромни червени или сини цветя. Опитайте се да ги нарисувате. Мъчно ще се намери дори в палитрата на добър художник точната боя – розовокеремидена и синкавомлечна – за тези свежи цветове. По зеленясалите от времето керемиди и червеникавия топъл цвят на дървото ще отгатнете годините на този дом – най-малко столетник, а по-често двеста, двеста и петдесет години.“

На особена почит в този дом беше „Речник на блъгарский язик“ на Найден Геров, тачен наравно с Библията. И леля Ана, и бай Петко – нейният съпруг професор Петко Стайнов – непрекъснато се съветваха с това помагало.

На язик, който има книжнина, може да се стъкми речник по книгите, които има на него – сякаш се извинява Найден Геров. – На язик, който няма книжнина, за да се изработи речник, трябва да се съберат речите му из устата на народа, който го говори.

За да пробуди интереса ни към тази съкровищница, бай Петко от време на време ни изпитваше дали знаем значението на някоя отколешна дума. Постепенно това се

превърна в една своеобразна игра, която заместваше лотото.

Началните снимки на първия ми филм „Чичовци“ протекоха в Копривщица.

Гостувах у леля Ана. Поради моя прощъпалник в киното се чувствах оплетен като пате в кълчища. Тя мъдро ме съветваше:

Сега не му е времето да мислиш за цялото нещо. Мисли за това, което ти предстои в утрешния ден. Ще те води твоят хумор, ти го имаш.

Разговаряхме дълго за българския хумор. Леля Ана ми даде да прочета нейното есе „Хуморът на безхуморните“ („Златорог“, год. X, кн. 6, 1929):

Без съмнение, безхуморните – това сме ние българите, или поне за такива минаваме и сами се считаме. Народ реалист, практичен, който не се отдава на фантазиране и празни безполезни занимания. А каква полза можем да извлечем от хумора? На пръв поглед – никаква.

Но самата тя притежаваше изискано чувство за хумор. Дългото й пребиваване в Лондон и Петроград го бяха шлифовали, както сарафинът шлайфа диаманта. И тя незабелязано се стараеше да го всели у нас по-младите.

Къде другаде ще намерим по-добре отразен българския характер, запазен от чужди влияния, свеж и самобитен, здрав и неподправен. Ние недостатъчно ценим нашите пословици, модерните хора дори съвсем не ги употребяват.

Колко е права! Както за всяка болка се намира билка, така за всяка житейска ситуация има подходяща поговорка.

И навярно леля Ана многократно си е задавала въпроса: Защо ние „безхуморните“ българи, които сме владеели това качество, сме се потрудили да спрем неговото развитие, да го прикрием? И стига до следния отговор: „Хуморът не се нуждае като остроумието от публика.“

Но тъй като моята публика ще гледа покъсно „Чичовци“, засега реших да отприщя бента на хумора на прекрасните артисти и да следвам Вазовия „проницателен, вживяващ се в ярките, живописни и незабравими характери хумор“.

Голяма забележителност в Маджаровия дом беше така наречената „Златна книга“, в която всеки преспал под неговия покрив трябваше да напише нещичко.

Разгърнете ли позлатените й страници, пред вас ще оживеят в почерците си такива имена, че ми е стеснително да се самоцитирам. Но... на 25 август 1971 година съм написал – няколко минути подир Вера Мутафчиева – следните „Станси“:

На месец август – във самия край –
блажени бяха дните – като в рай.
Едва надигнали се от софите,
затичвахме се бързо към софрите.
Във тенджери, тавища и тигани
цвъртяха лакомства отбрани.
От ядене пищяха ни ушите
и нижеха се неусетно дните.
Току надигнали се от софрите,
полягвахме отново по софите.
А в пещите горящия огън
докарваше ни все на сладък сън.
Ах, мъките ни бях тук големи!!!
Ний пуснахме чудовищни кореми.
Главите ни дрънчаха като кухи.
За всякакви диети бяхме глухи.
И покачихме доста килограми,
а туй за всекиго бе страшна драма.
Защото всякой на море отива,
а знайно е, че г... глава затрива.

От Анна Каменова научих един голям урок, за който съм й благодарен от сърце:

Да мисля на шега, да чувствам наистина.

Дните се изнизваха така неусетно, че забравяхме датите. Времето изтичаше като „Вода в рибарска мрежа“. Като през „Часовник без стрелки“*.

Накъде върви времето? Напред или назад? Часовникът е без стрелки и можеш да го насочиш в обратна посока.

Така като в калейдоскоп възкръсват нашите спомени.

Анна Каменова разбули смисъла на символи като „огледало“, „часовник“. Отлитащото време и отражението на спомена. Да се взираш в отражението на огледалото, „както се взираш в портрет и искаш да видиш отвъд снимката“. „Да се заслушваш в тиктакането на часовник, дори когато е без

стрелки – той отбелязва всяка минута, всяка секунда, а не отмерва времето.“

Но писателката имаше и друго мерило за времето: дънера на поваления от секача бор.

Тя знаеше годините на бора, без да брои кръговете, по които беше написан полувековният летопис на къщата и нейните стопани. Земните сокове, минали по жилите му, бяха го записали... Жената разчиташе с леснина йероглифите, богати със съдържание. На последния кръг не бе написано нищо.

Само една тъмна линия кръжеше до самата кора. Тя се наведе, за да прочете последната страница от летописа.

Де да можехме и ние – хората – като оня бор да записваме в концентрични кръгове летописа на своите спомени! Те се блъскат в безреда в нашата памет. А трябва да ги нанижеш „като зърна на много дълга и тежка божигробска броеница. Извадиш ли един спомен, скъсаш ли нишката, всички зърна се разпиляват. Иди ги събирай и подреждай!“

Ще тръгна по изброденитe от леля Ана пътища, останали завинаги пленени в пътеписите от „Неповторимото“. Хем ще поразтъпча мръзнещите си нозе. И така – на път към лятото!

Най-напред ще възляза в Черешово. Не взимаме мулета както навремето. Поемаме с моята дружина пеша. По някоя време пред нас се спуска такава гъста мъгла, че ако протегнеш ръка, като нищо може да извадиш нечие око. Вървим опипом като слепци. От едната страна на вървата пътека се зъбят скали, от другата зеят пропасти. Несигурните ни стъпки откъртват камъчета и те цопват нейде надълбоко във водите на Арда.

Като призрак изплува овчар с чепата гега. Взема ни за „изменници на родината”, които искат да преминат нелегално границата. Хеле обясняваме му, че снимаме филмов пътепис, и той ни напътва към един завой.

– Натам е Черешово. Долу има само дълбоки вирове – в ничия земя. Там пъстървата си умира от старост.

Пухтим като парни локомотиви по стръмната пътека. И... изведнъж слънцето пробива мъглата. Камерата и фотоапаратът мигновено влизат в действие, но пленяват само руините на Черешовите конеци.

Рухналите дувари не ограждат вече господарския дом с чардаците. Буренаците са превзели съсипните. А ветровете си играят на гоненица-криеница сред тях.

Черешево се казва и цялата местност, защото конакът е въздигнат сред дива черешова гора. На отвъдния хълм се е сгушило селце с име на нощна птица – Улулица.

Разказвам на леля Ана моя ненаписан още пътепис, а тя въздъхва – сякаш зъл вещер е сринал нейния.

Отново съм в люлеещия се стол. Хвърлил съм дънер в огнището, макар да съм убеден, че и цял ствол да се побере, пак няма да се сгрея. А трябва да продължа моите „зимни бележки за летни впечатления”, както би се изразил Достоевски.

Сега фериботът ме понася към Тасос. Тук двата пътеписа почти си съвпадат. Е, аз още не съм написал моя, но нейният блести като слънцето, клонящо към заник:

Гледам как умира в победоносен блясък един ден. Няма друга смърт тъй празнична, греееща, прекрасна, защото след няколко часа само ще се роди нов ден, който винаги носи повече надежди от предишния, който трябва да бъде по-хубав и по-плодоносен от него.

Когато обявиха конкурс за „Пренаписани пътеписи“, леля Ана не беше вече между нас. Като мото на своя поставих нейните слова:

-Тасос не е само бряг, който за един ден може да се прebроди. Той е един малък свят, една населена планина сред морето.

Пребродих острова и проумях казаното от нея:

Не зная дали сега сънувам, или пътувам с отворени очи.

Пламъците обхванаха кютука в огнището. Дали се стоплих, или... това е жаркото слънце над Охрид? Болярските трикатни къщи се оглеждат в езерото – „огромната Божия синя зеница, огледалото на небесния свод, синия блян на един народ”.

Корабчето пори кротналите се води и оставя подире си опашка от бяла пяна.

Слънцето прежуря голите ми рамене. Езерни чайки прелитат над мен и с писъците ме заклинат да напиша за пределите на Бога. Но мога ли да го сторя по-добре от Анна Каменова?

Може да пътуваш със затворени очи през целия път на твоя земен живот. Може да затвориш очите за всичко, което си видял досега. И да ги отвориш, когато влезеш в Охрид и се изправиш пред езерото! Не броих нито минутите, нито часовете.

Време е да запаря чай. Дано успея да го докарам като този на леля Ана.

Запарването на чая е цяло изкуство – предупреждава ме от книгата си тя. – На всяка кутия хубав индийски чай е написана рецептата – не е икономична, но само ако се спазва, може да се получи хубаво запарен чай.

Вслушах се в съвета й, за да не бъда като онази нейна позната, която казала: „Пет минути го варих, но не стана хубав като твоя!“ И в нашия дом пиенето на чай беше ритуал. Наистина е за съжаление, че самоварите излязоха от употреба. На дървени въглища си е друго. Сега те стоят за украса в някой ъгъл и си припомнят за отколешни чаепиения. Успях! Чаят ми стана отличен. Най-сетне се сгрях. И ако някой ден седна пред „летни бележки за зимни впечатления“, пак ще запаря чай – за да ме поразхлади.

Толкова пъти употребих прилагателното „гостоприемен“ за дома на леля Ана, че е крайно време да го населя с гости. Откъде ли да започна? Не бяха един и двама минали „отвъд надвесената порта“. Но това не значи, че кой да е биваше приет. Просто приятелите бяха много. И което е най-знаменателното – това бяха приятели и на „старите“ стопани, и на младите.

Добре е да започна с разказа за една трогателна среща между две големи българки: Олга Кирчева и Анна Каменова. Беше незабравимото лято на 1975 година, когато екранизирах Вазовите „Чичовци“.

На последния снимачен ден в Копривщица пристигна леля Оля, за да се види с леля Ана и да продължи с нашия екип към Сопот, където я очакваха метохът и двор, из който вече се разхождаха пауни. Отидох да взема Олга Кирчева от хотела. Възлязохме по стръмната калдъръмена уличка към Маджаровата къща. Спряхме пред портата. Леля Оля си припомни, че някога на старата двукрила порта имало чукало.

Чукалото липсва – обяснява в книгата си леля Ана. – Задигнала го е пакостлива ръка, може би от лекомислие, а може би от колекционерска страст. Не знае злостникът, че чукчето, старото, сто и двайсет годишно чукало е по-сладкодумно, когато е на предишното си място.

Прегръдката на двете жени пред Харитинината чешма беше мълчалива, но изпълнена от „думите, които трептят на устата, а не се казват“. Стопанката на старата къща повежда към гостната. Двете сядат на застлани с червени макати миндери, сред везаните възглавници. Леля Ана е запарила чая. Аз съм изпекъл баница. И влизам в ролята на „прислужник“, за да ги оставя да се приказват на воля. Не е лесно днес да възстановя оня задъхан от вълнението на срещата разговор. Възкръсваха изиграните от леля Оля роли. Припомняха си театралните рецензии на леля Ана.

Олга Кирчева разказа за обсъждането на един спектакъл: „И след като прочетохме Вашата рецензия, си казахме: тя сякаш ни е подслушвала.“ Защо не пуснах тайно магнетофона, да ме пита човек! Колкото и да ме е срам, признавам, че слухтях да не опусна ни една думица. Преваляше полунощ, когато придружих голямата актриса по притъмнелите сокаци. Това бе среща на две жени, извърнали за миг взор към миналото, за да погледнат още по-уверено в бъдещето. Две жени, чиято дарба ги бе направила връстници на всички поколения.

Често гостуваше английската писателка Мерсия Макдермот, написала една от най-хубавите книги за „Апостола на свободата“. Възприех я като класически пример за разминаването на човешките привидности и същности. Човекът и творецът си приличаха толкова, колкото портретът е сходен с карикатурата. В „Златната книга“ на дома гостуващият наш приятел и голям

художник Иван Кирков е оставил ироничния си поглед към оригинала – едно намигване на окото.

Мерсия Макдермот е овековечена като върлина с гипсова яка около врата, поддържаща един счупен прешлен. Това не й бе попречило да направи поклон доземи пред паметника на Левски в Карлово. Тя токущо се бе върнала от подбалканския градец, където оставила стрък цвете.

Удивен съм, че не я е повалила дамла в пладнешката мараня. Но колкото и да е слаба, тя все е гладна. Сварва ме в кухнята и ме пита как готвя пилетата за обяд. „А ла Левски“ – отвръщам невъзмутимо. Веднага се оплакала на леля Ана, определяйки шегата ми като кощунство.

Друг спомен – също пернат: един приятел на бай Петко беше отстрелял дванайсетина пъдпъдъка. Сготвихме ги в патладжани. То бяха мурафети, то беше кулинарна суетня! Но никой не можа да ги кусне. Мисис Макдермот и дъщеря й мис Александра записукаха като прегладнели ластовичета в гнездо: „Оу, пъд-пъ-дъци-и-и!...“ И докато ние си вземахме аперитива, блюдото с пернатите беше ометено. Шегувахме се подир това: дали пък на острова на Албион не ги държат гладни, или са завъдили глисти? Но дори да е писала книгата си за Левски на празен стомах, какво чудо е сътворила тази жена! Бетер българка!

Леля Ана ценеше прозата на Вера Мутафчиева.

Покани я да й погостува в Копривщица и ме помоли да я придружа. Прекарахме незабравими дни и вечери. Заседявахме се отвъд полунощ. Стопанката обичаше да слуша сладкодумната Вера с онова чаровно „р“, което се търкаляше като броенично зърно в устата й, неподражаемото й чувство за хумор, пленяващите мутафчиевски чешитлъци.

Как се смя, когато й разказах за първата репетиция на „Из големия път“ – авторска драматизация на романа на Вера „Рицарят“.

Актьорът Б. Б. я запита как предпочита да играем нейния текст: по метода на приобщаването на Станиславски или по метода на отчуждението на Брехт? Отговорът на Вера беше: „Защо отчуждаване, джанъм, като ние българите още не сме се овътрили!“ Иван Кирков възкликна веднъж: „Обожавам книгите на Вера! Тя пише като гамен!“ Така изрази възторга си от новаторската дързост на Мутафчиева.

По време на съборите на Войводенец къщата се изпълваше от гости, а дворът заприличваше на бивак. Елена Огнянова – сред най-близките хора на леля Ана – месеше дъхави погачи. Наддумваха се с Румяна Цинцарска и ние научавахме много за народните обичаи и обреди.

Сред гостите човек можеше да забележи Богдан Богданов и Румен Цонев. Анна Каменова обичаше младите хора, умееше да съпреживява техните проблеми и вълнения. И колкото повече навлизаше в библейската си възраст, духът й младееше.

Кой ли не бе почетен и нагостен в този дом? Кой ли не се извървя отвъд надвесената порта? А колко чужденци отнесоха очарованието на злачния двор, чешмата на Харитина, червената къща, за да разказват в своите страни.

Но трябваше като мен почти всяко лято да прекарваш в Копривщица, за да надзърнеш във всички съкровищници, с които бе богат този благословен дом. Над постелята ми и днес виси самоковска щампа – подарък от бай Петко – професор Стайнов. Свети Димитър е яхнал кон и забил копие между ребрата на повален враг.

И аз вярвам, че поваленият е някой от моите душмани.

В един летен ден на 1968 година научихме от радиото за нашествието на съветските танкове в Прага. Ние, младите, бяхме въодушевени – това е началото на края на комунизма. Но по-възрастните ни стопани останаха скептични.

– Спомнете си аншлуса, Ана – клатеше глава професор Стайнов.

За нас остана споменът за танковете, прегазили крехката пролет на надеждата. Загубихме вярата, че приживе ще се избавим от комунистическия кошмар. Добре, че в тесния ни приятелски кръг цареше любов и нямаше доносници и предатели.

А ето, че все пак доживяхме рухването на Берлинската стена. Отпивам последна глътка от изстиналия чай. Въглените в огнището се покриват с бяла пепел. Но нали вятърът разпалва жаравата – вятърът на спомените. И може би един ден ще ми довее онова, което пропуснах да споделя днес.

ЗА ЛИЧНОСТТА И ТВОРЧЕСТВОТО

ПАМЕТТА

Каква велика дума е памет! А в тълковния речник е обяснена съвсем простичко: „способността да задържаме и възпроизвеждаме в съзнанието предишни впечатления“. Тя е майка на друга полузабравена дума – добропаметен. И мащеха на наройли се слова като късопаметен, безпаметен или – недай Боже! – злопаметен. Нашите предци са ни завещали пословицата Драм памет чини кантар сила.

Да се посветиш на добропаметността е донкихотовска работа, защото за късопаметните, безпаметни и злопаметни Санчо-Пансовци то е все едно да се сражаваш с ветрени мелници. Те ръгнаха да се отчуждават от родовата си памет, преди да са се „овътрили“ в нашенското.

Призовах майката на деветте музи Мнемозина – хранителка на паметта – и се пръкнаха тези мемоарни етюди. Новороденáта книга трябваше да бъде кръстена и аз дълго се бъхтих как да я озаглавя. Питах се какво е споменът. Ведро чиста като сълза вода от кладенеца на Паметта? Или котва, хвърлена в пристанището на миналото? Или шепа мигове, съпреживени с Човеци без дубъл? Тези мигове проблясваха като светулки от моето подсъзнание. И си припомних един стих на Мара Белчева:

Светулки светят из тревата
кат’ спомените ми в тъмата:
изпущам ги и пак ловя...

Съдбата беше щедра към мен. Пресрещна пътищата ми с незаменими хора. Дали успях да разкажа за всичко, което те ми дадоха щедро? Дали в огледалото на спомена не се е отразила и моята сянка? Дори да е така (самоутешавам се), нали преди да се превърне в притежание на паметта, то е съпреживяно с тях и изстрадано от мен!

Павел Павлов

Чичо Пальо… А за възрастните около мен, просто Пальо…

Деликатен, ведър, тих – с излъчване на полусенки и неуловима тайнственост.

Той присъстваше в периферията на детството ми, като чичо на дете, с което бяхме приятели от рождение, с приятелство, носено три поколения.

В ранните си тийнеджърски години, когато четях до разсъмване романите на Дюма, той ми даде да прочета последната част от трилогията „Тримата мускетари“ /непреведена по онова време на български/. Този жест – на човек, раздаващ се, към търсещо дете, ни сближи емоционално.

Дълго време за мен, както и за повечето ни съвременници, той оставаше преди всичко режисьор – „бащата на телевизионния театър“, както и на редица знакови театрални постановки.

По-късно, в началото на новото хилядолетие, няколко поредни години се оказвахме съседи на „Панаира на книгата“, а в една незабравима синя вечер, представихме един след друг новите си книги в една от залите на НДК... Аз представях „Реши се и ще си свободен“...

А той... Не помня точно коя от книгите му, издадени от „Делакорт“...

Но помня, как ме поздрави. Усмивката му помня, и топлината, и радостта, и думите му… че рядко се случва човек да стане свидетел на раждането на автор!...

Горе-долу по същото време се родиха близнаците на приятелката ми, а това провокира раждането на няколко книжки с приказки и поезия за деца с автор Павел Павлов… Днес – при мен е архивът му, предаден ми от наследницата му и нейната майка – Бориславa и Анета Павлови.

Благодаря! Макар понякога, да кажеш само „благодаря“ е малко; но – дума за повече – не е измислена.

Габриела Цанева

СТЕФАН СТАМБОЛОВ

БИОГРАФИЯ

Стѐфан Никòлов Стамболòв е български политик, революционер, журналист и поет… Така започва биографията му в уикипедия.

Портрет на Стамболов, 1895 г. худ. Георги Данчов

Но в други източници „журналист“ и „поет“ предхождат „политик“ и „революционер“. Той влиза с емоцията и заряда за промяна във всяко от тези поприща двайсетгодишен и оставя своята ярка, незаличима следа в нашата културно-политическа история. Роден е в Търново на 30 януари (12 февруари) 1854 година. Баща му е съзаклятник от Велчовата завера (1835) и съмишленик на капитан Дядо Никола.

Стефан расте в обкръжението на революционери като Христо Иванов-Големия, отец Матей Преображенски-Миткалото, Христо Караминков-Бунито.

Учи в родния си град, а след това в Духовната семинария в Одеса (1870 – 1872), но не я завършва, тъй като е изключен поради връзките му с руски революционери. През 1873 г. за кратко е учител в Търново, след което заминава за Румъния.

През август 1874 г. е делегат на Търновския революционен комитет на Общото събрание на Българския революционен централен комитет. През есента на същата година е изпратен от БРЦК в България, за да съживи революционните комитети, разбити след гибелта на Васил Левски. Заедно с Христо Ботев, през август 1875 г., Стамболов свиква ново общо събрание на БРЦК в Букурещ, което взема решение за въстание в България и го изпраща като апостол в Старозагорско. След неуспеха на Старозагорското въстание е принуден да се завърне в Румъния. През ноември–декември 1875 г.

Стамболов председателства Гюргевския комитет, който решава да организира нов опит за общо въстание в България през пролетта на следващата година. Определен е за главен апостол на Търновския революционен окръг и започва дейността си в края на януари 1876 г. Първоначално се установява в Горна Оряховица, след това в Самоводене, откъдето координира подготовката на въстанието в района между Търново и Русе. Конкретният му принос е в агитацията сред населението, подбора на въстанически ръководители, събирането на парични средства и стратегическото планиране на въстанието, но усилията му за въоръжаване на населението остават без успех.

След преждевременното избухване на априлското въстание в Панагюрски революционен окръг, лидерите на съзаклятието в Горна Оряховица са арестувани, а опитът на Стамболов да вдигне на бунт Самоводене пропада, след което той се връща в Румъния.

Там взема участие в ръководството на Българското централно благотворително общество и е редактор в основания от Ботев вестник „Нова България“. По време на Руско-турската война (1877 – 1878) е военен кореспондент на руския ежедневник „Новое время“, Петербург. Участва в кампанията за доставка на храна и фураж за действащата руска армия. През юли 1878 г. произнася знаменитата си реч „Защо ни разсякоха“, в която призовава да не се приемат решенията на Берлинския конгрес, дори ако това означава България да остане под османско владичество. Още тогава той

осъзнава опасността от разединението на българската нация, което ще дойде като резултат от различния статут на българските земи. В края на август 1878 г. Стамболов става един от учредителите на търновския комитет „Единство“, който си поставя за цел да предотврати териториалното разпокъсване на България. Търновският комитет образува организационна мрежа в цяла Северна България и сътрудничи с комитетите в южната част на страната за набиране на доброволци, оръжие, боеприпаси и храни в подкрепа на въоръжената борба за освобождаване на Македония.

Като деец на Либералната партия и член на парламента, Стамболов взема участие в съединистката акция от пролетта на 1880 г. Заедно с други политически представители в София съставя план за обединение на Княжество България и Източна Румелия, който предвижда организирана агитации в Южна България и подготовка на княжеството чрез закон за народното опълчение и държавен заем.

През май заминава за Сливен, където съдейства за съставянето на таен централен комитет от румелийски общественици, но по инструкции от софийското правителство сдържа дейността му до приключване на дипломатическите сондажи в Европа. Неблагоприятните резултати от сондажите обричат акцията на неуспех.

В началото на септември 1885 г. Стамболов е председател на Народното събрание и е между първите лидери на Княжество България, които подкрепят Съединението, обявено в Пловдив от източнорумелийски офицери и дейци на Българския таен централен революционен комитет.

Той съставя прокламацията, с която на 8 септември княз Александър приема сливането на двете български области и се нагърбва със защитата му.

След избухването на Сръбско-българската война се записва за доброволец в армията. Още по времето на Учредителното събрание (1879) Стефан Стамболов е сред най-активните привърженици на Либералната партия. Избран е за депутат в Първото (1879), Второто (1880 – 1881) и отново в Четвъртото обикновено народно събрание, което оглавява като председател от 1884 до 1886 г. Неговата принадлежност към либералното политическо пространство не е случайна, тя е проекция на вътрешната нужда на индивида да отстоява и да работи за утвърждаването на своите морално-политически възгледи, а именно новите за българина ценности на либералната демокрация, в които свободната воля има превес над статуквото и диктата на патриархалния морал, бит и личностно осъществяване. Недвусмислени следи от тази негова позиция можем да намерим в ранното му поетично творчество

Със статиите си във в-к „Целокупна България“ през лятото на 1879 г. Стамболов си изявява като един от водачите на агитацията срещу правителството на консерваторите и има основен принос за победата на либералите на парламентарните избори в края на септември. На същите избори е избран за депутат и утвърден от мнозинството в Народното събрание, независимо, че по това време е все още далеч от изискуемата минимална възраст от 30 години (той е едва на 25). Стамболов е един от непримиримите, които принуждават правителството на Тодор Бурмов да подаде оставка. Противопоставя се на съставянето на коалиционен кабинет и по този начин е сред тези, които предизвикват преждевременното разпускане на събранието от княз Александър Батенберг.

По време на Режима на пълномощията (1881 – 1883) Стамболов се оттегля в Търново, където набира масова подкрепа и работи за привличане на руските генерали от правителството към каузата за възстановяване на Търновската конституция. При посещението на министър-председателя Леонид Соболев в града през септември 1882 г. организира няколкохиляден митинг в подкрепа на конституцията.

В началото на август 1883 г. Стамболов заминава за София в безуспешен опит да прокара собствен проект за помирение на либерали и консерватори, който предвижда решението за конституцията да бъде взето от Велико народно събрание, излъчено по демократичния избирателен закон от 1880 г., и задържане на Соболев на министър-председателския пост. Предложението не е прието от княз Александър Батенберг. Той

прекратява пълномощния режим по договореност с партийните водачи Драган Цанков и Григор Начович и отстранява от власт руските офицери, въпреки протестите на руската дипломация.

Макар и несъгласен с намеренията на Цанков да прокара консервативни изменения в конституцията, Стамболов парира стремежа на „непримиримите“ либерали за разцепване на Либералната партия. След изборите през май 1884 г., посредничи без успех за изглаждане на противоречията между умерения Цанков и водача на „непримиримите“ Петко Каравелов. Отхвърля предложението на Цанков да бъде избран за председател на парламента и подкрепя кандидатурата на Каравелов при окончателния разрив между двете крила на партията.

Избран е за подпредседател, а след оставката на Цанков и заемането на министър-председателския пост от Каравелов, става председател на Народното събрание. Поддържа законодателните инициативи на каравеловото правителство, включително законите за държавна собственост и експлоатация на железниците и строежа на жп линията Белово – Вакарел със средства от фиска и външни заеми.

Деветоавгустовският преврат заварва Стамболов в Търново. Като председател на Народното събрание и един от най-авторитетните общественици от това време, името му е включено в състава на правителството, обявено от заговорниците, но той самият отказва всякакво съдействие и оглавява (15 август 1886) наместничество, което с помощта на южнобългарските войски връща княз Александър Батенберг в София. Това става против волята на руския император Александър III, който в крайна сметка принуждава Батенберг да се откаже от престола. След абдикацията на Батенберг, Стамболов става един от тримата регенти, които управляват страната единайсет месеца в условията на остра политическа криза.

Като регент Стамболов се опитва да използва абдикацията на Батенберг, за да подобри българо-руските отношения, но не спира репресиите на правителството на Васил Радославов над русофилите. В същото време Русия не пести усилия да манипулира вътрешната политика на Българското княжество. Това води до пруски бунтове в страната в края на ноември 1886 г.

След оставката на Радославов като министър-председател, през юни 1887 г. за княз е избран Фердинанд Сакскобургготски. След избора на новия княз Стамболов оглавява правителството на създадената от него Народнолиберална партия. Задачите, които си поставя, са: защита на българската независимост, умиротворяване на страната, ускоряване на стопанското развитие, укрепване на международното положение на България и защита на българската кауза в териториите, определени от Санстефанския мирен договор, но останали извън българската държава. По време на управлението си (1887 – 1894), Стамболов успява до голяма степен да постигне целите си, като една от основните е вътрешната стабилизация и стопански просперитет.

Външнополитическата ориентация към Австро-Унгария и Великобритания позволява на Стамболовото правителство да увеличи разходите за модернизиране на армията, администрацията и пътната инфраструктура чрез заеми от тези две страни.

По времето на Стамболов са завършени жп линиите, свързващи София с Виена и Цариград и Ямбол с Бургас, започнат е строеж на железници от столицата за Северна България и за Македония, преустроени и разширени са варненското и бургаското пристанище.

Правителството и народното събрание насърчават развитието на минното дело и други отрасли чрез законово регламентирани концесии и на леката промишленост чрез специален закон за снабдяване на армията от местни източници. В резултат и на тези усилия между 1887 и 1894 г. в България изникват 80 нови фабрики.

Международното положение на България остава несигурно заради категоричния отказ на Русия да признае избора на нов княз от Третото Велико народно събрание. Останалите Велики сили следват руския пример, за да избегнат пряка конфронтация с Петербург.

Участник в подготовката на три безуспешни въстания за национално освобож-

дение и обединение, като министър-председател Стамболов се опитва да защити българските интереси в Македония в рамките на Берлинския договор. Той лично направлява външната политика на страната чрез външните министри Георги Странски (1887 – 1890) и Димитър Греков (1890 – 1894). Стамболов счита, че основна заплаха за българските национални интереси в Македония е не османската власт, а емисарите на съседните балкански държави. Затова отказва предложенията на Сърбия (август 1889) и Гърция (юни 1891) за антиосмански съюз и подялба на Македония и търси разбирателство по въпросите за правата на българите в тези земи от Високата порта.

Съчетавайки постъпките в подкрепа на Българската екзархия с натиск по редица въпроси от българо-турските отношения, той постига утвърждаване на позициите на българските училища и българското духовенство в областта.

През юли 1890 г. султан Абдул Хамид II издава пълномощия (берати) за български владици в Скопската и Охридската епархия, след като българският министър-председател нарежда демонстративно спиране на изплащането на източнорумелийския дълг за Портата. Заканата на Стамболов, че ще прекъсне преговорите за наема на железницата Вакарел – Саранбей, спомага за издаването на берати за Велешко и Неврокопско през април 1894 г. По същото време султанът гарантира правото на българските митрополити и общини да откриват училища и да издават разрешителни за учителите в Македония.

След провала на Деветоавгустовския преврат при управлението на регентите армията е прочистена от офицери-русофили.

За да задържи армията на своя страна, Стамболов разчита на сътрудничеството на военните министри – полковник Сава Муткуров (до 1891) и наследилия го Михаил Савов. Конфликтът със Савов и отстраняването му от министерството в началото на 1894 г. водят до укрепване на авторитета на княз Фердинанд чрез новия министър на войната полковник Рачо Петров.

Българската православна църква, обаче, както и днес, остава проводник на руската политика в България. Светия синод, под давление на Русия, отказва да признае избора на княз Фердинанд. В края на 1888 г. Стамболов разтуря заседанието на Светия Синод в столицата и въдворява насилствено владиците в епархиите им.

Конфликтът се изостря през 1892 – 1893 г. във връзка с конституционните промени, които позволяват на бъдещия престолонаследник да изповядва вяра, различна от източноправославната. Тогава Стамболов заплашва Екзархията със спиране на издръжката, а митрополит Климент Търновски е затворен в Гложенския манастир. Въпреки усилията на Стамболов да укрепи властта в страната и да намери подкрепа в чужбина за новия български княз, отношенията между двамата са критично сложни, а в началото на 1894 г. Стамболов попада в центъра на шумен публичен скандал, който, според съвременни историци е организиран от княза.

На 3/15 юли 1895 г. Стефан Стамболов е жестоко посечен на улицата от Михаил Ставрев – Хальо и други македонстващи, близки до Наум Тюфекчиев. След 3 дни умира от раните си.

Повод за убийството му е отмъщение за смъртта на Коста Паница – бивш съратник на Стамболов, който със съдействието на Русия прави опит за военен преврат и в резултат е екзекутиран.

Стамболов е нападнат два дни преди делегацията за помирение с Русия да бъде приета от Николай II.

В този контекст, може да се твърди, че неговото убийство е цената за признаването на Фердинанд като княз на България от Русия.

Стамболов е автор на около 20 стихотворения, които са много популярни сред националреволюционерите. През 1875 г. публикува в съавторство с Христо Ботев стихосбирката „Песни и стихотворения от Ботьова и Стамболова“, а през 1877 г. – свои „Песни и стихотворения“.

Важно е да се отбележи, че първата си стихосбирка, в съавторство с Ботев, той издава когато е едва на 21, а следващата излиза, когато е на 23 години.

По това време поезията в българската литература още не е развита и утвърдена и

може да се каже, че той е един от пионерите в жанра.

Стефан Стамболов се изявява и като преводач. Сред публикуваните му преводи се откроява брошурата на Джанюариъс Макгахан „Турските зверства в България“.

В края на живота си, след като пада от власт, Стамболов публикува популярния роман на Р. Джованьоли „Спартак“, без да посочи името си като преводач. Търсел е възможност да издаде и свой превод на знаменития роман на Н. Чернишевски „Какво да се прави“.

ТВОРЧЕСТВО: ПОЕЗИЯ

ВОЗВАНИЕ

Ей, народ поробен,
Що си тъй заспал?
Ил живот свободен
теб не ти е мил?
Дойде време, дойде час
иго да строшим.
Хайде, хайде, хайде,
на бой да вървим,
стига, стига толкоз
в Влашко да стоим!

Ха, народ поробен,
подигай глава!
Да станеш свободен,
да смажеш врага!

Че като надвиеш
твоя заклет враг,
ти ще придобиеш
нов, честит живот,
пълен със свобода,
пълен с добрина.

Търново, юний 1873 г.

МАРШ

Не щеме ний богатство,
не щеме ни пари,
ний искаме свобода
с човешки правдини.

Напред, напред,
на бой да вървим!
Доста сме стоели,
стига да търпим!

Доста сме лежали
в робски пелени,
време е да станем
свободни хора ний.

Напред, напред,
на бой да вървим!
Доста сме стоели,
стига да търпим!

ЗАЩО Е ТОЯ ГРОБ

Защо е тоя гроб
сред смет изкопан?
И кой нещастен роб
е в него закопан?
о, брате мой, кажи!
- Въстанник тук лежи...

НА МОИТЕ ДРУГАРИ

Другари мои, паднали
сред кървавия бой!
На вас аз посвещавам
трудеца слаби свой;
на ваща памет свята,
на ваще имена –
песните си печални,
излезли от душа.

Не паднах аз кат вазе
в неравната борба,
която ний вдигнахме
за наща свобода.
Сляп случай ме запази
от сърпа на смъртта,
и днеска пак съм скитник
по чуждата земя.

И пак съм азе в Влашко,
пак в тоя същи град,
от дето ний тръгнахме
на подвиг чист и свят.
Тук всичкото все тъй е,
както беше тогаз,
но няма само, братя,
по-многото от вас.

Едни от вас паднаха
на бойното поле,
на шията на други,
пристегнаха вже,
а някои изгниха
във турски хапсани,
а други смърт ги срещна
в студените води...

Почивайте веч сладко
вий в хладната земя,
и ваще гърди мъжки
не гложди веч скръбта,
нито ви мисъл мъчи,
че народа е роб,
че скотски и несносен
е негова живот.

Почивайте, мой братя,
лека да ви е пръстта!
Изпълнихте си свято
и честно длъжността,
която вий имахте
към своя народ клет –
бе славна и полезна
за него вашта смърт.

От кървите, в които
България плувна,
роди се за тирана
нечакано смъртта.
И тоя огън, който
селата изтреби,
престола на султана
пак той ще изгори.
Честит е человека,
когато умре
с вяра, че труда му
добро ще принесе
на неговите братя,
на неговий народ,
за който той се й мъчил
през своя цял живот.

Честити сте и вие,
сеятели добри,
поборници безстрашни
за наште правдини.
И вашта добра памет
от род ще мине в род
докат на света живее
български народ.

България на свойте
юначни синове
венци от лавър зелен
ще да им изплете.
И с тях ще украси тя
хубавите чела
на всички, що паднаха
във бой за свобода.

Гюргево, 11 април 1877 г.

ПУБЛИЦИСТИКА

„БЕЗ РУСИЯ НЕ МОЖЕМ“?

Днешните управници искат без друго да докажат на светът, че те са се завзели сериозно да растроят всичко, създадено от осъм години насам, и да издигнат руските елементи, та чрез това да сближим България с Русия. Ний мислехме до сега, че всичко туй, което се говори от чуждите кореспонденти, че княза бил казал какво „без Руссия не можем“ и че Стоилов е кореспондирал с някои видни русски лица в Петербург, за да заисквал поддържката на Руссия, е само слух; но сега виждаме, че работата е била съвсем другояче.

Нашите управници, макар и да заявиха пред чуждите вестници, че уж щели били да следват външната политика на Стамболова, са заловили един много опасен път. Те старателно подготвят тъй работите, щото да се оправдаят думите на русския полуофициозен вестник „Новости“, че „Българския народ сам скоро щял де разреши въпроса за в полза на Руссия“. Защо са взели туй опасно направление и защо мислят, че „без Руссия не можем“, когато княза „можа“ до сега седем години без нея — това е за нас и за българския народ тайна велика.

Времената, казват, изменявали много работи и преобръщали много хора, не е чудно България да има злощастието да присъствува на една такава промяна в умовете на нашите държавници, която може да ни тури под русската опека.

Ако работата се ограничеше само в „говорение“ и „словоохотливост“, можахме да не обръщаме внимание, но ний присъствувахме на едно коренно променение на всичко в Отечеството ни и давание преднина на русските елементи. Ний виждаме, че в България се приготовлява едно положение, което в един прекрасен ден неусетно ще ни тикне под русското опекунство. Администрацията и общините се промениха коренно и се заместиха с руссофилски елементи по един башибозушки начин. На русските хора се възложи пазянието на редът и положението на страната. Но това е

още началото, в сравнение с туй, което се готви. Както е известно, Стоилов беше организирал един комитет с название „Комитет на Народната партия“, състоящ се от лица, извадени от русските гробища.

Тоя коммитет направи възззвание из провинцията да се съставляват по подобие на него други коммитети, за да работят по предстоящите избори. Коммитетите захванаха да се съставят, но тук веднага излезе наяве една тайна, а именно, че Стоилов като няма свои партизани, се обляга единственно на русските хора и за туй гледа да вдига на всякъде тях на първо място.

Гдето имаше партизани на Радославова и Тончева, които са фракция от нашата партия, се разделиха от русските елементи и си съставиха отделен коммитет с надежда, че и тям ще дадат възможност да излязат напред. Но работата не излезе така. Стоилов на всякъде хвърля партизаните на Радославова и взема само русските елементи, на които дава преднина, а на другите казва „да не се деляли, да се групирвали за постигване на общата цел“. За да обезпечи, обаче, за себе си бъдещето водителство и слава на русските партизани, Стоилов агитирал между всички да не се държат за Цанкова и Каравелова, защото те биле изветрели вече и трябвало да ги оставят на страна, а да се групирали около него—Стоилова, около Бобчева, Маджарова, Величкова и пр., които щяли за в бъдеще да носят знамето на русската партия и да работят за сближението ни с Русия.

За да осъществи тоя свой план, Стоилов тръгна с Р. Петрова из Южна България да агитират както между гражданите, тъй и между войската. В Пазарджик те не са имали пред себе си други хора, освен русските партизани. В Пловдив те са биле срещани само от русски партизани. На станцията държал реч Величков, а на квартирата им Бобчев! В отговор на Бобчевите думи, които биле окичени с „тиранията“ на миналото, Стоилов изказал една много горчива истина: „Не мен, казал той, благодарете, господа, че се избавихте от осъм годишния террор на Стамболова, а на тогова (посочвал Р. Петрова), който употреби войската, за да задавим „Стамболовщината.“

Тая известна на нас истина се расказвала сега от град на град, за да чуяли всички руссофили, че и войската е с тях вече, и следователно нямали какво да се боят да не се групират около тях.

А най-главното било, че Стоилов искал да покаже на всякъде, че Р. Петров, сегашния военен министр, не е вече такъв, какъвто го знаяли по-напред русските хора, но че и той вече дошъл до убеждение, че „без Руссия не можем“ и че неговото ходяние с Стоилова било да даде и на населението, и на войската да разбере това негово обращение! Доколко всичко туй е вярно, не можем да знаем, но факт е, че това се разказва от най-близските хора на Стоилова и от руссофила подполковник Ковачева.

Никой от партизаните на Радославова и Тончева не бил приет от Стоилова и не бил викан на банкета, който им дали военните и градския съвет.

Това е още едно доказателство, че се вземат мерки да се даде първенство и сила на русските партизани.

Каква е крайната цел на тая комедия, която се разиграва в Отечеството ни от Блюдолизеца, в която смесват и личността на княза – не знаем; но фактът, че се разиграва комедия, че се вземат сериозни мерки да се състави и въздигне русската партия без Цанкова и Каравелова е факт неопровержим. Отечеството ни ще бъде свидетел един ден на важни и грозни по последствията си събития, които ще се струпат най-много върху земята ни. Туй, което ни очудва най-много, то е, че княза не обръща внимание какво вършат неговите днешни съветници и къде водят страната. Ний считаме поведението на днешните управници за предателство спрямо Отечествените интереси и неговата свобода и независимост. Със своите дела и приготовления те правят мост на Руссия, по който те ще минат и додят един ден в България. Те разрушават из дъно, пред очите на княза, създаденото осъм годишно течение за самостоятелното развитие на България и приготвят едно ново течение за в полза на Русия; съживяват и дават преднина на русските елементи, за да разрушат всичко до

сега създадено и убият всяка надежда у българина, че той може да има свободно и независимо Отечество без русска опека.

Те дадоха на целия свят да вярва, че България не може да живее без Русия, и с туй усилиха и увеличиха претенциите и надменността на Русия, а ослабиха България и й отнеха всяка възможност да се защищава. Те разбиха илюзиите и на външния свят, и на българския народ. Те хвърлиха едно черно петно върху спечелените симпатии и доброто ни име. Те накараха светът да гледа с подозрение вече на българите и да не им вярва в нищо. Това е предателство спрямо отечественните интереси.

Нима това трябваше да очаква България подир осъм годишната борба?

Нима това е назначението на днешните управници? Нима за туй се избра днешния княз, въпреки желанието на Русия, за да дойдем един ден пак да испълним русските искания? Че защо бяха тогава толкова борби и жертви? Не трябваше тогава още от самото начало да търсиме княз, който да се съгласи да дойде в България без одобрението на Русия. Каква е нуждата, която сега кара днешните управници да тласкат тъй бесно България в ногтите на Русия? Нямаше, може би, да се случат толкова събития и бунтове с всичките им грозни последствия. Ний обръщаме вниманието на княза върху действията на неговите министри. Нека той се позамисли малко. Грозни са последствията за Отечеството ни. Той е венчан княз за туй отечество; не трябва, прочее, да допуща на своите побеснели съветници да тласкат България в ногтите на русската опека. Заветните планове на Русия са известни нам. Престъпление и предателство е да се улеснява осъществлението на тия планове, когато имаше и има възможност да се осуетяват и полегка-легка да се пресече за винаги тяхното постигване. Туй трябва да бъде задачата на княза и династията му, за да могат да царуват честито в една България свободна и велика.

В. „Свобода“, бр. 1435, 16.У11.1894 г. Запазен е оригиналният правопис – бел. ред.

РИТОРИКА

ЗАЩО НИ РАЗСЯКОХА?!..

Реч на Стефан Стамболов, произнесена след Берлинския конгрес през юли 1878 година

Един царски ферман, господа, преди осем години дойде, та съедини българската нация в едно цяло под жезъла на един духовен началник – Екзархът. Тоя ферман начерта в същото време и границите на нашето целокупно българско отечество с епархиите, които влизаха в кръга на България и ведомството на Екзархията.

Тая целокупна България бе духовно-черковно наше отечество. После дойде една европейска международна конференция, в лицето на която Европа на тая черковно-духовна основа утвърди политически автономни граници и призна единството на българската нация в тия граници.

Най-после дойде Руско-турската война и Санстефанския договор. В него както нашата Освободителка, тъй и самата Турция признаха тия граници на нашето целокупно отечество, като създадоха в тях една политическа нова млада държава, наречена Българско княжество. Но в Берлин разсякоха тая България. Разсякоха това наше мило, драго, цяло Отечество на пет части…

Защо ни разсякоха на пет къса?

За да ни направят повече сакати, повече недъгави и немощни, да ни направят да се влачим вовеки и да прекараме един жалък, тежък национален, политически и исторически живот!

Да бъдем ние политически просяци – божаци, и да живеем от милостинята, от трохите, от подаянията политически, от благодетелството и кефовете дипломатически на европейската дипломация, додето бъдем отново поробени.

Разсякоха нас, млад, енергичен, пълен с жизненост народ, който в течение само на десетина години можа, има крепката воля и себеотрицание да даде за своята независимост повече от петдесет хиляди жертви-мъченици; нас – чиито полета, пътища, усои и кътища се покриха с пепел, кости и сълзи! И сега те ни канят да пристъпим – не, да се довлечем до оная троха, която берлинските джелати благоволиха да ни

подхвърлят! Не! Ние имаме право, ние искаме да си останем здрави! Ние имаме право и ние искаме да ни оставят ръцете, краката и другите части цели и невредими; ние искаме да остане нашия национален организъм цял, неосакатен.

Дават ни свобода, а вземат здравето ни, лишават ни от възможност, от условията за живот! Защо ни е нам тая свобода, когато тя само ще ни напомня някогашното ни крепко, здраво и жизнено тяло?

Да просим, да се влачим и да живеем страдалчески живот – ний, които имаме бъдеще, бъдеще светло, славно, както що имаме и минало светло и славно…

Не! По-добре е, господа представители, да бъдем пак роби, както бяхме, но да бъдем една нация в едно отечество, способни и жизнени да водим борба и да прогресираме. Ние искаме – и трябва това да го кажем високо да ни чуят всички – или всички българи свободни да бъдем в една независима държава, или всички пък роби, подвластни на Турция. Веригите на робството турско лесно ще съкрушим, ако останем под тая Турция, ако бъдем в онова положение, в каквото ни постави цариградската европейска конференция, отколкото сега. Где са, господа представители, где са нашите мили градове Ниш, Пирот, Враня и Лесковац? – дадени на сърбите… Где е Тулча и Добруджа? – дадени на Румъния… Где е Одрин, Солун, Дебър, Битоля, Охрид, Скопие, Прилеп, Велес, Щип и други страни на нашето отечество? Где? Где е Пловдив, Батак, Панагюрище, Сливен, Казанлък, Стара Загора и Карлово – елмазите на нашето отечество? Отцепени от нас чрез турски гарнизони…

Мъчно. Мъчно и боли…

Нека не приемем Берлинския договор!

Нека извикаме високо, високо, да ни чуе Европа и нейните дипломати и владетели: „Вие ни сякохте, без да ни викате, без да ни изслушате, без да ни кажете вината, поради която ни сечете. Но ние ви казваме: боли, боли и мъчно… Дайте ни нашето общо отечество, каквото то бе определено от вашата конференция в Цариград и каквото то бе създадено на Сан-Стефанския договор!

РЕДАКЦИОНЕН КОМЕНТАР

В емоционалната реч, цитирана погоре, Стамболов – поборникът за национално освобождение, борецът за социална справедливост, изказва една мисъл, която на пръв поглед шокира, но в която може да се види мъдростта на държавника – *„Не! По-добре е, господа представители, да бъдем пак роби, както бяхме, но да бъдем една нация в едно отечество, способни и жизнени да водим борба и да прогресираме.“*

Той не забравя този вопъл и работи за обединяването на българската нация.

Пряка последица на тази политика е Съединението на Княжество България и Източна Румелия, обявено на 6 септември 1885 г. Знаем какво се случва накратко – Турция не предприема военни действия; но Сърбия, под диктовката на Русия напада България, Русия изтегля офицерите си от българската армия и чака разгрома й. Победният марш на българските войници е спрян от Австро-Унгария… В София е организиран пруски преврат…

Какво следва?! Преврати и русофилски бунт… И опитите на един държавник да устои на напора на една империя.

Двама от най-ярките представители на националноосвободителните борби – мислители и борци – Захарий Стоянов и Стефан Стамболов виждат и разбират, че за да бъде осъществен просперитетът на държавата, първо трябва да се изгради нацията. А това не може да се случи в осечено отечество!

Така се ражда идеята за създаване на дуалистична държава между Османската империя и България по модела на Австро-Унгарската империя.

Без съмнение, повод и основание за тази идея дава и имперската, завоевателна политика на „освободителката“ Русия спрямо новото българско княжество.

На 31 юли 1892 г. се състои първата аудиенция на Стефан Стамболов при султан Абдул Хамид II-ри. Полза на България в този проект е икономическа и преди всичко политическа. Бързо развиващата се икономика в новоосвободените български земи имат нужда от свободен достъп до пазарите на огромната Османска империя. Но, както

Стамболов предусеща още през 1878 г., непосредствено след Берлинския конгрес, ако всички български земи имат общ статут, това ще запази и укрепи българската нация.

Дуалната Турско-българска държава би била и много мощна спирачка на руските имперски интереси към Босфора и целия Балканския полуостров. Именно тук можем да търсим причината за отравянето на Захарий Стоянов и посичането на Стефан Стамболов. Дългата ръка на Русия застига първия в Париж, а втория – в центъра на София! Въпреки съпротивата на няколко дипломати на Великите сили, Стамболов се среща с Абдул Хамид II в двореца Илдъз кьошк и говори с него почти два часа. Той излага пред султана конкретните си предложения:

Политически, военен и икономически съюз между империята и васалното Княжество България. Създаване на автономна област на територията на европейските вилаети на империята, начело със султанския престолонаследник като генерал-губернатор. На територията на автономната област българският език да бъде обявен за официален, наравно с турския. Местното самоуправление да бъде с гарантирано и равноправно българско участие. Българи да служат във войската на автономната област и да имат право да заемат офицерски чинове в тази войска. Тези именно предложения целят да дадат историческо време на българския етнос да развие потенциала си. Официалното предложение от страна на България е изпратено по тайна дипломатическа поща до султана през месец януари 1894 г. След намесата на Австро-Унгария и Русия проектът е отхвърлен от султана.

Въпреки това, на 12 април след дипломатически натиск от страна на София, Абдул Хамид II издава ираде за назначаване на още двама български владици в Неврокоп и Велес, на българските училища се дава официален статут, като се обявява равнопоставеност на българските и гръцките училища в Македония, признават се още 40 български общини, позволява се на Екзархията да се премести от Ортакьой в Пера (Галата) и се отпуска парцел за изграждане на българска семинария в Цариград.

Десет хиляди души празнуват по улиците на София. (Нека не забравяме, че към 1892 г. по официални данни населението в България е било 3 300 000 души; а на София – около 30 000.) Малко повече от месец по-късно след умело дирижиран от княза и опозицията скандал, Стамболов подава оставка и тя е приета. Държавникът, който страда за съсеченото си Отечество пада тежко ранен, съсечен, при атентат в центъра на София на 3 (15) юли 1895 г. и умира призори на 6 (18) юли в дома си.

Ето как описва последните му часове журналистът на в. „Таймс“ Джеймс Баучер: „*След атентата, раните по главата на г-н Стамболов, наброяващи близо 20, са особено сериозни, като черепът е повреден на няколко места. Както съобщих снощи, бе сметнато за необходимо да се ампутират и двете ръце. Операцията, на която присъствах, се извърши в 10 ч вечерта. На пациента не бяха дадени болкоуспокояващи поради голямата му слабост. Г-н Стамболов, който бе в пълно съзнание, понесе операцията с голяма смелост и разговаряше с хората около него. Неговото състояние късно снощи бе особено критично и силите му, изглежда, го напускаха. Г-н Стамболов издъхна в 3 и 30 сутринта. До 8 часа миналата вечер той бе в полусъзнание и дотогава температурата му продължи да се вдига, но след това настъпи внезапна промяна. Към полунощ се смяташе, че може да живее шест или осем часа, но краят дойде порано от очакваното.*

За щастие, страданията приключиха бързо, тъй като получените рани бяха от такова тежко естество, че ако бе оживял, неговото съществуване щеше да бъде едно продължително мъчение.

Лишен от двете си ръце и едното око, със счупен на няколко места череп и безвъзвратно съсипано здраве, той щеше да е обект на всеобщо съжаление. Краят му, изглежда, е бил безболезнен. Така си отиде най-ярката фигура в историята на възродена България.

Колкото и големи да са били недостатъците на г-н Стамболов, той ще остане известен като един от най-големите патриоти на своето време и дори най-отявлените му врагове трудно ще отрекат величината на неговата служба и искрената му любов към родината.“

ЙОРДАН ЙОВКОВ

БИОГРАФИЯ

Портрет на Йовков, худ. Даниела Стойкова

09.11.1880 – 15.10.1937

НЕНАДМИНАТ МАЙСТОР НА РАЗКАЗА

Йордан Йовков е недостижимият майстор на разказа в българската литература.

Роден е на 9 ноември 1880 година в с. Жеравна. Той е петото дете на Стефан Йовков и Пена Бойчова.

Детските и юношеските му години преминават в родното място. Учи в Жеравна, в Котел и в София. Учителят по литература му предсказва бъдеще на писател.

Завършва Школата за запасни офицери в Княжево (1902 – 1904), като по време на обучението си публикува своята първа творба – стихотворение, а по късно – публицистика и разкази.

Есента на 1904 година Йовков се завръща в с. Долен извор и учителства в различни добруджански села до 1912 година, когато е мобилизиран.

След края на войните настъпва един от най-тежките периоди в живота на Йовков. Втората национална катастрофа го заварва в гр. Добрич. След като Добруджа е дадена на Румъния, той минава нелегално границата и се установява във Варна. Учител е във Варненската мъжка гимназия до есента на 1920 година, когато единодушно е избран за член на Съюза на писателите.

Заема различни длъжности в Министерство на външните работи.

Годините, прекарани по фронтовете войните, предопределят тематиката и персонажите в по-нататъшното му творчество. В прозата му няма ожесточение, натуралистични убийства, викове на омраза... Най-значимите си военни творби Йовков събира в излезлите през 1917 и 1918 година два тома „Разкази“.

Той утвърждава трайното си присъствие в националния духовен и литературен живот чрез сборниците „Последна радост“, „Старопланински легенди“ (1927), „Вечери в Антимовския хан“ (1928), „Женско сърце“, „Ако можеха да говорят“ (1936) и романа „Чифликът край границата“, както и незавършения роман „Приключенията на Гороломов“, драмите „Албена“, „Боряна“, „Обикновен човек“ и комедията „Милионерът“. В творбите си Йордан Йовков изследва темите за нравствените човешки стойности, за любовта, войната, патриотизма, красотата, трудностите на селския живот. Неговите произведения се отличават с ярки описания, дълбока психологическа проницателност и разбиране на човешката природа.

Най-известните му сборници с разкази „Песента на колелетата“, „Старопланински легенди“, „Вечери в Антимовския хан“ и други се считат за шедьоври на българската литература. Сред най-забележителните му творби са „По жицата“, „Албена“, „Шибил“, „Земляци“. Те пленяват читателя с трогателните образи, със силата на българския дух и универсалните теми.

Последните 10 години от живота му са изпълнени с творчески труд и изтощително напрежение, което се отразява на здравето му. През септември 1937 година заминава на лечение в Хисаря. Оттам на 30 септември изпраща последното си писмо до съпругата си Деспина Йовкова.

Поради влошеното му състояние на 11 октомври е откаран в Пловдив и на 14 октомври е опериран по спешност в Католическата болница. Откриват рак на стомаха в напреднало, безнадеждно състояние. На 15 октомври 1937 година Йовков умира. Погребението му в София се превръща в мащабен израз на народна любов и признателност.

Майстор на късия разказ, така наричат големия български писател Йордан Йовков. Около 70 негови книги са преведени на над 25 езика, а отделни произведения – на над 37 езика. Йовковите творби изграждат един привлекателен, интересен свят.

Те имат специфично своя неповторима атмосфера. Това е атмосферата на времето, което Йовков изобразява с неподражаемо художествено майсторство.

редакционна статия

Познаваме разказите на Йордан Йовков от детските и ученическите си години, чрез разказите, които изучавахме, чрез драмите и романите му, които четяхме без да е задължително, чрез филмите, създадени по негови творби, които даваха образ и плът на героите му отвъд думите.

Тук ще представим творчеството му с два разказа, които са много различни – като тематика и ритъм, като сюжет и послание. Може би те ще ни дадат друго, по-плътно усещане за личността на човека и твореца Йовков. Ще ни срещнат с красотата – в две нейни крайни състояния – красотата на бойното поле, с разказа „Белият ескадрон“, родена от дивата победна атака на белите коне… и красотата на изкуството – с разказа „Песента на Солвей“[16] .

ТВОРЧЕСТВО

БЕЛИЯТ ЕСКАДРОН

Ние бяхме сами в една малка стая на болницата. Другарят ми, млад подпоручик, току що ми беше разказал как е бил ранен. Той се спасил като по чудо. Един от тия редки случаи, които разумът никога не може да предвиди и да очаква, които са вън от всяка теория на вероятностите и си остават една прищявка или предопределение на съдбата. Да си убеден, че смъртта е не само близка и неизбежна, но и да видиш, че е дошла; да изживееш това примирение, в което има толкова отчаяние, колкото и спокойствие; и ето, в последната секунда, на самия край на пропастта, дохажда спасението и животът се връща. Може би това е най-болезнената криза за човешкото съзнание и следите й остават неизличими. Всеки нов спомен събужда това минало и макар неведнъж да е разказвано и обяснявано, то изглежда още загадъчно, завладява изново и мечтателно унася, като сън.

На края на разказа си подпоручикът беше изпаднал тъкмо в това състояние. Легнал възнак, той мълчеше и под бялата превръзка, която закриваше челото му, очите гледаха унесено и неподвижно. Аз също мълчах. В стаята стана съвсем тихо.

Беше се мръкнало отколе.

Есенната нощ беше тъмна и в почернялото стъкло на прозореца можеше да се види само отражението на лампата. Вън духаше силен вятър... Стаята ни беше на горния етаж и ниско под нас чувахме да шумят овошките на градината.

Ние още мълчахме. Неочаквано проечаха тръбя. Наблизо бяха кавалерийските казарми и там свиреха заря. Два гласа – един висок и пронизително тънък, друг – мек и сладостно сипкав. В по-ниска октава синкавият глас следваше първия, догонваше го, преплиташе се с него. Тия звуци като че се разсипваха отвисоко в нощта, ту проечаваха наблизо и рязко, ту се отдалечаваха и заглъхваха. Вятърът ги развяваше насам-нататък, както понякога развява капките на дъжда. Но защо тъй ни пленява тая проста мелодия на кавалерийските тръби? От тия трепетни и рязко очертани звуци лъха нещо тревожно и безпокоило, но в същото време – и нещо тържествено и упоително призивно. Не е ли това тая

[16] Разказът е част от онлайн изданието на списанието, както и от електронния .pdf файл на бр. 4/2025, който се разпространява свободно

странна красота, която съчетава в себе си близостта на опасностите с екстаза н мрачния устрем на смелостта?

Тръбите замлъкнаха. В стаята стана още по-тихо и вън по-ясно се чу шумът на дърветата. Подпоручикът не беше изменил положението си, погледът му си оставаше все тъй унесен и неподвижен.

- Колко е хубаво! – обади се той. – Тия тръби!... Той помълча малко и след това, като че говореше на себе си, прибави:

- Виждам бели коне... Ескадрон с бели коне... Аз се усмихнах и учудено го погледнах. Знаех, че сега е добре и не можеше да бълнува. Но не разбирах за какво говореше.

- Бели коне ли? Какви коне? Той се подигна и приседна на леглото. Личеше си, че е развълнуван.

- Тия кавалерийски сигнали! – подзе той. – Неведнъж съм ги слушал. Но сега, щом ги чуя, спомням си едно... тая кавалерийска атака, която гледах отблизо... Атаката на белия ескадрон. Един ескадрон, който имаше все бели коне...

Той седна по-удобно и запуши.

Аз чаках нетърпеливо разказа му. А той разказваше хубаво – с тая задушевност и лесната, която добиват хората, които са видели и преживели много нещо.

- Бях – започна той – заедно с взвода си прикритие на една батарея. Ние смятахме положението вече за добро.

Отбити бяха няколко неприятелски атаки. Но надвечер откъм левия ни фланг неочаквано се появиха нови неприятелски части. Това бяха най-малко една или две дружини. Незабелязано те бяха се промъкнали и ние ги открихме, когато пред зелената стена на кукурузите се замяркаха гълъбовите им униформи. Видях, че веригата на крайната наша рота се огъна и преви назад, за да застане срещу тях. Но това беше недостатъчно. Все повече и повече гълъбови петна се появиха пред кукурузите, тая голяма дъга се удължаваше и застрашително и отдалеч се завиваше към нас. Нашата батарея пренесе огъня си на тая страна. Но и под белите кълба на шрапнелите сините линии все повече и повече се приближаваха.

Наблизо до нас имаше уединена и висока могила. Там беше наблюдателният пункт на батареята. Не зная какво ме накара, но по едно време се обърках: до могилата беше се спотаил един ескадрон. Същият той - белият ескадрон. Взводовете бяха в разгънат строй, четири успоредни линии, една зад друга, а цялата колона, за да не бъде забелязана, опасваше като дъга подножието на могилата.

Бях много наблизо и затова можах да наблюдавам добре. Всички коне бяха бели и като че съвсем си приличаха един на други, както и войниците, които бяха на тях. В кавалерията белите коне се избягват и тоя ескадрон, може би единственият, даваше рядко зрелище. Могилата и поляната около нея бяха покрити с трева, още зелена и сочна, така че белината на наредените един до други коне изпъкваше още по-ярко. Жълтият цвят на потници, на подпруги и юздечки, кафявата униформа на войниците, всичко това с мекия си тон слабо контрастираше, така че белината на конете все пак преобладаваше над всичко. Само у белите коне някак е по-видно и по-уловимо тънкото благородство и красота на тия животни: умният поглед на черните и светли очи, лъкатушните линии на жилите, чувствителната мекота на ноздрите, тънките очертания и нервният трепет на членовете. Аз съм, както знаеш, син на земеделец и разбирам от коне. В тая минута долавях и нещо повече: очите на всички коне блестяха, ушите наперени само напред, юздечките проскриптяваха между зъбите, по земята капеше бяла пяна. Ясно ми беше, че под това видимо спокойствие се крие това нервно напрежение, тоя изблик на могъща и жизнена сила, когато животното вече и по свое желание, съзнателно и охотно е готово да даде всичките си усилия, когато разбира ездача си и знае какво той чака от него. Това скрито напрежение се забелязваше и у войниците. Отзад и малко настрана от ескадрона стоеше вахмистърът. Неговият кон беше извил шията си като лебед, цялата му фигура беше наперена, като у цирковите коне.

Аз тъй бях се залисал, че можах да чуя само последните звукове на сигнала, който

се чува някъде отстрана. Пък и батареята беше учестила гърмежите си. Ескадронният командир беше излязъл малко напред и сега се връщаше към могилата, като грациозно и леко галопираше върху своя горещ и строен хунтер. Тръбачът яздеше след него, но се спря и затръби, като издигаше като херолд тръбата към небето. Разсипаха се трепетни, бързи и тревожни звуци.

Сигнал за атака. Видях нервната вълна, която премина между конете и ездачите. Но външното спокойствие не се наруши. Само наперените кон на вахмистъра два пъти подред се изправи на задните си нозе, без да успее да промени мястото си. Лицето на вахмистъра си остана спокойно и строго.

Чу се висока и напевна команда. Ескадронът трепна и се раздвижи с тежък и смесен шум: тежко заудряха копитата, заскриптя сбруята, прозвънтяха саблите, нетърпеливо пръхтяха конете. Взводовете като че се движеха разбъркано и всеки за себе си, но скоро целият ескадрон излезе на открито, развърнат в една дълга бяла линия.

Движеха се сега тръс. Но ето офицерите се обръщат, един бръз и кратък поглед назад, но колко незабравимо е това изражение на лицата! Изтеглените сабли блясват във въздуха, ескадронът се разтегна повече, конете препускат още въздържано и тежко, но изведнъж леко и плавно се понасят в галоп. Издигнаха се гъсти облаци от прах. Стремителна и бясна вихрушка се носеше по полето, коне и хора се виждаха като силуети в мъгла, извиваха се и блещяха сребърните змии на саблите и над страховития и ритмичен тропот, от който кънтеше земята, се раздаде ура – гневно, заканително и страшно ура.

Между поляната, отгдето тръгна ескадронът, и кукурузите имаше някакъв дол. Ескадронът слезе и се изгуби там. Топовете замълчаха, настъпи напрегната и безмълвна тишина.

Пред кукурузите настъпи движение, гълъбовите фигури тичаха, суетяха се, събираха се иа групи. Остро и сухо затрещяха залпове. Ескадронът се показа на другата страна. Там беше зелена в чиста поляна, прах нямаше. Един син облак се беше спрял ниско на хоризонта, на тая страна. Надвечер осветлението е меко и въздухът е прозрачен. Отчетливо и ясно се виждаше сега дългата редица на белите коне, които сякаш летяха над земята, саблите се размахваха и блещяха и тия огнени линии, сякаш бяха светкавица в самия облак. И пак това високо и задавено ура. Залповете следваха един след други. Падна един кон, но войникът се изправи и като че увлечен от инерцията на тоя вихър, видях го да тича с издигната сабля напред. На същото място няколко коне без ездачи препускаха настрана и описваха малки кръгове.

Но бялата редица на ескадрона стигна зелената стена на кукурузите и също като гребена на голяма вълна се удари в нея. Аз не видях вече какво стана. Една разбъркана маса, редки гърмежи, отделни хора, и коне. Всичко потъна и се скри в тия кукурузи. Пак се зачуха ура. И още някаква дива и нечовешка врява... Атаката, разбира се, успя. Но това като че не ме интересуваше вече. Аз тръпнех още от зрелището, което видях. И това е, което никога не ще се изличи от паметта ми.

Няколко дни по-късно бях на превързочния пункт. В селото влизаха няколко ескадрона, тържествено звучаха фанфари. Една голяма кавалерийска маса е всякога импозантна. Но под трепетните звуци на тръбите тогава, както и сега, аз си спомнях и виждах друго. Виждах атаката на белия ескадрон.

ГОСТУВА НИ

ПРЕВОДАЧЪТ ПРЕДСТАВЯ

ДИМИТЪР АНАКИЕВ ПРЕДСТАВЯ:

ЙОСАНО ТЕККАН (1873-1935)

ПОЕЗИЯ, КОЯТО ЗАПАЗВА НАЦИЯ

Трансформацията на поетичната форма, наречена „уака“ („японски стих“) в поетичната форма „танка“ („кратък стих“) се случва през 19 век по време на литературната реформа, извършена от Шики.

Предшественик на тези промени са писанията на млад поет на име Йосано Теккан, който остро атакува безжизнеността, епигонството и стереотипите на тогавашната „уака“ поезия.

Представям тук откъс от известния му текст „Поезия, която запазва нация“, публикуван в едно от водещите „уака“ списания на времето и силно развълнува японската общественост, заедно с 5 от неговите „уака“ (танки).

Заслужава да се отбележи централното място на поезията в японското общество, нейната отвореност към критика и ролята на двадесетгодишен поет в литературния живот на нацията.

Димитър Анакиев

ИЗ „ПОЕЗИЯ, КОЯТО ЗАПАЗВА НАЦИЯ“

(...) Някои хора се борят за премахване на лицензираната проституция.

Други водят кампании за забрана на продажбата на алкохол. Как тогава никой не се е опитал да започне движение за забрана на уака на нашето време? Колкото и силно да звучат думите ми, не преувеличавам случая.

Отдаването на пиенето или на плътските удоволствия вреди на тялото по очевиден за всички начин. Увлечението по определен тип поезия покварява духа толкова ненатрапчиво, че остава незабелязано. Докато първият вид снизхождение може да доведе до загуба на живота, вторият вид може да доведе цялата нация до ръба на колапса.

(...)

„Поезия, която запазва нация“, 1894

*

Змия
Лисица, Подпалвач, Крадец
Похитител
някак си ме наричат
с тези необичайни имена

*

огромните пустини
на африканския континент
и моята упоритост,
родени от първобитната епоха,
нещо общо красиво

*

баща им ги
удря отново и отново,
майка им
крещи, че иска развод
жалки наши деца

*

Тя плаче и плаче
силно, дълго и безсрамно,
без да владее
изкуството на по-кратката поема
цикада

*

твърде емоционален,
оттук и крехката му любов,
твърде талантлив,
оттам и ексцентричният му стих,
смилите се над този беден човек

Йосано Теккан

ИШИКАВА ТАКУБОКУ

(石川啄木, 1886–1912)

МЕНТАЛНИ СКИЦИ

Масаока Шики въвежда термина „скица“ като основна техника за писане на танка и хайку. Терминът „ментална скица“ (心象スケッチ, shinshō sukecchi) скоро се появява в танка. Автор на този термин е поетът и писател Миядзава Кенджи, който пише за танките на младия поет Ишикава Такубоку, който днес се смята за съвременен класик, въпреки че е публикувал само два сборника с танки и е живял 26 години.

Ето пет от неговите танки, последвани с кратки обяснения за „ментална скица“.

1.

友がみな
我よりえらく
見ゆる日よ
花を買ひ来て
妻としたしむ

Tomo ga mina
ware yori eraku
miyuru hi yo
hana o kai kite
tsuma to shitashimu

В деня, когато
всички мои приятели
ми се струват по-добри,
купувам цвете
и говоря с жена си.

2.

はたらけど
はたらけど猶
わが生活
楽にならざり
ぢっと手を見る

Hatarakedo
hatarakedo nao
waga seikatsu
raku ni narazari
jitto te o miru

Работя, работя –
и все така животът ми
не става по-лек.
Гледам мълчаливо
ръцете си.

3.

ふるさとの
訛なつかし
停車場の
人ごみの中に
そを聞きにゆく

Furusato no
namari natsukashi
teishajō no
hitogomi no naka ni
so o kiki ni yuku

Носталгия ме хваща
по родния ми говор –
и отивам на гарата
да го подслушам
сред тълпата.

4.

病める児の
頭なでれば
それにさへ
心は痛み
やさしき涙

Yameru ko no
atama naderu ba
sore ni sae
kokoro wa itami
yasashiki namida

Галейки
болното дете по главата –
дори това
ме боли,
и сълзи ме наливат.

5.

書を読めば
腹がへるなり
死ぬばかり
腹がへるなり
書を読みてゐる

Sho o yomeba
hara ga heru nari
shinu bakari
hara ga heru nari
sho o yomite iru

Чета книга –

гладът е така силен,
че сякаш ще умра.
Ала продължавам
да чета.

КОМЕНТАР НА ПРЕВОДАЧА

Тези танки не са фокусирани върху обективната реалност, а вместо това изобразяват мимолетни емоционални състояния, вътрешни конфликти и дълбоко лични преживявания – сякаш са бързо скицирани впечатления от вътрешния живот на поета.

В първата танка имаме емоционален момент, суров и изповедален. Действието (купуването на цвете) е второстепенно; емоционалното състояние е централно.

Втората танка е дълбоко интроспективна и една от най-известните му творби. Тя не е описание на събитие, а на емоционално състояние на ръба на отчаянието – прецизно и голо.

Третата танка е класическа ментална скица – дълбока носталгия, изразена чрез малко, смислено действие. Стихотворението записва психологически импулс, а не значимо събитие.

В четвърта танка поетът е обзет от нежност и безпомощност. Емоцията доминира в образа. Тонът е суров и личен.

Петата танка е скица, която представя бедността, примирението и обсебването само в няколко реда. Почти дневникова, но оформена в поезия чрез ритъм и интензивност.

Във всички тези стихотворения Такубоку избягва пищния език или класическата дикция. Той пише с обикновен, изповедален, дневников глас, който въпреки това постига поетична дълбочина.

Това са ментални впечатления, емоционални огньове, бързи скици на вътрешното „аз“ – радикална промяна от елегантността и формализма на традиционната танка.

МАНУ КАНТ

17 РАБОТНИЧЕСКИ ХАЙКУ

*

О, пътни работници!
Елате тук, моля
и ми покажете линията на съдбата си

*

Смеещият се Буда[1]
ми каза
какво беше толкова смешно във времето ти?

*

среща на класа —
от кои победоносни битки
се върнахте?

*

Афзал Гуру обесен[2]—
точно когато зимата в Кашмир
отстъпи място на пролетта

*

Да, Кашмир е част от Индия
но има и мозък
намиращ се в Шинагар

*

хайку срещу сенрю бизнеса —
кажете ми вместо това дали Америка
е тоталитарна капиталистическа държава?

*

Други хайку твърде актуални и остри.
Колко от нас смеят да пишат
толкова директна поезия?

*

още една стрелба в САЩ —
точно като цикличната криза
на капитализма

*

пред огледалото—
една далит[3] се гримира
за да се усмихва, за да разцъфне лицето ѝ

*

суша —
очите на бедния фермер
счупено огледало

*

разказвайки на дъщеря си за Съветския съюз —
Започвам с
имало едно време

*

кулак[4]
с човешко лице—
сигурно има нарушение на авторските права

*

кълнеш се в Дядо Коледа—
Виждал съм деца, които събират парцали
дават на нашия свят втори шанс

*

Сблъсквам се с бившата си психиатърка—
тя ми казва
„можеш да влезеш в една и съща река два пъти“

*

Маркс на изчакване —
8-годишната ми дъщеря
все още е обсебена от Барби

*

взирайки се внимателно в етикета
американско знаме
произведено в Китай

*

издигащ се над
националния химн
звън

БЕЛЕЖКИ:

[1]Смеещият се Буда – фигура в китайския будизъм, която символизира радост, удовлетворение и просперитет

[2]Афзал Гуру (1969-2013), сепаратист на Кашмир, обесен от индийското правителство.

[3]Далит – най-ниското стъпало сред индусите в кастовата индуистка религия, които обикновено извършват цялата ръчна и черна работа. Далит е обозначение за група хора, традиционно считани за недосегаеми.

[4]кулак – едър земевладелец на руски

ДОРА ЯНЕВА-МЕДНИКАРОВА ПРЕДСТАВЯ:

БЕТИ АЛВЕР

БАГРИ ОТ ЖИВОТА

Все търсех точното число,
делях неотделимото,
додето тихо се досетих,
че на съдбата сумата намираш,
щом умножиш потока мълнии
по тъмните целувки на смъртта
в живота си,
и мигове неповторими,
с онази болка, в тебе тътнеща.

ПРИМИРЕНИЕ

Две сестри бледи, зли, отчуждени,
сърцето тревожат и не престават.
Добро и зло объркват в мене –
за труд едната копнее –
другата се прозява.
Жлъчно над лакомства се надсмиват,
дори тестото в нощвите стъпкват.
С шпага една срещу друга налитат,
само разумът ги укротява.
Едва ли в очи се набиват
тия сестри – във вихър родени.
Фурии нали са – бодрост ми вливат,
дори да съм над обувките си наведена.

ЕКСТАЗ

Бъди сигурен – под нозете,
ако прегради не сринеш,
без сили оставаш – несретен,
а може и сам да погинеш.
Апетитът с ядене идва –
пред всяка опасност да тръпнеш?
Не бой се, душа, пред надвиснала гибел,
ключа на вратата не врътвай!
Страхотно въртят се ледени вихри.
В нощта изникват върхове сиви.
За долините прозираш истината
в гласовете на зверове диви.
Увиснал над безпощадна пропаст,
стискаш в зъби сърце смело.
Като скалата нека си опак –
но хищниците глава ще скланят пред тебе.

***

Съдбата на света, везни
измерват до грам.

Луд или не – броиш до три
и си вече отсам.
И знаеш си – неповторим,
за тънка жичка уловен,
над бездната – висиш един ,
акробат... необикновен!
Не протягай дръзка ръка
към отсрещния скат.
Наказва се всяка злина,
дори през главата ти, брат!
Екот скалите тресе –
в страх не люлей се – лост,
по-лек и от птиче перце,
ти самият си мост.

СЪЛЗИТЕ КАПЯТ ГОРЕЩИ

Тежко се стича восък по свещите.
В огледало отвъдно се взирам вещо.
На смъртното ложе – от глава до петите,
ръцете ми скръстени, устните свити.
Съседи, роднини – покрай стените.
Чичо – пиян. Леля – с нозе подбити.
Бедни дечица хапват медец и жито.
Просяк един зад вратата надява се скрито.
Сълза от окото му плъзва се тайно –
що за глупост велика!
Все ще се срещнем с теб – в ада навярно.
Ако все тъй унил си и нямаш мира,
в белия кон – късмет и утеха – ще ме откриваш.

В КРАЯ НА КРАИЩАТА

В края на краищата, не е нужно
да бъдеш величие.
Като вода – нахлувай шумно
и с ум – замайващо силно уиски.
Дали ще рухнат всички творения
в мръсотия, пот и газове?
Отливаш си идол – от време на време,
да измолиш: “Бог да пази!”
Кълбят се в мъглата видения –
мисълта ги оборва скептично.
Но илюзиите – по мое мнение –
насън са още по-ексцентрични.

***

Под зла звезда остана неразбран.
Мечти – до смърт изстрадани.
Кръвта ти ври като кипящ метал,
макар неразтопен в жив пламък.
Съвсем без нищо си! А сръчни длани
безпомощни висят – обезверени,
не смогват, даже да желаят.
Как мразиш ги – руини черни!
За кой ли път надежда буди
дъх сладостен – медецът пчелен.
Не се лъжи – ще да е чудо,
ако на себе си не бъдеш верен.
Сам мълния – ще треснеш в блатото,
с гръм по оковите ще удариш –
истински меч от ярък пламък,
с дух безпределен ще се избавиш.

МРАЧНИ ФАНТАЗИИ

Като игла страхът гръдта ми пронизва.
Парят остро частици –
огледало строшено, стъкло.
В нозете котка се стрелва – за зло –
умът изтръпва – от полъх на ужас близнат.
От що се боя? Като бял ден е ясно –
орис – да чезнем в лапите на титан,
целия свят стиснал в гигантска длан,
кълбото земно сграбчил – за да го яхне.
Коварно жестоки, опасно железни планове –
изсичат горите – безумие до безкрай!
Коминте – дръзко и до съчка –
ще ги изгълтат комай!
Ех, дано като талисмани поне,
чудовището да ни опази!

ПОСЛАНИЕ

Когато потрябва днес–утре,
в бездънната нощ
ти самият
своя дял от живота
надълбоко да спуснеш –
внезапно и страшно,
от столетие ново тласнат,
ти самият,
в пустинята каменна даже
прехласнат,
само ти
от вечност белязаният,
пренеси словото живо
от епохи отминали
и не забравяй за нас.
Дори сред звездите
ти – прокълнатият –
поет си сега
и завинаги.

Превод от естонски
Дора Янева-Медникарова

ДВАМА ЕСТОНСКИ ПОЕТИ

АРВО ВАЛТОН

ОТКРОВЕНИЯ

*

Когато вече няма да ме има
ще дойде някой
избродил дългия зимен път
доста поостарял и вече уморен
с дълги мустаци
и отегчен от деня
с бръмнала от мисли глава
ще дойде и ще прозре
с погледа на светлосините си очи
целия ми живот –
една накъсана рибарска мрежа
пакостите
сложността на този шеметен свят
ще ме види като млад
пъргав елен
и ще ме открие чрез думите ми,
произнесените с дрезгав глас
вече поизтъркани вицове –
ще дойде той през дълбоките преспи
един мустакат човек
знам го аз кой е той,
моят правнук.

*

В този единствен отреден ми живот
какво още ми трябва,
залък хляб и щипка сол,
спретнат неголям дом,
наръч сухи съчки
под котлето със супа,
и народ с единен език,
няколко дечурлига – грижа и глъч,
здрав сън и светла мисъл
под хор на птичи песни,
лунен лъч – ясна щастлива следа
по трудната житейска пътека.

ДОТОГАВА

Игра на шах

В началото изглеждахме равностойни,
дали предчувствах този дебют,
а животът мълком ме прецени
и уж избягващ риска
аз предприех атака,
но удар в гърба ме свести –
животът гневно се защитаваше от мен,
играта взе, че се затегна, аз
обуздавах нетърпението си
маневрирах едва-едва, а и
животът така обърка плановете ми,
напрежението вихрено ме завърти,
направих рокадо, опитвах се
без да разбирам колко съм бос –
дали да се предам или докрай да се боря,
мираж е надеждата за реми,
неволята не бива да ме плаши –
вдигам поглед от дъската с тия фигури;
знаех си аз, развоят е неизбежен –
преди този крах, нека отстоявам себе си.

Глобус

Останах на пейката – трополеше до мен
чуждият руски живот. Каква ти поезия?
Все нови и нови унижения...
откъде това самочувствие
у тия наконтени прекрасни девойчета,
какви ли ще бъдат те в живота –
мъжете биха превзели крепостта
стига да знаеха, що ще я правят после…
груба бандитска романтика, присмех и
колко глупости, злост и безпътица…
питам се могат ли да се сближат те
с гордостта ни –търпение, преглъщащо
наглостта – но и ние не сме цвете,
скритом из потайностите на душата
рушим сътвореното отпреди...
прикован съм към пейката, но
много искам да стана
да се отдалеча нататък, отвъд,
пък ако ще и на друга планета.

Будист

Наистина ли е мой този дрипав чувал
придърпвам го отсам-оттам на себе си
и нищо, че ме вземат на подбив
имам си собствени представи
а мисълта ми броди надалеч
в мрака виждаш най-добре

и оставаш извън този свят;
в главата ми – картини накъсани,
никак не мога да се оправя с тях
и нямам обяснения – изгорете ме,
тялото ми дайте на гарвани
натрошете костите ми на залци
за червеите или за рибите в реката,
душата млада ще продължи напред
моля оставете останките ми на мира
докато настигна душата си, скитницата.

Закана

Той влезе в двора ни на бял кон
показа ми двата златни пръстена
сърцето ми затуптя прехласнато
знаех че мъжът не е войник завинаги –
харесах вихъра на сладката игра, но всъщност
главих се робиня в обора, кухнята и леглото,
седем пъти дарих живот –
децата бяха радост за мен и тежка грижа,
сега едно ме наглежда веднъж в годината,
а със Свети Петър сме се разбрал
как от сърце ще доверя истината –
нека и на небето знаят за теглото ни,
би трябвало то да им вади очите, но все пак
често се сънувам като кралица на Америка.

Преводът

Тази нощ ангел долетя при мен
сепна ме шумът на крилете му
лицето му по детски хитро – откажи се
от вчерашното добро дело, настоя той
нямах спомен за подобно нещо
чудно беше да се наддумвам с един ангел
добро и красота са пред очите на всички
но аз от престъпленията си ще се отрека
бил имал той задачата
анкетен лист да попълни
а в канцеларията свършили бланките
небесните фабрики за хартия стачкуват
ще им се още висши блаженства да имат
но и там горе регламентът им не бил пощаден,
ясно – разбрахме се мълком,
вредом е все същото.

Мигновението

За десет минути напълно се разбраха –
несъответствие на характерите
поделиха си имота и дечицата
единият отброи сребърните лъжички
другият обвини родниите –
трагедията изживяваш сам –
публиката вредом ръкопляска злорадо.

Годината

Тежък е въздухът в тази стая
просто ще те разплаче
по коситба обикновено не вали
по време на беритба моля Бог
да понапълня с плодове килера
вие ми се свят от всичко
ще избухна от егоизъм
зиме броя трохите от хляба
Библията я чета усилено
злите духове да отпратя
ще рече да опазя душата си
може би не бива вече да излизам на оран
но роня порой от сълзи горчиви, че
идва пролет и… пак грижи, грижи.

ААРНЕ ПУУ

*

Всичко каквото има
сложете на масата
пържоли и десерти
домашно приготвено и фабрично
посипано с черен пипер
изписано като стъпките
на случаен пътник
по тъмните алеи в парка
откраднато
от незнайни тайни места
при това опасни
но само мои
единствено на мен
предоставени в мисълта
сложете всичко на масата
моля разполагайте се
а след този обилен обяд
измийте ръцете си мазни
а после ако имате време
поседнете с мен
в апартамента ми под
и непременно
в моята кухня.

*

Моята глава
открай време
не увира с малко
кръвта ми кипи
прокапва на пода
но все пак искри от нея
печална самотност
и скрита закана най-после
да изпадна в гняв.

*

Може би
накрая
нашият влак
ще се застои на този дълъг мост
и то достатъчно време
додето пътниците ясно осъзнаят
подмолната опасност,
че пропастта всъщност
е в купето ни
вероятно най-доброто място
за нея.

*

През прозореца
нахлува прах
някъде далеч земята се тресе
всичко, което ще се случи
вече е било
нещата идват
и си отиват
наистина нищо
не зависи от нас.

*

Всичко свършва
в тази тайна стая
но всъщност едва започва
чувствам как полудявам
леко-леко
а ти дори не мигваш
да си дадеш кураж
миг по-късно любовта
плисва в лицето ми
като пъргаво коте
моята плаха печал
отново лази
в нозете ти.

ЕДНА ЛЮБОВНА ИСТОРИЯ

Дните, прекарани заедно
и нощите след тях
не запълват празнината
остава тежката сянка
когато питаш
дали ме боли все още
а аз отговарям с едно наум
колкото да не е без нищо
горчилката обаче
чертае безкрайното ми
съжаление.

*

Ще изгоря
всички мостове
ще забравя тия очи
дланите ласкави
но на сутринта
вече е късно за мен
по друмища да поема
остават незабелязани
дори планините – мравешки купчини.

*

Сега зная добре
що е това самота
нощните страхове
скъсването на пъпната връв
тогава
когато в есенните нощи
призраци
принуждават
да се луташ
в два свята
без граница
определена.

*

Вечер
едно момиченце
крие под възглавницата
пламнала главица
всеки залез е
откривателство
на мрачни сенки
всеки изгрев бледо подобие
на изконния ред.

*

Лунна светлина струи
плъзва се по къщата и ръката
посегнала да отвори прозорец
да пусне вътре нощната хладина
аромата на градината
но уморена от дневния маратон
замира унесена в самота
не задълго защото
усещаш че никой не те притеснява
но дочуваш в далечината
нечий горък горски плач
и той те отнася
в друго пространство
в незнайно измерение.

Подбор и превод от естонски
Дора Янева-Медникарова

КРИСТИН ДИМИТРОВА ПРЕДСТАВЯ:

ФИЛИП ЛАРКИН

Роден: 09.08.1922 г., Ковънтри, Англия
Починал: 02.12.1985 г., Кингстън ъпон Хъл, Англия

ЗА ФИЛИП ЛАРКИН

Филип Ларкин е сред любимите поети на съвременна Великобритания и водещият поет на поколението си, появило се по страниците на литературните издания след Втората световна война. Роден е в Ковънтри. Завършва колежа Сейнт Джон в Оксфорд. Работи на различни места, но цял живот едно и също – като библиотекар. Най-дълго се задържа в университета на Хъл и там е погребан, въпреки че му е отредена и почетна табела в „Ъгълът на поетите“ в Уестминстърското абатство.

През живота си публикува всичко на всичко четири стихосбирки: „Северният кораб“ (1945), „По-малко измаменият“ (1955), „Сватби по Петдесетница“ (1964) и „Високи прозорци“ (1974). Посмъртният му том „Събрани стихотворения“ от 1988 г. обаче съдържа 243 стихотворения и междувременно от писма и ръкописи продължават да излизат още. Пишел е много, но само малка част продукцията си е считал за достойна да излезе в книга.

Като тийнейджър написва пет романа и после ги унищожава.

След университета написва и две новели под дамския псевдоним Брюнет Колман, но за това става ясно едва през 1992 г. Текстовете са отпечатани чак през 2002 г. Първият му публикуван роман, „Джил“, излиза в издателство, по-известно с порнографската си продукция. Издателят обаче има проницателността да пита Ларкин дали не пише и поезия. Младият автор отговаря утвърдително и резултатът от това е първата от четирите му стихосбирки. През 1945 г. Ларкин публикува трети роман, „Момиче през зимата“, но въпреки добрите отзиви не поема по този път. Или по-скоро не стига до края му, защото на няколко пъти по-нататък е почвал нови романи, но не ги е завършвал.

През 1984 г. е поканен да стане поет-лауреат, с други думи, придворен поет на Обединеното кралство, но той отказва. Ларкин е темерут, стеснителен, честен, безцеремонен и мрази превземките – подобна дворцова длъжност не му е по вкуса. На негово място издигат Тед Хюз. Филип Ларкин обаче повсеместно бива възприеман като „неофициалния поет-лауреат“.

С какво поезията на Ларкин успява да спечели искрените си привърженици? Тя е написана на много конкретен, трезв език, силно комуникативна е и се занимава с проблемите на обикновения човек, в чието всекидневие няма кой знае какви събития. Но под „обикновеното“ на Ларкин винаги прозира голямото, онтологичното. Без патос, без приповдигнатост, без призиви, без позьорство, без баналности за победата на човешкия дух и всичко онова, което романтиците преди него са ценяли, той успява да пронижe читателя с истината за човешката ситуация. Да се изправи редом с него пред пределността на човешкия живот. Да покаже, че в сдържаността и иронията има повече достойнство, отколкото в лъжливата позлата.

Прави го по много труден начин – с десетостишия, римувани през два и три реда (abab cdecde), с прецизно редуване на точни и асонансни рими, с анжамбмани, които се спускат надолу през строфите в сложен синтаксис, с различни ритмични подходи към едва ли не всяко стихотворение. И накрая цялата тази сложност зазвучава с лекота. Също като в живота.

Кристин Димитрова

ПОЕЗИЯ НА ФИЛИП ЛАРКИН

СЛЕДВАЩИЯТ, МОЛЯ

Нетърпеливо взрени в бъдещето, всички
превръщаме очакването си в привичка.
Все нещо много важно иде, приближава
и казваме си: „дотогава“,

и гледаме от стръмния си бряг с наслада
как се задава плавно славната армада

от обещания. Ала защо тъй бавно?
Не й се бърза, явно!

Така стоим, и стискаме в ръце стъблата
на огорчението. И макар в позлата
да грее този блян с изопнат такелаж,
макар да няма саботаж,

и носовата фигура със златни цици
да пори вятъра пред знаменца в редици,
фрегатата не хвърля котва, продължава
и бъдещето отминава.

На тези кораби разчитаме до края
да ни докарат рай, да си получим пая,
тъй дълго чакахме ги – жадни, недоспали,
но сме грешали:

Един-единствен кораб нас ни търси – с черни
платна, задърпал на буксир една безмерна,
безптична тишина. Зад кила му водата
ни диша, ни се мята.

КАРТОИГРАЧИТЕ

Ян ван Шопаар залита до вратата,
пикае в мрака. Вън се лее дъжд,
по селското шосе шурти могъщ,
а вътре Дърк Дръглейф пуфти с лулата,
припалва с въгленче и бълва пресни
кълбета дим. Дъртакът Хуйсплес хърка
край огъня. Там някой бира кърка,
замезва с хек и хъхри буйни песни
към пушената шунка с глас любовен.
Раздава Дърк. В беззвездния безкрай
над тях люлее клони лес вековен,
а долу в осветената хралупа
Ян пръдва, храчи, плясва дама купа.
Дъжд, вятър, огън! Таен скотски рай!

СВАТБИ ПО ПЕТДЕСЕТНИЦА

По Петдесетница да се измъкна
едва-едва дочаках.
Към два и десет в слънчевата събота
потегли бавно полупразен влакът.
Прозорците – свалени до един,
възглавниците парят. Нервността
изчезна, сякаш изличена бе
ведно с огради, пристан, магазин,
след туй – реката с бавна широта
се смеси с Линкъншърското небе.

В съня на жежко пладне се провряхме
сред селския покой.
Прекъсван често курс на юг държахме
край ферми, крави в слънчевия зной,
канали с мръсна пяна, поливалки.
Проблесна парник. Дълъг плет притича
насам-натам и мирис на треви
надви дъха на влакови седалки
до следващия град – нов и безличен,
след купчина изкормени коли.

В началото не схванах колко врява
от сватбите вдига
на всяка гара. Гледката додява,
щом погледът до сянката не стига.
Помислих си, че шумни пощальони
подхвърлят пратките и си подвикват
и пак отворих книгата, обаче
видях прически, токчета, помпони –
момичета в неясна мода вникнали,
с усмивки плахи и обувки лачени,

да ни изпращат с поглед удивен
от смътното откритие,
че пътят ни край тях през този ден
ще наживее тяхното събитие.
На следващата гара – пак свирни,
бащите пак с широките колани,
дебели майки с потни деколтета,
пайети, ръкавици и волани,
и чичото с пиянските псувни,
лилаво, мента, златно – цветовете,

с които грееха момичетата.
А от банкетни зали
и автобуси все така се стичаха
тълпи народ с костюми и воали.
Да, сватбите приключваха. И влакът
се пълнеше с венчани двойки – тръгваха
след всичките конфети и съвети,
а другите оставаха да чакат
с лица-огледала: деца се сръгваха,
бащите бяха цялостно обзети

от висшето нелепо постижение,
жените – просълзени,
споделяха щастливо погребение,
момичетата гледаха смутени
към идното пробождане сакрално,
опрели чантички в гърдите. Ето –
свободен пак след всички ритуали
пое към Лондон влакът триумфално
сред кълбеса от дим. Край нас полето
отстъпи на строежи, магистрали.

Захвърлят всички шапките и казват:
Как не умрях, не знам.

Потеглиха напред дузина сватби –
по двойки и загледани натам,
където вън прелитаха край нас
кина, игрища и топлоцентрали.
Не мислеха едни за други, нито
че вечно ще споделят този час,
а Лондон бе прострял навред квартали
напечени като поля със жито.

Натам вървяхме. Сгради почернели
и жп възли май
подсказваха, че общите ни цели,
слепени днес, вървят към своя край,
а аз се чудех занапред дали
промяната ще се всели с поука
все по-дълбока. Сетне изведнъж –
спирачки. Срив. Като че ли стрели
цял облак са изстреляни оттука,
а другаде ще паднат като дъжд.

НА ЧЕРКВА

Когато нямам други залъгалки,
пристъпвам вътре, хлопва се вратата,
в случайна черква – камък и седалки,
молитвеници, свещички. Цветята
повяхват след неделното служение.
В олтара – месинг. Малък спретнат орган.
Сред тишината гъста обикалям.
Без шапка вече, в знак на уважение
велосипедните си щипки свалям.

Докосвам стария иконостас.
По купола над мен ремонт ли виждам?
Защо? Все някой знае. Не и аз.
На аналоя – Библия. Зачитам
на глас два-три гнетящи стиха, сетне
завършвам с „Мир вам!“ Силният му звук
разкисква ехото. А сам се питам
дали си струваше да влизам тук.

Но все пак влязох. Всъщност доста пъти
го правя – и накрая съм смутен.
На храмовете идва им редът и
съвсем ще ги зарежем някой ден.
Какво тогава? Три ни запазете
за справки и културни посещения –
с икони, прибори за маслосвет,
останалите дайте на овцете.
Дали ще станат знак за лош късмет?

Дали ще идват нощем чудновати
жени за лек на своите деца?
Знахари ще берат ли билки святи?
Ще бродят ли в тях призрачни лица?

Известна сила пак ще поприсветне
из гатанки и притчи, уж случайни,
но суеверието ще отмине
тъй както вярата отмря, а сетне?
Трева, небе, зид каменен, къпини,

от ден на ден градеж все по-повреден
и по-невнятна цел. Но аз се питам
кой тук ще се разходи най-последен,
за да почувства стихналия ритъм?
Любител на колони и фронтони?
Или маниакален антиквар,
надушил неизровено пособие,
или пък фен на коледни канони,
или пък мое бъдещо подобие –

разсеяно, невежо и наясно,
че цялата духовна киша вече
я няма тук, но колко ефикасно
самото строго място ме въвлече
в обредните дела през вековете,
предимно свързани с раздяла днес:
годежи, кръщенета, смърт. Ей на,
не виждам смисъл в тях, но разберете,
обичам тази душна тишина.

Надежден дом върху земя надеждна –
тук всичките ни мании се вливат
да облекат съдбовните одежди.
Такива нужди просто не заспиват:
все някой някъде усеща глад
да бъде по-надежден, по-сериозен,
и този глад щом тука доведе го,
човек се преизпълва с мъдър хлад,
макар и зарад мъртвите под него.

ДЪРВЕТАТА

Разлистват се дърветата сега
и сякаш мълчаливо разговарят;
спокойни, пъпките им се разтварят.
Зеленината също е тъга.
Дали те всяка пролет се прераждат,
а ние остаряваме? Едва ли.
Възкръсващите нови ритуали
годишни пръстени към тях принаждат.
Ала дървото явно е готово
да се разлиства буйно всеки май.
Шепти: на миналото слагай край,
започвай пак – отново и отново.

Подбор и превод от английски:
Кристин Димитрова

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ ПРЕДСТАВЯ

ВИКТОР СЕГАЛЕН
ПОЕТ НА ИМПЕРАТОРСКИ КИТАЙ

ЗА ВИКТОР СЕГАЛЕН

Роден: 14.01.1878 г., Брест, Франция
Починал: 21.05.1919 г., Юелгоа, Франция

Авантюристичният и самотен живот на този позабравен днес френски поет, роден през 1878 година, прекъсва внезапно през 1919 в бретонската гора Юелгоа – намерен е убит с „Хамлет“ в ръка.

Флотски лекар и археолог, етнограф и писател, Сегален е оценен и разбран едва след смъртта си. Критиците го определят като „певец на имагинерното“, „поет на необичайното“, като „мечтател-визионер“ …

Силно пристрастен към древната китайска цивилизация, Виктор Сегален се дистанцира от декоративния екзотизъм на модния в началото на XX век Пиер Лоти / „Мадам Пеперуда“ или „Мадам Бътерфлай“/, от повърхностния ориентализъм на Клод Фарер / „Пушачи на опиум“/ и дори от Пол Клодел, който според него е бил „прекалено свързан с френската традиция, за да може да проумее какво е това Изтокът“! Защото Сегален е лудо влюбен във всичко китайско и обожава китайския ритуал, като предпочита да описва не обекта, а ефекта, който той предизвиква у „смутения и очарован зрител“.

Автор на либретото на ненаписаната опера „Орфей, кралят“ от неговия прочут съвременник и приятел Клод Ашил Дебюси, той създава и два символистични романа, вдъхновени от цивилизациите на Китай и Нова Зеландия. Всъщност, той познава цяла Азия /Тибет, Индия, Япония/, а също и Полинезия, за които пише.

Немалко от силите си Сегален посвещава и на художествената критика и история – интересува го преди всичко изкуството от епохата на династията Тан в Китай. Но все пак световната си слава дължи на поезията. Основното му поетично съчинение е сборникът „Звезди“ /1912/, публи-куван първо в столицата на Китай в годината на провъзгласяването на републиката от Сун Ят Сен /1912/.

Тези стихове, вдъхновени от любовта, живота, бъдещето и миналото, реалното и въображаемото, възвишеното и земното, са поетичен израз на философско-теологичния синкретизъм на Лао Дзъ.

За Виктор Сегален Китай е истинската духовна родина, в която поетът- синолог през целия си живот е искрено и дълбоко влюбен.

СТИХОВЕ ОТ ВИКТОР СЕГАЛЕН

МОЯТА ЛЮБИМА

Моята любима е добродетелна като водата,
прозрачна е усмивката й,
плавни като речни вълни са
движенията й, кристален е нейният глас
и ангелски песни изтичат от него.

И понякога – без да го искам –
през очите ми преминава
пламък. Тогава тя, любимата,
знае как да го разпали:
излива вода върху нажежените въглени.

Моята жива вода вече е покрила земята!
Тече ли, тече и бяга.
Ожаднял, аз оставям всичко и хуквам
да я догоня.

С дланите си правя черпак. С разтреперани ръце събирам
водата – към жадните си устни я поднасям
и бързо я поглъщам.

ЛЮБОВ

Опитах всичко на този свят, но любовта
си остана същата .

Отделих славея от храстите:
сложих бараж пред потока,
да спра ромона му чист…
Опитах всичко, но не успях.

ВЪЗХВАЛА НА ОТСЪСТВИЕТО

Аз не желая да бъда видим, да се явявам от плът и кръв,
нечакан, или да властвам със силата
на името и личността си.

Не искам да се вслушвам в цезурите
на гласа ми,

да чувам виковете на бунтарите
или словата мазни,
лицемерни на престъпните ни властници.

Аз управлявам с властта невидима на своето отсъствие. А моите дворци – на брой са точно двеста и петнайсет, са приютили единствено вечно изчезващите ми следи.

И музика тържествена възпява сянката ми,
докато придворните отдават чест на празния ми трон, а техните съпруги оценяват
като висока чест нощите, в които
аз благоволявам да ги посетя.

Да, аз подобен съм, не, дори съм равен –
на духовете, които не може да прогони никой,
защото просто са невидими и неуловими..
И никакво оръжие или отрова
не може да ме порази!

ТИБЕТ

Къде е Този край, Земята, къде е Центъра,
и Обещаната страна къде е?

Пътува Пътника, върви – не го изпуска от очи Всевишния.

Къде е онова, което наричаме със странни имена: Непемако, Поюл и Падма Скот,
Киас, Падма, Бекор?

Що за несвързани и твърди думи!

Кажи ми, скитащи монахо, проговори,
не се ядосвай:
Азиатидата, изплувала къде е?

Обиколих аз много пъти
потъналите нейни брегове.
Човешки крак отдавна там не беше стъпвал,
нито пък птичка бе пропяла или сърце туптяло.

Кажи: къде е дъното? Върхът къде е,
в апотеоз издигнат?
а Любовта възвишена къде живее?

Кога ще я почувствам, как ще я позная?
Може би тя е там, където Бог се ражда
всеки миг и ни владее?

Дали е в теб самия, или е нещо по-голямо и по-високо от теб, Тибет. Империя единствена!
Къде е огнения ад на твоето Творение
непостижимо?

Място на знание и слава, на обич безгранична…

Къде ли е и моето царство земно?

С ОСТРИЕТО НА МЕЧА

Ние, всички, на нашите бойни коне
минаваме през тези ниви.
Но нито ги сеем, нито ги жънем
Просто ги тъпчем…

Ние не се научихме да издигаме нито крепости,
нито храмове. То откъдето минем,
всичко рушим, опожаряваме.
Просто опожаряваме…

Ние зорко пазим нашите жени –
те са от благородно
потекло.
Но срещнем ли чужди жени, ние ги отвличаме.
Просто ги отвличаме…

Нашият печат е острото копие,
нашата парадна одежда е бронята,
нашата коприна е от конски косъм.
Другата, истинската,
нежната я продаваме.
Просто я продаваме….

Живеем без граници,
без имена, не царуваме,
само вървим напред.
Бием се, воюваме,
Завладяваме с острието на меча си.
Просто само това умеем…

ЗАГАДЪЧЕН ДЕМОН

Народът, без да се чуди, го слави.
Довежда сирачетата, зове го,
после го отблъсква.
Пада три,
пет, шест, девет пъти на колене пред него.

Сякаш познава добре вкусовете
на Духа-укротител на
платната или осемнайсетте имена
на маймуната,
която довежда дъжда,
пречистващия дъжд на Надеждата.

Подбор и превод от френски:
Огнян Стамболиев

ТРИМА ПОЕТИ ОТ ЛЮКСЕМБУРГ

МИМО МОРИНА /1933 – 2005/

Критиката отдавна счита Мимо Морина за най-големия съвременен поет на Люксембург – херцогството, голямо колкото стотинка върху картата на Европа. Години наред той издаваше на френски изискано естетско литературно списание, но създаваше своите стихове на любимия си малко грубоват сицилиански. В пантеистичната и метафизична лирика на Морина можем да съзрем движение и виталност, които го приближават до Йожен Гийвик и Ален Боске.

ВЕЧЕР

Сърцето ми е натежало
от лъчите на залязващото
слънце.

На запад
морето вече сграбчи
в примката си
последните отблясъци…

Страх ме е –
да не изгубя
пътя до моя остров.

ЕЛЕГИЯ

На Йожен Гийвик

на измамния остров
планината
вече затисна
къщите
а безмилостната светлина
прониза
руините

море – слънце – земя
спомени от моето детство
мирис на домашен хляб

сол – пипер – зехтин
призрачно е небето
ето: застина
над изсъхналите цветчета
на дивия копър

освободен
най-сетне
въздъхвам дълбоко
като езически бог

ЗМЕЯ ТЪРСЯ

Да можех да открия
нишката,
дето води до раковината,
с която небето
примамва вечерта.

Да можех да намеря
вълната,
пробудила
древните спомени.

Само те:
спомените,
раковината,
нишката –
ще могат да извикат
змея,
приказния змей
от детството
изгубено.

АНИЗ КОЛЦ /1928/

Аниз Колц (Ан Луиз Бланпен) е родена в Люксембург, като родният й език е немският, на който пише години наред, но от известно време твори на френски.

През 1968 след чешките събития тя среща в гората двама бегълци, млади чешки музиканти. Те били на границата на гладната смърт. Аниз ги прибрала в дома си, намерила им работа и днес те правят голяма международна кариера.

Поетесата е лауреат на редица национални и международни награди, превеждана на много езици, вицепрезидент на Европейската академия за поезия.

*

Сядам да пиша,
но нещо не върви.

Дяволът ме изпрати
в това време
и на това място –
да пиша
на този нов за мен език.

Да се блъскам
в тази хартиена клетка.

*

Като есенни листа
капят годините ми
по тази земя.

А някой
ми предсказваше
дълъг живот,
светло бъдеще…
*
Ще изляза за малко
на улицата –
ще поразходя
тялото си
като старо куче,
тръгнало за кокал.
*
Поднасям ти
лист със стихове
вместо чаша вода.
Знам –
няма да утоля
жаждата ти.
Те са езерото,
в което ще потънеш.
*
Заприличах на майка си.
Но и тя е вече друга –
в моята памет

Мама е моето минало,
но и моето бъдеще,
песента на моите надежди,
в които вече няма надежда.
*
Ти потъна
в глъбините
на моята памет
и аз вече не те виждам.

Тялото ти се вкамени,
застина
като солен стълб,
изграден от моите сълзи.
*
В града заваля.
Чадърите
го превърнаха в поле
от черни слънчогледи.

Аз се загръщам
с водните струи,
спуснали се право
към земята.

ЖАН ПОРТАНТ /1950/

Жан Портант (истинската му фамилия е Портанте и е от италиански произход) започва да пише поезия късно, 33-годишен, на френски, но веднага е забелязан от критиката и читателите в Люксембург, Белгия и Франция. Може да се каже, че е „тотален” писател – създава поезия, проза, драматургия, есеистика, критика, съчинява оперни либрета. Превеждан е на много езици, организира литературни срещи, биеналета, конкурси.

ВАНА

Когато е студено
вземам гореща вана
и ето как се явяват
недоразуменията
вече бъркам реките
с ваните

ваната ме кани
на дълго пътешествие
където ти отваряш
ту единия ту другия кран
и всеки път избираш
маршрута

във ваните
се раждат и трагедии
всяка от тях
е като река
някой ден пресъхва
и умира

а пътуването ми позволява
да добавя и малко вода
в тази смърт

ПОСЛАНИЕ

заради мен
ли тези дървета
смениха одеждите си
към мен ли отправиха
своето послание

сякаш умират
и за сетен път издигат
като бели знамена
своите клони
в този болничен двор

аз също
се опитвам да скрия

под снега
на тази последна зима
своята бледност

виждам
как изчезват
от мене всички след
в това небе
студено като завещание

РАЖДАНЕ И СМЪРТ НА ТРАГЕДИЯТА

всичко започва
с мъничко петънце на небето

а ето и друго петънце
някакъв самолет се е издигнал
нагоре

всичко се случва през нощта
тя като черен прах
се сипе над нашия дом

а ние очакваме светлината
на новия ден

НОЩНА РАЗХОДКА

нощем
когато очите и тялото ми
заспиват
дървото под прозореца
тръгва на разходка
дългите му клони
похлопват по покриви
врати прозорци
и уплашени
хората мислят
че това е Смъртта

на сутринта дървото
ме гледа лукаво
като хищник преял
с чужди сънища и мечти

започнах всяка нощ да бягам
от Смъртта
дето броди под прозорците
а дървото ме притиска
все повече към живота
сякаш в стената
забиват гвоздеи,
забиват гвоздеи…

ХАЙКУ ОТ ИТАЛИАНСКИ ПОЕТИ

Фабио Генджович

Тъжни листенца
лежат на земята –
розата плаче.

Велика или не –
Поезията идва
да поседи с мен.

Рафаел д’Абдон

някой се изгуби в снежното поле,
и изведнъж – заешки следи,
му сочат пътя на надеждата

Фабрицио Дал’Алио

Вятърът си играе
със страниците на книгата –
време е за четене

Слънцето скача
сред дърветата в гората
а сянката го следва

Ще има ли тишина
или с тих глас
някой ще промърмори?

Мария Беатриче ди Кастри

Острието на слънцето
реже и праха, и красотата
с еднакво усърдие.

Рикардо Дуранти

Голямо стадо
от мисли любовни
храни моето сърце…

Ние изхвърляме отпадъци
и засипваме порите на света –
ние, хората- мини…

Само за славея
няма мъка
и всичко е радост…

Федерико Джелузи

Аз съм просто стрела
която вечно се колебае
между двата полюса

Хайко Х. Каими

Купчини пръст –
върху твоя запуснат гроб
и кипарис умира до него.

Дъно на дерето
мъхесто око
което ме зове.

Салваторе Котрупи

ветровита нощ –
стара люлка
скърца самотно

Алфонсо Марино

дървото мълчи
но завее ли вятърът
проплаква самотно

Аз съм като цвете,
което освежиха
с малко вода.

Валентина Мелони

житно поле
приведено от вятъра –
като моето сърце.

Обичайна меланхолия –
блуждаещи облаци
в огромното небе

Симоне Пансолин

първи стъпки –
детето се среща
със собствената си сянка

счупени моливи:
световъртеж
край на стихотворението

съборени сгради –
сега повече
място за небето

гола стена –
некролог
за изчезнали лица

фенове на стадиона –
и колко ритници
не и по топката…

ЛУЧИАН БЛАГА

ТИШИНА

Такава тишина и сякаш чувам в нея
как лунните лъчи се блъскат по стъклата на
прозорците.
В гърдите ми
се буди глас незнаен
и песен стародавна, за чужд копнеж запява.
Разказват, че нашите деди, изгинали са твърде
млади,
във вените със буйна,
страстна кръв,
и слънце живо във кръвта,
се връщат в гърдите ни –
живота си неизживян
да доживеят.
Такава тишина и чувам в нея
как лунните лъчи се блъскат по стъклата на
прозорците.
Дали и моята душа след векове
във нечии гърди не ще пропее
по струни нежни от тишина, покой,
по арфата на мрака – за погубената младост,
за надеждите разбити? Кой знае? Кой ли знае?

ВЕНЕЦА С ЧУДЕСАТА НА СВЕТА

Венеца с чудесата на света аз не прекършвам
и не убивам никога с дъха си тайните,
които пътьом срещам
в цветята и в очите, по устните и в гробниците
хладни.
Тъй лесно светлината людска
убива непроницаемата тайна
на глъбините мрачни.
Със светлината своя аз умножавам
тайните в света –
и както белите лъчи на нашата луна
не намаляват, а усилват трепетите на нощта,
така и аз зората мрачна украсявам
със тръпки силни и загадки свети.
И онова, което тук докрай не е разбрано,
съвсем не може вече да се разбере
от моя поглед –
защото влюбен съм
в цветята и в очите, във устните и в гробниците
хладни

ПРЕЗ ДИМА

Дочувам кратък полет с крясъци

на гъски сред студени пасища.
Отнякъде долита песен –
слова, мелодия – прастари.
Замлъква свирката и друго не подхваща тя.
Алилуя, погледът ми се изпълва с птици,
с вятър.
Останах верен и докрай покорен на живота,
но мисъл мъдра и дълбока все пак не му дължа.
Макар в движение, се спирам често
да видя небосвода как тъне във вода.
От шумата на селото измъквам се,
то сякаш от библейска шатра.
Алилуя, днес е като никога –
аз, брате, уморен съм
от калната земя
и от дима й, плъзнал от огнищата нагоре

ЛЯТО

Далече по хоризонта – една след друга –
безмълвни мълнии потръпват
като нозе на паяци,
изтръгнати от тялото,
което те са носили.
Жега е.
Земята е безкрайна пшенична нива
и глас на скакалци.
Под слънцето класовете
притискат към гърдите си зърната
като кърмачета.
Лениво времето разтегля миговете си
и след това заспива
сред алените макове.
Наблизо щурец просвирва.

ПОСЛЕДНАТА ДУМА

Наех звездите
и сред зодиите древни
се изгубих.
Животът с кръв и празни думи
от дланите ми се изниза.
И кой ще ме упъти по водата?
Ще ми посочи брод през огънят?
Ще ме избави от птици хищни?
Дори и пътищата ми избягаха.
Не ме желае никъде Земята.
Как прокълнат съм!
Ще се убия ведно със кучето
и със стрелите, дето ми останаха.
До корените твои ще се погреба.
О, Господи, дръвче съм плодно,
белязано отдавна!

ВЕЛИКИЯТ ПРЕХОД

В зенита си е Слънцето – поело везните
на живота.
Небето се раздава за водите на Земята.
Животните спокойно и без стръв минават,
привлечени от сенките си в коритата на реките.
Листата се навеждат ниско –
същинска приказка!

Тук всичко иска да остане в Сътворението
изначално.
Кръвта ми единствено оплаква
отминалото детство,
тъй както старият елен зове сърната,
покосена от смъртта.

А може би и детството ми мъртво е?
В земята вкопано е дълбоко?
Напразно чакам вест от него -
тук само пещерите екнат,
потомците са тъй далече.

Кръвта без отговор остава.
Ако е тихо, все пак ще се чуе
как сърна потропва с копитца по смъртта.

Не зная по кой от пътищата да поема.
Като убиец съм, който натиква кърпа
в устата на поредната си жертва, за да млъкне.
Затъпквам с крак останалите извори все пак,
за да утихнат те завинаги,
завинаги да замълчат,
завинаги да замълчат...

НЕ СЪМ ЧОВЕК НА ДЕЛОТО

Безброй сте вие, хората на делото,
по пътищата ви откривам, в града, на село.
Единствен аз не правя нищичко полезно –
готов съм и в морето да ме хвърлят.

Отдавна чакам да ме срещне този, който
прощава всичко всекиму.
Ти не отвръщай поглед
и не осъждай моето бездействие.
Сред хората на делото живея,
но с двете си ръце
прикривам тайнствения плод,
узрял на друго място.
Не ме проклинай! О, не ме проклинай!

Приятел съм на глъбините,
другар съм на покоя, на делото съм чужд.
Ще взема кост от гроба на предците,

за да направя свирка
и като песен до смъртта да стигна.

Ще ме посрещне брат ми въпросително,
сестра ми изумена ще ме гледа.
Единствена змията, свита на кълбо в нозете,
ще разбере душата ми с очите си,
обърнати към мъдростта отвъдна.

СЪН

Нощ. Звездите танцуват по тревата.
Оттеглят се пътеките в гори и пещери.
Горнякът спира своя шепот.
Накацват по елите сиви бухали.
В мрака без свидетели
се успокояват
и птици, и земя, и кръв, и страсти,
които вечно те влекат.
В полъха – една душа
без настояще
и без минало.
Със сподавени звуци,
между дърветата
се издигат пламтящи векове.
Насън кръвта ми като вълна
се оттича от мене
обратно в предците.

МЕТАФИЗИЧЕН ПЕЙЗАЖ

Дори при Апокалипсис пак петлите
ще кукуригат из нашите села.
А кладенците нощем
ще отварят очите си, за да дочуят
мрачни и зловещи вести.
Как птиците, ах, тези бели водни ангели
морето надалече от брега отведе.
На сушата – с тамян в косите
Исус простенва тихо –
последните си Седем думи
от кръста свой.
А в лесовете сънни из тъмните усои
добитъкът отива да отпие
от мъртвата вода на водениците.
Изгаря на вълни като във пещ
Земята вече посивяла.
И пърхат със звуци на легенда
прекършени криле в реката.
А вятърът в горите вие,
прекършва клони и рога еленови.

Камбанен звън отеква из тревите,
а може би ковчези пеят…

ОКТАВИАН ПАЛЕР

МОИТЕ ВРЪЗКИ С МИТОЛОГИЯТА

Октавиан Палер е роден на 2 юли 1926 в село Лиза, окръг Брашов. Писател, журналист, издател, политик.

През 1945 завършва известния колеж „Раду Негру“ в град Фагараш, литературния отдел, където се отличава с успеха си по философия, латински и старогръцки. През същата година става студент в университета на град Сибиу /Херманщадт/, във факултета по литература и философия.

През 1949-1961 е програмен директор в Румънското радио. По-късно работи като кореспондент на Аджер прес, директор на Телевизията, на Радиото, главен редактор на седмичника на писателите „Романиа Литерара“, в различни редакции.

През 80-те години се обявява открито срещу диктатурата на Чаушеску, напуска работата си и се посвещава изцяло на писателската си и дейност. Автор е на 20 книги с проза, поезия, есеистика и публицистика, сред които най- известни са: „Живот на една гара“, „Един щастлив човек“, „Защитата на Галилей“, „Сърдечни полемики“, „Дон Кихот на Изток“, „Самотни авантюри“, „Митологични клевети“. Носител на награди на Съюза на румънските писатели. Негови книги са превеждани на редица езици в Европа. На български: „Живот на една гара“, „Защитата на Галилей“ / роман и подбор есета/ и „21 въображаеми писма с 21 писатели“.

ИЗ „МОИТЕ ВРЪЗКИ С МИТОЛОГИЯТА“

1.

Марк Аврелий решил проблема си със страха от смъртта с едно много просто съждение. „Ако боговете – казал си той – са решили, че трябва да умра, защо трябва да виждам нещо нередно и лошо в това? Да, убеден съм, че боговете са почтени и благородни и могат само да ми желаят само доброта. И ако те, боговете не съществуват, защо тогава да живея в свят без богове?“

За съжаление не успях да схвана нищо сериозно от ученията на стоиците. Напразно четох техни трудове. И особено сега, на стари години, осъзнавам това. Не мога да се издигна над мизерията на тази епоха,

нито мога да мисля спокойно за смъртта. А между другото, ще призная, че не можах да се науча да презирам живота дори и в този наш днешен свят „без богове“.

2.

Не, признавам, не бях подготвен да стана „религиозен човек“, въпреки че имах модел съвсем близко до мен. Моята майка. Която през целия си живот четеше непрекъснато две книги, Библията, много старо издание, с черни корици и един оплют от мухите, съвсем овехтял Часослов, които държеше на перваза на прозореца откъм двора. Но мога да кажа сега, че тя живя с непоклатима вяра, убедена, че на този свят, всичко е решено от Бога. Никога не си лягаше, преди да прехвърли поне веднъж зърната на своята броеница пред иконата на Светата дева. И не искаше да отида да уча в гимназията, докато баща ми не я заблуди, че ще стана свещеник. Мечтаеше да види един ден сина си си да излиза от олтара на „голямата църква” (православната църква) в Лиза, облечен в свещенически одежди. По-късно много страда, като разбра, че съм имал други планове. Сигурно съм я разочаровал, но тя никога не ми го каза. Моята добра майка сигурно си беше помислила, че Господ е решил синът й да бъде „грешник“.

3.

Но аз не стигнах твърде далеч с „греха“. Дори днес, когато наближавам края на пътя, не мисля, че има нещо „отвъд“. Иначе мога да се смятам за християнин, по- скоро от уважение към родителите си.

Запитан дали вярва в Бог, художникът Анри Матис дал доста смислен отговор: „Да, когато работя“. Моят отговор, по-скромен /защото не съм Матис!/, би бил друг: „Не знам дали Бог съществува или не, но ме плаши идеята, ако той наистина не съществува“. Не мога да си представя, че светът около нас, включително „звездното небе над нас“, е само въпрос на механика, физика или химия. Без да мога да обясня защо, изпитвам тревожно усещане за свещеното и кога тъмнината на нощта се разсейва на разсъмване и когато камъните изглеждат тъмни от светлина по обяд.

Накратко казано, аз съм в странна ситуация. Не вярвам, че светът, в който живеем, все още се наблюдава от богове, способни да ни накажат или спасят, но и никой атеист или свободомислещ няма да ме убеди, че не божественото не съществува. Колкото и лош и вулгарен да е светът около нас.

4.

Повтарям едно клише, но явно, че имам нужда от него: да, съществува не само „историческо време“, има и „митологично време“, по-малко забележимо, в което живеят децата, преди да бъдат запленени от „историята“, а също и светците. Ние обикновените хора нямаме достъп до него. Можем само да го гадаем, можем да желаем, но това е всичко. Нещо като тайна, за която знаем някои неща, никога твърде ясни, както за сънищата, но щом ни вземат за пленници на „историята“, тогава ние получаваме възможността да се доближим до нея. Защото съвременният човек вече не може да мисли в митове. Може само като турист да отиде до подножието на Олимп, да снима и да се чуди: как не е хрумнало на древните гърци да се изкачат на Олимп, та оттам да шпионират боговете? Известно е, че едва през 18-ти или дори 19-ти век /не си спомням много добре датата/ гърците са пожелали за първи път да задоволят любопитството си и да се изкачат до Олимп Но когато открили, че там просто няма никакви следи от боговете, останали много разочаровани!

5.

Всъщност, страстта ми към митологията има и други причини. Защото моята интровертиране или обръщане към самия себе си, се прояви в доста ранна възраст. Страдах от ред комплекси още от мълк. Бях доста срамежливо и сантиментално момче. А и хората, сред които израснах на село, бяха прекалени реалисти и много корави. Не се колебаеха дълго, преди да посегнат към брадвата.

От друга страна трябва да отбележа, че онова, което се случваше в страната и в света, беше далече от рамките на моето родно село, Лиза. Нямаше нито телевизия и радио, нито достъп до пресата, като сега, та хората там дори не подозираха за промените. Новините, доколкото стигаха дотам, им съобщаваше един окуцял глашатай,

който веднъж седмично обикаляше селото с тръба и съобщаваше на хората онова, което селският кмет смяташе, че трябва да научат. Не мисля, че някой в Лиза, през онези предвоенни години знаеше, например, името на който и да е министър. Съвсем други събития интересуваха моите съселяни. Дали дъждовете ще им позволят да приберат навреме и изсушат сеното, дали наоколо, в региона картофите не бяха застрашени от някаква болест. По принцип „историята“ влезе в селото ни, едва когато избухва войната. По онова време мъжете се готвеха да оставят мотиките и косите и да оставят жените да се грижат за домакинството. Следователно тогава, аз бях обречен на „двойна самота“. От една страна, поради затворения си характер, а от друга – мястото, в което израснах, така отдалечено от света и историята

6.

Никога, както признах в „Самотни приключения“, не успях да намеря поне едно задоволително обяснение за големия си интерес към древна Гърция. Като тийнейджър, разбира се, поглъщах легендите за Олимп и естествено обичах да мисля, че причината за Троянската война не е икономическа, както ни беше казал учителят по древна история, а прелюбодейството, за което говори Омир. И честно казано, бях доволен, че почти всички богове на гърците изведнъж загубиха чувството си за божественост в момента, в който зърнаха една красива жена. Все още не бях опознал физическата любов, освен в по- особената й форма – докато един ден учител от интернатa най- неочаквано реши да ни заведе в в най- близкия публичен дом, за да видим какво е то и да ни предупреди, че е нещо доста опасно! А, ние, хлапетата бяхме вече започнали да сънуваме смътни еротични сънища... Сега като се замисля за боговете, ми става смешно, някои от тях са имали поведението на някакви големи деца, които не се могли никога да пораснат. Според мен, са предпочитали да имитират онова, което са наблюдавали у хората – като омразата, завистта, отмъщението, клюките, интригите, без да претендират, че са всемогъщи.

Аполон дарил Касандра с пророчески дар, при условие че тя ще спи с него. Когато го отхвърлила, той искал да я лиши от този дари, но не успял. Всичко, което можел да направи, било да осъди Касандра да не бъде обичана от никого, особено когато правела своите пророчества. Дълго време не можех да проумея, че самата способност на боговете да останат и да се държат като поголеми деца, всъщност гарантирала тяхното безсмъртие. Защото като останали деца, те просто не открили смъртта. А самият аз, в продължение на дълги години не стигнах до същината на тези митове и легенди.

7.

Аз също преминах през период на едно тотално противопоставяне. На фронда! Бях изумен от съвременни автори, като Андре Жид или Жан Ануи, които в своите пиеси и романи не се поколебаха да превърнат Прометей във фабрикант на кибрити, или Орфей в уличен певец. Това направо ме изуми. Дори написах една доста комична ода за Изгонването от Рая. Забавлявах се да Афродита като една обикновена куртизанка, а в Одисей, като един голям хитрец и мошеник. За щастие тази „криза“ беше само едно миметично начало. Опитвах се просто да бъда в крак с модата. Това бе всичко. Моята нужда да приема митологията, наистина сериозно, обаче се оказа доста по-силна. Отказах се от иронията, осъзнавайки, че тя просто не е за мен. Да, за мен митологията не беше някаква игра.

8.

Може би това мотивира моя малко наивен ентусиазъм, с който прегърнах „лудостта“ на Хайнрих Шлиман. Да, неговата лудост по Античността направо ме плени.. Просто бях очарован от твърдата увереност, с която това бивше бакалско момче, бивш търговец на памук и чай, научил „само“ тринайсет нови и древни езици, отиде в Микена, за да копае, с „Илиада“-та в ръка, без да се интересува от презрителните усмивки от археологическите върхове от онова време, сигурни, че „самозванецът“ ще се провали!

Бях запленен от енергията, която този брилянтен аматьор вложи в своята страст и

мисля, че тъкмо тя ме приближи и до невероятни гръцки свят.

Истината е, че не се смятам за специалист. Нямам търпение и методичност. Нито призванието да бъда изследовател. За разлика от специалистите, които внимателно проверяват всеки детайл, за да проверят точността му, аз не искам да преброя точно колко и какви стъпала водят до Акропола или колко сантиметра е архитравът на Партенона. Не се интересувах от изучаване на Античността, както правят ентомолозите с насекомите. С други думи, аз си останах „любител“.

И в края на краищата се чудя защо трябва да знам дали Олимп е на сто метра повече или по-малко? От моя гледна точка е по-важно да се отбележи, че историите, че ореолът на Олимп напълно наподобяват скъпите дрехи, с които джуджетата на Веласкес прикриват мощите си.

Да, свещената планина на гърците е всъщност една доста грозна планина. Просто, тъпа планина. Върховете, на които се твърди, че са стояли боговете, не привличат дори и дивите кози.

Но не потвърждава ли това теорията на Ницше, че цялата гръцка концепция за красотата е произлязла от мъката?

9.

Като ученик имах репродукция на една картина, „Афродита от Книд“. Държах я между страниците на учебника по римско право, и я гледах от време на време като картичка със снимка на някаква филмова звезда. И сега, с риск да прозвуча малко наивно и смешно, признавам, че по свой начин бях дори „влюбен“ във Фрина, любовницата на скулптора Праксител, негов модел за известната статуя, сега в Лувъра.

Гледах я като жива, истинска жена. И прекрасно разбирах, защо когато същата тази, Фрина, два пъти годишно, по празниците, отивала да се изкъпе гола в морето, цялото мъжко войнство на Атина излизало на брега, за да я види.

Превод от румънски: Огнян Стамболиев

ЕУДЖЕНИО МОНТАЛЕ

12 октомври 1896, Генуа
12 септември 1981, Милано)

Еудженио Монтале (на италиански Eugenio Montale, е италиански поет, писател, публицист, литературен критик, пожизнен сенатор, Нобелов лауреат за литература (1975). Участник в Първата световна война. През 1938 г., след като отказва да се присъедини към партията на Бенито Мусолини, е преследван от властите.. Налага се да издаде първите си стихосбирки в чужбина. В творчеството си се придържа към линията на отклонение от великолепния новокласическия стил и реторичните ексцесии, характерни за редица поети от онова време.

Приема естетиката на херметизма. Стиховете на Монтале се отличават с конкретност, яснота на образите, неговият поетичен език е много близък до разговорната италианска реч. Издал е редица сборници от стихове, проза и есеистика: Черупки на сепия (1925), Обстоятелства (1939), Финистер (1943), Буря и други (1956), Сатура (1962 -70), „Дневници на седемдесет първи и седемдесет и втори“, „Тетрадка за четири години“ (1977).

СТЪЛБИ

Слязох, подавайки ти ръка,
по милион стълби,
а сега, когато те няма,
всяка стъпка е празна.
И все пак дългото ни пътуване
се оказа кратко.
Сега моето продължава,
макар да нямам вече нужда
от трансплантации, брони, капани,
от покаянието на онези, които вярват,
че само това, което виждаме, е истинско.
Да, слязох по милион стълби.
Държах ръката ти,
не защото четири очи виждат по-добре.
Слизах по тези стълби, заедно с теб,
защото знаех, че твоите зеници,
макар и малко замъглени,
виждаха по-добре от моите.

СЪН

Колко пъти те чаках на гарата –
мръзнех в студа, в тази вечна мъгла.
Времето, за да убия –
често прелиствах глупави вестници.
Нервно перона обхождах,
с трепет очаквах заветния влак.
Пак закъсняваше или бе отменен?
Губех търпение вече.
Ето го, най- сетне пристигна!
Слязоха всички, даже носачите.
Ти появи се последна,
както винаги, подир тях –
царствена, горда, невъзмутима.
Тази картина често съня ми смущава,
все ме преследва. И докога…

МОЯТА КСЕНИЯ

1.
Мила моя буболечко,
не знам защо всички ти викат
Мухичката.
Тази вечер бе доста тъмно -
прелиствах втората книга на Пророк Исая,
седна до мен –
беше без очила
и май не ме виждаше,
а и аз не можах да те видя
в този мрак, тъжен и непрогледен.

2.
Твоят брат си отиде толкова млад,
ти беше тогава момиче,
виждам образа ти в снимката пожълтяла.
Той пишеше музика, но остави
нотите си не изсвирени и нечути.
Май се изгубиха някъде.
Или пак ги пише, там където е сега.
Обичах го аз, макар да не го познавах.
Потърсих нотите днес, но напразно.
Знам, не е трудно да обичаш
нечия сянка,
след като и ние самите сме сенки.

3.
А за задгробния живот
изобретихме специална свирка,
да можем да се разпознаем.
Ще се опитам да я пробвам -
като подсвирна с нея леко.
А може би и аз самият
напуснах този свят – незабелязано.

ДОНЕСЕТЕ МИ СЛЪНЧОГЛЕД…

Донесете ми слънчоглед,
вдъхновен от далечината.
Ще го посадя в суха почва,
изгорена от слънцето,
така че той да стигне до небето,
това синьо огледало,
и жълтото му лице да се откаже от жаждата си.
Всичко неясно на този свят
се стреми неистово към яснотата,
очертанията на телата ни
се стопяват като в акварели.
И така, разтворете се!
Погледнете небето и слънцето!
Ще бъдете най-щастливите сред щастливите.
Донесете ми късче жарко лято,
в което прозират белезникавите очертания
на света
и където животът вече се е изпарил
до капка етер.
Донесете ми слънчоглед,
полудял от светлината.

ВРЕМЕ Е…

Само тази дъга
мога да ти оставя като доказателство
за пречупената ми вяра, както и за надеждата,
догаряща бавно от коравия дънер
в огнището.
Запази пепелта ми в тази урна,
когато Луцифер слезе до кораба,
влачещ уморено криле,
за да ми каже:
- Време е!

ЗЛОТО И ДОБРОТО

Злото си държеше своето:
после потече като поток,
но потъна в яма,
после се яви като риба,
изхвърлена на брега,
после падна като мъртъв лист,
после хукна като подгонен кон.
Не познавах доброто,
освен като едно чудо,
появило се сякаш по невнимание -
в заспала древна статуя,
в далечен облак,
в птица, която ме зовеше
да отлетя заедно с нея оттук.

НИКИТА СТАНЕСКУ

(31.03.1933 – 13.12.1983)

Колоритен характер и широка душа, Никита – както го наричаха колегите и читателите му без фамилното име – е легендарна фигура в румънската литература. Световно признат поет, превеждан на много езици, също и у нас, беше достоен за Нобел, но Нобел, както знаем, невинаги получават най-големите. Имаше чувство за хумор, жонглираше с думите по един неповторим начин. В новаторската му поезия има много абстрактна мисъл, космически мащаби и много мъдрост.

Огнян Стамболиев

САНДАЛИТЕ НА МАРК АВРЕЛИЙ

I. Първо си измих ръцете, за да бъдат чисти, преди да взема перото и листа хартия. Измих и лицето си, особено внимателно очите си, за да могат да видят всяка написана буква поотделно, като избягват случайностите и небожествените внушения. Накрая, измих и сърцето си.

II. Казват, че имало възраст за пътуване и това било юношеството…

Трябваха ми няколко дълги години, за да разбера какво е това юношеството като способност да се променяш от това, което е извън самия теб. Отне ми още повече години, за да осъзная, че естествените неща и естественото, че видовете реалност, без значение колко силни и красиви са те – не са преувеличени и следователно не са способни да събудят мисълта ми, да променят съзнанието ми, освен да бъдат нещо като придатък към паметта ми.

Едно обикновено пътуване в реалността може да ви състари чувствително. Само едно пътуване към идеята и мечтата за истинското, може да ви промени и да ви направи вечно млад. Но това може да ви даде само Изкуството.

III. Когато бях в Рим, първото което направих бе да отида до Капитолийския площад. В центъра му, както всеки знае, се издига конната статуя на император Марк Аврелий. Много обичам идеята за вечното величие, въплътена в тази статуя.

IV. Конят е като истински, но три пъти по-голям. Фигурата на императора е човешка фигура, но три пъти по-голяма. Това е всичко! Всичко е направено прецизно и безупречно: от зъбите на коня до императорските сандали. Но: зъбите са три пъти по-големи от обикновените; сандалите са три пъти по-големи от нормалните сандали. Или може би 3,14 пъти повече, колкото радиусът е по-малък от окръжността.

Окото, като лист от девесил от двора на баща ми, ме гледа право в очите, което е като приемственост за мен. Да, ще повторя: окото на Марк Аврелий, като лист от девесил от двора на баща ми, но три пъти поголямо, гледа право в очите ми, и ми се струва, че е самото въплъщение на Небето.

С вик се завъртях цели три пъти около големите императорски сандали.

Да, тази невероятна, величествена статуя сякаш е замислена така, че когато я гледаш да се почувстваш малък, поне три пъти по-малкък, отколкото си всъщност. А конят, конят се оказа общият знаменател в това уравнение…

V. Преувеличението е първият закон в Изкуството. Дърво, три пъти по-високо от дърветата около него, или три пъти по-ниско, се превръща в природен паметник, тоест в предмет на Изкуството. Този, който обича подобно дърво, непременно ще стане различен. А самото дърво ще бъде преобразено, като го приемем чрез любовта си.

А от любов към дърветата, можете да създадете дърво три пъти по-голямо от нормалното дърво, като по този начин промените любовта си към нормалните дървета. Увеличаването на дървото означава по същество да се уплътни дървото в идея.

Следователно Изкуството е област с високо напрежение и стойността в изкуството се измерва преди всичко от интензивността на това, което комуникира.

VI. И все пак, дори три пъти по-големи от обикновените сандали, сандалите на Марк Аврелий изглеждаха като всички други сандали.

VII. От гледна точка на чувствата, същността на Изкуството може да се оприличи,

за по-голяма яснота, на състоянието на силна, вълнуваща любов.

VIII. Аргументът в полза на факта, че обект на Изкуството (образ, хармония, стих) е едно творчески изразено състояние на любов (възторженост, тревога, сълзи) е копнежът за втора среща, който възбужда обектът на Изкуството. В този копнеж, в тази жажда, като архетип, основната черта на Изкуството, без съмнение, е преувеличаването на реалността.

IX. Воден от любовта си към невероятната конната статуя на Марк Аврелий, се заех с различни книги за Рим. В една от тях прочетох, че Микеланджело е открил тази забравена до 16 век римска статуя през 1538 г. и я е поставил на собствен пиедестал на Капитолия. Първоначално е била позлатена, а народната легенда от Рим гласи, че краят на света щял да настъпи в деня, когато върху него отново ще се появи позлата, сама от себе си.

Това обаче е единствената оригинална конна статуя, открита в Рим, датираща от осемдесетте години на втори век.

От любов към нея бих искал да я видя зеления й бронз сега позлатен. Но от страх да не изчезне заедно с края на света, аз се моля в душата си да остане такава, каквато е сега – бронзова, леко позеленяла…

X. В момента, в който видях Пиета на Микеланджело, се почувствах като умен и високо образован човек. Видях скулптурата и се разплаках; но не изпитах някакво облекчение. Плачът ми донесе само сълзи, а и те не ми измиха лицето.

Опитах се да избягам, да спра да, да остана сам със себе си, да се преструвам, че съм пиян, но името ми сякаш изсвирваше, бръмчеше около тялото ми като стрели, които светнали сред огън, за да маркират добитък в обширните полета.

XI. Това е единственото нещо, върху което Микеланджело е оставил своя подпис; върху мраморната лента между мраморните гърди на чудото.

Той постави името си там като баланс. Без него мраморът сигурно щеше да отслабне, да омекне и да се издигне като прах в небето.

ДЕВЕТ ПОЕТИ ОТ МОЛДОВА

ГРИГОРЕ ВИЕРУ

ТЪЖНА ПЕСЕН

„Велика е смъртта…“
Рилке

Велика си смърт,
но самотна.
Аз имам дом и любов – ти нямаш, нямаш.

Нежна е сянката на чучулигата,
дето лети над полето.
Зелени са ябълките, по които
пълзят охлювите на звездите.

През мен минава една тъжна песен,
точно сега, в този миг.
Аз имам къде да умра –
ти нямаш, нямаш…

АНАТОЛ ЧОКАНУ

КЪМ ОВИДИЙ

Морето с теб разделя ни, Овидий –
не вековете
Отдавна е изпита празничната чаша.
На твоя праг застават
тъй сляп и глух –
както и ти сред скитите-сармати.
Към пламъците на огнището поглеждам,
съзирам образа на шумния и вечен Рим.
Печална, изоставена е Юлия,
подобно падаща звезда,
която бавно гасне.
Мъчително се носи моят стих.
Издигам с много труд към тебе
мост през вековете.
На твоя бряг са меки зимите.
Отпивам от балсама на нощта понтийска,
прозрял неутешимата ти мъка.

Отдавна си пребродил цялото море, Овидий,
душата ти е млада, не старее.
Дочувам ударите на сърцето –
следите на деня по измокрения пясък.

НИНА ЖОСУ

ПРЕД ЕДИН СТАР ПОРТРЕТ

А някога и ти си бил и жив,
и близък, и любим –
целуван неведнъж.

От нежност натежали,
ръцете ти са светели из мрака.
Нозете ти – сърни подгонени –
почти не са докосвали земята.

Сега ръцете са сиротни,
и ти си сам.
А твоят глас далечен –
в бездънна пропаст слязъл –
едва ли ще се върне.

Сега си мисля
за онези живи устни,
умеели тъй лесно
да запалят - но без да изгорят -
нечии други устни
от шепота омекнали,
червени от студа на любовта.

МАРЧЕЛА БЕНЯ

СТАРА ПЕСЕН

Само ти знаеше тази стара песен,
татко,
само ти я припяваше понякога,
сутрин,
стадото повел към скалите до село,
с глас, приглушен, но все още хубав.
Не запомних думите,
татко,
само мелодията звучи в мен.

И на кого ли я пееш сега,
татко?

Искам пак да я чуя...

НИКОЛАЕ ДАБИЖА

А ПТИЦИТЕ ВЪЗПЯВАМЕ ПРИ ПОЛЕТ

Прелиствам стара книга
и колко страници от нея липсват.
Тук бой кипял е, там епидемия...
Да, птиците възпяваме при полет.
За някакъв живот си спомням често,
но не за моя,
а за друг,
пребродил паметта ми.
А птиците живеят само в полет.
Зората не признава никакви вериги.
Тя мимолетна е!
И твърде стара -
по-стара е дори от ятото
безпътни облаци

ВАСИЛЕ РОМАНЧУК

РАЖДАНЕТО НА ПОСЛОВИЦАТА

Само светлината, дето пламти в душата,
няма да изгасят злите ветрове.

Само израсналия в душата
плод на вярата и на надеждата
няма да откъсне чуждата ръка.

Само скритата в душата тишина
ще се превърне в любовна дума.

Само в душата -
при срещата на спомена за камъка
със спомена за бистрата вода -
ще се роди мъдрата пословица
за туй, че водата минава,
а камъкът остава.

ЮЛИАН ФИЛИП

ДЪРВО

Дърво, пълно с птици,
рони върху дланите ми
светлинки и капки роса
от листата,
които още ги няма.

Зелената пелена на бръшляна
се простира - като в сън -
нагоре и иска да обгърне
ствола,
който още го няма.

Птиците рисуват очертанията
на дървото в синевата.
Дървото още го няма,
но вятърът
вече шуми в листата му.

АНАТОЛ ГУЖЕЛ

КОГАТО СЛУШАМ ОЙСТРАХ

Вълната ме събаря и разнася
по камъните остри.
Морето се тресе от злобен смях.
Брегът се мярва,
сетне пак изчезва.
Деветата вълна отнася
и сетната надежда.
Потъвам!
Само миг ще продължи живота,

скован от ледната вода.
Молба към себе си отправям:
- Задръж се, драги, за секунда
на гребена на мощната вълна.

Соленото небе
надвисва над очите ми.
Вълната се подготвя
за новия си скок!
И ето: пауза.
Спасение!
Звукът замира -
прекъсва своя път лъка.

ЛЕО БУТНАРУ

ЛЮБОВ

Сърцето на мъжа
и сърцето на жената
се приближиха толкова,
че между тях остана само
песъчинка – бъдещ бисер
или начало на
пустиня….

Подбор и превод от румънски
Огнян Стамболиев

РЕПОРТАЖИ

175 ГОДИНИ ЕМИНЕСКУ

ГЮРГЕВО, ЗАЕДНО С РУСЕ

15.01.2025 г., сряда., 11.00 ч. В парка „Алеи“ срещу Регионален исторически музей „Теохари Антонеску“ в Гюргево се провежда тържествено честване на 175-годишнината от рождението на видния румънски романтичен поет Михай Еминеску.Присъстват хора на изкуството и културата, писатели, художници, педагози, общественици, представители на медиите, любители на културата и почитащи паметта на светилото на румънската литература от Гюргево, Букурещ, Русе и др. Организатор на събитието е литературен кръг „Лучафърул“, с председател видната румънска писателка и поетеса Дуня Паланджеану. Поклонението е пред паметника на Еминеску в посочения парк.

Следват встъпителни слова на г-жа Паланджеану и поднасяне цветя от гости и присъстващи пред паметника на Еминеску.

Това правят и поетът Т. Билчев от ССП – Русе, както и Надежда Радева, секретар на ССП – Русе, която днес тук е в ролята на учителка от русенското училище „Олимпий Панов“, довела учениците си да рецитират стихове за Еминеску.

Надежда Радева е поднесла вече своите цветя, а децата казват стиховете си по най-великолепен начин така:

Литературно-художествената програма продължава в залата на Регионален исторически музей „Теохари Антонеску“, където Д. Паланджеану представя книгите: „Краят

на годината“ на Корнелиу Мирон, „Две сестрински сърца“ на Д. Паланджеану и Вероника П. Молдова, „Между тишината и агонията“ на Юлиана Замфира Буста, „Магията на детската душа“ от Роксана Михаела Чикан, както и писателите Йон Макидон и Михай Истудор.

В музикален съпровод на флейта се представят маестро Николае Максим и Д. Паланджеану при рецитирането на негови стихове и такива от нейната обща книга.

А издателят и писател Йон Макидон сам представя своето творчество и дейността на издателството.

Но ето, че идва и нашият момент, когато поетът Т. Билчев представя една от своите най-нови стихосбирки „Песни за залез в сапунен балон“, издание на gabriell-elit, 2024 г., от която преводачът Адриан Василев е подготвил на румънски език и отделни текстове от книгата.

След направеното блестящо представяне, авторът Т. Билчев рецитира на български поместеното в стихосбирката стихотворение „В очакване на Еминеску“, а А. Василев го прочете на румънски.

Набол като цвете под лесовете тъмни,
и днес вечерникът румънски още броди
из миналото на столетията стръмни,
с праха от тях по своите сандали родни.
И чужд на трепети сърдечни и съблазни,
зове: ”Сринете строя гнусен на неправди,
на алчност и на престъпления омразни,
с които бедните безсъвестно ограбват!”.

А после мъдро търси вечната основа,
съзнал, че злото със доброто се преплитат.
Без страх стои, видял, че старото е ново,
а дните земни бързо идват и отлитат.

И бягащ от света в природата, звездите,
самотник горд, живеещ с обичта в душата,
ще вплита своите на любовта в косите.
Като момче, блести в очите му луната.

На ручея той слуша веселата песен.
Стебло липа разтваря с дивна хубавица.
Колиба полска спи под висини небесни.
Лети над тях в каляска звездната кралица.

Изгубена за миг, но винаги желана,
една любов недостижима в него свети.
И вечно чака го на горската поляна,
в съня или във песента, със обич свята.

Ще минат много дни. И много нощи ще изстинат.
Но тука ще останат вечно твойте песни.
Словата светлоструйни няма да загинат.
За тях и звездните простори ще са тесни.
Сега от тебе се нуждаем, Еминеску.
Тъй както нужен бе за всички ти тогава.
С възторг ще те посрещнем и със рози днеска.
Единствен с теб Румъния ще продължава.

Тодор Билчев

ÎN AȘTEPTAREA LUI EMINESCU

Ca floare-ncolțită sub neagră pădure,
ca alizeu prin România rătăcește
într-un trecut cu secole abrupte
și praful lor prin urme răspândește.
El, nesedus de vrăji sentimentale,
tot cheamă: „ Spargeți pâlcul nedreptății,
al lăcomiei, crimei bestiale,
al jafului umilii generații!”

El cere sapient temei netrecătoare,
e conștient, că răul cu bine se-întruchipă.
A prevăzut, că vechiul în nou se strecoară,
Iar ziua pământeană-i cu sprintenă aripă.
El,evadat din lume, în aștri și-n natură,
un singuratec semeț, un suflet – lac cu nuferi,
va întruni iubirea și țara-n creatură,
pușțan etern prin plebe, în ochi – cu un Luceferi.
Ascultă glasul vesel izvorului din vale,
din teiul înflorit apare Cosânzeana,
sălaș sărac adoarme sub plapuma cerească,
crăiasacea din stele coboară cu „Osana”.
Pierdută prin osândă, râvnită-o viață întreagă
o dragoste-himeră îi luminează calea,
pe viață îl așteaptătimidă și pribeagă
în somn și în poeme, enigmă de cabală.
Vor trece zile-n șir. Și multe nopți vor trece.
Dar versurile tale în lume vor rămâne.
Cuvintele – lumină nu își vor pierde vocea,
pe spații dintre stele o zi vor fi stăpâne.
Și azi avem de tine nevoie, Eminescu.
Precum aveam nevoie în alte timpuri crunte.
Și azi românul tău cu flori te pomenește.
Prin veacuri România cu tine trece-n frunte.

Превел – Адриан Василев

Последваха размяна на любезности между Т. Билчев и Д. Паланджеану, като той й подари представената стихосбирка

със специално написаното за нея стихотворение, преведено от Адриан Василев и на румънски така:

Събра ни Еминеску днес отново.
За залез песните да му изпея.
Но не във залез, а във нещо ново
ни казва той, че трябва да живеем.

След залез, рече, слънцето изгрява.
Усмивка ярка след сълзите грее.
И светлина след мрака се явява.
Макар в балон сапунен, скъпи, пейте!

Тодор Билчев – Русе

Eminescu ne-a reunit din nou astăzi.
Îi voi cânta cântece la apus.
Dar nu la apus, ci în ceva nou
El ne spune că trebuie să trăim.

După apus, a spus el, soarele răsare.
Un zâmbet strălucitor străluceşte după lacrimi.
Şi lumina apare după întuneric.
Chiar dacă e într-un balon de săpun, dragă, cântă!

Todor Bilchev – Ruse

След това поетът й подари и другите си две книги, издадени от издателство gabriell-e-lit, 2024 г., които този път бяха проза и се наричаха „Красен или раждането на Духа“ и „Турете тази карта в албум за памет“ и също бяха с дарствени надписи.

Домакините не останаха длъжни, поради което г-жа Паланджеану веднага подари на г-н Билчев своята новоизлязла книга, разкошен букет и възпоменателна диплома, която ще остане като най-скъп спомен от това впечатляващо тържество за Еминеску.

Благодарим ви, приятели!

И до нови срещи.

15.01.2025 г.

Съюз на свободните писатели – клон Русе

ТОГАВА И СЕГА – ИЗЛОЖБА НА ДОНЧО ЗАХАРИЕВ

ПЪРВОЛЕТА МАДЖАРСКА

На 13 май в Художествена галерия „Любен Гайдаров“ в Перник беше открита изложба на утвърдения художник Дончо Захариев, озаглавена „Тогава и сега“.

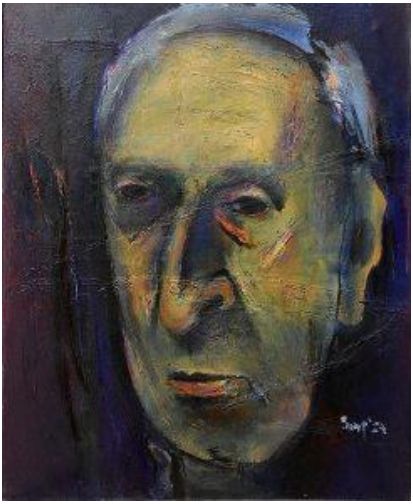
ЗА ИЗЛОЖБАТА

Експозицията е част от поредицата събития, посветени на 80-годишния юбилей на автора и представя подбрани произведения от ранния и съвременния период в неговото творчество. Заглавието „Тогава и сега“ не само маркира времевите граници на изложбата, но и подчертава темата за развитието, приемствеността и вътрешната еволюция на художника във времето.

Посетителите могат да видят платна от различни творчески етапи – от по-ранни портрети и градски пейзажи до по-късни абстрактни композиции и съзерцателни хоризонти.

В тази последователност ясно се разгръща стиловото развитие на Захариев, като старите му творби от „тогава“ са в диалог с най-новите му платна от „сега“.

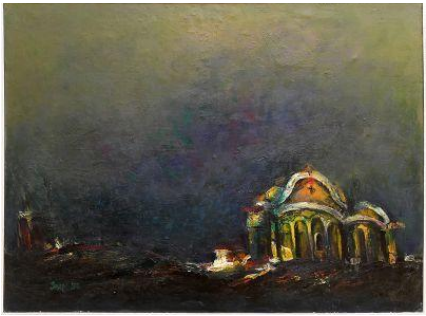

Теми като морето и хоризонтът – често срещани в неговата работа – се появяват с нов смисъл и в променена светлина, но остават устойчиви елементи от авторския му почерк.

Картините на Дончо Захариев често се определят като произведения на усещането – асоциативни и магнетични композиции, които предизвикват дълбока емоционална реакция.

Неговият „пейзаж-състояние“ не търси документална точност, а представя природата така, както я преживяваме – интуитивно, емоционално, интимно.

Море, небе, светлина и движение се сливат в наситен колорит, плавни тонални преходи и хармонични, често лирични композиции.

Захариев е развил собствена живописна техника, в която съчетава импасто мазки с прозрачни слоеве – така се постига усещане за дълбочина и вътрешна динамика.

Още с първата си поява на националната художествена сцена Захариев привлича вниманието на експертите – неговата картина „Цирк“ е закупена от Националната галерия, а по-късно друга творба, „Море“, е включена в представителна изложба на българското изкуство в Европейския парламент през 1993 година.

„Макар да е юбилейна, изложбата не е ретроспекция“, подчертава самият художник. „Повечето картини са създадени през последните години. Рисувам почти всеки ден и гледам напред.“ Това изречение говори много за неговата отдаденост към изкуството и жизнената му енергия като творец.

ЗА ХУДОЖНИКА

Дончо Захариев е роден през 1944 г. в село Габров дол, община Трън.

Живее и работи в Перник, където е сред най-разпознаваемите фигури в културния живот на града. От 1967 г. участва активно в регионални и национални изложби. От 1989 г. е член на Съюза на българските художници. През 2015 г. печели резиденция в прочутото парижко ателие „Сите дез Ар“ чрез конкурс на СБХ – признание за високото му художествено ниво.

Творчеството му е представено в над 30 пленери, биеналета и форуми у нас и в чужбина. Картините му са част от колекциите на Националната художествена галерия, Софийската градска художествена галерия, както и в частни сбирки. През 2018 г. получава „Голямата награда“ на СБХ от Зоналната изложба „Струма“ в Кюстендил, а също така е отличаван неколкократно от биеналето „Приятели на морето“.

Като ученик на Любен Гайдаров – един от основателите на пернишката художествена школа – Захариев естествено продължава и развива традициите на местната живопис. Многобройните му самостоятелни изложби в града и активната му роля в художествения живот потвърждават, че Перник е не само мястото, където твори, но и където е приет и ценен.

Изложбата „Тогава и сега“ разказва историята на един творец, който вече шест десетилетия гради собствен свят с четка и цвят. Тя е също така и празник – на изкуството, на последователността и на силната връзка между художника и неговата публика. За Перник това е повод за гордост, а за зрителите – възможност да преживеят изкуството на Дончо Захариев в цялата му дълбочина и зрялост.

Изложбата може да се види до края на месец юни и ще бъде отворена до 22 ч. в Нощта на музеите.

Фотограф Андон Тацев

Материала подготви и представи Първолета Маджарска

ИЗЛОЖБА „КИГО“

ЗОРНИЦА ХАРИЗАНОВА

Изложба на калиграфия, хайга, сумие и хайку поезия

На 1-ви септември в Художествената галерия в Стара Загора Директорът на Галерията д-р Катя Тинева официално откри изложбата на Българския хайку съюз „Киго – образи и думи от природата“, която представя японските изкуства суми-е, шодо и хайку поезия, и е едно от първите събития от стартиралите тази година 36-ти Дни на японската култура в България.

Изложбата се организира със съдействието и подкрепата на Посолството на Япония в България, клуб „Приятели на Япония в България – Нихон Томоно Кай“, Българския хайку съюз, Сдружение „Накама“, Община Стара Загора и Художествената галерия в Стара Загора.

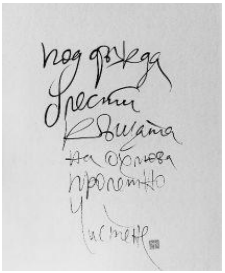
Официален гост на откриването беше г-н Хидеаки Мачида, съветник в Посолството на Япония, който благодари на организаторите за провеждането на събитието и пожела успех на изложбата. На г-н Хидеаки Мачида бе поднесен плакет от името на Община Стара Загора, а от екипа на Галерията той получи пластика „Изворът на живота“, част от антична мозайка, свързана с историята на града. Сред официалните гости беше и г-жа Екатерина Радукова – старши експерт в Отдел „Култура“ на Община Стара Загора.

Секретарят на Българския хайку съюз Зорница Харизанова поздрави присъстващите, като разказа повече за подреденото в залата японско изкуство и връзката му със сезонните думи „киго“ в хайку поезията и представи творците, участващи в изложбата.Венелина Петкова, куратор и участник в изложбата, разказа за дейността на Българския хайку съюз и сподели интересни факти за изкуството на източната калиграфия шодо и рисуването с туш суми-е. **Александър Телалим**, един от най-добрите български акварелисти, неведнъж представял изкуството на България в Европа и Япония, художник с извънредно

широк творчески диапазон, чието творчество се възприема като мост между Изтока и Запада, представи оригинален синтез на източна и западна калиграфия – серия калиграфски изписани стихове на кирилица на автори от Български хайку съюз, в които чрез формата на изписване деликатно и ненатрапчиво загатва за съдържанието на текста.

Авторско хайку и калиграфия на Александър Телалим:

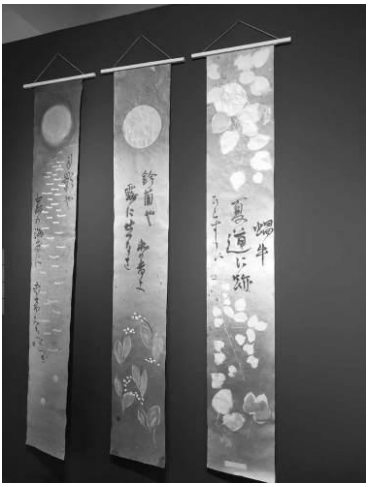

Пролет! –
крещи в клоните свраката
за онези, които са преживели зимата…

Следва калиграфия на Александър Теллалим по хайку от Людмила Христова:

под дъжда
блести къщата на охлюва
пролетно чистене

В инсталация от пет свитъка върху специална хартия с размер над 2.50 метра **Венелина Петкова**, носителка на 5-ти дан по калиграфия Шодо от японската школа Шоджинкай към японската шодо асоциация Геншинкай 玄心会, представи свои авторски хайку на японски език, изписани по примери на нейния учител по Шодо Хекиун Ода.

Те са допълнени с рисунки в авторска суми-е техника, а като фон е нанесен лек златист филм, който придава допълнителна дълбочина и мистичност на изображенията. Венелина се включи в изложбата и със серия рисунки с туш на цветя, всяка една от които е обвързана с определена сезонна дума в хайку поезията и придружена от нейно хайку, както и калиграфия в кайшо (печатен) и гьошо стил (бързопис). Тя направи демонстрация на шодо, като изписа словосъчетанието „Човешка природа“, носещо послание за мир, разбирателство и хармония между хората.

Детелина Тихолова, учителка по изобразително изкуство в ПМГ – Кюстендил,

художничка и хайку поетеса, отличена в Класацията за 100-те най-креативни хайку автори в Европа през 2015 г., изложи оригинални творби, вдъхновени от природата и годишните времена – рисунки на японски шарани (кои), птици (гарвани) и композиции с икебана, реализирани с техниката на разлят туш и суми-е.

Николай Пенчев, журналист, писател, суми-е художник, носител на 2-ри дан по кендо, който съчетава заниманията си по бойни изкуства с рисуването с туш, участва в общата експозиция със серия от 10 свитъци с рисунки на бамбук, разцъфнал вишнев цвят (сакура), жерави и други птици, емблематични за японското изкуство.

Виктор Желев – Викей, най-младият член на Български хайку съюз, специализирал графичен дизайн и калиграф, направи кратък Шодо пърформанс, като изписа, фраза която означава „Красотата на природата през промяната на сезоните“ (春花秋月) на фона на известната японска песен „Северно летище“ на Хама Кейсуке и Кей Унсук. Творбите, с които участва в изложбата, бяха: „Слънце“, „Летен залез“, „Летните горещници“, „Цъфтеж на вишни“, „Зимна луна, боси крака“. Финалната му работа е „Змия“, нарисувана по повод настоящата Година на змията според лунния календар.

На 2-ри септември в Художествената галерия в Стара Загора бяха проведени творчески работилници по калиграфия, рисуване с туш и хайку поезия „Първи стъпки в Шодо и суми-е“ с ръководител Венелина Петкова, „Сезонни думи в хайку“ с водещ Зорница Харизанова и „Принципите на Бушидо“ с Виктор Желев – Викей.

На работилничките присъстваха деца от ЦПЛР по литература към Община Стара Загора, деца от творческите кръжоци в града и др.

Материала подготви и представи: Зорница Харизанова

ЛЮБОВТА Е МЪДРОСТ

Среща – рецитал на Български хайку съюз по случай празника на София

Галерия „Сердика“.

В забързаното си ежедневие рядко спираме, за да обърнем внимание на красотата и неповторимостта на елементите на градския пейзаж.

Това се случва и с много от символите на красивата ни столица. Най-вероятно стотици хора преминават ежедневно покрай тях, но притиснати от ангажиментите си, така и не отделят необходимото време, за да се възхитят на оригиналната архитектура и естетика, на историята им, на ролята им като културни артефакти.

По случай празника на София Българският хайку съюз за поредна година поздрави гражданите и гостите на столицата със стихове, посветени на емблематични места в архитектурно-историческото пространство, културните и природни ареали на града – онези знакови пространства, които изграждат ритъма на туптящото сърце на София: стари църкви и римски руини, носители на духовното наследство и символ на религиозна толерантност през вековете; красиви сгради и площади – илюстриращи богатството на архитектурните стилове; университети, музеи, библиотеки, читалища и книжарници – съставляващи духовното ядро на нашия град; паметници и паметни плочи, увековечили ярки личности и важни събития от историята ни; открити и закрити пазари – центрове на оживена търговия, кръстопът на култури, място за срещи и разговори, а понастоящем и атрактивна туристическа дестинация; минерални бани и чешми – безценното термално наследство, което получихме от миналото, искаме да използваме в настоящето и се борим да съхраним за бъдещето, както и елементи от съвременния урбанистичен пейзаж – крайни квартали, протести, митинги, градски транспорт, мостове, подлези, графити, паркове, молове и др. Мотото на рецитала тази година бе „Любовта е мъдрост“, а целта да се изгради своеобразен поетичен мост от миналото към настоящето и бъдещето на София през призмата на личните преживявания и съвременната хайку поезия.

Специален гост на събитието беше проф. Златка Тименова от Португалия, която представи последните си две поетични книги, едната от които „Вълна след вълна“ е написана съвместно с Александра Ивойлова. Стиховете, които прочете, показаха, че тя продължава да пази в сърцето си София. Александър Дъбнишки представи новата си поетична книга „Завръщането на думите“ и прочете ренсаку от нея. Актрисата Мая Кисьова пресъздаде атмосферата в краен квартал на столицата със своя кратък хайку цикъл „Мигове“.

Благодарим за гостоприемството на галерия „Сердика“ и Клара Маринова, нашият любезен домакин, както и на всички гости, които присъстваха на срещата!

Зорница Харизанова

*

Мостът на влюбените
бял гълъб прелита
над възрастна двойка

часове в захлас
пред разкопките на Сердика
закъснявам за среща

Алея на книгата
тръгва си с последния посетител
първокласникът

авто-ретро парад
бездомник сочи
Чайка в тълпата

Диляна Георгиева

*

софийско утро
надеждите ни възкръсват
с песните на храмовите камбани

първи учебен ден
косата ми отново
сплетена на плитки

нови хоризонти –
скейтбордисти летят
край паметника на Съветската армия

антиправителствен митинг

срещам на площада
първата си любов

прашинки в гърлото
в старите кашони на „Славейков“
романи от детството

Зорница Харизанова

*

бърза да каже „Здравей!“
звънчето
на старата книжарница

тишина в библиотеката
а от страниците
едва доловим шепот

„Гамбринос“
баба и дядо пак танцуват
сватбеното си танго

Петър Пламенов

*

Орлов мост
над арките му
никой не спира

лилави сенки
над гроба на Поета
люлека ми замириса

витрини
сред отразените тълпи
изящни манекени

Александра Ивойлова

*

централна гара
сърцето ми бие лудо
преди влакът да спре

между дни и нощи
жадуваме витошкия вятър
от планината

златни кубета
проблясват в мрачината
в храма – светлина

нежни лилии –
в приказното езеро
дворецът Врана

Стоянка Боянова

*

Art club museum
лятно слънцестоене
разлиства сенки

марш на гвардейци
на площада пикират
ята гълъби

древна Сердика
Декуманос Максимус
пробужда стъпки

каменна река
скрежни очертания
напомнят ангел

Минко Танев

*

в джобчето
на детската ми рокля
камъче от Черни връх

софийско утро
забързани хора
забравени усмивки

Виолета Солникова

паднало листче
на стълбите в метрото
опит за хайку

закуска „Софиянка“
съм опитвала
само в Бургас

великденска украса
в зоопарка
цъфтят сакурите

Станка Бонева

*

в мъглата – път
в локвата – безкрайност
в сърцето – крадец

Йонко Бонов

*

нощен парк
притихнали пейки
след смях на влюбени

усмихнат слепец
пее на минувачите
Нулев километър

опустяла улица
телефонната кабина
с отворена врата

Албена Тодорова

*

първо пристигане в София
куфарът ми е по-лек
от надеждата

първа разходка из София
в бара на художниците – есенни листа
и пияна моделка

първа нощ в София
от планината ухае на снежинки
в още празната стая

двайсет години в София
донякъде съм помъдряла
сърцето ми – тихо море

Венелина Петкова

*

Западен парк
вместо виенско колело
сапунени балони

снимки
на мама и татко
гара за двама с нов адрес

Витоша
тракийското светилище
с пейки на вериги

„Свети Спас“
над останките ѝ
банка

Весислава Савова

*

не старее София
оредяват само кестените
по Царя

в небето виси
кръстът на църквата –
мъгливо утро

руините на София
ту в сянка, ту в слънце
миналото

Людмила Христова

*

питат очите царски
на Самуила
где е царството

били Халите
пазар на бабите ни
сега верига Kaufland

улица „Леге“ –
рокли, шапки, шалове
мода Шантиклер

Красимира Казанджиева

*

приспива
уморените улици –
последен трамвай

наедряват капките
облаците къпят
прашна София

София с дъх
на мокри кестени
отминал дъжд

гълъб по Царя
разхожда сянката си –
празничен ден

Цонка Великова

Материала подготвиха:
Зорница Харизанова и Албена Тодорова

В ДОМ КАНЕТИ: „ПОЛИЛОГ. ПРЕВЪЗМОГВАНЕ НА НАСТОЯЩЕТО“

ПАВЛИНА ПЕТКОВА

Между 5 и 12 октомври в Русе се състоя осемнайстото издание на ежегодния Международен литературен фестивал в Русе, този път свързан със 120-годишнината от рождението и 30 – от смъртта на гениалния Нобелист, роден в Русе Елиас Канети, под наслов „Полилог. Превъзмогване на настоящето“.

В емблематичното алтернативно пространство на Дом Канети си дадоха среща изявени творци от България, Германия, Румъния, Полша.

Фестивалът се провежда под патронажа на Международно дружество „Елиас Канети“ (основен организатор) с председател проф. дфн Пенка Ангелова, и с финансовата подкрепа на отдел „Култура“ към Община Русе.

ФОТОДОКУМЕНТАЛНА ИЗЛОЖБА

Откриването на фестивалните дни беше ознаменувано от две събития. Първата част – фотодокументална изложба „Зад кулисите на френския шансон“, посветена на един от тримата братя Канети – Жак, композитор и продуцент-визионер, създател на парижкия театър „Трите магарета“, който с право е наречен „люпилня за таланти“. С подкрепата на Жак Канети израстват легенди като Серж Гензбур, Жорж Брасенс, Жак Брел, Борис Вийан, Серж Режиани, Шарл Трене…

Изложбата (с подкрепа на Френския институт) е дело на дъщерята на Жак – Франсоаз Канети. Филм-разговор за прочутия ѝ баща и бардовете, свързали кариерата си с неговото име, бе съпроводена с много музика.

ТВОРЧЕСКА ИЗЯВА

Втората част на откриването бе поверена на творческите изяви на Александра Ивойлова: представяне на новата ѝ книга със стихове „Затваряне на кръга“, изд. „Огледало“ (книгата е представена в бр. 3/2025 на сп. „Картини с думи и багри“) и артизложба под наслов „Серии“.

Изложбата включва абстрактни композиции – асоциативни, изтеглящи нишки на представи и настроения в различни посоки.

Премиерата на книгата бе водена от поетесата и журналистка Лилия Рачева.

Александра представи музикално-поетичен рецитал и отговори на въпроси на публиката, свързани с творческия процес. *„Посветила съм се на синкретизма – на няколко изкуства, които се допълват в творчеството ми“.*

На събитието присъстваха и представители на РОЕ „Шалом“ – Русе: Панайот Тотев, председател, и Диана Ганева, сътрудник. На следващия ден Александра Ивойлова бе гост на Радио Русе.

Акцент през фестивалните дни са литературните срещи с номинираните за наградата „Елиас Канети“ писатели – Иван Станков, Виолета Радкова, Красимир Димовски, Захари Крабашлиев. Другите номинирани са: Георги Господинов, Румен Бимбалов, Деян Енев.

Вече е известен и победителят – Захари Карабашлиев, за неговия роман „Рана“.

Началото на самия фестивал се свързва именно с учредяването през 2005 г. (100 години от рождението на Елиас Канети) на националната литературна награда на негово име. Две години по-късно е първото издание на този значим творчески форум, който за пореден път утвърждава Русе като основен културен център.

Фестивалът е призван да преодолява граници – географски, междукултурни, езикови, граници между идентичности, между изкуствата… Да дава път на иновативни идеи, да защитава свободата и демократичните ценности. Кани утвърдени творци от Западна, Източна, Югоизточна Европа и Дунавския регион. Създава духовно пространство, което свързва артисти и публика от една кръвна група.

През настоящата година се чества и 20-годишнината от създаването на Австрийската библиотека към Дружеството.

ТВОРЧЕСКИ ПОРТРЕТ

ЦЕНАТА НА БЛАГОДАРНОСТТА

ИНТЕРВЮ НА ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ С ПЛАМЕН ЛЕГКОСТУП

- Ако перифразираме Павел Матев, то рисуването, подобно на поезията, е самотно начинание. Откривате ли смисъл в това самотно начинание и днес?

- Един много дълбок, екзистенциален, бих казал, въпрос. „Сама по себе си, казват гещалтпсихолози, самотата е най-нормалното чувство за хората. Раждаме се, живеем и умираме сами. И единственият човек, с когото прекарваме живота си открай до край, това сме самите ние“. Най-разпространеното определение за Самотата е, че „това е емоционално състояние, при което човек се чувства изолиран и опустошен“. Да, ама не, както казваше Петко Бочаров. Наистина, самотата е доста широко понятие и всеки я чувства по различен начин, затова говорим за екзистенциална, емоционална и социална самота, но има нещо, което обединява всички тези чувства и то е липсата на комуникация с други хора или с някакво конкретно лице.

Оказва се, че съществува и, бих я нарекъл, творческа самота. Според Владимир Луков, сам той поет и писател: „Творецът – поетът, писателят, художникът, изобретателят... – е самотник. Самотата е негова посестрима. Той се отнася към нея именно като посестрима – не като любовница или съпруга, не като проститутка или курва, завъртяла се около него случайно, а именно като посестрима. Тя му служи, когато твори.“ В този смисъл рисуването е самотно начинание – сядам сам срещу бялото платно, белия лист или екрана на таблета и започвам работа. Интересното е, че въпреки интелектуалното, а и физическо натоварване, се успокоявам, релаксирам и осъзнавам, че арт терапията не е само термин.

Преди години търсех и самотата на нощта – тогава не звънят телефони, не те търсят по различни въпроси и т.н. Въпреки геополитическите турбуленции, глобалното затопляне, опитите да ми внушат, че не съм мъж, а даже и жена, и днес намирам смисъл в това самотно начинание, като все по-често се усамотявам, само че сега работя през деня, насаме със себе си и любимата музика. Получават се доста интересни резултати, а след тях самотата приключва, не само защото творбите ми получават други измерения, стават достъпни за другите и се социализират, а защото се връщам при музата, която е в къщи.

- Посланията във вашите произведенията са толкова разпознаваеми и дълбоко различни от останалите художници – несъмнено това е стил, който сте градили с времето. Намирате ли смисъл или дори сили да се откъсвате от време на време от тази си идентичност?

- За да отговоря адекватно на въпроса, първо трябва да си дадем отговор на един друг въпрос: За какво работи художникът, какво очаква, когато реализира своите творчески идеи - за собствено удовлетворение, както се казва – за кеф; за слава – да се покаже пред публиката, т.е. да „начеше“ Егото си; или за пари, защото гладен се рисува по-трудно?

Художествената концепция на определен автор е от изключителна важност за оформянето на неговия стил, затова съм се стремил да си създам във времето свой собствен, който да ме прави разпознаваем художник. Казано е – първо работиш за име, после то работи за теб. Оказва се вярно, защото картините ми се разбират не само от хората в България, а будят интереса на зрителя в много страни с различна култура и традиции. В тази посока най-често ми задават два въпроса:

1. В какъв стил рисуваш? и

2. Защо рисуваш точно риби, а не хора?

Извиквам на помощ моето чувство за хумор и на първия отговарям по два начина: Работя в стил *Plam Art* (тук се включват разпознаваемостта на стила, кефа, славата) или в стил „КК – Конвенционален Конвертируевист“ (все пак, почти винаги, става въпрос за пари), а на втория –

Защото човекът може да се разпознае в платното, да не се хареса, и да се обиди, а рибата си мълчи, дори и да се познае!

Могат да бъдат открити мисли, с които да илюстрирам и двата си стила:

За подкрепа на Plam Art ще използвам думите на Анди (Уорхол): „Не мислете за правенето на изкуство, а просто го направете. Нека всички останали решат дали е добро или лошо, дали го обичат или мразят. Докато те решават, направете още повече изкуство.“ Така и правя, всъщност.

За стила КК ще използвам думи, казани не от мен: „Картина не се продава, тя се купува“. Анн Риа (Ann Rea), основател на обучителната онлайн програма Making Art Making Money, стига още по-далеч, като твърди, че артистът трябва да подхожда към дейността си като към бизнес с определен план. Емоцията е „продуктът“, който се продава, а процесът на продажбата се свежда до това да провокираш нужната емоция. Определено въпросът намирам ли смисъл, а и сили да се откъсвам от време на време от тази си стилистика ме вълнува отдавна. Той за твореца е като екзистенциалния въпрос „яйцето или кокошката“.

Дали да продължавам ли да работя в стила, който ме е направил разпознаваем, а е и продаваем и ми е донесъл известност, или да търся нещо ново, интересно, с риск да загубя част от почитателите на моето творчество? Смятам, че определени забежки „извън“ познатия стил са от полза за твореца – преминаването от графика в живопис или скулптура и обратно, смесването на различни техники и използването им в „нетипични“ за тях жанрове и пластични изкуства обогатяват изразните средства на художника и водят до интересни находки във формообразуването.

През годините съм експериментирал доста, особено по време на пленери, но без това да доведе до трайна промяна на стила ми. Последните три-четири години постепенно се опитвам да надградя стилистиката си не само по отношение на формата, но и на съдържанието. Мисля, че се получава!

Може би Пикасо го е назал най-добре: „Художникът е човек, който рисува това, което продава. Добрият художник – това е човек, който продава това, което рисува.“

- Изкуството може ли да се преподава, ако индивидът няма талант?

- Талантът е вроден и всеки индивид идва на този свят със свои заложби и таланти – в сферата на изкуството, математиката, спорта. Ако той попадне в подходяща среда, в която да има възможност да развие личната си дарба, тя процъфтява. Разбира се, за да се развие талантът, се изисква много работа.

Докато при децата са необходими само лист хартия и боички за рисуване и те няма начин да го оставят празен, защото най-голямото тяхно богатство е въображението им, то при студентите не е точно така. При тях е задължително да запазим детското въображение, но те трябва първо да научат азбуката на занаята, като е много важно преподавателят, който да е безспорен авторитет, да ги подкрепя, а не да ги критикува, за да може те да открият кое е тяхното поле на изява.

Според мен изкуството може да се преподава дори ако индивидът не е изявен талант, но все пак трябва да има определени заложби. Въпросът е докъде искаме да стигне обучаемият, а и самият той трябва да има определена цел. Талантът е по рождение, но за да заблести трябва да се развива, да се обработи както нешлифования диамант.

Виждал съм хора, при които вроденият талант угасва, защото не полагат необходимите усилия, за да го развият, и други, които с неимоверни усилия и къртовски труд се изкачват по стълбата на успеха. По темата има дори народна мъдрост: „Упоритата работа бие таланта, когато талантът не работи усилено!“. За да ги разберем е добре да си припомним строфите на известния наш поет Борис Христов: „В какъв ли огън е горял и под каква ютия – за да научиш, трябва много вино с него да изпиеш...“.

За да илюстрирам най-добре отговора на въпроса, ще си позволя да цитирам един от тримата титани на Зрелия ренесанс в Италия Микеланджело Буонароти: „Ако

знаехте колко труд съм вложил, не бихте го нарекли гениалност.“

- Натрупахте много мъдрост в годините и сега е онова най-добро време да я споделите с нас, околните. Защо обществото ни не приема съветите на умните и мъдри хора, а все по-често поставя под съмнение всичко това?

- Хм, болезнен, изстрадан въпрос. Проблемът е, че когато успяваш, често се чувстваш различен. Задавали ли сте си въпроса защо шефът на фирмата или институцията рядко излиза със служителите си? Защото хората масово не харесват успялата фигура. Тя има лидерски умения, смела и креативна е, може да пише и говори увлекателно, да се изразява добре, носи мъдростта със себе и затова е уверена в делата си.

Когато разберем какво притежават умните и мъдри хора, ще си дадем отговор и кое отблъсква мнозинството от тях. На първо място те не забравят мъдрата мисъл: „Ако сте най-умният човек в стаята, значи сте в погрешната стая!“ Истински мъдрите хора са пълни със съчувствие, те са творчески, смирени и благодарни личности. Умните хора знаят, че зад победите стоят редица поражения и гледат на грешките като на уроци. Те са наясно, че имат власт над собствените си мисли и искрено вярват, че мислите имат реална и материална сила, че позитивните мисли и дела носят здраве, а негативните – само стрес и болести.

Натрупаната с времето мъдрост ни учи да посрещаме проблемите очи в очи, да търсим творчески начини за разрешаването им и когато се спънем да се изправим и да продължим пътя си. Знаем народните мъдрости: „Всяко зло за добро“ и „Не плащам данък обществено мнение“, т.е. не позволяваме на негативното мнение на околните да достига до нас.

Наясно сме, че светът е пълен с циници, скептици и хейтъри, които обичат да мразят. Знаем, че живеем в общество, търсещо мигновеното удовлетворение, общество, което очаква всичко да се случва бързо, лесно и безнаказано, но не забравяме, че съществува нещо по-голямо и по-важно от това да получиш преждевременно „тиквен“ медал.

Умните и мъдрите знаят цената на благодарността и че светът не се върти около тях. Вярват в силата на доброто и знаят, че простата безкористна постъпка може да промени към по-добро както нечий чужд живот, така и техния собствен. Те се стремят да се заобиколят с хора като тях – мислещи, креативни и уважаващи чуждото мнение, но различните винаги поставят под съмнение думите им! Къде-къде по-лесно е да работиш с хора, които са послушковци, от т.н. „Йес, сър“ тип, но каква и за кого е ползата от тях!

Много точно Христо Ботев е усетил народопсихологията на българина през 19 век, но думите му звучат актуално и днес: „Свестните у нас считат за луди, глупецът, вредом всеки почита“.

- Китай и китайската култура е част от Вашето жизнено битие от десетилетия. Разкажете – как се случи това?

- През годините от 2009 до 2024, съм посещавал Китай повече от 16 пъти за различни периоди от време – от няколкочасовия престой на пекинското летище Beijing Capital International Airport за трансфер при полет от Москва за Токио до близо 22 месеца, прекарани в Пекин. Общият ми престой е около 1000 дни, което си е близо 3 години, откъдето и да го погледнеш – повече и от времето, през което съм бил в казармата. В никоя друга страна не съм прекарал толкова продължително време. Ще си позволя да перифразирам думите на носителя на наградата „Пулицър“ за 1998 г. Джаред Даймънд (Jared Mason Diamond): „Няма значение колко човек е прочел предварително за Африка, първите впечатления от действителността са поразителни.“

Аз бих казал: няма значение колко човек е прочел предварително за Китай и колко пъти е бил там, първите впечатления са поразителни. Подобно на много от пристигащите в Китай хора и аз се влюбих в

китайския народ за неговата твърдост, дисциплинираност, решителност, но и финес и любов: към семейството, към усмихващите се хора, към зеленината, към спорта и към културата на собствената им страна. От първото ми посещение в Китай до днес, може да се каже пред очите ми, „Поднебесната империя“ се превърна в икономическа суперсила и в най-големия фактор за формиране на нов глобален политически ред, с който се съобразяват САЩ, Русия, ЕС, арабският свят и останалите големи и малки „играчи“ на световната сцена. Всяко следващо посещение тук ми разкрива нови хоризонти и доказва за сетен път стремителното възходящо развитие на страната.

Междучовешките отношения в Китай седят по по-различен начин, отколкото при нас, в България.

По улиците или в обществения транспорт няма да видиш намръщени и лошо гледащи хора. Китайците, а и всички азиатци, уважават тези, които работят сериозно и са постигнали значими резултати или успехи, заемат или са заемали високи постове било то във фирмата, в университета или в обществения живот.

Тук йерархическата съподчиненост е издигната на пиедестал и навярно това е една от предпоставките Китай да лети с космическа скорост нагоре. Никога няма да чуеш: „Кой бе, кметът/ректорът/шефът ли? Нали го знам, за нищо не става. Не ми говори за него!“. Освен това Пекин в момента е най-сигурният град в света. Можеш и в два часà през нощта да се разхождаш по улицата без да те е страх от нищо. Има държава и тя е на мястото си.

По време на пътуванията ми из Китай съм посетил много места: столиците Пекин, Нандзин, Сиан и Луоян, през която минава Жълтата река – Хуанхъ; мегаполисите Шанхай и Шънжън; Ханджоу и Западното езеро (Сиху, Xi Hu); Ухан с реката Яндзъ (Yangzi) и най-голямото градско езеро в Китай – Източното езеро (Дунху, DongHu); град Ичан (Yichang) и великия язовир на Яндзъ „Трите клисури“ (Сансия); градовете Сямън, Кунмин, Тиендзин, Цинхуандао, специален административен район Хонконг и още много забележителности.

Многото впечатления, които имам от съвместната дейност по линия на Института „Конфуций“/ Ханбан с колегите от Университета по геонауки в Ухан и от Пекинския университет за езици и култура, както и от Китайската академия за обучение на ръководни кадри в Шанхай (China Executive Leadership Academy Pudong), с която си сътрудничим още от времето, когато бях ректор, са все запомнящи се преживявания с добронамерени и отворени за реализирането на нови идеи приятели. Всичко това ми даде възможност за времето, прекарано в Китай, да нарисувам над 70 картини с различни размери – от 300 на 120 см до 20 на 20 см. Отговор на въпроса „Как се случи това и защо продължава десетилетия?“ може да бъде открит в книгата, която написах в Китай „Пътят, драконът, художникът. За Китай от първо лице.“, издадена в България в края на 2018 година.

- Къде най-често се скривате, за да успокоите душата си?

- На първо място в себе си, особено когато рисувам! След това при семейството – жена, деца, внучета!

- Краткостта на нашето пътуване в живота ни не е ли твърде амбициозно предизвикателство, за да го изпълним с нещо съществено?

- Да, на фона на времето и вечността, човешкият живот е само един миг, но всички сме се вкопчили със зъби и нокти в него. Всеки си го живее както намери за добре и както го разбира. За мен Човекът е това, което остави след себе – любов, доброта, мили и добри спомени, картини, книги… И умението да гледа философски на живота! Една моя колега от катедрата казваше: „Като зная колко малко ще съм жива и колко дълго умряла, сърце не ми дава да се ядосвам!“.

- Неподражаемост в поведението, висока духовност и много други неща могат да бъдат споделени за вас и въпреки това си останахте непоправим оптимист, неза-висимо от нелеките преживявания. Как го постигате?

- Благодаря за оценката. Да, не е лесно да си оптимист в днешно време, но помага (поне на мен). Как го правя ли? Пак казвам – като гледам на живота философски! Причините да бъдем оптимисти или песимисти са много и все основателни. Казват, че разликата между оптимиста и песимиста е, че оптимистът намира добри страни във всичко и затова се смята, че той е по-щастлив от останалите, а когато преминава през труден период, предполага, че животът ще се подобри, докато песимистът вярва, че животът винаги ще бъде труден и болезнен и никога не се разочарова от някои неща, защото има ниски очаквания за тях от самото начало.

Както казваше един свещеник: „Да се разочарова може само онзи, който си е позволил лукса да се очарова!“.

Но… заключението от едно научно проучване, което се опитва да разбере какъв начин на живот ни прави най-щастливи, сочи, че хората с реалистични очаквания се чувстват по-добре психологически, отколкото тези, които очакват твърде много или твърде малко от живота.

Дори изследователите посочват, че оптимизмът сам по себе си не е лош, стига да не сме прекалено оптимистични. Е, чак непоправим, без да знаех за това изследване се определях като реалистичен оптимист. А за нелеките преживявания не ми се спомня, но не забравям, че повечето от тях се дължат на „добри“ приятели и „доброжелатели“. Това ми струва доста усилия, но пък ме научи на много неща. В крайна сметка, както казват някои, оптимистите разглеждат бутилката като наполовина пълна, а песимистите – наполовина празна, но това е субективно възприятие, а реално тя е пълна до едно и също място!

Всички житейски перипетии, през които съм преминал, ме научиха, че трябва да се отделя повече време за семейството, за истинските приятелите и познати, които споделят ценностите и разбиранията ми за живота. Да търся позитивните, интелектуални и радостни хора.

Въпросите зададе
проф. д.н. Венелин Терзиев

ВИЗУАЛНО ПРЕДСТАВЯНЕ

Всеки художник има своя концепция за света и представянето му чрез изказа на своето изкуство. И всеки разговор с художник, всяко говорене за художник – без визуална препратка към неговото творчество би бил недостатъчен.

Риба Катцалкоатъл

Да, когато говорим за Пламен Лекхоступ, или с него – не може да не стане дума за рибите – те присъстват като елемент, или като основен образ/обект в голяма част от живописните му платна и графични фантазии. А те са сложни светове, които изискват от зрителя внимателно вглеждане в детайла, в многопластовата перспектива, в композиционното решение.

Абсент, акрил върху платно, 60х80 см.

Виденията, родени в сънищата и опиянението – отражение на света и вплитането ни в него. Градската среда, със своите проблеми на пренаселеност и доминация на машината над индивида, пейзажът, с основните си характеристики – море-небесълнце; триизмерността на битието – над-върху-под с намигване към баснята „Орел,

рак и риба“… Всичко това съществува едновременно в тази декоративно съвършена творба!

Алхимия на движението

В „Алхимия на движението“ споменатите теми са детайлизирани. В дълбочина е представено сърцето на машината – обществен организъм, в което се помещава и нашето съкровено „Аз“… Рибата проговаря с философията на взаимосвързаната общност, в която изгубваме индивидуалността си. Не знам защо, но тази картина странно ми напомня моята представа за цивилизацията на джосерите от научнофантастичния роман на Дейвид Брин „Войната на ъплифта“ – онези сборни същества, подчинени на една част от себе си, която ги лишава от свободна воля. Много красиви, изящно изградени творби са „Зеленият път“, Дървото и „Под червеното слънце“, които също тематизират урбанизацията, но дават и насока за нейното преодоляване чрез свързването на човека и изградената от него среда с природата – дърво, океан, слънце, цъфтеж…

Зеленият път

Дървото

В първите две платна е загатната идеята за завръщането и сливането с първичните елементи на природата.

В третото тя е развита напълно – в дълбочина и в детайли.

Под червеното слънце

Съществена част от житейския път на художника е свързана с пребиваването му в Китай и взаимодействието му с китайската култура и обществена традиция.

Тази „следа“ лесно се открива в някои от платната му. Видно е обаче, че индивидуалният авторов почерк не се подчинява на външни параметри. Онова, което движи творческите му дирения се индуцира от вътрешните измерения на духовността и естетическия усет.

Китайска антична керамика

Следващите две творби красноречиво илюстрират това. В литографията „Духът на виното“ керамичните съдове, които изглеждат основен елемент на изображението – като обект и композиция, всъщност, нямат значение; нямат значение за духа на изобразеното – онова, което е есенцията на творбата. Съдът остава външното, необходимата обвивка, плътта… И няма никакво значение дали тя носи белезите на античната китайска, или античната гръцка керамика… Защото „героят“ на изображението е олицетвореният Дух – онова, което ни кара от древността до днес да забравим ежедневното и да потънем в мечтаното.

Духът на виното – литография, 80x100 см. Ин и Ян

И така, символът Ин-Ян, свързан с дълбоко с китайската митология и философска мисъл запазва уникалния авторов почерк, а керамиката, избрана да изгради натюрмортната рамка на живописното платно, или литографския отпечатък върху хартия, остава изненадващо еднаква като форма и декоративно решение.

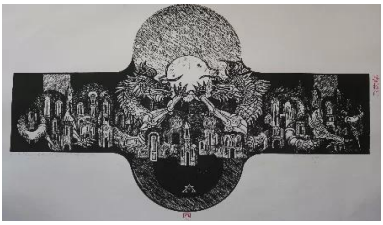
Следващите три изображения са доказателство за константен естетически изказ, който преминава през различни жанрови решения, за да запази автентичността на авторовата естетика.

Владетелят на виното, сериграфия,

Антични съдове, сериграфия

Градът на Драконите, литография

ЧОВЕК Е ЖИВ, ДОКАТО МЕЧТАЕ

ИНТЕРВЮ НА ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ С ВАНЯ СТАТЕВА ЗА УМЕНИЕТО ДА ДАВАШ

– В какво търсите смисъл днес?

– В много неща. Може би, най-вече в умението да даваш. Не визирам материални неща. Усмивка, поглед, поздрав, една топла дума… Толкова малко е нужно да направиш някого щастлив. А животът е ужасно кратък, за да го пилеем в гонитбата на маловажни неща.

– Защо днес устоите са разклатени и къде да открием лек за пукнатините?

– Много хора обвиняват времето – несигурно, трудно… В стремежа си към материално благополучие са позабравили истински ценните и важни неща – семейство, родители, приятели… За всичко обвиняват обществото, системата, бедността … Лек… Този лек е в самите нас, в присъствието и подкрепата на близките ни хора, в споделянето на щастливите и трудни моменти – какво по-ценно от това. Близките са тези, които лекуват и запълват всяка пукнатина и празнота в живота ни.

– Обществата се променят, като с това и хората трябва да се променят – как усещате тези промени у Вас?

– Не ми се иска да се променям, но това е неизбежно. Освен физическите промени неусетно и бавно се променя и характерът ми. Сякаш същността ми е станала по-бодлива, не крия мислите и мнението си, не премълчавам, не спестявам истини. И сякаш все по-ситна става цедката, през която отсявам хората.

– „Надежда упорита и невидима…“ – все такава ли остана?

– Разбира се! Надеждата е онова крехко и вълшебно усещане, без което не можем. Винаги трябва да има надежда. Била съм в много трудни ситуации, почти готова да падна. Но в точно такива моменти някак успявах да се изправя с последната ми капчица надежда. И знам, че докато дишам, ще се надявам.

– Къде открихте „най-синята любов“?

– В Поморие, едно малко градче на брега на морето, преминаха детството и младостта ми. Морето е моята първа и най-голяма любов. Всъщност това чувство датира още от детските ми години, продължи през младостта и не спира да ме вълнува и сега. Вярвам, че тази „най-синя любов“ ще ме очаква винаги, готова да облекчи и излекува всяка моя болка. „Солта лекува, казват, всички рани“…

– Писането на кратки текстове е особено предизвикателство – успяват ли да достигнат Вашите послания до своя адресат или се нуждаят от помощ при тази комуникация?

– Днес много хора пишат. И това е чудесно. Но моят стил на изразяване е подиректен. Мисля, че няма нужда от свръхнапудреност и свръхметафоричност.

Нужна е искреност, поднесена така, че да докосне душата на читателя. Надявам се думите ми да достигат до своя адресат.

– Писането на стихове изисква особени умения и натрупан житейски опит – как се случи при Вас?

– Според мен най-важното умение е с малко думи да кажеш много.Пишех от юношеската си възраст, но нямах смелост да публикувам. Пък и тогава имаше само едно литературно списание за средношколци – „Родна реч“. Разбира се, бях абонирана за него и след като го прочитах, не пропусках да прегледам критичните, поскоро убийствени, бележки по повод изпратените творби на много млади автори. Просто не посмях да изпратя в редакцията нищо мое. Но често в главата ми звучаха стихове. Едва след години отново се осмелих да пиша. Благодаря на всички приятели, които ме подкрепяха.

– Къде най-често се скривате, за да успокоите душата си?

– Обичам морето, моята най-синя любов. Незнайно как, но то ме успокоява и зарежда. Душата си успокоявам, когато се потопя в някоя любима книга. Обожавам исторически романи. Също така ми помага и слушането на хубава музика – тя е лек за

душата ми. Не пропускам изгревите с чаша кафе на двора. Това е любимото ми време.

– Кога се нуждаете от подкрепа?

– Много често се нуждая от подкрепа, въпреки че се мисля за силен човек. При среща със злобни хора, които не пропускат да ме „клъвнат“, при грубо отношение към мен, при несправедливо обвинение, при загуба на близко същество… Такива сме повечето хора – колкото и да сме силни, винаги имаме нужда от подкрепа.

– Как се пазите от лошите думи и от хората, които ги използват?

– Вече, дали от възрастта, или от понатрупания житейски опит разбрах едно: не мога да променя лошия човек. Има само един начин да се предпазя от лоши хора – просто спирам всякаква комуникация с тях. В едно мое стихотворение написах: „не трия сълзите си, вече хората трия – онези, които ме карат да плача“ .Човек не избира какъв да се роди. Избира какъв да стане – добър или лош. Една поговорка гласи: „Лошият човек е като въглена – ако не може да те опари, ще те очерни“.

– Какво все не успявате да кажете на Вашите читатели или искате отново да го повторите?

– Много неща още не съм успяла да кажа… Но това, което съм написала, е било продиктувано от сърцето ми и съм го чувствала. Не мога да пиша това, което се харесва. За мен най-важна е искреността. Обичам да пиша за най-човешките чувства и мечти. Надявам се, че моите стихове дават на читателите онова, от което се нуждаят.

– Къде откривате Вашето „бъдеще време“?

– Вярвам, че всеки има бъдеще време. Моето бъдеще време е задължително тук, в България. Убедена съм, че никъде по света няма по-красиво място.

– От какво се боите днес?

– Най-много се боя от бездушието на хората; от факта, че добротата и човечността са вече дефицит; от стремежа да трупат, да имат; от кариеризма на всяка цена… Много често, за жалост, галопирайки през живота към някаква цел, пропускаме истински важните моменти. Ще цитирам отново един стих от мое стихотворение: „Забравихме да бъдем Хора“. Това е наистина страшно.

– Как преглъщате несправедливостта?

– Никога не съм я преглъщала. Не мога. Тази непримиримост към несправедливостта ми е създавала много проблеми. Но това не значи да си мълча. Във всеки човек има две страни – тази на боеца и тази на пораженеца. Изборът е личен.

– Какви са Вашите днешни предизвикателства и на къде се реят мечтите Ви?

– Човек е жив, докато мечтае. Надявам се да ми предстоят много нови предизвикателства.

Мечтая и за още много предстоящи стихосбирки и още песни по мои текстове. Мечтая за още много срещи с добри хора. Но, нито за миг, не съм се съмнявала, че мечтите ми ще се сбъднат. Вярвам силно, че всичко в този живот си има причина и се случва в точния момент, когато сме готови.

Ваня Тенева Статева

Родена е на 30 юни 1964 г. в гр. Бургас. Завършила е Профилирана гимназия за чужди езици „Васил Левски“, гр. Бургас (руски език), а след това „Руска филология” в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”.

По професия е педагог. Има над 30 години стаж като учител.

Пише поезия. Автор на поетичните книги: „Любов от огън” (2017 г.), „Нюанси любов” (2018 г.), „Есенна” (2019 г.), „Променена” (2021 г.) и „Пътеки на времето” (2024 г.).

Материала подготви и представи проф. д.н. Венелин Терзиев

СЕЗОНИ НА НАДЕЖДАТА

РАЗГОВОР НА ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ С ХУДОЖНИЧКАТА ДИАНА ГЕОРГИЕВА – Di-Light ЗА ЦВЕТА НА СТИХИИТЕ В ДУШАТА НА ТВОРЕЦА

– На кого сваляте шапка?

– Въпросът Ви е продиктуван от заглавието на последната ми самостоятелна изложба, която е налична дори и в момента в Регионална библиотека „Любен Каравелов“ в гр. Русе, и носи заглавието „Шапка Ви свалям“. В нея показвам 15 шапки, но загатвам за връзката шапка – душевна маска, зад която хората често крият своите страхове, несигурност, боязън. По-лесно е да играеш роля, която вярваш, че ти прилича, отколкото да застанеш с открито лице и да кажеш: „Такъв съм!“ или „Това, че не мисля като теб, не ме прави автоматично твой враг“. Това, освен смелост да го направиш, изисква и стоицизъм да понесеш последиците. И да, свалям шапка на хората с едно лице, едно сърце, които държат на своята дума и не си търсят извинения защо да не направят нещо. Свалям шапка на тези, които са страдали, но не са се изкушили да отмъщават. Свалям шапка и на тези, които са от вида на „хвърчащите хора“, но същевременно търсят връзката със земята, за да се чувстват цели.

– Днес мечтите са трудни и не само защото времето е объркано и трудно, а защото пътят към тях е труден. Какви са вашите мечти днес?

– Мечтите са смелостта да направиш крачката, преди това реално да се е случило, но по-важното е да повярваш, че си готов за тази крачка. Не знам дали времената са чак толкова трудни и объркани. Всяко поколение е склонно да вярва, че то живее в най-сложната ситуация. Колко пъти сме чували израза: „Имаме това, но нямаме…“. Аз лично предпочитам да се осланям на слънчевата страна на монетата. А за конкретните мечти – искам да направя изложба в чужбина, за да видя какво би усетил един чужденец в моите картини. Аз създавам абстрактно изкуство и когато си говоря с хората кой какво вижда в тях, няма верен или грешен отговор – всичко е въпрос на лично усещане, породено от индивидуалната същност на човека.

– Не преливат ли определени спомени във вашите картини?

– Често са ме питали дали предварително планирам своите картини и се изненадвам искрено, когато споделя, че нямам представа какво ще нарисувам. Имам усещането за цветова палитра, в която да работя, защото предварително изваждам конкретните цветове, но накъде ще тръгне ръката ми и какво ще сътвори остава загадка и за мен. Имало е случаи, в които завършвам дадена картина, обръщам я с главата надолу и чак тогава я усещам. И в този смисъл, ако ръката е механичен проводник на скрити мисли, много логично е да бъде и пътека за спомени, които не са намерили своя отдушник в конкретното време, но е назрял моментът да бъдат извадени на светло.

– Странността в мислите не е ли пренесена като част от вашите произведения?

– О, разбира се! В реалния живот работя в международен отдел и съм зарината с документи, за които има определени правила – оформление, подписи, срокове, подредба… С една дума – правила, правила, правила. А правилата какво означават? Граници! А аз не обичам граници, не обичам да повтарям нещо вече направено. Отвътре ми идва да се опитам да го направя по-различно, по-цветно, по-нестандартно.

Много харесвам израза, че „Не мога!“ се пише със запетая между двете думи“. Рядко има само един начин да се случат нещата. Може да не сме готови и узрели за другия начин, но това не значи, че го няма. Абстрактното изкуство, което създавам, много импонира на странните ми мисли. Ако мислех и живеех във формàта Copy-paste, сигурно щях да създавам репродукции. А аз не мога да повторя дори собствена картина. Тя е била емоция на момента, усмихнала се е на света и е отлетяла към този, който е имал нужда от нея.

– В живота си срещаме добри и недотам добри хора. Как се справяте в отношенията с вторите?

– Изненадвам ги с бездействие. Има една много хубава притча, в която се разказва, че учениците попитали своя учител защо не отговаря на лоши думи, обиди, хули… и той отговорил: „Ако някой ви донесе подарък, а вие не го приемете, за кого остава той?“ „За този, който го е донесъл“ – веднага отговорили те. „Точно така е и с лошите думи“. Та аз просто не приемам тези лоши енергии нито под формата на думи, нито на действия, нито на бездействия. Показвам, че съм разбрала удара, защото променям поведението си спрямо този човек, но не връщам нито обиди, нито шушукане зад гърба, нито удари под кръста. Вярвам, че всичко се връща рано или късно и ако аз отговоря по същия начин, падам на неговото ниво, а аз държа да запазя самоуважението си.

– Вашите деца вече са големи. Какво успяхте да им предадете Вие самата и как смятате, че родителите могат да ги подкрепят по този им житейски път?

– Да, децата ми почти завършиха средното си образование и ще търсят продължението му в университета. Предстоят им още много битки на всякакво ниво, но знаят, че тези битки са техни и ще ги водят те самите. Имат моята безусловна подкрепа, но и твърдия ми отказ да им „напиша домашното“ или да ги бутам в определена посока на развитие. Аз самата съм много свободолюбива и не отнемам свободата на избор и на тях. Нямам усещането, че знам всичко или че моето мнение е меродавно по всички въпроси, така че го споделям, но не го налагам. И по този начин те израснаха мислещи, търсещи и отговорни млади хора и аз съм много горда с тях.

– Подготвихте и представихте няколко самостоятелни изложби в Русе. Но е всеизвестна истина, че изкуството си проправя път понякога трудно. Как намирате съмишленици в това начинание?

– За мен изкуство е онова произведение, което те докосва по някакъв начин. С годините успях да намеря хора, които са на една честота с мен и тяхната подкрепа ми е много важна. Има, обаче, и нещо друго, което ми прави впечатление – хората се стряскат като чуят абстрактно изкуство и много често тяхната първа реакция е „ама аз не разбирам нищо от изкуство“. Но като посетят изложбата, виждат, че няма въпроси от рода: „Какво е искал да каже авторът?“ и че изкуството и културата нямат нужда от посещения под строй, а докосват чувствата и душата.

– Имате изключително интересен и цветен сайт. Това помага ли Ви в контакта с околните?

– По-скоро помага на мен да си припомня какво ме е вълнувало в конкретен момент. Не говоря за тематика, а кога съм се осмелила да рисувам върху различните повърхности. През годините направих изложби с картини върху стъкло, платна и керамика, заиграх се с моливи, пастели, акрилни и маслени бои, акрилни пасти, обикновени и UV-маркери и най-вече комбинацията от няколко от тях в една картина. Докоснах се до дигиталното изкуство и включих и него в изложбите, презентациите, календарите…Да, хората харесват сайта, но обикновено го посещават след като са видели моя картина и той допълва техните впечатления.

– Този вид творчество не е ли търсене на повече любов, отколкото имаме?

– Възприемам рисуването като връзка със себе си и непрекъснато си задавам въпроса защо съм нарисувала точно това и какво е скрито там в съзнанието и подсъзнанието. Явно когато съм готова, ще получа своите отговори. Любовта също е докосване на две души, които са избрали да се срещнат отново в правилното за тях време и място. Изкуството е един от многото начини да създадеш път към това правилно време и място.

– Днешните Ви надежди с какво са свързани?

– Аз лично усещам, че имам нужда от промяна в живота си и моите надежди са свързани точно с това, че ще разпозная правилните хора и време, за да я направя.

А като конкретни действия – в главата ми съществува един проект, който условно съм кръстила EDU-ART (EDUcation & ART) или по-точно връзката между науката и изкуството, но не в частта обучение по изкуство, която вече съществува, а допълване на научни събития с изкуство на ниво училище и университет. Вече имаше

представяне на научна монография, визуално допълнена с моя изложба; представяне пред ученици на научна лекция, отново „оцветена“ с мои картини; създаване на корица на монографии с мои картини. Предстои изложба като част от научна конференция. Всички тези събития, както и откриването на STEM център в училището в Брегово, акомпанирано от моя дигитална изложба, се надявам да вдъхновят някого, да му вдъхнат кураж и сила да тръгне по пътя на науката и/или изкуството.

– Вие сте плевенчанка, но свързвате живота си с най-големия дунавски град. Успяхте ли да приемете атмосферата и духа на Русе?

– Отраснах в Плевен. Завърших висшите си образования в София и от 2002 г. живея в Русе. Харесвам Русе, защото е достатъчно голям, за да има всичко важно в него, и достатъчно малък, за да не ме натоварва като разстояния, инфраструктура, задръствания…

Освен това Русе е град, който от векове има потребност да гради красота и аз много обичам да се разхождам в градове с такава атмосфера. Да не говорим, че тук имах възможността да срещна много качествени хора, на които държа изключително много.

– Как се справяте с недоброжелателите, които неминуемо са част от живеенето ни?

– Аз деля недоброжелателите на две категории – активни и пасивни. Активните се дразнят от моето поведение и предприемат мерки светът ми да е по-малко усмихнат. Решили са, че е тяхно решението как трябва да живея аз, кого да харесвам и подкрепям и кого не. Винаги е имало такива и винаги ще има. Неприятни са ми, но ги разбирам. Както казах по-горе, не предприемам ответни мерки, но не се поддавам и на натиск.

Втората група – пасивните, дори не съм сигурна, че са недоброжелатели. Те не ме подкрепят под натиска на първата група, особено ако последните имат лостове за управление и влияние. За тях просто ми е мъчно. Също не нападам, нито с думи, нито с действия, но губя уважението си към тях.

– Кога усмивките са цветни?

– Когато са искрени, когато са споделени, когато отразяват вътрешен мир и спокойствие.

ГЕОРГИ ЦАНКОВ НА 75!

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ РАЗГОВАРЯ С ЛИТЕРАТУРНИЯ КРИТИК, ИСТОРИК И ПРЕВОДАЧ ГЕОРГИ ЦАНКОВ

„БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА НЕ ОТСТЪПВА НА СВЕТОВНИТЕ ОБРАЗЦИ…“

– Уважаеми г-н Цанков, нека започнем с началото на вашия път към литературата.

Учихме заедно с Вас в Софийския университет в края на 60-те и началото на 70-те. Още тогава влязохте, при това определено сериозно в литературната критика и история. А след време и в изкуството на превода… Какво бихте казали за този период от живота Ви? Имахте ли любими преподаватели?

-Благодаря за интереса към скромната ми личност! Драги Огняне, веднага ще си позволя една поправка. Толкова отдавна сме приятели, че няма как да се обърна към тебе с „уважаеми господин Стамболиев“. Прекалено много те ценя, за да мога да разговарям просто с Огнян. Винаги съм следял с възхита трескавата ти дейност за обогатяване и опазване на националната ни култура. Блестящите ти преводи, есетата и интервютата, будителската ти дейност за опазване на духа на Великия град Русе – това са все звездни мигове и за мен, и за многото люде, които те обичат. А сега за началото на 70-те. Да, влязох в университета заедно с момчетата, които се бяха върнали от Чехословакия. Бяха невероятни времена. Помня, че учехме чешки в Чехословашкия културен център, гледахме филмите на Форман, на Менцел и компания, възхищавахме се от режисурата на унгареца Ищван Сабо… Струва ми се, че именно киното ме тласна към писането. Още в онези години предпочитах есето пред сухия критически анализ. Подготовката за приемния изпит по литература ми спретна непрежалимия Никола Георгиев – той и милата му съпруга бяха близки приятели на семейството ни. Първите си текстове подписвах като Георги Цанев, но в „Литературен фронт“ се появи язвителна бележка, че по този начин се опитвам да оказвам въздействие върху аудиторията.

Затова станах Георги Цанков. Предложи ми да използвам бащиното си име Тончо Жечев. Благодарен съм му и до днес. Сред любимите преподаватели непременно трябва да спомена професор Петър Динеков, за чийто невероятен дневник – издаден от Евелина Белчева – наскоро писах послеслов. Всъщност помня не толкова лекциите в университета, колкото часовете по литература при учителя си в 19-та гимназия „Елин Пелин“ Тодор Тодоров. Той не признаваше учебници и канони, А ни учеше да мислим самостоятелно. Опитвам се и до днес да следвам мъдрите му съвети.

– Как влезе в литературната критика? Първите ти опити...

-Пишех в студентските вестници. Опитвах се да размишлявам над първите книги на поетите и на белетристите от моето поколение. За огромно мое съжаление, тези публикации изчезнаха безследно и сега е невъзможно да ги възпроизведа. Стремях се все пак да бъда пределно честен.

– Първите ти учители и образци в критиката?

-За Тодор Тодоров вече споменах. И за Никола Георгиев. Имах щастието да се уча от много направления и почерци. Сам открих Минко Николов и Цветан Стоянов. Прехласвах се по есетата на Томас Ман и на Стефан Цвайг. Но съдбовната духовна среща в моя живот беше с Тончо Жечев. Бях председател на кръжока по литературна критика на Стефан Елефтеров. Подготвяхме разговор с Тончо Жечев. Излязох на стълбите при централния вход на СУ „Св. Климент Охридски“ да го чакам. Появи се брат му Марин и аз го помислих за Тончо. Минута по-късно дойде и самият автор на „Българският Великден“. Бог пожела той да ми стане духовен баща. За всичко – и житейско, и духовно се съветвах с него. Участвах в трагичното му битие и бях сред първите читатели на всичките му творби. В него имаше нещо неземно! Той ме въведе в кръга си и ме свърза с Кръстьо Куюмджиев и със Здравко Петров. От тях тръгна и интересът ми към Владимир Василев и към д-р Кръстев. Д-р Кръстев стана нещо като мое второ аз. Защитих дисертация за списание „Мисъл“, написах книга, издадена от Университетско издателство, а напоследък установявам, че все пак не съм го познавал добре и че зад сивите му костюми и строгия поглед се е криел един крайно емоционален и сложен като характер човек. Ако ми даде Господ време и сили, бих искал да напиша роман за него – би бил изключително актуален за съдбата на клетата ни интелигенция, разкъсвана между идеализма, келепира и съглашателството. Благодаря на Бога, че съдбата ме срещна с още един невероятен човек – почти столетника Здравко Дафинов, царски офицер, архитект, библиофил, който на 70 години открива призванието си да пише книги и за двайсет и няколко лета ни поднесе двайсетина невероятни биографии на големи български писатели. За него написах книгата си „Рицарят на родовата памет“, която претърпя две издания.

-А първите ти успешни публикации. Помниш ли ги? За какво бяха?

-Вече споменах, че архивите ми изчезнаха след злополучния ми развод. Помня само многогодишната работа в архива на д-р Кръстев и трупането на бележки, предназначени за бъдещата монография. Пишех и статии за списание „Литературна мисъл“, в което работех от 1973 година. За съжаление, и чекмеджето с библиографията ми в Института за литература е празно – някой (не колега, а лице от личното ми битие) се е постарал да окраде спомените ми. Може и да е за добро – в последните години намерих себе си и нямам никакво намерение да изневерявам на сегашния си стил..

– Посвети се на оперативната критика. Защо?

-Трудно е да се каже, че оперативната критика ми е прекалено скъпа. Да, дълги години пишех отзиви за нови книги в „Литературен фронт“, в „Пламък“, в „Септември“. Но винаги съм имал по-значими идеи и цели. Когато прелиствам първата си книга „В мига на избора“ от библиотека „Смяна“ на издателство „Народна младеж“ – за нея през 1987 г. получих наградата „Южна пролет“, виждам, че съм се опитал да представя новото в поезията и в прозата на младите, че съм следял тенденциите в книгите на Димитър Коруджиев, на Владимир Зарев, на Георги Величков, на Георги Марковски – онова, което тогава наричаха

„инфантилна проза“ всъщност е било талантлив отпор на постулатите на измисления социалистически реализъм. Писал съм и за Йордан Радичков, за Ивайло Петров. Всичко това всъщност не е оперативна критика, а своеобразна есеистика, която отива по-далеч от елементарните разсъждения за художественост и идейност.

Цялата ми обич и отдаденост обаче бяха за творчеството на Николай Кънчев, когото чувствах и като по-голям брат, и като поет от световна величина.

-Не мислиш ли, че това е до известна степен неблагодарна работа?

-Откровеното говорене за един или друг творец е дотолкова „неблагодарна работа“, доколкото у нас много писатели мерят на кантар какво си казал за един или друг и се чувстват тежко уязвени, ако не ги поставиш наравно или по-високо от останалите. Завистта сред творците, която вирее по цял свят, у нас е особено болезнена, бих казал дори – травматична.

- Имаш книжовна рубрика в Радио Дарик…

- Всъщност връзките ми с медиите не са от вчера. Всичко започна доста преди промяната с поканата от Владимир Михайлов, тогава отговорен секретар на вестник „Народна Култура“, да водим заедно рубрика за телевизионна критика. Редувахме се през седмица и в представянето на уж телевизионните събития успявахме да вложим акценти за политическия и за социалния живот. След това дойде ред на кратичките отзиви за книги във вестник „АБВ“. Пишехме ги заедно с Божидар Кунчев и други талантливи колеги. Така се научих да изразявам мислите си крайно синтезирано, както и придобих не особено приятното умение „професионално“ да поглъщам по три-четири книги на ден. Приятелят ми Атанас Свиленов пък ме покани да водя рубрика във вестник „Демокрация“ – тя ме свърза с много нови съмишленици, с които сме си близки и до днес. Следващата ми трибуна беше вестникът на съпругата ми Зоя Захариева – Цанкова „Аз Буки“. Там ми откриха рубрика „Озарения“. Беше прекрасно. Но най-хубавите години от професионалния ми живот са свързани с „Книжна борса“ на БНТ. В предаването на Милка Русева аз имах възможност да представям прекрасни книги, да разговарям с издатели и с писатели, да контактувам на живо с читателите. Няколко години с Александър Томов, Димитър Коруджиев и Йордан Василев участвахме и в неделното двучасово предаване на Стефка Маймарева по радио „Свободна Европа“. Сега е ред на десетминутната ми рубрика за нови книги по „Дарик“. Но стихията ми са появилите се в началото на пандемията „Книжни четвъртъци“ на моята фейсбук страница. До юни 2021 изписах около 1000 страници и спечелих стотици нови приятели. От септември вече „Четвъртъците“ се превърнаха в „Книжен калейдоскоп“. Ще продължавам да го водя, докато ми позволяват силите. Подготвям текстовете напълно безвъзмездно, не се съобразявам с авторитети и забравих какво е авто цензура. Щастлив съм!

-Големият Светлозар Игов твърди, че Атанас Далчев, го е насочил към критиката. Какво ще ни кажеш ти за твоя учител?

- За мен Светлозар Игов е почти недостижим връх в българската критика. Той не прилича на никого, слуша собствения си глас, а негови учители са Далчев и великият Иво Андрич. Напоследък чета тук и там грозни подмятания по негов адрес и си припомням баснята за киселото грозде. Вече разказах за духовната си връзка с Точно Жечев – той е моят Вергилий в света на висшата духовност. Веднага след него поставям Игов – препрочитам всичките му книги, нямат остаряване. Много ми е дало и общуването с Блага Димитрова – особено честите ни, незабравими срещи в последните й години.

- „Интелектуалният страж на Европа“, както някои наричаха, Жан Пол Сартър се питаше: „Трябва да създаваме, да отразяваме или да откриваме? Ти какво би казал?

-Първото, което бих казал категорично е, че за мен Сартър не е интелектуален страж на Европа, а типичен френски слепец – левичар, който се нахвърля безочливо върху приятеля си Камю, за да му иска сметка как си е позволил да спомена ГУЛАГ и да отрича ролята на марксизма! Греховете на левите френски интелектуалци в това отношение не са един или два, а подвигът им да се противопоставят категорично творци като Албер Камю, Реймон

Арон, Габриел Марсел, Чоран и други е стимул и за мен. Мисля си, че ние, творците, сме длъжни преди всичко да се съмняваме, да бъдем пределно честни и, разбира се, с помощта на поетите, белетристите, есеистите и всички останали жреци на изкуствата да откриваме пътища за свобода на изразяване, да не се поддаваме на политическата коректност, която е нова, карикатурна форма на болшевишки фанатизъм, и да отстояваме смело изстраданите си истини.

-Имаш наблюдения върху цялата ни литература днес. По-добра ли е сега в сравнение с тази преди промените?

- Лесно им е на онези, които отделят периодите, а пък аз мисля, че най-важното в една значима литература е приемствеността – неотменима част от нея е „сражението“ между поколенията. По-добър ли е Пенчо Славейков от Вазов?! А Константин Павлов от Кирил Христов?! Модерната ни литература не възможна без натрупванията от Димитър Талев, Димитър Димов, Йордан Радичков, Ивайло Петров, Николай Кънчев, Биньо Иванов, Петя Дубарова….

Да, днес вече авто цензурата се е поизгубила, но действат други табута – най-вече икономически, обаче след сравнително бързото отърсване от летаргията, поетите, белетристите, драматурзите, есеистите се събудиха и интересът на читателите към българското са възроди. Понякога „бестселърите“ от новата епоха са трагикомичен кич, а ла Венета Райкова и Иво Сиромахов, но не те определят европейските постижения на най-добрите.

-Посочи някои нови интересни автори от пишещите днес.

-Не съм от онези завистници, които ще пропуснат Алек Попов, Георги Господинов, Аксиния Михайлова, Кирил Кадий-ски. Мисля, че в съвременната проза и поезия жените излизат все по-напред: Керана Ангелова, Весела Ляхова, Теодора Димова, Мария Станкова, Силвия Чолева, Валентина Радинска, Надя Попова… Моето щастливо откритие през изминалата година е Светла Георгиева с „Шекспир зад храстите“. Издателство „Жанет 45“ почти нямат случайна книга от български автор. Но – с риск да пропусна десетки значими имена – ще спомена Христо Карастоянов, Златомир Златанов, Красен Камбуров, Недялко Славов, Йордан Костурков, а от поетите – Ани Илков, големите и непрежалими Георги Рупчев, Иван Методиев… Останалите имена са разпръснати из моите „литературни четвъртъци“.

-Каква трябва да бъде според теб критиката днес? Има ли тя социална функция в този момент?

Съвети кой как да пише критика не мога да давам. Аз лично не обичам наукообразните съчинения, с измъчени, полуразбираеми изречения. Обичам да чета изповедни есета, в които творбите и героите на стиховете и на прозата са образи, оцветяващи мислите на критика. А социалната и политическата функция са задължителни, но само ако са напълно лишени от дидактика. Вече никой никого не бива да поучава, още по-малко са ни необходими строги ментори. Да мислим със собствените си глави и да се наслаждаваме, да се вълнуваме заедно с авторите на критически текстове.

- ...А оперативната критика днес? Не е ли вече на заден план и защо? Тя остана, май, без трибуна. Доста издания загинаха...

-Оперативна критика отдавна няма. Има рекламна стратегия, има и блогове, които много се четат, но причиняват повече вреда, отколкото полза. Освен ако „блогърката“ не се нарича Антония Апостолова – една от най-талантливите съвременните белетристки, която в блестящите си есета и интервюта винаги точно напипва пулса на съвременната литература. Всъщност в някои от интернет групите самите читатели ни поднасят страхотни образци на изповедна и предизвикваща съпричастие „оперативна критика“.

- „Сравнение и анализ – това са двете основни оръжия на критиката“, каза преди много години Т. С. Елиът. Какво още би добавил?

- Душа и съмнение, а сравнение означава – енциклопедична култура и интердисциплинарни познания.

- Като жаден читател, а не като литературен критик: какво четеш и препрочиташ?

- Обичайните неща – Шекспир, Нервал, Достоевски, Пруст, Музил, Вирджиния Улф, Михаил Булгаков… Винаги до мен е томче със стиховете на Емили Дикинсън.

Не се разделям и с Николай Кънчев – със спомените за човека и със стиховете му. Ужасно обичам криминалета – от класиката до днешните скандинавски шедьоври. По това си приличаме с професор Динеков – Библиотеката му беше пълна с френски криминалета.

- Другото ти сериозно занятие е преводът. Какво мислиш за това изкуство?

- Откриването на прелестите на превода бе за мене второ раждане. Влизаш в нечие висше съзнание, опитваш се да предадеш възможно най-точно откритията му! Дори ми се струва по-вълнуващо от личното творчество, защото истинският превод е форма на „бяла магия“.

-Кои свои преводи цениш най-високо?

- Човешкият си дълг на хуманист почувствах отчасти изпълнен с редактирането на първия том на „Черната книга на комунизма“ и с превода на втория том. Четирите тома на Мирча Елиада – „Шаманизмът и архаичните техники на екстаза“, „Йога. Безсмъртие и свобода“, „Трактат по история на религиите“ и „Мефистофел и Андрогина“ – промениха мисленето ми. Двата тома на „Човекът пред смъртта“ от Филип Ариес ми дадоха нов поглед към най-голямата тайна на битието. Любимите ми художествени преводи са: трите тома на „Консуело“ от Жорж Санд, „Ръкопис, намерен в Сарагоса“ от Ян Потоцки и събраните новели на Алфред дьо Мюсе. „Черната книга на комунизма“ излезе в „Прозорец“, а всичките останали заглавия са в каталога на „Изток – Запад“.

-Любимите ти автори?

- По този въпрос би трябвало да напиша отделна книга. Повечето са европейци, чехи, поляци, французи, англичани, румънци (сред тях напоследък се нареди и едно от твоите блестящи открития – Матей Вишниек), балканци, а българите не ги давам и ги нареждам до избраниците.

-Как се роди тази твоя уникална, достойна за голяма награда, книга „Диаманти от короната на Франция“? 12 прекрасни текста-студии за големи писатели на Франция и за тяхната българска рецепция... Предполагам, дългогодишен труд, плод на твои търсения, на богатата ти култура...

-Дължа огромна благодарност на Стойо Вартоломеев и на издателство „Хермес“ за чудесното издание на „Диаманти от короната на Франция“. Участвах в група от Института за литература, която проучваше рецепцията на преводите в България. От тази десетгодишна изследователска работа се роди идеята да свържа откритията си за рецепцията на авторите с есета за самите тях. Имам готова и втора част, която ни отвежда до наши дни, но дали някога ще успея да я издам – не знам. Толкова много идеи, някои – почти подготвени за печат, но времето ми никак не е много. Дано успея все нещо от замисленото да осъществя!

-Какво би препоръчал на младите литературни критици и изследователи ?...

-Не съм аз този, който ще давам съвети. Пък и на най-талантливите те не им трябват. Пламен Антов е блестящ поет и белетрист, а трите тома, които издаде напоследък – за Емилиян Станев и за Алеко Константинов – са на световно равнище. Същото мога да кажа за изследванията на Борис Минков. Младите са много талантливи, те си следват своя път, да не им пречим!

-...А на младите преводачи?

- Младите и старите преводачи трябва да са наясно, че българската преводаческа школа е направо звездна. Затова, не бива да се допуска халтура, да се превежда едва ли не механично. Ще ми се да поведем непримирима борба срещу чуждиците, особено ме дразнят русизмите, които изскачат на всяка крачка, например „ежедневно“ вместо „всекидневно“.

- Мислиш ли, че днешната българска литература е на високо равнище?

-Да, българската литература – от времето на Третото българско царство до наши дни, по нищо не отстъпва на европейските и световните образци. Дори в известен смисъл е по-свежа и оригинална от търсенията на днешните френски, немски, дори британски поети и белетристи.

-Вярваш ли в бъдещето й?

- Ако човечеството има бъдеще, няма да загине и литературата. Не вярвам в измишльотините за смъртта на романа, на автора, на книжното тяло… Ще ги има, докато има „мислещи тръстики“ по земята.

Digitally signed by Gabriela Zaneva Zaneva
DN: cn=Gabriela Zaneva Zaneva, c=BG, email=gabrielazaneva@gmail.com
Reason: I am the publisher of this document
Date: 2026.02.22 20:00:40 +02'00'